

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

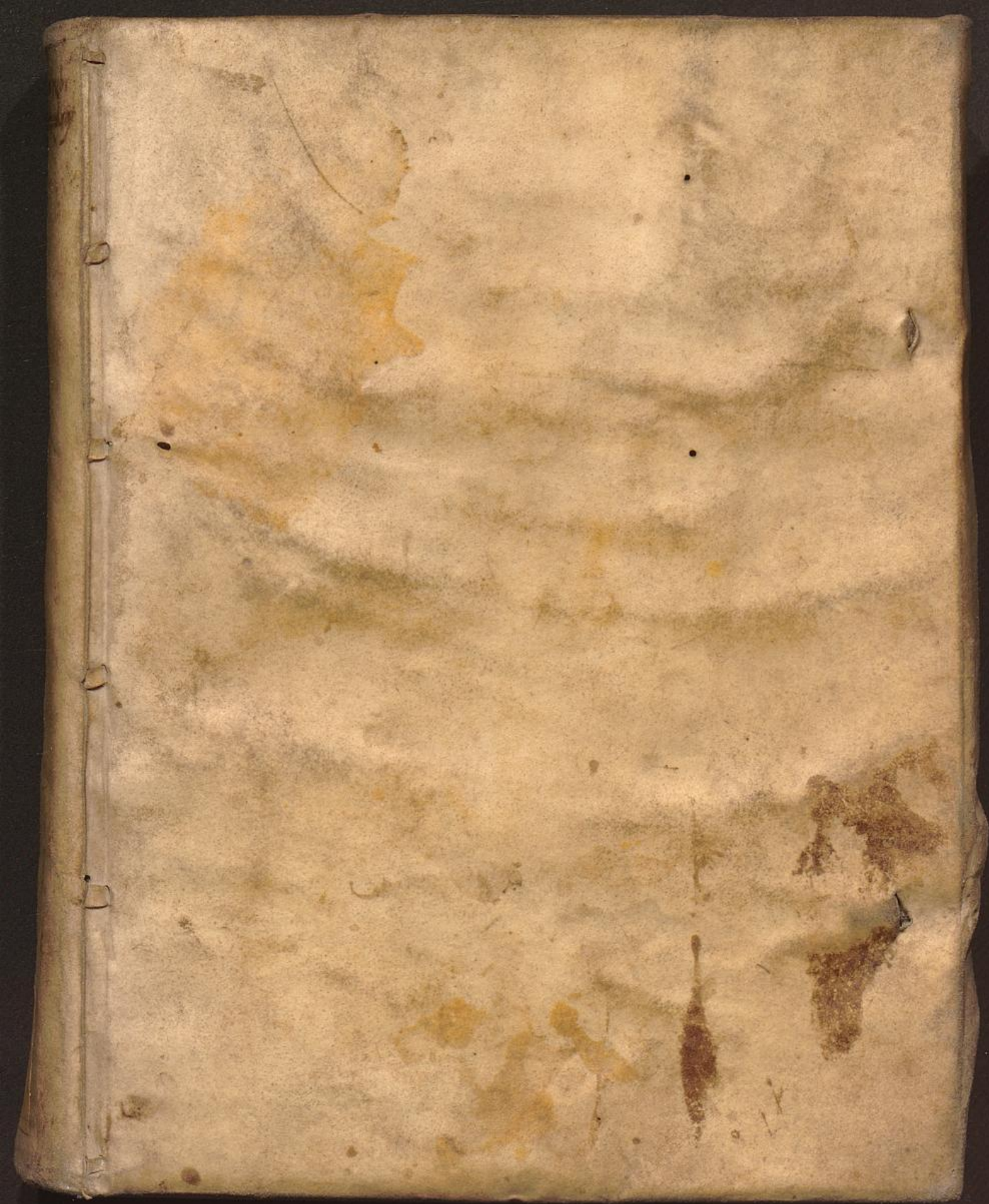
Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

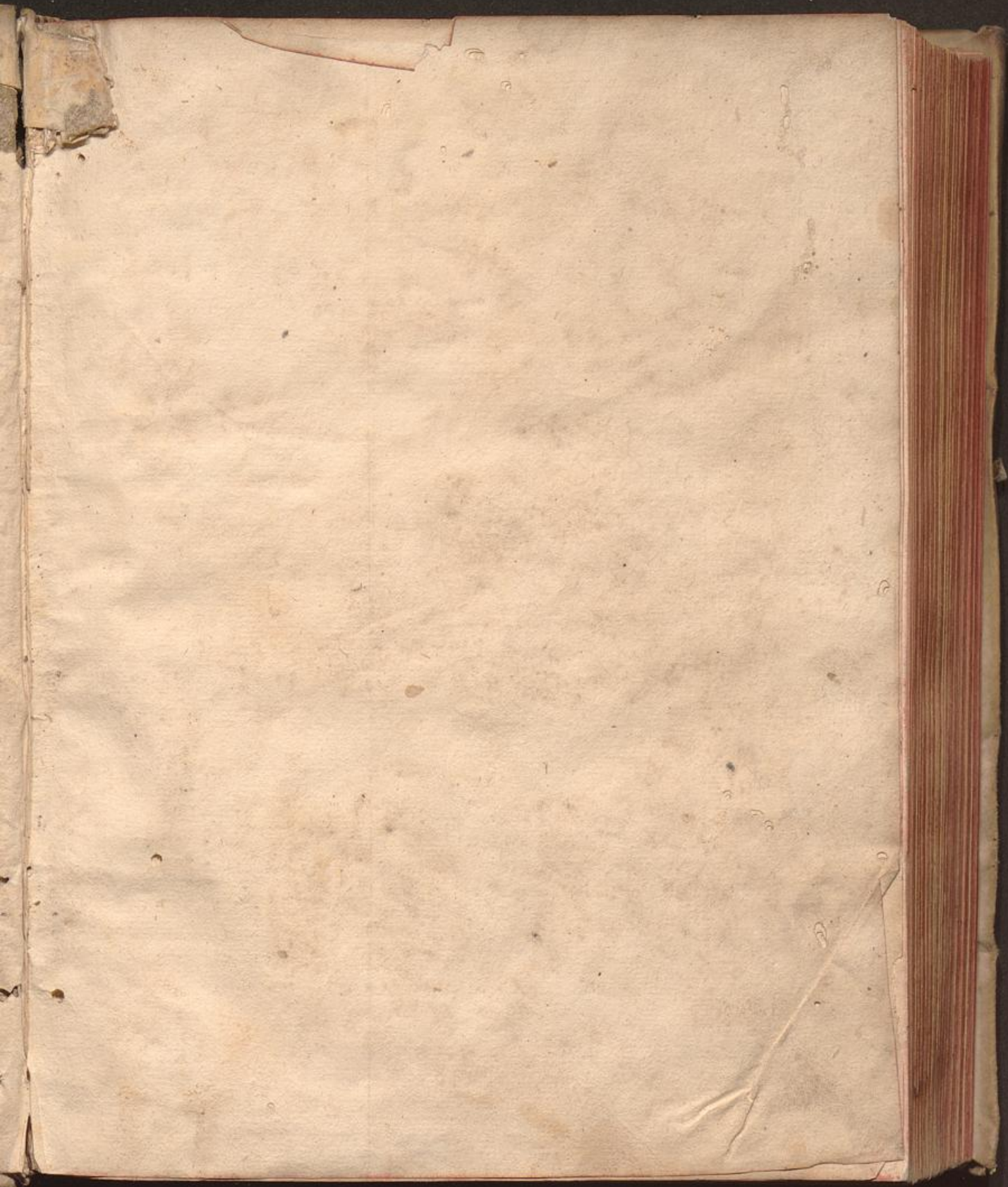
Antverpiæ, 1646

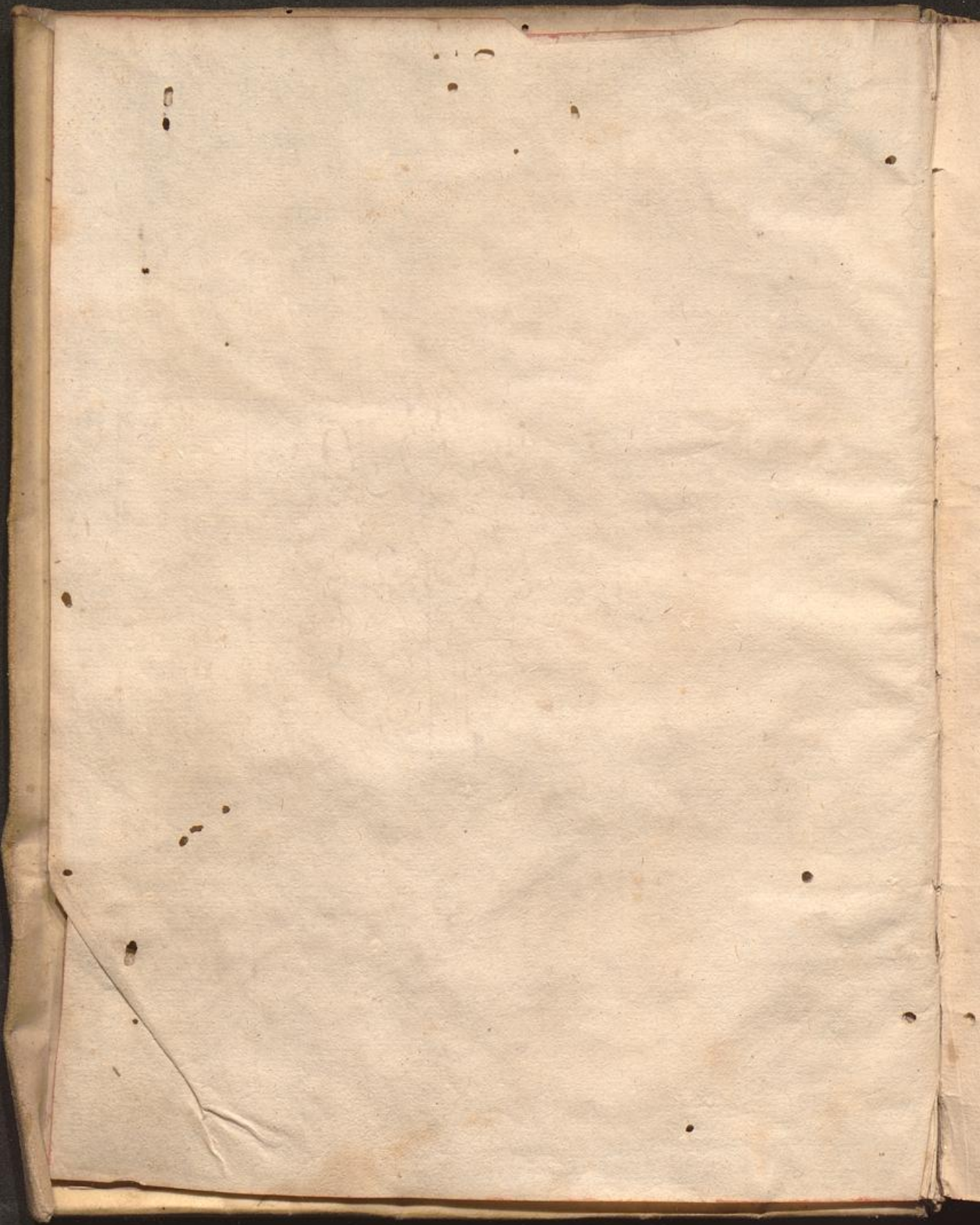
urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

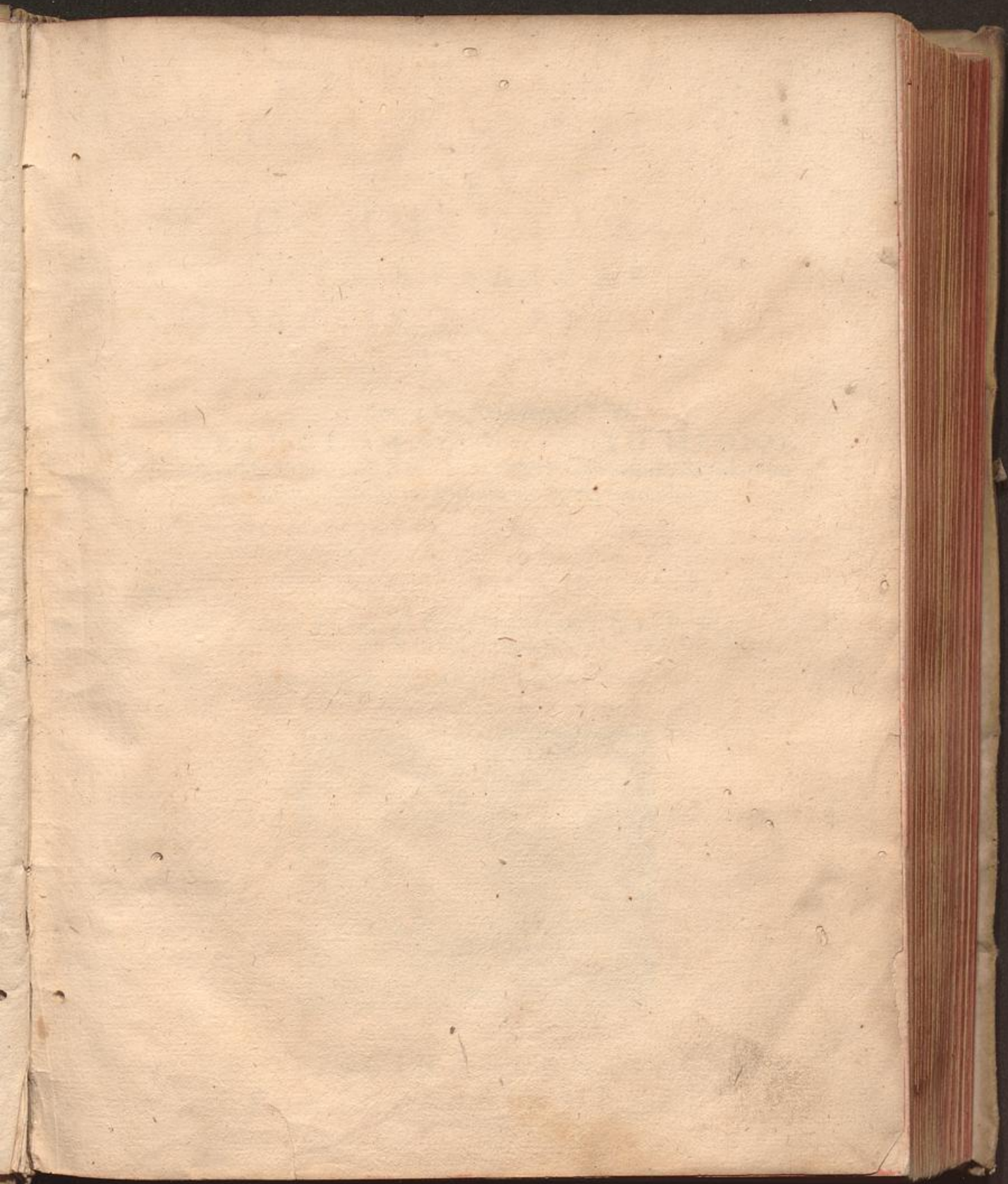

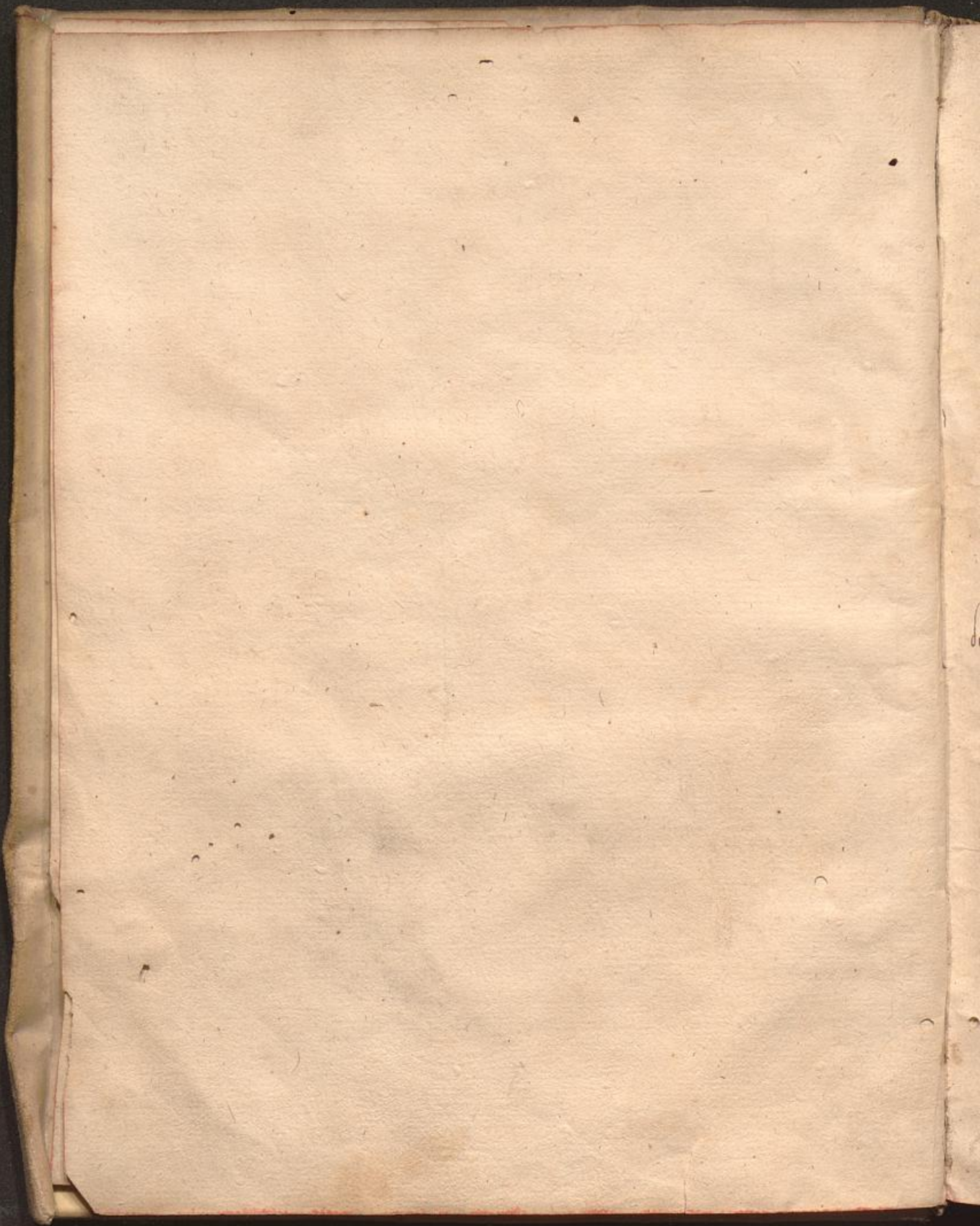
constat in albis $\frac{1}{3}$ imperialis
compactura 123e $\frac{1}{4}$ uelura 62e

Th. 2153.7

THESAVRVS
SACRORVM RITVVM,
SEV
COMMENTARIA
IN RVBRICAS
MISSALIS ET BREVIARII
ROMANI,

Auctore adm. Reuerendo P. D.
BARTHOLOMÆO GAVANTO MEDIOL.
Prapposito Prouinciali Romano Congreg. Clericorum Regularium
S. Pauli, & S. Rom. Rituum Congreg. Consultore:

In quibus origo cuiusque Ritus, Causa historica, vel mystica, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportune Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur.

Ab Auctore recognita, & in hac vltima Editione varie locupletata.

Appendices dabit pagina sequens. Cum septem Indicibus.

TOMVS PRIMVS.

Collegij Soc. 1250

Paderbornæ 1669

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XLVI.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

A P P E N D I C E S.

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis per singulos dies.
De mensuris cuiusque sacræ Suppellectilis ad Missam congruentioribus.

De nitore, & munditia practica eiusdem sacræ Suppellectilis.
Concordia Martyrologij Romani cum Breuiario Romano, in quibus discordare videntur.

Profodia verborum dubiorum in Missali, Breuiario, & Martyrologio Romano.

Ordo perpetuus recitandi diuini Officij, & Missæ celebrandæ.

Et in gratiarum actionem de toto Opere, enarratur in calce Tomi II.

Vita cum rebus gestis S. PAVLI Apostoli.

Et probatur, S. BARTHOLOMÆVM Apostolum esse NATHANAELEM.

DON IVLIVS CAVALCANVS

Cong. Cler. Reg. S. Pauli Præpositus Gen.

CVM Opus R.P.D. Bartholomæi Gauanti Visitatoris Generalis nostræ Congregat. cui titulus est, COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS, ET BREVIARII ROMANI, duo eiusdem Congregationis eruditi ac sapientes viri recognouerint, atque in lucem dari posse probauerint, potestatem facimus, vt in publicam utilitatem typis mandetur, si & ijs, quibus id competit, ita placuerit. In quorum fidem, &c. Dat. Mediolani in Collegio nostro SS. Apost. Pauli & Barnabæ, die 14. Iulij 1627.

D. Iulius Caualcanus Præpositus Generalis.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. Mag. Sac. Pal. Apost.

A. Episcopus Bellicastren. Vicefg.

Imprimatur.

Fr. Nicolaus Riccardius Sacri Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

CANDIDO LECTORI
ANDREAS BROGIOTTVS.

Et Sibyllæ folia, in quibus scribebantur oracula, & quæ auris cælestibus afflari olim solita fuisse, Poëtæ suis fabulis memoriæ prodiderunt, tam citò per antrum spargebantur, quàm citò per Urbem, atque hinc per Orbem vix typis missa, ex officinis Bibliopolarum volitarunt eruditissima Commentaria in Rubricas Missalis & Breuiarij Romani, à R. P. D. Bartholomæo Gauanto Clerico Regulari S. Pauli diligentissimè elaborata. Fuerit dignitas planè cælestis Rituum Sacrorum, quorum traditur accuratissima cognitio: fuerit nobilitas præclarissimi Ordinis, qui aurea veluti Catena, dum gemmas sacrarum eruditio- num in vnius Voluminis aureo tamquam monili conclusit, illustriores effecit: fuerit demum vtilitas, seu necessitas præstantissimi Operis, plenissimique sacræ delectationis, quæ vniuersos pænè Ordines Reipublicæ Christianæ, vt emerent, ac lectitarent, pellexit: illud certè verò est verius, tam felicibus auspicijs in lucem Opus prodissè, vt prodire iterùm homines sapientissimi, non cupiant solùm, verùm rogent etiam vehementiùs; rara Operum felicitate, his præsertim temporibus, in quibus librorum superfluens copia legendi satietatem inuexit. Quorum ego honestissimæ postulationi ita occurrendum existimaui, vt nouis, supra trecentas, præclarissimis Annotationibus ditatum Opus, ijsque Romanâ lance non semel examinatis, illustrioris Tituli nouum præferat in fronte decus. Ac quemadmodum in eo congestæ conclusæque sunt Christianæ pietatis, & diuini cultus, pretiosissimæ opes, vt vix quidpiam in hac parte desiderare aliud religio hominis solertissimi possit; non secùs, vt rerum opulentissimæ dignitati nominis præstantia responderet, *Thesaurus Sacrorum Rituum* deinceps appelletur.

Sed Thesauro, qui vel in publico Ciuitatis, vel in Cæsaris loco inueniretur, dimidium esse Cæsaris, dimidium Inuentoris naturalem æquitatem secuti Romani Principes præclaris Constitutionibus olim statuerunt: opportunè ad rem meam, atque ex animi sentètia; An melius optari quidpiam à me poterat, quàm vt The- saurus hic à me inuentus, ipso vel Iure Cæsareo, Summo deberetur Pontifici, ac integerrimo eiusdem Nepoti; quorum alterum rerum Sacrarum Arbitrum supremum, alterum proximum ministrum cælestis prouidentia Ecclesiæ suæ dedit? Cûræ igitur secundæ huius excudendi Operis omnis prorsus expertes sunt curæ, cum nouæ Epistolæ nuncupatoriæ, tum exquirendi Sacri Principis, cui possent hæ iterùm dicari. Priorem enim partem VRBANI VIII. Pont. Maximi, alteram esse Francisci Cardinalis Barberini, non loci possessio, in quo inuentus Thesau- rus est, sed Maiestas nominis, quo inscriptus est, apertissimè demonstrat.

Si quæ mihi pars Inuentori obueneret, ea demum tora eorundem est, quibus ego iam pridem, & mea, & me ipsum lubentissimè deuoui. Vale candidè Lec- tor, & Thesauro in compendium misso sospes fructuere.

VRBA-

VRBANO VIII. PONT.
MORIBVS OPTIMO, REBVS GESTIS MAXIMO,

Ecclesiasticæ libertatis assertori studiosissimo,
Cuius lingua mellea, cuius calamus lacteus
Omnium linguis, omnium calamis tantum sui laudis influxit,
vt in litteratorum Senatu Sapientiâ Princeps
æquè ac in Principum cœtu maiestate Primarius habeatur.
Quem innumeris Animi, Corporis & Fortunæ dotibus ornatum
Vrbs nihil suspicere solita suspexit:
Nunc earum vsu Sacerdotij fastigium ornantem
Orbis terrarum vniuersus, terram despiciens, humillimus adorat.
Cuius animus in Ecclesiæ hostes generosus
optatam in Christiana Republ. concordiam tuetur.
Qui Petri Nauis clauum sapienter aded tenet,
vt omnes in ea felicitatis portum tenere videantur.
Et quoniam Apes mellis copiâ aureum sæculum retulerunt,
in eius Imperio diuinitus accepto
nihil viri prudentes desiderandum agnoscunt
præter Æternitatem.

Ι Ε Ρ Ο Ν Ο Μ Ο Φ Υ Λ Α Κ Ι

& acerrimo Vindici, Romanoque,
Commentaria in Rubricas Missalis, & Breuiarij Romani,
Bartholomæus Gauantus Clericus Regularis S. Pauli,
& Sacræ Rituum Congregationis
eiusdem VRBANI auctoritate
minimus Consultor
grati animi ergô
D. S. D.

AD BENIGNVM LECTOREM.

DE Sacris Ritibus , & de ijs præcipuè , qui ad Missam & Horas Canonicas attinent , scripsere ad hanc diem non pauci , tum antiqui tum recentiores , grauissimi & sapientissimi viri : sed liberè dicam quod sentio , nemo rem nostram in hoc genere pertractauit integrè . nam alij vt potissimum Hæreticos arguerent ; alij , vt mysteria depromerent è ritibus , quos supponunt : ritus autem ipsos vel obsoletos referunt , vel nostros imminutè , vel additis aliorum ritibus superfluè , vel subobscurè significant: de Missa tantùm alij, alij de Festis, alij de Horis Canonicis tantùm ; & vnà omnes omnia quidem illustrarunt, sed ea colligere cuique difficillimum . certè litteralem Rubricarum Romanarum sensum nemo hætenus est profecutus. Quare optarunt plurimi, è quibus, honoris ergò, nominandi sunt, Siluius Antonianus, Robertus Bellarminus, Scipio Cobellutius, Iulius Roma, Franciscus Boncompagnus, S. R. E. Cardinales, doctrinâ, pietate & moribus præclarissimi, Neapolio Comitulus Perusinus Episcopus virtutum gloria clarus, & alij Ecclesiæ administri, vt Volumine breuiori, quoad eius fieri posset, ea omnia comprehenderentur summatim, quæ in Missali & Breuiario Romano continentur ; & ea præsertim, quæ videntur sufficere ad communiorum Sacerdotum instructionem, & ad integram tum Missæ tum Horarum Canonicarum disciplinam perdiscendam : indicata cuiusque ritus origine Christiana (ne à Gentilibus aut Hebræis edocti videamur) tum allata causa, siue historica, siue mystica solidiori: tum demonstrata obligatione, quæue culpa obstringamur ; denique vsu proprio, & exquisito cuiusque ritus in re dubia explanato . Iisdem ergo suadentibus Principibus viris morem gerere cùm ego cuperem , arduum hoc negotium multis abhinc annis sum aggressus , & omnem moui lapidem tum legendo , tum à peritioribus sciscitando , tum disputando in vtramque partem , tum postremò hæc eadem scripta sacræ Rituum Congregationis examini , quod fuit rigorosum , subijciendo ; acerrimis ingenio,

genio, iudicio, prudentia, & in omni doctrinarum genere peritia clarissimis designatis Iudicibus, Ioan. Garzia Millino, Tiberio Muto, Aloysio Caietano, S. R. E. Cardinalibus, Dominis meis Illustrissimis, & toto orbe celeberrimis; ita, ut, Deo dante, mihi metipso satisfecerim (utinam alijs) & optatum finem sum assecutus præfenti Volumine.

Originem autem cuiusque ritus velut indice commonstramus, quoad eius fieri potest, vel auctore certo, si est, nominato; vel commemorato eo, qui ante alios de ritu meminit. quo facillè videre est, qua ætate erat in usu. & in hanc causam adiecimus Indicem Summorum Pontificum, quorum Decretis aut inuectus, aut firmatus fuit ritus, adnotato iuxta anno quo quisque obiit: Sacrorum item Conciliorum in Opere citatorum, & quo anno celebrata fuerunt: necnon aliorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, penes quos mentio est de ritibus nostris.

Causas historicas eas vocamus in ritibus, quæ ad litteram, ut aiunt, dedere ritum. mysticæ sunt eæ, quæ sensum reddunt, vel Allegoricum, vel Tropologicum, vel Anagogicum; quas ferè nunquam (nisi tacentibus alijs) ex nostro ingenio, sed ex Maiorum, uti par est, auctoritate congerimus; citato tantùm auctore primo, à quo ceteri deinceps acceperunt. neque tamen omnes, quas legimus, causas præsertim mysticas allegamus, solidioribus contenti, & grauioribus.

Obligationem definiunt Theologi doctiores, & probabiliorem sequemur sententiam in re controuersa. Modernos potiùs citamus quàm antiquos, & eos, qui præ manibus hodie sunt Sacerdotum; tum quia & hi citant antiquiores, tum quia iidem multa decernunt, quæ antiquos fugerunt, occasione fortè tunc temporis non data. Significamus autem, omissa disputatione, quid sit agendum, ut propositæ breuitati consulamus; & quæ hætenus in controuersiam venere, tum de Missa, tum de Horis, putamus omnia fuisse in hoc Volumine commemorata.

Ad usum cuiusque ritus proprium enuntiandum, vsi sumus antiquiori-

quioribus libris, Missalibus Vaticanis M. S. tum Decretis sacræ Rituum Romanæ Congregationis, quæ à multis desiderata sunt, tum ijs regulis, quæ, me quoque præsentem, & sæpiùs vrgente, datæ sunt ab ijs, qui Clementis & Urbani Octauorum auctoritate Recognitioni Missalis & Breuiarij Romanorum præfuerunt.

Totius Operis ordo is erit, vt à Missa incipiamus, tamquam à nobiliori parte: deinde, ita nos collaudante Cardinale Bellarmino, ordine Rubricarum seruato, recitatoque earundem Textu, addamus ad singula verba, vbi est opus, Commentaria & Notas. hoc enim pacto nihil nos effugiet. addemus tandem Appendices non inutiles, ne à Clero (quantum in nobis est) desiderari quidquam possit in ordine ad Missam, & Canonicas Horas. Ecclesiastico stylo, & faciliiori vtemur, docente nos Hugone Victorino, qui scripturus & ipse de Sacris Ritibus ait: Communibus verbis, rebus ipsi de quibus agitur cognatis, opus explicare congruentius duximus, quàm Schematum varietatibus inuoluere, & res per se fulgidas decolorando verba colorare. Peritiores autem benignos implo-ramus Lectores, quos etiam liberos cum Innocentio I. I. optamus correctores, vt quæ minùs assecuti sumus, ea nobis indicent, meliora suppeditantes; & illud intereà non denegantes, quòd optabat idem sanctus Pontifex in fine librorum de Mysterijs Missæ, vt apud misericordissimum Iudicem pro peccatis Auctoris deuotas preces effundant, siue Missam, siue Horas Canonicas recitaturi, ad Deum Optimum Maximum & præpotentem accesserint.

Vale benigne Lector.

I N-

INDEX AVCTORVM

*Quos nouit Commentariorum Auctor scripsisse
de Sacris Ritibus.*

A

- A**lbinus Flaccus, seu Alcuinus de Diuinis Officijs.
Albertus Magnus de Officio Missæ.
Alexander Sperellus Obseruationes scripsit Italicè pro celebr. Missæ.
Alphonfus de Medrano instructionem Hispanè ad Officium diuinum.
Alphonfus Rodriguez de Mysterijs Missæ Hispanè, in Tomo 2.
Amalarius Fortunatus Cardinalis de Ecclesiasticis Officijs, & de Ordine Antiphonarij.
Andreas Castaldus Cærimoniale Cleric. Regul. & Praxim Cærimoniarum.
Angelus Carezanus de Ministro Missæ Italicè.
Angelus Contus Capuccinus de Mysterijs Missæ Italicè anno 1625.
Antonius Demochares de Sacrificio Missæ, & ibi quoque de Ritibus.
Antonius Litteratus in Summa habet multa de Missa & Horis Canonicis.
Antonius Posseuinus Tractatum de Missa.
Antiquitatum Liturgicarum tres libros scripsit incertus Auctor impressos Duaci 1605.
Augustinus Episcopus Pientinus primus auctor Pontificalis, & Cærimonialis Rómani.

B

- B**enedictus Herbestus Rationarium Horarum Canonicarum.
Bernardus de Parentinis Elucidarium omnium difficultatum Missæ, & Liliium Missæ.

Berno Augiensis de Officio Missæ.
S. Bonauentura de Mysterijs Missæ.

C

- C**hristophorus Marcellus Cærimoniale Papæ.
Conradus Brunus de Cærimonijs.
Cornelius Schultingius Bibliothecam Ecclesiasticam de diuinis Officijs.

F

- F**lorus Magister Expositionem Missæ.
Franciscus Agricola de Sacerdotum officio.
Franc. Samarinus de Missa & Officio.
Franc. Titelmannus de Myster. Missæ.

G

- G**abriel Albaspina de Veteribus Eccl. ritibus.
Georgius Polaccus Aphorismos Italicè de Sacris Cærimonijs.
Germanus Constantinopol. Theoriam Ecclesiasticarum rerum.
S. Gregorius Papa librum Sacramentorum, Antiphonarium; quorum duplex est editio, Romana, & à Pamela edita.
Eiusdem Appendix M. S. Vaticana.
Grimoldus Abbas librum Sacramentorum.
Gulielmus Durandus Rationale diu. Officiorum:

H

- H**enricus Dissen in Officium Missæ.
Henricus Gorichen de Missis Votiu, & Processionibus.
S. Hieronymus Comitem, seu Lectorium, tum Epistolarum, tum Euangeliorum totius anni.

b

Hiero-

Hieronymus Cantonus Ordinarium
diuinorum Officiorum Hispanè.
Hildebertus Cenomanensis Carmen
de Ritu Missæ.
Honorius Augustodunensis Gem-
mam animæ.
Hugo Victorius Speculum Eccl. &
de Cærimonijs, Officijs, &c.

I

Iacobus Iunterbeeck de Casibus
variorum dubiorum circa Mis-
sam.
Iacobus Pamelius Liturgias Latino-
rum.
Innocentius Tertius de Mysterijs Missæ.
Io. Alcocer de Cærimonijs Missæ
Hispanè.
Io. Baptista Monachus Cassinas Ex-
positionem Missæ.
Io. Baprista Rubeus de Diu. Officijs
Io. Baprista Scortia de Sacrificio
Missæ.
Io. Beechhoffen quadruplicem Exposi-
tionem Missæ.
Io. Beleth. de Diuinis Officijs.
Io. Brunswich de Missæ Officio.
Io. Burchardus Ordinem celebra-
tionis Missæ.
Io. Coeleus Speculum Missæ.
Io. Iacobs Compendium Cærimon-
iæ Missæ Hispanicè.
Io. De lapide Resolutorium dubio-
rum Missæ.
Io. Lopez de Sacrificio Missæ Hi-
spanè.
Io. Serranus Expositionem Missæ my-
sticam.
Io. Stephanus Durandus de Ritibus
Ecclæs.
Io. Superantius de Mysterijs Missæ.
Ioseph Vicecomes de Apparatu ad
Missam in Volumine 4. obserua-
tionum.
S. Isidorus Hispalensis de Ecclesiasti-
cis Officijs.

Iudocus Clētouæus Elucidatorium
de Missa, & alijs.
Iulius Cæsar Bulengerus de Vestibus
sacris.
Iuo Carnotensis de Rebus Ecclesiasti-
cis Sermones.

L

Lactantius Radfoldus de Myste-
rio. Missæ.
Liturgia S. Petri, S. Iacobi, S. Mar-
ci, S. Basilij, S. Ioan. Chrysof-
t. S. Simeonis Syracusani ante an-
num 800.
Ludouicus Ciconiolanus Directo-
rium Offic. diuini.
Ludouicus Richeomus de Missa.

M

Marcus Antonius Ghenare Ri-
tum celebrandi Missam.
Martinus Stephanus Manuale de
Cautelis in Missa obseruandis.
Matthias Kimchius Directorium Sa-
cerdotale.
Maximus Monachus de Ecclesiastica
Mytagogia.
Melchior Huelamus Discursus Hi-
spanè de Cærimonijs Missæ.
Michaël Sydoniensis de Mysterijs
Missæ.
Michaël Timotheus Quæst. 300. in
diu. Offic. & 600. in Missam.
Micrologus de Ecclesiasticis obser-
uationibus à Io. quodam scriptus
fuit.
Missalia Vaticana, Vallicellana M. S.
& Breuiaria cum Canone M. S.
Collegij Anciani, seu Gregoriani
de Vrbe, antiquissima.
Musæus Massiliensis citatus à Gen-
nadio scripsit librum Sacrament.
circa A. 490.
Mutius Cappuccinus Summarium
mysteriorum Missæ, & de Officio
Defunctorum, Italicè.

Nicolaus Aurificus de Cærimo-
nijs Missæ.
Nicolaus Cabasilas Expositionem
Missæ.
Nicolaus de Ploue Tractatum Sacra-
dotalem.

Ordo Romanus auctorem habet
Gelasium, ex Baronio A. 692.
licet plenior exierit sub Stephano
Papa, Pipino, & Carolo Magno, ex
Hittorpio in Præfatione ad libros
à se collectos de Diu. Officijs.

Paganinus Gaudentius de Ritibus
veteris Ecclesiæ.
Paris Crassus Cærimoniale Bono-
niense.

Petrus Ciruelus Commentaria in
Missale antiquum.

Petrus Cluniacensis Nucleum de Sa-
crificio & ritibus Missæ.

B. Petrus Damiani de Domin. vo-
biscum.

Petrus Lopez de Ritu Missæ Hispanè.

Petrus Matthæus de Rubris Annot.
in Rub. de Defectibus Missæ.

Petrus Opmeer de Officio Missæ.

Petrus Ruiz Cærimoniale Toleta-
num.

Rabanus Maurus de Institut. Cle-
ricorum.

Radulphus Tungrensis de Canonum
obseruantia circa diu. Officia.

S. Remigius Antifiodorensis de Offi-
cio Missæ.

Rupertus Abbas de Diu. Officijs.

Stephanus Eduensis de Sacramen-
to Altaris.

Thomas Aluarez in Rubr. Bre-
uiarij Rom. 1629.

Tydaus Bonamicus de Formandis
crucibus.

Valens Quaresima de Cærimo-
nijs Missæ.

Verustus Codex de Missa editus ab
Hittorpio.

Walafridus Strabo de Rebus Ecce-
lasticis.

Willelmus Lindanus Apologiam &
Expositionem Liturgiæ Græcæ san-
cti Petri.

Zacharias Andrianus de Sacrifi-
cio Missæ.

Obiter de sacris Ritibus alij, tum
Theologi, & præsertim in 3. par.
S. Thomæ; tum Canonistæ, Iuo,
& Burchardus, & alij; tum Sum-
mistæ v. Missæ, & alijs titulis; tum
controuersijs addicti contra Hæ-
reticos, quorum propè infinitus est
numerus.

In Canonem verò Missæ scripserunt,
Ægidius Romanus.

Gabriel Biel.

Iacobus Ianfonius. Iacobus Iunter-
beec. Odo Cameracensis.

De Valore Missæ.

Iacobus Iunterbeec.

Ioannes Montagnolus.

Paulus Fraxinellus.

Et alij Scholastici cum Summistis.

I N D E X

S V M M O R V M P O N T I F I C V M,

*Qui sacros Ritus vel instituerunt, vel restituerunt, vel Decreto
firmarunt, vel amplificarunt, & in his Commentarijs citan-
tur, iuxta Chronologiam Roberti Cardinalis Bellarmini.*

S. Alexander I. obiit anno	132	Eugenius IV.	1447
Alexander II.	1073	S. Eusebius.	311
Alexander III.	1181	S. Eutychianus.	284
Alexander IV.	1261	S. Fabianus.	254
Alexander VI.	1503	S. Felix I.	275
S. Anacletus.	112	S. Felix IV.	530
S. Anastasius.	402	S. Gelasius.	496
S. Anicetus.	175	S. Gregorius I.	604
Benedictus VIII.	1024	S. Gregorius II.	731
Benedictus XI.	1304	Gregorius III.	741
S. Bonifacius I.	424	Gregorius IV.	843
Bonifacius III.	607	S. Gregorius VII.	1086
S. Bonifacius IV.	614	Gregorius IX.	1241
Bonifacius VIII.	1303	Gregorius XI.	1378
Bonifacius IX.	1404	Gregorius XIII.	1585
S. Cælestinus I.	432	Gregorius XV.	1623
Cælestinus III.	1198	S. Hilarius.	468
S. Calixtus I.	227	Honorius I.	638
Calixtus II.	1124.	Honorius III.	1227
S. Clemens I.	103	S. Hormisdas.	523
Clemens VI.	1352	S. Innocentius I.	417
Clemens VIII.	1605	Innocentius III.	1216
S. Damasus.	385	Innocentius IV.	1254
Donus.	678	Ioannes VIII.	882
S. Euaristus.	121	Ioannes XIII.	972
		Ioan-	

Ioannes XVI.	995	S. Sergius.	701
Ioannes XXII.	1335	S. Siluerius.	540
S. Iulius I.	352	S. Siluefter.	336
S. Leo I.	461	S. Simplicius.	482
S. Leo II.	684	S. Siricius.	398
Leo III.	816	S. Sixtus I.	140
S. Leo IV.	855	S. Sixtus II.	261
S. Leo IX.	1055	S. Sixtus III.	440
Leo X.	1521	Sixtus IV.	1484
S. Linus.	81	Sixtus V.	1590
S. Marcus.	337	S. Soter.	179
Martinus V.	1431	S. Stephanus.	260
S. Melchiades.	314	S. Symmachus.	514
Nicolaus I.	867	S. Telephorus.	154
Nicolaus III.	1280	Theodorus.	649
Paulus II.	1471	S. Victor.	203
Paulus III.	1550	Vigilius.	555
Paulus IV.	1559	S. Vrbanus I.	233
Paulus V.	1621	Vrbanus II.	1099
Pelagius I.	560	Vrbanus IV.	1264
S. Pelagius II.	590	Vrbanus VI.	1389
S. Pius I.	167	VRBANVS VIII. re-	
Pius II.	1464	gnat.	
Pius V.	1572	S. Zacharias.	752
S. Pontianus.	238	S. Zepherinus.	221
Sabinianus.	606	S. Zofimus.	419

INDEX CONCILIORVM,

*Quorum decretis vel firmanur vel indicantur sacri Ri-
tus, de quibus in his Commentarijs.*

A Gathense celebratum anno	506	Millevitanum.	416
Ancyranum.	314	Moguntinum.	813.
Antisiodorensē.	590	Nannetense.	1125
Aphricanum.	257	Narbonense.	589
Aurelianense I.	507	Nicænum.	325
Aurelianense III.	540	Oxonienſe.	1222
Basileenſe.	1431	Palentinum sub Urbano VI. ante an-	
Braccarenſe I.	563	num	1389
Braccarenſe III. circa ann.	660	Placentinum.	1095
Cabilonenſe I. sub Carolo Magno,		Rhemense.	814
ante annum	813	Romanum II.	372
Carthaginense II.	397	Rotomagenſe.	682
Carthaginense III.	398	Salegustanum.	1022
Carthaginense IV.	401	Senonense.	1528
Chalcedonenſe.	451	Synodus VI.	681
Claramontanum.	1095	Synodus VII.	787
Coloniense.	346	Synodus VIII.	869
Constantiense sub Io. XXIII.	1414	Toletanum I.	447
Constantinopolitanum.	381	Toletanum III.	610
Constantinopolitanum VI. siue sexta		Toletanum IV.	633
Synodus.	681	Toletanum VII.	664
Coyacense.	1050	Toletanum XII.	681
Ephesinum.	431	Treuerense.	386
Florentinum sub Eugenio.	1439	Triburiense.	895
Gerundenſe.	517	Triburiense II.	1030
Hipponense.	393	Tridentinum.	1563
Ilerdense.	524	Turonense II.	570
Laodicenum.	320	Turonense III. circa	810
Lateranen. sub Leone X.	1517	Turonense IV.	1055
Matisconense.	582	Valense I.	337
Mediolanense III.	1573	Valense II.	442
Mediolanense IV.	1576	Viennense.	1311

I N D E X

AUCTORVM ET SCRIPTORVM,

Quorum opera vti sumus in his Commentarijs.

A bdias Babylonicus floruit circa	Archidiaconus.	1290
annum	60	Armillæ auctor.
Abraham Bzouius.	1630	Arnoldus Wion Ligni vitæ auctor.
Acta Mediolan. Ecclesiæ.	1590	1600.
Ado Viennensis.	898	S. Athanasius.
Adrianus Turnebus.	1564	370
B. Albertus Magnus.	1280	S. Augustinus.
Alcuinus.	780	433
Alexander Alensis.	1245	Augustinus Barbofa.
Alexander Sperellus.	1621	1628
Aloysius Lippomanus.	1556	Augustinus Tornielus Congregat.
Alphonfus de Torres.	1600	nostræ.
Alphonfus Villegas.	1580	1620
Amalarius Fortunatus Card.	830	Aurelius Cassiodorus.
S. Ambrosius.	397	560
Ammianus Marcellinus.	380	Baptista Platina.
Anacletus Siccus Congregationis		1480
nostræ.	1629	Bartholomæus ab Angelo.
Anastafius Bibliothecarius.	860	1583
Anastafius Nicanus.	688	Bartholomæus Callanæus.
S. Anastafius Sinaita.	599	1520
Andreas Castaldus.	1625	Bartholomæus Pifanus.
Andreas Cretensis.	580	1400
Angelus Caninius.	1558	Bartholomæus Vgolinus.
Angelus Carezanus.	1613	1600
Angelus de Claufio.	1484	S. Basilius.
Angelus Rocca.	1610	370
Annonius, feu Aimonius.	990	Beatus Rhenanus.
S. Anselmus Cantuariensis.	1100	1547
Anselmos Ryd.	1520	V. Beda.
S. Antoninus.	1459	730
Antonius Cordubensis.	1560	S. Benedictus.
Antonius Daza.	1621	525
Antonius Demochares.	1550	Bernardinus Bustus.
Antonius Gallonius.	1610	1480
Antonius Litteratus.	1611	S. Bernardus.
Antonius Molina.	1600	1153
		Berno Augienfis.
		1014
		Bessarion Cardinalis.
		1455
		S. Birgitta.
		1273
		Blafius Palma Cong. nostræ.
		1625
		S. Bonauentura.
		1260
		Breniarium Toletanum.
		640
		S. Burchardus Wormatiensis.
		1025
		Carimoniale Papæ.
		1520
		Carimoniale Epifcoporum.
		1606
		Carimoniale Cler. Regul. S. Pauli.
		1607.
		Cæfar Card. Baronius.
		1609
		Cæfar Franciottus.
		1625
		Cæfarius Arelatensis.
		500
		Calendarium Ciftertiense.
		1617
		Canon Græcæ Miſſæ S. Petri.
		69
		Caro-

Index Auct. & Script.

Carolus à Basilica Petri Congregat. nostræ. 1616	Elpis Boëtij vxor. 510
Carolus Bouius. 1560	Emmanuel Rodericus. 1605
B. Carolus Magnus. 813	Emmanuel Sâ. 1585
Catechismus Romanus. 1568	Ennodius. 520
Cherubinus Calatus Congregat. nostræ. 1610	S. Ephræm. 340
Christophorus Giarda Congregat. nostræ. 1625	S. Epiphanius. 406
Chronica Augustiniana.	Esaias Abbas. 654
Chronica Germanica.	Euodius. 418
Chronica Spirensia.	Eusebius Cæsariensis. 328
Chronicum Moguntinum.	Euthymius. 1120
Clemens Alexandrinus. 194	Ferdinandus Salazar. 1610
S. Clemens Papa. 103	Festus.
Codex vetustus Missæ apud Hit- torpium.	Flaminius Parisius. 1590
Cælius Rhodiginus. 1520	Fl. Lucius Dexter. 444
Columella.	Florus Magister. 825
Compendium Bullarij Fl. Cherub. 1623.	Franciscus Longus Breu. Chronol. 1620
Congreg. Pœnitentiariæ Mediol.	Franciscus Sammarinus. 1570
Conradus Brunus. 1500	Franciscus Suarez. 1615
Constantinus Caetanus Abbas. 1627	Franciscus Titelmannus. 1523
Constantius Presbyter. 400	Franciscus Toletus. 1596
Corippus Poëta Aphricanus. 565	Franciscus Turrianus. 1584
Cornelius Iansenius. 1570	S. Fulgentius. 529
Cornelius Schultingius. 1599	Gabriel Albaspina. 1620
S. Cyprianus. 260	Gabriel Biel. 1490
S. Cyrillus Alexandrinus. 438	Gabriel Pennottus. 1625
S. Cyrillus Ierosolymitanus. 380	Gabriel Vasquez. 1600
S. Datus Episcopus Mediol. 543	Galenus.
Didacus Murilius. 1625	Gemma animæ. 1220
S. Dionysius Areopagita. 120	Georgius Codinus. 1340
Dionysius Carthusianus. 1460	Georgius Nicomediensis. 1000
Directorium Chori. 1540	Georgius Polaccus. 1620
Director. diuini Officij ante annum 1557	S. Germanus Constantinopol. 730
Dominicus Grauna. 1628	Gilbertus Genebrardus. 1580
Dominicus Sotus. 1560	Glossa in Ius Canonicum.
Dorotheus Panicarius Congregat. nostræ. 1628	Goropius.
S. Eligius. 665	Gratianus Decretorum Collector. 1151
	S. Gregorius Nazianzenus. 370
	S. Gregorius Nyssenus. 380
	S. Gregorius Papa. 604
	Gregorius Sayrus. 1600
	S. Gregorius Thaumaturgus. 240
	S. Gregorius Turonensis. 596
	Grimol-

Index Auct. & Script.

Grimoldus Abbas. circa	800	Io. Baptista Posseninus.	1600
Gulielmus Alanus.	1580	Io. Baptista Rubeus.	1600
Gulielmus Durandus.	1270	Io. Baptista Scortia.	1616
Gulielmus Eysengrein.	1566	Io. Beletus.	1153
Gulielmus Lindanus.	1585	Io. Bellarinus Cong. nostra.	1625
Gulielmus Sirletus.	1585	Io. Burchardus.	1490
Henricus Henriquez.	1595	Io. Carthagena.	1600
Heribertus Ros-weydu.	1628	Io. Cassianus.	434
Hermannus Contractus.	1040	S. Io. Chrysoftomus.	407
Hefychius.	600	S. Io. Damascenus.	730
S. Hieronymus.	420	Io. Diaconus.	867
Hieronymus Cantonus.	1606	Io. Jacobs.	1621
Hieronymus Magius.	1570	Io. Langhecrucius. post an.	1580
Hieronymus Onuphrius.	1625	Io. Lopez.	1606
Hieronymus Pradus.	1600	Io. Loriaus.	1625
Hieronymus Rubeus.	1570	Io. Maior.	1510
S. Hilarius.	370	Io. Nauclerus.	1500
Hilduinus Abbas.	830	Io. Pechanus.	1292
Hombonus de Bonis Congregat. nostra.	1625	Io. Petrus Besutius Congregat. nostra.	1580
Hostiensis nomine Henricus.	1150	Io. Petrus Moneta Congregat. nostra.	1625
Hugo Cluniacensis.	1000	Io. Rioche.	1500
Hugo Victorinus.	1136	Io. Scotus.	1300
Humbertus Cardinalis.	1054	Io. Serranus.	1626
Hyacinthus Petronius.	1628	Io. Stephanus Durandus.	1590
Jacobus Castellanus.	1600	Io. Tabiena.	1518
Jacobus Pamelius.	1580	Io. Trithemius.	1494
Jac. Philippus Bergomas.	1494	Io. Turrecremata.	1468
Jacobus Valentia.	1490	Io. Zonaras.	1110
S. Ignatius martyr, & Episcop.	101	Iodocus Clictouæus.	1520
Ignatius Braccius.	1625	R. Ionathas. ante Christum natum.	
Ignatius Portalupus Congregat. nostra.	1625	Joseph Pamphilus.	1580
S. Ildephonstus.	667	Joseph Scaliger.	1570
Innocentius ab Ecclesia Congregat. nostra.	1625	Joseph Vicecomes.	1625
Innocentius III.	1216	S. Irenæus.	184
Ioachimus Perionius.	1554	S. Isidorus Hispalensis.	633
Io. Alcocer.	1612	S. Isidorus Pelusiota.	442
Io. Ant. Gabutijs Congregat. nostra.	1618	Iulius Caesar Bulengerus.	1620
Io. Azorius.	1600	Iulius Caesar Scaliger.	1550
Io. Bacconus.	1346	Iulius Nigronus.	1615
Io. Baptista Constantius.	1606	Iuo Carnotensis.	1114
		S. Iustinus Martyr.	150
		Laurentius Surinus.	1578

Index Auct. & Script.

Lazarus Baiffius.	1537	Ordo Gallicanus . ante Microlo-	
Leonardus Lessius.	1615	gum.	
Liturgiæ , S. Petri , S. Marci , S. Ia-		Ordo Romanus.	497
cobi , S. Basilij , S. Ioan. Chry-		Origenes.	230
sostomi.		Orho Frisingensis.	1146
Lucas Wadingus.	1627	Palladius.	383
Ludouicus Ciconiolanus.	1540	Panormitanus.	1435
Macrobius.		Paris Crassus.	1540
Magnus Erymologiftes Græcus.		Paschafius.	480
Manuel.	1180	S. Paulinus Nolanus.	431
Marcellus Francolinus.	1585	Paulus Arefius.	1625
Marcus Ant. Genuensis.	1600	Paulus Burgensis.	1430
M. A. Marfilius Columna.	1580	Paulus Comitulus.	1625
Marcus Vlyssippon. minor.	1560	Paulus Diaconus.	770
Maria Parmæ Princeps.	1570	Paulus Fraxinellus.	1625
Martinus Bonacina.	1625	Paulus Piafecius.	1611
Martinus Braccarenfis.	572	Petrus Antifiodorensis.	1240
Martinus Cofentinus , feu Polonus .		Petrus Canifius.	1597
1320		S. Petrus Chryfologus.	500
Martinus Nauarrus.	1586	Petrus Comeltor.	1160
Matthias Guarguantus Congregat.		B. Petrus Damiani.	1070
noftre.	1629	Petrus Galefinius.	1580
S. Maximus Taurinensis.	450	Petrus Lombardus.	1164
Melchior Huclamus.	1597	Petrus Lopez.	1608
Menologium.	886	Petrus Matthæus de Rubeis.	1626
Michaël Sidoniensis.	1549	Petrus de Natalibus.	1490
Michaël Timotheus.	1580	Petrus Nauarrus.	1590
Micrologus.	1080	Petrus Opmeer.	1570
Missale Ambrosianum.	1618	Petrus Paludanus.	1330
Moyfes Ægyptius. Anno mundi		Petrus Paulus Parisius.	1518
2670		Petrus Ribadeneira.	1614
Mufæus Maffiliensis. circa	490	Petrus Ruiz.	1600
Mutius Capucinus.	1626	Pifanellæ Auctor.	1325
Nicephorus Calixtus.	1310	Plato. ante Christum.	
Nicetas Dauid.	860	Plinius.	
Nicolaus Cabafilas.	1250	Plutarchus.	
Nicolaus De Ploue.	1560	Polydorus Virgilius.	1495
Nicolaus Lyranus.	1322	Pompeius Vgonius.	1586
Nogerus Abbas.	868	Pontius Diaconus.	260
Octauarium Romanum.	1624	Poffidius , feu Poffidonius.	450
Odo Cameracensis.	1128	Pratum Spirituale.	630
Odo Floriacensis.	900	S. Proclus Constantinopolit.	440
Onuphrius Panuinius.	1567	Procopius Historicus.	560
S. Optatus Mileuitanus.	368	Prudentius.	406
		Puccius	

I N D E X
Index Auct. & Script.

Puccius Cardin.	1548	Tertullianus.	220
Rabanus Maurus.	855	Theodoreus.	460
Radulphus Tungrensis.	1400	Theodorus Balsamon.	1191
Redemptus Barazanus Congregat. nostræ.	1610	Theodorus Lector. circa	500
S. Remigius Antifiodorensis.	876	Theodulphus Aurelianus.	835
S. Remigius Rhemensis.	545	S. Thomas Aquinas.	1265
Rituale Romanum Pauli V.	1614.	Thomas Caietanus.	1534
Robertus Bellarminus.	1620	Thomas Sanchez.	1608
Robertus Rex Franciæ.	977	Thomas Waldensis.	1430
Ruffinus Aquileiensis.	400	Tobias Corona Congregat. nostræ.	1625
Rupertus Abbas.	1110	Tydeus Bonamicus.	1620
Rutilius Benzonius.	1600	Varro. ante Christum.	
Sanctes Pagninus.	1524	Venantius Fortunatus.	570
Sedulius Poëta.	430	Victor Vticensis.	484
Seuerinus Binius.	1600	Victorianus Præmolus.	1629
Seuerus Alexandrinus.	600	Victorianus Voconius. inter	400.
Seuerus Sulpicius.	419	&	600
Sidonius Apollinaris.	486	Vincentius Gallus Congregat. nostræ.	1625
Sigebertus.	1112	Vincentius Sorianus.	1613
Siluester Prierates.	1515	Virgilius. ante Christum.	
Simeon Metaphrastes.	670	Vranus scriptor Vitæ S. Paulini, & contemporaneus.	440
Socrates.	440	Vsuardus.	778
Sozomenus.	440	Walafridus Strabo.	849
Stephanus Ednensis.	950	Zacharias Andrianus.	1576
Stephanus Proythinius.		Xyltus Senensis.	
Suetonius.	144		
Synesius Cyreneus.	402		

I N D E X T I T V L O R V M.

Commentaria in Rubricas Missalis diuiduntur in quinque partes, & partes in titulos plures.

Prima pars continet Rubricas generales primi ordinis, & titulos viginti.

D E Duplici. i.	pag. 4
De Semiduplici, & Simplici. ii.	ibid.
De Feria, & Vigilia. iii.	ibid.
De Missis Votiuus sanctæ Mariæ, & alijs. i v.	7
De Missis Defunctorum. v.	10
De Translatione Festorum. vi.	14
De Commemorationibus. vii.	15.
De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. viii.	20
De Orationibus. ix.	24
De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu, ac de Euangelio. x.	31
De Symbolo. xi.	35
De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. xii.	40
De Communionem, Orationibus post Communionem, Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, de Benedictione, & Euangelio sancti Ioannis. xiii.	44
De ordinanda Missa ex supradictis Rubricis. xiv.	47
De Hora celebrandi Missam. xv.	48
De his quæ clara voce aut secreto dicenda sunt in Missa. xvi.	51
De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemn. xvii.	52
De Coloribus Paramentorum. xviii.	58
De qualitate Paramentorum. xix.	63
De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. xx.	71

Secunda pars continet ritum seruandum in celebratione Missæ, & titulos decem & septem.

D E præparatione Sacerdotis celebraturi. i.	pag. 81
De ingressu Sacerdotis ad Altare. ii.	101
De principio Missæ, & Confessione facienda. iii.	107
De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. i v.	112
De Oratione. v.	119
De Epistola, Graduali, & alijs vsque ad Offertorium. vi.	123
De Offertorio, & alijs vsque ad Canonem. vii.	131
De Canone Missæ vsque ad Consecrationem. viii.	142
De Canone post Consecrationem vsque ad Orationem Dominicam. ix.	153
De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam Communionem. x.	158
De Communionem, & Orationibus post Communionem dicendis. xi.	172
De benedictione in fine Missæ, & Euangelio S. Ioannis. xii.	175
De his quæ omittuntur in Missa pro Defunctis. xiii.	180
De his quæ addenda sunt in Missa, quæ celebratur ad Altare, in quo expositum est sanctissimum Sacramentum. xiv.	185
Ordo Missæ, & partium eiusdem additio, iuxta ordinem temporum. xv.	187

Mysti-

Index Titulorum.

Mystica expositio Missæ secundum
ordinem totius vitæ Christi, quam
repræsentat. xvi. 189
Canonis expositio litteralis. xvii. 194

*Tertia pars defectibus circa Missam
adhibet remedia titulis duodecim.*

DE defectibus in celebratione
Missarum occurrentibus. i.
pag. 197
De defectibus materiæ. ii. ibid.
De defectu panis. iii. 198
De defectu vini. iv. 200
De defectibus formæ. v. 202
De defectibus Ministri. vi. 203
De defectu intentionis. vii. 204
De defectibus dispositionis animæ.
viii. 206
De defectibus dispositionis corporis.
ix. 207
De defectibus in ministerio ipso oc-
currentibus. x. 209
De Rubricis præceptiuis, & directi-
uis. xi. 216
De alijs obligationibus Sacerdotum
circa Missam. xii. 220

*Quarta pars complectitur Rubricas
proprijs & titulos decem & novem.*

DE Rubricis Missarum de Ad-
uentu. i. pag. 227
De Quatuor Temporibus Aduentus.
ii. 228
De Natali Domini, & Festis sequen-
tibus. iii. 229
De Dominicis post Epiphaniam vs-
que ad Septuagesimam. iv. 232
De Dominicis à Septuagesima vsque
ad Feriam IV. Cinerum. v. 233
De Feria quarta Cinerum vsque ad

Dominicam de Passione. vi. 236
De Dominica de Passione, & Hebdo-
mada maiori. vii. 240
De Feria quinta in Cœna Domini.
viii. 246
De Feria sexta in Parasceue. ix. 252
De Sabbato sancto. x. 263
De die sancto Paschæ vsque ad Fe-
stum Trinitatis. xi. 273
De Festo Trinitatis, & Dominicis post
Pentecosten. xii. 279
De Rubricis Proprij Missarum de
Sanctis. xiii. 284
De Benedictione Candelarum, &
Processione in Festo Purificationis
B. Virginis. xiv. 285
De Festis, in quibus cantandæ sunt
duæ Missæ in Ecclesijs Cathedrali-
bus & Collegiatis. xv. 288
De Rubricis Missarum Communis
Sanctorum. xvi. 291
De Rubricis Missarum Votuarum in
fine Missalis. xvii. 294
De Rubricis Missarum pro Defun-
ctis. xviii. 300
De Rubricis Benedictionum. xix.
302

*Quinta pars Appendices addit
quinque. hæc sunt:*

TAbulæ locorum pro vsu Tabel-
larum sequentium. pag. 309
Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ
noctis. 310
De mensuris proprijs sacræ supelle-
ctilis ad Missam congruentioribus.
316
De nitore & munditia prædictæ sacræ
supellectilis. 323
Profodia Verborum in Missali Ro-
mano. 328

*Index DECRETORVM sacra Rituum Congrega-
tionis, & super negotia Episcoporum, in ordine ad
Missam, post Missalis recognitionem, ordine tem-
porum seruato quo fuerunt sancita.*

- 1 **P**otest celebrari pro Defun-
ctis ritu de Requiem in Fe-
stis, insepulto corpore. 23. Maij
1603. pag. 12.
- 2 In Rogationibus maioribus,
si Processio terminatur ad Ecele-
siam sancti Marci, ibi dicenda est
Missa de eodem Sancto. eadem
die. 275. 289.
- 3 Cineres aridi, non in mo-
dum luti, sunt distribuendi. eo-
dem die. 237
- 4 Missa de Annuntiatione
B. Virginis non est celebranda à
Feria 5. maioris Hebdomadæ vs-
que ad Feriam 3. Paschæ. 9. Maij
1606. 262. 289
- 5 *Gloria in excelsis* cum *Credo*
omittitur in Votiuus pro re graui,
quando dicuntur cum paramen-
tis violaceis. 19. Maij 1607. 24
- 6 Quæ sit res grauis, decla-
rauit S. Congregatio. eadem die.
ibid.
- 7 Cereus Paschalis certis tan-
tùm diebus accenditur. eadem
die. 273
- 8 Tolerantur Missæ de Re-
quiem in Festo Duplici, quod
non est de præcepto, pro volun-
tate testatorum implenda. 1. Se-
ptembris 1607. 13
- 9 Quæ sint Festa solemniora,
in quibus non potest celebrari in
Oratorijs priuatis & priuilegia-
tis. 17. Nouemb. 1607. 78
- 10 Ante Parochialem non
sunt pulsandæ campanæ à Con-
fratrijs Diocæsanis in Sabbato
sancto. 9. Feb. 1608. 270
- 11 Communio Cleri facien-
da est in Cœna Domini. 27. Se-
ptemb. 1608. 247
- 12 Missæ Defunctorum cer-
to die dicendæ; eo impedito,
transferuntur in sequentem. eo-
dem die. 12
- 13 Sabbato sancto non sunt
pulsandæ campanæ ante Cathed-
ralis signum. 21. Martij 1609.
270
- 14 Abbates, & alij non pos-
sunt benedicere paramenta Ec-
clesiarum non sibi subditarum.
24. Augusti 1609. 307
- 15 Clauis Hostiæ repositæ in
Feria 5. Cœnæ Domini non de-
bet dari laico. 30. Ianuarij 1610.
249.
- 16 Canonici tenentur ad can-
tandam Missam de die, vt lu-
crentur distributiones. 25. Iunij
1611. 10
- 17 Commendatario, seu eius
Procu-

Index Decretorum.

- Procuratori, non datur liber osculandus in Missa. 17. Septembris 1611. 125
- 18 Inferiores Episcopo non debent sumere paramenta pro Missa de Altari. 7. Iulij 1612. 86
- 19 Diaconus non debet pacem dare laicis, neque Domino loci. 5. Iulij 1614. 171
- 20 Non debent Regulares in Canone nominare Antistites suos Generales. 12. Nouemb. 1615. 145
- 21 Regulares debent Crucem ferre cum velo, seu panno. 14. Ianuarij 1617. 65
- 22 Duplex Officium fit de Sancto, cuius Reliquia sit insignis, & approbata. 3. Iunij 1617. 39
- 23 In Festo Corporis Christi Eucharistia in Processione ferenda est manibus, non humeris. 2. Iunij 1618. 280
- 24 In Oratione *A cunctis*, nomina Patronorum sancti Michaëlis, vel sancti Ioannis Baptistæ præponi debent Apostolis. 22. Augusti 1620. 299
- 25 In Parasceue, si incidat Festum Annuntiationis B. Virginis, non tenentur fideles ad Missam audiendam. 19. Februarij 1622. 262
- 26 Nec in eodem die distribuenda est Eucharistia alijs quàm infirmis. eodem die. *ibid.*
- 27 Missa Rosarij prohibita fuit, concessa tantùm Ordini Dominicanorum. 25. Iunij 1622. 291
- 28 Missæ certis Regularibus concessæ non possunt ab alijs dici, etiam in ipsorum Regularium Ecclesijs. 19. Nouembris 1622. 215
- 29 Vfus annuli in Missa prohibetur Protonotarijs non participantibus, & quibuscumque alijs Doctoribus. 11. Februarij 1623. 96
- 30 Qui habent onus celebrandi Missam de Rosario (exceptis Dominicanis) possunt aliam dicere de beata Virgine. 6. Maij 1623. 295
- 31 In Festo Stigmatum sancti Francisci color albus adhibetur. 9. Decemb. 1623. 60
- 32 Facultas concedendi vsum pileoli in Missa spectat ad Papam. 31. Ianuarij & 24. Aprilis 1626. 102
- 33 Non potest omitti altera Missa ex duabus cantandis de Festo, & de Feria. 16. Maij 1626. 219
- 34 Celebrans, qui distribuit Cineres, Candelas & Palmas, detecto capite distribuat. 18. Iulij 1626. 238
- 35 In Missa Feriæ quartæ Temporum, occurrentis in die octauâ Natiuitatis beatæ Virginis, Præfatio ferialis dicitur. 12. Decemb. 1626. 42. 290
- 36 Non potest induci consuetudo

Index Decretorum.

- tudo contra Ritus cantandi Missam Conuentualem de die, ob Votiuam, seu pro Defunctis. 16. Ianuarij 1627. 10
- 37 Signum, quod fit cum Patena à fronte ad pectus, fit integrè cum signo Crucis. 13. Martij 1627. 160
- 38 In Altari pro certis diebus priuilegiato non potest dici Missa de Requiem in Festo Duplici de præcepto. 24. Aprilis 1627. 13
- 39 Non possunt Protonotarij benedicere paramenta. 17. Iulij 1627. 307
- 40 Ad Missam Vicarij Generalis non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Cappellani. 7. Augusti 1627. 76
- 41 *Communicantes* infra Octauam Ascensionis contingit separari à propria Præfatione. 28. Augusti 1627. 44
- 42 In Festis primæ classis non dicitur Oratio, *Deus refugium*, iussa dici à Maioribus per annum. 28. Augusti 1627. 29
- 43 In fine Missæ ad quodcumque Altare celebratæ fit reuerentia Cruci infra gradus capite semper aperto. eadem die. 178
- 44 In diebus, quibus prohibetur fieri de Festo Duplici, non possunt dici Missæ Votiuæ, neque de Requiem, eadem die. 29
- 45 In Parasceue non immittitur particula in Calicem cum signis Crucis consuetis, neque se signat cum Calice Sacerdos. eadem die. 260. 261
- 46 Litaniz maiores, si occurrant in die Paschatis, transferuntur in Feriam tertiam sequentem. 25. Septembris 1627. 275
- 47 Missæ sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis impressæ, quindecim Auxiliatorum, de Patre aeterno, prohibitæ fuerunt. 8. Aprilis 1628. 296. 302
- 48 Missæ Rosarij, & de Monte Carmelo, non nisi certis Regularibus sunt concessæ. eadem die. 295
- 49 Reliquia insignis est caput, brachium, crus, & ea pars integra, in qua passus est Martyr. eadem die. 39
- 50 Non prohibentur triginta Missæ sancti Gregorij pro Defunctis. 28. Octobris 1628. 14
- 51 Annulli vsus in Missa prohibetur Canonicis Cathedralium. 20. Nouemb. 1628. 96
- 52 Cappellani Monialium Breuiario vrentium non Romano dicere possunt Missam de Sancto Ordinis, de quo Moniales Officium, sed cum Missali Romano. eadem die. 215
- 53 Sæpius decretum est, Episcopos carere facultate delegandi alijs benedictionem paramentorum,

Index Decretorum.

torum, & earum rerum in quibus
vñctio non adhibetur.	307		
54 <i>Teste Ioan. Alcocer in suo
Cerimon.</i> Si ob terræ frigiditatem
populus veniat ad Ecclesiam tar-
dè pro solemni Missa, decreuit
sacra Congregatio præstare, quòd
recitetur tardiùs Hora Tertia,
quàm quòd cantetur Missa de
Festo post Sextam.	49	56 <i>Eodem teste</i> , eadem de-
creuit, Celebrantem & ministros
sedere posse, dum cantantur E-
pistola & Graduale.	56
55 <i>Eodem teste</i> , eadem con-
cessit insignioribus Regularium
Ecclesiis vñm Planetarum plica-
tarum.	69	57 In Feria quinta & sexta
maioris Hebdomadæ non fit Pro-
cessio Sacramenti extra Eccle-
siam. Congregat. Cardinalium
super negotia Episcoporum, 6.
Augusti 1591.	248
		58 In Feria sexta Parasceues
non potest fieri nocte Processio
cum sanctissima Eucharistia. Ea-
dem 22. Martij 1596.	262

d

IN-

INDEX VERBORVM ET RERVM

quæ in hoc Tomo primo continentur.

A.

BACVS, vide *Credentia*.
Abbatibus non genuflectunt ad Confessionem. 55
Abbatibus quando data Mitra. 94
Baculus eorum qualis. 65. 95. *Abbas exemptus non nominatur in Canone.* 144
Ablutio digitorum Sacerdotis saltem sumatur a ieiunio. 208
Absolutio Defunctorum quid. 182. *dicta est solemniter Oratio.* 183. *quo ritu.* *ibid.* *qua ratione fit in Commemoratione omnium Defunctorum.* 291
Acerra, vide *Nanicula*.
Acolythy in Euangelio stant semper. 55. 129. *Ceroferary dicti.* 106. *sint pares statura.* *ibid.* *non sedent ad Epistolam.* 57. *qua ratione incensant Sacramentum in Processione eiusdem.* 249
Actio & Canon idem. 43
Adam Gracè sonat numerum. 235
Adoratio cum genuflexione non prohibetur tempore Paschali. 53. *an unico genu.* 149
Aduentus in Feriis excludit Alleluia. 47. *de ieiunio.* 50. *omittitur Dalmatica cum Tunicella.* 69. *à quo Aduentus institutus.* 227. *partim est letitie, partim mæroris.* *ibid.* *de Quatuor Temporibus eiusdem.* 228
Anea vasa quomodo purganda. 324
Aër, vide *Velum calicis, Manipulus*.
Agnus Dei in Missa unde. 161. *cur ter dicitur.* *ibid.*
Ait Dominus omnipotens, cur in fine Lectio num. 31
Alba, Podèris, Tunica, Linea tunica,

Camisia, Linea Dalmatica, sunt idem. 90. *post Amictum Romani eam induunt, Ambrosiani ante.* *ibid.* *quomodo vestienda.* *ibid.* *quid significet allegoricè.* 98. *anagogicè.* 97. *moraliter.* 98. *forma eiusdem.* 316
Albus color quid significet. 59. *quando, & cur adhibetur.* *ibid.* *etiam in Festo Stigmatum S. Francisci, ex nouo Decreto.* 60
Alcuinus auctor Missarum Fortunarum, & quomodo. 9
S. Alexander Papa decreuit lectio nem Epistola & Euangelij in Missa. 31. 35. *Auctor est, Qui pridie.* 148. *Vnde & memores.* 154. *Passiones iussit legi in Hebdomada maiori ordne quo scripta fuerunt.* 244. *& aquam sale mixtam benedici.* 304
Alleluia unde. 32. *quid.* *ibid.* *cur immutatum.* 33. *extra tempus Paschale à quo dici iussum.* *ibid.* *geminatur post Epistolam.* *ibid.* *quando omittitur.* 34. *in funere Defunctorum dicebatur.* 181
Almutia cum Planeta vel Pluiali non debent deferri. 66. *neque poni super Altare.* 77
Altare quid. 71. *unde.* *ibid.* *à quo primum.* *ibid.* *cur lapideum.* 72. *consecratum.* *ibid.* *ornatum.* 73. *vbi celebrant proprius Episcopus, ne ibidem celebretur eo die.* 77. *nec vbi Papa.* 78. *nec vbi Legatus.* *ibid.* *Altaris osculum quid.* 112. *in medio fit, non in latere.* *ibid.* *neque fit signum Crucis cum manu super eo.* 113. *cur ante orationem illud fit.* *ibid.* *Altaris cornu sinistrum dextra pars dicitur, & è contra.* *ibid.*
Altare

Index verborum & rerum.

- Altare nonies osculatur Sacerdos in Missa regulariter, decies ad summum.* 175
- Altaria quando nudanda.* 250. quo ritu. ibid.
- Altaris Dedicatio.* 294. *Altari consecrato assistit Angelus.* 72. 294. *Altaria plura in Ecclesia conceduntur.* ibid. *non est aspergendum, si in eo expositum est Sacramentum.* 305. *Altare privilegiatum pro Defunctis.* 13. 221
- Altaris incensio quid.* 116. initio *Missa.* ibid.
- Altarium forma.* 316. *qua ratione mundanda.* 323
- Ambo, vide Pulpitum.*
- Ambrosiana Missa Græcis vestigiis firmius hæret quam Romana.* 188
- S. Ambrosius composuit Gradualia.* 32. *auctor dicitur Pax Domini.* 161. *item Praeconij Paschalis.* 266
- Amen in fine Orationis quid.* 30. à quo. ibid.
- Amictus quid.* 90. *varia nomina.* ibid. *non est Orate.* ibid. *Crux in medio eius.* ibid. *quid significet allegoricè.* 98. *anagogicè.* 97. *moraliter.* 98. *forma eiusdem.* 316
- Ampulla, Hamula, Gemelliones quid.* 77. *earum forma.* 318
- Amula vini est.* 77
- Amylum non est triticum.* 198
- Anabolagium, vide Amictus.*
- S. Anacletus dicitur auctor Dominus vobiscum.* 19. *Pax vobis.* 121
- Analogium, vide Pulpitum.*
- Anastasius Papa stare iussit ad Euangelium.* 53
- S. Andreas cur nominatus in Oratione Libera nos.* 159
- Angeli omnes in Prefatione quomodo nominantur.* 41. *cur ante consecrationem.* 42. *assistunt Altaribus consecratis.* 72. 294. *assistunt Missæ.* 196
- Angelicus Hymnus, vide Gloria in excelsis.*
- Animetta, vide Palla.*
- Annulus aureus.* 96. *benedictus.* ibid. *Episcopalis quid.* ibid. *in quo digito gestandus.* ibid. *quali gemma decorandus.* ibid. *eiusdem significatio.* 97. 100. *quibus vetitus in Missa.* 96. *forma.* 322
- Annuntiationis B. Virginis Festum, quomodo celebrandum in Hebdomada maiore.* 262. 289
- Antimense, vide Ara.*
- Antiphona, vide Introitus. quandoque inchoatur flexis genibus.* 305
- Antiphitis nomine an vocetur in Canone Generalis Regularium.* 145
- Antitypa corporis Christi quid.* 118
- Apex, vide Mitra.*
- Apostolorum Votiva Missatur excludit Orationem A cunctis.* 28. *Apostoli auctores Hymni Angelici.* 22. *eorum Symbolum initio erat in usu in Missa.* 36. *idem iusserunt stare ad Euangelium.* 54. *eorum Votiva Missa cur in Feria quarta.* 9
- Applicatio sacrificij qualis.* 145. *diuidi qualiter non possit.* 223. 225. *incerta prohibetur.* 222. *anticipata que liceat.* ibid. *pendet à Prelato potius in Regularibus.* 224. *qua ratione secunda die Nouembris.* 291
- Aqua in Calicem fundenda cur benedicatur.* 133. *infunditur.* ibid. *quanta.* 134. *in Missa Defunctorum non benedicatur.* ibid. *an conuertatur in Sanguinem.* 202
- Aqua benedicta & incensum circa Defunctos sunt correlatiua.* 184. *eiusdem benedictio.* 303. *cum sale.* ibid. *quo auctore.* ibid. *qui effectus.* qui ritus. ibid. *in Dominica.* ibid. *post Tertiam aspersio eiusdem.* 304
- Ara quid.* 72. *tabula itineraria.* ibid.

Index verborum & rerum.

- viaticum. *ibid.* quanta esse debet. 73.
Antimense dicitur. 72. quando
 compressus est *Ara* nimis vsus. 73.
 non est supponenda Sacramento altius
 in *Altari* exposito. 281. forma eius-
 dem. 317
Arca illustrationis, vide *Pyxis*.
Arcula ad sputum apud *Altare*. 79.
 quomodo purganda. 323
Argentea quomodo mundanda. *ibid.*
Armariolum Sacramenti, vide *Taber-
 naculum*.
Arundo serpentes necat. 265
Aspersio aquae circa *Altare* & personas
 quae ratione fiat. 305. circa res bene-
 dicendas. 303.
Assistēs libro debet amouere librū in *Al-
 taris* incensatione. 118. in *Canone* quid
 agat. 143. in danda pace quid. 171
Attentio ad ea qua leguntur qualis. 57
S. Augustinus auctor *Praconij* *Pascha-
 lis*. 266. item *Orationis* pro viuis &
 defunctis. 300. eiusdem *Mitra* & *ba-
 culi* forma. 95. 96
Aurichalcea supellex quomodo mun-
 danda. 324
Auriphrygium circulare, vide *Mitra*.
- B.
- B** *Aculus* pastoralis, *virga*, *pedum*,
ferula, *capuita*, *cambruca*, *cam-
 butta*, *idem*. 95. eiusdem partes tres.
ibid. significatio. 97. 100. qua manu
 gestatur, & quomodo. 96. forma. 322
Baculus *Abbatialis* velum habet, &
cur. 65. 96
Baldachinum, *umbella*, *mappula* super
Altare. 79. quomodo *hastae* sint distri-
 buenda in *Processione*. 249. eiusdem
 forma. 321
Baltheus, vide *Cingulum*.
Baptismus quid significat. 268
Barba speciebus vini aspersa, quid
 agendum. 213
S. Barnabas cur in *Canone* post *Ste-
 phanum*. 156
S. Bartholomaeus nominabatur in *Ora-
 tione*, *Libera nos*. 159
Basilica, vide *Ecclesia*.
Benedicamus *Domino* cur. 45. quan-
 do dicendum. *ibid.* versus *Altare*
 dicitur. 173
Benedicite omnia opera, &c. in fine
Missae. 178
Benedicti à *Sacerdote* sibi formant si-
 gnum *Crucis* à *fronte* ad *pectus* in fi-
 ne *Missae*. 176. etiam *Ministri*. 179
Benedictio an à *Christo* facta signo *Cru-
 cis*. 149
Benedictio. 302. origo. 303. *Episcopalis*
 à quo, & quo ritu. 180. *Sacerdotalis*
 in fine *Missae* unde. 46. quo ritu. 176.
 non datur praesente *Episcopo* sine li-
 centia. 177. petitur à *Papa* solum
 ante *Missam* à celebraturo. 108.
 non datur *benedictio* *communicatis*
 intra *Missam*. 168. 181
Benedictiones *Palmarum*. 241. *Cande-
 larum*. 286. *Cinerum*. 237. *Cerei* *Pa-
 schalis*. 265. in hac non potest addi no-
 men nouum *Principis*. 266. *Fontis* *ba-
 ptismalis*. 268. *incensi*. 116. *sponsorū*.
 298. à quo hac iussa. *ibid.* habitus *Sa-
 cerdotalis* pro *benedictione*. 303. ri-
 tus. *ibid.* *benedictio* diuersarum re-
 rum. 306. aqua. 303. *vestium* *Sacer-
 dotalium* non potest delegari ab *Epi-
 scopo*. 87. 307. an sub *mortali* *benedi-
 cenda*. 87. à quo *benedicenda*. *ibid.*
 307. an interrogandum sit de *benedi-
 ctione*. 210
Benedictus qui venit, &c. à quo addi-
 tum. 42. quando cantatur in *Missae*
solemni. 142
Benedictus VIII. iussit *Roma* dici in
Missae *Symbolum* *Constantinopoli-
 tanum*. 37
Birretum ne ponatur super *Altare*. 77.
 nec

Index verborum & rerum.

- nec super Missale, neque super Calicem. 86
 Birrus lacernus, vide Mozzetta.
 S. Bonifacii Episcopi & Martyris de Sacerdotibus & Calicibus praclara sententia. 83
 Bonifacius I. iussit dici Gloria in excelsis in Cena Domini. 246
 Buccella, vide Particula.
 Burchardus scripsit Ordinem celebrandi Missam. 2
 Bursa Corporalium dicitur Pera. 85. qualis. ibid. an sit benedicenda. 84. in ea Corporale omnino gestandum ad Altare. 85. forma eiusdem. 317
- C.
- C**elestinus I. auctor Introitus. 20. Tractus. 34. Gradualis. 32. Offertorij 40. Communionis. 45. Psalmorum ante Missam. 82
 Cerimoniale Congregationis S. Pauli à quo. 105. & qua auctoritate editum. ibid.
 Cerimoniarum quo loco procedit in Missa. 106. ubi stare debet in Missa. ibid. assistit ad librum. 142
 Calcei in pedibus Celebrantis & ministrorum mundi sint. 87
 Calige quid. 93. sandalia, soleae, cambagi, pedules, compagi, campobi, idem. ibid. significatio. 97. 98. forma. 321
 Calix unde dictus 83. argenteo usus est Christus. ibid. alter ex Agatha ab eodem adhibitus. ibid. varia eius nomina. ibid. ligneus in usu erat. ibid. vitreus. ibid. argenteus, & aureus. ibid. à quo. ibid. non aureus, nec ex aurichalco. ibid. stanneus potius adhibendus. ibid. octangularis formae fuit. ibid. cum imaginibus in eodem. ibid. cum nomine Episcopi. ibid. gemmatus. ibid. cū capsula. ibid. consecratus. 84. quamdiu durat consecratio. ibid. à latere Hostia locabatur. 134. cooperitur ad cantelā. ibid. semel ad mysterium. 157. eleuatio Calicis. 152. recentior quā Hostia. ibid. Velatus calix quid. 103. forma eiusdē. 317. qua ratione lauāndus. 323
 Callistus quomodo auctor Quatuor Temporum. 228
 Cambagi, vide Calige.
 Cambuca, Cambutta, vide Baculus.
 Camisia, vide Alba, & superpellicem.
 Campana. 76. varia nomina. ibid. quid. ibid. à quo. 77. eius benedictio. ibid. qui eam pulsāt, qua veste induendus. ibid. ad quid pulsatur. ibid. quando fileant. 246. ne pulsentur alia in Sabbato sancto ante campanas Cathedralis Ecclesiae. 270. neque in Diocesi ante Parochialem. ibid.
 Campanula pulsanda auctor in Missa. 151. qua ratione pulsatur ad Sanctus. 138. 142. ad eleuationem Sacramenti duobus modis pulsatur. 151. qui congruentior. ibid. in Missa solemnī pulsari potest cum campanis maioribus. 153. pro communiōe populi an liceat pulsare. 167
 Campobi, vide Calige.
 Candelabra à quo. 75. quid. ibid. quomodo collocanda super Credentia. 106. non ultra sex in linea in Altari. 75. forma eorundem. 317
 Candela ad Missam necessaria. 75. quid significant. ibid. an vna sufficiat. 76. an sebacea. ibid. ne sit in numero supersticio. ibid. ad eleuationem Sacramenti vna aut due ardeant. ibid. canihari cerostati qui. ibid. quo ordine extinguantur in Altari post Missam. 178. in Missa Defunctorum quales. 182. quando à Clero accenduntur. ibid. cum Cruce processionali. 65. 184

Index verborum & rerum.

- Candelarum benedictio à quo.* 286. ad quid. ibid.
- Canonici tenentur ad cantandam Missam de die, ut lucrentur distributiones.* 10. neque possunt eam omittere ob Missam Votiuam, seu pro Defunctis. ibid. neque potest introduci consuetudo in contrarium. ibid. parati ad Confessionem stant in Missa solemnè. 55. Missam celebrantes solemnem an possint pro alio sacrificium offerre cum stipendio. 221
- Canonis varia nomina.* 43. quis auctor. ibid. Canonis actio prima quinque gestus continet. 143. imaginem Crucifixi secum habet. ibid. incipit à T. ibid. Crucis signa quinquies quinque in eo sunt. ibid. expositio Canonis litteralis. 194.
- Cantare, & dicere Missam, idem, sepius.* 218
- Canthari cerostati, vide Candela.*
- Canticum trium puerorum cur omittitur in Sabbato Quatuor Temporum Pentecostes.* 279
- Capitolanium quid.* 240
- Cappa, vide Pluuiale, & Planeta.*
- Cappella quid.* 78. nomina varia. ibid. Cubiculum. 79
- Cappellani unde.* 78. quales Missas celebrent in Ecclesiis Monialium non Romanarum. 215
- Caput, vide Baculus.*
- Caput apertum in Altari.* 102. & quando liceat uti piscolo. ibid. quis dispenser. ibid.
- Caracalla in Clerico quid.* 87
- Cardinales ubique iurisdictione quamdam habent.* 108. quid seruandum coram eis in Missa priuata. ibid. 112. 162. 177.
- S. Cassius qua hora celebrabat.* 49
- Casula, vide Planeta.*
- Catechizare quid.* 267
- Catechumenus quid.* ibid.
- Celebritas, vide Festa Sanctorum.*
- Cellula, vide Missa loca.*
- Cereus Paschalis cur à Diacono benedicitur.* 265. quid significat. ibid. aliud nomen Principis addi non debet. 266. quibus diebus ardet. 273
- Ceroferarij, vide Acolythi.*
- Charissimi cur initio Epistolarum.* 31
- Chirotheca, & manica.* 94. significatio. 97. 99. forma. 321
- Chorus quid.* 49. varia nomina. ibid. arceantur laici ab eo. 172
- Christi virtutes in vestibus Episcopi denotantur.* 97. eiusdem vita & mors ordinatè in Missa representatur. 189
- Christus an signo Crucis benedixerit Hostiam, & Calicem.* 149. in cœnatoria veste instituit Eucharistiam. 58
- Christus natus die Dominico.* 230. unde venit ad iudicium. 122. in Cruce respiciebat occasum. ibid. subditur Sacerdoti. 154. templum est quadraginta sex annis instauratum. 235
- Ciborium paruum, vide Pyxis.*
- Cidaris, vide Mitra.*
- Cincticulum, vide Manipulus.*
- Cineres quid.* 237. quo ritu distribuuntur. ibid. & seq.
- Cingulum, zona, baltheus, idem.* 90. benedicendum est. 86. quando amittitur benedictio. ibid. significatio analogica. 97. allegorica. 98. tropologica. 99. forma eiusdem. 317
- Cingulum brachiale, vide Manipulus.*
- Clavis Sacramenti in Feria 5. Cœna Domini cui datur.* 249
- S. Clemens instituit vestes Sacerdotales iussu B. Petri.* 58. lauare Corporalia in proprio vase. 86. dicitur auctor initij Canonis. 143. item, Dominus vobiscum. 19. Benedictionis frugum. 307
- Clemens I. diuisit Missam à benedictione candelarum in Septuagesima.* 286
- Clocha,

Index verborum & rerum.

- Clocha*, vide *Campana*.
Codo, vide *Campana*.
in Cœna Domini Hymnus Angelicus
à quo. 22. an celebrari possint plures
Missæ. 247. *Communio Cleri faci-*
enda. ibid.
Cœna pura, vide *Parascene*.
Cœnaculum, vide *Ecclesia*.
Collegiata Ecclesia onus. 217. *Collegia-*
ta nomine non veniunt Ecclesia Re-
gularium. 217. 220.
Colores vestium quinque. 58. *mutatio*
colorum qua regula fiat. 63. *quan-*
do cœpit. 58. *color castaneus in usu*
quis. ibid. *quis color in Festis Trans-*
lationum, &c. 60
Comes S. Hieronymi quid. 31
Commemoratio Sanctorum in Canone
cur. 147. 156
Commemoratio vinorum & Defuncto-
rum in Missa qualis. 145. & seq.
Commendatario non datur liber Euan-
gelij osculandus. 125
Commissionis peccatum in Missa maius
est quàm omissionis. 215
Commune Sanctorum quid. 291
Communicantes à quo. 147. *quando*
variatur. 44. *aliquando dicitur sine*
suâ Prefatione. ibid. *quid significet*.
194.
Communio quid. 45. *à quo*. ibid. *quan-*
do cantanda. ibid.
Communio Sacerdotis necessaria. 164.
quando populi est facienda. 167. *non*
est danda pars Hostie, que alias su-
perfit, cuiuscumque. 168. *danda est in*
ore ibid. *manus communicandi qua-*
liter componende. ibid. *quibus diebus*
communicandum. ibid. *an maior gra-*
tia sub utraque specie quàm sub al-
tera sumenti detur. 165
Communio Cleri & populi in Missa so-
lemni. 172. *Cleri in Cœna Domini*.
247. *à quo hæc instituta*. ibid. *stolam*
assumant Sacerdotes. 172. 247. *non*
in Parascene. 262. *an quilibet alios*
communicare possit. 167
Compagi, vide *Caliga*.
Concilia de ritibus habes in proprio In-
dice.
Concio post Euangelium, vel Symbolũ.
130. *Stola Concionatori datur*. 91.
non Roma. 130. *præmittatur lumen*
bonæ famæ & bonorum operum. 128.
ubi Celebrans concionaturus sedeat.
130. *quo habitu utatur*. ibid. *signat se*
initio Concionator. ibid. *auditores*
stabant. ibid. *pro Defunctis Concio*
fit post Missam. 183
Confessio, vide *Ecclesia*.
Confessor quid. 292. *nulla mentio Con-*
fessorum in Canone. 43. *quando cœ-*
pta eorum Festa. 44
Confessoris inopia qua dicatur. 206
Confiteor Deo, &c. à quo. 110. *nullius*
Sancti addi potest nomen, præter so-
litos. 111
Conopeum Tabernaculi quale. 79. 317
Consecratio Altaris quoadin durat. 72
Consecratio pro benedictione quando
que sumitur. 104
Consecrationis Eucharistia debitus or-
do quis. 199. *an omnia verba forma-*
rum necessaria. 203. *cur quinque*
verba in prima forma. 149
Contactus rerum sacrarum quibus ve-
ritus. 84
Corona clericalis quid significat. 87.
varia forma. ibid.
Corona Sacerdotalis gloriæ, vide Mi-
tra.
Coronides lignea Altaris prohibentur.
73.
Corporale, & varia nomina. 85. *quid*.
ibid. *à quo*. ibid. *que materia*. ibid.
plicatura ratio. 86. *significatio*. ibid.
benedictio. ibid. *non tangendum ab*
omnibus. ibid. *nec in vase communi*
litan-

Index verborum & rerum.

- Lanandum*, *ibid.* eiusdem *crux* ac-
picta quam partem respiciat *Altaris*.
 103. non extra *bursam* circumferen-
dum. 85. ad *altare* fertur post γ . Et
incarnatus est. 130. forma *Corpora-*
lis. 317. qua parte anni amylo im-
buendum. 325
- Corpus Christi templum* 46. annis edi-
ficatum, & quomodo. 235. eiusdem
Festum à quo. 280. in eius *Festo* de-
feratur manibus, non humeris. *ibid.*
Processionis ritus. *ibid.*
- Cotta*, vide *Superpellicem*.
- Credentia mensa* est. 106. qualiter or-
nanda. *ibid.* que in ea *locanda*. *ibid.*
forma eiusdem. 316
- Crucis in vestibis Sacerdotalibus* à
 quo. 90. in quibus. *ibid.* exosculanda.
ibid.
- Crucis velande quando*. 240. genuste-
ctendum ei que in *Altari* maiori est
 à quibus. 106. in triduo ante *Pascha*
 ab omnibus. 250
- Crucifixi imago ante Canonem*. 143. &
 in *Cruce Altaris*. 74
- Crucis signum ante omnem actum*. 109.
 fit manu *dextra*. *ibid.* plena manu.
ibid. à *sinistra* in *dexteram*. *ibid.* cum
inuocatione Trinitatis. *ibid.* *sinistra*
 ubi *locanda*. *ibid.* fit ad *Introitum*.
 113. in *sine Hymni Angelici*. 114.
Symboli. 126. ad *Euangelium*, ini-
tio. 125. super *oblata*. 135. quo-
 modo firmandum, non per quatuor
 puncta. *ibid.* in *sine Sanctus*. 138. in
Canone formatur quinquies quinque.
 143. bis, & ter. *ibid.* post consecratio-
 nem cur fiat signum *Crucis* super *spe-*
cies. 154. descripta à *Crasso* ad ea
Per ipsum, &c. non probatur. 157.
 cum *Patena* quomodo fiat. 160
- Crux pectoralis*, *Phylacteria*, *Encol-*
pium, idē. 94. significatio varia. 97. 99
- Crux Processionalis* à quo tempore in-
 ducta. 65. eiusdem *imago* quam par-
 tem respiciat. *ibid.* 184. à *Subdia-*
cono deservitur. 184. cum velo à *Regu-*
laribus. 65
- Crux super Altare* sit. 74. benedicta.
ibid. aurea fuit apud antiquos. *ibid.*
 altior *candelabris*. *ibid.* cum *imagine*
Crucifixi. *ibid.* etiam in *Altari*, ubi
 asseruatur iugiter *Eucharistia*. *ibid.*
 & ubi *Icon Crucifixum* represen-
 tat. 75. eidem cur inclinatur. 114.
 dum incensatur, quando sedet *Cho-*
rus. 57. eiusdem forma. 317
- Cubiti super Altare in consecratione*
 & *consumptione Eucharistie*. 164
- Cussinus*, *pulvinar*, sub *Missali* quid.
 76. eius forma. 319

D.

- D** *Almatica* ubi primò inuenta. 67.
Diaconis data. *ibid.* erat habi-
 tus *Sacerdotum*. *ibid.* *Reges* ea *usi*
 sunt. *ibid.* *Diaconorum Romanorum*
 tantum vestis. *ibid.* eiusdem *usus*,
ibid. *Pectoralis Tunicula* dicta. *ibid.*
 eiusdem forma. *ibid.* significatio.
ibid. non adhibetur in diebus *luctus*.
ibid. 68. forma eiusdem. 318
- Dalmatica Episcopi* quid. 94. significa-
 tio. 97. 99. forma. 321
- S. Damasus* instituit *Gloria Patri* in
Missā. 21. approbavit *Comitem*
S. Hieronymi. 31. instituit *Alleluia*
 in *Missā*. 33. *Symbolum Constanti-*
nopolitanum. 37. presertim in *Festis*
Angelorum. 38. *Confessionem* ante
Missam. 110
- Dedicario Ecclesie* quid. 293. à quo
Festum cum *Octauā*. *ibid.* *Dedica-*
tio Altaris. 294. & quid significat.
ibid.
- Defectus in Missa* quando collecti in
Missali. 197. in *pane*. 198. *vino*.
 200. forma. 202. intentione *ministri*.

Index verborum & rerum.

204. *dispositione anima.* 206. *inopia Confessary.* *ibid.* *necessitas vrgens qua.* *ibid.* *dispositione corporis.* 207. *in ministerio ipsi.* 209. & seqq.
- pro Defunctis in Calendis orandum. 11. *Feria secunda.* *ibid.* *non tempore Paschali Missa de Requiem.* 12. *sepeliendum Missa.* *ibid.* *etiam in Dominicis & Festis.* *ibid.* *quid, si in Parasceue aut in Pasche die obeunt.* *ibid.* *Anniversaria dies.* *ibid.* *tertia.* 13. *septima.* *ibid.* *trigesima.* *ibid.* *Missa S. Gregorij que, quomodo dicenda.* 14. *non Missa de Requiem in iis diebus quibus Festum Duplex.* 12. *nec iis quibus de Duplici non potest fieri.* *ibid.* *toleratur in quibusdam casibus.* *ibid.* *de viuis in Missa Defunctorum nulla mentio.* 18. *post Primam vel Nonam Missa cantatur.* 50. *eorum memoria in omnibus Missis.* 155. *multa omittuntur.* 181. *quando Concio fit habenda.* 183. *candela ad Euangelium, elevationem, & absolutionem.* 182. *Oratio Fidelium ultima semper.* 13
- Defuncto Papa, Cardinale, Episcopo, cur prima dicitur Missa. 301. *an pro Sacerdote eadem.* *ibid.* *in die tertio, &c.* *pro predictis qua Missa.* *ibid.*
- Defunctorum in Purgatorio preces pro viuis non iuuant. 18. *cadauera osculabantur antiqui.* 184. *asperguntur & incensantur.* *ibid.* *& cur.* *ibid.* *benedicitur incensum.* *ibid.*
- Defunctorum Missa imitantur triduanam Christi sepulturam. 181. 300. *Introitus, Offertorium, Communio sunt extra ritum communem aliis Missis.* *ibid.* *in Defunctorum omnium Commemoratione quibus applicandum est sacrificium.* 291
- Defunctorum oratio generalis in Missa de viuis habet penultimum locum. 18. *in Missa Defunctorum ultimum.* 13
- Deo gratias unde. 32. *cur in fine Epistola.* *ibid.* *quando non dicitur.* *ibid.* *cur in fine Missae.* 45. *cur in fine ultimi Euangelij.* 176
- Deuotio cum presumptione in addendo aliquid in Missa lethalis est. 215
- Diaconi Alba, Amictus, & Cingulum à quo data fuere. 67. *Stola item.* 70. *qualis.* *ibid.* *assumens Stolam Diaconus osculatur Crucem.* 71
- Diaconus & Subdiaconus quando pares procedunt. 106. *& vnus item post alium.* *ibid.* *ad Altare quando pares.* 119. *& vnus post alium.* 118. *genustectit Cruci Altaris.* 106. *non ducit manus ad Oremus.* 112. *non osculatur Altare, nisi pro pace.* 115. *non respondet Sacerdoti que à Choro dicuntur.* 123. *orat, osculatur manum Celebrantis ante Euangelium.* 128. *an peccet cantans Euangelium peccati reus.* *ibid.* *eius est Calicem componere in Altari.* 139. *tradere Calicem Celebranti.* *ibid.* *cum eodem offerre.* *ibid.* *elevatione pyxidem in oblatione.* *ibid.* *retinere pedem Calicis in incensatione.* 140. *nulli laico dat pacem.* 171. *Missalis cura illi magis incumbit.* 174. *benedicit Cererum Paschalem.* 265. *incensat alios.* 141. *quo ordine.* *ibid.* *alia munera in Missa.* *in tota secunda Parte.* *eiusdem manus in Processione sanctissimi Sacramenti.* 186. 249. *in aspersione Aqua benedicta.* 305. *in benedictione Cinerum, Candelarum, Palmarum, vide in suis locis & titulis.*
- Dicere Missam significat cantare. 218
- Dicterium, vide Pulpitum.
- Digitorum, pollicis & indicis extersio ad quid. 148. *inunctio.* 150. *ablutio vino & aqua fit.* 166. *extra*
c Mis-

Index verborum & rerum.

- Missam cui danda.* 208
Diptychi quid. 155. *Diptycha.* ibid.
Dispositio animæ ad Missam. 206.
corporis. 207
Domine non sum digna à Monialibus non debet dici. 168
Dominica privilegiata occurrens in die Octaua duas tantum habet Orationes. 27
Dominica præconia. 282. *cur nulla o-mittitur.* 283. *Gaudete & Letare cum Dalmaticis.* 69. *Vacans qua.* 229. *Vage quæ dicuntur.* 233. *post Epiphaniam quale Officium Dominicanarum.* 232. *in Quadragesima.* 239. *post Pascha.* 275. *post Pentecosten.* 281. *in Nona post Pentecosten cur Euangelium legitur de destructione Ierusalem.* 282. *Dominica Palmarum varia nomina.* 240. *Dominica tertia mensis pro Communione.* 168
Dominicale, vide *Linteam.*
Dominicum, vide *Ecclesia.*
Dominus vobiscum unde. 19. *quid.* ibid. *ante Euangelium.* 35. *post Symbolum.* 40. *diuinissima saluatio.* 120. *cur extensis & statim iunctis manibus dicitur.* ibid. *septem vicibus in Missa.* ibid. *ter non versus populum.* ibid. *bis in fine Missæ.* 173. *Dominus, non Deus, dicitur.* 19
Domnus & Dominus differunt. 128
Dona nobis pacem à quo. 161
- E.
- E**cclesia Collegiata onera. 217. *tenentur ad duas Missas cantandas, de Fæsto, & de Feria.* 218. *vbi sunt Canonici.* ibid. *Ecclesia Regularis onus minus est.* 219
Ecclesia præcipua quæ. 69
Ecclesia varia nomina. 293
Elæmosynarum arcule pro Missis amouendæ. 225
Elevatio Hostiæ & Calicis quid. 150. *genusflectitur ab omnibus.* 56
S. Eligius auctor benedictionis candelarum. 286
Encolpium, vide *Crux pectoralis.*
Enim in forma à quo additum. 149. *omissio lethalis.* 217
Ephod-bal, vide *Rocchettum.*
Epiphania Vigiliam habet sine ieiunio. 7. *continet quatuor miracula.* 232. *in ea annuntiatur Pascha.* ibid. *habet Octauam.* ibid.
Episcopi Vicarij Apostolorum. 39. *Catholici, id est Romana Ecclesia.* ibid. *eorum vestes.* 93. *Dalmatica vsi de licentia Pape.* 94. *significatio vestium anagogica.* 97. *tropologica.* 98. *in Ecclesijs Regularium audiunt Missam vñ in propriis.* 108. *quinam in Canone nominandus Episcopus.* 144. *ter benedicat populo.* 180. *pro eo tenetur aliquando applicare Sacrificium.* 223 *anniuersaria dies creationis Natalis dicitur.* 297. *colenda.* ibid. *tam electionis quam consecrationis.* ibid. *quæ Missa, quo ritu.* ibid. *Confessio, osculum Euangelij, & benedictio coram Episcopo sunt correlatina.* 177
Epistola quid. 31. *à quo iussa legi.* ibid. *Pauli, Apostolorum, & Prophetarum.* ibid. *per annum ordinavit Epistolas S. Hieronymus.* ibid. *de nouo Testamento in Dominicis.* ibid. *à quo legitur in Missa solemnè.* 127. *quo loco.* ibid. *cur ante Euangelium.* 31. *Lector eam cantat.* 127. 131
Et cum spiritu tuo quid. 121
Et incarnatus est quando in Missa solemnè, genuflectitur. 54
Et pro vel in Rubricis. 177
Erit firmamentum in terra, Psal. 71. *explicatur.* 150
Euangelij codex in Concilijs. 128
Euangelista cū Apostolis cōparantur. 38
Euan-

Index verborum & rerum.

- Euangelium in fine Missa unde.* 46.
quale. ibid. & seq. & cur. ibid. ritus eiusdem legendi. 176
- Euangelium quid.* 35. à quo legi iussum. *ibid. pars Missa precipua. ibid. caput omnium qua sunt in Missa. ibid. per annum distributa Euangelia à S. Hieronymo. ibid. in fine Euangelij varij responsonum modi. ibid. ad Euangelium statur. 54. ad Aquilonem legitur. 124. benedictio antequam legatur. 125. osculum in fine. ibid. à quo osculandum. ibid. si plures Pralati, à quo. ibid. si aequales, cur nullus osculatur. ibid. quando. ibid. quo ritu. ibid. an à laicis. ibid. an à Vicario Apostolico. ibid. an à Commendatario. ibid. luminaria adhibentur & thus. 128. in edito loco cantatur. 129. Tribunal, Ambo, Pulpitum dicitur. ibid. Euangelij textus incensatur. ibid. contra Altare versus populum quid. ibid. rursus de osculo in fine. ibid.*
- S. Euaristus Benedictionis nuptiarum auctor.* 298
- Eucharistia latens adoratur, non nisi patens incensatur. 118. datur cum temperatis epulis. 134. an utraque species causet maiorem gratiam. 165. quando infunditur gratia in sumptione. ibid. reseruanda pro infirmis, & renouanda. ibid. potest distribui à quocumque Celebrante, & quando. 167. si remaneat in Altari in fine Missa, quid. 169. in Processione deferenda manibus, non humeris. 280. velum pro humeris quale. 321*
- Eucharistia Hierarchica, vide Symbolum.*
- Eulogia, vide Oblatio.*
- Eusebius Papa decreuit Corporale ex lino.* 85
- Eutychianus auctor Offertorij. 40.*
- benedictionis frugum.* 307
- Excommunicati Missa minus valet.* 206.
- Exulter iam angelica à quo compositum.* 266
- F.
- F** *Acere est sacrificare.* 195
- Fauon, vide Manipulus.*
- S. Felicitas in Canone qua.* 157
- Felix I. decreuit Reliquias Sanctorum in Altari.* 72
- Felix IV. Dedicationem Ecclesia iussit. 293. & anniuersarium diem consecrationis Episcopi.* 297
- Femina non ministrent Missa. 101. in Ecclesia sedent in parte sinistra.* 141.
- Feria secunda tentatus fuit Christus.* 239.
- Feria tertia Christus baptizatus. 236*
- Feria quarta cepit Christus ieiunium suum. ibid. traditus fuit. 228. ieiunio ideo destinatur. ibid. 245*
- Feria sexta Magi adorarunt Christum.* 232
- Feria quarta Dom. 4. Quadragesima Missa est Scrutinij.* 239
- Feria 5. in Quadragesima erant festinae sine Officio. quis dedit Officium. ibid.*
- Feria 5. in Coena Domini Officium. 246*
- Feria 5. Pentecostes Missa eadem cum Dominica Missa.* 279
- Ferula, vide Baculus.*
- in Festo Sancti, de quo non fit Officium, dicitur Gloria in excelsis.* 24
- Festa SS. Stephani, Ioannis, Innocentium.* 231
- Festa Sanctorum, Natalitia, Festiuitates, Celebritates, Solemnitates. 285. à quo, & ad quid. ibid.*
- Filioque procedit quando additum. 36*
- Flectamus genua. 54. 56. an duo flectenda. 123. ad Diaconum ea verba spectant. ibid.*

Index verborum & rerum.

- ibid. *Flectere genua est peccatorum.* 121.
Flores in Altari laudantur à S. Hieronymo. 79
Fontis baptismalis benedictio. 268
Forma consecrationis. 202. defectus in ea. ibid.
Fratres cur initio Epistola. 31
Frugum benedictio quo auctore. 307
Fulmine tacta venenata censentur. 212
- G.
- G**alea, vide *Mitra.*
Gelasius composuit Gradualia. 32. Tractus. 34. Praefationem. 41. ordinavit Canonem. 44. addidit Hanc igitur. 148. creditur auctor ordinis Romani. Vide Indicem primum. abstulit Roma Lupercalia. 286. extendit ordinationes ad Sabbata multa. 229
Gemelliones, vide Ampulla.
Genusflectere quid. 53. ad quid. ibid. quando in Missa privata. ibid. quando in solemnibus. 54. & seq. quando duobus genibus. 56. Celebrans non genusflectit, Diacono disente Flectamus genua. 54. cur idem genusflectit ad Adiuvam nos usque ad finem, in solemnibus, non in privata. ibid. ad Et incarnatus est, quando genusflectitur in solemnibus. ibid. quoties in fine Missae genusflectendum, remanente Sacramento in Altari. 169. poenitentiam facere, est genusflectere, in Liturgia S. Petri. 53. ad ea, Et verbum caro factum est, cur. 176. Ministri genusflectunt ad benedictionem Sacerdotis. 179
Gloria in excelsis dicitur. Hymnus Angelicus. 22. qui auctores. ibid. quando dicitur. ibid. non in Votivis. 23. nec in Votivis S. Marci, nisi dicantur in Sabbato. ibid. non in Vigiliis 24
- Gloria, laus, & honor, quis auctor. 244*
Gloria Patri, &c. à quo. 21. quando omittitur. ibid.
Gloria tibi Domine quid. 35
Graduale, Gradale, & alia nomina. 32. qui auctores. ibid. significatio. ibid. usus in Paschate. ibid. cur in Feria secunda, quarta, & sexta Quadragesima. 238
Gradus in Altari qualis. 318
Graci quando primo celebrarunt Missam. 21
S. Gregorius I. Missalis auctor. 2. Gradualium. 32. restituit Alleluia. 33. Sequentia Defunctorum auctor. 300. Offertorium composuit. 40. ultimus Canon addidit verba, post eum nemo alius. 44. quenam verba. 148. Communionis auctor, quae dicitur ante Orationem ultimam. 45. quomodo auctor Orationis Dominicae in Missa. 158. Praeceptis salutaribus, & Liberanos, addidit. ibid. 159. conciliauit pacem in orbe Dominica 2. post Epiphaniam. 232. addidit quatuor dies Quadragesimae. 234. lotionem pedum firmauit. 252. adorationem Crucis instituit in Parasceue. 256. Litaniae maiores. 275. Stationes ordinavit. 283. Festum Dedicationis Ecclesiae decrevit. 293.
Gregorius Junior, id est Secundus, auctor Officiorum in Feria quinta Quadragesimae, & ieiunij in usdem. 239.
Gregorius IV. auctor Festi S. Trinitatis. 280
Gregorius VII. firmauit Decreto Quatuor Tempora Quadragesimae. 239
Gregorius XI. dici iussit Symbolum in Festis SS. quatuor Doctorum Latinorum. 38
Gremiale quid. 97. non est Succinctorium. ibid. forma. 322

Hama

Index verborum & rerum.

H.

Hama quid. 77
Hamula, vide *Ampulla*.
 Hanc igitur quando variatur. 44. au-
 ctor. 148. cum palmis apertis supra
 Calicem. ibid.
Hebdomada maior, *Indulgentia*, *Pæno-*
sa, *Sancta*, *Authentica*, *Vltima*,
idem. 240. pro *Defunctis* in ea oran-
 dum. 12
S. Hieronymus ordinator *Epistolarum*
 & *Euangeliorum* per annum, appro-
 bante *Damaso*. 31
S. Hilarius addidit *Hymno Angelico*.
 22. veriùs, illum conuertit in *Latini-*
num. ibid.
Hora celebrandi cur ab *aurora* ad *me-*
ridiem. 48. *Tertia*, *Sexta* & *Nona*
obseruantur in *Missâ* *solemni*. 49. 50.
Tertia dicitur *sacra*. 49. *aurea*. ibid.
 quid, si *tardè* *veniat* *populus*. ibid.
sublata sunt *privilegia* contra *debi-*
tum celebrandi horam. 50. *Privile-*
giati qua *hora* *possunt celebrare*. 48
Hofanna dicitur *bis*. 42
Hostia quid. 132. *modica*, *mundissima*,
in modum denarij, *rotunda*, *integra*.
 ibid. cum *imagine Crucis* in *altera*
tantum parte. ibid. dicitur *oblacionis*
corona. ibid. *ubi præcisè locanda in*
Altari. 133. *elevatio in Missâ*. 149.
numquam tegitur Palla. 151. *quo-*
modo frangenda. 160. *an eiusdem*
pars possit dari alteri. 211. *Hostia*
quadraginta horarum non *cuique*
danda est. 168. *de instrumento ad*
Hostias conficiendas. 324
Hostia consecrata dubia quomodo tra-
ctanda. 214
Hostie, vide *Particula*.
Humeralis, vide *Amictus*.
Humiliate capita vestra Deo quomodo
dicatur. 175

Hymnologia Catholica, vide *Symbo-*
lum.

Hymnus Angelicus, vide *Gloria in*
excelsis.

Hypanie, seu *Hypapante*, quod *Fe-*
stum. 285

I.

S. Iacobus quomodo *primus Aposto-*
lorum Missam fecerit. 4

Ieiunium Christi quando *ceptum*, &
desit. 236. *ieiunium Feria 4. est ce-*
lebre. 245

Ieiunium prohibetur in Dominicis. 6. *fit*
in Sabbato, & *apud Hebraeos*. ibid.
ante Missam est *necessarium*. 208.
non ieiuno Sacerdoti duo in Missâ
conceduntur. ibid. *immemor cibi*
sumpti, *an possit celebrare*. ibid.

S. Ignatius addidit, *Benedictus* qui
venit, &c. 42

Ignatius Braccius laudatur. 64. 88. 89

Imagines quando *velanda*. 240

Impropria continent *verba Græcâ* &
Latina, non *Hebræa*. 257

Incensio Altaris initio *Missæ*. 116.
Celebrantis post *Euangelium*. 130.

Oblatorum. 140. *cur in modum Cruci-*
cis & *circuli* *fiat*. ibid. & *sexies*.

141. *incensantur omnes*. ibid. *quo or-*
dine ibid. *laicorum* & *populi quali-*
ter *fiat*. ibid.

Incensum an benedicatur ad Oblata in
Parascue. 259. *incensum benedi-*
ctum & *Aqua benedicta* pro *De-*
functis *adhibentur*. 184. *non benedi-*
citur pro incensando Sacramento.

153

In Christo Iesu Domino nostro, *cur*
in fine Epistolæ. 31

Inclinatio capitis ad nomen Pape, *an*
etiam in Canone. 144. *ad Per eum-*
dem Christum Dominum nostrum,

uno in loco tantum, & *cur*, 155

e 3 In

Index verborum & rerum.

- In diebus illis, initio *Lectio*rum veteris Testamenti. 31
- Infirmitas Sacerdotis quanam excusat ab onere Missarum. 222
- Insula, vide *Planeta*, *Mitra*.
- Ingressa quid, vide *Introitus*.
- In illo tempore quando omittitur. 35
- S. Innocentius I. auctor Pax Domini. 161. & pacis danda. 162. iussit reservari Hostiam in diem Parasceses. 246
- Innocentius III. auctor Dona nobis pacem. 161. Orationis A cunctis. 25
- Innocentius VI. iussit dici Symbolum in Festis S. Ioannis Baptista, & S. Laurentij, quando in Dominica occurrunt. 39
- In principio cur in fine Missae. 46
- cur Deo gratias ultimo loco respondetur. 176
- Instructionum de nitore Ecclesia in Aetis Med. Eccles. quis auctor. 80.
- quanam ea sint. 323
- Intentio Ministri in consecratione, & defectus eiusdem. 203
- Intorticia cur extinguantur post elevationem Missae sollemn. 153. quando non. ibid.
- Introitus quid. 20. à quo. ibid. alij sunt regulares, alij irregulares. ibid. cum signo Crucis inchoatur. 113. Cantores illius non genuflectunt ad Confessionem. 55
- S. Iohannes nominatus post consecrationem quis, an Baptista, vel Evangelista, vel Marcus. 156. Iohannis Baptista Missa quando habet Credo. 38. 39
- Ioannes XIII. campanam benedixit. 77.
- Ioannes XXII. addidit Dona nobis pacem. 161. auctor Festi Trinitatis. 280
- S. Ihsidori mitra, & baculus. 95. 96
- Ite missa est à quo. 45. quando dicitur. ibid. ad quid. ibid. versus populum. 173
- Iudica me Deus à quo in Missa. 110. quando omittitur; & cur. ibid.
- R.
- K** Yrie eleison. unde 21. cur ante Orationem primam. ibid. quid significat. ibid. cur nomies. ibid.
- L.
- L** Aici in Missa sollemni quando stent, sedeant, &c. 57
- Lampas ante Altare ardeat. 80
- S. Laurentij commemoratio post Missam. 179. à quo tempore. ibid. quando habet Credo in Missa. 38. 39
- Lauretana in ead. B. Virginis semper dicitur Gloria in excelsis in Votivis B. Virginis. 24
- Laus tibi Christe quid. 35
- Lectioarium S. Hieronymi. 31. Evangeliarium. 35
- Lectioes sine titulo quid significant. 253. 267.
- Lectorium, vide *Pulpitum*.
- Legatus à latere ubi celebravit, ibi ne alius celebret. 78
- Leges rubra quid. 1
- S. Leo I. auctor Orate fratres. 137. Praefationum. 41. incensationis oblatorum. 140. Hanc igitur. 148. Sanctum Sacrificium. 154. Ite missa est. 45. & Benedicamus Domino. ibid. decrevit ieiunium in mense Decembri pro hieme. 229. in Septembri pro Autumno. 283
- S. Leo II. iussit dari pacem. 162. auctor Collecta votiva Apostolorum. 295.
- S. Leo IV. cur non meminit Cinguli. 91. auctor Collecta Apostolorum votiva. 295
- Leo

Index verborum & rerum.

- Leo IX. in Officio novem Lectionum*
institit dici Hymnum angelicum. 22
- Libera nos quæsumus à quo.* 159. *alta*
voce quando. 260
- Liber Evangeliorum in medio Conci-*
liorum. 128
- Liber Missalis necessarius ad Missam.*
 82. *aperitur & clauditur à Cele-*
brante. 104. 173. *in Missa solemn*
à ministris. 174. *quibus datur oscu-*
landus. 125
- Liber mysteriorum, vide Missale. Liber*
Sacramentorum. ibid.
- Lignæ sonitus à quo, & quid.* 76. 251
- Linea, vide Rocchettum.*
- Linea Dalmatica, vide Alba.*
- Linea vestes, & panni quomodo mun-*
dandi. 325. *quomodo mutandi.* ibid.
- Lingua tres in Missa.* 33
- Linosstima quid significet.* 91
- Linæa ad manus tergendas quando*
mutanda. 325
- Linteamen, Linteolum, vide Linteum.*
- Linteum pro Communione populi, Lin-*
teamen, Linteolum, Dominicale, Sin-
don. 167. *forma eiusdem.* 318
- S. Linus auctor Communicantes.* 147
- Litania quid.* 269. 275. *nihil addatur.*
 269. *maiores quæ.* 275. *Missæ quæ.*
 276. *minores.* ibid. *cum abstinentia.*
 ibid. *occurrentes maiores in Paschate*
transferuntur. 275
- Locus sacer, non violatus, necessarius ad*
Missam. 71
- Lorum, vide Mitra.*
- M.
- M** *Agistri Carimoniarum locus in*
procedendo ad Missam. 106
- Magorū adoratio Feria 6. contigit.* 232
- S. Mamertus auctor Litaniarum mino-*
rum. 276
- Mandatum quid, à quo.* 251
- Manica, vide Chirotheca.*
- Manipulus, Mappula, Sudarium, Cin-*
gulum brachiale, Fauon, Phanon,
Mantile, Mappa parua, Lin-
teum cineticulum, Aër, Pallatino-
stima, idem. 91. *quo loco induitur.*
 ibid. *fibria addita.* ibid. *Crux in*
eius medio. ibid. *cur in lenagestatur.*
 ibid. *ligandus infra cubitum.* ibid.
numquam cum Pluviali defertur.
 66. *significatio allegorica.* 98. *anago-*
gica. ibid. *tropologica.* 100. *quid signi-*
ficet in Subdiacono. 70. *Episcopo da-*
tur ultimo loco. 96. *& initio Missæ.*
 ibid. *forma eiusdem.* 318
- Mantile, vide Manipulus.*
- Mantilia pro purificatoris.* 84
- Manutergium quid.* 77. *ne supra cali-*
cem feratur. ibid. *duplex pro mani-*
bis in Sacristia. 179. *forma.* 318
- Mannum ablutio ante Missam.* 83.
iunctio manuum. 107. *pollice dextro*
super sinistro. ibid. *extensio & iun-*
ctio. 112. *ante benedictionem.* 135. *su-*
per Altare. 113. *elevatio ad hume-*
ros. 121. *osculum manus.* 115. *ablutio*
post oblata. 136. *depositio super Al-*
tare. 138. *extensio super oblata.* 148.
post consecrationem. 154. *ablutio post*
Communionem in Missa non nisi E-
piscopo. 171. *iunguntur manus super*
Altare septies. 175. *ablutio manuum*
post Missam. 179. *extra Missam*
iunguntur ad Orationes. 185
- Mappa triplex Altaris.* 73. *Palla di-*
ciuntur, & Sindon. ibid. *benedicenda.*
 ibid. *significatio.* ibid. *forma earum.*
 318.
- Mappa parua, vide Manipulus.*
- Mappa pro Communione, vide Lin-*
teum.
- Mappula, vide Manipulus, Balda-*
chinum.
- S. Marcus Papa Symbolum Nicenū in*
Missæ post Evangelium dici instituit. 36
- S. Ma-

Index verborum & rerum.

- S. Maria Virgini Sabbatum dicatum.* 7. à quo Officium in Sabbato.
ibid. eiusdem Votivae Missae auctor.
ibid. differentiaritus inter Festivam in Sabbato, & Votivam Missam de B. Virgine. 23. Oratio de Spiritu sancto frequens in eiusdem Missis. 28. Oratio de B. Virgine in Vigiliis, & frequentissima per annum. 26. eiusdem Annuntiationis Festum quarratione in Hebdomada maiori. 289
Martyres in Communi Sanctorum speciales habent Missas in tempore Paschali. 292
Martyrium, vide Ecclesia.
S. Mathias post consecrationem nominatur. 156. & post Stephanum cur. *ibid.*
Matutinum cum Laudibus ante Missam dicitur. 82
S. Melchiodes candelabra in Altari poni iussit. 75
Memento in Missa ne dicatur alta voce. 52. est Oratio priuata. 146. admittit excommunicatos. *ibid.* non debet fieri in momento. *ibid.* traditur praxis. 145
Minister necessarius ad Missam. 101 unus saltem. *ibid.* non femina. *ibid.* *Ministri cantantes in peccato, vel seruietes, an peccent.* 128
Misereatur vestri dicitur uno communicaturo. 167
Missae vox Latina, antiquissima, valde significatiua. 3. *Missae accidunt octo in genere.* 1. ab Hebraeis ducit aliquam originem. 3. à Gracis sex nomina dantur illi. *ibid.* quinque significat. *ibid.* Collectio & Dominicum idem cum Missa. *ibid.* varia nomina apud SS. Patres. *ibid.*
Missae definitio ex omnibus causis. *ibid.*
Missae Apostolorum quibus constaret. 20. à S. Petro data forma. 2. & ab eo prima Missa celebrata. 3. brevis initio. 20
Missae à Gracis quando coepta dici. 21. longior quam Latina. 188
Missae locus. 71. nomina varia locorum. 78. non in mari, neque in flumine celebranda. *ibid.*
Missae sollemnis Cerimonie in Missali minutiores multe desiderantur. 105. in diebus profestis tolerantur aliqui defectus. *ibid.*
Missae finis ibi fit ubi & initium. 173. in fine Missae quid agendum cum Prelatis. 178
Missae Defunctorum detrahuntur multa. 181. si fiat Communio intra eam, nulla datur benedictio. *ibid.* oscula prohibentur. 182
Missae de Feriis priuilegiatis quam Praefationem habeant, si occurrant infra Octauas in Festis habentibus propriam Praefationem. 42
Missae Hora, vide Hora.
Missae partes quando addita. 188
Missae inchoata quando repeti possit. 216. quando interrumpi. *ibid.* concordet cum Festo loci, licet discordet ab Officio Celebrantis. 215
Missae sollemnis, & eius nomina varia. 105. Conuentualis cum Officio concordet. 10. post aliquam Horam Canoniam cantanda est. 49. eius Rubrica strictioris sunt iuris. 217
Missae sollemnis coram Sacramento praescribitur. 185. & seq.
Missae priuata coram eodem. 186
Missae pro Oratione 40. Horarum quae. 185.
Missae de die non potest omitti à Canonis ob Votivam, seu pro Defunctis. 10.
Missae duae, de Festo & Feria priuilegiata, omnino cantanda. 5. 218. quibus diebus. 289. à quibus. 220. cur non

Index verborum & rerum.

- von dua, de die infra Octauam, & de Feria maiori. 5. 6. neque in Festo occurrente in Dominica. 16. neque de Festo, & de die infra Octauam. 5.
- Missæ* certa concessa quibusdam non possunt dici ab omnibus, nec in illorum locis. 215. Rosarij permittitur *Predicatorum Ordini*, non alijs. 291. pro obligatione *Missæ* de Rosario celebranda alia *Missæ* de B. Virgine dici potest. 295. multa non approbata, & qua. 296. quindecim *Auxiliatorum*. ibid. de *Patre eterno*. ibid. S. Gregorij pro *uinis* & *Defunctis*. ibid.
- Missæ* 30. S. Gregorij non sunt prohibita. 14. quomodo celebranda. ibid.
- Missarum* reductio prohibita & moderatio quacumque. 226. onus perpetuum qua ratione fiat. 225
- Missarum* obligationes & onera ratione loci. 220. temporis 221. ritus. 223. beneficij seu officij. ibid. stipendij. 224. vacatio a *Missæ* quotidiana quando. 222
- Missæ* valor an infinitus. 145. quomodo applicandus. ibid. *Missæ* plures vno die quando dici possint. 221
- Missam* inceptam supplere quis potest. 211. & tunc quomodo *Sacrificium* applicet. 224
- Missæ* debet dici cum A. B. C. D. E. 220.
- Missæ* *Votina* potest compensari cum *Missæ* dici currentis. 223. item *Missæ* de *Requiem*. ibid.
- Missæ* cum *Ordinationibus*. 229
- Missæ* *Parochialis* sine cantu est *privata*, non proprie *conuentualis*. 49
- Missæ* breuiores nunc quam antiquitus. 188. qua breuitate dicenda. 220
- Missæ* expositio mystica iuxta ordinem totius vite Christi. 189
- Missalis* nomen unde. 2. alia nomina. ibid. quis auctor. ibid. ordo & partes. 47. sine eo non fit *Missæ*. 82. quomodo deferatur ad *Altare* a ministro. 101. forma eiusdem. 318
- Mitra*, *Apex*, *Sertum cum gemmis*, *Corona Sacerdotalis*, *Corona gloria*, *Pileus*, *Galea*, *Tiara*, *Insula*, *Cidaris*, *Phrygium*, *Lorum*, *Auriphrygium* circulare, idem. 94. forma. 95. significatio anagogica. 97. tropologica. 100. *Mitra* S. Siluestri. 95. S. Augustini. ibid. S. Isidori. ib. quando data *Abbatibus*. 94. forma propria. 321
- More solito non semper significat totum ritum, sed partem eius primariam. 259. 260
- Mozetta*, *Birrus lacernus*, idem. 108. indicat iurisdictionem. ibid. cum *Rocchetto nudo* plenariam. ibid.
- Mundandus est qui alijs predicat. 124
- Munditia supellectilis sacra* fusc describitur. 323

N.

- N** In *Oratione* *A cunctis* quid. 25
- in *Canone* quid. 145. 155. in *Missis* *Defunctorum*. 302
- Natalis Domini* habet certum diem. 230. tres *Missas*. ibid. qua ratione celebrantur. ibid. qua hora. 50. si prima ante mediam noctem ex privilegio, quomodo ieiunus erit *Celebrans*. 230. an omnes tres ante diem celebrari queant. ibid. An vna ex tribus satis, & qua. 231
- Natalis Episcoporum* dies qui. 297
- Natalitia Sanctorum*, vide *Festa*.
- Nauicula* & *Acerra*, idem. 115. forma eiusdem. 316
- Necessitas* vrgens ad *Missam* qua. 206
- Nicanæ* *Symbolum* in *Missæ* a quo. 36.
- Nicolaus I.* iussit dici *Gloria in excelsis* in *Cæna Domini*. 22
- Niger color* quando adhibendus. 63

f

Nola,

Index verborum & rerum.

Nola, vide *Campana*.

Nota in Passione & *C. S.* quid. 244

Nuptia qua non benedicenda. 60

O.

Oblatio populi in *Missâ* quando. 135. quomodo. *ibid.* in *Missâ noua.* *ibid.* non datur benedictio in fine. *ibid.*

Oblationis Corona, vide *Hostia*.

ad Occidentem orabant *Hebraei.* 122

Octaua est prorogatio Festi. 4. 285

cur aliquorum tantum *Octaua celebratur.* *ibid.* ritus. *ibid.* mystica causa. *ibid.*

Octaua Natiuitatis Domini. 231. *Sanctorum Stephani, Ioannis, Innocentium.* *ibid.* *Epiphania.* 232. *Paschatis.* 274. *Ascensionis.* 277. *Pentecostes.* 279. *Corporis Christi.* 280

Octauarium Romanum. 285

Oculorum eleuatio nouies in Missâ. 175.

Offertorium quid. 40. *Offerenda, idem.* *ibid.* à quo. *ibid.*

Omissio in Missâ minus peccatum, quam commissio. 215

Omnium Sanctorum Festum non includit Trinitatem. 60

Oraculum, vide *Missâ loca.*

Orale non est Amictus. 90. quid. *ibid.*

Orandum ad Orientem septem de causis. 122

Orans populus acclinis esse debet. 123 quâdo genuflexus orare debet. 53. & tempore *Paschali.* *ibid.*

Orarium, & Orarius, vide *Stola.*

Orate fratres à quo. 137. quo ritu. *ibid.*

Oratio. Benedictio, idem. 24. *Collecta.* *ibid.* breuis esse debet. *ibid.* *Auctores*

Orationum. *ibid.* numerus in *Missâ* quis. 27. tres tantum in *Semiduplicibus.* *ibid.* non quatuor in *Dominicis* & *Ferijs Quadragesime.* 29. non ul-

tra *septenarium.* 27. septem ad libitum quomodo intelligantur. 28. *Vna, ex Romana traditione.* 25. *Dua sub una conclusione dantur.* 19. non in *Missâ* pro *gratiarum actione.* *ibid.*

qualitas *Orationum.* 25. & seq. *ordo earum quis.* 18. pro *Defunctis* penultimo loco ponitur. *ibid.* de *beata Virgine sepius.* 26. à *Superioribus*

indicta pro re *grani*, quo loco dicitur. 29. an *semper.* *ibid.* pro seipso

Sacerdote coram *Pralato* proprio omittenda. 25. A cunctis quis auctor. *ibid.* quando mutatur. 28. illud *N.*

quid significat in ea. 25. anteponitur

nomnibus *Apostolorum*, si dignitas *Patroni* postulet. 299. *Omnipotens,*

&c. qui *viuorum* dominatis, quis auctor. 300. tres addita à *S. Petro*

que. 20. si *dua* coincidunt, qua mutanda. 19. ad *Patrem & Filium*,

numquam ad *Spiritum sanctum*, diriguntur *Collecta.* 30. *varia conclusio.* *ibid.* in ea tamen mentio *Trinitatis.* *ibid.* breuior conclusio quando fit. *ibid.*

Oratio Dominica à quo in Missâ. 158.

cur *alta voce.* 159. an *extra Canonem* sit. *ibid.* additur *praludiu.* 158.

Oratio nulla est frustra in Missâ. 299.

Oratio solennis pro Defunctis, vide *Absolutio.*

Orationes ante Missam que. 82. unde. *ibid.* ad *indumenta.* 89. vsus earum an *necessarius* sub peccato. 82.

89. post *Missam que.* 179

Orationes secreta. 40. post *Communio-*

nem Collecta dicuntur, & *benedictiones.* 4. *titulus earum*, Ad *com-*

plendum. *ibid.* cum *extensione manuum* dicuntur omnes in *Missâ* tantum. 121. *iunctis manibus* extra *Missam.* 185. *Oratio ultima in Qua-*

drage-

Index verborum & rerum.

- dragesima unde.* 174. *Orationes iaculatoria in Missa.* 52
- Oratoria priuata quando non admittant Missam, etiam posito priuilegio ibidem celebrandi.* 78. *à quo deputanda.* 71. *in Oratorijs Regularium qui possunt celebrare.* 78
- Oratorium, vide Ecclesia.*
- Ordinationes in Sabbatis Quatuor Temporum à quo.* 229. *in Sabb. Sittientes.* 239. *cum ieiunio & Missa unde.* 229
- Ordo Romanus à quo, vide Indicem primum.*
- Oremus ante Orationes quid.* 121. *ante Offertorium.* 40. *cum extensione & iunctione manuum.* 112. *dicitur Indictio Orationis.* 121
- O sacrum conuiuium explicatur.* 133
- Oscitantes digito pollice sibi os signant signo Crucis.* 275
- Oscula rerum dum dantur, & recipiuntur.* 115. *manuum.* ibid. *textus Euangelici.* 125. *cur ab vno tantum liber Evangeliorum osculatur.* ibid. *Altaris osculum noties fit in Missa.* 175. *omittuntur oscula manus & rerum coram Sacramento.* 186. *& in Missa Defunctorum.* 182
- P
- P** *Alatum Episcopi non est domus priuata.* 71. *in eo Missa dici potest.* ibid.
- Palla quid.* 84. *Corporalis pars.* ibid. *à quo.* ibid. *materia eiusdem.* ibid. *cur Animeta.* 85. *non benedicitur separatum à Corporali.* 86. *duplicis Palle vsus non communis esse debet omnibus.* 85
- Palla Corporalis, vide Corporale.*
- Palla linostima, vide Manipulus.*
- Pallium Altaris.* 73. *an benedicendum.* ibid. *velum dicitur.* ibid. *pallia auro texta sub Hormisda.* ibid. *tabule lignee ad ea extendenda.* ibid. *significatio.* ibid. *Crux in medio fit.* ibid. *forma eiusdem.* 318. *quomodo reconduendum.* 326
- Palmarum benedictio.* 241. *Processio.* 243. *mysteria.* 245
- Panis, materia Sacramenti, qualis.* 198. *defectus in eo.* ibid. *benedictio eiusdem à S. Petro.* 306. *distribuebatur in fine Missa.* 174
- Papa in Missa priuata quas habet prerogatiuas.* 108. *vbi celebrat ipse, non celebrat alius.* 78. *Papa nomen quid significet.* 144. *nominatur in Canone.* ibid. *an possit concedere Missam in solo pane.* 202. *eiusdem Creatio, Coronatio celebranda.* 297. *Romani tbant Episcopi in hanc causam.* ibid. *ad eius nomen caput inclinatur.* 122. 144. *Stola vititur extra Sacramentalia ut proprio habitu.* 130
- Paramenta pro Sacerdote numquam in Altaris medio ponuntur.* 86. *neque sumuntur de Altari.* ibid. *qua vsui non sunt, comburantur.* 210
- Parascene coena pura.* 252. *à quo.* ibid. *ritus.* ibid. *cur ea die non consecratur.* ibid. *cessant officia Sacerdotis.* 253. *Passio in nudo pulpito cantatur.* 254. *an eodem die, si accidat Festum, Missa sit audienda.* 262. *an item communicandus sit populus.* ibid.
- Paratoria, id est capsae Calicum.* 83
- Parenthesis in Oratione secreta Dedicacionis Ecclesia quid importet.* 293
- Parochus tenetur aliquando applicare Sacrificium pro omnibus.* 223. *an in Festis possit stipendium accipere ab alio pro Missa.* 221
- Particula, Hostia, Buccella, idem.* 103. *an facta oblatione Calicis recipi possit particula consecranda.* 216. *ab imo Hostia praecidi debet*
- f 2 par-

Index verborum & rerum.

- particula in Calicem mittenda. 161
 Paschale tempus est Remissionis. 275
 Paschatis elogia. 273. in Dominica celebratur. 274. à quo. ibid. Octaua à quo. ibid. Pascha petitum, seu competentium, vide Dominica Palmarum.
 Passio à quo legi iussa. 244. in nudo pulpito. 254. legitur cum lumine in Altari, excepta Parasceue. 245. Nota ✠ C.S. quid significant. 244.
 Passio Christi indicatur in vestibus Sacerdotalibus. 98
 Pastophorium, vide Tabernaculum.
 Patena. 84. ex qua materia. ibid. que forma. ibid. vas sacrum. ibid. subtrus Corporale absconditur. 133. in manu Subdiaconi velatur. 139. pars interior respiciat Subdiaconum. ibid. non tenetur ab eo in Missa Defunctorum. 140. non adhibetur pro Tabella pacis. 171. neque sub mento communicantium. 172
 Patronus quem locum habeat in Oratione A cunctis. 299. Votiva Patroni an excludat A cunctis. 29
 S. Paulinus campanarum auctor. 77
 S. Paulus quando Romam est ingressus. 9. eiusdem Epistola tantum legebantur. 31. orat genibus flexis tempore Paschali. 53. institutor diei Parasceues. 252. Votiva Conuersionis eius quomodo dicatur. 295
 Pax Domini, &c. à quo. 161. datur pax cum osculo Altaris. 162. cum amplexu. 170. per genas sinistras. ibid. cum osculo. 162. cum Tabella sacra. ibid. 171. nequaquam cum Patena. ibid. auctor huius ritus dandi pacem. 162. non datur in Missis Defunctorum. 163. ad ea verba, Pax Domini, standum est, & cur. 55. de ordine & ritu dandi pacem. 171. quibus danda in Missa priuata. 162
 Pax vobis, vide Dominus vobiscum.
 dicitur tantum cum Hymno Angelico. 120
 Peccatorum genera nouem. 189
 Pectoris tunica quid. 111. unde. ibid.
 Pedules, vide Calige.
 Pedum, vide Baculus.
 Pedum ablutio in Feria 5. Cæne Domini. 251
 Pelagius I. instituit Hora nona Missam celebrari in ieiunijs. 50. memoriam Defunctorum in Missa decreuit. 155
 Pelagius I. nouem Prefationes approbauit. 41
 Peluicula qualis. 319
 Pentecostes quid. 278. in Dominica celebratur. ibid. septem hebdomada ante, & septem dies post eam. ibid. de Quatuor temporibus eiusdem. 279. Feria 5. Officium idem cum Dominice. ibid. Octauam habet. ibid. quando terminatur. ibid.
 Peplum sudarium, vide Velum Calicis.
 Pera, vide Bursa.
 Per Christum Dominum nostrum quinquies in Canone. 148. 157. cur abbreviata conclusio. 157. cur vno loco tantum inclinatur caput ad hæc verba. 155
 Perfusio, vide Purificatio.
 Per omnia sæcula, &c. cur altè. 138. an sit principium Prefationis. 41
 Perspicilla deponuntur extra Corporale. 120
 Petasus, vide Campana.
 S. Petrus primus celebravit Missam. 3. & quando. ibid. addidit Missæ tres Orationes. 20. Liturgia eiusdem. 2. 20. quando Romam sit ingressus. 9. addidit enim forma conserationis. 149. instituit Aduentum. 227. Roma Quadragesimam. 233. Pascha in Dominica. 274. Planeta S. Petri ubi. 93. Panis benedictio à S. Petro orta. 306
 Pha-

Index verborum & rerum.

- Phanon, vide Manipulus.
 Phelonion, vide Planeta.
 Phrygium, vide Mirra.
 Phylacteria, vide Crux pectoralis.
 Pileoli usus quis concedat in Missa. 102.
 Pileus, vide Mitra.
 S. Pius I. statuit poenas effundenti Calicem. 213. an sint in usu. ibid. decrevit diem Paschatis. 274
 Pius V. addidit Symbolū Festo S. Thoma. 38. concessit Regi Hispaniarum nominari in Canone in Hispania. 145
 Placeat tibi, &c. 175
 Planeta S. Petri. 93. S. Gordiani qualis. 58. Penula, Casula, Infula, Tunica, Cappa, Phelonium, idem. 93. forma eiusdem. 64. 93. 319. significatio anagogica. 97. allegorica. 98. tropologica. 99. Planeta plicata cur ministris datur. 69. cur deponitur & cantatur in Epistola seu Evangelium. ibid. quibus Regularibus conceditur. ibid. eiusdem elevatio in Missa. 150. quomodo recondenda. 326
 Pluviale quid. 64. à quo. ibid. eiusdem usus. ibid. significatio. ibid. non benedicitur. 66. forma eiusdem. 319. quomodo recondendum. 326
 Poculum mysticum, sanctum, vide Calix.
 Podêris, vide Alba.
 Penitentiam facere, est genuflectere. 53
 S. Pontianus Confessionis auctorem autorem. 111
 Pontifices Summi, qui ritus decreverunt, vide Indicem secundum.
 Preceptis salutaribus moniti, à quo. 158
 Prefatio quid. 41. qui auctores. ibid. initium eiusdem. ibid. novem Prefationes approbatae. ibid. ordo earum. ibid. de B. Virgine à quo addita. ibid. in Feriis privilegiatis qua dicenda. 42
 Pralati ad Confessionem non genuflectunt. 55. eorum locus ad Missam privatam. 108
 Preces qua in Secretis addi possunt. 52
 Privilegium Minorum de Gloria in excelsis nullam. 24
 Processio quid. 65. unde. ibid. multiplex. ibid. cum Cruce. ibid. cum velo ad Crucem à Regularibus. ibid. imagine Christi Clerum non aspiciente, qui sequitur. ibid. ante Missam qualis. 106. non cantat Celebrans in Processione S. Sacramenti. 249. Processiones nigrae quae, vide Litanie maiores. Processio septiformis. ibid. Processio Corporis Christi. 280. Processio cum cereis benedictis à quo. 286
 Prophetia sine titulo leguntur. 267. ordo eas legendi in Sabbato sancto. 268
 Protonotarij non genuflectunt ad Confessionem. 55. eiusdem vetitus annulus in Missa. 96. non possunt benedicere paramenta. 307
 Psalmus pars Introitus. 20
 Psalterium totum olim ante Missam dicebatur. ibid.
 Psychia, vide Palla.
 Publica causa & gravis qua. 24. si celebretur in violaceis, non dicitur Gloria, neque Credo. ibid.
 Pulpitum Evangelij, Tribunal, Ambo, & alia nomina. 129 254. nudum pro Passione. 254
 Pulvinar, vide Cussinus. forma eiusdem. 319.
 Pulvis & cinis simul quid. 238
 Purificatio & perfusio vino fit, & qua ratione. 165. 166. non in Calice in primis duabus Missis Natalis Domini. 208. communicati purificantur aqua & vino. 169
 Purificationis Festum cum Processione, &c. 285
 Purificatorium. 84. an benedicatur. f 3 ibid.

Index verborum & rerum.

- ibid. *Cruce in eius medio.* ibid. *forma eiusdem.* 319
Pyxis, Ciborium paruum, Arca illustrationis, Turris gestatoria, idem. 104. *an consecranda.* ibid. *ex qua materia.* ibid. *sine Corporali intus.* ibid. *quomodo purificanda.* 169. *quid si cooperta consecretur.* 205. *forma eiusdem.* 319
- Q.
- Q**uadragesima quid. 233. *cur coniuncta Paschati.* ibid. *ieiunium Paschatis est dicta.* ibid. *non adhibentur Dalmatica.* 69
Quadragesima sex annis edificatum templum corporis Christi quomodo. 235.
Quatuor Tempora à quo. 228. *quare.* ibid. *due Lectiones in Feria 4.* ibid. *sex in Sabbatis.* ibid. *sexta Lectio semper de tribus pueris cum Oratione, sine Flectamus.* ibid. *Quatuor Tempora in 3. Hebdomada Auentus à quo.* 229. *Pentecostes cum letitia.* 279. *Quatuor Septembris à quo.* 283. *si in Festum incidant, est adhuc ieiunandum.* ibid. *Missæ Quatuor Temporum cedit Missa infra Octauam.* 5. *que Præfatio in Missa de Feria infra Octauam B. Virginis, vel in die Octaua.* 42. *in Collegiatis non omittenda, si occurrat in Festo.* 218
Quinquagesima quid, à quo. 233
Quinque verba consecrationis, cur hic numerus. 149
Qui pridie, &c. à quo. 148
- R.
- R**eges an in Canone nominandi. 144. *Rex Hispaniarum in Hispanis rectè nominatur.* 145
Regula illa, De eodem bis non fit mentio in Missa, explicatur. 298
- Regulares non Canonici non debent vti birreto.* 101. *An teneantur cantare Missas duas, de Festo & Feria.* 219. *eorum Ecclesia non sunt collegiata.* 220. *teneantur se conformare intentioni Superiorum in applicatione Sacrificij.* 224. *eorum voluntatem potest irritare Superior etiam in applicatione Sacrificij.* ibid. *qualis eorum Cruce processionalis.* 65. *teneantur celebrare Festum Patroni loci, non Octauam.* 292
Reliquia insignis, ut dicatur Credo, que. 39
Reliquia Sanctorum necessaria in Altari. 72. *cur, ex S. Augustino.* ibid. *& approbata.* ibid. *quid, si non sunt reliquia?* 113. *earum incensatio in Altari qualiter fiat.* 116. *earum cultus.* ibid. *vbi locanda.* 79
Requiem æternam non dicitur ad Lauabo. 136.
Requiescant in pace. 45. *dicitur versus Altare.* 173. *semper in plurali.* 45. 185.
Res grauis qua, vide Publica causa.
Reuerentia quotuplex dicitur. 101
Riccha, vide Rocchettum.
Rocchettum, Linea, Ephod, Supparus, Riccha, idem. 87
Rogationes, vide Litania. Missa sine Gloria, Credo, cum Præfatione feriali, etiam in Litanis maioribus. 276.
Rosa aurea Papa. 235
Rosarij Missa quibus concessa. 291. *vetita.* ibid. *eius Festum quale.* ibid.
Rotunditas Hostiæ, Patenæ, Calicis, quid. 132
Rubeus color quid significat. 61. *quando adhibendus.* ibid.
Rubrica quid. 1. *generales quando addita Missali.* ibid. *præceptiue que.* 216. *directiue.* 200. *collector earum.* 2.
Ru-

Index verborum & rerum.

- Rubrica singularis restituta in Missali.* 178. *Rubricarum obligatio maxima, ex Tridentino.* 220
- S.
- S** *Abbas dicendi Trisagij auctor.* 257.
- Sabbatum dicatum B. Virgini.* 47
- Sabbatum sanctum.* 263. eiusdem ritus. *ibid.* non habet Officium *Vesperarum.* 272. *Vesperæ extra Chorum.* *ibid.* an alia *Missæ* dici possint. *ibid.* quale in hoc casu exordium erit *Missæ.* *ibid.* an *Communio laicorum* admittenda. 273
- Sabbatum in Albis.* 274
- Sabinianus auctor campanarum.* 76
- Sacerdotis nomen.* 82. *virtutes in vestibus notata.* 98. *dignitas coram Papa.* 111. *communicet cum Stola.* 172. 247. an sub mortali. 247. *obligationes & onera Missarum* noverit. fuscè 220, & seqq.
- Sacramenta integrè sumenda à Celebrante, & quomodo.* 164. 211
- Sacramentale, vide Missale.*
- Sacrarium quid.* 215
- Sacrificij applicatio practica.* 145. *valor.* *ibid.* *portiones tres.* *ibid.* *quibus tribuantur.* *ibid.* *satisfactorium est, meritum, & impetratorium.* 146. *suppleri potest ab excommunicato, &c.* 211
- Salcur antè benedicitur quàm aqua, & cur miscetur.* 304
- Sanctorum commemoratio in Canone.* 147. 196. *ante consecrationem cur.* 147. *Catalogus eorum à quo.* *ibid.* *quot nominantur.* *ibid.* *non Confessores.* 148. *qui ultimi in martyrio fuerunt, non sunt ultimi in nominatione.* *ibid.* *non ideo excluduntur alij Sancti à Canone.* *ibid.* *post consecrationem quindecim nominantur, octo viri, septem mulieres.* 156
- Sanctorum Missa in Festis propriis admittit Gloria in excelsis, licet Officium non fiat.* 24
- Sanctus, Sanctus, &c. est Hymnus Angelicus.* 42. *Victorialis, Triumphalis, Cherubicus & primæus dicitur.* *ibid.* *quo auctore.* *ibid.* *in Missa solemni à Celebrante non debet omitti.* 142
- Sandalia quid.* 93. & *Sandalium.* *ibid.* *forma.* 321
- Sapientie titulus communis est Lectionibus Proverbiorum, Canticorum, & Ecclesiastici in Missa.* 31
- Scriptores de sacris Ritibus, in Indice primo.*
- Scyphus aquæ pro Missa.* 77
- Secala non est triticum.* 198
- Secretarum Tabella.* 76
- Secretò dicuntur multa in Missa, octo de causis.* 51
- Sedere quando conuenit in Missa.* 56. *qua ratione sedendum à Celebrante & ministris.* 119. *in qua parte.* 56. *quibus.* 57. *sedent in Choro ad incensationem Altaris & oblatorum.* *ibid.*
- Septuagesima tollit Alleluia* 235. *quid & à quo instituta.* 233
- Sequentia, Prosa, Iubilatio, idem.* 14. *quis primus auctor.* 33. *qui alij.* *ibid.* *iungitur cum Alleluia.* *ibid.* *Auctor Sequentiæ Paschalis.* *ibid.* 274. *Pentecostes.* 33. *Corporis Christi.* *ibid.* *Defunctorum.* 300
- Sequentia S. Euangelij quid.* 35
- Seraphim in Prefatione cuius generis.* 42.
- Sergius auctor Agnus Dei.* 161. & *Processionis cum Cereis benedictis.* 286.
- Sermo pro Defunctis quando fiat.* 183.

Index verborum & rerum.

- Sexagesima* quid. 234. à quo. 233. Col-
lecta cur de S. Paulo. 235
- Sic dicitur etiam in Missis B. Mariae,
explicatur. 23
- Sicut erat, &c. à Nicano additum. 21
- Signum Crucis, vide Crucis signum.
- Siluerius Papa velari Patenam iussit.
139.
- S. Silvester dedit Dalmaticas Diaconis.
67. & Manipulum. 70. dicitur au-
ctor Corporalis linei. 85. concessit
Dalmaticam Episcopis. 94. eiusdem
Mitra qualis. 95
- Simplicius Papa Ordinationes habuit
mense Februario. 229
- Sindon, vide Corporale, Linteum, Ve-
lum Subdiaconi.
- Sindones, vide Mappa.
- Sinistra super Altare in benedictione
quid. 135
- Siricius auctor Communicantes. 147
- Sixtus I. auctor Corporalis. 85. & me-
moria Defunctorum in Missa. 155.
auctor Sanctus, Sanctus, &c. 42
- Sixtus II. decreuit Missam celebrari
in Altari tantum. 71
- Sixtus V. addidit Symbolum Festo
S. Bonaventurae. 38
- Solea, vide Caliga.
- Solemmitates, vide Festa.
- Sponsorum benedictio cum Missa. 298.
qui Missa ritus. ibid. communicare
debent sponsi. ibid. non omnes sponsi
benedicendi. 60. 298.
- Standum in Missa solempni quando. 57.
ad Orationes. ibid. stare iustorum
est. 121
- Stannea supellex quomodo mundanda.
324.
- Statio quid. 283. initium & finis Sta-
tionum. ibid.
- S. Stephanus Papa iussit in Dominicis
dici Gloria in excelsis. 22. vestes
sanctas Sacrificio destinavit. 87
- Sternutanti dicitur, Deus te iuuet.
275.
- Stipendia Missarum qua, & quando
peccatur in iis. 224
- Stola, Orarius, Orarium, idem. 91.
auro texta donata à Constantino. 58.
Diacono quis dedit. 79. Sacerdoti &
Diacono tantum data. 91. unde nomen.
ibid. forma. 92. significatio anagogi-
ca. 97. allegorica. 98. tropologica. 99.
usus eiusdem cum forma Crucis ante
pectus. 66. 92. non longè à collo tam-
quam iugum. ibid. parte dextra su-
per sinistram. ibid. cingulo est fir-
manda. ibid. ab Episcopo non duci-
tur in modum Crucis. 93. non danda
ministris more Sacerdotali. 68. neque
loco Pluvialis, nisi Celebranti in mu-
nere Sacerdotali. 66. habitus Papa-
bis Stola. 130. Rome sine Stola con-
cionandum. ibid. forma eiusdem. 319.
- Subbirretum mitrale. 321
- Subdiaconi propria vestis. 70. in Albis
olim ministrabant. 67. datus fuit illi
Manipulus, & cur. 70. in fine be-
nedicuntur, non ante lectionem. 127.
si ministrat in peccato sine Manipu-
lo, non peccat. 129. non genuflectit
in Euangelio dum cantatur. 55.
129. quando illi cura Missalis in-
cumbit. 174. deferri Calicem in sini-
stra. 139
- Subtile & Tunicella, idem. 67
- Subucula, vide Tunicella.
- Succentor quid. 244
- Succinctorium non est Gremiale. 97
- Succinctorium Papale quid. 317.
- Sudariolum ad nares emungendas ex-
tra Altare fit. 77. quomodo portan-
dum. ibid.
- Sudarium, vide Manipulus.
- Supellex sacra quam veneranda sit;
quando oppignerari vendique possit.
327.

Index verborum & rerum.

*Superhumera*le, vide *Amictus*.
Superpellicium. 88. significatio. *ibid.*
vsus. *ibid.* *Cotta* dicitur. *ibid.* forma
illius. 89. 320.

Suppars, vide *Rocchettum*.
Sursum corda *unde*. 42. cuius *casus*.
ibid.

Suscepti qui *dicantur* in *Missâ*. 145

Symbolum quid. 36. *varia nomina*. *ibid.*
initio recitabatur quod est *Apostolorum*.
ibid. *tum Nicenum*. *ibid.* *negat*
Baronius. *ibid.* *deinde Constantinopolitanum*
in Missâ. *ibid.* *Ecclesiasticum* quale. 37.
post Euangelium à quo. *ibid.* *Roma post Benedictum VIII.*
ibid. *doleat dici Baronius*. *ibid.* *quan-*
do dicendum. *ibid.* & *seq.* *non sufficit*
concursum populi, ut dicatur. 39. *ad*
ea, Et in Spiritum sanctum, caput
non inclinatur. 126. *signum Crucis*
in fine. *ibid.*

Symmachus iussit *Hymnum Angelicum*
dici in Dominicis & in Festis Martyrum.
 22. *eiusdem Hymni quomodo dicitur auctor*.
ibid.

T.

Tabella sacra ad dandam pacem
qua. 162. *cur adhibita*. *ibid.*
cum velo. *ibid.* *quando sit tergendâ*
cum eodem velo. *ibid.* *forma eius-*
dem. 320

Tabella tres in *Altari*. 76. *forma*. 320

Tabella *Aurora*, *Meridies*, *Media* *no-*
ctis. 310

Tabernaculum sanctissimi Sacramen-
ti, Pastophorium, Thalamus, 103 *ad*
formam columba. *ibid.* *armariolum*
lignum. *ibid.* *non vestitur colore*
nigro. 79. *forma eiusdem*. 320

Tapetia quomodo *mundanda*. 326

Teigitur. 143. *cur Canon incipit à T.*
ibid.

Tela *Stragula* *Altaris* *qua* *forma*. 320

S. Telephorus auctor *Hymni Angelici*.
 22. *Tractus*. 34. *horam prescripsit*
Missâ solemnâ. 49. *Quinquagesima*
 & *Quadragesimæ ritum decreuit*. 233

Templum, vide *Ecclesia*.

Thalamus, vide *Tabernaculum*.

Theodorus I. auctor *Cereæ Paschalis*.
 266.

Thuribulum, Thymiamaterium, idem.
 115. *quid significet*. *ibid.* *forma eius-*
dem. 320

Thuriferarius quomodo *gestet thuribu-*
lum, & nauiculam. 106. *quomodo*
ministret Celebranti. 115. *amouet li-*
brum de Altari in incensatione. 118.
 141. *ante Crucem processionalem*
præcedit. 184

Thus in *maiori quâritate sit quàm alia*
aromata. 115. *thuris benedictio*. 116.
non benedicitur aliquando. 153. *cur*
pro Defunctis. 184

Thymiamaterium, vide *Thuribulum*.

Tiara, vide *Mitra*.

Tintinnabulum, vide *Campana*. *forma*
eiusdem. 320

Titulus *Ecclesiæ*, vide *Patronus*.

Tonsura quid *significet*. 87. *qualis mi-*
nistrorum. *ibid.*

Tractus quid. 34. *auctores*. *ibid.* *dicitur*
in concursu populi. *ibid.*

in Translatione Sanctorum an dicatur
Credo. 39

Translato Festo quomodo *de eo cæretur*
Missâ, & quando. 15

Tribunal, vide *Pulpitum*.

Trinitatis Festum a quo. 280. *an Octa-*
ua sit Pentecostes. 279

Trisagion Grecum quo *auctore à Lati-*
nis canitur Græcè in Parasceue.
 257.

Tunicella *Subdiaconalis, Subtile, Su-*
bucula, idè. 67. *à quo data*. *ibid.* *signi-*
ficatio. *ibid.* *non adhibetur in diebus*
ieiuniorum, Vigilijs exceptis. 68. *Epi-*
scopus

Index verborum & rerum.

- scopus eam induit. 94. significatio anagogica. 97. tropologica. 99. forma. 321.
- Turris gestatoria, vide Pyxis.
- V.
- V** Asculum, vas mysticum, vide Calix.
- Vas Hostiarum quale. 321
- Vas pro Calicibus lauandis. ibid.
- Vela quid. 248
- Velamen, Velamentum, & alia nomina, velum Calicis. 85. sericeum. ibid. an benedicendum. 84. significatio. 190. forma. 321
- Velare caput quid significet. 102
- Velum de cruce Regularium pendens quid significat. 65
- Velum Subdiaconi sindo. 139. forma. 321
- Verba enuntiatiua in Rubricis sunt imperatiua. 219
- Vestes Sacerdotales à quo. 58. quales. ibid. non immunda, nec lacera. 86. benedicenda. 87. quomodo lauanda. ibid. omissio vnius vestis. est lethalis. 93. significatio vestium Sacerdotalium Allegorica. 98. earundem & Pontificalium Anagogica. 97. Tropologica. 98. cur multe sint. ibid. sex sunt Sacerdotis. ibid. quo ordine deponuntur in fine Missæ. 179. non benedicta assuta benedicta, non idè illa benedicta dicitur. 307. veteres comburenda. 210
- Vestis talaris, Caracalla, idem. 87. breuior quibus permittitur. ibid.
- Vicario Apostolico non defertur liber osculandus. 125
- Vicario generali celebrante quot candelæ, quot ministri. 76
- S. Victoris Decretum de Paschate. 274
- Didua nuptia non benedicuntur. 60
- Vigilia Natalis Domini. 229. si in Dominica, quando cantanda Missa. ibid. Epiphania & ascensionis sine ieiunio. 7. in Vigilia Ascensionis Missa tres. 276. Pentecostes cum ieiunio, & à quo. 277. ritus eiusdè. ibid. Baptismus in ea die solemnus. ibid. dicitur Credo in Vigilia Natiuitatis & Epiphania. si in Dominica. 39. 231
- Vigilia Missa excludit Missam de die infra Oct. 5. quando dicatur in Sabato vice Dominica. ibid. Dalmatica in ys adhibentur. 69. Vigilia S. Ioannis infra Octauam Corporis Christi an Missam habeat. 5. quam Prefationem. 42. Vigilia sancti Ioannis & Apostolorum infra Octauam Corporis Christi communem habent Prefationem. ibid.
- Vigilia Sanctorum vnde. 284. à S. Ambrosio non abrogata. ibid. cur introducta. ibid. sine Credo. 40
- Vinum pro Eucharistia. 200. defectus in eo. ibid. vinum ex aqua miraculosum est apta materia. ibid. quid de Celebrante, qui vorit non bibere vinum. 166
- Violaceus color quando adhibendus. 61. 62.
- Virga Pastoralis, vide Baculus.
- Viridis color & communis dicitur. 61. eius vsus. ibid.
- Vitrea quomodo purganda. 324
- Umbellarum varie forma. 321
- Vmbo, vide Pulpitum.
- Voce clara que dicenda in Missa. 51
- Vomitus Eucharistia quando licitus. 214.
- Votina Missa quid. 7. non concordat cum Officio. 51. qua hora solemnus dicenda. ibid. Votinarum ordo, & quibus diebus. 9. non in Dominicis dicitur. ibid. non debent dici, quando prohibetur fieri Festum de Duplici. ibid.
- Votina de Cruce, & Passione, tempore Passionis, vt alia Votina. 110. de Apostolis cur Feria quarta. 9. de Assumptione,

Index verborum & rerum.

- ptione, Natiuitate & huiusmodi Vo-
tina, qua ratione dicantur. 295. vice
Missa de Rosario qua dicenda. ibid.
de alijs Apostolis & Sanctis quomo-
do Votina dicuntur pro varietate
temporum. 296. in Votina pro gratia-
rum actione quotuplex Oratio. 19.
296. qua Prefatio in Votinis infra
Natiuitatē Domini. 43. quod Euan-
gelium in fine. 47. qualis Votina in
Aduentu & infra Octauam Pasche,
si dicatur. 296
S. Urbanus I. Calices aureos & argen-
teos iussit. 83
Urbanus II. Officium B. Virginis insti-
tuit in Sabbato. 7. ieiunium au-
tumnale in Septembri. 283. Pra-
fationis de B. Virgine auctor. 41
Urbanus IV. auctor Festi Corporis
Christi. 280
Urbanus VI. iussit dici Symbolum in
Missa Doctorum. 38
VRBANVS VIII. decreuit multa de
celebratione Missarum. 221. bis in
anno à Regularibus legenda. 226
Z.
Zacharias iussit, ne velato capite
celebretur. 102
S. Zephyrinus vitreos decreuit Calices.
83.
Zona, vide Cingulum.
Zosimus auctor Benedictionis Cerei
Paschalis. 266

NEA-

NEAPOLIO COMITOLVS
EPISCOPVS PERVSIAE,

*Instituta Clericorum Academia de sacris Ritibus, & Cantu Grego-
riano, annuoque reddito perpetuo de aere suo stabilita, Auctoris
horum Commentariorum opera usus, & iisdem Commentarijs
in eandem causam ab Auctore ibidem in librum redactis, se-
quentia Carmina scripsit.*

LUCIDATIO RVBRICARVM
MISSALIS ET BREVIARII.

Natura, mater omnium,
Intus alit quæ parturit;
Emissa fetu, prouidet
Quo nutriantur vbera.
Videmus animantia
Ex utero vix edita
Appetere & exugere
Mammas genitricis suæ:
Quin illa, quæ sensu carent,
Hanc bonitatem sentiunt
Telluris, ex qua prodeunt
Errore pulso protinus;
Vt educent & procreent
Consimilem prolem sibi,
Sufficienter congrua
Prouisam & alimonia.
Natura, qui verus Deus,
Quarumque rerum statui
Comuenienter incubans
Gratuita non deserit;
Quæ generantur Spiritu
Sustentat, auget, promouet
Suauibus, miris modis,
Incognitis, & cognitis.
Spirante dudum Spiritu
Ex ventre nostræ Ecclesiæ,
Bartholomæi commoda
Obstericante dextera,

Est Clericorum plurimus
Eductus vixico chorus
Fetu rudis, & indigens
Præcepto & alimonia.
Et ecce is idem Spiritus
Pauli nouis è Clericis
Doctorem alumnum protulit
Et rudium nutritium;
Qui explicatu congruo
Ineruditos imbuat
In Clericali munere,
Et ritibus Ecclesiæ.
Suscepta lucidatio
Pro curiosa indagine,
Futura doctis non minùs
Vt grata, sic perutilis.
Potatur ab infantibus
Lac, esca fit maioribus;
Virisque ministrat suum
Bartholomæus ferculum.

*Quibus Auctor Commens-
tariorum:*

SVnt verba quæ Clero dedi:
COMITOLVS aurum dedit
Formamque Coëpiscopis,
Qua Clerus edifcat sacra.

COM-

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS PRIMA.

^a Rubricæ ^b Generales ^c Missalis.

RUBRICA. ^a] Rubrica proprie, ex Columella lib. 5. cap. 8. est species quædam terræ rubri coloris, qua solent Artifices ducere lineas ad opera sua concinnanda: Antequam, inquit, explantes arbusculam, rubrica notato partem eius. Accipi etiam solet pro genere coloris à Plinio lib. 35. cap. 6. & S. Isidoro Etym. lib. 19. c. 17. Hac autem terræ specie solebant antiqui librorum titulos, capita, & Indices notare, Iuuen. Sat. 14. & præsertim titulos & inscriptiones legum. Vnde ille: *Perlege rubras maiorum leges*, id est, Rubrica asperfas. Cùm itaque leges opportunè hoc loco præscribantur ad Missam celebrandam, & rubeus color in titulis & capitibus adhibeatur, idè Rubricæ sunt appellatæ.

Et quidem leges ipsas Missalis, quàm paucissimas tamen, rubro colore scriptas vidi, & legi in Missalibus M. S. Bibliothecæ Vaticanæ antiquissimis, & deinceps in aliis multis apud Venetos impressis ante tempora Pij V. Sed vocem ipsam *Rubrica* non legi vsur-

patam in Missalibus, ante annum 1557. neque in titulum communem legibus Missæ, nisi à Pio V.

Nam separatim à Missalibus habebantur Rituales libri, seu Directoria. nomen autem vsurpabatur hoc modo, ^b quod præsertim videre est in Inventario Sacrarum seu Sacristiæ Pontificiæ tempore Bonifacij VIII. quod asservatur in Bibliotheca Vaticana, & ibidem in *Volumine* 4279. fol. 227. à Magistro Cærimoniarum Urbani VI. scripta fuere hæc verba, *Rubrica Nova*, pro titulo libri. vbi etiam fol. 228. citat & nominat antiquas Rubricas. quare extra Missale vox *Rubrica* perantiqua est, & leges ipsæ antiquissimæ; quamvis aliis titulis (è quibus Ordo Rom. & quod à Græcis *πρωτόν*) variis temporibus in lucem editæ. in Missali verò nonnisi eo tempore, & modo, quo adnotavi.

^b *Generales.*] Distinguuntur hæc à propriis de Tempore, de Sanctis, & aliis, de quibus infra. Generales autem complectuntur ea, quæ generatim accidunt Missæ; & octo ea sunt: Concordantia cum Officio; Discordantia ab eodem; Commemoratio, vt in eodem;

A

dem;

dem; Ordo, tum partium Missæ, tum Missarum inter se; Varietas Temporis, Vocis, & Situs corporis; Apparatus Sacerdotum, & Altaris; Ritus privata Missæ, & solemnis; Defectus in Missa occurrentes. De quibus in sequentibus agitur: nam in prima Parte Rubricarum de concordantia cum Officio agitur in primis tribus titulis: ad Discordantiam spectant tituli tres sequentes. De Commemoratione habes in tit. 7. Ordo partium Missæ patet ab 8. usque ad 13. Missarum verò inter se tit. 14. Varietas temporis traditur tit. 15. Vocis, tit. seq. & Situs corporis, tit. 17. Quæ attinent ad Apparatum, tit. 18. 19. 20. doceberis. in altera verò parte Ritus fuse describuntur in titulis 13. & Defectibus remedia adhibentur in postremis decem. certè generalium harum legum magna ex parte Collector, si minus Auctor, fuit Ioannes Burchardus Pape Cærimoniaris, qui scripsit primus Ordinem exquisitum celebrationis Missæ: sine distinctione tamen Titulorum, seu Capitum; concordatque ferè in omnibus, etiam in verbis ipsis, cum ritu seruando in celebratione Missæ (de quo nos in altera Parte) & ibidem pro occasione data leges addidit aliquas à maioribus acceptas, de quibus nos in prima hac Parte agimus. additæ sunt aliæ, quæ, quando nullo certo auctore à nobis referantur, adscribendæ erunt traditioni, seu auctoritati Pij V. vel Clementis VIII. quod & de toto opere semel dixisse sit satis. Vfus autem imprimendi in Missalis initio, præter Ordinarium Missæ

(quod in centro Missalis vnâ cum Canone semper est habitum) & tradendi distinctissimos & minutissimos ritus celebrandi, non est antiquior, quod viderim, anno 1542. quo prædictus Ordo Burchardi Venetiis initio Missalis primùm dicitur in lucem editus.

c *Missalis.*] Deducta vox à Missa, de qua mox dicemus. Auctorem autem Missalis credit *Amalarius lib. 4. cap. 31.* fuisse S. Gregorium Papam. fortasse & vocabuli auctor fuit: sed quia Romani Missalis est mentio in libro *Sacrament. sancti Gregorij*, idè auctorem eum puto, quatenus illud meliorem ad formam redegit. Baronius enim docet in *Annal. anno 102.* quòd antiqua traditio sibi vendicet eam, quæ Latinis, vniuersæque Occidentali Ecclesiæ præscripta est sacre Missæ forma (quibusdam exceptis, quæ postea sunt addita, vel mutata) à S. Petro Apostolorum Principe: cum eius institutionis nullum aliud sit principium & originem demonstrare. Sanctus autem Clemens, quem acceperat à S. Petro, ritum offerendi Sacrificium, Missam nempe ipsam, Romanæ Ecclesiæ scriptis consignasse dicitur, ex *Proclo Constantinopolitano Episcopo*, citato à *Baronio ibidem.* Vocabatur etiam Sacramentale, quod nunc Missale, ex *Lindano pro Liturgia S. Petri cap. 22.* item *Liber mysteriorum à S. Hieronymo, dum loquitur de S. Hilario in Catalogo Scriptorum.* Liber Sacramentorum à *Concil. Rhemen. apud Burchard. lib. 3. cap. 97.* *Libellus à Gregorio Turonen. libro 2. de Histor. Franc. cap. 22.*

d *Missæ quotidie dicitur secundum ordinem Officij: de Festo Duplici, vel Semiduplici, vel Simplici: de Dominica, vel Feria, vel Vigilia, vel Octaua: & extra ordinem Officij, Votiuæ, vel pro Defunctis.*

d *Missæ.]*

d *Missæ*.] Vox Latina est, & antiquissima, à vulgo potius introducta, multipliciter eiusdem rei significatiua.

Latina est, non Hebræa, velut aliæ voces, *Alleluia*, *Amen*, & eiusmodi, quas Græci Patres retinere. ab Hebræis aliquam originem ducit: vnde *Baronius* anno 34. num. 59. à Iacobo vsurpatam vocem *Missah*, id est, spontaneam oblationem, in Liturgia dicit. *Missæ* verò ab iisdem Græcis numquam vsurpatur; sed eam, *Liturgian*, publicum opus: vel *Ierurgian*, lacrum opus, apud *Ignatium* non semel; vel *Mystagogiam*, summum ministerium, *Nazianzenus* pluries: vel *Prosphoran*, oblationem, can. 3. *Apost.* vel *Thysian*, Sacrificium, idem can. 3. vel *Teletin*, Mysterium, vocauere. lege *Duran.* libro 2. de *Rit.* cap. 1. neque Latinus quisquam eam exarauit cum aspiratione, *Missah*, vt Hebræi.

Antiquissima est. à *Clemente Epist.* 3. ab *Euaristo*, inquit *Burchardus* tertio *Decretal.* cap. 27. Certius autem à *S. Ambrosio* lib. 5. *Epist.* 33. dubitante *Azorio* lib. 10. cap. 18. *quæst.* 1. de *Epistola Euaristi*. à vulgo potius introducta est vox, sumptio vocabulo à publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite missa est*: ait *Azor.* ibid. q. 1.

Missionem autem significat (mitto, quod *Baronius* in *Martyrologio* prima *Octobris* docet, apud *Francos* significare quandoque per *Synecdochen* festiuitatem ipsam, de qua fit *Missæ*) sicut *Remissa* significat *Remissionem* apud *Tertul.* lib. 4. contra *Marcionem* cap. 18. & *Cyprian.* de *Bon. patient.*

Missio enim est, tum precum populi per Sacerdotem ad Deum, *Alcuinus* de *Diuinis Offic.* cap. de *Celebrat. Missæ*; tum *Christi*, qui missus est à *Patre* ad nos, *Duran.* *Ration.* libro 4.

cap. 1. tum eiusdem *Christi* à nobis ad Deum ad placationem, solutionem quæ inimicitiarum inter Deum & homines, *Rupertus Abbas* lib. 2. de *Diuin. Offic.* cap. 20. tum *Catechumenorum*, qui post *Euangelium* à *Diacono* dimittebantur, *Rabanus Institut. Cler.* lib. 1. cap. 32. tum *fidelium*, qui tamquam rei toti *Sacrificio*, veluti euidam iudicio interfunt (vnde & *Canon Missæ Actio* dicitur) id est, causa in iudicium deducta ab *Aduocato Sacerdote*; peracta verò causa dimittuntur rei, *Duran.* loco cit. Dicta est etiam *Collectio*, & *Dominicum*, ex *Baron.* anno 303. quia colligebantur, vt ad rem *Dominicam*. Alia nomina *Missæ*, vltra 80. à *SS. Patribus* vsurpata recenset *Ioseph Vicecomes* de *Missæ ritibus* lib. 1. cap. 7.

Quod ad rei definitionem attinet: *Missæ* significat verum sacrificium incruentum *Christi*, ab eodem institutum iis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*: quod secum habet rem externam sensibilem, quæ sit sacra, & mutationem patitur, & offertur Deo per legitimum *Ministrum*, certis ritibus & carimoniis; vel ad delenda peccata; vel ad gratias agendas pro beneficiis; vel ad opem inuocandam; vel ad supremum *Dei* dominium profuturum: in quibus propria *Sacrificij* ratio consistit. *fusus Azor.* lib. 10. cap. 18. *quæst.* 5. neque enim nostri est instituti merè *Scholasticas quæstiones* hic enodare.

Primam verò *Missam* celebravit *S. Petrus* in die *Pentecostes*, ex *Coniecturis Anton. Democharis* Tom. 2. de *Sacrificio Missæ* cap. 4. quia, inquit, eo die *Hebræi Deuteron.* 16. offerebant oblationem spontaneam *Missah*, quæ erat tritici. *Petrus* igitur eandem

A 2 obtu-

obtulit in pane azymo, in Cœnaculo
Sion. Eadem docet *Pamelius Tom. 1. Liturg. Eccles. Latine.* neque dicas, Jacobum celebrasse primam, de *Consecrat. d. 1. cap. Iacobus*, ex Synodo *Sexta*; quia Petrus ordinem præscripsit, Iacobus euulgauit: quomodo con-

ciliat *Scriptores Vualden. lib. de Sacrament. tit. 12. cap. 28.* & de Petro absolute docent *Clem. Epist. 2. Isidor. lib. 1. de Offic. cap. 13.*

e *De Festo Duplici, &c.*] Quid sit Festum Duplex, &c. dicemus cum de Rubricis Breuiarij.

De Duplici. I.

Missa dicitur de Duplici illis diebus, quibus in Calendario ponitur hæc nota, Duplex, & in Festis mobilibus, quandocumque Officium est Duplex. In Duplicibus dicitur ^f vna tantum Oratio, nisi aliqua commemoratio fieri debeat. Alia omnia dicuntur, ut in propriis Missis assignatum est. Quando dici debeat Gloria in excelsis, & Credo, inferius ponitur in propriis Rubricis.

f *Vna tantum Oratio.*] Vide infra tit. 9. de Orationibus, cur vna tantum.

De Semiduplici, & Simplici. II.

Missa de Semiduplici dicitur, quando in Calendario ponitur hæc vox, Semiduplex. Præterea in Dominicis, & diebus infra Octauas. In Semiduplicibus tam Festis, quam Dominicis, & infra Octauas dicuntur plures Orationes, ut infra dicetur in Rubrica de Orationibus. ^g Infra Octauam dicitur Missa sicut in die Festi, ^h nisi propriam Missam habuerit; in Dominicis vero, sicut in propriis locis assignatur. De Simplici dicitur Missa sicut de Semiduplici, ut suis locis ponitur.

g *Infra Octauam.*] Octaua namque est eiusdem Festi prorogatio, teste *Radulpho Tungrensi de Canonum obseruat. Propos. 19.*

h *Nisi propriam Missam habuerit.*] Ut infra Octauas Paschæ, Pentecostes, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli accidit.

De Feria, & Vigilia. III.

ⁱ **M**issa de Feria dicitur, quando non occurrit Festum, vel Octaua, vel Sabbatum, in quo fiat Officium B. Mariæ. In Feriis tamen Quadragesima, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam si Duplex, vel Semiduplex Festum, ⁱ vel Octaua occurrat, in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis ^k cantantur due Missæ, vna de Festo post Tertiam, alia de Feria post Nonam.

Missæ

Missæ de Feria fit mentio in Lectionario sancti Hieronymi.

i *Vel. Octaua.*] Id est, dies Octaua. Quidam explicant de quolibet die infra Octauam, ita vt, occurrente Feria ex prædictis in die infra Octauam, dici debeant duæ Missæ, de Octaua, & de Feria: sed in Missali, in Vigilia SS. Petri & Pauli, quando occurrit in Sabbato (occurrere nimirum S. Leonis Festo in Dominica) item & in Vigilia Assumptionis B. Virginis, non præscribuntur duæ Missæ, de Octaua, & de Vigilia; ergo neque in aliis similibus Feriis erunt dicendæ. Neque dicas, esse casum iis locis omissum; tum quia in recognitione Missalis notatæ sunt diligentissimè, me præsentem, duæ Mis-

sæ, quando debent dici, in propriis locis: tum quia diuersa est ratio inter Festum, diem Octauam, & diem infra Octauam. Festum enim semel accidit in anno, dies Octaua est æqualis ferè ritus cum suo Festo; at dies infra Octauam sæpius occurrit, & sine iniuria omitti potest, de qua propria sequitur Rubrica *num. sequenti.*

k *Cantantur duæ Missæ.*] Idem habetur infra *tit. 7. num. 2.* Qua de re commodiùs, cum de Defectibus *tit. 11. num. 7. & seqq.*

Duarum autem Missarum, de Festo, & de Feria, meminit *Micrologus de Eccles. obser. cap. 48. & 58.* Cur altera post Tertiam, altera post Nonam, dicemus infra *tit. 15.*

2. *In Vigiliis autem quæ veniunt infra Octauam, Missa dicitur de Vigilia cum commemoratione Octauæ: nisi eo die fiat Officium de aliquo Festo, quia tunc dicitur Missa de Festo, cum commemoratione Octauæ & Vigilia. Quòd si Vigilia occurrat in die alicuius Festi ex maioribus primæ classis, in Missa non fit commemoratio de ea, sicut nec in Officio.*

l *Missa dicitur de Vigilia.*] In hoc casu discordat Missa ab Officio; quia Missæ propriæ de Vigilia conuenit, vt cedat ea Missa, quæ infra Octauas sæpiùs repetitur; populus etiam, qui ad Missam, non ad Officium conuenire solet, cum Missa de Vigilia ad luctum monetur, & animatur: eadem ratione, Feria Quatuor Temporum occurrente alicubi infra Octauam, Missa erit de Feria cum commemoratione Octauæ; quia Vigilia cedit Feriæ cuiuscumque Quatuor Temporum, vt *hic nu. 5.* eademque est ratio de Feria secunda Rogationum iuxta Octauam.

Dubitari potest de Vigilia S. Ioannis Baptistæ infra Octauam Corporis Christi, quæ excludit Festa Semiduplicita; sed hoc non obstat, quia Se-

miduplex transfertur cum Officio & Missa, Vigilia verò non transfertur; & Missam tantum habens, non tollit Officium de Octaua, neque Missam de eadem, quæ sæpius infra Octauam dici solet. Communior autem fuit hæc sententia anno 1628. vt patet ex Calendariis diuersis eiusdem anni, quo occurrerunt Vigiliæ sancti Ioannis & SS. Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, quòd nimirum Missa de Vigilia dicenda sit cum commemoratione Octauæ, iuxta præsentem Rubricam. Contra quam non videntur ea quæ afferuntur; non auctoritas *P. Ruiz*, seu *Alcocer*, Missam de Octaua cum commemoratione Vigiliæ gratis præscribentium; non Castaldi grauantis prætereà Collegiatas duabus Missis, de

Octava, & de Vigilia; non aliorum congruentiæ ad sacram Congregationem delata: quia, *aiunt*, deperduntur Indulgentiæ concessæ Octavæ Corporis Christi, omiſſa de Sacramento Missa. An deperduntur in Festo Duplici infra eam Octavam occurrente? Neque quia concordare debet cum Officio Missæ; quod non est verum, cum infra eandem Octavam possint dici Missæ Votivæ, & pro Defunctis, quocumque die non est Duplex. Neque quia Missa de Sacramento magis excitat ad pietatem populos, quam Missa de Vigilia, quæ certè, *ex Alcuino in Parasceve*, excitat ad imitandas passiones Martyrum. Neque quia Officium Vigiliæ cedit Festo Semiduplici, quod cessat infra Octavam Corporis Christi. Solutiores enim sunt leges Missæ quam Officij; cessatque Officium Semiduplicis Festi, non Missa Votiva, neque Vigiliæ. Nec denique vim faciunt ea verba post Missam de Festo Sacramenti, videlicet, *Infra Octavam dicitur hæc eadem Missa*:

3 *Si festum habens Vigiliam celebretur Feria secunda, Missa Vigilia dicitur in Sabbato, sicut etiam de ea fit Officium: excepta Vigilia Natiuitatis Domini, & Epiphania.*

Ad Rubricam Breuiarij spectat huius Rubricæ sensus, & est *R. adulphi Propos. 19*. Sicut etiam ieiunium anticipatur, quod ab Hebræis fieri solitum pridie Sabbati, in quo ieiunandum es-

nam sensus est, non quòd quotidie dicatur, exclusis Votivis & de Requiem, quæ à Rubricis eo tempore conceduntur, sed quòd eadem repetatur Missa, quando de Sacramento ea dicenda sit. Vide similia verba post Missam sancti Laurentij, Assumptionis & Natiuitatis B. Virginis. Quæ tamen verba non excludunt Missam de Vigilia, neque Votivam infra eandem Octavas.

Hæc ex vi Rubricarum antiquarum. Si verò Octava Corporis Christi excipiat à maioribus expressè, uti patet, mihi quoque placebit.

Quæres ex prædictis: Cur in Cathedralibus & Collegiatis non dicuntur duæ Missæ, vna de die infra Octavam, alia de Vigilia; sicuti infra Octavam Omnium Sanctorum, vna dicitur de die infra Octavam, alia pro Defunctis, in Commemoratione omnium Defunctorum? at ecce disparitas. Potest enim in Missa Vigiliæ fieri Commemoratio de die infra Octavam, de qua non potest fieri in Missa Defunctorum.

set, testatur *Moses Aegyptius de Temp. cap. de Sabb. & cap. de Ieiunio*. neque Dominico die ieiunare debemus. *Distin. 76. cap. Utinam.* & passim dicitur à sanctis Patribus.

4^m *Missa Vigiliæ in Aduentu occurrentis dicitur cum commemoratione Feriæ Aduentus, licet de ea non sit factum Officium, Vigilia Natiuitatis excepta.*

m *Missa Vigiliæ.*] Dicitur eadem ratione, quam suprâ diximus de Vigi-

liæ infra Octavam; quia propriæ Missæ cedere debet minùs propria diei.

5 *Si in Quadragesima, & Quatuor Temporibus occurrat Vigilia, dicatur Missa de Feria cum commemoratione Vigiliæ.*

Missa

Missâ in his casibus concordat integre cum Officio, & cessat ratio quam supra diximus, propriam Missam cedere debere Missæ non ita propriæ:

6 *Tempore Paschali non dicitur Missa de Vigilia, nisi in Vigilia Ascensionis; quæ tamen non ieiunatur, sicut nec Vigilia Epiphaniæ.*

Cur non ieiunatur in his Vigiliis? Dicimus non ieiunari, quia lex nulla

neque populus eget monitione ad ieiunium, quod significatur per Missam propriam Quadragesimæ, seu Quatuor Temporum.

est de his, ob lætitiâ Natalis Domini, & Resurrectionis eiusdem.

De Missisⁿ Votiuus S. Mariæ, & aliis. I V.

Votiuus.] Largè hîc sumitur votum, pro voluntate, & desiderio. Missæ igitur, quæ pro voluntate dicuntur, Votiuæ nuncupantur; non tamen debet esse voluntas irrationabi-

lis, puta, vt Sacerdos breuiorem celebret Missam, &c. Votiuarum autem Missarum est mentio in *Vita S. Germani Antisiodor. cap. 16. apud Sur. Tom. 4.*

1 **I**n Sabbatis non impeditis Festo Duplici, Semiduplici, Octaua, Vigilia, Feria Quadragesimæ, vel Quatuor Temporum, vel Officio alicuius Dominicæ quæ supersit, in præcedens Sabbatum translato, dicitur Missa de S. Maria secundum varietatem temporum, vt in fine Missalis ponitur.

2 In Aduentu autem, licet Officium non fiat de S. Maria in Sabbato, dicitur tamen Missa principalis de ea, cum commemoratione de Aduentu, nisi fuerint Quatuor Tempora, vel Vigilia, vt supra.

Sabbatum dicatum esse constat beatæ Virgini Deiparæ. Missæ verò sanctæ Mariæ in Sabbato dicendæ auctor fuit Albinus, Caroli Magni Præceptor, qui, rogatu Bonifacii Archiepiscopi Maguntini, eam instituit vnâ cum aliis, de Trinitate, de Angelis, de Spiritu sancto, & de Cruce, quæ adhuc sunt in vsu. Meminit huius ritus *Mirologus cap. 60.* Urbanus II. in *Concilio Claromontan. 1096.* Officium in Sabbato B. Virgini destinavit *Radulphus Prop. 20.* & à Monachis Ecclesiæ Occidentalis inductum esse hunc ritum anno 1056. scribit *Baronius; Durandus autem in Ration. lib. 4. cap. 1.* quinque affert causas. Prima est, &

secundum eundem originaria, quòd olim Constantinopoli, cum ante quamdam imaginem B. Virginis penderet velum quod eam valabat, in sexta Feria post Vesperas recedebat velum nullo mouente, & cælum versus deferebatur, ita vt à populo imago tota conspici possët; celebratis autem in Sabbato Vesperis, descendebat ipsum velum, & velabat imaginem, vt prius, vsque ad sequentem Feriam sextam. quo miraculo sancitum est, vt eo die semper de B. Virgine cantaretur. Altera est, quia in Sabbato post mortem Christi tota fides in sola Virgine mansit: quæ tamen ratio à modernis Theologis, & meritò, reprobatur.

Tertia,

Tertia, quia dies Sabbati est quasi ianua ad Dominicum diem, quo significatur aeterna vita; Maria vero est Ianua caeli, & Porta lucis fulgida. Quarta est, ut coniungatur festiuitas Matris cum solemnitate Dominica, quae est Filij. Quinta, ut sit festiuis dies ille, in quo Deus ab omni opere quieuit: requieuit autem in Maria, ut in Tabernaculo suo.

Et licet in Aduentu Rubrica praescribat Missam Conuentualem de beata Virgine, non excludit tamen priuatas Missas, imò à fortiori in ferialibus eas concedit; cum ea quotidie dici queant, quando non est Dominica, neque Duplex: & eo casu etiam in priuatis Missis dicitur Hymnus Angelicus, ex tit. 8. num. 4.

Ex praedictis orta est quaestio, An Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij de eadem, dicenda sit Votiuua. Afirmat Castaldus in *Praxi lib. 2. Sect. 6. cap. 4. num. 2.* cum Ruiz ibi citato: quia, inquit, Officium B. Virginis in Sabbato est ex voto Ecclesiae. Potior esset ratio, si diceret, de ea tradi sub titulo de Missis Votiuuis, de quo nunc agimus. Negant alij, quia de ratione Votiuuae Missae est, quod non correspondeat Officio, ut dicitur in-

frà tit. 15. num. 5. at haec correspondeat Officio, ergo non est Votiuua. Sed quaestio est de nomine. Nam Votiuuum quidem dicitur, quod à voto habet originem; sed minus proprie dicitur Votiuuum, quod in Sabbato ex antiquo voto Ecclesiae dicitur. Hodie namque est in praeepto Officium cum Missa de B. Virgine in Sabbato non impeditis, ut supra, & probamus *Tomo 2. Sect. 8. cap. 6. num. 1.* Proprie igitur illud est Votiuuum, quod est merè voluntarium, & ad libitum fit sine peccato: neque proprie Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij, quod est in praeepto, potest dici Votiuua. Titulus autem, de Missis Votiuuis, comprehendit omnes, etiam minus proprie Votiuuas: vnde supra num. 2. facit Ecclesia de praeepto Votiuuum Missam de eadem Virgine in Sabbato Aduentus, vbi cantatur Conuentualis Missa; quae cum non correspondeat Officio, Votiuua est, non tamen ad libitum, ut omitti queat, ob illud verbum dicitur; quod est praeeptiuuum. Et confirmatur; quia Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij Simplicis, debet cantari post Sextam, ut infra tit. 15. num. 2. Votiuua autem post Nonam, *ibid. n. 5.* non ergo est Votiuua.

3 *Aliis diebus infra Hebdomadam, quando Officium fit de FERIA, & non est resumenda Missa Dominicae praecedentis, quae fuerit impedita (exceptis FERIIS Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum) dici potest aliqua ex Missis Votiuuis, etiam in principali Missa quae vocatur Conuentualis, secundum ordinem dierum in fine Missalis assignatum, cum commemoratione FERIAE de qua factum est Officium. Quae tamen Missae, & omnes aliae Votiuuae, in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est Duplex, cum commemoratione eius, de quo factum est Officium, & commemoratione item Festi Simplicis, si de*

de aliquo occurrat eo die fieri commemorationem in Officio. Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causa. Et quoad fieri potest, Missa ꝑ cum Officio conueniat.

Ab Albino institutore Votiuarum Missarum alius decretus fuerat ordo: nam in Dominica dicebatur Missa de Trinitate, Feria secunda de Sapientia, Feria tertia de Spiritu sancto, Feria quarta de Charitate, Feria quinta de Angelis, Feria sexta de Cruce, Sabbato de sancta Maria, *Microlog. sup.* nunc autem Feria sexta & Sabbato immutatis, & remanentibus vt prius, in Feriam secundam translata est Missa de Trinitate, quæ est propior Dominicæ. Missa de Angelis & de Spiritu sancto Ferias inter se commutauere; Feria scilicet tertia data Angelis, quia natura proximiores Trinitati; Feria quinta Spiritui sancto, & sanctissimæ Eucharistiæ: illi quidem fortasse, quia die quinta creationis, aquæ, super quas Spiritus Dei ferebatur, omne reptile & omne volatile produxerunt; huic autem, quia eo die instituta fuit à Christo Domino. Missa de Sapientia non est amplius in vsu; & Missa de Charitate suffecta est Missa Apostolorum Petri & Pauli, flagrantium præ aliis amore & charitate, vel quia ea Feria Romam sunt ingressi, vt ab erudito viro se didicisse scribit *Viccom. lib. 3. de Rit. Missa cap. 18.* Denique Missa de Cruce, cui addita est alia de Passione, assignata fuit Feriæ sextæ, in qua Christus Cruci affixus fuit: cuius ritus auctores facit Monachos Occidentales anno 1056. Cardinalis Baronius. Sed Alcuinum cenfeo potius assignasse certis diebus Missas Votiuas; quia Pelagius II. meminit Præfationis de Trinitate, & sanctus Gregorius habet Introitum Mis-

sa de eadem in suo Antiphonario.

o *Non est Duplex.*] Ergo in Dominicis dici poterunt Votiuæ: nequaquam: quia suprâ dicitur, *aliis diebus infra Hebdomadam*, hoc est, à Dominica ad Dominicam, quando non est Duplex, & expressiùs dicitur hoc idem circa finem Missalis, in Rubrica posita inter Missas Votiuas post Missas de beata Virgine, in hæc verba, *Alia Missæ Votiuæ pro diuersis rebus, quæ dici possunt quacumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium Duplex: eadem enim est omnium Votiuarum ratio.* Vnde & præcedentes Votiuæ Missæ Feriis particularibus (nulla Dominicæ) fuerunt assignatæ, in Rubrica ante easdem. Et de Dominica quidem, quia festiua est, congrua est Rubrica; de Duplici verò, tum quia Duplex solemnitatem habet, tum quia in Festis inferioris gradus pluralitas Orationum, & in preparatione gratiarumve actione post Missam non duplicatæ Antiphonæ minùs incongruunt Missæ Votiuæ, quàm in Festis Duplicibus; in quibus vna tantùm Oratio dicitur, & prædictæ Antiphonæ duplicantur. Ex quo consequenter dicendum est, prohiberi Votiuas in iis etiam diebus, in quibus prohibetur fieri de Festo Duplici, argumento à fortiori sumpto, nempe infra Octauam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in Feria quarta Cinerum, in Hebdomada maiori, in Vigiliis Natiuitatis Domini & Pentecostes; & ita decreuit sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. Tamen pro re graui, de qua infra, poterunt cantari

B Missæ

Missæ Votiuæ, etiam in Festis non maioribus, cantatâ item alterâ de die.

Neque putes huic Rubricæ derogari in Pontificali Romano, in ordinatione Presbyterorum, quibus in fine præscribitur, vt post primam Missam celebrent alias tres, de Spiritu sancto, de B. Virgine, & pro Defunctis; id enim intelligitur, saluis Rubricis Missalis: alioquin absolum esset, celebratâ primâ Missâ in Natali Domini, in tribus Festis sequentibus recitare Missas Votiuas prædictas, & pro Defunctis, vt patet.

Dubitatum est, An exceptio Votiuarum in Dominicis intelligatur etiam, quando in die feriali fit Officium de Dominica anticipata post Epiphaniâ, seu Pentecosten, seu infra Octauam Natiuitatis Domini. Sed verò verba Rubricæ sonant ipsismet diem Dominicum, qui colitur à populo, non autem Officium de Dominica.

p *Cum Officio conueni. it.*] Rubrica loquitur de priuatis Missis; nam Conuentalis Missa debet semper concordare cum Officio, cap. *Cum creatura. de Celebrat. Miss.* vbi verbum *mandamus* obligat ad mortale, ex *Bonacin. de Leg. disp. 1. quest. 1. punc. 7. §. 4. n. 7. cum communi;* & in cap. *Quidam.* & in cap. *Et hoc. de Consecrat. Dist. 1. Lege Azor. lib. 10. cap. 32. quest. 7.* & nota, quòd neque omitti potest pro Missa Defunctorum, in d. cap. *Cum creatura.*

Ex quibus sacra Rituum Congregatio die 25. Iunij 1611. & die 28. Ianuarij 1612. decreuit, teneri Canonicos omnino ad cantandam Missam de die, vt lucrentur distributiones. & die 16. Ianuarij 1627. duo respondit. Alterum, quòd ob Missam Votiuam, seu pro Defunctis, non potest omitti Missa Conuentalis; quòd intellige, saluâ eadem hac Rubricâ de Votiuis assignatis singulis diebus in fine Missalis, cum Officio de Feria, & pro Defunctis, tit. *seq. num. 1. & 2.* Alterum est, quòd neque potest introduci consuetudo in contrarium ritum. Et quoad illud primum perstitit in eadem sententia die 12. Iulij 1628.

Conuentalis igitur Missa erit semper de die, vel in feriali Officio erit Votiuâ, vt supra, secundum ordinem dierum assignatum in fine Missalis; non autem Votiuâ ad libitum Cleri, seu laicorum. Priuatæ verò Missæ poterunt dici Votiuæ quæcumque in diebus non Duplicibus, neque Dominicis, non seruato dicto ordine dierum, arbitrio rationabili Celebrantis: non tamen conuenit, puta infra Octauam B. Virginis, dicere Votiuam de eadem; tum quia magè colitur B. Virgo cum Missa de Octaua; tum quia secunda Oratio esset de eadem B. Virgine, cuius recitatur Officium; tum quia fit satis obligationi pro Missa Votiuâ, si recitetur longior Missa Festiuâ.

De Missis Defunctorum. V.

I^o Prima die cuiusque mensis (extra Aduentum, Quadragesimam, & tempus Paschale) non impedita Officio Duplici vel Semiduplici, dicitur Missa principalis generaliter pro Defunctis Sacerdotibus, benefactoribus, & aliis. Si verò in ea fuerit Festum Simplex, vel Feria, quæ propriam habeat Missam, aut resumenda sit Missa Domini-

minica precedentis, qua fuit impedita, & infra Hebdomadam non occurrat alius dies, in quo resummi possit: in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis^o dicantur duae Missae; una pro Defunctis, alia de Festo Simplicis, vel Feria praedicta. Sed in Ecclesiis non Cathedralibus, nec Collegiatis, dicatur Missa de die cum commemoratione generaliter pro Defunctis.

q. Prima die.] Suffragiorum pro Defunctis in Calendis mentio est apud Alcuinum de Diuin. Offic. qui excludit tempus Paschale, cap. de Exequiis mortuorum.

r. Dicantur duae Missae.] Cur duae Missae in occurso cum Festo Simplicis vel Feria praedicta? quia in Missa de Defunctis non potest fieri com-

memoratio de Festo, neque de Feria; neque omitti debet semel in mense, quoad eius fieri potest, Missa principalis pro Defunctis in Collegiatis; neque item omitti Feria praedicta, vel Festum Simplex. Heu! negligitur haec Rubrica, quae tamen habet verbum dicantur; quod est praecipuum.

2. Præterea^t Feria secunda cuiusque Hebdomada, in qua Officium fit de Feria, Missa principalis dici potest pro Defunctis. Si autem fuerit propria Missa de Feria, vel de Festo Simplicis, vel resumenda sit Missa Dominicae precedentis, ut supra, in Missa de die fiat commemoratio (ut dictum est) pro Defunctis. Excipitur tamen^v Quadragesima, & totum^u tempus Paschale, & quando per annum Officium est Duplex, vel Semiduplex; quibus temporibus non dicitur Missa Conuentualis pro Defunctis^x (nisi in die Depositionis defuncti, & in^y Anniversario pro Defunctis) neque pro eis fit commemoratio. Missa autem privata pro Defunctis^z quocumque die dici possunt, a praequam in Festis Duplicibus, & Dominicis diebus.

f. Feria secunda.] Fecit enim eo die firmamentum Deus, quod & Cælum appellauit, quò Defunctorum animas transferri quàm primùm hac eadem die petimus. Vide miram sanctæ matris Ecclesiæ pro defunctis sollicitudinem, quæ initio mensis & Hebdomadae pro iisdem orat; quinimò eos purgantes honorat Feria secunda post diem Dominicū, quo Ecclesiæ triumphanti tributa iam soluit, sequentibus diebus militantem iuuat. Ortum habet hic ritus in Feria secunda à Mo-

nachis Gamungenlibus, ex Petro Damiani 1056. & idem in Annal. notauit Baronius anno eodem.

t. Quadragesima.] Ergone dicitur Officium Defunctorum in Quadragesima absque vlla eorundem Commemoratione in Missa? fit quidem Commemoratio in Missa, sed in tertia Oratione, quæ communis est viuis & defunctis. Cur autem non excipitur Aduentus? quia Feriæ secundæ non habent Missas proprias, ut in Quadragesima & conuenit, quia di-

B 2 citur

citur in Aduentu Officium Defunctorum, cui respondet Missa.

u *Tempus Paschale.*] Mortuorum memoria mœstitiâ habet, quæ non congruit lætitiæ summæ Paschali; & ad vnum Christum tunc est attendendum, *Duran. lib. 6. cap. 72.*

x *Nisi in die Depositionis.*] Non deberet corpus sepeliri defuncti sine Missa, *Duran. lib. 7. de Offic. mortuorum.* quod erat in vsu, teste *Tertull. lib. de Anim. c. 51. & Aug. 9. Confess. cap. 12. de Funere Monica maris.* Et omni tempore, cadauere præsentem, potest celebrari pro defunctis, nisi in Parasceue, quo die Corpus Christi immolari non debet; & eo casu differendæ sunt exequiæ in crastinum, in quo, post Missam Sabbati sancti, posset alia Missa celebrari pro defuncto. quod intellige iuxta patrios mores Durandi, vbi nimirum viget consuetudo sepeliendi defunctos simul cum Missa, & numquam sine ea, absque scandalo. Si quis autem in die Paschæ moriatur, corpus eius referuetur in sequentem diem, ob reuerentiam Paschæ, *idem ibidem, & Rituale Rom. Pauli V.* In Dominicis & Festis Missam defunctorum insepulto corpore concedit sacra Rituum Congregatio, 23. Maij 1603. Festa hoc loco intelliguntur de præcepto æqualia Dominicis, non tamen magnæ celebritatis, vt verbis vtar Ritualis Romani, puta primæ classis; & esse debet præsens corpus in Ecclesia. Sed & Rubrica loquitur de Missa solemnî, non autem de priuatis, quæ etiam insepulto, hoc est, præsentem corpore in Ecclesia, non possunt dici in Dominicis, neque in Duplicibus.

y *Anniuersario.*] Anniuersaria dies Defunctorum habet ysum antiquissimum, *Clemens li. 6. Const. Apost.*

cap. 48. & Tertull. de Cor. militis. vt sicut Sanctis ea dies prodest ad gloriam, ita defunctis ad salutem, *Amal. lib. 3. cap. 44.* Vnde, si contingat anniuersaria dies in Festo celebrari, debet mutari in præcedentem diem, vt citius defunctis consulatur, *Durand. loc. cit.* quæ ratio militat etiam in tertio, septimo, & trigésimo. Sed in sequentem diem non impeditam sæpius transtulit anniuersarias pro defunctis, seu alias pro iisdem Missas, sacra Rituum Congregatio, die 27. Septembris 1608. & die 19. Maij 1614. Quomodocumque verò fiat mutatio (si de perpetua in alium diem mutatione agatur) ab eo faciendam puto, qui commutare potest vltimas voluntates, *ex Clem. Quia contingit. de Relig. dom.*

z *Quocumque die.*] Concilium Cabilonense de *Con. d. 1. Visum.* quotidie vult orari & sacrificari pro Defunctis. *Sancta enim & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, vt à peccatis soluantur, 2. Mach. 12.*

a *Præterquam in Festis, &c.*] Ne minuatur solemnitas Festi Duplicis, & lætitiæ Paschalis, quam repræsentat dies Dominicus dierum princeps, *S. Ignat. Epist. ad Magnesianos.* adde consequenter, & à fortiori, neque in iis diebus, in quibus de Duplici fieri non potest: quamquam in primo triduo maioris Hebdomadæ hortatur nos Constitutio Apostolica *libro 5. cap. 13.* ad orandum pro iis qui percutunt. quæ verba importare solent Sacrificium apud sanctos Patres. Sed potest etiam fieri Sacrificium sine Missa de Requiem pro Defunctis. Qua ratione ritus antiquus & nouus non discordant.

Sacra tamen Rituum Congregatio tolerari

roferari posse censuit Missas de Requiem in Duplici Festo quod non est de præcepto, vt testatorum voluntates adimpleantur, 1. *Septemb.* 1607. & *rursus* 20. *Iunij* 1626. non ait, ad arbitrium viuorum, quod benè nota, sed pro implenda lege Defunctorum. Dixi, quod non est de præcepto: quia

etiam in Festo de præcepto, si cadat illud in diem assignatum pro Altari priuilegiato, puta Feriam secundam, extra quam priuilegium Altaris pro Defunctis est nullum, non potest adhuc Missa dici de Requiem, vti decreuit eadem sacra Congregatio die 24. *Aprilis* 1627.

3 In die Commemorationis omnium Defunctorum, & in die Depositionis, & in Anniversario Defuncti, dicitur vna tantum Oratio; & similiter^b in die Tertia,^c Septima,^d Trigesima, & quandocumque pro Defunctis solemniter celebratur: in aliis Missis plures, vt de Feriis & Simplicibus dicitur infra in Rubrica de Orationibus.

Oratio Fidelium erit vltima, *Burchard.* vbi plures dicuntur orationes.

b In die Tertia.] Præter diem obitus, seu depositionis, & Anniversarium, qui celebrioribus reputantur, solemnes habiti sunt tertius, septimus, & trigessimus, constanti Ecclesiæ ab Apostolis traditione. Caueant igitur ij, qui nominant in Missa alios dies, quartum, quintum, vigesimum, & eiusmodi: quia neque in Rituali nouo, prout neque in Missali, ponuntur alij dies à prædictis. Et Tertij quidem meminit *Clem. lib. 6. Const. Apost. cap. 48.* propter eum, inquit, qui tertia die resurrexit: vel vt purgetur anima, quæ triplicis est naturæ, irascibilis, concupiscibilis, & rationalis; vel vt in ea sanctæ Trinitatis imago integrè reparetur, *Alcuin. loco citato*; vel vt absoluatür à peccatis quæ patrauit cogitatione, verbo, & opere, *Durand. loco citato.*

c Septima.] Mysteria Septimæ diei scribit *Ambr. Orat. de Fide resurrect.* quia symbolum est futuræ quietis. addit *Alcuinus*, vt anima suo corpori reconcilietur: illa namque, vt diximus, tripliciter peccare solet, & corpus item

quadrupliciter, ob humores quatuor quibus constat. *Durandus* vult significari vitæ totius purgationem, quæ septem diebus in orbem ducitur. Fortasse ab *Ecclesiast. 22.* hic ritus ortum habet, *Luctus mortui septem dies*; vel à *Ioseph Egypti Prorege*, qui septem impleuit dies luctus super defunctum patrem suum, *Gen. 50.*

d Trigesima.] Trigesimum diem commendat *S. Ephraim in suo Testamento apud Suriium Tom. 1.* deriuaturque ritus à morte *Aaron & Moysis*, quos fleuit populus triginta diebus, *Num. 20. Deut. vlt.* Vel quia Dominus baptizatus est annum agens trigessimum, *Alcuin.* Vel quia in hac mensura ætatis Christi resurgemus omnes, *idem.* Vel quia hac ætate Adam creatus fuit, secundum communionem Doctorum sententiam. Vel vt, quidquid in Decalogo legis defuncti deliquerint, in sanctæ Trinitatis misericordia deleatur, *Hugo de Miss. obser. lib. 3. cap. 37.* nam ter decies constituunt triginta. Trigesimum numerum obseruant alij ea ratione, vt per triginta dies fiat Missa pro Defunctis; solemnius autem tertia die, septimaque,

B 3 intra.

intra triginta, & ipsamet trigesima, *Amalar. libro 4. cap. 42.* ritus autem triginta dierum à sancto Gregorio Papa, 4. *Dialog. 55.* præscribitur Abbati Pretioso pro Monacho Iusto iis verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus omnino præmittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur.* Ex quibus intelligere possunt celebraturi Missas, quas vocant S. Gregorij, hoc est, institutas aut approbatas à S. Gregorio, quod Primò non est necesse, ut idem Sacerdos per mensem celebret diebus triginta; sed necesse est, ut offeratur Hostia per mensem, siue ab vno siue à pluribus, ut patet ex iis verbis, *stude offerre*; neque addit Abbati *per se*, quod esset onus graue. Secundò, sufficit offerri Sacrificium. non autem omnes Missæ dicendæ sunt ritu proprio de defunctis, qui in Dominicis intercurrentibus prohibetur. Tertiò, continuis diebus fieri debent, *ut nullus omnino præmittatur dies*, remota superstitione, quam vetuit *Trid. Sess. 22.* ratione numeri. neque discontinuantur ob triduum maioris Hebdomadæ, quo, ex vsu Ecclesiæ probato, non debet celebrari. Doctores autem, qui volunt eas posse discontinuari, vel vno die dici omnes triginta, concludunt, valere tamquam triginta Missas; sed non ut eas, quas instituit sanctus Gregorius, ut ex eiusdem verbis patet.

Dubitatum aliquando fuit, edito Decreto S. Congregationis, de quo infra, prohibente quasdam Missas sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis, An prohibita censentur prædictæ triginta Missæ sancti Gregorij; at negauit sacra Rituum Congregatio die 28. *Octob. 1628.* & prælo datum est Decretum, petentibus Monachis S. Gregorij de Vrbe.

4° *Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, & Depositionis defuncti, & quandocumque in Missa dicitur una tantum Oratio: in aliis autem Missis pro Defunctis, dicatur ad arbitrium Sacerdotis.*

e Sequentia.] Prosa, siue Sequentia, hoc est, *Dies ira, dies illa.* Significat autem iubilationem, & hoc nomine quamcumque Sequentiam vocat Ordo Romanus, ut idcirco cantari debeat, cum solemnitus celebratur pro Defunctis. Sequentia quo-

que appellatur, quia per cantus amœnitatem ad sequentia præparat, *Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 19.* vel quia sequitur *Alleluia* in aliis Missis festiuis, *Cornelius Schultingius*; qui & Profam eam dici putat, quia legetri caret.

De Translatione Festorum. VI.

IN dicendis Missis seruetur ordo Breviarij de Translatione Festorum Duplicium & Semiduplicium, quando maiori aliquo Festo seu Dominica impediuntur. In Ecclesiis autem, ubi titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari

cantari duæ Missæ, una de die, alia de Festo: aut saltem commemoratio fieri de Festo, si de eo non debeat celebrari Officium illa die.

De Translatione Festorum & nos docebimus in Rubrica Breuiarij. Vide hoc loco solutiores leges Missæ quàm Officij diuini, & quia populus concurrat ad audiendum potius Missam quàm Vesperas, & alias Horas, ideò conceditur, posse fieri alteram Missam solemnem de Festo translato, aut fieri de eo in Missa de die Commemorationem. Loquitur autem Rubrica sine distinctione Festorum, quam neque nos addere debemus; imò significat, posse contingere casum in Festis maioribus, & in his conceduntur duæ Missæ. Quòd si vnã tantum velint celebrare ij, qui ad Missam tenentur cantandam ratione chori, eam non debent omittere quæ Officio correspondet, in qua fiet commemoratio de Festo transferendo. Si Festum translatum admittat in Missa Symbolum, poterit etiam illud dici in hac Missa: in fine verò prædictarum duarum Missarum Euangelium dicitur S. Ioannis, non aliud Fetiæ, vel Festi occurrentis.

Prædictæ item duæ Missæ ea ratione cantandæ erunt, vt altera de die post Horam congruentem, de qua in-

fr̄a tit. 15. num. 2. altera de Festo (cùm nullam habeat cum Officio connexionem) post Nonam. si hoc accidat in Temporibus Pentecostes, ambæ quidem post Nonam, sed illa prius de die, quæ cum Officio concordat, postea de Festo: ad cuius Missam populus eò libentiùs, quò tardiùs, conuenire solet. Et licet in hoc casu nulla Hora sit media inter vtramque Missam, quod tit. seq. num. 2. conuenire docebimus; tamen est casus vnicus, & priuilegiatus, ob concursum populi. In Missis etiam priuatis poterit commemoratio fieri de Festo; quia, cùm fiat in gratiam concurrentis populi, qui non potest adesse totus Missæ solemni, in priuatis Missis libenter audiet de translato Festo commemorationem: eaque regulariter fiet secundo loco.

Abstinerem tandem à commemoratione hac, & multò magis à Missa, quando Festum eiusmodi occurrat in ipsomet Paschatis vel Pentecostes die; à quorum mysteriis ne minimùm quidem est aliò distrahendus populus.

De Commemorationibus. VII.

Commemorationes in Missis fiunt sicut in Officio. De Festo Simpliciter fit commemoratio in Missa, quando de eo in Officio facta est commemoratio in primis Vesperis. Quando autem de eo fit commemoratio tantum ad Laudes, in Missa solemni non fit commemoratio de eo, sed in Missis tantum priuatis. Excipitur Dominica Palmarum, & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla fit commemoratio, etiam in Missis priuatis, de Festo Simpliciter occurrente, licet facta sit in Officio. De Dominica fit commemoratio, quando in ea agitur de Festo Duplici. De Octaua fit commemoratio, quando infra Octauam celebratur aliquod Festum, nisi illud Festum

Festum fuerit de exceptuatis in Rubrica Breuiarij de Commemorationibus. Item quando infra Octauam fit de Dominica.

Pendet hæc Rubrica à simili in Rubricis Breuiarij tit. 9. vbi eam examinabimus.

f *Non fit Commemoratio.*] Quod fit, vt Festum secundæ classis distinguatur à Festis Duplicibus minoribus, in quorum Missa solemni fit de Simplici Commemoratio; à Festo verò primæ classis distinguitur, quia nec in Missis priuatis Festum primæ classis Commemorationem de Simplici admittit.

g *Excipitur Dominica, &c.*] Discordant hæc duæ Missæ ab Officio, vt abundè patet in lectione Passionis pro Euangelio, ratione cuius Passionis, de

Sanctis non est facienda mentio: & licet Feria tertia & quarta fiat in Missa Commemoratio de Simplici occurrenti, Officium tamen earum Feriarum non est tam solemne quàm Dominicæ Palmarum. Vnica autem Oratio solemnitatem significat maiorem. Item Vigilia Pentecostes discordat ab Officio in Collecta & colore paramentorum. Præterea hæc duæ Missæ pendunt ex benedictionibus solemnibus Palmarum & Fontis Baptismalis, vt imitari debeant solemnitates maiores; vnde numquam omittuntur, cedentibus omnibus aliis Festis, etiam primæ classis.

2 *De Feria fit commemoratio in Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, Rogationibus, & Vigiliis, quando Missa dicenda est de Festo illis temporibus occurrente. Sed in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis, vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant, in Feriis, Rogationibus, & Vigiliis prædictis, quæ habent Missas proprias, dicuntur duæ Missæ, vna de Festo, alia de Feria, Rogationibus, & Vigilia, absque vlla vtrorumque commemoratione: in Festis tamen maioribus primæ classis nihil fit de Vigilia occurrente, vt dictum est supra.*

Omnia patent ex supradictis; & licet Missa Vigiliæ sumatur de Comuni, dicitur tamen propria Vigiliæ cui assignatur, & ideo non omittenda.

Sed quæritur: Cur occurrente Festo in prædictis Feriis dicuntur duæ Missæ Conuentuales; occurrente autem Festo Duplici in Dominica, quæ est dignior prædictis Feriis, non dicuntur duæ Missæ, altera de Festo, altera de Dominica? Respondet *Franco- linus aliud agens de tempore Horarum Canonic. par. 1. cap. 16. num. 18.* in prædictis Feriis vnã cantari post Tertiam, aliam post Nonam: & Ho-

ræ mediæ sunt præparatoriæ ad sequentem Missam; Missa verò Dominicæ & Festi Duplicis cantandæ essent ambæ post Tertiam. At, secundum hunc Auctorem, incongruè cantantur Missæ duæ, nulla mediante Hora Canonica, quæ est quasi ad Missam præparatoriã. Addo ego, resumì posse Missam Dominicæ in sequenti Hebdomada; populumque item non teneri nisi ad vnã Missam audiendam. Quam igitur audiet? Audiat vnã de Festo & Dominica simul, cum duobus Euangelis meritò à populo audiendis. Sed, dato, quòd non possit resumì

resumi Missa Dominicae infra Hebdomadam, non videtur hæc omittenda, cum sit dignior quam Missa de Feriis prædictis: ergo saltem in eo casu cantandæ forent duæ, de Festo & de Dominicâ; & altera immediatè post alteram cantata Tertia; sicuti in Quatuor Temporibus Pentecostes post Nonam possunt duæ Missæ cantari, de Feria, & de Sancto Titulari Ecclesiæ, ob Festum & concursum populi, iuxta Rubricam supra de Translatione Festorum. Nihilominus tamen est ille casus peculiaris ratione Festi; & dispar est ratio in Missis de Dominica, & de Feriis maioribus: nam in his intendit Ecclesia, sine præiudicio Festi, excitare Clerum & populum ad actus humilitatis & pœnitentiæ, cum genuflectione ad Orationes in Missa, & Officio proprio earum Missarum. Qui actus non conueniunt Dominicis, in quibus, ob memoriam Dominicæ Resurrectionis, stamus ad Orationes, neque genuflectimus, ex Concilij Nicæni Decreto: & idèò omitti non vult integras Missas de Feriis prædictis; de Dominicis autem vult tantum Com-

memorationem cum Oratione, & lectione Euangelij, si à Festo maiori impediatur. Porro Franeolini ratio adèò vera est, vt idcirco nulla vera sit Rubrica de duabus Missis dicendis, de Quatuor Temporibus, & de Vigilia S. Matthæi, seu S. Thomæ, si in eundem incidant diem; quia essent ambæ cantandæ post Nonam, vt dicemus tit. 15. num. 2. nulla Hora media inter illas. quod est valdè notandum. Omnino verò negamus, nomine Feriarum, de quibus in hac Rubrica, comprehendi etiam Dominicam; tum quia est contra sensum & vsum communem; tum quia S. Rituum Congregatio nomine Festi nouem Lectionum intelligit etiam Dominicam, 12. Martij 1618. ergo non est Feria prima; neque in ea duæ Missæ sunt cantandæ, vt in Feriis & Sabbato prædictorum temporum in Rubrica.

h Absque vlla vtroque. Aduerte, quòd si præterea facienda sit Commemoratio Festi Simplicis, vel de die infra Octauam, hæc Commem. facienda erit in Missa de Festo, vt habes in Missali die 28. Iunij, 17. & 20. Septembris.

3 Quando infra Hebdomadam dicuntur Missæ Votiuæ, post primam Orationem semper dicatur Oratio eius de quo fit Officium, vt supra explicatum est in propria Rubrica.

i De quo fit Officium. Vt aliqua vel minima ratione cõcordet cum Officio Missa Votiuæ, debet de Officio fieri Commem. Ioannes Burchard. Tertia

verò erit ea, quæ aliàs secundo loco diceretur, vt infra indicatur tit. 9. nu. 14. in iis verbis, Dicuntur plures, vt in Festis Simplicibus. de quibus ibid. n. 16.

4 Quando fit Commemoratio de Feria Quatuor Temporum, pro Ferie Commemoratione dicitur prima Oratio, quæ concordat cum Officio.

Patet ratio; vt concordet cum Officio, Burchardus.

5 In faciendis Commemorationibus seruetur ordo vt in Breuiario. De Dominica, ante diem infra Octauam: de die infra Octauam, ante

C

Ferias

Ferias predictas: de Feriis predictis, ante Festum Simplex: de Festo Simpliciter, ante Orationes quæ secundo vel tertio loco dicenda assignantur, & hæc dicantur^k ante Orationes Votiuas: in quibus Votiuis seruetur deinde dignitas Orationum; ut de sancta Trinitate, de Spiritu sancto, de Sacramento, de sancta Cruce ante Votiuam de beata Maria, & de Angelis ante Apostolos, & similiter in aliis.

^k *Ante Orationes Votiuas.*] Præcedunt quæcumque Orationes, quæ ab Ecclesia certum habent locum. Votiuæ, quæ ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, posteriorem occupant locum. Et sicut Votiuæ, verbi gratia de Spiritu sancto, cedit Commemorationi Festi Simpliciter, ita cedere debet Orationi *A cunctis*, vel aliis, quæ secundo vel

tertio loco iubentur dici. Ceteris autem paribus, attenditur dignitas eorum de quibus est Oratio. ita *Burchard*. Videtur durum aliquibus, sed rationabile est, legem communem præponi arbitrio, hoc est, legi priuata, quam facit sibi Sacerdos in Orationibus Votiuis, quæ non concordant cum Officio.

6 *Si faciendâ sit commemoratio pro Defunctis, semper ponitur^l penultimo loco. In Missis autem Defunctorum nulla fit commemoratio pro viuis, etiam si Oratio esset^m communis pro Viuis & Defunctis.*

^l *Penultimo loco.*] Ratio Innocentij Papæ III. est de *Mysterijs Missæ lib. 2. cap. 27.* quia finis ad suum debet torqueri principium: non igitur dignitatis ergo, sed ut à Viuis, de quibus in prima Collecta, ad Viuos, de quibus in vltima, fiat regressus.

^m *Communis pro Viuis, &c.*] Hoc sancitum est post tempora Innocentij III. qui concedebat loco citato Orationem, *Omnipotens sempiterne Deus, qui viuorum dominaris simul & mortuorum*, &c. in Missis etiam Defunctorum. Sed planè æquum est, Defun-

ctis suffragia dari in Missis Viuorum, ut supra num. 6. dictum est; & in Missis Defunctorum solis Defunctis operam dare, exclusis Viuis in Collectis: quibus omni tempore, & in primo *Memento*, secretè satis superque est prouisum, etiam in Missa de Defunctis. Significatur etiam, non posse Defunctos in Purgatorio iuuare uiuentes, *Durand. lib. 4. cap. 15.* cuius sententia est probabilior, *Sanctus Thom. Secunda Secunda quæst. 83.* quem sequitur *Nauar. de Orat. cap. 20. n. 9.* contra *Medinam*.

7 *Quando dicuntur plures Orationes, ⁿ prima tantum & vltima cum sua conclusione terminantur: & ^o ante primam & secundam Orationem tantum dicitur Oremus; ante primam dicitur etiam^p Dominus vobiscum.*

ⁿ *Prima tantum & vltima.*] Et prima quidem terminatur, quia est propria Missæ; vltima vero, quia compre-

hendit alias, & quasi eas colligit, quæ idè Collectæ dicuntur: quamquam aliæ causæ sint, cur Collectæ dicantur,

tar, vt infra tit. 9. Quandoque prima & secunda Oratio sub vna conclusio- ne dicuntur, vt vnica videatur Oratio in Missa celebri: quod præsertim iu- betur fieri in Collatione Ordinum, Consecratione Episcoporum, Virgi- num, Ecclesiarum, & Altarium, Bene- dictione Abbatum, Abbatissarum, Cœ- meterij Benedictione, & Consecratio- ne Regum, & Reginarum. Atque in his tantum casibus vni duas Oratio- nes sub vno *Per Dominum*, docet *Burch. in Ord. celebrandi Missam*. An verò Orationes illæ, quæ post Missam Votiuam de Trinitate habentur pro gratiarum actione, sub eadem conclu- sione cum prima recitandæ sint, nega- mus in Missis priuatis: nam quod di- citur in oppositum in Missali Romæ edito 1621. additum fuit sine Superio- rum facultate, me penitus rem inda- gante; & hic esset nimis nouus ritus in Missa priuata. In iis autem quæ so- lemni ter dicuntur pro re graui, vsus Capellæ Papalis est, vt de duabus fiat vna ad solemnitatem: sed verba Rubricæ tit. 9. num. 14. indicant in solemni quoque duas esse, ergo cum duabus conclusionibus.

o *Ante primam & secundam.*] Ita

8 *Cum verò dicuntur plures Orationes, & vna Oratio eadem sit cum alia ibidem dicenda, Oratio huiusmodi, illa scilicet quæ eadem est, non alia, q̄ commutetur cum alia de Communi, vel Proprio, quæ sit diuersa. Idem seruetur in Secretis & Orationibus post Communionem.*

q̄ *Commutetur cum alia.*] Quænam commutanda est, prima, aut altera? prima manet, altera mutatur eo mo- do, quo præscribitur clarè in Domi- nica Septuagesimæ, quando venit ante Festum Purificationis beatæ Vir- ginis, cuius Secreta eadem est cum Secreta prædictæ Dominicæ, & illa

Ordo Romanus; vt inuitetur popu- lus ad Orationem, qua etiam de causa salutatur populus iis verbis, de qui- bus mox, *Dominus vobiscum*, vt ait *Innocent. III. lib. 2. cap. 26.*

p̄ *Dominus vobiscum.*] Ordo Ro- manus hoc habet. Quæ salutationis forma ad verbum legitur *Ruth 2. & 2. Par. 15.* Ferè simili vsus est Gabriel Angelus salutando Mariam, *Dominus tecum*; & alter Angelus ad Gedeonem, *Iud. 6.* sed vim & efficaciam habet à Christo, qui dixit: *Ego vobiscum sum, Matth. ultimo.* Ritus autem emanat à Clemente, ex *Gemma lib. 1. cap. 87.* vel Anacleto Papa, ex *Hugon. Vlt. lib. 2. cap. 11.* vel ab vtroque, ex *Radulpho loco citato, Propos. 23.* & est sensus: Do- minus in vobis maneat, & petitioni- bus vestris effectum tribuat, *Durand. lib. 4. cap. 14.* Vel Sacerdos se habere pacem cum populo docet, ex *P. Da- msiani Opusc. de Dominus vobiscum.* Vel dicitur ad excitandos animos ad orationem, *Ruper. lib. 1. cap. 31.* Dicitur autem Dominus, non Deus; quia Dominus potestatis est titulus, *Tur- recrem. in cap. Iacobus. de Conf. Dist. 1.* Alia addemus infra suis locis propria, *par. 2. tit. 5. num. 1.*

mutatur quæ secundo loco ponitur.

Dices: Quomodo fiet mutatio se- cundæ Orationis de Feria, vel Do- minica, vel de iis quæ sunt ad libi- tum, quando est eadem cum prima de Sancto? nam hic accidit casus in Festo Quadraginta Martyrum occur- rente in Feria quinta Cinerum; &

item in Festo S. Martini Episcopi in Dominica 22. post Pentecosten; vel cum præcipitur Oratio, *Deus refugium*. Verùm in his casibus poterit sumi Oratio secreta Feriæ sextæ Cinerum, vel Dominicæ XXIII. vel ea quæ proximè sequitur, pro quacumque tribulatione, respectiue ad

casus prædictos; vt eadem sit regula in fauorem Orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accidit in praxi, quia Celebrans, qui non præuidit Secretas, dicit primam de Sancto; mox aduertens secundam esse eandem, non potest non mutare secundam.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. VIII.

IAm aggredimur partes integrantes Missæ, quæ in primordiis Ecclesiæ, ordinante Petro & Apostolis, duæ tantùm fuerunt, scilicet Consecratio cum verbis propriis, & Oratio Dominica, *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Syracusanum*; cuius Missæ quasi vestigium remanet in Parasceue, in qua tamen non fit consecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres Orationes, *Innocent. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Postcommunione, ex *Lindano ad Liturgiam sancti Petri*. Crescente verò cultu Christianæ Religionis, adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia

dempta, alia mutata in melius. *Lindanus* autem in *Apologia* pro Liturgia sancti Petri Græca, quæ valdè similis est Gregorianæ, contendit probare, à sancto Petro fuisse præscriptam totam Missam Latinam, paucis exceptis; & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio supra affirmauimus. Ab initio verò non erat tutum moram longam trahere in Sacrificio, ex *Simone Græco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria Patri, vt in Ordinario, præterquam tempore Passionis, & in Missis Defunctorum, vt etiam ibi annotatum est.

[Introitus.] Vel quia introëunte Sacerdote ad Altare dicitur, qui paulò antè dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microl. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia sit quasi præmium Missæ, *Conrad. lib. 1. Carimon. cap. 1.* vel quia populo introëunte Psalmus cantabatur, *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*, ab Ambrosianis *Ingressa*.

Componitur regulariter ex Psalmo Dauidis, Versu eiusdem Psalmi, Glo-

ria Patri, Sicut erat, & repetitione Psalmi. Dixi, regulariter ex Psalmo: nam Cælestinus I. Papa constituit, vt Psalmi centum quinquaginta ante Sacrificium cantarentur antiphonatim, quod antè fiebat, ex *Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3.* & *Cassiano lib. 3. de Instit. Mon. cap. 11.* sed non vbique. Antiphonatim autem, hoc est, non totum Psalmum recitabant antiqui, vt aiunt quidam apud *R. adolph. Protopos. 23.* sed, vt docet *Alcuin. loco citato,*

tato, ex omnibus Psalmis excerp-
bant Antiphonas: *Baronius* tamen an-
no 418. explicat Decretum Caelestini
de toto Psalterio cum Antiphonis an-
te Missam cantando in Ecclesia Ro-
mana; & *Bellarminus* idem sentit *lib. 2.
de Missa cap. 16.*

Irregulares verò Introitus sunt per-
pauci, qui non ex Psalterio, sed ex
Prophetis, seu aliis Scripturae libris
sunt hausti, vt in Natiuitate Domini,
Puer, qui natus est, &c. in Ascensio-
ne, *Viri Galilaei*, &c. Versum tamen ex
Psalmo qui cantabatur retinuit S. Gre-
gorius Papa, ex *Durando lib. 4. cap. 5.*
Dixi, *Versu eiusdem Psalmi*; quia
quando Introitus incipit à primo Versu
Psalmi, tunc Versus Introitus est, qui
proximè sequitur in Psalmo; quando
verò incipit à Versu de sequentibus in
Psalmo, Versus est idem, qui est pri-
mus in Psalmo. Exempla patent in
Missali, nimirum in Natiuitate Domini,
Dominus dixit ad me, &c. Versus est,
Quare fremuerunt gentes. in Domini-
ca prima Aduentus, *Ad te leuavi ani-
mam meam*, &c. Versus est de sequen-

tibus in Psalmo, *Vias tuas Domine*, &c.

[*Gloria Patri.*] Additum est quasi
ad finem Psalmi, ex instituto Damasi
Papae: quamquã ante Damasum com-
posita fuisse laus hæc fertur à Nicæna
Synodo, imò ab Apostolis, ex *Basilio*,
eam fluxisse probat *Baronius* anno 325.
Nicænum addidit, *Sicut erat*, &c. *Bar-
onius ibidem ex Conc. V. ascen. can. 7.*

De repetitione Psalmi, seu Introi-
tus, *Durand. & Radulph. locis citatis.*

[*Tempore Passionis.*] Nam tunc
omittitur laus Trinitatis, *Gloria Pa-
tri*, &c. ita *Microlog. cap. 52.* tum quia
Introitus sunt de Passione Christi;
tum quia, propter humiliationem cap-
itis nostri proximam, omitenda est
glorificatio sanctissimæ Trinitatis, in
qua Filius Dei est idem cum aliis
Personis diuinis. Prima causa redditur
à *Durando lib. 6. cap. 60. in Dominica
de Passione*, altera ab *Amalar. de Ec-
cles. Officiis lib. 4. cap. 20.*

[*Defunctorum.*] Indicia lætitiæ
omittuntur in his Missis, ad imitatio-
nem Officiorum quæ aguntur in mor-
te Domini, *Alcuin. circa finem libri.*

2. *Kyrie eleison, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro,
id est, ter Kyrie eleison, ter Christe eleison, ter Kyrie eleison.*

Post Apostolicos Hebræos cœpe-
runt Græci facere Missam Adriano
Primo imperante, *Duran. lib. 2. cap. 1.*
obiit ille anno Domini 140. Vox au-
tem Græca *Kyrie eleison* inuenitur in
Liturgiis S. Iacobi, & S. Marci, *Du-
rand. lib. 2. cap. 13.* à Græcis Siluester
ad Romanos eam transtulit; *Radulph.
Propos. 23.* fuisse verò in vsu in tota
Italia, testatur *Concil. V. ascen. can. 3.* an-
te S. Gregorium 150. annis, ex *Bellar-
min. lib. 2. de Miss. cap. 16.* idem scribit
Augustinus de omnibus Christianis,
contra *Pascendum Epist. 178.* & signi-

ficat, ex eodem *ibidem*, Domine misere-
re. Nouies autem in Missa dici, docet
Greg. lib. 17. Epist. 63. qui se dicit reitit-
uisse, non instituisse hunc ritum, cum
alternatione partim à Sacerdote, par-
tim à populo, quod non faciunt Græci;
nimirum, ter *Kyrie*, ter *Christe* (quod
etiam Romanorum est, non Græce-
rum) & ter *Kyrie*. Addit *Amalar. lib. 3.
cap. 6.* causam; quia ante omnem Ora-
tionem specialem Sacerdotum, necesse
est præcedere misericordiam Domini,
vt fereretur mens Sacerdotis ad ea in-
tendenda quæ ore dicit, & vt dignus

fit Deum alloqui, & exaudiri, S. Thom. 3. p. quest. 83. artic. 4. notat (quod prius notauerat Innocent. III. lib. 2. cap. 19.) ter dici ad Patrem, ter ad

Filium Christum, ter ad Spiritum sanctum; additque S. Thom. ad significandum, quod omnes personae sunt in seinuicem.

3 Gloria in excelsis, dicitur quandocumque in Matutino dictus est Hymnus Te Deum, praeterquam in Missa^x Ferie quinta in Cena Domini, & Sabbati sancti, in quibus Gloria in excelsis dicitur, quamuis in Officio non sit dictum Te Deum.

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Natiuitate Domini; cui addidere reliqua vsque ad finem varij Doctores, ex Concilio Tolet. IV. can. 12. quo modo conciliari possunt qui eum tribuunt Apostolis, Clem. lib. 7. Constit. cap. 48. & qui Telesphoro, Innoc. III. lib. 2. cap. 20. & qui Symmacho, Berno cap. 25. de Officio Missae; & qui S. Hilario Pictauiensi, Alcuin. cap. de Celebratione Missae: qui verius in Latinum transtulit, ait Bonius ad Apost. Constit. Clem. cap. 47. lib. 7. Ut autem dicatur in Missa, constituit Telesphorus, ex Innocent. loco citato, & ex Epist. 1. eiusdem Telesphori, idem asserunt Damasus, Rabanus, & alij complures apud Duran. lib. 2. cap. 14. Symmachus praeterea iussit recitari in diebus Dominicis, & in Natalitijs Martyrum, ex Alcuin. Amalar. & alijs; quia in Dominicis significatur Resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria & laudibus Angelorum. Duran. lib. 4. cap. 13. tribuit Stephano Schulting. quod in Dominicis dicatur, & citat librum Pontificalem Tom. 1. sua Bibliothec. p. 1. cap. 26. Item in omni Festo

dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, nouem Lectiones (exceptis Aduentu, Innocentium Festo, & a Septuagesima ad Pascha) ex Decr. Leon. IX. teste Democh. Tom. 4. c. 15. Microl. cap. 2. & 45. Item toto tempore Paschali, quod statum aeternae gloriae & pacis significat, Hugo Victor. li. 2. cap. 4. Denique quando in Officio dicitur Te Deum, de Celebrat. Miss. cap. Consilium, ex Innocent. III. quia hi duo Hymni continent laudes sanctissimae Trinitatis.

x Ferie quinta in Cena Domini.] Dicitur Hymnus Angelicus in hac Missa, can. Porro de Consecrat. Distinct. 1. ex institutione Nicolai Papae; & quia gaudium ea die est ob institutionem Sacramenti, Duran. de Cena Domini, & in Ordine Romano praescribitur.

y Sabbati sancti.] In cuius Missa idem cantatur Gloria in excelsis, quia pax data est renatis fonte Baptismatis, & proxima est Resurrectio Saluatoris, Duran. de Missa Sabbati sancti. Pascha item dici potest praesens; Missa enim dicitur Resurrectionis, quae nocte sequenti celebratur: & huius ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4 In Missis Votiuis non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octauas, nisi in Missa^a B. Mariae in Sabbato, & Angelorum: & nisi Missa^b Votiuia solemniter dicenda sit pro re graui, vel pro publica Ecclesia causa. Neque dicitur^c in Missis Defunctorum.

Inno-

Innocentius III. in cap. Consilium. de Celebrat. Miss. ait, in profestis (id est, pro festis) non dici Hymnum Angelicum apud Romanos, vt inter commemorationem & solemnitatem appareat differentia; & hoc asserit specialiter obseruari in Missis B. Mariæ; quod, ex Radulpho Propos. 13. debent obseruari, qui diligunt decorem domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus recitare, ita decor est, illum omittere in diebus priuatis: iucundius etiam in festiuitatibus suscipitur, quod in profestis supprimitur, & tacetur. Hæc ille. *A. in omni aud. in z Beata Maria in Sabbato.*] Italegendum omnino, non autem cum interpunctione, vt olim in Missalibus Venetis & aliis mendosis, in quibus legebatur hoc modo, nisi in Missa beata Maria, in Sabbato; superfluum enim esset illud in Sabbato: nam vel intelligis de Missa in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu Gloria dicitur, quia in Officio dictum est Te Deum, & pertinet ad Rubricam superiorem num. 3. neque illa est Votiuua: nam Votiuua non concordatur cum Officio, tit. 15. m. 5. Vel intelligis de verè Votiuua; quæ dicitur in Sabbato principalis de Aduentu, de qua supra tit. 4. num. 2. & tunc additum fuisset in hac Rubrica, Sabbato de Aduentu. Vel intelligis de merè Votiuua, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatim, & omnino discordante ab Officio: & eo casu sufficeret dixisse, in Missa beata Maria, absolute, quocumque die dicatur. Ne igitur superfluat illud in Sabbato, amoue comma, seu distinctionem; & sic præscribi hoc loco, quod in Votiuua beata Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentus, Quatuor Tempo-

rum, Vigiliatum, seu Festi Semiduplicis (non in aliis diebus extra Sabbatum) dicatur in iis tantum Hymnus Angelicus; ita vt hoc ordine beata Virgini operam demus: Primò, in Festis ipsius cum Hymno Angelico, Symbolo Apostolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde, in Sabbato (quod habere non nihil solemnitatis in honorem beata Virgini docuimus sup. tit. 4.) cum Hymno Angelico, & Præfatione propria, siue concordet, siue discordet Missa B. Virginis ab Officio, quod hoc loco piè conceditur omni Sabbato. Tertio, in reliquis diebus, & Votiuua Missis eiusdem, dicatur tantum Præfatio propria eiusdem beata Virgini. Confirmatur hæc Rubrica ab alia, quæ habetur in Ordine Missæ in Missali post Hymnum Angelicum, videlicet: Sic dicitur etiam in Missis beata Maria, quando dicenda est, ergo non semper dicenda est, Gloria in excelsis. Sensus autem horum verborum est: Sic, id est, eodem modo, quo immediatè supra descriptus est, dicendus est Hymnus Angelicus, non additis ampliùs ijs verbis, quæ ante pi. V. in dicto Hymno addebantur à Sacerdotibus in honorem B. Virginis: Quoniam tu solus Sanctus, Mariam sanctificans; tu solus Dominus, Mariam gubernans; tu solus Altissimus, Mariam coronas, & alia verba, quæ ampliùs non sunt in vsu.

Neque post recognitionem Missalis datus est hic Hymnus cuiuscumque Missæ de B. Virgine, quidquid in vulgus sparserint aliqui, & falso. Imò sacra Rituum Congregatio deleri iussit anno 1627. de quibusdam Calendariis insigniorum locorum Decretum falso adscriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam, de Hym-

no Angelico in Votiuus beatæ Mariæ.
a *Et Angelorum.*] *Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primò prolata ab Angelis, *Luc. 1.*

b *Votiuia solemniter,* &c.] *Suprà* diximus cum Innocentio III. omitti Hymnum Angelicum in privatis diebus, vt appareat differentia inter solemnitatem & commemorationem. Si ergo solemnitas adsit aliqualis; vel ratione temporis, puta, quia Sabbatum dicatum beatæ Virgini; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Missa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, vt in *Cerimoniali suo Petrus Ruiz notavit, & bene;* Vel ratione causæ grauis, aut publicæ, conceditur Missis Votiuus Hymnus Angelicus. Estimatur etiam solemnitas ratione loci, qua ratione Priuilegium dicitur fuisse datum sacrosanctæ Ædi B. Virginis Lauretanæ, vt ibidem in omnibus Missis B. Virginis dici queat *Gloria in excelsis;* & habetur in *Synodo vltima Lauret. tit. 1. n. 4. sub Card. Roma.* Res autem grauis ea est, pro qua conuenit totus Clerus cum Epi-

scopo: si tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria*, neque *Credo.* & sacra Rituum Congregatio 19. *Maij 1607.* vtrumque declarauit: nisi in Dominica dicatur Missa Votiuia solemnis; quia tunc dicitur *Credo.* Quare ex dictis sublatum est Priuilegium de *Gloria in excelsis;* datum Minoribus ab Alexandro I V. & Sixto IV.

c *In Missis Defunctorum.*] Hoc notat *Amalar. lib. 3. cap. 44.* quia tunc non est locus latitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: sicut nec in diebus luctus Aduentus, & Septuagesimæ ad Pascha.

Hoc loco addendum videtur; neque dici, *Gloria in excelsis*, in Vigiliis Missis quæ veniunt infra Octauam, licet in Officio dictum sit *Te Deum:* quia hæ Missæ non concordant cum Officio. Et habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis B. Virginis. continet enim Hymnus celestem gloriam, ex *S. Thom. 3. p. 9. 83. art. 4.* quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

O Ratio & collecta idem. eiusdem vsus ab Apostolis, ex *Orig. Homilia 11. in Ierem.* explicat *Ordo Romanus*, quasi sit Collectio, vt Missa, & Missio; vel quòd ex diuinis Scripturis colligatur Oratio; vel quia dicitur super Collectam, id est, populum collectum, *Alcuin. vbi sup.* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microlog. c. 3.* vel quia astantes se debet colligere vt orent, *S. Bonauen. de Myster. Miss.* dicitur etiã Benedictio ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Breuis autem est, ne multum loquentes oremus,

Matth. 6. Docet *Dion. Epist. ad Demophil.* preces fieri ante mysteria. Orationes composuit *Ambros. ex Gemma lib. 1. c. 87.* & in Missali Romano multæ sunt illius, vt suis locis indicabimus. à *Gelasio Papa auctæ & limatæ fuerunt,* ex *Sigeb. anno 487.* A *S. Gregorio* deinde, quibusdam additis, vel detractis, in ordinem & librum Sacramentorum redactæ, *Walafr. Strabo de Reb. Eccles. cap. 22.* & *Micrologus cap. 61.* Concilia, *Carth III. can. 23.* *Mileuir. can. 12.* quibus aderat *S. Augustinus,* reiciunt non probatas.

1 **I**N Festis Duplicibus dicitur vna tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio, vt dictum est supra.

Romana traditio vnam Orationem tribuit cuique Missæ, *Microl. cap. 4.* quia vnus Introitus, vna Epistola, vnum Euangelium, *Amalar. in Prolog.* de diuinis Offic. Vnum est Officium, *Radul. Propos. 23.* & fidei seu vnitatis Sacramentum denotat, *Innocent. III. lib. 2. cap. 27.*

2 In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Pentecostes vsque Aduentum, & à Purificatione vsque ad Quadragesimam, dicitur secunda Oratio, A cunctis, tertia ad libitum.

Sicut in Officio fiunt commemorationes de B. Virgine, sanctis Apostolis, S. Patrono, seu Titulari, & de Pace: ita in Missa dicitur secunda Oratio, *A cunctis*, cuius est auctor Innocentius III. *ex Duran. lib. 4. cap. 15.* in qua supradicta memorantur. nam littera N. nomen exigit Patroni, seu Titularis Ecclesiæ, vbi celebratur. tertia verò additur, quia impari numero gaudet Deus, *ex Innocentio III. & tres dicendæ, in honorem sanctissimæ Trinitatis, idem Innocent. ibidem;* vel quia Christum ter orauit in horto, *Microl. supra.* vel quia in memoriam eius qui tertia die resurrexit, *Clem. lib. 2. Constit. cap. 63.* & tres approbat dici *Concil. Laodic. cap. 19.* Numerus impar est indiuisibilis, & vnionem hoc loco significat Ecclesiæ orantis. In tertia Ora-

tione ad libitum, cauere debet Sacerdos pro sua modestia, ne coram Prælato suo, seu Principe, dicat Orationem quæ habet titulum, *Pro se ipso Sacerdote.* ita *Burchardus in Ordine celebrationis Missæ.*

Dices: Cur in Oratione, *A cunctis*, in qua continentur omnia suffragia, seu communes cõmemorationes Officij, vt dictum est, nulla mentio fit de Cruce, de qua in Officio? Respondeo, non semper fieri de Cruce in Officio commemorationem; & fuisset incommodum, modò eam demere, modò addere in Oratione, *A cunctis*, pro varietate Missæ ferialis, seu de Sancto. Deinde tota Missa commemoratio est de Cruce: qua etiam de causa tempore Paschali fit in Officio cõmemoratio de Cruce, non in Missa.

3 In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Purificationem, dicitur secunda Oratio, Deus qui salutis, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa, Deus omnium fidelium.

Secunda Oratio de B. Virgine ob eiusdem partum dicitur, vsque ad Officium Purificationis etiam translatum; tertia pro Ecclesiâ, vel pro Papa.

4 In Festis Semiduplicibus à Feria quarta Cinerum vsque ad Dominicam Passionis, secunda Oratio de Feria, tertia, *A cunctis.*

Secunda de Feria, de qua in Officio ob alias commemoraciones & Suffragia quæ in eodem fiunt Officio.

5 *In Semiduplicibus à Dominica Passionis vsque ad Dominicam Palmarum, secunda Oratio de Feria, tertia Ecclesie, vel pro Papa.*

Omittuntur enim commemorationes in Officio, & consequenter etiam in Missa; tamen pro Ecclesia, vel eius capite, adhuc est orandum. Quòd si hoc tempore cantandæ sint duæ Missæ, de Festo, & de Feria, in Festo Se-

miduplici secunda erit, Ecclesie, vel pro Papa. neque dicetur tertia Oratio; ita Romæ fit: & minuitur numerus Orationum in Missa, sicut & suffragiorum in Officio. cuius rei causam num. 8. afferemus.

6 *In Festis Semiduplicibus ab Octaua Pasche vsque Ascensionem, secunda Oratio de S. Maria, Concede nos, tertia Ecclesie, vel pro Papa.*

In his, & sequentibus, quando in Officio cessant commemorationes de Sanctis, & de Pace, cessat etiam Oratio, *Acunctis*. Sed quia beata Virgo numquam cessat orare pro nobis, & Festa Filij sunt etiam Matris, neque à Sanctis quidquam obtinemus, quod à Deo per manus Mariæ priùs

non donetur; idèd tempore Paschali, infra Octauas Ascensionis, Corporis Christi, & Sanctorum, in eorumque Vigiliis, secunda Oratio est de beata Virgine; præterquam quod hoc Sacrificium de ea mundo fuit generatum, *Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 104.*

7 *In Festis Semiduplicibus infra Octauas occurrentibus, secunda Oratio dicitur de Octaua, tertia, quæ secundo loco infra Octauam ponitur.*

Sicut in Officio fit commemoratio de Octaua, ita & in Missa in secunda

Oratione; & consequenter, quæ secunda erat, tertium obtinet locum.

8 *Infra octauas Pasche, & Pentecostes, in Missa de Octaua dicuntur duæ tantum Orationes, una de die, alia Ecclesie, vel pro Papa.*

Valet hîc ea ratio quam affert *Durandus in Dominica de Passione*, in qua cessant Commemorationes Sanctorum in Officio; vt scilicet nostra intentio feratur in Christum solum, & spes nostra eleuetur ad vnicum eius singulare refugium. Addimus igitur in tempore Passionis, Paschatis & Pentecostes aliam Orationem tantum

pro Ecclesia, vel pro Papa, pro quibus præcipuè orandum, nullo alio mediante Aduocato, neque beata Virgine, quia Christus & Spiritus Paraclitus sunt tunc temporis supremi & vnici Aduocati nostri. Si in prædictis occurrat Commemoratio de Sancto, non dicitur tertia Oratio, ad sensum Rubricæ.

9 *Infra alias Octauas, & in Vigiliis quæ ieiunantur (excepta Vigilia^a Natiuitatis Domini, & Pentecostes) dicuntur tres, una de die, secunda de sancta Maria, tertia, Ecclesie, vel pro Papa. Sed infra Octauas sanctæ Mariæ, & in Vigilia, & infra Octauam Om-*

niurs

num Sanctorum, secunda Oratio dicitur de Spiritu sancto, Deus qui corda, tertia Ecclesie, vel pro Papa.

Pro prima parte Rubricæ attulimus congruentem rationem *in hoc eodem tit. num. 6.*

d *Natiuitatis Domini, &c.*] Hæ Vigiliæ habent rationem Festi Duplicis, & solemnioris.

e *De Spiritu sancto.*] Quia in prima Oratione vel explicitè, vel implicitè, vt in Vigilia & infra Octauam Omnium Sanctorum, Mariæ merita im-

ploramus; idè in secunda Oratione eam denuò inuocare non debemus. Sitigitur secunda de Spiritu sancto, qui eam obumbravit & secundam reddidit. Quem ritum viguisse apud aliquos in Officio paruo beate Virginis, vt post Orationem de beata Virgine fieret semper Commemoratio de Spiritu sancto, & de omnibus Sanctis, scribit *Radulphus Propos. 20.*

10 *In Dominicis infra Octauas occurrentibus dicuntur due Orationes, vna de Dominica, secunda de Octaua: & in die Octaua dicitur vna tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio.*

Ratio est, quia de Octaua fit Commemoratio in Dominica, tertia verò Oratio omittitur ad maiorem solemnitatem. In Octaua dicitur vna tantum Oratio, quia est Duplex Officium.

Accidit in Dominica priuilegiata

fieri tantum Commemorationem de die Octaua, quæ non transfertur; & tunc in Missa secunda Oratio erit de Octaua. Neque tertia dicitur; quia dies est Octaua, & nobilior quam Dominica infra Octauam, in qua duæ tantum dicuntur.

11 *In Dominicis dicuntur tres, vt in Ordinario assignantur, quibusdam exceptis, vt suis etiam locis notatur.*

Causam habes ex *Clemente supra num. 2.*

Excipitur Dominica Passionis, in qua duæ tantum dicuntur, ob rationem supra allatam *num. 8.* Item Do-

minica Palmarum, in qua vna tantum Oratio, *tit. 7. num. 1.* Item Dominica in Albis, quæ vnicam habet Orationem, quia eius Officium est Duplex.

12 *In Festis Simplicibus, & Feriis per annum, nisi aliter in propriis locis notetur, dicuntur tres, vt in Semiduplicibus, aut quinque: possunt etiam dici septem ad libitum.*

Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, nisi ob Commemorat.

f *Quinque.*] Propter quinque partem Christi Passionem, *Microlog. c. 4.*

g *Septem.*] Quia Christus in Oratione Dominicali septem instituit pe-

ditiones, *Microlog. vbi supra.* vel ob septiformis gratiæ Spiritum, *Innoc. III. lib. 2. cap. 27.* Plures etiam possent dici; sed tædio essent audientibus, ex *Micrologo loco citato.* Contigit Romæ anno 1628. in Ecclesia Anglorum dici

D 2

oçto

octo Collectas de præcepto, nimirum de Festo S. Siluestri, de Dominica infra Octauam Natiuitatis, de quatuor Octauis, de quinta Octaua S. Thomæ titularis, & vltimam iussu Pontificis, *Deus refugium.*

Ad libitum verò hoc loco non si-

gnificat tamen, quòd quascumque velis Orationes dicas, sed eas prius, quæ in Rubricis assignantur, pro secunda, vel tertia; & tunc supra illas, quæ tibi magis placeant, addere poteris alias cum debito ordine, & numero.

- 13 *In Feriis Quatuor Temporum, & ubi plures leguntur Lectiones, huiusmodi plures Orationes dicuntur post vltimam Orationem ante Epistolam, vt suis locis in Proprio Missarum de Tempore.*

Leguntur enim plures Lectiones in Feriis quartis & Sabbatis Quatuor Temporum; præterea in Feria quarta ante Sabbatum, *Sitientes*, Domin. Quadrages. & in Feria quarta maioris Hebdomadæ. Quia ve-

rò Epistola magis attinet ad Sacrificium Missæ, quàm Lectiones præcedentes, idcirco multiplex Oratio, quæ ad Sacrificium propius accedit, immediatè ante Epistolam collocari debet.

- 14 *In Missis Votiuus, quando solemniter dicuntur pro re graui, vel pro publica Ecclesiæ causa, dicitur vna tantum Oratio: sed in Missa pro gratiarum actione additur alia Oratio, vt in proprio loco notatur. In aliis autem dicuntur plures, vt in Festis Simplicibus.*

Vnitas Orationis dicit & significat solemnitatem, vt in Duplici patet. In Missa verò pro gratiarum actione additur alia per modum commemorationis cum distinctione à prima, vt notauimus supra tit. 7. n. 7. & est Burchard.

In Votiuus priuatis secunda Oratio est, de quo fit Officium; tertia erit ea, quæ secundo loco dicitur in Missa de Officio, exceptis Votiuus iis de quibus numero sequenti. Oratio pro gratiarum actione secundo semper loco dicitur.

- 15 *In Votiuus B. Mariae secunda Oratio dicitur de Officio illius diei, & tertia de Spiritu sancto: sed in Sabbato, quando de ea factum est Officium, secunda Oratio erit de Spiritu sancto, tertia Ecclesiæ tue, vel pro Papa. ^h In Votiuus de Apostolis, quando ponitur Oratio A cunctis, eius loco dicitur Oratio de S. Maria, Concede nos famulos.*

Orationem de Spiritu sancto conuenire Missæ beatæ Virginis, diximus hoc eodem tit. num. 9. & semper dicitur, quia est Rubrica generalis, etiam tempore Aduentus, Passionis, & Paschali, in quibus assignatur in aliis Missis Oratio, *Ecclesiæ*, vel *pro Papa.*

^h *In Votiuus de Apostolis, &c.* Non

dicitur Oratio, *A cunctis*, ne fiat nona mentio Apostolorum Petri & Pauli; nam de his Apostolis tantum Rubrica loquitur: ne verò pereat deinde memoria beatæ Virginis, quæ habetur in omiffa Oratione *A cunctis*, dicitur eius loco *Concede*, de sancta Maria.

In aliis autem temporibus, quando non

non dicitur *A cunctis*, nulla accidit mutatio.

Quæres, An similem ob causam in Missa Votiuâ de Patrono, seu Titulari, qui nominatur in litera N. in Oratione *A cunctis*, debeat fieri similis muta-

tio Orationum. Respondeo, satis esse in eo casu, vel tacere in Oratione, *A cunctis*, nomen Patroni, seu Titularis, ne de eodem bis fiat mentio in Collectis; vel nominare poteris vice illius alium pro tua deuotione.

16 *Si cum plures dicuntur Orationes, occurrat fieri commemoratiorem alicuius Sancti, ea ponitur secundo loco, & tertia Oratio dicitur, quæ aliàs secundo loco dicenda erat.*

i *Commemorationem.*] Intellige hinc Commemorationem Sancti, non ad libitum Sacerdotis, sed eam quæ facta est in Officio, vt in Sabbato, quando fit Officium beatæ Mariæ Virginis cum commemoratione Festi Simplicis; tunc enim Oratio de Spiritu sancto erit tertio loco dicenda, quod valet etiam in Missis non Votiuis, vt dictum est supra tit. 7. num. 5.

Atque hinc ille ritus non satis placet dicendi quatuor Orationes in Dominicis, & Feriis Quadragesimæ, prima de Feria, secunda de Vigilia, vel Festo Simplici, tertia, *A cunctis*, quarta, *Omnipotens*: vel adde quintam, vel deme quartam, vt dictum est supra num. 12.

Accidit etiam, à Superiore decerni pro publica causâ quotidie dicendam Orationem, *Deus refugium nostrum*, seu aliam; & tunc vel dicitur loco tertiæ ad libitum; vel addatur vt commemoratio in Duplicibus, Semiduplicibus, & Dominicis. Sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. omitti decreuit regulariter prædictam Orationem in Festis primæ classis: in aliis verò secundæ classis, communior

vsus insigniorum Ecclesiarum Urbis est, vt neque dicatur in Missis priuatis, nedum in solemnibus, à qua sola excluditur commemoratio de Festo Simplici. quæ consuetudo mihi placet. Ita verò addatur hæc Oratio, vt nulla omittatur ex iis, quæ in Missali cuique Missæ singillatim & nominatim assignantur: imò in iis, in quibus tertia est ad libitum, potes eam dicere, & addere, *Deus refugium*; ea ratione tamen, vt serues debitum numerum, videlicet, quatuor in Dominicis, & Semiduplicibus, quinque in Simplicibus, feriabilibus & Votiuis, iuxta superiorem Rubricam num. 12.

In Missa de Sancto, qui titulus est Altaris, de quo tamen non recitatur Officium, sed Missa tantum, ad eisdem Altare, in die Festo illius (quia non debet omitti Oratio eius de quo fit Officium) conuenit vt tertia sit Oratio, quæ aliàs secundo loco tunc temporis dicenda foret. Est enim hæc Missa ex Votiuo & festiuo mixta. Ex Votiuo, quia discordat ab Officio; ex festiuo, quia eo die obiit Sanctus de quo Missa: & ideo dicitur in ea Hymnus Angelicus, vt supra diximus.

17 *In conclusione Orationum hic modus seruatur. Si Oratio dirigatur ad Patrem, concluditur, Per Dominum nostrum, &c. Si ad Filium, Qui uiuis & regnas cum Deo Patre. Si in principio Orationis fiat mentio*

D 3

Filij

Fili, concluditur, Per eundem Dominum nostrum. Si in fine Orationis, eius fiat mentio, Qui tecum viuit. Si facta sit mentio Spiritus sancti, in conclusione dicitur, In unitate eiusdem Spiritus sancti, &c. Alia quoque in dicendis Orationibus seruentur, qua superius in Rubrica de Commemorationibus dicta sunt.

Oratio ad Patrem vt plurimum dirigitur, iuxta doctrinam Christi, *Matth. 6. & Ioan. 16. & ex Decr. Carthag. Conc. cap. 23.* & tunc conclusio fit hoc modo, *Per Dominum nostrum Iesum Christum.* quod sumptum est ex Epistola ad Romanos 5. *Innoc. III. lib. 2. cap. 26.* Rarò ad Filium dirigitur, nec antiquitus, vt notat *Bellarmin. de Miss. lib. 2. cap. 16.* vt Filius etiam credatur Deus: & eo casu conclusio fit, *Qui viuis, & regnas.* Numquam de facto ab Ecclesia ad Spiritum sanctum in Missa Collecta dirigitur; quia donum est, & à dono non petitur donum, sed à donatoribus, à quibus ille procedit, *Durand. lib. 4. cap. 15.* diriguntur tamen Hymni & Sequentiæ ad eum; & possent etiam dirigi Collectæ, quod Ecclesia non fecit adhuc.

Reliqui conclusionum modi per se patent, & qua de causa variandi, vt mirum concinant sensui Orationis vltimæ, ex *Nau. de Oration. cap. 19. num. 169.* quam concludunt. Si ad ipsam Trinitatem dirigitur Oratio, dicitur, *Qui viuis, &c.* ne videatur separari Christus à Trinitate.

Hoc autem est commune omnibus conclusionibus, vt mentio in iis fiat semper sanctissimæ Trinitatis; vt intelligamus, nullum fieri præiudicium reliquis diuinis Personis, quæ in Oratione taceri videntur, dum consummatio ostendit, nullum esse discrimen

in Trinitate, *Fulgen. lib. 2. ad Monimum quæst. 1.*

In unitate Spiritus sancti Deus, ita legendum esse, non autem præponendam vocem Deus, tradit ex Romana auctoritate *Radulph. Propos. 23.*

Additur Amen in fine, vt communitatem Orationem, quam Sacerdos obtulit, omnes confirmet, *idem ibidem.* meminitque huius ritus respondendi Amen *S. Augustinus Epist. 178. & Tract. 41. in Ioan.* & quia vox Hebræa est, quæ significat apud nos idem quod fiat, in præcationibus vsurpata est Apostolorum tempore, *1. Cor. 14.* tam à Græcis quàm à Latinis, & numquam fuit mutata; vti alia etiam retinentur Hebræa, ob causas paulò infra recensendas. Significat etiam *verum est, Orig. Tract. 35. in Matth. Ambr. de iis qui inicianur mysteriis lib. 1. cap. 9.* & in hoc sensu concordat Amen cum Orationis potiùs conclusione, quàm cum Oratione; quasi affirmet populus, verum esse, regnare Deum in unitate Spiritus sancti, *Innocen. III. lib. 2. cap. 26. Durand. lib. 2. cap. 17.*

Notat *Nauarrus de Orat. cap. 19. num. 171.* conclusionem abbreviari, & dici, *Per Christum Dominum nostrum:* quod in Canone fit, quando scilicet non præcedit, inquit ille, *Dominus vobiscum.* quod verum est vt plurimum, non autem semper.

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu,
ac de Euangelio. X.

Post ultimam Orationem dicitur^k Epistola: qua finita, à ministris respondetur,^l Deo gratias. Et similiter quando leguntur plures Lectiones, post singulas dicitur, Deo gratias, præterquam^m in fine quinta Lectionis Danielis in Sabbatis Quatuor Temporum,ⁿ & in fine Lectionum Feria sexta in Parasceue, & Sabbati sancti.

[k Epistola.] Sonat Epistola supermissionem, seu supererogationem; quia litteræ, quæ mittuntur, habent aliquid supra id quod viua voce nuntius refert, ideoque Epistolæ vocantur.

Est igitur Epistola Missa supra, siue vltra Testamentum vetus, & Euangelium, *Alcuin. de Diuinis Officiis.* Auctores legendi Epistolam in Missa fuere Apostoli, & habetur in Liturgia S. Petri; tum Successores Apostolorum, *ex Can. 10. Apost. Dion. de Ecclesiast. Hierar. cap. 3. Clem. lib. 2. Const. cap. 57.* Alexander autem Papa, qui dicitur auctor ab Honor. in *Gemma cap. 88.* fortasse Decreto ritum stabiluit. Ante Anastasium Paulus tantum legebatur, *ex Demochare, Tom. 4. cap. 15.* deinde verò non solum Pauli legebantur Epistolæ, *VValafr. Strabo cap. 22.* sed etiam aliorum Apostolorum, & Prophetarum: quod clarè asserit *S. Iustin. Apol. 2.*

Porrò per totum anni curriculum ex Prophetis & Apostolis collegit & ordinavit Epistolas & Lectiones sanctus Hieronymus in *lib. qui dicitur Lectionarius, vel Comes S. Hier. vt docet Beruo cap. 1.* Damaso approbante, *ex Radulpho Prop. 23.* eo fine, vt per Lectionem præparemur ad mysteria, *ex Cabasila cap. 22.*

Et in Lectionibus quidem veteris Testamenti initium esse solet, *In die-*

bus illis; finis autem, ait Dominus omnipotens: quia in libris illis hæc sæpè sunt in vsu. Titulus etiam Sapientiæ communis est Lectioni Prouerborum, Canticorum & Ecclesiastici; quia hi libri dicuntur Sapientiales, ex SS. Patrum antiquo vsu & ritu. In Epistolis verò Pauli eadem de causa fit initium ab ea voce, Fratres; & finis est, in Christo Iesu Domino nostro. In aliis item Apostolicis Epistolis ob eandem causam vtimur initio voce illa Charissimi, vsitata à Petro & Ioanne in suis Epistolis, Durand. lib. 4. cap. 16.

Certè in Dominicis Epistola solet esse de nouo Testamento; quia Dominicus dies Resurrectionem Domini & tempus gratiæ repræsentat, *Durand. lib. 2. de Rit. cap. 18.*

Sed, cur ante Euangelium legitur, cum sit minoris dignitatis? Primò, quia designat officium Ioannis Baptistæ, *Rupert. l. 1. c. 32.* qui fuit vtriusque Testamenti, cuius sunt Epistolæ, *Innocen. III. lib. 2. cap. 29.* Deinde *ex Alcuin.* mos fuit Apostolorum, vt bini ante Dominum irent, *Luc. 10.* Tertio *ex VValafr. loc. cit.* vt animus audientium à minoribus ad maiora sentienda proficiat, & gradatim ab imis ad summa conscendat. Alias duas causas lege apud *Durand. loco citato,* quæ inus mihi placeat.

k. Deo.

1 *Deo gratias.*] Burchard. Augustini sæculo consueuerunt dicere Monachi cum hominibus occurrerant, *Deo gratias*: quod ipse scribit *August. ad Psalm. 132.* adeò erat tunc in Missa & Officio vsitatum. Gratias autem agimus Deo, quòd Doctrinæ suæ panem nobis frangere dignatur, ex *Rupert. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 14.* Si Pauli

erat Epistola, dicebatur in fine, *Pax tecum*, ex *Aug. Epist. 163.*

m *In fine quinta Lektionis.*] Omittitur responsio ministri, ne interrumpatur textus & sensus, vt ibidè legenti patet.

n *Et in fine Lektionum*, &c.] Sunt hi dies luctus, in quibus abstinemus etiam à *Gloria Patri*, &c. & similibus loquendi modis festiuioribus.

2 *Post Epistolam dicitur* ° *Graduale*, quod semper dicitur, *p* *præterquam* *Tempore Paschali*, cuius loco tunc dicuntur duo *Versus*, vt habetur in Rubrica in Sabbato in *Albis*.

o *Graduale.*] Seu Gradale, *Rabanus l. 1. c. 33.* eò quòd cantabatur in inferiori gradu, *Ordo Rom.* vel iuxta gradus pulpiti in quo legebatur Euangelium, *Raban. ibid.* vel quia cantabatur, dum Diaconus ascenderet gradus pulpiti Euangelici, ex *VValafrid. cap. 22.* & *Rhenano ad Tertul. de Cor. milit.* vel in gradibus Altaris, *Duran. l. 4. c. 19.* Cantari autem cœpit, auctore Cælestino I. ex *Sigebert. anno Domini 426.* & *Ruper. lib. 2. Diuin. Offic. cap. 21.* Ambrosius composuit, ex *Rqd. Propos. 23.* Gelasius & Gregorius item, ex *Duran. loco citato.* appellantur in

Antiphonario Gregorij *Responsoria.*

p *Præterquam Tempore Paschali.*] Quia ex *Rup. lib. 1. cap. 34.* Graduale lamentum indicat & laborem, quæ non congruunt cum tempore summæ lætitiæ Paschalis. Summa verò fuit lætitia post recuperatum Thomam in Dominica in *Albis*, in cuius Sabbato ideò cessant Gradualia; eorum autem loco dicuntur duo *Versus*, qui nihil sinistrum aut triste sonant, *Innocen. loco citato cap. 33.* Quòd si infra Octauam Paschæ Graduale dicitur, id fit propter recentem baptizatos, *Ruper. lib. 8. cap. 1.*

3 *Post Graduale, dicuntur* *q* *duo Alleluia*, deinde *Versus*, & post *Versum*, *vnum Alleluia.* *Tempore Paschali*, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud *Alleluia* post secundum *Versum*: & quando dicitur *Sequentia*, non dicitur post *ultimum Versum*, sed post *Sequentiam*.

q *Duo Alleluia.*] Vsurpatur *Alleluia* in Liturgia S. Petri hoc loco. Post luctum lætitia sequitur, *Ruper. lib. 1. cap. 35.* & peregrina vox est, vt idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cælesti Ierusalem nos manet. est enim vox Hebræa, quæ significat *Laudate Dominum*, *Aug. in Psalm. 118.* cum plenitudine tamen

gaudij & exultationis, auctore *S. Thoma* post *Glos. in cap. 19. Apoc.* vnde & in diebus mærotis omittitur. *S. Germanus in Theoria* explicat, *Al*, id est venit, *el, Deus, uia*, laudate. Alias refert significationes *Duran. lib. 4. c. 20.* Primam ex *Augustino*, *Saluum me fac Domine.* Secundam ex *Hieronymo*, *Cantate laudem Domino.* Tertiam

ex

ex Gregorio, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; sed est *S. Germani loco citato*: vel lux, vita, salus. Quartam ex Petro Antisiodor. Altissimus leuatus est in Cruce, lugebant Apostoli, iam surrexit. In aliam linguam transferri non debet, sicut nec Amen, propter sanctiorem auctoritatem, *Isidor. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 13.* nam de Ierosolymitana Ecclesia translata fuit ad Romanam à S. Hieronymo iussu Damasi, vt docet *S. Gregorius lib. 7. Epist. 63.* qui & eandem vocem restituit, ex *Ruper. lib. 1. cap. 35.* non simpliciter, sed instituit, vt caneretur etiam extra tempus Paschale, vt explicat *Baron. ex August. in Psal. 106. cum scribit de Damaso, anno 384.* quod enim erat in vsu Ierosolymis ante Damasum, & Damasus Romæ ordinauerat, fortasse deinde omissum fuerat vsque ad tempora Gregorij. Et sicuti *Kyrie*, vox Græca, ita & *Alleluia*, vox Hebræa, à Latinis vsurpantur; vt omnis lingua in Missa confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris, *Innoc. III. lib. 1. cap. 33.*

Quod autem dicendum sit in Missa post Graduale, seu Epistolam, habetur in *Ordine Romano*: & geminatur, ob geminam quam expectamus glorificationem animæ & corporis. Additur *Versus* & alterum *Alleluia*, quasi intermixtum sit Graduale tum luctu, tum lætitia, ne deficiamus in hac vita

ærumnarum plena, *Durand. loco citato.* Quod dicitur de *Sequentia & Alleluia* in hac Rubrica, habet *Burchard.* vt vltimum locum prope Euangelium impleat *Alleluia.*

[*Sequentia.*] Diximus *suprà 1. p. tit. 5.* vocari iubilationem ab Ordine Romano; & cur dicta sit *Sequentia*, docuimus *ibidem.* Primum earum Auctorem ferunt fuisse Abbatem *Nogerrum*, seu *Notherum*, sancti Galli, & *Nicolaum Papam* eas approbasse, *Radhulph. Propos. 23.* eas etiam fuisse in vsu Romano tradit *VValafr. Strabo cap. 22.* Verùm *SS. Ambrosio & Augustino* adscriptas fuisse aliquas *Sequentias*, scribit *Duran. lib. 2. cap. 22.* Pulchrè igitur iunguntur *Sequentiæ* cum vocibus *Alleluia*, ad explicandam *Paradisi lætitiã* ineffabilem in solemnioribus Festis, puta, in *Paschate*, & *Pentecoste.* cuius *Sequentiæ*, *Veni sancte Spiritus, & emitte calitum, &c.* auctor esse perhibetur *Robertus Franciæ Rex, apud Tribemium & Duran. lib. 4. c. 22. circa annum 1003.* vel *Hermannus Contractus, ex Ligno vite lib. 5. cap. 70.* In Festo Corporis Christi Auctor est *Sequentiæ S. Thomas Aquinas*; quam tamen tribuit sancto *Bonauenturæ Io. Rioche l. 4. Compend. temporum cap. 71. col. 3.* sed primum puto verius. De *Sequentia Paschatis* mentionem subobscuram facit *Auctor Gemma anim. lib. 3. cap. 135.*

4 *Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum* non dicitur *Alleluia*, neque dicitur in *Missa de Feria in Aduentu, Quatuor Temporibus, & Vigiliis quæ ieiunantur, exceptis Vigilia Natiuitatis Domini, se venerit in Dominica, & Vigilia Paschæ & Pentecostes, ac Quatuor Temporibus Pentecostes.* Nec dicitur in Festo *SS. Innocentum, nisi venerit in Dominica.*

f *Non dicitur.*] Leo IX. de Conf. Dist. 1. Hi duo. & Conc. Tolet. IV. can. 10. prohibent in Quadragesima dici. Vox enim tantæ lætitiæ audienda non est in diebus mæroris & tristitiæ, cuiusmodi sunt à Septuagesima ad Sabbatum sanctum; tum Feriæ Adventus & Quatuor Temporum, tum Vigiliæ quæ ieiunantur, Alcuin. de Divin. Offic. cap. de Septuagesima. idem affirmat de Vigilijs cap. de Feria 6. in Parasceve. Stillicidium est enim Alleluia gaudij cælestis, Ruper. lib. 1. cap. 35.

t *Si venerit in Dominica.*] Burchard. quam nullo tempore ieiunare, sed semper festivam esse, Dominicæ Re-

surrectionis auctoritas cogit, Alcuin. loco citato de Feria sexta.

u *Vigilia Pasche, &c.*] Burchard. idem docet in duabus Vigilijs prædictis. In his autem solemnioribus diebus licet ieiunemus, lætitiæ tamen plena sunt omnia in divinis Officiis celebrandis, x *Sanctorum Innocentium.*] Burchard. propter plorationem Rachel, quæ in figura præcessit Mariæ nostræ sanctæ Ecclesiæ; aut quia tēpus erat, quo tunc ad inferni claustra descendebant passi, Alcuin. cap. Officiū. Vir erat in terra.

y *Nisi venerit in Dominica.*] Quæ Regina est dierum, ob Domini Resurrectionem, ex Ignatio supra citato, & Alcuin. supra de Fer. 6.

§ *A Septuagesima vsque ad Pascha eius loco dicitur^z Tractus: qui Tractus prædicto tempore in aliquibus Feriis non dicitur, ut suis locis ponitur: nec dicitur in Feriis à Septuagesima vsque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominica.*

z *Tractus.*] De eo in Ordine Romano. Tractus autem, hoc est, luctus, ex eodem Ordine Romano de Septuagesima, à trahendo dictus est, quia tractum cantatur, Alcuin. de Sept. & veluti tractæ voces lugubres gemitibus & suspiriis admixtæ sunt, Azor. lib. 10. cap. 36. quest. 8. Auctor Tractuum, vel Cælestinus, Berno de Offic. Missæ cap. 25. vel Gelasius, Ruper. lib. 2. de Divin. Offic. cap. 21. vel Telesphorus, Durand. lib. 4. cap. 21. vel hi omnes perfecere.

Humilitatis verò tempore dici so-

let, & semper in causa humilitatis ponitur, Amalar. lib. 2. cap. 3. unde à Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus; quia tunc mortem, quæ intravit in mundum per invidiam diaboli, lugemus, Ruper. lib. 5. cap. 13. vel miseriam vitæ præsentis, Innoc. III. lib. 2. cap. 32.

a *Nec dicitur.*] Iis certè diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, ut ad luctum excitetur, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesimæ Feriis secundis, quartis, & sextis, Durand. lib. 4. cap. 21.

6. *Dicto Graduali, seu Alleluia, seu Tractu, b dicitur Evangelium. c Et in principio Evangelij dicitur, Dominus vobiscum. Respondetur, Et cum spiritu tuo. d deinde, Sequentia sancti Evangelij secundum N. Respondetur, e Gloria tibi Domine. f In fine Evangelij à ministro respondetur, Laus tibi Christe. quod etiam dicitur in fine illius par-*

is Passionis, quæ legitur in tono Euangelij, & præterquam in Parasceue. Postea si dicendum est, dicitur Credo.

b *Dicitur Euangelium.*] Vox Græca, quæ Latinitate donata sonat bonum nuntium, *Isidor. lib. 1. cap. 11.* accipitur hîc pro textu historię Euangelicæ, quem Apostoli in Missa legebant; quod *Schulring. p. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Successores Apostolorum legi curarunt in Missa, vt testantur *Liturgia omnes, & Strabo cap. 22.* Alexander Papa firmavit vsum Decreto, *Radulph. Propos. 23. & Gemma lib. 1. cap. 88.* Est autem Euangelium principale omnium quæ dicuntur in Missa. Sicut enim caput corpori præminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missæ Officio, *Ruper. lib. 1. cap. 37.* Verbum Verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientię, *Innocen. III. lib. 2. cap. 47.* Euangelium per annum Hieron. composuit, ex *Gemma lib. 1. cap. 87.* certas enim stas Lectiones Euangelicas legi, testatur *August. Prol. in Epist. Ioan. 1.*

c *Et in principio Euangelij.*] Ita *Ordo Romanus*; vt *populus*, ait, silentium præbeat, attentus & beneuolus fiat; quod ostendit ille per ea verba, *Et cum spiritu tuo.* quod notat *Ruper. l. 1. cap. 36.* Nam & Apostoli salutabant primùm dicentes, *Pax huic domui*, *Gemma lib. 1. cap. 23.*

d *Deinde, Sequentia, &c.*] *Ex Ordine*

Romano, quo docilis etiam fiat idem *populus*, *Ruper. loco citato.* Sequentiæ verò hoc loco est numeri pluralis, id est, ea quæ sequuntur in Textu Euangelicæ, *Durand. lib. 4. cap. 24.*

e *Gloria tibi Domine.*] *Chrysostom. in Liturgia.* Dicat, qui promptior non est, vt cum fructu capiat verba Euangelij, *Gloria tibi Domine.* ita *Amalar. lib. 3. cap. 18.* Vel, qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit verbum salutis, vt dicitur *Act. 11. Ruper. lib. 1. cap. 36.* Vel, sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus, *Gloria tibi Domine.* ita explicat *S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante textum Euangelij præmittitur, *In illo tempore*; præterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis textus describitur tempus proprium illius narrationis; vt, *Anno quintodecimo, Elisabeth impletum est, &c.*

f *In fine Euangelij.*] Refert *Durand. lib. 4. cap. 24.* varios ritus. Quidam dicebant, *Amen*, hoc est, *verum*, vel *fiat*; alij, *Deo gratias*; alij, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: nos Christum laudamus, de quo narratum est in Euangelio. sed verba non sunt antiquiora *Burchardo*, qui ea refert, & ante eum nemo.

g *Præterquã in Parasceue.*] Quæ Christo fuit dies impropetij, non laudis.

De Symbolo. XI.

h *Symbolum dicitur* ⁱ *post Euangelium* ¹ *in omnibus Dominicis per annum, etiam si in illis fiat de Festo, in quo aliàs non diceretur.* ^m *In tribus Missis de Natiuitate Domini, & deinceps vsque ad Octauam bea-*

ti Ioannis Apostoli inclusiue. ^a In Epiphania, & per Octauam. Feria quinta ^o in Cæna Domini. ^p In Paschate Resurrectionis, & per Octauam. ^q In Ascensione Domini, & per Octauam. ^r In Pentecoste, & per Octauam. ^s In Festo Corporis Christi, & per Octauam. ^t In omnibus Festis beate Mariae, & per Octauas. ^u In Festis duodecim Apostolorum & Euangelistarum, & per Octauas. ^x In utraque Cathedra sancti Petri, & in Festo S. Petri ad Vincula. In Festis Conuersionis & Commemorationis sancti Pauli Apostoli. In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Festo S. Barnabæ Apostoli. ^y In Festis Inventionis & Exaltationis sanctæ Crucis. ^z In Transfiguratione Domini. ^a In Festis Angelorum. In Festo ^b S. Mariæ Magdalene. In Festis ^c quatuor Doctorum, videlicet Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi, addito Festo S. Thomæ de Aquino, & S. Bonauenturæ. Item in Festis Doctorum, Athanasij, Basilij, Gregorij Nazianzeni, & Ioannis Chrysostomi. In die ^d Octauarum S. Ioannis Baptistæ, & S. Laurentij. In Festo ^e Omnium Sanctorum, & per Octauam. ^f In Dedicacionibus S. Saluatoris, & SS. Apostolorum Petri & Pauli. In Anniuersario Dedicacionis propriæ Ecclesiæ, & per Octauam. In die Consecrationis Ecclesiæ, vel Altaris. In Festis Sanctorum ^g quibus dedicata est Ecclesiæ, & ubi ^h habetur corpus vel insignis reliquia Sancti, de quo agitur. In die ⁱ Creationis, & Coronationis summi Pontificis, & in Anniuersario eiusdem diei. In die & in Anniuersario ^l Electionis & Consecrationis Episcopi. Item in omnibus Festis, ^m quæ in Dominicis, & infra Octauas celebrantur: in quibus ratione Dominicæ & Octauæ dici debet. Item in Festo ⁿ Patroni alicuius loci, vel Tituli Ecclesiæ (non autem alicuius Cappellæ, vel Altaris) & in Festis principalibus Ordinum, & per eorum Octauas, in Ecclesiis tantum illius Ordinis. Item dicitur Credo, in Missis Votiuis, quæ solemniter pro re graui, vel pro publica Ecclesiæ causa celebrantur.

h Symbolum.] Hoc est, indicium, seu signum, seu collatio; quia Symbolum Apostolorum est indicium fidei; eiusdemque regula, & continet omnes articulos eiusdem, *Isid. lib. 2. de Div. Offic. cap. 22.* Hymnologia Catholica, seu Hierarchica Eucharistia, dicitur à Dionys. apud Lindanum ad Liturgiam S. Petri. Symbolum autem, quod recitamus in Missa, non est Apostolorum, quo dinitio Ecclesiæ cantabatur

in Missa, ex *Dion. Areop. cap. 3. de Eccles. Hierar. & habetur in Liturgia sancti Petri.* neque est Nicænum, quod deinde recitari iussit in Missa S. Marcus, qui sancto Siluestro successit, ex *Bernone cap. 25. de Offic. Missæ.* quod tamen negat Baron. anno 325. & probat ex *Ruffino in Symbolum*: sed est Constantinopolitanum, cum additione, *Filioque procedit*, facta in Concilio Toletano sub Leone I. ex *Baron. an-*

no 447. seu in Concilio Rom. à Damaso, vt probat *Steph. Dur. lib. 2. c. 24.* & optime. Quod Symbolum idem Damasus Papa dici decreuit, ex *Ruper. lib. 2. cap. 21.* & quasi esset aptius modulis sonorum, inquit *Strabo c. 22.* Neque est tamen Constantinopolitanum purum, sed dici potest Ecclesiasticum, ex *Demochare Tom. 4. cap. 15.* Purum enim à Gregorio Nysseno scriptum fuit, & approbatum in Concilio Constantinopolitano, ex *Niceph. l. 12. cap. 13. de quo Baron. anno 381.* quod paulò diuersum est ab eo quod dicimus. Romæ verò non dicebatur, vt ex mox dicendis patebit.

i *Post Euangelium.*] Ex decreto sancti Marci Symbolum post Euangelium dicitur, *Radul. Propos. 23.* vt per sanctum Euangelium corde credatur ad iustitiam, & per Symbolum ore fiat confessio ad salutem, *Strabo cap. 22.* omnes enim errorum impietates perfidiæque blasphemias calcatur, & ob hoc in vniuersis Ecclesiis pari confessione à populo conclamatur, *Isid. lib. 1. cap. 16.* Dicendum est autem, quòd idèd Ecclesia Romana non recitabat, quia (& inquit Berno, se hoc audisse à Romanis) nulla vniquam fuit hæreseos fæce infecta. Nam, Henrico Imperatore instante, Benedictus Papa VIII. hunc Romæ ritum instituit, ex eodem Bernone, qui aderat, *cap. 2. De quibusdam ad Missam spect.* Baronius quoque anno 1014. sub Benedicto VIII. cœptum esse Symbolum Constantinopolitanum dici in Missa Romæ, ita vt non antea, tradit, & dolet, mutatum fuisse Romæ hunc ritum, Romanæ fidei intemeratæ testem.

l *In omnibus Dominicis.*] *Vvalafrid. Stabo cap. 22. ex Concilio Toletano,* quia in Symbolo habetur articulus

Resurrectionis Christi, *Innocen. III. lib. 2. cap. 51.*

m *In tribus Missis.*] De Natali Domini docet *Microlog. cap. 46.* De Octaua, quia omnes dies infra Octauam pro vna festiuitate computantur, vt tradit *Radulph. Propos. 23.* Et quia Octauæ significant resurrectionem mortuorum, quæ continetur in Symbolo, *Innocen. III. loco citato.* Sed aduerte, quòd in Octaua S. Stephani dicitur *Credo*, propter Octauam S. Ioannis Apostoli, de quo est eadem Regula cum Apostolis, vt mox dicemus.

n *In Epiphania.*] *Microlog. vbi supra:* quia Festum Domini, & in ea celebratur præterea Festum Baptismatis, de quo in Symbolo, *Confiteor vnum Baptisma.* quod adnotauit *Innoc. III. loco cit.* vbi & Symboli meminit infra Octauam Epiphaniæ recitandi.

o *In Cæna Domini.*] *Innocen. III. loco cit.* quia, inquit, ad Eucharistiam respicit illud, *Sanctorum Communionem:* quod quamuis non legatur in Symbolo Missæ Constantinopolitano, puto contineri tamen in eo eiusdem verbo, *Vnum Baptisma:* per quod vna est Sanctorum generatio, & per Eucharistiam deinde, quæ lac dicitur *1. Petr. 2.* vna lactatio, & nutritio, vel in eo verbo, *vnam sanctam Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam,* vt explicat *Durand. lib. 4. cap. 25.*

p *In Paschate Resurrectionis.*] *Radulph. & Innocen. locis citatis.* & ratio patet, quia de Resurrectione Domini in Symbolo fit commemoratio.

q *In Ascensione Domini.*] Quia Festum Domini, *Microlog.* & habetur articulus, *Innocentius III.*

r *In Pentecoste.*] *Radulph. supra:* quia dicitur, *Credo in Spiritum sanctum,* vt ait *Innocentius III.*

f In Festo Corporis Christi.] Ratione supra allata de Cæna Domini. Urbanus IV. instituit.

t In omnibus Festis B. Mariae.] *Microl. cap. 46.* quia de ea in Symbolo, *Innocent. III.* qui tamen mentionem facit Octavæ tantum Assumptionis beatæ Virginis, non Octavæ Natiuitatis eiusdem.

u In Festis duodecim Apostolorum.] De Apostolis *Microl. loco citato*, quia Symboli Auctores. & quia dicitur in Symbolo, *Apostolicam Ecclesiam*; quod habet *Durand. lib. 4. cap. 25.* Evangelistæ censentur Apostolici viri, & Symbolum in eorum Festis dicebatur, teste *Durando ibidem.*

x In utraque Cathedra, &c.] *Microl. loco citato.* & ratio patet, ex titulo Apostolico, de septem his Festis.

y In Festis Inventionis, &c.] *Microl. ibid.* de his duobus Festis. & de Cruce fit mentio in Symbolo: *Crucifixus etiam pro nobis.*

z In Transfiguratione Domini.] *Durand. ibidem tradit.* Festum Christi est. Non ergo renueret *Microl. nec Innocentius III.* quorum temporibus hoc Festum desiderabatur.

a In Festis Angelorum.] *Innoc. III. loco cit. docet,* & ea ratione; quia cum dicimus, *Creatorem cali & terra*, intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ & humanæ. In Symbolo Missæ expressè dicitur, & *inuisibilium*, hoc est, Angelorum. A Damaso decretum fuisse Symbolum in Festis Angelorum, scribit *Crassus lib. 2. cap. 30. in suo Cerimoniali.*

b Sancta Maria Magdalena.] *Fauct Innoc. III.* quia in Christi Resurrectione ea fuit Apostolorum Apostola.

c Quatuor Doctorum.] Ea ratio esse potest, quia ipsi docuere populos, &

explicarunt Symboli mysteria. eo verbo quoque fortasse significantur, *Catholicam Ecclesiam*: argumento simili sumpto à Durando supra in verbo, *Apostolicam*, pro Apostolis. Et in Festis quidem quatuor Doctorum Latinorum dici testatur *Burchardus*; imò dicitur etiam fuisse decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in alijs Græcorum, & S. Thomæ, iussit Pius V. sicut & Sixtus V. illud addidit Festo sancti Bonauenturæ.

d Octauarū S. Ioannis Baptiste, &c.] Ita *Innocent. III.* sed ea, inquit, de causa, quia veniunt infra Octauas Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis beatæ Virginis. vnde & Prefationes dicuntur De Apostolis, & de beata Virgine. Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum Festis, si occurrant infra Octauas alicuius Patroni loci, seu Tituli Ecclesiæ, licet de Octaua nulla fiat Commemoratio in prædictis Festis.

e Omnium Sanctorum.] *Microl. loco citato.* & ratio est, quia in hoc Festo veneramur B. Virginem, Apostolos, & alios; quibus congruit recitatio Symboli. *Innoc.* putat hoc Festum esse Dedicacionis Ecclesiæ Omnium Sanctorum, de qua statim.

f In Dedicacionibus.] *Microl. loco cit.* addit & causam *Innocent.* quia in Symbolo dicitur, *Sanctam Ecclesiam*; & valet in quatuor his festiuis casibus Ecclesiarum.

g Quibus dedicata est Ecclesia.] Scribit *Durand. lib. 4. cap. 25.* hoc fuisse in vsu apud quosdam. Neque dicas, hanc Rubricam esse eandem cum inferiori, de Titulo Ecclesiæ; quia dantur Tituli Ecclesiarum, qui non sunt Sanctorum, sed Sancti Sanctorum, vt Saluatoris, S. Crucis, & huiusmodi.

h Ha

h *Habetur corpus*, &c.] Symboli recitatio cum sit nobiliorum festorum propria, videtur addere solemnitatem Missæ, in qua illud, præter supradictos dies, recitatur; & idcirco extenditur ad præsentem & sequentes casus in Rubrica descriptos. In Translatione verò Sanctorum non dicerem Symbolum; nisi Officium sit Duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rituum Congregatio.

Quæ verò sit insignis reliquia Sancti, ratione cuius dici queat *Credo* in Missa; eam esse ne dubites, ratione cuius Officium Duplex recitari potest. Gregorius enim XIII. anno 1573. concessit Ecclesijs Hispaniarum, ut possint facere Officium Duplex de Sancto, cuius habetur caput, brachium, crus, quibus sacra Rituum Congregatio die 8. Aprilis 1628. tamquam insignem reliquiam, addidit eam partem corporis, in qua passus est Martyr, modò sit integra, & non parua. Quòd si corpus habeatur integrum, aut illius magna pars, à fortiori Symbolum in Missa recitari debet. Prædicta verò intellige de Reliquijs approbatis, ut declaravit eadem sacra Congregatio die 3. Iunij 1617. & prædicta die 8. Aprilis 1628.

i *Creationis*, &c.] Et iure in tribus his casibus; quia Dominus Apostolicus nominatur in Litanijs, caput est Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ, de qua in Symbolo: & in Collectis pares sunt illæ duæ, pro Ecclesia, & pro Papa; quæ cum alternatiua, ad libitum Sacerdotis præscribuntur.

l. *Electiois*, &c.] Si in consecratione Ecclesiarum, quantò magis in consecratione Episcoporum; & pertinent Episcopi ad eum articulum, *Catholi-*

cam Ecclesiam. Audi Ambrosium in *Oratione de Obitu fratris sui*: Aduocauit Satyrus ad se Episcopum; nec vlam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam; percunctatusq; ex eo est, vtrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana conueniret Ecclesia. Denique Vicarij sunt Apostolorum, ut dicitur in *Ordine Romano, ex Conc. Nicæno cap. 4. de Consecratione Episcopi*. In die Consecrationis Episcopi asserit dici Symbolum *Burchardus*.

m *Quæ in Dominicis*.] *Innoc. VII.* decreuit, dici *Credo* in Festis S. Ioannis Baptistæ, & S. Laurentij, quando veniunt in Dominicis, ut in *Breu. Veneto* 1521. narratur. & hac eadem ratione dicendum erit etiam Symbolum in Vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ, & in Octaua SS. Innocentium, si venerint in Dominica, nimirum ratione Dominicæ, qui casus fuit omissus in Missali.

n *Patroni alicuius loci*.] Patronus & Titularis Ecclesiæ sunt quidem primæ classis, non ideò tamen illis conuenit, ut dicatur *Credo*; quia non dicitur in Festo sancti Ioannis Baptistæ, quod est primæ classis: sed quia, cum locus fiat celebrior, concurrente populo ad Festum Patroni, seu Tituli Ecclesiæ, æquum est, ut sanctam fidem populus ibidem eum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur *Credo* in Festo sancti Ioannis Baptistæ in propria Ecclesia, ob locum & concursum populi; & ob eundem concursum dicitur etiam in Missis Votiujs, quæ solemniter celebrantur pro re graui, de qua vide supra tit. 8. num. 4. Solus autem concursus populi non facit, ut legitime dicatur *Credo*, ex Rubricis: alioquin in Ecclesijs ruralibus in omnibus Ecclis diceretur *Credo*.

In

In Vigiliis autem quæ veniunt infra Octavas, & habent Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, sicuti neque Hymnus Angelicus; quod habetur in Missali, ex simili Rubrica, in

Missâ Litaniarum maiorum in Festo sancti Marci. eadem enim est ratio in his Feriis maioribus: imò à fortiori, si non in Rogationibus, ergo nec in Vigiliis, quibus illæ præstant.

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. XII.

Post Symbolum, vel si non sit dicendum, post Euangelium, ° dicitur Dominus vobiscum, ° Oremus, ° deinde Offertorium: postea fit oblatio cum Orationibus, ut in Ordine Missæ. Quæ oblatione facta, dicuntur ° Orationes secretæ, ° secundum numerum Orationum quæ clara voce in principio dictæ sunt: sed ante primam Orationem ° non dicitur Dominus vobiscum, nec aliquid aliud, sed dicto, Suscipiat Dominus Sacrificium, absolutè dicuntur. ° neque etiam ante secundam Orationem dicitur Oremus. ° Terminatur autem prima & ultima Oratio, ut dictum est suprâ in Rubrica de Orationibus: & secretò dicuntur vsque ad illa verba in conclusione, ° Per omnia secula seculorum, quæ clara voce proferuntur, & incipitur Præfatio.

o Dicitur Dominus vobiscum.] Ordo Roman. & introitum demonstrat ad aliud Officium, dum salutat Sacerdos operarios suos, Amalar. lib. 3. cap. 19. inuitaturus quoque ad Orationem monet, nisi Dominus sit nobiscum, non posse nos orare, Innocentius III. lib. 2. cap. 53.

p Oremus.] Ordo item Rom. quo docemur, ut stabiles simus in fide, quam professi sumus in Symbolo, Steph. Eduen. de Sacram. Altar. cap. 12. vel precamur, ut voluntarium Sacrificium acceptabile sit Domino, nec despiciatur cum sacrificio Cain, Amalar. loco citato.

q Deinde Offertorium.] Ordo Romanus, & in Antiphon. sancti Gregorij nomen hoc habetur. Porro Offertorium, auctore Isidoro lib. 6. Etymol. cap. 19. quasi ob fertum. fertum enim dicitur oblatio, quæ in Altari offertur. Fertum, siue feretum, ait Festus,

genus libi dictum, quod crebrius ad Sacra ferebatur. Vel dicitur Offertorium, ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt, Innocent. III. lib. 2. cap. 53. vel est offerentium Canticum, Gemm. anima lib. 1. c. 97. Offerendam vocat etiam Amalar. lib. 3. cap. 36.

Quis auctor? Cælestinus, ex Demochare Tom. 4. cap. 15. Eutyrianus, ex Petro ab Opmeer de Off. Missæ, sanctus Gregorius, ex Gemma an. lib. 1. cap. 88. inclinauerat prior in hanc sententiam VValafrid. Strabo c. 22. Ordo sanè conueniens, inquit Innoc. suprâ: nam sequitur prædicationem Euangelij fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio. Addit Alcuin. cap. de Celebr. Missæ, ad imitationem populi Israël hoc fieri, qui oblationes & vota cum laude Deo offerre consueuerat.

r Orationes secretæ.] Quia secretò dicuntur, Amalar. lib. 3. cap. 20. Ordo

do Romanus eas hoc nomine vocat. [*Secundum numerum Orationum.*] Habet Radulph. Prop. 23. & ante eum Beleth. cap. 43.

t *Non dicitur Dominus, &c.*] Iam enim dixit Sacerdos, *Dominus vobiscum, & Oremus*, ante Offertorium. quæ salutatio & inuitatio antiquitus erat ordinata ad Orationem secretam; & ante illam ab Offertorio nulla prorsus interponebatur Oratio, vt notat *Microl. cap. 11.* secundum vsum Romanum. Orationes enim, quæ nunc dicuntur in oblatione, habent originem à Gallicana Ecclesia, vt dicemus *tit. 7. part. 2. Rubricarum generalium*, vbi de ipsa oblatione.

u *Neque dicitur Oremus.*] Burch. tum quia dictum est ante Offertorium; tum quia eius vice proximè antè dicitur, *Orate fratres*; tum quia (&

hæc est magis propria ratio) Orationes secretè dicendæ sunt. Quis dicat ergo *Oremus*? an alta voce? inconcinna interruptio: an submissa voce? quos inuitamus non audientes. omittimus igitur conuenientiùs.

x *Terminatur autem prima, &c.*] Burchard. iisdem de causis quibus supra *de Commemorationibus, tit. 7. n. 7.* & *de Oratione, tit. 9.*

y *Per omnia secula seculorum.*] Non est hoc initium Præfationis, si propriè loquamur, sed finis Orationum. vult *Innoc. III. lib. 2. cap. 61.* esse finem Orationum, & esse principium Præfationis, vt ostendatur, ait, Christus lapis angularis, qui fecit vtraque vnum, propeque passionem Iudæos continens, & Gentiles, qui per Philippum adierunt Iesum, *Ioan. 12.* sed de nomine videtur quæstio.

2 z *Præfationes autem dicuntur vt in Ordine Missæ annotatū est: & quæ in Quadragesima, Tempore Passionis, & Paschali, & infra Octauas propria assignantur, dicuntur etiam in Dominicis & Festis quæ illis temporibus celebrantur: nisi illa Festa propriam Præfationem habeant.*

z *Præfationes.*] Hoc est, Prælocutiones ante Canonem, *Alcuin. de Celebratione Missæ.* Originem habent ab Ecclesiæ primordijs, ex *Clem. lib. 8. Const. Apost. cap. 16.* Dionysium auctorem facit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 89.* & Leonem Papam, *ibid.* Præfationis communis auctorem Gelasium dicit *Alcuin. loco citato.* aut cantari iussit, vt ait *Gemma*, aut fortè limauit: quæ tamen habetur in Liturgia S. Petri Græca.

Nouem Præfationes enumerat vt antiquas, & approbat Pelagius Papa II. *Epist. 4.* nimirum, Paschalem, de Ascensione Domini, de Pentecoste, & de Natali Domini (quæ dicitur

etiam in Missa de Sacramento Altaris, ex *Radulph. loc. cit.*) de Epiphania, de Apostolis, de Sancta Trinitate, de Cruce, de Ieiunio Quadragesimali, *Sigeber. de Pelagio ad annū Dom. 581.* & *can. Inuenimus. de Consecr. Dist. 1.* & hoc fortasse ordine compositæ fuerunt nam ordine temporis positæ sunt in Missali, quo eas cantari contingit. His, teste *Radul. ibidem*, addidit decimam de beata Virgine Maria *Urbanus II. in Concilio Placentia celebrato anno 1095. ex Baron. vel ex Bellarm. lib. 2. de Miss. c. 17. anno 1080.* & habetur *can. Sanctorum. §. final. Dist. 70.* Angeli verò omnes in Præfatione nominantur implicite in verbo *Virtutes*,

F ex

ex *Alcuin. loco citato*; quia Dominus Virtutum, id est Angelorum, ipse est Rex gloriae, *Psalm. 23.* ideoque nominantur paulò ante consecrationem, quia creduntur Sacrificio adesse, *Microl. cap. 11.*

Sursum corda, de Ieremia sumptum est. Legit *Clem. Const. lib. 8. cap. 16. Sursum mentem.* ex quo datur intelligi, *corda* esse casus accusatiui. *Gratias agamus*, de Apostolo, *Radul. loco citato. Beata Seraphim*, Alcuinus legit *Seraphin*, & vult esse plurale generis neutrius, *Seraphim* autem esse generis masculini; illud ab Hebræis, hoc à Græcis deriuare. Sed fallitur; quia in Liturgia S. Petri legitur *Seraphim* per m, generis neutrius. Miror Caroli Magni magistrum hæc minutiora persequi; sed minima Dei maxima sunt, & maximè obseruanda. Pleniorem Præfationis declarationem lege *apud Duran. lib. 2. cap. 31.*

Concluditur Præfatio Hymno trifragio, seu Angelico, quem Victorialem Liturgia S. Petri, Triumphalem SS. *Jacobus & Marcus in Liturgijs*, Cherubicum S. *Germanus in Theoria*, *Alcuinus Primæuum*, vocant. Et quamuis vulgò huius Hymni, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, &c. feratur auctor sanctus Sixtus; hic quidem Decreto firmavit, vt, Sacerdote incipiente, populus prosequeretur; sed antea erat in vsu in Liturgijs prædictis. & meminit *Clemens libro 8. Constitut. s. 16.* desumptus autem est partim ab *Isaia 6.* partim ab *Euangelio Mat. 21.* in quo Trinitas adoratur in vnitae; & benedicatur incarnatio Verbi, quod venit in nomine Domini. Addidit sanctus Ignatius illud, *Benedictus qui venit*, &c. si credimus *Remigio Antisiodorensi in expositione Missæ.* Bis dicitur

Hosanna, id est, Salua quæso, ab antiquis temporibus, *Ordo Romanus.* semel Angelorum nomine, semel nostro; quia Hymnus hic partim ab Angelis, partim ab hominibus concinitur, vt per Christum immolatum genus humanum sociatum fuisse Angelis fateamur, *Gemma cap. 42. lib. 1.* Concilium autem Valense *can. 6.* statuit, vt diceretur in omnibus Missis, etiam Defunctorum.

a *Que in Quadragesima.*] Etiam in Ferijs Præfationem Dominicæ dicitur scribit *Microl. cap. 50.*

b *Et Paschali.*] Eamdem recitari Præfationem vsque ad Ascensionem, tradit *Microl. cap. 55.*

c *In Dominicis & Festis, &c.*] Generale est Præfationum, vt eorū temporibus & diebus in omni Missa continentur, ybi propriæ non habentur, *Radulph. Propos. 23.* per quod patet ratio sequentium Rubricarum *num. 3. & 4.* Excipe Festum sancti Ioannis Euangelistæ, cui datur Præfatio de Natiuitate ex antiquo vsu Cappellæ Papalis, licet habeat Præfationem propriam; & item diem Octauam sancti Stephani, quæ est infra Octauam sancti Ioannis, in qua dicitur Præfatio de Natiuitate, in gratiam eiusdem Natiuitatis.

Excipe quoque Missam de Feria priuilegiata, vt Litaniarum Maiorum in Festo S. Marci, ex Rubrica propria; & Missam Feriæ quartæ Temporum occurrentem in Octaua Natiuitatis beatæ Virginis, in quibus dicitur Præfatio communis. ita sacra Rituum Congregatio die 12. Decembris 1626. & à simili Missam Vigiliæ S. Ioannis, seu Apostolorū infra Octauam Corporis Christi, seu in die Octaua: & ratio est, quia prædictæ Missæ sunt Feriales; in quibus dissonaret cantus solemnis Præfa-

Præfationis, puta, de Corpore Christi (Ferialis cantus non habetur eiusdem in Missali) & idèd, sicut in Missa solemni Præfatio communis non potest non cantari; ita etiam in Missa priuata de Vigilia communis Præfatio recitari debet. Præterea congruit commu-

nicatio Præfationum festiuarum alijs Festis, & Votiujs (quæ aliqualem habent rationem Festi) non autem Ferijs, & Vigilijs: vnde de ijs in seq. num. 3. & 4. regula datur; de his nihil in Rubricis: nihil, inquam; vt non dicas esse casum omiffum.

3 Si infra Octauam alicuius Festi, quod habet Præfationem propriam, occurrat Festum ex maioribus non habens propriam Præfationem, dicitur Præfatio de Octaua, quamuis de ea nulla fiat commemoratio in Missa.

4 In Missis Votiujs dicitur etiam Præfatio propria, si propriam habeant: si verò non habuerint, dicitur Præfatio de Tempore, vel Octaua, infra quam contigerit huiusmodi Missas celebrari: alioquin Præfatio communis. Et quando aliqua Missa Votiuua pro causa publica solènter celebratur, dicitur^d in cantu solemni, vt in Duplicibus. In Missis Defunctorum quocumque tempore semper dicitur Præfatio communis.

d In cantu solemni.] Qui nimirum assignatur Festis Spiritus sancti, Trinitatis, sanctæ Crucis, sanctæ Mariæ, &c. demptis verbis quæ non congruunt Votiuæ Missæ, vt, in Præfatione solemni de Spiritu sancto, omit-tenda sunt ea verba in cantu, hodierna die, quæ conueniunt tantum

Festo Pentecostes, non Votiuæ Missæ. Monendum hoc loco, Votiuas Missas infra Octauam Natiuitatis Domini non habere aliam Præfationem, quàm de Natiuitate, sicut & Festum S. Ioannis, argumento à fortiori: & item, quòd Præfatio de tempore, & de die, idem sonat in hac Rubrica.

5 Post Præfationem incipitur^e Canon Missæ secreto; in quo seruentur omnia vt in Ordine Missæ. Vbi verò^f infra actionem, & Communicantes, & Hanc igitur, vel alia, variari contingit, suo loco in proprijs Missis adnotatur.

e Canon.] Id est Regula. Canon vox vsurpata à sancto Gregorio lib. 11. Epist. 16. qui & Precem nominauit lib. 7. Epist. 63. Regulam vocat Ecclesiasticam Ambrosius in Epist. ad Timoth. cap. 2. Legitimum, Optatus Mileuit. lib. 2. contra Parmen. Secretum, Basiliius de Spiritu sancto c. 27. Ordinem precum, Isidor. 1. de Diuinis Officijs cap. 15. & à Dionys. loco citato dicitur Actio, quia ex Valafr. cap. 22. in ea

actione est legitimus Ordo, & Regula fixa & stabilis ad Sacramenta conficienda. Auctor illius nescitur. antiquior est Ordine Romano, in quo habetur Canon, vt iam vsitatus; & in Liturgia sancti Petri totus habetur, sed partim auctus, saltem Sanctorum nominibus, post mortem Petri. Antiquior est omni memoria, inquit Bel-larmin. mox citan. loco. & quia nulla ibidem fit mentio Confessorum, pro-

bat idem *lib. 2. de Missa cap. 20.* fuisse finitum totum ante Concilium Maguntiacum, in quo Festa Confessorum habentur. Putat *Innoc. III. lib. 3. c. 10.* finitum ante S. Siluestrum. Tamen vltimus, qui addidit Canoni, fuit S. Gregorius, vt dicemus: à quo, *loco citato*, dicitur fuisse à Scholastico compositus. quem putant esse Gelasium doctrina clarissimum, *Innoc. III. lib. 3. c. 10. & Honor. in Gemma an. lib. 1. cap. 90.* De Musæo Massiliensi dubitat *Pamelius in Liturgijs*, qui Scholastico sermone scripsit librum Sacramentorum circa annum 490. Vel de Victoriano Voconio Mauritanæ Episcopo, qui composuit Sacramentorum volumen, & vixit inter tempora SS. Hieronymi, & Gregorij Papæ. Sed sicuti verè compositus fuit à pluribus, ex Domini verbis; ex Apostolorum traditionibus, & sanctorum Pontificum institutionibus, iuxta Concilium Tridentinum *Sessione 22. cap. 4.* ita pars eiusdem antiquior est altera, vt patebit ex auctoribus singularum partium, de quibus *in II. Parte Rubricarum generalium titulo VIII. & seq.* agemus commodiùs.

[*Infra actionem.*] Hoc est Canonem, ob rationem supra allatam.

[*Communicantes, &c.*] Varietas hæc habetur in libro Sacramentorum S. Gregorij. *Microlog. cap. 12.* hæc habet: In summis Festiuitatibus quædam Canoni in illo loco, vbi dicitur, *Communicantes*, vel, *Hanc igitur oblatio-*

nem, interponimus; quæ tamen ex antiquioribus & emendatioribus Sacramentarijs interponenda esse didicimus; videlicet in Natiuitate Domini, in Epiphania, in Cæna, in Pascha, in Ascensione, in Pentecoste. quæ sanè cum nostris Missalibus cõcordant. Dantur autem casus, quòd separari debeat *Communicantes* à sua Præfatione; nam infra Octauam Ascensionis, si occurrat Festum sanctorum Philippi & Iacobi, *Præfatio* erit de Apostolis, *Communicantes* de Ascensione, licet in Missa nulla fiat commemoratio; idemque accedere potest in Inuentione S. Crucis, & in Missis solemnibus Votiuus, quæ dicuntur infra eandem Octauam, & habent Præfationem propriam.

Ratio verò est, quia *Communicantes* habet infra illam Octauam quasi rationem de tempore; sicut haberet etiam Præfatio de Octaua in prædictis Festis, si propriam Præfationem non haberent, vt dicitur *in titulo hoc eodem num. 3. & 4.* Et licet nulla fiat Commemoratio de Octaua, dicitur tamen *Communicantes*, sicut in Officio dicitur ad Primam, & in fine Hymnorum in prædictis Festis,

Qui victor in celum redis.

Neque enim idèò vnitur *Communicantes* Præfationi, vt simul vel dicantur, vel omitantur; sed vt faciliùs vtrumque reperias. Atque ita decreuit tandem sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627.

De Communione, Orationibus post Communionem,
Item missa est, vel, Benedicamus Domino, de Benedictione, & Euangelio S. Ioannis. XIII.

¹ **E**xpleto Canone, & alijs omnibus vsque ad Communionem, ea peracta dicitur ^h *Communicatio*, & ¹ *Orationes post Communionem*, eodem

dem modo & ordine vt in principio *Missæ*: & repetito Dominus vobiscum, dicitur, ¹ *Ite missa est, vel, Benedicamus Domino*, pro temporis ratione. *Ite missa est, dicitur* ^m *quandocumque dictum est, Gloria in excelsis. Cùm non dicitur, eius loco dicitur, Benedicamus Domino. Respondetur,* ⁿ *Deo gratias. In Missis Defunctorum dicitur,* ^o *Requiescant in pace. Respondetur, Amen.*

In *Communio*.] De hac Ordo Romanus, & Antiphonar. Gregor. & cantabatur, dum populus communicabatur. tradit *Rupert. lib. 2. cap. 18.* solitam dici post cibum salutarem, in gratiarum actionem. Cælestino Demochares *Tom. 4. cap. 15.* Gregorio tribuunt auctori *Gemm. lib. 1. cap. 90.* & *Hugo Victor. de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 11.* Deducit hunc ritum *S. Thom. 3. par. quæst. 83. art. 4.* ab Hymno dicto à Christo & Apostolis post cœnam. Nunc cantari debet post *Agnus Dei* immediatè; nisi fiat populi Communio, ad quam ea cantatur.

¶ *Orationes post Communionem.*] Idem docet *Microl. cap. 19.* quas Orationes Collectas etiam vocat Ordo Romanus. Ad complendum, titulus earum est in *Sacrament. Gregoriano.* Benedictiones appellat *VValafr. loco citato.* quæ pro communicatis dicebantur; neque alia tunc in fine benedictio dabatur populo, *Microl. cap. 21.*

¶ *Ite missa est, &c.*] A Leone institutum fuisse scribit *Radulph. Prop. vlt.* quod tamen habetur in *Liturgia sancti Petri, & expressius in constit. Apost. lib. 8. cap. 23.* & quidem in Festis, concurrente populo, dimittitur ille solemniter, nisi tristitia temporis insinuanda sit, vt in Dominicis *Quadragesimæ, & eiusmodi, in ferialibus au-*

tem, vbi deuotiorum est accessus ad Missam, ij sunt potius detinendi in diuinis benedictionibus, *Microl. c. 46.* sed Clemens vitur ijs verbis, *Ite in pace.* A Christo deducit hunc ritum *Vualdensis Tom. 3. tit. 4. cap. 44. num. 7.* qui in fine cœnæ dixit: *Surgite, eamus hinc.*

¶ *Quandocumque dictum est, Gloria.*] Docet *Microl. cap. 19. & 46.* solemnis autem est dimissio, ait *Rupert. lib. 2. cap. 20.* & gaudium sonat commune Hymno Angelico, & Cantico, *Te Deum;* vnde se inuicè consequuntur, sicut cantus Angelorum & iter Pastorū ad Christum, *Duran. l. 7 c. 1.*

¶ *In Deo gratias.*] Hoc loco vsurpari innuit *Dion. cap. 3. Eccl. Hierach. ijs verbis:* In gratiarum actionem sacram desinit, cum omni Ecclesiæ sacra plenitudine. *August. etiam Epist. 59. ad Paulinum:* Participato tanto Sacramento gratiarum actio cuncta concludit. quod *Amalar. lib. 1. cap. 34.* de hoc ritu declarat.

¶ *Requiescant in pace.*] Explicat *Duran. lib. 4. cap. 47.* vt requies concedatur, quam eis optamus. Sed antea meminere huius ritus *Steph. Eduens. de Sacr. Alt. cap. 18.*

Dicitur autem hoc loco semper in plurali numero, licet pro vno dicatur Missa.

2. Dicto^p Placeat, datur^q Benedictio, quæ à Celebrante semper datur in Missa, præterquam in Missis Defunctorum. Deinde legitur^r Euangelium

lium S. Ioannis, In principio, premissis Dominus vobiscum, & Initium, vt moris est: quod Euangelium numquam pratermittitur in Missa, nisi quando sit de Festo in aliqua Dominica, vel Feria quæ habet Euangelium proprium: quod legitur eius loco. Excipitur Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non legitur in fine Missæ, quædo in ea occurrit Vigilia Natiuitatis Domini, quia nec in Officio lectum est. In tertia Missa de die Natiuitatis Domini legitur in fine Euangelium de Epiphania, Cum natus esset Iesus. Et in Dominica Palmarum in Missis priuatis legitur Euangelium quod ponitur in benedictione Palmarum, quod etiam lectum est in Officio. In Vigilijs quæ occurrunt in Quadragesima, vel Quatuor Temporibus, non legitur Euangelium Vigiliæ in fine Missæ. Et similiter in Missis Votiuus numquam legitur in fine aliud Euangelium, nisi S. Ioannis.

p Placeat.] Huius meminit *Microlog. cap. 22.* quamquam post datam benedictionem.

q Benedictio.] De hac à Sacerdote hoc loco danda indicium est in *Liturgia S. Petri, & in lib. 8. Const. Apost. cap. 23.* expressè de ea scribit *Hier. ad Rusticum Narbonensem Episcopum*, cuius verba de benedictione hac explicat *Microlog. cap. 21.* qui & addit causam; vt, qui non communicatus discedit, saltem benedictus à Sacerdote recedat. habetur etiam de *Conf. Dist. 1. Cum ad celebrandum. ex Conc. Aurelian. 1. cap. 28. & Agathen. cap. 47. ead. Dist. Missas.*

r Euangelium sancti Ioannis.] In Liturgia S. Petri habentur hæc verba in fine, *Deinde plenitudo legis, & Prophetarum.* legebatur ergo aliquid. Et *Lindanus* citat Liturgiam S. Simeonis Syracusani ante annum 800. in cuius fine Lectio iubebatur. Apud quosdam Lectio Euangelij S. Ioannis fuit in vsu, ex *Durand. lib. 4. cap. 24. & ex cap. Quidam. de Celebrat. Miss. tum in Conc. Saiegunst. tit. de Suffrag. cap. 22.* Additum ergo denuò est, quoad om-

nes, & *Burchard.* habet: vt diuinitatis & humanitatis Christi quasi circulari sigillo factò, vt opinor, toti Sacrificio extremam manum imponamus, & vt tanti beneficii iugiter recordemur, ait *Suarez p. 3. disp. 83. sect. 1.* Eius loco legitur Euangelium, quod in Officio lectum est pro nona Lectione, vt Missa concordet cum Officio; & nullum Euangelium in Missali positum pratermittatur, quin aliquò modo publicetur populo in Missa, saltem per modum commemorationis in fine Missæ. Item, si quis fortasse primò Euangelium non audierit, in fine saltem Missæ audire poterit alterum, ait *Suar. loco citat.* Ex his autem ratio patet Rubricarum sequentium de Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non modò non lectum est in Officio Vigiliæ Natiuitatis Domini, sed & sufficienter lectum est pridie in Missa Sabbati Quatuor Temporum.

[In terna Missa Natiuitatis Domini.] Ne in eadem Missa legatur bis idem Euangelium, legitur illud Epiphaniæ; quod & conuenit Natiuitati Christi, & in fine occasionem præbet

bet adorandi cum genuflexione, vti ad ea verba, *Et verbum caro factum est*; quando nimirum dicitur, *Et pro-cidentes adorauerunt eum.*

t *Euangelium Vigilie.*] Quia nec in Officio lectum est, ideo neque legitur in fine Missæ.

u *In Missis Votiuis.*] Quia Votiuæ discordant ab Officio, cuius Euangelium vel nobiliori loco in Missa le-

gendum est, vel omittendum; idcirco semper in ijs legitur Euangelium S. Ioannis.

Dicitur etiam Euangelium S. Ioannis in fine Missæ de Festo, in qua nulla fit commemoratio Feriæ priuilegiatæ, vt in tit. 7. num. 2. quando scilicet dicuntur duæ Missæ, de Festo, & de FERIA, sine vtrorumque commemoratione.

De ordinanda Missa ex supradictis Rubricis. XIV.

Supradictis Rubricis cognitis, si quis velit ordinare Missam diei, recurrat ad Ordinarium Missarum de Tempore, vel de Sanctis, secundum qualitatem Officij. Si proprium non habeat, recurrat ad Commune Sanctorum. Si de FERIA agendum sit, & propria Missa non fuerit de FERIA, dicatur Missa precedentis Dominica, omisis Gloria in excelsis, & Symbolo: praterquam Tempore Paschali, in quo semper dicitur Gloria in excelsis, vt supra, excepta Missa Rogationum: & in Aduentu^x pratermittitur Alleluia post Graduale, cum suo Versu. Si dicenda sit Missa Votiuæ, requiratur post Commune Sanctorum suo loco. Si plures Orationes dicenda sint, requirantur post Missas Votiuas, suo loco de singulis rebus singula. Si pro Defunctis dicenda sit Missa, habetur post Missas Votiuas, cum Collectis diuersis, circa finem Missalis. Ordo totius Missæ, cum Prefationibus, Canone, & alijs dicendis, habetur suo loco, cum Proprio Missarum de Tempore.

EX his colligitur, ordo Missalis quàm optimè institutus sit, in quo primùm habentur Missæ de Tempore, ab Aduentu ad Pascha, à Paschate ad Aduentum: & hæ sunt Missæ, vt ita dicam, de Vita Christi per annum distributæ. Deinde Missæ de Sanctis, ab Aduentu item ad Aduentum, siue finem Nouembris: & hæ sunt Propriæ. Tum communes de iisdem. Quarto loco Votiuæ, & pro varijs necessitatibus. Postremo loco pro Defunctis, qui extremum in pace clausurunt diem. Canon verò medium Missalis iure occupat locum cum Ordi-

ne Missæ, qui communis est omnibus Missis.

x *Pratermittitur Alleluia.*] Feriæ Aduentus sunt quasi Vigiliæ summæ Festiuitatis Natalis Domini; & in iisdem erat ieiunium, vt dicemus tit. seq. ad mœrorem representandum sanctorum Patrum expectantium Messiam. Quare sicut in Vigilijs, & alijs ieiuniorum diebus, ex *Alcuin. de Diu. Offic. cap. de Parasceue*, omittimus festiuissimum Alleluaticum melos, ita & in Ferijs Aduentus. Repete ea quæ diximus supra tit. 10. ad num. 4.

Acci-

Accidit aliquando obstinatè peti ab aliquibus Missam celebrari de Sancto infra eiusdem Octauam, sed in die, in quo fit Officium de alio Sancto Semiduplici cum commemoratione Octauæ; puta, exigunt Missam de S. Ioanne Baptista in Festo S. Leonis II. seu Missam S. Antonij Patavini infra eiusdem Octauam, & sæpè infra Octauam Corporis Christi; seu Missam de B. Virgine in Festo S. Nicolai Tolentianis, & similes Missas: quo ritu hæ Missæ celebrabuntur? neque enim à Rubricis Votiuæ Missæ prohibentur dici infra præfatas Octauas, neque in Festis prædictis Semiduplicibus: at neque meræ Votiuæ eæ videntur esse, ratione propriæ Octauæ, infra quam eæ petuntur dici. Multis autem hac de re à me quærentibus respondi, saluo

meliori iudicio, & S. Rituum Congregationis arbitrio, Festiuas eas non esse, quia Horis Canonicis non correspondent: & Votiuas esse ex hoc potissimum capite, quia non correspondent Officio, quæ est Votiuarum nota, in tit. seq. 15. num. 5. tum quia supponimus, infra Octauas proprias eas occurrere, transacto Festo. Et licet Octaua tota reputetur vnus & idem dies Festus, vnde & Missa Festi repetitur per totam Octauam; tamen id locum habet, quando perseverat Officium de Octaua simul cum Missa, secus, si discordat Missa ab Officio. Posito igitur, quod eæ sint Votiuæ potius quàm Festiuæ, ritum Votiuarum in his obseruarem, si obstinatè exigantur, aut si negari non possint sine petentis offensione.

De Hora celebrandi Missam. XV.

Missa priuata saltem post Matutinum & Laudes, quacumque hora^r ab aurora vsque ad meridiem dici potest.

y e Ab aurora vsque ad meridiem.]
Nempe in luce, quia ex S. Thoma 3. par. quest. 83. artic. 2. ad 4. Christus ait, Me oportet operari, donec dies est, Ioan. 9. addit Suar. disp. 80. sect. 4. nec ante auroram regulariter ad opus publicum conueniri, nec post meridiem ieiunium protrahi: vbi etiam concedit horam cum dimidia ante ortum Solis, ex causa. Tertiam partem horæ ante auroram, vel post meridiem, esse notabilem partem, & sufficientem ad lethale peccatum, docet Azor. lib. 10. cap. 25. quest. 6. minor quàm tertia pars horæ excusat à lethali, ex Solo 4. Distin. 14. quest. 2. artic. 2. concedit Nauar. in Man. cap. 25. num. 85. & alibi,

celebrari posse ex causa rationabili post meridiem; contra quem cum communi opinione scripsit Francol. Tractat. de Tempore Hor. Canonic. 1. par. cap. 41. iusta verò causa esse potest, post Missam solemnem tardiùs cantatam in Festis, vel post concionem longiorem, addit Suar. vt fiat de licentia Episcopi, si commodè haberi potest.

Priuilegiati, vt hora ante vel post celebrare queant, poterunt hora ante, vel post statam horam à Summistis regulariter concessam, celebrare; aliàs non esset priuilegium.

Varijs igitur horis celebrari priuatim potest, quia fit in Missa memoria Passionis, quæ accidit manè; Mortis, quæ

quæ hora nona; Resurrectionis, quæ tertia vel sexta contigisse creditur, item manè; & Ascensionis, quæ hora *Durandus lib. 4. cap. 1.*

2 *Missæ autem Conuentualis, & Solemnis, sequenti ordine dici debet. In Festis Duplicibus & Semiduplicibus, in Dominicis, & in fra octauas, dicta in Choro. Hora Tertia. In Festis Simplicibus & Ferijs per annum, dicta Sexta. In Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, etiam infra Octauam Pentecostes, & Vigilijs quæ ieiunantur, quamuis sint dies solemnes, Missa de Tempore debet cantari post Nonam.*

Missæ solemnis semper dicitur post aliquam Horam, etiam in nocte Natiuitatis Domini, vt Horæ Canonice sint quasi quædam ad Missam præparatio, *Francol. 1. p. cap. 38.* & post varias Horas, vt maiori præparatione, minorive, pro Missarum varietate, seu dierum, fiat Missa.

Hoc loco notandum est, quòd Missa Parochialis sine cantu est priuata, non Conuentualis, de qua in his Rubricis, licet ad eam conueniat populus, seu loci Clerus, quo posito, multa facillè definire poteris circa Rubricas Missalis.

2 *In Choro.*] Presbyterium dicitur in *Epist. SS. Cornelij & Cypr. Sactuarium Altaris, in Concil. Braccaren. 1. num. 31.* Sancta Sanctorum, in *Turon. 11. c. 4.* Chorus, in *Tolet. IV. n. 17.* hoc est, consensio cantantium, ex *Augustino in Psal. 149.* vnde & Corona dicitur ab *Isid. lib. 1. de Offic. cap. 3.* quia in modum coronæ, ait *Amal. lib. 3. cap. 3.* A chorea deducit Gemma *lib. 1. cap. 139.* Græca vox significat lætitiā, in *Platone 2. de Leg.*

a *Hora Tertia.*] Non ante Horam Tertiam cantari Missam iussit Thelephorus, ex *Amal. lib. 3. c. 42. de Conf. Dist. 1. Noctæ. & ibid. cap. Et hoc. & de solemni intellexit Duran. loco citato.* S. Cassius Narniensis Episcopus hac eadem Hora celebrare consuevit, lau-

datuſque de celo fuit, apud S. Gregor. in *Dialogis.* in Festis autem Hora Tertia obseruatur, ea fortasse ratione, inquit *Amalar.* quia ea hora Christus ascendit in Crucem, apud *Marc. c. 15.* hoc est, linguis Iudæorum clamantium, Crucifige; vel, ex *Microl. c. 58.* quia inter reliquas passionis Christi horas, tertia Resurrectioni Domini, siue Natiuitati eiusdem propinquior esse videtur; vel, ex *Radulph. Prop. ult.* quia ea hora missus fuit Spiritus sanctus; vel, ex *Conc. Aurelian. III. c. 11.* vt facilius redire possint ad Vespertina Officia in Festis Sacerdotes præfertim, quibus eos non decet deesse; vel, ex *August. apud Burchard. lib. 2. cap. 54.* vt populus ante cibum conueniat, Missam & Concionem auditurus. Hinc ex *Collec. Martini Braccaren. c. 66. & habetur can. fin. Dist. 44.* Tertia Hora dicitur Sacra, quia sacris Missarum solemnijs dicata: ab Italis Aurea, ex *Alph. de Torres 3. par. cap. 4. num. 14.*

Si propter terræ frigiditatem populus veniat tardiùs ad Ecclesiam pro Missa solemni, præstat differri tempus recitandi Horam Tertiam, quàm cantare Missam de Festo, seu Dominica post Sextam, ita censuit sacra Rituum Congregatio, referente *Alcocer in suo Cerimoniali.*

b *Dicta Sexta.*] In profestis (cuiusmodi

modi sunt Festa Simplicia, & Feriæ post Sextam, *Gemma anim. lib. 1. cap. 113.* quia, inquit, ea Christus manibus Gentilium crucifixus est, *Ioannis 19.* & quia in profectis neque lætitia, neque luctus, sed quid medium videtur habere locum; lætitia in Festis Horam Tertiam requirit, luctus Nonam, *Francol. 1. par. de Temp. Hor. Can. cap. 29. num. 3.*

c *Post Nonam.*] In ieiunijs ita instituisse Pelagium, scribit *Duran. loco supra cit. & in cap. Solent. Distinct. 1. de Consecr.* hoc idem iubetur. Horæ Nonæ meminit in Quadragesima *Ambr. Serm. 8. in Psal. 118. & Amal. lib. 1. cap. 7.* quia in ea, *Amal. ait lib. 3. c. 42.*

expiravit Dominus; & quia ad Vesperam ieiunabatur, *Microb. cap. 49.*

Item in Aduentu: quia Aduentus ferè æquiparatur Quadragesimæ, *Hugo Vict. lib. 3. de Spec. Miss. cap. 4. & 9.* In Aduentu ieiunium erat, *Durand. lib. 6. cap. 1. de Aduentu.* & de Romanis testatur *Radulph. Prop. 16.* imò & vniuersale ieiunium illud vocat *Raban. de insit. Cler. lib. 2. cap. 22.* quod à sancto Perpetuo Turonensi Episcopo institutum fuit, ex *Gregor. Turon. lib. Hist. 10. cap. 31. & Conc. Matiscon. can. 6.* sanciuit in Ferijs II. IV. & VI. saltem obseruandum esse, cum quotidianum præcepisset Turonense I. *can. 13.*

3 *Missæ autem Defunctorum dici debet^d post primâ diei: ubi verò dicuntur eorum Vigiliæ manè post Matutinum diei, dictis huiusmodi Vigilijs cū Laudibus, immediatè dici potest Missa pro Defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum Missa Conuentualis dicitur post Nonam, quia eo die est principalis. In die etiâ Depositionis Defuncti, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Anniuersario solemnè, in quo sit concursus populi, poterit similiter dici ultimo loco post Nonam.*

d *Post primam diei.*] Properandum enim est in suffragijs Defunctorum: at in diebus alijs, de quibus in hoc numero, rectè post Nonam; tum quia discordat ab Officio; tum quia Hora Nona & ipse Christus emisit spiritum; tum quia Hora Nona mœroris est, vt in die ieiunij.

4 *Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Missam Conuentualem, Missæ^e in Natiuitate Domini, quarum prima dicitur post mediam noctem, finito Te Deum laudamus in Matutino, secunda in aurora, dictis Laudibus & Prima, tertia verò in die post Tertiam, vel ubi aliter^f ex dispensatione Apostolica disponatur.*

e *In Natiuitate Domini.*] De prima Missa in nocte extat Canon Thelephori de *Consecrat. Dist. 1. Noctæ.* quia nocte natus est Christus. De secunda in aurora, *ibidem*, quia Pastores ea hora creduntur adorasse Christum natum. Plura in Rubrica de Natiuitate.

f *Ex dispensatione Apostolica.*] Intellige de concessa post Concilium Tridentinum, quod prohibet, ne alijs horis quàm debitis Missæ celebrentur, *Sess. 22.* sublatis quibuscumque priuilegijs, vt declarauit sacra Congregatio super Concilium.

5 *Missæ*

§ *Missæ Votivæ, quia non correspondent Officio, si solemniter celebrentur pro re gravi, vel publica Ecclesia causa cum populi frequentia, dicantur post Nonam.*

Duplicem habes causam, discordantiã ab Officio, & frequentia populi; qui dum tardiori Missæ interest, quasi suo ieiunio orationi publicæ vires addit.

De his quæ clara voce aut secretò dicenda sunt
in Missa. XVI.

1 **I**N Missa priuata clara voce dicuntur *Antiphona, & Psalmus ad Introitum, Confessio, & qua sequuntur, excepta Oratione, Ausfer à nobis, & Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, &c. Item Introitus, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Dominus vobiscum, Oremus, Fleſtamus genua, Leuate, Oratio, vel Orationes, Prophetia, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Euangelium, Credo, Offertorium, Orate fratres, solum hæc duo verba, Prefatio, Nobis quoque peccatoribus, solum hæc tria verba. Item Per omnia secula seculorum, &c. cum Pater noster, Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus, hæc quatuor verba tantum, Communio, Oratio, vel Orationes post Communionem, Humiliate capita vestra Deo, Ite missa est, vel Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace, Benedictio, & Euangelium, In principio, vel aliud Euangelium. Alia omnia² dicuntur secretò.*

Hæc eadem *Burchard*. Quæ hîc clara voce dicenda enumerantur, habent apertam causam, vt audiantur à populo. Speciales cuiusque causas enarrabimus, cum de iisdem singillatim infrà suis locis agemus.

g *Dicuntur secretò.*] De prece cum silentio in Missa *Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 12. Concil. Laodic. can. 19. Triden. Sess. 22. can. 5.*

Causæ multæ. Primò, quia secretum mysterium est, *Hugo Vict. Erud. Theolog. in Specul. Eccles. cap. 7.* Secundò, quia significatur in hoc Sacrificio latere Sacrificia antiqua, *Amar. libro 3. cap. 19.* Tertio, & è contra, hoc Sacrificium latuisse in antiquis, *Gemma lib. 1. cap. 40.* Quarto,

silentium Sacerdotis latibulum Christi indicat, *Innocent. III. lib. 2. cap. 54.* multoties enim latuit in vitæ suæ cursu Christus; vnde & in Missa multiplex silentium. Quintò, in Passione Christi discipuli non nisi occultè confitebantur Christum, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 4. ad 6.* Sextò, vt videatur Sacerdos loqui cum Deo, quo cum corde loquimur clamantes magis quàm ore. Septimò, ne populus tædio afficiatur, neque Sacerdos longo clamore voce deficiat, *Gemma lib. 1. cap. 103.* Postremò, ne ipsa verba, in Sacrificio potissima, assiduitate aurium vilescant, *Alcuin. de Celebrat. Missæ.* nam repetuntur in omni Missa, & memo-

riae facile mandarentur, quod de Canone praesertim intellige: qui sine culpa graui non potest alie totus legi. Ita Doctores communiter.

- 2 Sacerdos autem maximè curare debet, ut ea quae clara voce dicenda sunt, distinctè & appositè proferat, non admodum festinanter, ut aduertere possit quae legit; nec nimis morosè, ne audientes tadio afficiat: neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, ut à circumstantibus audiri non possit, sed mediocri & graui, quae & deuotionem moueat, & audientibus ita sit accommodata, ut quae leguntur, intelligant. Quae uero secretè dicenda sunt, ita pronuntiet, ut & ipsemet se audiat, & à circumstantibus non audiatur.

Non eget commentario, sed monitione. Primò, ne clara voce dicantur ea prima uerba, *Memento Domine famulorum*, &c. Secundò, ne secretas alias Orationes addat Celebrans, nisi ad summum quasdam iaculatorias, & breues, ut, *Adoramus te Christe*, &c. quas concedit, seu tolerat sacra Concilij Tridentini Congregatio in *Declarat. ad Sessionem vigesimam secundam*, dummodò praescriptae in Missali non omittantur. Tertiò, uerba consecrationis secretè dicantur.

- 3 In Missa solemni clara uoce à Celebrante dicuntur, quando intonatur Gloria in excelsis, & Credo, Dominus uobiscum, Oremus, ante Orationem, & Offertorium, Praefatio, Pater noster, Pax Domini, & Orationes post Communionem. Alia quae in Missa priuata dicuntur clara uoce, in Missa solemni à Celebrante dicuntur submissa uoce.

His adde Orationes ante Epistolam, quae item clara uoce dicuntur. Chorus autem pro Celebrante clara uoce, & item Ministri supplere uidentur, quem ritum refert etiam *Burchardus*.

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemni. XVII.

1 IN Missa priuata Sacerdos genuflectit quādo legit Euangelium sancti Ioannis, in principio, ad illa uerba, *Et uerbum caro factum est*; & in Euangelio Epiphaniae, cum natus esset Iesus, ad uerba illa, *Et procidentes adorauerunt eum*. Item in Euangelio Feriae quartae post Dominicam quartam Quadragesimae, ad illa uerba in fine, *Et procidens adorauit eum*. Item genuflectit Dominica Palmaram, & in Missis de Cruce ad illa uerba in Epistola, *In nomine Iesu omne genu flectatur*, &c. & quando legitur Pâsio, ad illa uerba, *expirauit, uel emisit spiritum*, ut suis locis notatur.

Item

Item genuflectit cum dicit, *Flectamus genua*. Item quando in *Quadragesima* dicit in *Tractu Vers. Adiuvā nos Deus, &c.* & in omnibus *Missis de Spiritu sancto*, cum dicit *Vers. Veni sancte Spiritus, reple, &c.* Item quando *Sacramentum in Altari discoopertum* apparet, genuflectit quoties ante illud transit in medio *Altaris*: & quaecumque in *Ordine Missae*, & in ritu servando in *celebratione Missae* notatur, quod debeat genuflectere.

Prima duo habet *Burchardus*.

Vsus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expressè *3. Reg. cap. 8.* vt omittam gentilitios ritus; tum à Christo, *Luc. 22.* à sancto Stephano, *Act. 7.* Finis illius duplex est, ad orandum, & ad adorandum: ille significatur à *S. Ambrosio lib. 6. Hexaëmeron cap. 9.* Flexibile genu, quo Domini mitigatur offensa, ira mulcet, gratia promovetur. de hoc autem *Alcuin. cap. de Parasceue* ait: Per hunc habitum corporis mentis humilitatē ostendimus. & *Honorius in Gemma lib. 1. cap. 117.* Cadimus in terram, ait, vt Christum in carne adoremus; vt item memoremus, nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauari ingemiscamus; & vt lapsum animæ nostræ in vitia, dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Vnde & *Raban. lib. 2. de Instir. Cler. cap. 41.* Inflexio genuum, inquit, pœnitentiæ & luctus est indicium. In *Liturgia sancti Petri*,

pœnitentiam facere, est genuflectere, vt ibi notat *Lindan.* Quare in primis quinque casibus huius Rubricæ quis non videat, adorationis ergo genuflecti? & item in duobus vltimis erga Spiritum sanctum, & sacrosanctam Eucharistiam. In sexto verò, ad *Flectamus genua* oraturi genuflectimus; in septimo ad illa, *Adiuvā nos*, cum *Tractus* idem sit ac luctus, vt docuimus *suprà tit. 10.* genuflectimus ad indicandum solemnem luctum, *Raban. ubi supra.*

Et quamvis *Concilium Nicænum Canone 20. in vulgatis exemplar. vel 29. apud Turrianum*, statuerit, non genuflectendum in *Dominicis*, neque tempore *Paschali*, sed à stantibus orandum esse, ad significandam libertatem, vt ait *Ruper. lib. 8. cap. 3.* quam Christus sua Resurrectione nobis acquisiuit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflexione, quod bene nota pro mox dicendis.

2 *Circumstantes autem in Missis priuatis semper genuflectunt*,^h etiam tempore *Paschali*,ⁱ præterquam dum legitur *Euangelium*.

Eadem & *Burchardus*.

^h *Etiā tempore Paschali.*] Tam ad doctrinam in priuata *Missā* audiendam, quàm ad *Orationem* & mysteria tremenda, titulo adorationis curuantur genua à populo in tota *Missā*: nisi dicamus, priuatam *Missā* audiri, sicut & priuatas fieri preces, etiam

tempore *Paschali*, genibus flexis, quo modo orauit sanctus *Paulus* in littore *Tyri* genibus positus, *Act. 20.* paulò ante *Pentecosten*. non enim ea fuit oratio solemnis, iudice *Lorino in eun. textum.*

ⁱ *Præterquam dum legitur Euangelium.*] *Anastasi* Papæ *Decreto de G 3 Conf.*

Conf. Dist. 1. Apostolica. Sacerdotes, & ceteri omnes ad Euangelium stare debent, vt promptiores se ostendant ad credendum & obediendum Euangelio. Sed antiquior Clemens *lib. 2.*

Constit. Apost. cap. 61. testatur, Apostolos constituisse, vt etiam laici assurgant ad Euangelium. imò verò & capita nudabantur in *Ordine Romano*, quod & hodie obseruatur.

3 In Missa solemni Celebrans genuflectit^k ad omnia supradicta, præterquam ad^l *Flectamus genua*: & tunc ipse solus stat, Diaconus verò & Subdiaconus, & omnes alij genuflectunt. Ad Versum verò,^m *Adiuua nos Deus*, &c. & ad Versum, *Veni sancte Spiritus*, &c. genuflectit vsque ad finem. Item genuflectit in dieⁿ *Annuntiationis beate Mariæ*, & in tribus Missis *Natiuitatis Domini*, etiam quando cantatur in Choro, *Et incarnatus est*, &c. Alijs diebus, si sedeat cum cantantur ea verba, non genuflectit, sed^o caput tantum profunde inclinat: ^p si non sedet, genuflectit.

^k *Ad omnia supradicta.*] Cum priuatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: sicuti fit ad *ψ. Et incarnatus est*, &c. in Symbolo priuato & publico, si non sedet Celebrans.

^l *Flectamus genua.*] In Missa priuata ipsemet Sacerdos dicit *Flectamus*, & genuflectens exemplo suo docere debet alios. In solemni sufficit, vt Diaconus inuitans populum idem faciat. Sacerdos autem Deum orans regulariter stare debet, qui præ se fert personam Christi stantis, *Act. 7.* & orantis Patrem in cælis, *Amalar. lib. 4. cap. 4.* & *7. Duran. lib. 5. cap. 5.*

^m *Adiuua nos Deus*, &c.] Quæres fortasse hoc loco: Cur in solemni Celebrans genuflectit vsque ad finem dictorum Versuum, qui in priuata Missa genuflectere iubetur non nisi ad prima verba? Respondeo, quòd in priuata debet Sacerdos commodè posse legere Versum in libro, & idè sufficit, vt genuflectat ad prima verba: in solemni ea cantat Chorus, neque Celebrans est in alijs tunc occupatus. Genuflectit autem Celebrans vtroque

genu in medio Altaris, post lectum à se Euangelium. De Versu *Adiuua nos*, tradit hunc ritum in priuata Missa *Burchardus*.

ⁿ *Annuntiationis beate Mariæ*, &c.] Vt nimirum his diebus maiori cum veneratione adoretur Mysterium articuli & Festi propriissimum. Ante *Radulphum Romani* numquam ad hæc verba, *Et incarnatus est*, genuflectebant, *Prop. 23.* sed ritum tamen tradit huius genuflexionis in omnibus Missis *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 118.*

^o *Caput tantum profunde inclinat.*] Quia iam genuflectit, quando submissa voce cum ministris ad Altare Symbolum recitauit; caput autem inclinat apertum. Idem præstare debent ministri qui cum Celebrante sedent.

^p *Si non sedet, genuflectit.*] Scilicet in superioris Altaris gradu: Neque verò stare conuenit ad verba tantæ Filij Dei humilitatis: sedere potius conuenit quàm stare; quia sedendo, addita capitis profunda inclinatione, conrahitur & minoratur homo.

4 Mini-

4 *Ministri semper genuflectunt cum Celebrante, praterquam* ^q *Subdiaconus tenens librum ad Euangelium, & Acolythi tenentes candelabra, qui tunc non genuflectunt. Et cum Diaconus cantat illa verba, ad qua est genuflectendum, ipse versus librum, Celebrans & omnes alij versus Altare genuflectunt.*

^q *Subdiaconus, &c.*] In hoc casu se gerunt, ac si ille marmoreum esset legile, & Acolythi marmorea candelabra; neque textus Euangelicus demitti debet, neque lumen illius, vt ita dicam, humiliari, Ca-

rimonial. Episcop. libro primo cap. 10. & sequen.

^r *Ipse versus librum.*] Ne videatur recedere à libro, in quo legere frequentia debet. alij versus Altare, vbi est Crux, cui debetur adoratio.

5 *In Choro genuflectitur ab ijs qui non sunt Prelati, & ad Confessionem cum suo Psalmo. In Missis autem* ^r *Feriarum Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, & Vigiliarum qua ieiunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem Sanctus, vsque* ^u *ad Pax Domini, &* ^x *ad Orationes post Communionem, & super populum, excepta* ^y *Vigilia Pascha & Pentecostes, ac Natiuitatis Domini. Et similiter ab omnibus genuflectitur* ^z *quando eleuatur Sacramentum.*

^f *Ad Confessionem.*] Diximus enim supra, genuflexionem esse indicium poenitentiae, cum Rabano. Prelati vero stant, ob eorum dignitates, Abbates, & Protonotarij, & ij nempe, qui vti possunt Rochetto, si saeculares sint, & ijs digniores; sicut etiam Canonici, quando sunt parati, alias non, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 8.* De genuflexione ad Confessionem idem ferè docet *Burchard.* Cantores autem, si tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia stare debent ad Lectore.

^r *Feriarum Aduentus, &c.*] De Orationibus in Quadragesima, docet *Microl. cap. 50.* eadem est ratio in Aduentu, & diebus ieiuniorum, vt diximus supra tit. 15. num. 2. Item in Missis Defunctorum, ad luctum, ex *Rabano*, indicandum. Omnes autem genuflectunt ad vnum.

^u *Ad Pax Domini.*] Si enim danda est Pax, à Clero stante est danda, *Cerimon. Episcop. libro 1. cap. 24.* Sed & Pax Domini in hoc loco Missae, Resurrectionem Christi significat, *Innocentius III. libro 6. cap. 4.* ob quam standum est, vt in Dominicis, & tempore Paschali.

^x *Ad Orationes post Communionem.*] Quia eiusdem rationis sunt cum primis qua dicuntur ante Epistolam, *Microl. cap. 19.*

^y *Vigilia Pascha, &c.*] Hae Vigiliae sunt Festiuae & solennes, per modum Festi Duplicis celebratae, praterquam, quod Vigiliae Paschae & Pentecostes ad Paschale tempus attinent, quo stantes oramus, qua eadem ratione, his etiam adde Quatuor Tempora Pentecostes.

^z *Quando eleuatur Sacramentum.*]

Tradunt.

Tradunt Honor. III. de Celeb. Miss. cap. Sanè. & Chrysof. apud Duran. lib. 2. cap. 40. quia adoramus Christum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blasphemiae Iudaorum, qui dicebant flexo genu, *Aue Rex Iudaorum. lege Turrecrem. in can. Quoniam. de Consecr. Distinct. 3.* Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8.*

Dubitant non pauci in prædictis casibus, quando unicum genu, & quando duo genua sint flectenda. Et Celebrans quidem in Missa priuata, iuxta usum communissimum, ab initio ad finem vsque vnico tantum genu debet genuflectere, vt facilius furgat; in Missa item solemnè, ad ea omnia quæ sunt communia priuatae Missæ: duobus autem genuflectere debet in Missa solemnè ad prædicta quæ à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in prædictis est genuflectendum, & quasi orandum.

Ministri verò intra Missam ea-

6 In Missa item solemnè Celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum sedere potest à cornu Epistolæ iuxta Altare, cum cantatur *Kyrie eleison, Gloria in excelsis, & Credo*: alio tempore stat ad Altare, vel genuflectit, vt supra.

Possunt etiam sedere, dum cantatur Epistola & Graduale, si datur tempus, ex Decreto sacrae Rituum Congregationis relato ab Alcocer in suo *Carimo-*

dem seruare debent quæ facit Celebrans, vt expeditius illi ministrent. ad *Flectamus genua* amobus genuflectant.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties quoties Celebrans; quia non illi tunc ministrat vt Diaconus, qui est illi à latere proprius minister. semper autem genuflectit cum eo eidem vicinitus.

Alij de Clero à consecratione vsque ad communionem duo genua flectere debent, cum transeunt ante Altare; & item, quando patet Sacramentum in Altari: quod etiam faciunt Cardinales in Cappella Papæ. duo quoque ad *Flectamus genua*, ad Confessionem, Orationes ieiuniorum, Verfus, &c. de quibus supra, quando cum aliqua mora præscribitur genuflexio ratione cantus vel actionis longioris.

De Missa coram Sacramento in Altari exposito, & genuflexionibus eo casu debitis, dicimus in proprio capitulo, seu titulo.

niali. & semper sedent cooperto capite. Latus Epistolæ congruit, à qua parte est credentia; & vt cedat latus Evangelij Episcopo sedenti, si adfit.

7 In Choro sedent quando Celebrans sedet, & præterea^a dum cantantur Epistola, & Prophetia, Graduale, Tractus vel Alleluia cum Versu ac Sequentia, & ab Offertorio vsque^b ad incensationem Chori, & si non incensatur, vsque ad Praefationem: & ad Antiphonam^c qua dicitur Communio.^d Ad alia stant, vel genuflectunt, vt supra.

Eadem

Eadem *Burchard. in Ordine Missæ. a Dum cantantur Epistola, &c.*] Sedetur ad Epistolam, *Ambrosius in Epistola ad Cor.* vt maiori deinde reuerentia assurgamus ad Euangelium, *Rupertus lib. 2. cap. 32.* Anima quoque ad doctrinam sedendo fit sapientior. Qui verò non attendunt ijs quæ leguntur, venialiter saltem peccant, *Suar. lib. 4. de Hor. Can. cap. 12. nu. 20.* Acolythi verò nequaquam sedeant ad Epistolam; & quando sedent vnà cum Celebrante, sedeant super Altaris gradu in cornu Epistolæ, facie versa ad Celebrantem, non ad populum.

b *Ad incensationem Chori.*] Incensum enim adoletur stanti, *Carim. Episcop. lib. 1. cap. 23.* Et hinc simul aduerte, quòd, dum oblata incensantur, adhuc in Choro sedent, *Carim. Episc. ibidem.* Vellent aliqui tamen, quòd Clerus staret ad incensationem Crucis, sicuti stat ad incensationem Episcopi: sed Episcopo stante, stat etiam Chorus; & hæc est propria causa, non autem incensatio eiusdem. vnde, quia Papa sedet dum incensatur, non assurgunt Cardinales, nisi Papa incensato.

c *Quæ dicitur Communio.*] Non enim, vt aliàs, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo casu, ob reuerentiam sanctissimo Sacramento exhibendam, standum esset; sed cantatur post Communionem Sacerdotis, dum ablutionem sumit, quando neque ratio est genuflectendi, neque standi. ergo sedeant. Quamquam monet adhuc *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 8.* vt Communio canteretur immediatè post *Agnus Dei.* quòd si accidat fieri, facta commu-

nione celebrantis & aliorum, eo casu sedetur.

d *Ad alia stant.*] Quænam sunt hæc alia ad quæ stare Clerus iubetur? nimirum Primò ad Introitum, *Alcuin. cap. Quid significant vestimenta;* quo excitantur operarij Christi, & inuitantur ad opus, *Amalar. lib. 2. cap. 5.* hoc est ad Sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verè summum.

Item ad Orationem, exceptis diebus ieiuniorum, vt supra, quibus genuflectimus.

Item ad Euangelium, ratione supra allata cum *Decreto Anastasij hoc tit. num. 2.*

Item ad Præfationem, in qua stamus, vt sursum corda & corpora simul habeamus; nec genuflectimus, nisi initio sacri Canonis, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est.*

Item statim deposito Calice standum erit; quia, *hoc eodem tit. num. 5.* genuflectere debemus in diebus ieiuniorum vsque ad *Pax Domini.* Ergo Regula erit, quòd in Festis stare debemus post eleuationem Sacramenti vsque ad Antiphonam, quæ dicitur *Communio,* ad quam sedetur.

Item ad Orationem post Communionem, quæ rationis eiusdem est cum prima ante Epistolam, vt pluries diximus.

Standum præterea erit vsque ad finem Missæ; quia neque sedere, neque genuflectere iubemur.

Stare autem solemnitatem significat, sicut genuflectere, vt diximus, mœrorem, & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ Regulæ seruari possunt in Missâ solemnî.

De Coloribus Paramentorum. XVIII.

1 **P**aramenta Altaris, Celebrantis, & ministrorum, debent esse coloris conuenientis Officio & Missæ diei, secundum usum Romanæ Ecclesiæ: quæ quinque coloribus uti consuevit, Albo, Rubeo, Viridi, Violaceo, & Nigro.

Vestes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ sunt: nam primis temporibus communi indumento vestiti Missas agebant, *VValafr. cap. 24.* & B. Clemens, inquit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 89.* tradente B. Petro, usum sacrarum vestium ex lege decreuit. Sancta verò esse & honesta, S. Stephanus Papa iussit, *de Consecrat. Distinct. 1 Vestimenta. ex illius Epist. 1. ad Hilar. Anacletus meminit sacrarum vestium Epist. 1.* Hinc S. Hieronymus *lib. 13. in cap. 44. Ezechiel* Religio diuina, ait, alterum habitum habet in ministerio, alterum in vsu vitæque communi. quo loco vititur *Alcuin. cap. Quid significant vestimenta.* Et reuerà, si Sacerdotes antiqui vestes habuere ad Sacrificia non communes, nos in communi veste sacrificabimus? Noui fiant in Christo homines, ait *Hieron. loco citato*, moribus nimirum, & vestibus. Denique fortasse idè in veste cœnatoria

Christus Dominus hoc Sacrificium instituit *Ioan. 13.* quam fuisse syndonem albam docet *Baron. anno Domini 34. num. 39.* At de singulis vestibus infra dicemus, nunc de coloribus earundem.

e *Quinque coloribus.*] Totidem enumerat colores *Innocentius I I I. lib. 1. cap. 65.* quamuis Nigrum confundere videatur cum Violaceo, quatuor principales faciens colores, quatuor coloribus antiquarum vestium legalium respondentes, Byssi, Purpuræ, Hyacinthi, & Cocci, *Exodi 28.* Certum autem est, quòd post Siluestrum varius color fuit in vlu, si fortè antea lino vel lana tantum utebantur. nam Machario donata fuit stola à Constantino Magno filis aureis texta, *Theodoret. lib. 2. Histor. cap. 27.* Planeta sancti Gordiani, patris sancti Gregorij, erat coloris castanei, *ex Ioanne Diacono lib. 4. cap. 83.* fortè est idem color qui viridis.

2 Albo colore vititur à Vesperis Vigiliæ^e Natiuitatis Domini vsque ad Octauam Epiphaniæ inclusiue, exceptis Festis Martyrum, quæ infra eam veniunt. Feria quinta^b in Cœna Domini, & h^o Sabbato sancto in Officio Missæ, & ab illo die vsque ad Sabbatum in Vigilia Pentecostes ad Nonam, in Officio de Tempore, præterquam in Missa Litaniarum, & Rogationum. In Festoⁱ sanctissimæ Trinitatis. In Festoⁱ Corporis Christi. In Festo^m Transfigurationis Domini. In Festisⁿ beate Mariæ Virginis, præterquam in benedictione Candelarum & Processione, quæ fit in Festo Purificationis eiusdem. In Festis^o Angelorum. In Natiuitate^p sancti Ioannis Baptistæ. In principali Festo^q sancti Ioannis Euangelistæ, quod celebratur infra

fra Octauam Natiuitatis Domini. In utraque Cathedra sancti Petri. In Festo sancti Petri Ad Vincula. In Conuersione sancti Pauli. In Festo Omnium Sanctorum. In Festis Confessorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. In Festis sanctarum Virginum non martyrum, & nec virginum nec martyrum. In Dedicatione, & Consecratione Ecclesie vel Altaris, ac in Consecratione summi Pontificis, & in anniuersario Creationis & Coronationis eiusdem, & Electionis & Consecrationis Episcopi. Item per Octauas predictorum Festorum, quae Octauas habent, quando dicitur Missa de Octaua, & in Dominicis infra eas occurrentibus, quando in eis fit Officium de Dominica, praeterquam in illis Dominicis, quibus tributus est color Violaceus. In Missis Votiuus supradictorum Festorum, quocumque tempore dicantur: in Missa de Sponso & Sponsa.

Albus color adhibitus est Sacrificijs, teste Hieronymo contra Pelagian. & significat gloriam, gaudium, & innocentiam, ex eodem Hieron. in Ezech. & alijs Patribus.

f Natiuitatis.] Quia natus est Christus carens originali peccato; & in Epiphania, propter splendorem stellae, Innoc. III. loc. cit.

g In Cæna Domini.] Propter confectionem Chrismatis, quod mundationi animarum deseruit; & in Euangelio Missæ de lauandis pedibus agitur, idem ibidem. Adde vestem cœnatoriam Christi fuisse albi coloris, ex Baron. supra cit. hoc eod. tit.

h Sabbaro Sancto, &c.] Nam Resurrectionis Angelus testis & nuntius, stola candida coopertus apparuit, idem Innocen. Vestimentum eius sicut nix, Matth. 28. In Ascensione quoque Christi steterunt Angeli iuxta Apostolos in vestibus albis, Act. 1. cuius ritus Paschalis meminit Palladius in libello de Vita S. Niceta Lugdunen.

i Sanctissima Trinitatis.] Quis purior Deo? & hoc docet Directorium

diuini Officij ante annum 1557. citatum in Missali eodem anno 1557. impresso Venetijs.

l Corporis Christi.] Eadem ratione, qua supra in Cæna Domini, color albus adhibetur.

m Transfigurationis Domini.] Ex predicto Directorio & Missali. nam in ea vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, Matth. 17. Et nubes lucida obumbravit eos.

n Beatae Mariae Virginis.] Ex eodem Directorio. quia purior sub Deo creatura nequit intelligi, Damascen.

o Angelorum.] De quorum nitore Deus ad Luciferum: Vbi eras, cum me laudarent astra matutina? Job 38. & hæc Innocent. III. loc. citat. in hanc Rubricam.

p Sancti Ioannis Baptista.] Qui natus est sine peccato, sanctificatus in vtero, idem ibidem.

q S. Ioannis Euangelista.] Ex predicto Directorio. de quo, tamquam de Virgine, & Virginis altero filio, tunc fit Festum, nascente Christo primogenito Virginis.

r *Cathedra S. Petri.*] *Innoc. III. sup.* in qua veneramur Petrum tamquam Pontificem.

f *Petri ad Vincula.*] *Ex prædicto Director.* tum ob eiusdem innocentiam declarandam, tum ob Angelicam liberationem. in albis enim fortè Angelus apparuit Petro.

t *In Conuersione sancti Pauli.*] *Innocentius III. supra,* ad significandam primam eius sanctitatem baptismalem.

u *Omnium Sanctorum.*] In quo fulget præcipuè nomen Deiparæ Virginis, & leguntur eo die amicti stolis albis, *Innocent. III.* Aliqui Trinitatem includunt in hoc Festo, ob primum Festi Responsorium; sed Festum est B. Virginis & Sanctorum, vt patet ex *Martyrologio Romano.*

x *Confessorum.*] Ad indicandum candorem, & morum in illis, & doctrinæ in Doctoribus, *Innocent. III. loco cit.* Idem fiat in Festo Stigmatum sancti Francisci, sacra Rituum Congregatio 9. Decembris 1623.

y *Virginum,* &c.] In testimonium

puritatis & castitatis earum, quia albo colore gaudet castitas.

z *Consecratione Ecclesie.*] Nam Ecclesia virgineo nomine nuncupatur ab Apostolo 2. Cor. 11. *Innoc. supra.*

a *In Consecratione summi Pontificis,* &c.] *Innocentius III. loco citat.* Ratio esse potest, quæ supra de Pontificibus est allata.

b *Per Octauas,* &c.] *Ex eodem Directorio;* quia supra diximus, totam Octauam esse vnum & idem Festum.

c *In Missis Votiuis.*] Quia sequitur naturam principalis Festi id quod est votiuum; & militat eadem ratio coloris in Votiuis quæ in Festis. Quod de Votiuis dicitur, multò magis verum est in Festis Translationum, Apparitionum, & similibus Festorum.

d *De Sponso & Sponsa.*] Quia supponitur in Sponsa benedicenda carnis integritas; vnde Viduæ nuptias non benedicimus, *Rituale Roman. de Sacramento Matrimon.*

Exceptionum in hac Rubrica omnium causas, quia in sequentibus patebunt.

3 *Rubeo colore utitur* ^a *à Vigilia Pentecostes in Missa vsque ad Sabbatum sequens finita Nona & Missa. In Festis* ^b *sanctæ Crucis* ^c *. In Decollatione S. Ioannis Baptistæ. In Natali Apostolorum Petri & Pauli, & in Festis aliorum Apostolorum (exceptis Festo principali sancti Ioannis Euangelistæ post Natiuitatem, & Festis Conuersionis sancti Pauli, & Cathedra S. Petri, & eius Vinculorum.) In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Commemoratione S. Pauli Apostoli. In Festis Martyrum, excepto Festo sanctorum Innocentium, quando non venerit in Dominica: si autem* ^d *in Dominica venerit, viitur Rubeo, in eius verò* ^e *die Octaua semper viitur Rubeo, quocumque die occurrat. In Festis sanctarum* ^f *Virginum martyrum, &* ^g *Martyrum non virginum. Item* ^h *per Octauas prædictorum Festorum quæ Octauas habent, quando fit de Octaua, & in Dominicis infra eas Octauas occurrentibus, eodem modo vt dictum est*

est supra de colore Albo. Item in Missis Votiuus supradictorum Fessorum, & in Missa ° pro eligendo summo Pontifice.

Rubeus color, seu purpureus, indicat dignitatis gradum alijs excellentiorem: humano sanguini similis est, igneam refert naturam. ex quibus facile patebunt sequentes ritus.

e *A Vigilia Pentecostes.*] Innoc. III. loco cit. propter sancti Spiritus feruorem, qui in igne descendit, Act. 2. & propter potestatis plenitudinem in igne significatam, Apostolisque datam, ex *Tobia Corona de Templis*, par. 1. cap. 49.

f *Sancta Crucis.*] Ex citato Directorio, quæ sanguine Christi consecrata fuit, & passionem illius indicat Rubeus color.

g *In Decollatione, &c.*] Innoc. III. ob effusionem sanguinis.

h *In Dominica venerit.*] Ex eodem Directorio, ratione Dominicæ, quæ

semper est festiua, cui & idcirco eod die conceduntur Hymnus Angelicus, & Alleluia. Festiuus enim SS. Martyrum color est Rubeus: qui vt Festiuus est, Dominicæ congruit; vt Rubeus verò, conuenit Officio de Innocentibus, quod fit in Dominica.

i *Die Octaua.*] Ex eodem Directorio. Octaua enim glorificationem denotat, *Amalar. lib. 4. cap. 29. & 36.*

l *Virginum martyrum.*] Quia martyrium præfertur virginitati, Innocentius III. loco citato.

m *Martyrum non virginum.*] Quia pro Christo sanguinem fuderunt.

n *Per Octauas prædictorum.*] Ratione supra allata numero præcedenti, ex citato Directorio.

o *Pro eligendo summo Pontif.*] Quia æquiualeat Missæ de Spiritu sancto.

4 *Viridicolore utitur ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam, & ab Octaua Pentecostes vsque ad Aduentum exclusiue, in Officio de Tempore, excepta Dominica Trinitatis, vt supra: ac exceptis Dominicis infra Octauas occurrentibus, in quibus color Octauarum seruatur: exceptis etiam Vigilijs, & Quatuor Temporibus, vt infra.*

Eadem in citato Directorio. Viridis color medius est inter colores, ait Innocentius III. loco citato. & idcirco utimur eo in diebus ferialibus, & communibus, inquit ille: cuiusmodi sunt dies ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam, & ab Octa-

ua Pentecostes vsque ad Aduentum, in Officio de Tempore. Dies etiam Domini minus solemnes sunt his temporibus, & communes vocantur ab Innocentio comparatiue ad alias Dominicas & solemnitates anni.

5 *Violaceo colore utitur à prima Dominica Aduentus in primis Vesperis, vsque ad Missam Vigiliæ Natiuitatis Domini inclusiue: & à Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum ante Missam inclusiue, in Officio de Tempore: excepta Feria quinta in Cæna Domini, in qua utitur Albo, & Feria sexta in Parasceue, in qua utitur Nigro, vt infra:*

frā: & ^p benedictione Cerei in Sabbato sancto, in qua Diaconus, illius Praefationem dicens, sobus vititur Albo: ea autem finita, Violaceo ut prius. Item in ^q Vigilia Pentecostes ante Missam, à prima Prophetia usque ad benedictionem Fontis inclusivè. In ^r Quatuor Temporibus, & Vigilijs quæ ieiunantur, exceptis ^t Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes. In Missa ^u Litaniarum in die S. Marci Evangelistæ, & Rogationum, & in Processionibus quæ his diebus fiunt. In Festo ^v SS. Innocentium, quando non venerit in Dominica. In Benedictione ^x Candelarum in die Purificationis beate Mariæ, & in benedictione Cinerum, ac Palmarum, & in ipsa Dominica in Palmis, & in eorundem, ac generaliter ^y in omnibus Processionibus: ^z exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti, & quæ fiunt ^a in diebus solemnibus, vel pro gratiarum actione. In Missis ^b de Passione Domini, ^c Pro quacumque necessitate, Pro peccatis, Ad tollendum schisma, Contra paganos, Tempore belli, Pro pace, Pro vitanda mortalitate, Pro iter agentibus, & Pro infirmis.

Eadem ferè habet citatum Directorium. Tempore Innocentij III. Niger color adhibebatur ijs diebus, quibus à nobis Violaceus; quo utebatur Ecclesia tunc temporis bis tantum in anno, in Festo Innocentium, & in Dominica Lætare, diebus, inquam, afflictionis, & abstinentiæ; pro peccatis, & pro Defunctis, inquit ille: nunc autem convenientius Violaceo utimur ab Adventu ad Natalem Domini, & à Septuagesima usque ad Pascha.

^p Benedictione Cerei.] Pertinet enim ad Paschale Sacramentum, Durand. lib. 3. cap. 18.

^q Vigilia Pentecostes.] Eadem ratione qua Vigilia Paschæ, afflictionis indicandæ causa, & Cathecumenorum humilitatis ante Baptismum.

^r Quatuor Temporibus.] Durand. lib. 3. cap. 18. afflictioni enim debitus est color Violaceus.

[Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes.] Quæ sunt festiva, ut diximus.

^t Litaniarum.] Quæ cum mœrore quodam celebrantur.

^u Sanctorum Innocentium.] Quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Evangelio, Vox in Rama audita est, ploratus, &c. Matth. 2. & licet legatur idem in Octava, color tamen est alius, Rubeus nimirum & festivus, ratione allata supra ex Amalario. Item alia est ratio coloris Violacei; quia descenderunt ij in limbum, Microl. cap. 36. quæ, quia communis est Ioanni Baptistæ, in cuius tamen Decollatione Rubeo utimur; adde, illos non plene fuisse de nouo Testamento.

^x Candelarum, &c.] In Cinere & Palmis cum Passione Domini patet ratio coloris Violacei; in Candelarum verò benedictione & processione color Niger adhibebatur, ex Alcuino. sed diximus supra ex Innocentio III. Nigrum pro Violaceo usurpatum fuisse. Fortasse ratio esse potest Prophetia Simeonis ad Matrem Christi, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. nam alioquin

alioquin Missa pertinet ad puritatem Virginis eiusdem, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. Durandus autem lib. 3. cap. 18. anxiam Simeonis expectationem in hoc ritu significari tradit.

y In omnibus Processionibus.] Hoc est, in ijs quæ indicuntur ad Iubileum consequendum, vel pluuiam impetrandam, vel quid simile. nam in his casibus cum luctu & dolore est procedendum.

z Exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti.] Quæ colore albo adhibito fiunt, ratione allata in Festo eiusdem Sacramenti.

6 Nigro colore utitur Feria sexta in Parasceue, & in omnibus Officijs, & Missis Defunctorum.

Mortis est propriissimus color Niger apud omnes, Innocentius III. lococit. cap. 65. Acatij tempore erat hic ritus in vltu, ex lib. 1. Collectedan. Theodori Lectoris.

Regula verò in mutandis coloribus ea est, vt mutatio fiat in primis Vesperis Festi. Si autem Vesperæ non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui congruit illi de quo dicitur Capitulum.

a In diebus solemnibus.] Nam in his color adhibendus est, qui congruit Festo vel Missæ post Processionem cantandæ.

b De Passione Domini.] Ad Missam de Cruce color Rubeus, vt sequatur qualitatem Festi principalis, in quo effusio Sanguinis Christi representatur; ad Missam verò de Passione Violaceus, vt respondeat Dominicæ de Passione, cum qua participat in titulo & sacramento mortis Christi.

c Pro quacumque necessitate, &c.] In his nouem casibus, & similibus, habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

Si Officium & Missa discordant, color Altaris sequatur Officium; vestitium autem Sacerdotis sit color Missæ conformis. quæ diuersitas accidere solet in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octauas. Pro Missa verò solemnī conuenit, vt pallium etiam Altaris concordet cum colore paramentorum Missæ: quod adnotauit rectè P. Ruz in suo Cerimoniali.

De qualitate Paramentorum. XIX.

1 In Officio Missæ Celebrans semper utitur Planeta super Albam.

Quæ de re suo loco, cum de alijs vestibus Sacerdotalibus, par. 2. tit. 1.

2 Si autem sit Episcopus, & solemniter celebret, super Dalmaticam & Tunicellam.

De his etiam, cum de vestibus Pontificalibus, par. 2. tit. 1.

3 Pluiali utitur^o in Processionibus, & Benedictionibus, quæ fiunt in Altari. Item in Officio^b Laudum, & Vesperarum, quando solemniter dicuntur. Eodem utiturⁿ Assistens Celebranti in Missa Pontificali.

Pontificali. Item quando Celebrans à post Missam Defunctorum facit in fine Absolutionem.

d *Pluuiali.*] Pluuiiale & Cappa sunt idem, *Durand. lib. 2. cap. 1.* & forma quidem & vsus Pluuiialis similes sunt Cappæ, quam describit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 227.* Propria vestis, inquit, est Cantorum: & apud nos quoque Cantorum est Pluuiiale, in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 3.* in Vesperis à singulis ordinibus, inquit ille, portatur. Ergo Cappa hæc Honorij non est Casula, quæ solius Sacerdotis est, aut Diaconi, & Subdiaconi ad summum: contra coniecturam *Isidori lib. 15. Orig. cap. 12.* & contra *Duran. lib. 2. cap. 9.* qui volunt, Cappam esse Casulam. Sic autem describitur Cappa. Habet, inquit *Honor.* in supremo caputium, ad pedes pertingit, fimbrias habet, antè aperta manet. Et quis non videat hæc omnia conuenire Pluuiiali tantùm? Cappa est, quia capit totum hominem. Cappam etiam rustici vocant, quod Latini Tugurium, *Duran. ait loc. cit.* Capannam rustici nostri; & Pluuiiale quasi tugurium est contra pluuias, ideoque Pluuiiale vocitatur. Imò verò apud laicos quoque Cappa ea dicebatur, vt nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. Cuius caputij vsus erat absque dubio ad tuendum caput tempore pluuiæ, sicut in itinere caputio Feltri utimur. vnde & Pluuiialis laicorum Cappa ea dici poterat. Itaque modò Cappa Ecclesiastica cum caputio adhibita proprijsimè in Processionibus, extra Ecclesiam, caputio regens Sacerdotem, cum plueret, Pluuiialis nomen, vt opinor, est adepta. Impluua dicebatur vestis, qua Sacerdotes per

imbrem utebantur, ex *Varrone.* Pluuiiale item quasi fluuiiale dici potest; quia lineæ, quæ in ora anteriori sunt fluuij, seu flumina, à Græcis vocantur ποταμός.

Facile quoque accidere potuit, quòd *Ignatius Braccius Recinetensis* (cuius laus est in *Etymologys omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebraearum, quarum parat immensum opus*) postremò me monuit, à Plebe & Plebano (quem Piuiero vocauerunt Academici Florentini; & vulgò Piuiano dicimus) additam esse vocem Italicam Piuiale, aut Pieniale, aut Piuiale, quod postremum Latinitate donantes appellauerunt Pluuiiale. Ea enim vestis est in vsu frequentiori apud Parochos in Sacramentorum administratione. *Idem* autem *Honor. cap. 233.* concedit, Cappam deduci posse à Casula, id est, parua casa. Casulam antiquam fuisse scio valdè similem Pluuiiali nostro, excepto caputio, & anteriori parte, quæ in Casula non erat aperta; vnde & reflectebatur Casula vtriusque super brachia Sacerdotis; & in eleuatione Hostiæ ideo posterior Casulæ pars, vt hodie, eleuatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda. Ambrosiani vestigium retinent amplioris antiquæ Casulæ, tam latæ quàm longæ; & nos, cum de Casula, ex antiquioribus eam indicabimus infra. Adde, quòd in *Ordine Romano in consecratione Episcopi* Ordinandus prima vice ante Ordinantem constituitur cum Cappa super Albam, Cingulum, & Stolum; certè non cum Cappa Episcopali, lanea ordinaria, quæ non adhibetur super Albam, & Stolum,

lam, sed cum Cappa, id est Pluuiali: secunda verò vice *ibidem* constituitur idem Ordinandus cum Planeta super Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ consona sunt consecrationi Episcopi in Pontificali moderno. Ergo Cappa non est Casula, sed quasi Calula, & est Pluuiale. Vides cum forma simul & vsu antiquitatem? vide *Mysteria*, ex *Gemma loco cit.* 227. Hæc vestis conuersationem denotat, caputium verò supernum gaudium, quod est caput conuersationis, dicente Apostolo; *Nostra conuersatio in caelis est*: ad pedes pertingit, ob perseuerantiam: aperta manet ante, quia sanctæ conuersationibus æterna vita patet: in fimbrijs labor signatur. *Hæc Gemma*. Charitatem quoque significat Cappa, *ibidem cap.* 234.

Duran. loc. cit. in Cappa hac intelligi docet gloriosam corporum immortalitatem; vnde illa vumur in Festis maioribus. Et patent anteriores partes Cappa; quia corpora, inquit, facta spiritualia nullis animam obturabunt angustijs. *Ibidem* ipse vitur vocabulo Pluuiialis; ante quem apud alium auctorem non inueni hanc vocem.

e In Processionibus. Processio, quasi progressio, à procedendo in publicum, *Duran. lib. 2. cap. 10.* cuius origo, An à Purificatione beatæ Virginis cum Iosepho, Simeone, & Anna; vel certius, ex Historia Euangelica, à turbis in die Palmarum? *Tertullianus lib. 2. ad uxorem* meminit Processionum, & *Ambros. Sermone 8.* Aliæ verò sunt ordinariæ, vt in Festo Purificationis, in Dominica Palmarum, in Litanijs maioribus & minoribus, in Festo Corporis Christi, de quibus dicitur in proprijs Rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Episcoporum

fieri solent; quarum exempla multa refert *Duran. loco citat.* in his præferatur Crux cum luminibus; quorum auctorem faciunt S. Ioannem Chrysostomum *Socrates & Sozomenus, citati à Cesare Franciotto in Obser. circa mysteria totius anni*: Crux autem à Regularibus cum velo pendente, seu pallio, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 14. *Ianuarij 1617.* ad indicandam subiectionem & inferioritatem respectu Cleri secularis, eadem ratione; qua Baculo Abbatiali appenditur velum, seu sudarium nodo eiusdem, ad differentiam Baculi Episcopalis: quod notatur in *Actis Eccl. Mediolan. de Supell. Eccl. lib. 2.* & mulieri datur velamen supra caput, subiectionis indicium sub viro, *1. Cor. 11.* Porro ritus deferendi Crucem ante annum 398. teste *Baronio ibidem*, fuit in vsu: & imago Christi terga debet vertere Clero sequenti, quasi Christus præire videatur, nisi sit Archiepiscopalis, vel Papalis, in qua imago Crucifixi respicit Archiepiscopum, vel Papam, quasi ex illius aspectu in summa animarum cura ij recreentur, vt indicatur in *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 16. & aperte in Carimon. Marcelli lib. 3. cap. 20. & Crassi lib. 2. cap. 42.* etiam si inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, vt expressè dicitur in *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 15. citat.* contra recentiores quosdam, qui distinguunt in Cruce Archiepiscopali, quando immediatè præedit Archiepiscopum, & quando Canonici præcedunt eundem post eius Crucem.

Cùm igitur Processio sit quædam Cleri cum populo itineraria conuersatio, rectè Pluuiale adhibetur, quod, vt diximus, sanctæ conuersationis formam designat.

f *Et Benedictionibus.*] Hoc est Cinerum, Cereorum, Palmarum, sacrum Imaginum, &c. quæ, cum solemnes sint, Pluuiiale iure merito exigunt; neque aliud indumenti genus aptius esse potest benedictioni solemnæ, quæ fit extra Missam. Sunt aliæ Benedictiones, quæ non fiunt in Altari, & in fine Missalis de rebus varijs habentur, in quibus satis est Stola cum superpelliceo uti.

g *Laudum, & Vesperarum.*] Laudes & Vesperæ sunt pares numero Psalmorum, Hymnorum, & ratione Cantorum Evangelicorum, ut dicemus in Rubricis Breuiarij. Pluuiiale in ijs conceditur ad solemnitatem, *Cerimon.*

4 *Cum Celebrans utitur Pluuiali, semper¹ deponit Manipulum, & ubi^m Pluuiiale haberi non potest, in benedictionibus quæ fiunt in Altari, Celebrans stat sine Planeta cum Alba & Stola.*

1 *Deponit Manipulum.*] Manipulus non adhibetur cum Pluuiali: & fortasse, quia ille fletum & dolorem significat, ut infra docebimus, ideo non concordat cum Pluuiali, quod diximus significare conuersationem celestem, &c. ex Durando, gloriosam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: Fiunt processiones flebiles, ergo congruit in illis Manipulus fletus & doloris. Respondeo, non amplius eo nos uti ad tergendas oculorum lacrymas; tum verò extra Missæ Sacrificium sudario non sacro uti poterant antiqui. Vide quæ infra dicimus de Manipulo. 2. tit. 1. Sed de hoc ritu plena ratio penes Auctores desideratur adhuc.

m *Pluuiiale haberi non potest, &c.*] Planeta cum Stola est habitus ad Mis-

Episcop. lib. 2. cap. 3. & 7. Qui almutijs utuntur, eas deponant cum Pluuiiale induunt; sicut exuunt Cappas ij Canonici qui his utuntur.

h *Assistens Celebranti.*] Ordo Romanus dat Cappas Presbyteris assistentibus Papæ celebranti. Vides hinc etiam Cappas idem esse ac Pluuialia?

i *Post Missam Defunctorum, &c.*] Missa finita deponenda est Casula. Quæ ergo nunc ad Absolutionem solemnem aptior erit vestis, quàm Pluuiialis Cappa? vestis est ad omnia magè communis; neque benedicuntur, quia communis est cuiuscumque Ecclesiastico, neque ordinata ad Sacrificium Missæ.

sam tantum, & ideo potius Stola super Albam sufficit, deficiente Pluuiiali. Verum licet in hoc habitu procedat Celebrans, ac si haberet Pluuiiale; non tamen hinc sequitur, Stola gerere vicem Pluuiialis, ut ex verbis patet. quod malè inferunt alij. Stola verò vnà cum Alba in modum Crucis ante pectus gestari debet, cingulo de more coniuncta, & utrimque reli-gata. quòd si adhibeatur vnà cum superpelliceo, soluta pendebit à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non potest: & eodem modo siue cum Pluuiali, siue absque eo adhibeatur illa. fauet autem *Concil. Braccar. III. cap. 3.* Signum, ait, in suo pectore præparet crucis. licet enim ibi loquatur de Stolæ vsu in Missa, extra Missam tamen forma crucis, si fieri potest, muniri pectus decet.

5 n Dal-

5^a Dalmatica & 6° Tunicella vtuntur Diaconus & Subdiaconus in Missa
solemni, 7^a & Processionibus, 8^a & Benedictionibus, quando
Sacerdoti ministrant.

n Dalmatica.] Eam assignat Dia-
cono Ordo Romanus. sanctus Silue-
ster Diaconis concessit, ex Damaso. in
Dalmatia fuit reperta, Alcuin. c. Quid
signif. vest. & Isid. 19. Etymol. cap. 22.
primò textam ibidem fuisse scribit.
eiusdem verò vsus in Ecclesia fuit an-
te Siluestrum: nam sanctus Cyprianus
meminit, & Eutychianus Papa apud
Duran. lib. 2. cap. 9. Sacerdotum enim
erat habitus, & Casulis introductis
Dalmatica data est Diaconis, VVa-
l. Strab. cap. 24. qui tamen à Vice-
comite lib. 3. de Missæ apparatu cap. 26.
iure refellitur, cum antea lib. 3. cap. 29.
probauerit ille, fuisse Casulam in vsu
Sacerdotum tempore Apostolorum;
quod & nos infra suo loco ostende-
mus. Vli sunt etiam Dalmatica Reges
summi; quorum nomina vide apud
Baron. in Not. Martyr. ad 31. Maij.
neque verò Silvester omnibus Diaco-
nis eam concessit, sed tantum Roma-
næ Ecclesiæ, & in diebus tantum so-
lemnibus, in signum lætitiæ, Dist. 76.
cap. de ieiunio, ex Conc. Salegust. exte-
ris autem ex priuilegio Romani Pon-
tificis, vt ait Gregor. lib. 7. Epist. 3. ad
Aregium; qui Epist. 28. & 113. eius-
dem lib. 7. tradit aperte, fuisse Roma-
norum tantum Diaconorum propriam
vestem. Erat etiam Regula, quòd Dal-
matica adhiberetur cum Gloria in ex-
celsis. ita Microlog. cap. 46. hoc est, vbi
Gloria, ibi Dalmaticæ vsus, non è con-
uerso; nam in Dominicis Gaudete &
Lætare vtimur Dalmaticis; non autem
dicimus, Gloria in excelsis.

Forma antiqua Dalmaticæ erat fi-
ne manicis; & Ammian. Marcellinus

lib. 14. vocauit eam Pectoralem Tuni-
culam, quam nos cum manicis ad cu-
bitum vocamus Italicè Tunicella. per-
tufas habet alas, Amal. lib. 2. cap. 21.
duas item lineas antè & retrò, ibidem.
manicæ latæ sunt, ex Alcuin. supra; vbi
etiam notat formam habere Crucis.
alia habebat, quæ nostræ non habent.
vide Innoc. III. vel Amalar. locis cita-
tis, & citandis. Significat ergo Dalma-
tica lætitiæ, item curam proximo-
rum, Iuo Carnot. Serm. de Signif. in-
dum. formam Crucis gerit, vt ea in-
dutus mundo sit crucifixus, Alcuin.
supra. pertufas alas habet, vt Chri-
stum imitetur, qui lancea fuit perfos-
sus in latere, Amalar. supra. latas ma-
nicas, vt sit liberalis, qui ex officio
cum Stephano Protomartyre mini-
strare debet mensis, Innocen. III. lib. 1.
cap. 56. cum gemina dilectione, Dei
& proximi, quam indicant duæ lineæ
antè & retrò, Amal. vbi supra. Dal-
maticæ denique vsus fuit super Al-
bam, & consequenter cum Amictu &
Cingulo, quæ conceduntur Diacono in
Conc. Narbon. cap. 12. ex ritu anti-
quiore. De Alba vt Diaconi veste men-
tio est in Ord. Roman. de Conc. Prou.
celeb. Amictus autem & Cingulum
concomitantur Albam.

o Tunicella.] Subdiaconi ministra-
bant in Albis tempore sancti Gregorij
Papæ, lib. 7. Epist. 63. iubet Ordo Rom.
eis tradi congruas vestes Subdiacona-
les, & mappulas in sinistra: sed quas
vestes, non explicat. Subtile cum mi-
nori manica datum Subdiaconis, scri-
bitur in Gemma lib. 1. cap. 229. & hoc
est Tunicella, ideò sic appellata, quia

minor est Dalmatica Diaconali. Antea Gregorium nescio quis, ait ipse loco citato, induit Subdiaconos: qui modus loquendi excludit Siluestrum, quem faciunt quidam huius ritus auctorem, & indicat, per errorem id esse factum: unde Gregorius remouit Subdiaconalem vestem. *Concil. Braccaren. l. c. 27.* appellat Tunicam, & pares in veste facit Diaconum & Subdiaconum; fortasse ex prædicto abusu, quem postea correxit sanctus Gregorius; quoad Subdiaconos nunc eorundem strictior est vestis quam Diaconorum, & ideo dicta est etiã Subucula ab *Amarlar. lib. 2. cap. 22* Significat autem loriceam iustitiæ, quæ communis est virtus, *Gemma ubi supra*: sed eadem significat quæ Dalmatica, nisi quod Subdiaconus minori tunica indutus, si ad minorem virtutis gradum quam Diaconus perueniat, tolerandus esse

videtur, suppone Albam Tunicellam, ex *Conc. Narbon. cit.* consequenter Amictum & Cingulum, vt supra diximus de Diacono.

p *Et Processionibus.*] Ad maiorem nempe ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripsit recentior, Ministris eiusdem dari posse in Processione sanctissimi Sacramenti Stolas Sacerdotales supra Cottam; sed hoc videtur contra Bullam Pij V. in qua prohibetur mutatio, additioue rituum; & contra rationem, ne ij videantur æquales Celebranti; & contra vsum Ecclesiarum communem, quem maximi faciendum existimo in sacris Ritibus.

q *Et Benedictionibus.*] Quæ scilicet fiunt solemniter; non tamen Cinerum, Cereorum in Purificatione beatæ Virginis, nec Palmarum, in quibus Dalmatica & Tunicella prohibentur in sequenti numero.

6. In diebus verò ^r ieiuniorum (præterquam in ^l Vigilijs Sanctorum) & in Dominicis & Ferijs ^s Aduentus & ^u Quadragesima, ac ^x in Vigilia Pentecostes ante Missam (exceptis ^t Dominica Gaudete, etiam si eius Missa infra Hebdomadam repetatur, & Dominica Latere, Vigilia Natiuitatis Domini, Sabbato sancto in ^z benedictione Cerei, & in Missa, ac ^a Quatuor Temporibus Pentecostes) item in benedictione ^b Candelarum & Processione in die Purificationis beatæ Mariæ, & in benedictione ^c Cinerum, ac benedictione ^d Palmarum & Processione: in Cathedralibus & ^e præcipuis Ecclesijs vtuntur ^f Planetis plicatis ante pectus: quam Planetam Diaconus ^g dimittit cum lecturus est Euangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stola latioris in modum Planetæ plicata, & facta Communionem resumit Planetam, vt prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, & ea finita, osculatæque Celebrantis manu, Planetam ^h resumit vt prius.

^r Ieiuniorum.] Interdicit *Gemma l. 3. c. 45.* Dalmaticas tempore ieiunii; quia

diximus, Dalmaticam significare latinitatem, quæ in ieiunio facile desideratur.

[*Vigi-*

[*Vigilijs Sanctorum.*] Vigilia est principium Festi, *Radulph. Propos. 19.* ergo & lætitiã aliqualem, non plenã habet; cum in eadem ieiunemus.

t Aduentus.] Tempore Aduentus in aliquibus locis omitti Dalmaticas, scribebat *Amalar. lib. 3. c. 40. & lib. 4. cap. 30.* vt auidius, inquit, resumatur & festiuus quod aliquando omittitur; & item ad insinuandum tempus veteris Testamenti in Aduentu, ratione cuius maior est gloria noui Testamenti in Natiuitate Domini; *ibid.* addit *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 1.* quia vestes innocentie & immortalitatis, significatæ per Dalmaticas, nobis per Christum natum redditæ sunt, non ante Christum natum; vel quia ante Natiuitatem Christi neque Lex, neque Euangelium, in ijs significata quæ Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, *Rupert. lib. 3. cap. 2. tit. 3.*

u Quadragesima.] A Septuagesima vsque ad Cœnam Domini à Dalmaticis abstinere in quibusdam locis, aiunt *Ordo Roman. & Alcuin. cap. de Septuag.* antiquo verò more omitti, indefinitè scribit *Microl. cap. 47.*

x In Vigilia Pentecostes.] Diximus suprã, Vigiliã hanc esse parem Vigiliæ Paschalis. in Missã verò lætitiã perfunditur Ecclesia: ideoque & Dalmaticæ sunt in vsu ad Missã, non ante Missã.

y Dominica Gaudete.] Ecce lætitiã ergo cum Dalmaticis, idem affirmandum de sequentibus, vt patet.

z Benedictione Ceres.] Quæ tota est festiua, sicut etiã Missã Sabbati sancti.

a Quatuor Temporibus Pentecostes.] Dalmaticæ his temporibus decernuntur, ob solemnitatem Spiritus sancti, à *Concilio Salogunstano cap. 2.*

b Candelarum.] Ob anxiam Simeo-

nis expectationem, inquit *Duran. lib. 3. cap. 18.*

c Cinerum.] Quia dies solemnis ieiunij, & initium est Quadragesimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d Palmarum, &c.] Quæ passionem Domini sapit potius quàm lætitiã inanem turbarum. Fleuit etiã Christus sedens super asinum, *Luc. 19.*

e Præcipuis Ecclesijs.] Præcipuas intellige, præsertim quæ sunt Collegiatæ insignes Canonicorum Cleri sæcularis, & quæ ob alias causas, præcipuè à populo seu à Maioribus declarantur. Dantur enim Ecclesiæ minores, præsertim apud Regulares, de quibus num. sequenti. Sed insignioribus Regularium Ecclesijs conceduntur Planetæ plicatæ à sacra Rituum Congregatione, teste *Alcocer in suo Carimon.*

f Planetis plicatis.] Diacono & Subdiacono dantur Planetæ sapius in *Ord. Rom.* Casula datur Diacono ab *Alcuin. cap. Quid sig. vest.* item Subdiacono, ea ratione qua imitari debet Diaconum, ab *Honorio in Gemma l. 1. cap. 231.* quæ eleuantur antè, vt liberius ministrare valeant, *Durand. lib. 3. cap. 11.* Puto etiã ad differentiam Casulæ sacerdotalis, quæ cum significet charitatem, secundùm omnes Auctores qui scripserunt de ritibus, intelligant Ministri, primò in prædictis diebus teneri ferè ad eandem perfectionem, ad quam Sacerdos in alijs temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere ministrare Altari, *Duran. vbi suprã.*

g Dimittit.] Dimittitur autem Casula ab vtroque lecturo Epistolam, seu Euangelium, quasi profiteantur, in proprio ministerio legendi eam non esse propriam vestem, *Rupert. lib. 3. cap. 2.* & Subdiaconus quidem dimit-

tit Casulam, quæ charitatem denotat, lecturus Epistolam, quæ significat legem veterem, legem timoris, non amoris: Diaconus verò induit aliam, seu eandem complicatam in sinistro humero ad latus dextrum, lecturus Euangelium, legem scilicet amoris, vt in sinistris & in dextris, in aduersis & prosperis, charitatem ore & opere doceat, tum Euangelio, tum ministerio vsque ad consumptionem Sacramenti, *Duran. loco citato.*

h Resumit.] Casula à Subdiacono post Epistolam resumitur, quia post legem timoris data est lex charitatis: Diaconus verò resumit circa finem Missæ, quia non sufficit inchoasse in

charitate, sed in ea finiendum est, *idem ibid.* Vel dic *cum Amalar. lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Casulis quasi milites expeditos contra errores. Duplicatam denique Diaconus portat Casulam ab Euangelio ad Communionem, vt quæ ore prædicat, iugum Domini portans, opere quoque impleat, liberius & expeditius ministrando, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 231. Lege Hugon. Vist. de Special. Missæ obser. lib. 3. cap. 9.* vbi in Casula ministrorum, quæ collum circuit, vtrumque brachium, pectus & humeros vestit, docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.

7 *In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus ieiuniorum Alba tantum amicti ministrent: 1 Subdiaconus cum Manipulo, 1 Diaconus etiam cum Stola ab humero sinistro pendente sub dextrum.*

Non enim congruunt Dalmaticæ ratione dierum, neque Casulæ ratione locorum.

i Subdiaconus cum Manipulo.] Manipulus Subdiaconi propria vestis est, in *Ord. Romano*; qui tradit eis manipulas in sinistra, de quibus dicemus infra, cum de vestibus Sacerdotis. Vnum hîc nota, quòd licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum & narium, vt ibi probabimus, & fortasse eadem de causâ à S. Siluestro fuerit idem concessus Diacono sub nomine pallæ linoftimæ ad læuam (linum enim aptum est ad tergendum oculos & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eandem causam Manipulus, sed ad tergendas sordes vasorum sacrorum; quod benè norauit *Duran. lib. 2. cap. 8.* eumque in sinistra cum aliis gerit, ad expeditius

ministrandum, *Ruper. lib. 1. cap. 33.*

1 Diaconus etiam cum Stola, &c.] Stola diacono datur ab *Ordine Romano*; quia Orarium est, hoc est, Oratorum, seu Concionatorum, *Alcuin. supra.* quam ab Apostolicis datam Diacono fuisse probabilius puto, tamquam de substantia ordinationis eius, non à Siluestro nomine pallæ linoftimæ ad læuam humerum, quod vult *Vicecomes de Appar. ad Missam.* nam ad læuam, hoc est, ad manum læuam, explicat *Innoc. III. lib. 1. cap. 43. vbi de Manipulo agit.* vide infra de Manipulo. Verùm à sinistro humero ad latus dextrum, ex *Conc. Braccar. I. cap. 27.* vt ab actiua laboriosa ad contemplatiuam suauem transeat, *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 230.* vel, vt portet hîc iugum Domini in sinistra, id est, in præsentî vita, cum spe quietis futuræ in dextra, *Duran. lib. 2. cap. 9.*

Ceterùm

Ceterum dexteram Diaconi partem vult esse liberam, ob ministerium Altaris, *Concil. Toletan. IV. cap. 39.* quæ rationes etiam valent pro Casula com-

plicata ad modum Stola. Diaconus autem, cum induit Stolam, osculetur Crucem quæ est in medio eius, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.*

De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

Altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, & ab Episcopo consecratum: vel saltem ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut Hostiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur tribus mappis, seu tabuleis mundis, ab Episcopo vel alio habente potestatem benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus alijs brevioribus, vel una duplicata. Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio convenientis. Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc & inde in utroque eius latere. Ad Crucis pedem ponatur Tabella Secretarum appellata. In cornu Epistola cufinus supponendus Missali: & ab eadem parte Epistola paratur cereus, ad elevationem Sacramenti accendendus, parva campanula, ampulle vitrea vini & aquæ, cum peluicula & manutergio mundo in fenestella, seu in parva mensa ad hæc præparata. Super Altare nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium vel ipsius Altaris ornatum non pertineat.

m Altare.] Locus hic supponitur sacer, vel deputatus ab Episcopo, *cap. Nullus. de Consec. Dist. 1. ex S. Siluestro*, saltem sit benedictus, ritu proprio in *Rituali Romano Pauli V.* Non potest autem Episcopus deputare Oratoriâ in domo priuata, *ex literis Cardinalis Lancellotti ad Episcopos datis nomine Pauli V. 10. Martij 1615.* vt ibi fiat Missa, *citatis à Scortia lib. 2. cap. 13.* imò *ex Concil. Trident. Sess. 22. de Obseru. & euitan. in saor. Missæ.* non tamen intelligitur domus priuata Palatium Episcopi, vt notauit *Carolus Episcop. Nouar. in Comment. Canon. ad cap. Missarum 13. de Consecr. Dist. 1.* in eo enim Cappella deputari potest

pro Missa celebranda. quodd si violetur locus (*qua de re optimè Suar. disp. 85. sect. 4.*) non potest ibi celebrari sine peccato, *Azor. lib. 10. c. 26. per totum.* Deducunt vocem hanc Altare ab altitudine Festus, & alij, quasi sit alta Ara, *VValaf. cap. 5.* vel alta res, *Gemma lib. 1. cap. 122.* vel ab alendo, quia igni Altaris addebatur alimentum, *Isidor. lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet Altaris vsus in Scripturis sacris, à Noë, qui primus ædificauit Altare; & in nouo Testamento, *1. Cor. 9. Hebr. 13.* Sixtus II. decreuit, vt Missa non fiat nisi in Altari, *Radul. Propos. 23.* & significat Primò mensam Domini, *Amalar. lib. 1. cap. 24.* Secundò,

cundò, Crucem, *Bern. de Cena Domini*. Tertio, Christum, per quem Sacrificia acceptantur à Deo, *Gemma lib. 1. cap. 134*. Forma Corporis Christi est Altare, ait *Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 12*. idèd præminet in Ecclesia, vt Christus inter membra eius, *Rupert. lib. 5. cap. 30*. Gradus illius, virtutes sunt quibus ad Christum itur, *Hugo Vict. in Can. Missæ cap. 2*. Quarto, significat Ecclesiam spiritua- lem, cuius cornua sunt quatuor mundi plagæ, *Durand. lib. 1. cap. 2*.

n *Lapideum*.] Ex institutione S. Siluestri, de *Consecrat. Dist. 1. cap. Altaria, ex Conc. Hippon. cap. 6*. id est, priùs hoc decreuit in Romana Ecclesia sanctus Siluester Papa: quod habes in Breviario in Festo Dedicatæ Saluatoris: nam à Græcis factitatum esse priùs, significat *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar.* ex lapide, quia Petra erat Christus, *1. Cor. 20*. nulum foramen habeat, ex *Actis Eccles. Mediol.* ad designandam vnde quaque plenitudinem & integritatem Christi, *S. Thom. 3. p. q. 83. artic. 5*. Vacuum enim erat Hebræorum altare sine Christo.

o *Ab Episcopo consecratum*.] Ex *Dion. de Eccles. Hier. cap. 4*. ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex *sancto Cypriano, Conc. Agat. de Consec. Dist. 1. cap. Altaria*. quod non fit (præter sanctum Chrisma, pinguedinis prædictæ symbolum) sine Reliquijs Sanctorum, ex Decreto Felicis I. apud *Radul. loco citato, & cap. Placuit. de Consec. Dist. 1. ex Concil. Africano*. Sunt autem hæc de substantia consecrationis, ex *Azor. lib. 10. cap. 27*. & debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum, vt respondit sacra Concilij Tridentini Congrega-

tio Episcopo Interamnenfi 13. *Sept. 1593. apud Piafecium par. 1. cap. 5. num. 7*. etenim Christus, hoc est vnctus, appellatur, consecratus à Deo caput Sanctorum. Conuenienter autem, ait *S. August. Serm. 73. in Append. de Diuersis*, & quasi pro quodam consortio ibi Martyribus sepultura decreta est, vbi mors Domini quotidie celebratur; scilicet, vt qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Hæc ille.

Porro ab Episcopo est consecrandum, ex *Hormisda can. Nullus. de Consec. Dist. 1*. duratque consecratio vsque ad amotionem tabulæ, vel fractionem quomodocumque sigilli Reliquiarum. fusiùs *Suarez. disp. 81. sect. 5*. Illud est mirandum, quòd in *Prato spirituali legitur cap. 1. & 10*. dari à Deo Angelum custodem Altari consecrato.

p *Ara lapidea*.] Ara ab ariditate ex igne, *Seruius*: vel quasi area plana, vel ab ardore sic dicta, quòd in ea ardebant Sacrificia, *Gemma lib. 1. cap. 122*. vel Ara Græcè, precatio Latinè, *Vvalafr. cap. 5*. vbi addit, quòd imprecatio dicitur Antara. dicta fuit etiam Tabula itineraria ab *Ordine Romano*. Item Tabula Altaris, de *Consec. Distinct. 1. cap. Concedimus, ex Concilio Tribur. Antimense quoque, à Balsamone ad Concil. VI. can. 31. & à Nicephoro apud Bellingerm lib. 3. cap. 30*. denique Viaticum, *cap. vlt. de Privilieg. in 6. à Bonifacio VIII*.

Lapidea debet esse, vel inclusa, vel superposita tabulæ lignæ, vel alterius materiæ, *Azor. lib. 10. cap. 27. quæst. 2*. Hic autem iubetur, vt sit inserta ad maiorem cautelam; sed tamen emineat aliquantulum, vt eius

eius limites à Sacerdote facilè dignosci possint.

¶ *Tam ampla sit*, &c.] Intellige, vt commodè capiat ista tempore consecrationis Hostiæ & Calicis, *Siluest. verbo Altare. num. 1.* Ante Concilium Maguntiacum, vnde sumptum est *cap. Concedimus* (mendosè *Triburienfi datur*) circa annum 900. nulla est mentio Aræ, quoad nomen: res autem erat in vsu tempore persecutionum. & S. Ambrosius ea vsus est, celebrans in domo quadam priuata Romæ. eiusdem verò vsus nimis frequens compressus fuit in *Concil. Senonensi*; & tandem in *Concil. Mediol. IV.* decretum est, vt maiora saltem Altaria Ecclesiarum Parochialium consecrarentur. Hæc *Carol. Nouar. ad cap. Nullus Presb. 24. de Consec. Dist. 1.*

¶ *Tribus mappis*.] Vestiendum est lineis Altare, ex decreto Bonif. III. apud *Polidor. Virgil. lib. 5. cap. 6.* & ex *Conc. Rhem. apud Burchard. lib. 3. cap. 97.* & ex *S. Clemente Epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, siue ad aliū, vt notat Bellarminus de Script. Eccles. cum Iacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus est frater Domini, directam eam fuisse, docet Senerinus Binius in Notis ad eandem in 1. Tom. Concil. ibi S. Clemens Pallam vocat Altaris vestem, quia Palla palàm est & foris, teste *Varrone*; & palliat sacra mysteria, ex *Duran. l. 4. c. 29.* Sindones etiam dicuntur in *Actis Mediol. Ecclesie.**

Quæ debent esse tres; vel ea ratione, quia in hac Rubrica indicitur; vel quia indicatur *de Consecr. Dist. 2. cap. Si per negligentiam, à Pio.* vbi fit mentio de effusione sanguinis vsque ad quartum linteum, incluso scilicet Corporali; & quia in honorem cedit sanctissimæ Trinitatis, *Angelus ver. Cor-*

porale, docet debere tres esse. Duplicatam vnã concedit Rubrica, vt sint tres, non ergo duæ, tuta conscientia, sufficiunt.

¶ *Benedictis*.] Nisi necessitas aliud suadeat, *Siluester ver. Benedictio. q. 5. Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 8.* imò *Suarez hac de re negat ius aliquod esse 3. p. disp. 81. scilicet. 6.* Benedictio tamen earum est in *Ordine Romano.* Vestes autem Altaris significant gloriam Sanctorum, quorum Reliquiæ ibidem sunt, *Gemma lib. 1. cap. 134. & 168. & Amalar. lib. 1. cap. 12.*

Obserua, quòd in *Carimon. Episcop.* sancitum est *lib. 1. cap. 12.* ne vllæ coronides ligneæ circa Altaris angulos ducantur; sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro vel ferico elaboratæ, quibus ipsa Altaris facies aptè redimita ornatior appareat: & verè coronides ligneæ corrodunt etiam Planetas.

¶ *Pallio quoque ornetur*.] Pallium hoc, quod item à palliando dicitur, non solet benedici separatim ab alijs paramentis; nec in Rituali Pontificali extat propria benedictio. potest etiam sine eo celebrari, puta, si Altare est ornatum auro, vel lapide pretioso. Velum videtur appellari à *Clemente Epist. 2.* nisi Calicis sit velum. in *Concil. Rhemensi apud Iuon. lib. 3. c. 97.* erat in vsu ad ornatum anterioris partis Altaris. Et palliorum auro contextorum est mentio apud *Anastaf. in Hormisda*, vbi & tabularum, quas pallijs aptiùs extendendis adiungimus. Significat autem pallium ornamentum virtutum in Christo, *Duran. lib. 1. cap. 2.* sicut eiusdem auriphrygium charitatem, *ibidem.* decet etiam habere in medio sui crucem, ex *Fortunato lib. 2. Epist. 3.*

K

u Collo-

u Collocetur Crux, &c.] Ordo Rom. habet benedictionem Crucis. Meminit Crucis aureæ in Altari Beda lib. 2. Histor. Anglic. cap. 20. & Baronius anno 878. num. 43. Innocen. III. lib. 2. cap. 21. qui dicit, collocari Crucem in medio candelabrorum, quæ saltem sunt duo, quia Christus per Crucem fecit utraque vnum, Ephes. 2. negat autem esse de præcepto Suar. Crucem in altari locandam in Missa, disp. 61. sect. 6.

Crux certè in Altari est tamquam signum Regis in Regia, ut Passionis memoriale, & ut vestigia Crucifixi sequamur, Gemma lib. 1. cap. 135. idèd in Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 12. monemur, ut locemus Crucem & cum imagine Crucifixi, & in Altaris medio, præaltam, ita ut pes Crucis æquet altitudinem candelabrorum, & Crux ipsa tota candelabris supereminet. Mystica ratio est; quia Christus, etiam in cruce, maior est super omnes populos, significatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet, An in Altari, in quo continuè in Tabernaculo immobili clausum sanctissimum asseruatur Sacramentum, collocanda sit Crux cum Crucifixo in medio Altaris ante ipsum Tabernaculum? Cui quæstioni Romæ sæpius agitata ut respondeam, præmitto, cum Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12. maximè decere, ut ibi Missæ non celebrentur, quod antiquitus obseruatum esse testatur, & loquitur ibi etiam de Missis planis. Vide textum, & attentè lege. Quo casu si Crux in eo non sit, non est contra Rubricam hanc, quæ expressè loquitur de Altari, in quo Missæ Sacrificium faciendum est. Si verò ibidem sit celebrandum, quod non pro-

hibetur absolutè in Carimon. loco citato, & non negat Missale infra tit. 2. num. 2. & tit. 4. num. 6. tunc est affirmandum, collocandam esse Crucem in hoc Altari. Primò, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de Altari vbi facienda est Missa, ut Sacerdos actus sibi reuocet in memoriam passionem Christi; quæ memoria magis ex Crucis aspectu quàm ex ipsa Eucharistia excitatur. Statutum enim idèd est à SS. Patribus, ait Bonavent. de Myster. Missæ, ne quisquam in aliquo loco Missam celebret, nisi ibi imago posita sit Crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adesse simul, quæ est potissima ratio Aduersariorum: nam, facta consecratione Hostiæ, remanet Crucifixi imago in eadem Hostia simul cum Corpore Christi, & toto Christo. Tertio, in Missa solemnè ad hoc Altare celebrata iubetur Sacerdos infra tit. 4. num. 6. genuflectere, ob Sacramentum latens in Turri, seu Tabernaculo, antequam incipiat incensationem, quam certè prosequetur ille, ut in eodem titulo num. 4. nimirum ter incensando Crucem: nam alioquin, remota Cruce, quid incensabit in medio? Non Crucem, quæ non esset ex suppositione; neque Sacramentum, quod later: cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, sed illud incensare (Romano more) non solemus, nisi pateat apertè. Quarto, vsus multarum Ecclesiarum Orbis insigniorum est, ut ante prædictam Turrim, seu Tabernaculum immobile, collocetur Crux in medio. Romæ non est in vna, vel altera, in eo Altari, vbi distribuitur populo sacra Synaxis; quia indicare volunt, ibidem non celebrari debere, iuxta monitionem supra allatam ex Carimon. Episc. Quintò,

Quintò, in ostiolo Tabernaculi immobilis solet etiam pingi imago Christi in Cruce, vel sedentis in Sepulchro: cur igitur potiùs depicta in ostio Tabernaculi, quàm separatim in Cruce ante ostium? Sextò, in Processione sanctissimi Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo: quæ ergo maior est ratio in Processione quàm in Altari? & præsertim cum in dicta Processione Sacramentum pateat, in Altari lateat in Tabernaculo clausum. Hanc quæstionem concludat Synodus Turonica II. sub Pelagio I. can. 3. quæ definit, quòd Corpus Domini in Altari sub Crucis titulo, non in armario (*legit Pamelius in Liturgiis, non in imaginario ordine*) componatur, hoc est, ad basim Crucis in medio Altaris erectæ, vt explicat *Duran. lib. 1. de Rit. cap. 16.* seu in meditullio Altaris sub Cruce, vt declarat *Baronius Tom. 7. anno 570.* quod hodie Romæ cernitur in Cappella Sixtiana sanctæ Mariæ Maioris; & sanctus Carolus iussit in Concilio Provinciali III. *Instruct. supell. Eccles. libro 2.*

Quæritur præterea, An in Altari, cuius Icon, seu Tabula picta, seu statua, est ipsamet Christi Crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipsa candelabra. Sed Rubrica nostra absque vlla limitatione inter candelabra Crucem præscribit generaliter; & ratio fauet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet esse, tum ad orandum, tum ad eam incensandam, tum ad mysterium, *ex Innocentio III. allatum supra*, de Christo mediatore vtriusque populi.

x *Et Candelabra saltem duo.* Idem *Innocentius ibid.* quibus significantur

populi, præsertim Iudaicus & Gentilis. De Candelabris *sanctus Clemens Epistola 2. ad Iacobum, & Athanas. Epistola ad Orthodoxos.* Melchiades Papa Decreto stabilivit hunc ritum *apud Burchard. lib. 5. cap. 7.*

Ait Rubrica, *saltem duo*, quia in solemnioribus Missis regulariter sex in recta linea debent adhiberi: quod conijcitur ex trina hinc inde altaris incensatione, prout (*ait Rubrica p. 2. tit. 4. num. 4.*) distribuuntur Candelabra: quatuor etiam in minùs solemnibus adhiberi solent pro dignitate Missarum. sed & plura quàm sex poni possunt, *ex tit. 4. p. 2. num. 5.* Mysticas rationes duorum luminum recenset *Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 62.*

y *Cum candelis accensis.* Sub Telesphoro lumina fuisse ad Missam adhibita, scribit *Auctor Breuiarij Chronolog. Tertull. meminit aduersus Valentinianos cap. 2. & 3.* puto, ad litteram, quia in cryptis fiebat Missa. De his in *cap. Litteras, de Celebratione Miss. ex Honorio III.* Ordo item Romanus requirit lumen in Missa, in typum illius luminis, cuius Sacramenta conficimus, sine quo & in meridie palpabimus vt in nocte, *Micrologus cap. 11.* Lumen hoc significat etiam fidem populorum, quos, vt diximus, denotant Candelabra, *Innocent. III. ubi supra*; vel charitatem Christi in Sacrificio, *ex Augustino Sermone 215. de Tempore: vel quia Christus vt ignis rubiginem peccatorum consumit, Biel. lect. 13.* vel quia expectamus sponsum cum lumine, *ex Hieron. Epist. 20.* vel ad deuotionem excitandam, *Soto 4. dist. 13. quæst. 2. artic. 4.* vel ad lætitiã, quam Sacramentum indicat, æternam, *Gemma lib. 1. cap. 118.*

An sufficiat vnicum lumen? concedit in necessitate *Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 5.* & ex cera debet esse; unde dicti fuere Ceroferarij. Ceroorumque mentio est apud sanctos Patres; & presertim indicat *S. Athan. Epist. ad Orthodoxos, cum Prudentio in Hymno de S. Laurentio.*

An verò possit adhiberi sebaceum ex seuo? negat *Suarez disp. 81. sect. 6.* concedit in necessitate *Azor. loco citato.* Caue tu à numero candelarum superstitioso, contra quem *Concil. Trident. Sess. 22.* & à numero ambizioso: nam in Missis priuatis, nisi aliud exigat ratio Festi, accendere quatuor candelas in Altari, non conuenire Vicarijs Generalibus, licet sint Protonotarij, sicuti nec eisdem ministrari à duobus Cappellanis, decreuit sacra Rituum Congregatio die 7. Augusti 1627.

z Tabella Secretarum.] Ad maiorem commoditatem hæc præscribitur; sicut etiam commodius est parasse in cornu Euangelij Tabellam, in qua legi possit Euangelium sancti Ioannis, *In principio*, quod in Tabella Secretarum scribi seu imprimi solet. Aliqui adhuc commodius parant ante Missam in cornu Epistolæ Tabellulam aliam, in qua legitur Psalm. *La-uabo inter innocentes, &c.*

a Cusinus.] De quo *Ordo Rom. & puluinar* appellat. rationem addit *Innocen. III. lib. 2. cap. 41.* Designatur, ait, in eo ministranda esse temporalia prædicanti verbum Dei; est enim ad quietem. *Hugo verò lib. 2. cap. 20.* significare docet cor tenerum audientis & prædicantis verbum Dei, quod continetur in Missali; non lapideum, vt Iudæorum.

b Paretur cereus.] Fortè ad hunc

vsu deferuebant Canthari cerostati apud *Clem. Epist. 2. & Damas. in Siluestro.* & hic idè iubetur poni in parte Epistolæ, quia minister in eadem parte genuflexus reperitur paulò ante consecrationem. Verùm, ratione Festi solemnioris, poterunt etiam accendi duo cerei ad eleuationem in vtraque parte, ad excitandam magis circumstantium fidem, quæ lumen est: in cornu verò Epistolæ regulariter accenditur, quæ legem antiquam refert; lumen, inquam, obscurum, & sub cortice figurarum antiqui Testamenti latens tum Agni Paschalis, tum Mannæ, & eiusmodi. Si addatur alter in cornu Euangelij, designabit fidem clariorem tempore Euangelij; & idè congruè in Festis solemnioribus accenditur. In signum denique adorationis accenduntur cerei, *Hieron. Epist. 20. ad Marcellam.*

c Parua campanula.] Tintinabulum, clocha, sunt idem, *Doran. lib. 1. de Rit. cap. 22.* Ex tintitu, tin, tin, dicitur tintinabulum, ex *Hieronymo Magio de Tintinn. cap. 1.* qui & petasum, id est, ad formam galeri, & nolam, & codonem, & campanam, vult esse vnum & idem. Campanæ nomen habetur apud *S. Hieron. in Reg. Sanctimon.* unde patet, ritum antiquiorem esse Sabiniano Papa. Ad excitandos circumstantes ad lætitiã exprimentam, & ad cultum sanctissimi Sacramenti adhibetur campanula. fusiùs *Amalar. lib. 3. cap. 1. & Rupert. lib. 1. cap. 16.* Sabinianus Papa dicitur statuisse pulsationem campanæ ad Horas Canonicas, *Du-rand. lib. 1. cap. 4.* nam ligna pulsabantur pro campanis in sæculo quo vixit *S. Anastasius Perse Martyr, circa annum.*

annum 610. ex *Septima Synodo Act. 4.* apud Casaream in delatione Reliquiarum eiusdem sancti Anastasij. Vulgò fertur, Paulinum Nolanum Episcopum, nolarum, id est campanarum usum in Ecclesiam inuexisse, hoc est ad rem sacram: nam Gentiles ante Christum ijs vsi sunt, ex *Angelo Rocca de Campanis*; cui placet, Auctorem dici S. Paulinum coæuum sancto Hieronymo; & ided à ciuitate Nolæ, & regione Campaniæ, dictas fuisse nolas, & campanas. eadem docet *Polydor. Virgil. de Inuent. lib. 3. cap. 18.* Meminit benedictionis campanarum *Alcuin. & Baron.* scribit de Ioanne XIII. campanam benedicente anno 968. lege eundem ad annum 615. Tomo 8. meminit campanarum in Cœna Domini *Ordo Rom.*

Ceterum misericordiam Dei annuntiant campanæ, vt olim Hebræorum tubæ clangentes. *Et erit recordatio vestri coram Domino, Numer. 10.* vnde & eos qui campanas pulsant, saceris vult superpelliceis indui *Concilium Coloniense p. 3. cap. 31.*

d *Ampulla vitrea.*] *Ordo Roman.* vocat amulas: nam amula est vas in quo vinum offertur, *Duran. lib. 1. cap. 7.* Alij cum aspiratione hamulam dicunt, ab hamis, de quibus etiam *Damasus in Vita sancti Marci Papa, & Anastasii in Siluestro*; quæ erant argenteæ. Erant quidem argenteæ; nunc autem vitreæ iubentur in Rubrica, ne contingat error in calice, ob densiorem materiam hamularum, qua difficile vinum dignoscitur ab aqua. Sunt autem hama vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris, apud *Turnebum. libro 19. Aduersar. cap. 23. ex Plinio.* Vides hinc amulas ad usum vini, & aquæ? Ampullas appel-

lamus, quasi parum amplas, *VValafrid. cap. 24.* Vrceos dixit *Clemens Epist. 2. Vrceolos, Concil. Carthag. IV. cap. 5.* Gemelliones, *Ordo Romanus, Qualiter Missa celebretur, vt explicat Panuin. in Interpret. vocum obscurarum.* Amula tamen propriè vini est, scyphus aquæ, *Isidor. lib. 2. de Off. cap. 10.*

e *Et manutergio.*] Vocis & rei mentio est in *Concilio Carthaginensi IV. cap. 5. & apud Isidor. loco citato.* Rubrica designat locum manutergio, non supra calicem, quod minùs decet.

f *Nihil omnino ponatur.*] Non biretum Sacerdotis, siue in principio siue in fine Missæ, quod valdè indecens est; neque sudariolum ad emungendas nares, quod potiùs sub Planeta, vel à cingulo pendens ad dextram portandum erit; neque almutia celebrantis Canonici, vt videatur Canonicus: quæ omnia ad Sacrificium non spectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi sunt hoc loco Sacerdotes, cum de Altari sit sermo, quod vbi celebrauit Episcopus proprius in sua diocesi, ea die ne ibidem faciant Missam sine eiusdem Episcopi licentia; quæ tacita sufficit, quando necessitas urget, ne perdant scilicet aliqui Missam; vel, si consecrandæ sint hostiæ pro infirmis, ex *Homobono nostro Tract. 4. quæst. 139. & alijs, quos citat.* non autem ex vi legis de *Consecratione Distinct. 2. cap. In Altari.* quia ibi loquitur textus de Missa cantata ab Episcopo; sed tum ex decreto *Concilij Antisiodorensis cap. 10.* vbi apertissimè hoc iubetur, ne celebretur ibidem post Missam priuatam Episcopi; tum ex bona consuetudine Legum interprete; tum ex doctrina *Aug.*

Siluestri, Tabien. & Armill. ver. Altare. tum ex ratione Glossæ, ob honorem, inquit, qui Episcopo debetur. alicubi abrogatam esse hanc consuetudinem, tradit *Azor. lib. 10. cap. 27. quest. 10.* sed eam nos ea qua decet reuerentia retineamus.

A fortiori ubique abstinendum erit à celebratione Missæ, ubi Papa eo die celebrauit, cuius propria Diocesis est totus Orbis. Idem fiat cum Legato à latere intra fines suæ legationis; cuius rei causa ex prædictis patet.

Sciendum quoque est, in Altari priuati Oratorij, cui conceditur ex priuilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus Festis) non posse in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pentecoste, Annuntiatione, Assumptione beatæ Virginis, Festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Omnium Sanctorum, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 17. *Novembris 1607.* quo declaratur magis Decretum *Concil. Agathen. cap. 21. de Consecration. Dist. 1. Si quis.* Ordinarij locorum optant addi prædicto Festorum numero Festum Patroni principalis loci, quod est primæ classis & præcipui cultus in proprio loco; & meo iudicio, esset addendum ab ipsismet priuilegiatis, absque nouo Decreto in gratiam proprij Patroni principalis. Nominine Paschatis & Pentecostes, dies prima dumtaxat intelligitur ex communi sensu, vsu Romano, & modo loquendi, & ex Doctoribus in materia de Interdicto, *Siluest. Interdictum. 5. quest. 2.* quare Feriæ sequentes non sunt exceptæ, licet sint solemniora Festa, quæ excludunt alia solemniora, etiam primæ classis; multò minùs excluduntur alij dies infra Octauas. De qua re

dubitauere nonnulli, ea moti ratione, quia Octaua reputatur dies vnus à Radulpho Tungrensi, quæ ratio non valet in omnibus.

In ijs item Oratorijs quæ separata sunt à domibus, in agro, prope domes priuatas, sicuti potest Episcopus celebrationem Missæ concedere; ita maximè decet, vt ea moderatione concedatur, qua fiat vnica tantùm Missa ibidem in die, & ad commoditatem certæ familiæ; nec in die Festo, nisi celebrata Missa Parochiali, quæ leges Bononiæ & alibi ritè obseruantur.

Addam in gratiam Regularium, quòd in Oratorijs, quæ sunt in domibus Religiosorum Priuilegiâ Societatis Iesu participantium, iuxta concessionem Gregorij XIII. si ea deputentur ad Missam celebrandam à Prouinciali, poterunt ibidem Sacerdotes alij non regulares celebrare, *Scortia cap. 13. lib. 2.*

Numquam in mari neque in flumine celebrari debet, ob periculum effusionis calicis. & est communis, *contra Duran. lib. 4. cap. 1.* Neque enim imitandi sunt Lusitani, quos defendit *Scortia loco citato num. 5.* exemplis historicis, quæ potiùs admirationem habent, quàm postulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur, Oraculum, Cellula, Cappella: nam Oraculum vocat *Anastas. in Leone IV.* Cellulam *Georgius Codinus in Constantinopoli apud Belingerum lib. 3. cap. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus caprarum fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumque custodes Cappellanos vocitabant, *Gemma verò lib. 1. cap. 128.* deducit

cit

cit Cappellam à capeno, quod significat domum, ad quam confluunt pauperes pro recipienda eleëmofyna: quod verè congruit Cappellæ Ecclesiasticæ, in qua velut mendici oramus Deum. Addit *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 9.* idem esse in Gallia apud rusticos cappam, & tugurium, quam Itali cappannam dicunt; & fortè inde duplici pp dicta est Cappella, quasi sit tugurium Deo minùs dignum. *Baronius in Notis Martyrolog. ad diem 11. Iunij* docet, Cappellam, & cubiculum, de quo *Matthæi 6. Intra in cubiculū tuum, & ora,* esse idem: Cubiculariosque SS. Petri & Pauli à sancto Leone constitutos, *vt dicitur in Breuiario Romano*, fuisse Cappellanos. notat etiam Oratorium & Sacellum, minùs tamen propriè, idem significare; recentius autem Oratorium quàm Cubiculum appellatum esse, & Sacellum quàm Oratorium.

HActenus de Altari, ornamentis, & vsu eiusdem, iuxta Rubricam Missalis, quæ necessaria ad Missam celebrandam comprehendit, &, vt ita dicam, substantialia. accidunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam Umbraculum, seu Baldachinum super Altare appendi conuenit forma quadrata, colore, vbi commodè fieri possit, conformi colori ceterorum paramentorum, pro temporum ac celebritatum varietate. Quod si ciborium adsit super Altare ex lapide confectum, Umbraculum omitti potest. Hæc in *Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12.*

Tabernaculum, in quo assiduè diuinissima seruatur Eucharistia, conopeo serico, vel similis materiæ, vestiri

debet, eius item coloris cuius est Altaris pallium: quamquam pro colore nigro violaceus congruentior erit in honorem Christi viuentis. quod probabimus *infra 4. par. tit. de Feria quinta in Cena Domini.*

Vasa quoque sacrarum Reliquiarum exponi solent hinc inde, vel inter candelabra, *vt in Cerimoniali Episcop. loco citato*, vel in gradu superiori. Qua in re cauendum illud erit, ne vniquam supra locum Sacramenti, præsertim si exponatur populo pro oratione publica, ea vasa collocentur. decet enim sedere Dominum in altiori loco supra seruos suos, sicuti diximus de Cruce præalta super ipsa candelabra.

In Festis solemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen ultra sex, in linea recta, etiam in Missa solemnè, non Pontificali: quæ neque omnino æqualia erunt, sed ab utroque Altaris latere surgent, ita vt ex eis altiora sint immediatè prope Crucem. In Festis autem minùs solemnibus pauciora, saltem quatuor apponenda forent, vt supra diximus.

Floribus item, & exquisitis quibusdam ramulis, aptè & concinnè dispositis, seu veris, seu fictis, pro temporum varietate, siue in vasculis elegantibus, siue alia ratione, ornari poterunt Altaria, exemplo Nepouani, quem hac de re perhonorificè S. Hieronymus commendat.

Gradus Altarium vestiri poterunt tapetibus, & præsertim suppedaneum illud, quod proximum est Altari, super omnes gradus: in eoque arcula apponi posset, ad sputum excipiendum, à latere Euangelij, ne fœdetur suppedaneum, tapetè ve, aut pauimentum circum Altare.

Lampa-

☞ Lampadem ardere ante vnumquodque Altare, plures ante Altare maius, suadet auctoritas *Carimonial. Episcop. loco citato.*

Telis stragulis Altaria contegi decet, finitis Missis; & ante Missas, detractis stragulis, mappæ ipsæ detergendæ forent scopulis ad id tantum paratis, vt mundissimæ semper appareant. ita sanctus Carolus in Regulis & instructionibus de nitore & munditia Ecclesiarum; quas ad verbum compositas à Carolo à Basilica Petri, Præposito tunc Generali nostro,

& ad vsum Congregationis nostræ editas, transtulit ille sanctus ac pius Vir in Acta Ecclesiæ suæ Mediolanensis, ad totius Ecclesiæ vtilitatem & splendorem.

Denique sepimento Altaria munda conseruantur, quo arcentur & laici, ne Altaribus inhæreant indecorè. Alia, quæ ad nitorem & munditiam totius supellectilis prædictæ ad Altaris vsum spectant, dabimus infra, & debitas cuiusque rei mensuras. Atque hic esto finis Rubricarum primæ Partis.

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI. PARS SECVNDA.

Ritus seruandus in celebratione Missæ.

ALTERA pars Rubricarum generalium in duo capita diuiditur: quorum alterum ea complectitur, quæ ad integram & accuratam Missæ celebrationem spectant,

nempe Ritus, & Cærimonias: alterum ea continet quæ scitu sunt necessaria, ne malè celebratio fiat, videlicet Defectus occurrentes; quibus & adhibentur remedia. Sufficiens ergo huius Partis est diuisio, vt ritè semper & malè numquam celebretur.

De præparatione Sacerdotis celebraturi. I.

I^a Sacerdos celebraturus Missam, præuia Confessione sacramentali, quando opus est, & saltem^b Matutino cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet, & c^c Orationes inferius postas pro temporis opportunitate dicat. Deinde accedit ad locum in Sacristia, vel alibi præparatum, vbi paramenta, aliæq; ad celebrationem necessaria habentur: ^a accipit Missale, perquirat Missam, perlegit, & signacula ordinat ad ea quæ dicturus est. Postea^c lauat manus, dicens Orationem inferius postitam. Deinde^e præparat Calicem (qui debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere cuppâ argenteam intus inauratam, & simul^b cum Patena itidem inaurata, ^b ab Episcopo consecratus: super eius os^l ponit Purificatorium mûdum, & super illud Patenam^l cum Hostia integra, quam leuiter extergit, si opus est, à fragmentis, & eam tegit^m parua Palla lineæ, ⁿ tum Velo serico: super velo ponit^o Bursam coloris paramentorum, intus habentem^p Corporale plicatum: quod ex lino tantum esse debet, nec serico vel auro in medio intextum, sed totum album, & ab Episcopo, vel alio habente facultatem, ^q simul cum Palla benedictum.

L

a Sacer-

a *Sacerdos.*] Ita dictus est quasi sacra dans, vel sacra dos, id est, ipsamet sanctitas, vel sacer dux, vel sacra docens: nam docere debet verbo, ducere exemplo, sanctus esse, & sacra alijs dare, vt sancti fiant.

De confessione Sacramentali dicemus infra, cum de defectibus animæ. Hoc loco monebo tantum, ne Sacerdos indutus Sacerdotalibus indumentis confiteatur, sed antequam ea vestiat: hoc enim magis decet: quod & notauit *Didacus Murilius in Scala spiritali p. 1. lib. 3. cap. 13.*

b *Matutino cum Laudibus.*] Missam ante Matutinum ne præsumamus dicere, apertè his ipsis verbis vetuit Innocen. IV. *ad Episc. Tuscul. can. 11.* Recenset *Barbosa de Potest. Episc. p. 2. alleg. 24. num. 15.* auctores viginti, quos ipse sequitur, negantes, esse peccatum mortale, celebrare Missam ante Matutinum; & ibidem numerat alios decem & nouem, quibus addi debet *Francol. de Tempore Hor. Canon. cap. 42.* affirmantes esse peccatum mortale; inter quos duo Sancti numerantur, S. Antoninus, & S. Raymundus. excusat autem iusta causa, *Silu. v. Missa r. quest. 6.* Quid facies, pie Lector, in re tam dubia, in qua totidem sunt hinc inde auctores, pro affirmatiua sanctiores; præterea verò duo summi Pontifices, Innocentius IV. & Pius V. qui collocauit hunc inter defectus grauiores *tit. 10. de Defectibus num. 1.* inter eos defectus, qui de communi Doctorum sententia non accidunt sine culpa mortali de suo genere? Ego certè tutiorem, quæ in Rubrica est, sequor libentiùs sententiam.

c *Orationes inferius positas.*] Scilicet Antiphonam, *Ne reminiscaris*, quæ in Duplicibus duplicatur; & pariter

ante eas Missas quæ ritu Duplici celebrantur, hoc est, cum vnica Oratione; siue sit Votiuua pro re graui, siue pro Defunctis (quamquam pro Defunctis, omitti possunt Antiphona & Psalmi, vt dicemus infra) & tempore Paschali additur *Alleluia.* Psalmos quinque habes cum Orationibus, *Quam dilecta tabernacula,* &c. de quibus mentio est apud *Microlog. cap. 1. §. 23.* vt interius, inquit, & exterius Sacerdos summo Sacerdoti placere valeat. Addit *Innocen. III. lib. 1. cap. 47.* vt quidquid immundum quinque sensuum transgressione commisit Sacerdos, quinque Psalmorum oratione detergat: quædam enim continentur in ipsis, quæ rectè conueniunt celebraturis Missam, vt legenti patet. eosdem hoc loco instituit Cælestinus I. *ex Duran. lib. 4. cap. 2.* *Microlog.* vnâ tantum Orationem pro peccatis nouit, Innocentius III. plures, quæ, inquit, manifestè pertinent ad impetrandam cordis & corporis munditiam, & munimen. ex quo conijcio, de iisdem Orationibus cum loqui, quæ apud nos sunt in vsu. Numero sunt septem, iuxta numerum petitionum Orationis Dominicæ, ad septiformem gratiam Spiritus sancti obtinendam. Has ego legi in *Missali M. S. Vaticano ante 300. annos scripto, volum. 4743.* Oratio, *Conscientiæ,* est. Ambrosiana, *ex Pamelio, in Sabbato. Domin. 5. Aduen. Ambrosiano more.* Septem autem versus præcedentes respondent iisdem septem Orationibus. Cum autem habeatur in titulo & Rubrica, *Pro temporis opportunitate,* inde patet, nullum esse peccatum, si celebraturus eas omittat: & communiùs omittuntur ij Psalmi à Sacerdotibus. d *Accipit Missale.*] Nec sine libro

Missâ

Missæ celebranda est; aliàs grauius peccatur, *Nazar. cap. 25. num. 85. Azor. lib. 10. cap. 29. quæst. 4.* Neque aliud Missale, nisi Pij Quinti, adhiberi potest à Romanis, ex eiusdem Pij Bulla. Conuestitur Missale ab accuratioribus proprio integumento coloris Missæ conuenientis, tum ad decorem, tum ad reuerentiam in eo contentorum. Quod autem hoc loco iubetur, vt perlegatur Missa, siue prælegatur, eo sine dicitur, vt, si mutanda sit Oratio, maximè secreta, quæ sit eadem cum alia, puta commemoratio- nis & Festi, opportunè mutationi sit prouisum; & præterea ne accidat error in prolotione verborum, cum scandalo auditorum.

e *Lauat manus.*] Vt spiritualiter mundet actus, *Innocent. III. lib. 1. cap. 49.* & propter reuerentiam tanti Sacramenti, *Duran. supra cap. 3.*

f *Præparat Calicem.*] Calix à voce Græca κάλιξ, ex *Macrob. lib. 5. Saturn. cap. 2.* ab aqua calida dictus, vt aiunt *Varro lib. 4. Latin. lin. & Festus lib. 3.* quam vino mixtam habebant veteres in deliciis, vt *Persius docet.* Vel ab alia voce Græca χαλδόν, quæ lignum significat, *Isid. lib. 20. Orig. cap. 5.* nam ex ligno, ait, fiebant calices. Porro in Calice argenteo consecrassè dicitur Christus à *Baronio, ex Beda, anno 34. nu. 63.* Vereor tamen, ne Calix hic, in quo, vt narrat idem *Beda,* seruetur spongia potus aceti ministra, & habet duas an- las hinc inde, adhibitus fuerit potius ad potandum Christum felle & aceto, quàm ad vltimam cœnam. Valentia venerantur Calicem lapideum alium pretiosum ex Agatha, quam vocant, quo dicunt usum fuisse Christum in vltima Cœna. *Lege Carthagenam de Euchar. Homil. 26. A'jahòv* Latine

bonum: & quid bonum eius, nisi vinum huius Calicis germinans Virgines? *Zachar. 9.* inde mos inoleuit, quod non in alio vase quàm in Calice Sanguis consecratur, ex *Pascha- sio de Sanguine & Corpore Domini cap. 20.* Vasculum dixere Patres *Concil. Tribur. cap. 18.* Vas mysticum, *Synesius Constit. 2.* Poculum, *Clemens lib. 8. Constit. cap. 15.* Poculum sanctum, *Nazian. Orat. 25.*

Ligneos autem adhibuere Calices Apostoli, *Honor. in Gemma lib. 1. c. 89.* deinde vitrei decreti sunt à Zephyri- no, apud *Damasum in eius Vita: & Calicem vitreum fractum à sancto Do- nato Aretino restitutum habes in lib. 1. Dial. S. Greg. cap. 7.* Sed & tunc tem- poris argentei erant in vsu apud ali- quos, vt notat *Baron. in Notis Mar- tyrol. 7. Augusti, ex August. Epist. 165.* Urbanus argenteos & aureos instituit, *de Consecr. Dist. 1. cap. Vasa. ex Concil. Triburiensi cap. 18.* non ex ære neque auricalcho fiant, ne ærugo generetur, neque vomitus prouocetur; potius ex stanno, ead. *Dist. cap. Vt Calix. ex Conc. Rhemenfi cap. 6.*

Octo angulis formabantur, ex *Pruden- tino apud Bulengerum lib. 2. cap. 20.* imaginibus etiam decorabantur; quos effigatos historia pastoris & ouis docet, *Tertull. de Pudicit. cap. 7. & 10.* & Imaginatos Calices idem appellat *S. Remigius* in suo testamento. quid? idem inscripsit in Calice proprium nomen citra vanitatem, apud *Surium Tom. 1.* Calicem verò gemmarum mi- sit *Epiphanius Constantinopolim* ad *Hormildam.* vnde etiam in *Ord. Rom.* paratoria dantur, id est, capsæ, ad Ca- lices recondendos. Solebat (quod do- leo) dicere *S. Bonifacius Martyr,* & *Episcopus Ultraiectensis: Quondam*

L 2 aurei

aurei Sacerdotes utebantur ligneis Calicibus, nunc lignei Sacerdotes aureis Calicibus, *VValaf. Strabo cap. 24. & in cap. Vasa.*

g *Cum Patena.*] Patena, seu patina; vox tamen prima est frequentior. Discus in *Liturgia S. Iacobi* appellatur. A patendo est dicta, *Amal. lib. 3. cap. 27.* vel quia patula est, *VValaf. cap. 24.* vel quia dispanis patentibusque oris sit, *Isidor. lib. 20. Orig. cap. 4.* Patenæ verò eiusdem fuere materiæ cum Calicibus. Forma earundem nunc multò minor quàm antiquarum: nam erant *apud Damasum in Vita S. Siluest.* ponderis quindecim vel triginta librarum, cum multi in Missa communicarent. Patena adhibita tunc temporis pro Pyxide.

h *Ab Episcopo consecratus.*] Habetur consecratio hæc in *Ordine Romano*; & durat consecratio, donec frangatur, vel intus de nouo auro liniatur, *Suar. disp. 81. sec. 7.* idcirco Calix & Patena vocantur vasa sacra à *Sixto de Consec. Dist. 1. cap. In Sancta.* & vngi Calicem expressè iussit *Siluester, ex Innocentio III. in Epist. decret.* Hinc fit, quòd non omnibus licet hæc vasa tangere. non licuit Subdiaconis ante Concilium Laodicenum; vbi *cap. 21.* iisdem interdicitur eorum contactus. fuit concessus in *Braccar. I. cap. 28.* inferioribus autem alijs negatus in *Conc. Rom. II. cap. 9.* nisi mappula adhibita, *iuxta Ordinem Rom.* An verò sub mortali? negat *Bonac. disp. 4. quæst. ult. pnn. 9. num. 20.*

i *Ponit Purificatorium.*] Neque nomen Purificatorij, neque rem apud antiquos de ritibus Scriptores inueni. *Duran. lib. 4. cap. 55.* perfusionem digitorum appellat purificationem; & inde Purificatorium ad extergen-

dum digitos perfusos, & Calicem, dictum esse patet. *Burchard.* vocat Purificatorium.

Querunt, An sit benedicendum; negat *Suarez 3. p. disput. 81. sec. 3. Quarto.* nec in Ritualibus inuenitur benedictio propria, sicuti neque Veli, neque Bursæ Corporalis, de quibus statim dicemus. Ratio esse potest, quia sine his videbatur Sacrificium non incommodè fieri posse. utebantur enim paruis mantilibus à Manipulo diuersis, ad tergendas manus, & mappulis quibusdam, *ex Bedæ in Collect. de Septem Ordinibus,* quas & tenebant manibus, *ex Duran. lib. 3. cap. 6.* sed decentius fit, proprium adhibendo Purificatorium; quod vt ab alijs lineis pannis ad tergendas manus dignoscatur, conuenit, vt in medio illius pingatur Crux, vt in *Concilio Provinciali III. Mediol. in Instruct. supell. lib. 2. fuit decretum.*

l *Cum Hostia.*] De hac plenius & commodius infra tit. 7. num. 1.

m *Parua Palla lineæ.*] Ad differentiam Corporalis, quod & Palla dicebatur, *can. Sacratas. Dist. 23. ex Soter.* nam erat Corporale magna Palla; Palla verò à palliando, *Duran. lib. 4. c. 29.* vestimentique genus est, *ex Baisio de Re vestiaria c. 13.* Ceterum *Innoc. III. lib. 2. cap. 56.* eam distinguit à Corporali, quatenus Calicem tegit, antiquitus enim Corporale quoque tegebat Calicem altera sui parte, *ibidem.* S. Anselmus antiquior in *libro de Diuers. Sacram.* putat tutius, quòd Calix operiatur, ne aliquid indecens in illum cadat. Ergo eo tempore Palla fuit in usu apud aliquos; quia non præcipit, sed suadet Anselmus, quod est tutius, geritque vicem Corporalis, sed diuisi. Quare & eiusdem materiæ debet esse, cuius est Corporale, de quo paulò post

post dicemus. Cur autem vulgò Anima vocatur? Auctor Græcus, in *Liturgia quadam cit. à Vicecomite lib. 7. cap. 5.* eam vocat Psychian; & psychi significat animam: vel quia intra Corporale plicatum asseruatur, quasi anima intra corpus.

Qui duplicem adhibent Pallam, alteram pro Calice, alteram pro Hostia, approbante, vt aiunt, Summo Pontifice, non sunt reprehendendi: non tamen imitandi sunt ab alijs sine Pontificia facultate. Esset enim additio ritus, quæ est à Pio V. prohibita.

n *Tum Velo serico.*] De hoc antiqui, *Clem. can. 72.* vbi quia lauati iubetur, è lino conijcitur fuisse. Pepli sudarij, vel aëris, quo operiuntur sancta, meminit *Chrysost. in liturgia.* vocat *S. Germanus in Theoria* Velamen, & Velamentum; & significare docet aërem tenebrosam noctis passionis Domini, seu lapidem monumenti. Sericea Vela donata fuerunt Hormisdæ ab Epiphano cum Calice gemmato, de quo supra, vt in *Epist. 1. Hormisdæ*: & benedicti solita cum alijs vestibus puto, quia in *can. cit. 72.* sanctificata dicuntur. Docet *Amalar. Præfat. 2. ad lib. de Eccles. Offic.* apud Romanos Calicem inuolutum sudario ad Altare porrigi: Velumque inde dicitur, quia velando Calicem, eiusdem etiam velata esse mysteria signat. *Victorinus Premolus in Memor. Cleric. p. 3. cap. 7.* numerat Velum hoc inter alia necessaria sub mortali, nullo Auctore, nulla ratione allata: quod non placet, ex dictis supra, cum de Purificatorio ageremus.

o *Bursam.*] Peram vocat *Chronicum Moguntin.* sed *Bursam Burchard.* conuenitque vt Crucem in medio habeat, vt mos est. Non videtur in usu

fuisse ante Concilium Rhemense, in quo *cap. 5.* iubetur, recondi Corporale simul cum libro, seu cum Calice: quæ verò pars eius aperta est, in hoc casu celebrantem respiciat, velo anteriori super eam reuoluto, vt Calix commodiùs deferri queat à Sacerdote ad Altare. Intra quam Bursam (aliàs superflua Bursa est) omnino recludatur Corporale (neque gratis distinguas, vtrum plures, an pauciores in Ecclesia dicantur Missæ) vt cautiùs & decentiùs Corporale deferatur. Pius V. dispensauit cum Hispanis, vt extra Bursam Corporale portari queat, ex *Hier. Cantono in suo Ordinario Diuin. Offic.* Vereor ergo, ne pigeat aliquos educere Corporale de Bursa: & quid, si in via in terram cadat?

p *Corporale plicatum.*] Palla dicitur à *Clem. Epist. 2. ad Iacobum.* Sindon ab *Isid. Pelus. lib. 1. cap. 123.* Palla Corporalis in *Ord. Roman. tit. de Pallis.* Corporale verò dicitur, quia in eo ponitur Corpus Christi, *Alcuin. c. 2. de Celebrat. Miss.* eiusque auctor est Eusebius Papa ante Siluestrum, quem communiter auctorem dicunt. *lege Burchard. lib. 3. Decr. cap. 99.* Sixtum auctorem facit *Polid. Virg. lib. 6. c. 12.*

Ex lino debet esse, *cap. Consulto. de Consecrat. Distinct. 1. ex Epist. Euseb. & Silu.* quia sindonem Christi representat, *ibidem.* Ex cannabe fieri posse, concedit *Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 8.* neque debet misceri alia materia etiam pretiosiore, ex *Concil. Rhemen. cap. 3.* sed hoc intellige in interiori parte tam Corporalis quam Pallæ parua: nam in illius extrema & Pallæ superiori parte potest sericum & aurum addi, vt ait *Suarez 3. par. dispnt. 81. sect. 6.* nunc, Atà breuiori facta, breuius etiam est Corporale quam apud antiquos.

Quod attinet ad plicaturam Corporalis, docet *Alcuin. loco citat.* ita plicandum esse, vt nec initium nec finis appareat: quod & hodie obseruatur ab accuratioribus in Ecclesiastica disciplina: quia, *inquit*, Corporale significat lintheamina, & sudarium, præsertim capitis Christi. Cùm autem caput Christi sit Deus, qui nec initium habet nec finem; eadem, vt in Corporali sacra palla pallientur, & abscondantur, quàm maximè decet.

q *Simul cum Palla benedictum.*] *Cap. Consulto. de Consecr. Dist. 1.* neque benedicatur Palla separatim; quia est vnum quid & veluti pars Corporalis; nec in Pontificali datur distincta benedictio. vnde & eodem cultu ve-

neranda sunt, & aded, vt non modò non tangenda sint à laicis, nec à sacra-
tis feminis, *can. Sacratas. Dist. 23. ex Sotero, vt Damascus ait, non ex Sixto, vt ait Platina*; sed neque lauanda ea sint in communi vase, vt statuit sanctus Clemens, & in *Ordine Romano* habetur eiusdem Decretum. Possunt quidem Corporalia tangi post eorundem benedictionem & lotionem, sed non post vsum: neque post lotionem iterùm debent benedici, *Silu. ver. Corporalia.* Si verò immunda adhibeantur notabiliter, peccatum mortale est, *Emman. Sa. ver. Sacra. num. 5. & est communis.* De eorundem verò vetito contactu, an sit peccatum mortale, dic vt suprà de Calice.

2 *Quibus ita dispositis, accedit ad paramenta, quæ non debent esse lacera aut scissa, sed integra, & decenter munda ac pulchra, & ab Episcopo item, vel alio facultatem habente benedicta: calceatus pedibus, & indutus vestibus sibi conuenientibus, quarum exterior saltem talum pedis attingat; induit se, si sit Prelatus secularis, supra Rocchettum, si sit Prelatus regularis, vel alius Sacerdos secularis, supra superpelliceum, si commodè haberi possit, alioquin sine eo supra vestes communes, dicens ad singula singulas Orationes inferius positas.*

Paramenta non debent poni in Altari, in quo Missa est facienda, nisi pro solis Episcopis & Cardinalibus, vt decreuit S. Rituum Congregatio die 7. Iulij 1612. Deficiente verò Sacristia, aut mensa separata, si in casu necessitatis ponantur in Altari, nunquam tamen in medio, sed in cornu Euangelij collocentur.

Birretum deponens Sacerdos, vt paramenta induat, ne illud super Missale deponat, neque super Calicem. Scopis item se purget, & mundet à puluere.

x *Non debent esse lacera.*] Si figura paramenti destruitur, vel inepta sit ad vsum sacrum, amittitur quoque benedictio, *arg. c. Quod in dubijs. de Consecrat. Eccles. vel Alt. ex Suarez 3. par. disp. 82. sect. 2.* Cingulum ergo nondum ruptum potest nodo reparari: quod si rumpatur, altera quidem parte poteris vti, non autem toto per nodum refarcito sine noua benedictione; quia forma amissa est. Et nota, quòd ligamina, quibus verè te cingis, sunt magis de forma Cinguli, quàm illæ eiusdem partes, quæ pendent versus terram;

ram; vt scias ferre iudicium de eodem iterum benedicendo.

[*Et decenter munda.*] Lethale peccatum admitti docet *Siluest. ver. Missa 1. quest. 2. §. 3.* si enormiter quis cum immundis celebret paramennis. lauanda verò sunt in proprio vase, ex *Conc. Herden. can. 4. de Consecr. d. 4. cap. Omnis.*

[*Ab Episcopo benedicta.*] Sacra vocat, hoc est, benedicta indumenta, ante alios primus *S. Anacletus Papa Epist. 2. tum Soterus Epist. 2.* deinde Sacrata dicta sunt, cap. *Vestimenta. de Conf. Dist. 1. ex Stephano.* quod autem docet *Nauar. in Man. c. 25. num. 84.* de vestibus, intelligitur etiam de Cingulo, contra *Scorum 4. d. 13. q. 2.* An verò benedictio vestium præcipitur sub mortali? affirmat *Nau.* & habentur in *Ord. Romano* etiam Cingulorum benedictiones omnium vestium Sacerdotalium.

Quòd autem ab Episcopo sint benedicenda, docet expressè *Innoc. III. lib. 1. Myst. Missæ cap. 9.* & addunt Doctores, benedictionem hanc esse ordinis Episcopalis, non iurisdictionis, quam idcirco Episcopus alijs delegare non potest sine facultate Papæ.

[*Vel alio facultatem habente.*] Hac de re dicemus infra in proprio loco circa finem *Missæ*; vbi de paramentorum benedictionibus.

[*Calceatus pedibus.*] Præceptum volunt esse *Sila. ver. Missæ. & Soius 4. dist. 13. quest. 2.* sed non nisi ad maiorem honestatem & decentiam hoc præscribi notat *Suarez 3. p. disp. 82. sect. 3. Ordo Rom. de Parasceue*: Non licet, inquit, Presbyterum, Diaconum, vel Acolythum ad Altare ministrare per nudos pedes. Et *Exod. 13.* cum calcamentis edebatur Agnus: quo signi-

ficatur asperitas vitæ, ex *Nazianz. Orat. 42.* & promptitudo ad omnia, ex *Esaiæ Abb. Tract. 22.* Laudandi verò sunt Clerici Regulares nostri, qui in Sacristia deponunt etiam communes crepidas, seu calceos, & alias ibidem ad id paratas crepidas induunt, ad maiorem nitorem & sacri ministerij splendorem.

[*Saltem talum pedis.*] Vestis Clericorum erat antiquitus etiam talaris; vnde & vocabatur Caracalla, *Beda testante de Gestis Angl. lib. 1. cap. 7.* & eum exponente *Baronio anno 303.* In clericis peregrinis & rusticanis tolerandæ videntur breuiores vestes, non tamen supra medium crus, *Homob. Tract. 4. quest. 145.*

Vestis autem & tonsura sunt sibi inuicem correlatiua, de qua *Dion. Eccles. Hierar. p. 2. cap. 3.* & *Baronius anno 58. num. 13.* Extat Bulla Sixti V. contra non ferentes habitum & tonsuram, grauissimis impositis pœnis. Significat tonsura abiectionem terrenarum cogitationum, *Augustin. lib. de Contemptu sæculi*; tum vitiorum refecationem, *Steph. Eduen. in Prol. lib. de Sacram. Altaris*; tum regiam Sacerdotis dignitatem, *Isid. lib. 2. de Offic. cap. 4.* tum coronam Christi spineam, quam peccatores denotant, portandam à Sacerdote, *S. German. in Theoria.* De hac *Ezech. 16. vt legit Hier.* Coronam gratiarum suscipiet vertex tuus. Concilium autem Palentinum sub *Vrbano VI.* definiuit, coronam Sacerdotis esse debere ad mensuram maioris Hostiæ; *Toletanum IV.* coronam clerici ad mensuram minoris Hostiæ, ergo Diaconorum & Subdiaconorum erit formæ mediæ.

[*Rocchetum.*] Dicebatur Linea, quia ex lino, in *Ordine Romano*; & quidem

dem hoc ordine numerantur ibi vestes Pontificis, Linea, Amictus, Linea Dalmatica (quã *ibidem* vocat Albam) Cingulum, Dalmatica, Orarium, Stola, & Planeta. ergo Linea Pontificis ante Amictum Rocchettum erat. Remansit in Linea S. Cyprianus prope martyrium, ex Pontio, hoc est, in Rocchetto, ait *Baron. anno 261.* alij explicant in Alba; sed assentior Baronio. quod si verum est, adhuc habes antiquiorem Lineæ seu Rocchetti vsum apud Adonem in *Martyrolog. 26. Nouemb.* vbi S. Alexander Episcopus & martyr sub Antonino dicitur suscepisse gladium stans in Linea: quo ferè loquendi modo vtitur Pontius in S. Cypriani morte. Nomen est nouum, cuius synonymum est Riccha apud *Crassum lib. 1. cap. 21.* Gallica profectò vox, Auenione fortè, cum degerent ibidem Summi Pontifices, introducta: nam in Calepini Dictionario septem linguarum Latina vox *Supparus* Gallicè sic vertitur, *Roquet.* Supparus autem, ex *Varrone lib. 4. de Lat. lingua,* dictus est, quòd supra induatur, sicut subucula, quòd induatur subtus. Ignatius Braccius vocem à Græco deducit idiomate; Primò, vt simplex vocabulum, à *πίποι.* quòd, vt vetera Lexica testantur, corymbi sunt ornatus gratia Sacerdotum stolis annexi; atque ita dicti, ob mali punici similitudinem. Limbus autem Rocchetti lineis corymbis, aut alio simili artificio acu pingi solet. Deinde, vt vocabulum compositum ex *ῥα* & *χρῶν:* siquidem *ῥα* particula molle & delicatum significat, vt *magnus ait Etymologistes:* *χρῶν* tunicam significat, ex eodem, & præcipuè lineam; ita vt *Rochiton* Græcis sit, Latinis tunica mollior & delicatior. Idem ab Hebræo de-

duci posse docet, à verbo *Rah;* quòd est spectare, intueri; & à nomine *Che-tan,* quòd est lineum. qua ratione Rocchettum esset linum spectabile, seu vestis linea speciosa. Hæc ille argutè. Manicas habet angustiores, vt ad opera bona manus sint expeditiores: in ceteris significationem communem habet cum Superpelliceo, de quo statim scribo.

a *Superpellicem.*] Antiquitus induebatur hæc vestis supra tunicas pelliceas, de pellibus animalium factas, *Durand. lib. 3. cap. 1.* ad indicandam innocentiam supra peccatum Adæ, quem vestiuit Deus tunica pellicea; ideoque coloris albi est hæc vestis. Meminit S. *Hieron. lib. 1. adu. Pelag.* candidæ vestis ad vsum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & reliqui ordinis Ecclesiastici in administratione Sacramentorum: quæ verò alia inferiori Clero potuit esse communis vestis, nisi Superpelliceū? Est item laxa, quia clericalis vita debet esse in eleëmofynis larga, *Gemm. lib. 1. cap. 232.* Induitur supra communes vestes, quia charitas operit multitudinem peccatorum: & habet formam Crucis, vt passionis Christi vestigia imitetur Ecclesiasticus, *Durand. loco citato.* qui & *cap. sequenti* in Superpelliceo, veste prima ante Amictum, intelligit fidem.

Sed vnde Cotta dicitur? Hetrusci vocant Cottam, quam vestem & togam Latini appellant. Ioachimus Perionius *de Lingua Gallica cum Græca cognatione lib. 3.* vocabulum Gallicum *cotte* à Græca voce *χρῶν* deducit, quæ tuniculam significat, mutatisque inter se litteris duabus, factum esse ait Cothinium. *χρῶν* autem est diminutiuum à *χρῶν,* de quo diximus supra, cum de Rocchetto, Pagninus in

Enchi-

Enchiridio ait, *Chitam* vel *Chetan*, significare linum; unde & *Chitana*, id est tunica lineæ; quamquam *Angelus Caninius* putat, hæc Punica potius esse vocabula quam Hebræa. *Ignatius Braccius* addit, non incongruè à *Cottis*, quod apud *Dores* caput significat, ex *Rodig. lib. 7. cap. 23.* Cottam dici posse, eò quòd in eam caput primò inferatur, mox reliquo corpore velato, solum ferè caput ex ea conspiciatur exertum. Extendebatur ultra medias tibias Superpelliceum clericale, *Concil. Basilien. sess. 21.* & *Camisia* idèò dicta est à *Codino de Officijs Constantinopolitanis, apud Buleng. lib. 2. cap. 39.* ad usum Lectorum & Psalmistarum.

b *Singulas Orationes.*] *Seuerus Alexandrinus* meminit precum ad sacras vestes induendas. *Stephan. Eduens. de Sacram. Alc. cap. 10.* habet eandem precem ad Manipulum qua nos vtimur. *Chrysost. in Matth. Homil. 38.* indicat recitari aliquas preces. & certè conuenit, cum sint hæ sacre vestes, & ad Sacrificium ordinatæ.

Concordant Orationes hæ maiori ex parte cum significationibus vesti-

mentorum Sacerdotalium tropologicis; seu moralibus, quas antiqui tradidere, & nos infra enarrabimus. Sed dubitari potest, an Orationes originem ducant à prædictis interpretationibus, an verò interpretationes ab Orationibus: crederem ego, Orationes omnes, vt sic, ad Missam præparatorias, longè posteriores esse, etiam post *Durandum*. qui secutus antiquiores, de Stola scribit, significare iugum Domini, & Casulam charitatem, citato *Ordine Romano in ordinatione Presbyteri*. quæ interpretationes discordant ab Orationibus hodie dicendis ad Stolam & Casulam induendas: illam enim in Oratione appellamus Stolam immortalitatis, hanc verò iugum Domini suauæ. Sensus autem dictarum Orationum patebit, cum infra de Mysterijs vestimentorum agemus in fine huius tituli.

Neque debent omitti hæ preces sine causa, aliàs lethale peccatum est, *Nauar. cap. 25. num. 73.* licet *Burchard. Decretorum etiam Doctor* moneat, non ex præcepto, sed ex deuotione eas dici solitas esse. excusat *Suarez disputat. 82. in 3. p. initio.*

- 3 *Ac primùm accipiens* Amictum circa extremitates & chordulas, osculatur illud in medio, ubi est Crux, & ponit super caput, & mox declinat ad collum, & eo vestium collaria circumtegens, ducit chordulas sub brachijs, & circumducens per dorsum, ante pectus reducit & ligat. Tum *Alba* induitur, caput submittens, deinde *manicam dextram* brachio dextro, & *sinistram* sinistro imponens, *Albam* ipsam corpori adaptat, eleuat antè, & à lateribus hinc inde, & Cingulo per ministrum à tergo sibi porrecto, se cingit. Minister eleuat *Albam* supra Cingulum circum circa, vt honestè dependeat, & tegat vestes; ac eius simbrias diligenter aptat, vt ad latitudinem digiti vel circiter supra terram equaliter fluat. Sacerdos *accipit Manipulum*, osculatur *Crucem* in medio, & imponit brachio sinistro;

M

stro, deinde ambabus manibus^m accipiens Stola^m, similimodo^a de-
osculatur, & imponit medium eius collo, ac transversando eam^o an-
te pectus in modum Crucis, & ducit partem à sinistro humero pen-
dentem ad dextram, & partem à dextro humero pendentem ad
sinistram, sicq; utramque partem Stola^a extremitatibus Cinguli
hinc inde ipsi Cingulo coniungit.

c *Amictum.*] Ab amictiando dicitur Amictus. Anabolagium, Ambolagium, Anagolagium, Humerale, & Amictus eadem sunt in Ordine Romano. Superhumeralis dictum est ab *Alcuino* cap. *Quid sign. vestimenta.* Humeralis ab *Honorio* quoque in *Gemma*, lib. 1. cap. 201. quia humeros regit. *Raban.* 1. *Instit. Cler. c.* 15. vocat Ephod-Bar, & esse ab Hebraeis deductum ad nostros scribit. ergo Apostoli sunt vsi. Orate, de quo *Innoc. III. cap.* 53. putat *Viccomes* esse Amictum; sed idem *Innocentius* distinguit ab Amictu, de quo cap. 50. hic enim ante Albam, illud post Albam induitur. diversa est utriusque forma, ut Romæ videre est. Et Orate, quod hodie dicitur *Fauon à Marcello* in *Carim. Pap. lib.* 2. cap. 14. est propria Papæ vestis.

Caput amictu cingitur, tum collum, dorsum, & pectus. De collo *Amal.* lib. 2. cap. 17. De vittis reliqua cingentibus, *Gemma* supra, & *Innocen. III. lib.* 1. c. 50. *Mysteria* aperiemus infra.

d *Osculatur illud in medio.*] Cruces in vestibus Sacerdotalibus adhibitas esse à tempore sancti Marci Papæ, tradit *Baron.* anno 336. hodie in Amictu, Manipulo & Stola cruces adesse solent, ad recolendam Domini passionem. Sicuti Stola imponitur collo cum osculo, ut ait *Durand.* lib. 3. c. 5. ita simili ritu imponendus est capiti Amictus, in honorem sanctæ Crucis. Omittant igitur hoc loco signum

Crucis, quod præter Rubricam sibi faciunt quidam manu & Amictu simul à fronte ad pectus: vel signent se antequam accipiant Amictum; nam antiqui ter se signabant, ut scribit *Seuerus Alexand.* de Ord. oblationis, ante Amictum, & manu tantum. Quod autem super Casulam reflectitur Amictus à Regularibus, indicant hunc ritum *Ryp. lib.* 1. cap. 19. & *Innoc. III. lib.* 1. cap. 58. ex quo sequitur, simplicis Amictus vsus esse valde nouum.

e *Alba induitur.*] *Podèris* est appellata à *Naxian.* Orat. 3. quia Græci vocant pedes *podas*, & hæc vestis ad pedes demittitur, *Duran.* lib. 3. cap. 9. *Camisia* ab *Amal.* cap. 18. *Tunica* à *Rabano* loco cit. cap. 17. *Tunica* linea *one Serm.* 3. de Indum. dicta quæque est *Linea Dalmatica* ab eodem Ordine Romano supra num. 2. citato: ubi etiam & absolutè *Linea*, quia ex lino. Denique *Supparus* ab *Alcuino.* *Alba* verò ante Amictum ab *Ambrosianis*, à Romanis autem post Amictum induitur, ut in *Liturgia Chrysost.* in *Conc. Carthag.* IV. cap. 41. & in *Ordine Rom.*

f *Manicam dextram brachio, &c.*] *Burchard.* Motus enim naturalis à dextera est in sinistra; & creditur Christi manus dextera cruci prius affixa fuisse quàm sinistra, ex beata *Birgitta* lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 70.

g *Et Cingulo, &c.*] *Ordo Rom.* Cingulum nominat. *Alcuin.* supra, *Zoanam*, *Baltheum*, *Ioan. Diac.* in *Vita S. Greg.*

S. Greg. lib. 4. cap. 80. & Gemma an. lib. 1. cap. 201. Duarum eiusdem summatum meminit *Innocen. III. lib. 1. cap. 37.* fortasse enim tunc temporis, vt apud nos, extremitates cum ornatu erant. *Leo IV. in Epist. ad Episcops* non meminit Cinguli (quia non est vestis) inter vestes Sacerdotales.

h. Accipit Manipulum.] Quarto loco indui Manipulum, scribit aperte *Raban. loco cit. cap. 18.* alij, vel negligunt ordinem vestium, vel Episcopaliu ordinem seruant. Mappulam *Ord. Rom.* appellat, qua pituita oculorum, narium & oris detergebatur, inquit *Alcuin. loco citato.* Sudarium, *Alcuin. idem, & Amalar. cap. 17.* quo sudor abstergitur. Cingulum brachiale, *Ord. Rom. in consecrat. Episc.* Fauonem, *Leo IV. Epist. ad Episc.* & *Gemma cap. 208.* Manipulum, *Rupert. lib. 1. cap. 33. & Hugo Victor. in Spec. cap. 6.* Phanonem, & Mantile, *Rabanus de Instit. Cler. lib. 1. cap. 18.* qui & Mappam paruam vocauerunt. Lintheum cincticulum sacerdotale, *Hesychius apud Bulenger. lib. 1. cap. 42.* Aërem, *Chrysost. in Liturgia.* Decem ergo nomina certa Manipulus habuit; & apud antiquos Patres in vsu fuisse, tradit *Concil. Rhemen. apud Burchardum lib. 2. cap. 50.* Et nomina quidem sunt ad placitum, sed res eadē est apud prædictos; tum ex fine, ad tergendum pituitam, & sudorem; tum ex eo, quia in læua, secundum omnes, portabatur.

Dubitatur, An idem sit cum Manipulo Palla illa linostima, quia ex lino erat apto ad tergendum, quam concessit Diaconibus *S. Siluester*, vt cum *Dalmaticis* ad læuam vterentur: affirmans sententia placuit valdè *Roberto Cardinali Bellarmino*, quo cum eam communicauimus. Vox ipsa linosti-

ma vim facit, quasi linostoma, quæ ex duabus constat vocibus Græcis, altera significante linum, altera os: nam vsus Manipuli erat ad tergendum os & oris pituitam, vt diximus. Stola volunt esse alij, ex *Damascio citato in Actis Eccles. Mediolan.* de cuius tamen expositione non constat. & Stola potius læuum, non læuam tegit; humerum, pectus & dextram partem conuestit; Manipulus propriè læuam partem tantum ornat. Fimbrias additas Manipulo describit *Rupert. loco citato*, qui primus inter Scriptores eum Manipulum appellauit. Quod si hanc vocem legas apud *Seuerum Alexandrinum*, seu *Stephanum Eduensem*, aduerte, quod est interpretum vox recentiorum, non Græcorum auctorum *Ruperto antiquiorum.*

i. Osculatur Crucem in medio.] Vt supra de Amictu est dictum.

Et imponit brachio sinistro.] Concordant omnes citati Auctores, eo fine, vt brachium dextrum liberius sit ad ministerium. vnde & idē ministri Manipulos deponunt in induendo Pontifice, vt longè sint expeditiores in eo ministerio, quod notat *Duran. lib. 3. cap. 5.* Adde, quod dextra manu commodiùs tergebantur oculi & os, mappula pendente à læua manu. Ligari verò debet Manipulus infra cubitum, non supra, nec longiùs à manu, vt ex prædicto fine & vsu constat.

m. Accipiens Stola.] Orarium eam vocat *Ordo Romanus* in genere masculino, alij in genere neutro; quia Oratorum, hoc est, prædicatorum habitus est, ex *Alcuino supra.* quare non datur nisi Presbyteris & Diaconibus, quorum tantum munus proprium est concionandi. ab oratione deducit *Beda* vocabulum in *Collectan. cap. de*

Septem ord. quia in oratione & in ministerio Sacramentorum frequens est Stola vsus. Stola dicta est etiam in Ordine Romano à Græco stadi; id est indumentum, vel à stivo; id est orno. Ad gentia tendit, ex Amal. lib. 2. cap. 20. nam licet Stola esset vestis candida pertingens ad talos vsque, vt ait auctor Gemma lib. 1. cap. 104. tamen, introducta Alba, seu Camisia sacerdotali, mutata est Stola in torquem, vt ibidem & apud Durand. l. 3. cap. 5. cum similibris eam describit Ruperr. lib. 1. c. 33. eiusque vsus habetur in Abtis S. Clem. Merensis, parui S. Clem. Pape, apud S. Antonin. p. 1. tit. 6. cap. 26. qui Stola sua oinxit draconem. Sed & Cedrinus apud Buleng. lib. 1. cap. 38. scribit, Augusta Stolas Apostolorum fuisse repertas.

Stolam verò in Missa omnino adhibendam esse, decreuit Concilium Braccaren. III. cap. 3. & habetur 23. cap. Ecclesiastica.

n. De osculatur.] Durand. loc. citato, vt de osculo amictus supra diximus, & imponit collo vt torquem, ait Gemma loco cit. non longè à collo, contra quosdam. longè enim à collo est proprium Episcopi, premens ceruicem, & vtrumque humerum, ait Conc. Braccaren. citatum. si premit ceruicem, ergo prope collum.

o Ante pectus in modum Crucis.] Ita Concil. Braccaren. loco cit. quod tamen Innocentij III. tempore Romæ non

4. Si celebrans sit Episcopus, non ducit Stolam ante pectus in modum Crucis, sed sinit hinc inde vtrasque extremitates pendere: & antequam accipiat Stolam, accipit paruam Crucem pectoralem, quam osculatur, & collo impositam sinit ante pectus chordulis pendere. Manipulum quoque non accipit ante Stolam, nisi in Missis Defunctorum, sed accipit ad Altare, cum in Confessione dicit, Indulgentiam, illumq; prius osculatur.

obseruabatur, vt ipse indicat lib. 1. cap. 54. nisi forte dicamus, cum ibi loqui de Stola Pontificali, in qua neque hodie obseruatur prædicta forma Crucis; quia Crucem pectoralem Episcopus habet.

p Ducit partem à sinistro humero.] Burchard. Hoc autem est notandum diligenter; tum quia à sinistro ad dextrum latus Stola ductio prior in memoriam reuocat, me esse prius Diaconum quàm Sacerdotem (Stola namque Diaconalis est ab humero sinistro ad dextrum latus) sicut Episcopus prius induit Tunicellam Subdiaconi, & postea Dalmaticam Diaconi, vt quasi per gradus meminerit suæ summæ dignitatis; tum quia in ordinatione Sacerdotis eodem prorsus modo aptata fuit Stola collo eiusdem rei memoriam est continuandum; tum quia hac ratione, si bene aduertat, pars dextra Stola formans Crucem in pectore remanet superior supra partem sinistram eiusdem, quod infra tit. 3. in simili casu, non casu fieri dicendum est; pollice dextro, inquit Rubrica, super sinistram positò in modum Crucis. Meminit autem huius ritus in Stola distinctè Iuo Carnot. Serm. de Signific. indumentorum.

q Extremitatibus Cinguli, &c.] Et hoc etiam describit Iuo ibidem cum Innocent. III. lib. 1. cap. 54.

1 Non ducit Stolam in modum Crucis.] Quia ante pectus gestat eius loco Crucem pectoralem, quam ante Stolam accipit, ut solus notat *Innoc. III. cap. 53.* qua de re infra, cum de Vestibus Pontificalibus.

5 Postremò Sacerdos accipit ² Planetam.

u Planetam.] *Ordo Roman.* Vñtatum est vocabulum Planetæ, quidquid neget Durandus apud Latinos antiquiores reperiri, *lib. 1. cap. 9.* ubi negat, fuisse unquam à Græcis usurpatum. Planeta verò errorem sonat, & limbus Planetæ Sacerdotalis errabundus erat utrimque, & idcirco ad brachia reflectebatur, & subleuabatur, inquit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 207.* Penula quoque dicta fuit, non tamen ea, de qua Paulus 2. *Timot. 4. vide Baronium anno 58. num. 69.* Casula item dicitur ab eodem *Ordine Romano*, hoc est, parua Casa, in *Gemma loco citato.* Infula ab *Hugone Victorin. in Specul. Eccles. cap. 6.* Tunica item à *Sennero Alexandrino de Ord. oblat. Cappæ ab Isidoro lib. 15. Orig. cap. 12.* ex conie-

[Osculatur.] Scribit *Duran. l. 3. c. 9.* Manipulū quoque.] De quo idcirco *Innoc. idē c. 43.* & 59. post Casulam Episcopalem agit; apertius *Duran. l. 4. c. 7.* & idem habetur in *Ord. Rom.* causamque cum alijs dabimus infra *nu. 6.*

ctura tantum, quia capit totum hominem. Sed vide quæ diximus de Pluviali in 1. p. tit. 19. num. 3. contra *Durand.* Phelonium dicitur in *Actis Eccles. Mediolan. par. 4. lib. 2.* Planetæ sancti Petri meminit *Hugo Cluniacensis in Vita sancti Hugonis Abb.* quæ asseruatur Parisijs; ergo ab Apostolis ortum habet. Erant Planetæ totæ clausæ; post tempora *Ruperti* diuisæ sunt. & *Innocen. indicat lib. 1. cap. 42.* & 58. olim cum Cruce, etiam in parte posteriori; nunc cum columnæ potius specie, recentiori vsu, quæ & ad Passionem Domini spectat: quasi Sacerdos sit inter Columnam & Crucem Christi. Qui aliquam prædictarum vestium sponte omiserit, peccat mortaliter, ex communi Doctorum sententia.

6 Si sit Episcopus, & solemniter celebret, ² accipit paramenta, & alia ut in Pontificali.

Pro Pontificali, debet intelligi *Carimoniale Episcoporum.*

x Accipit paramenta.] Hoc est, Caligas, Amictum, Albam, Cingulum, Crucem pectoralem, Stolam, Tunicellam, Dalmaticam, Chirothecas, Planetam, Mitram, Annulum, & Manipulum: de quibus hoc loco, quia in Missali hoc ordine nominantur, & numerantur, omittamus tamen ea quæ sunt communia Sacerdoti.

Caligæ, Sandalia, apud sanctum *Hieronymum in Isai. lib. 5. cap. 20.* sunt

idem. Soleæ dicuntur ab *Alcuin. cap. Quid sig. vestim.* sed distinguuntur in habitu Episcopali, ex *Innocent. III. lib. 1. cap. 48.* nam Caligæ primùm induuntur vsque ad genua, & Sandalia generis feminini, seu Sandalium apud alios, pedes tantum contegunt, *Iuo Carnot. Serm. de Significat. indum. Sacerd.* Caligæ, quia ligantur, sic dicte, ex *Isid. lib. 19. Orig. cap. 34.* Cambagi, & Pedules, in *Ordine Romano.* Compagi, à *S. Gregorio lib. 7. Epist. 28.* Campobi, ab *Amalar. lib. 2. cap. 18.*

M 3 quorum

quorum usus ab Apostolis manat, ex *Rabano lib. 1. Instr. Cler. cap. 22.* & probat ex *Marci cap. 6.*

De Cruce pectorali, quam Philacteria seu Filacteria (eò quòd filo suspendi solet, *Viccom. ait*) appellat *S. Gregorius Papa lib. 12. Epist. 7.* ut notat *Baron. ex Ioan. Diacono anno 604. & 827.* & Encolpium vocat *Nicephorus Episc. Cōstantinop. ad Leonem III. Papam, ut exponit idem Baronius anno 811.* solus apertè ante alios *Innocentius III.* agit, Crucem appellans pectoralem; quia pectus ornat, ut supra significauimus *num. 4.* & laminæ Hebrææ eam suffectam esse, tradit *idem ibidem.*

Tunicellæ & Dalmaticæ originem & causas attulimus supra *in prima parte tit. 19. num. 5.* quæ ambæ *in Ordine Romano* ad usum Pontificis aliquando dictæ fuerunt Dalmatica maior, & minor; quia altera latior, altera strictior. Cur autem vtraque datur Episcopo? an quia in eo eminenter omnium sacrorū Ordinum sunt gradus; an quia duorum testamētorum custos? ita *Durand. supra cap. 10. & 11. ex Hugone Victorino in Spec. Eccles. c. 6.* Antea verò non induebant Dalmaticas Episcopi sine Papæ licentia, vñ dicat *S. Gregorius lib. 7. Epist. 113. ad Aregium, & habetur can. Communis filius. Distinct. 23.* primumque à *Siluestro* concessa est Episcopis Dalmatica, ex *Durand. lib. 3. cap. 11.* hoc est aliquibus: sed sicuti ea, quæ *in Ordine Romano* lanca erat, serica deinde fuit, ex *Eduens. c. 11.* ita, quæ aliquorum erat, omnium deinde Episcoporum facta est communis vestis.

Chirothecæ ab *Ordine Romano* dicuntur Manicæ, quia manuum sunt ornamenta. conuenientem, ut Episco-

pi quælibet pars ornatior appareat. Ab Apostolis deducit hunc ritum *Gemma lib. 1. de Antiquo ritu cap. 215.*

Mitra, seu Apex, ex *August. 2. Ciuit. 15.* seu Sertum cum gemmis, ex *Ennodio de Mira sancti Ambrosij;* seu Corona Sacerdotalis, ex *Ammiano Marcellino lib. 29.* seu Corona gloriæ, ex *Euseb. Casariensi lib. 10. Histor. c. 4.* seu Pileum, generis neutrius; vel Galea, vel Tiara, ex *Isidor. lib. 19. Orig. cap. 21.* seu Inrula, ex *Hug. Victor. l. 1. de Sacrament. cap. 55.* seu Cidaris, ex *Alcuino cap. de Singulis vestibus;* seu Phrygium, ex *Niceph. lib. 14. cap. 34.* quod imposuit capiti *S. Siluestri Constantinus;* seu Lorum, ex *Balsamone apud Buleng. de Vest. Pontif. lib. 1. c. 6.* seu Auriphrygium circulare, ab *Innocentio III. in Sermonem de S. Siluestro* (nomina multa, eadem res) ab Apostolis ortum habet, ex *Baron. anno 34. num. 298.* & inter Episcopi insignia enumeratur, ad ornādum illius caput, & erudēdum Episcopum, ut infra. Abbatibus non fuit concessa ante annum 1091. quo *Urbanus II.* eam dedit *S. Perro Cauensi,* Abbati *Cluniacensis Ordinis,* qui & eamdem ut sibi minùs congruā recusauit, *A&A Conc. Beneuent.* Sed alij docent, ante annum 1000. à *Siluestro II.* datam fuisse Mitram Abbati *S. Sauini Placentiæ,* & à *Leone IX.* anno 1049. Abbati *S. Iustiniæ Patauino;* & extant Diplomata Pontificia. Mitra verò (ut alia taceam nomina) ex *Varrone lib. 1. de Lingua Lat.* vox est Latina, Græca, & Syriaca, vel Hebræa, quæ verba interpretatur *Iosephus Scaliger* hoc modo: Mitra Syriacum, Diadema Græcum, Vittæ Latinum, idem significant in lingua sua, nempe vinculum. *Calius Rhodiginus lib. 16. cap. 20.* à *puris* eam deducit.

deduct, quod significat filum, vt *mitra* fit quasi *mitra*, ex filo. erat enim fascia ad obligandum caput, ex *Hier. in Isa. 3.* ad vltum feminarum in capite, *Iudith cap. 10.* virorum etiam, ex *Goropio in suo Vertunno.* Sacerdotum quoque, *Exod. 39.* vbi LXX. Cidarim legunt ex bysso. Duo redimicula addebant Phryges in Festis solemni- bus per maxillas fluentia, ex *Hieronymo Prado in Exech. c. 21. vers. 26.* vel sub mentum ligabantur, ex *Buleng. loco cit.* quæ in nostra Mitra habentur. & fortè ab iisdem Phrygibus auri- phrygiata Mitra aliquid accepit: de qua in *Carimoniali Episcop. lib. 1. c. 17.* Duo cornua Mitræ accepta puto à Cidari Hebræorum, referente quasi cornua Moysis ex consortio Dei. *Nicolaus Lyranus Exod. 28. ex Iosepho* asserit, quod Mitra in acutum tendebat, & quod lamina aurea, secundum aliquos, corniculata erat.

Pars Mitræ S. Siluestri asseruatur Romæ in Ecclesia S. Martini in Montibus, quæ acutam formam refert, non altio- rem palmo communis manus: serico & auro est contexta, coloris cærulei, cum imagine B. Virginis & pueruli Iesu inter duos Angelos stantes Diaconali veste indutos. Valentia quoque visitur Mitra sancti Augustini altioris formæ, & item acuta, qui, vt supra, eam Apicem appellauit: serica est, & alba, quam cingit, & diuidit à cuspide linea cærulea serico & auro texta, testatur eandem esse *Martinus V. in Sermone de sancta Monica.* Similem ego vidi Bononiæ in Ecclesia S. Stephani auro & margaritis ornata, quæ erat sancti Isidori Hispalensis, cuius corpus ibidem quiescit. Ex quibus probatur antiquitas formæ in nostra Mitra. Quod si velis cum Ab-

bate Constantino Caietano, Opusculo de Tribus Hispaniarum Patronis, alium esse Isidorum, non Hispalensem, quem ille rectè probat Hispali mortuum, & ibidem quiescere corpus eius, sed Italo Siculum in Sicilia Episcopum, qui Bononiæ obiit, non perit argumentum nostrum de antiquitate; quia hi duo Isidori, ex eodem Caietano, fuere condiscipuli S. Gregorij Magni, & cœtanei. Lubens auctores nomino, honoris & veritatis ergo; quod & facere debuerat recentior, qui de Iure Abbatum scribens, in suum librum transtulit ipsamet verba, quæ de Mitra & alijs Abbatialibus vestibus in hoc Volumine scripsi, tacito Auctoris nomine, nominato in leuioribus alijs à se non semel.

Regula verò est Mitram & Baculum in Episcopis esse correlatiua, vt dicitur in *Carim. Episcop. lib. 1. cap. 17.* & licet in Missali nihil de Baculo, quia ad eum assumendum nullam Episcopus recitat Orationem, sicut ad alia ornamenta præscriptas Orationes recitat in Missali positas, quarum causa de his hoc loco cum Missali agimus; tamen de eo breuiter hæc notabo, ne, Baculo omissio, à Lectore sine baculo corripiar.

Baculus, Virga Pastoralis, Pedum, Ferula, & Caputa, sunt synonyma, ex *Iuone Carnot. Epist. 8. & Hon. in Gem. lib. 1. cap. 217.* Cambucam alij vocant apud *Petrum Comestorem in Histor. Exodi cap. 52.* Cambuttam vocat *Ordo Romanus in Dedicacione Eccles.* sed Caputa & Cambutta corruptæ sunt voces, à Cambura voce barbarâ, quæ significat baculum retortum. Porro tres habet partes, summam retortam, vt pedum pastorum recuruum, ad colligendas, vt ait *Festus*,
ones;

oes; mediam rectam, imam acutam. talis est S. Saturnini Apostolorum discipuli, qui Tholosæ cum imagine Sancti antiquissima habetur; & Valentia S. Augustini Baculus, qui est eburneus & rotundus; & item S. Isidori, quem ego vidi Bononiæ, vbi supra, cum Mitra eiusdem. datur enim Episcopo, ad regimen animarum; unde versus:

Curua trahit mites, pars pungit acuta rebelles.

Et sub imagine præfata S. Saturnini legitur iste versus,

Curua trahit quos virga regit, pars ultima pungit,

vt refert Hugo Victor. Spec. Eccles. cap. 6. Innoc. autem III. lib. 1. cap. 62. affert hoc carmen auctore incerto;

Collige, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta:

id est, Collige vagos, sustenta debiles, & punge pigros. Est autem Baculus vltimum Episcopi ornamentum, Innoc. III. lib. 1. cap. 10. quem gestat ille manu sinistra, quæ cordis esse dicitur, & partem curuam populo vertit, Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8. nec ornatur sudario, quod conuenit Abbatiali, Acta Mediol. Eccl. in Instruct. fabr. Eccl. ad differentiam Episcopalis.

Annulus datur Episcopo, de quo Optat. Milien. lib. 1. contra Parmenidem, & Ordo Rom. in Consecratione Episcopi. qui & aureus debet esse, Innoc. III. lib. 1. cap. 46. & benedictus, vt in Ordine Romano. daturque ad honorem, & significationem, quod Ecclesiæ suæ sponsus est; & quod velut Annulo signatorio non omnibus omnia reuelare mystetia debet. ita Isidor. 1. de Eccles. Off. cap. 5. & regulariter quidem in digito indice manus dextræ defertur; neque in gem-

ma sculptum quid esse debet, ex Durand. lib. 2. de Rit. cap. 9. sed in Missa Pontificali iubetur Episcopus gestare Annulum in digito annulari dextræ manus, Carimon. Episc. lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 8. cui & in eodem digito in consecratione datur concelebraturo cum consecrante, Pontif. Rom. Alij caueant, ne vniquam Annulum gestent in Missa; qui expressè prohibitus fuit Protonotarijs non participantibus, & quibuscumque Doctoribus, à sacra Rituum Congregatione die 11. Februarij 1623. & item Canonici Cathedralium Ecclesiarum, qui se maiores aestimabant Protonotarijs, die 20. Nouemb. 1628. Canonorum verò nomine hac in re intelliguntur etiam Dignitates, siue sint siue non sint de gremio Capituli.

Vltima vestis Episcopi est Manipulus, Ordo Roman. de quo supra diximus non pauca. hoc loco quaerimus, Cur ille sit vltima vestis Episcopi? solum Durandus lib. 4. cap. 7. hunc ritum in Episcopo declarat: & Primò inquit, quia dum eum accipit in confessione ante Missam, ornamentum accipiens inferioris ordinis, & ab inferiori ministro, id est Subdiacono, cuius propria vestis est Manipulus, humilietur Episcopus coram Deo. Secundò, vt quod ore confitetur se peccasse, per fructum boni operis, qui significatur in Manipulo ad brachium ligato, reficiatur in mente. Tertio, vt concessa temporalia, per Manipulum adumbrata, videatur accipere per alienam manum, & cum sui cognitione in humilitate, ne ob temporalia eleuetur in superbiam. Quarto, ad notandum, quod tunc bonorum operum Manipulum cum præmio portabimus cum Christo, quando ad Altare Dei aeterni tribu-

tribunal Iudicis peruenerimus : nam Episcopus typum gerit Christi Capitis nostri.

De Gremiali Episcopi, quia ad eius gremium ponitur ita dicto, neque Missale, neque nos loquimur; & præterea nihil de eo occurrit dicendum, nisi quod Episcopo deseruit tantum super femora cum Planetam indutus sedet. Succinctorium dici putat *Viccom. lib. 3. cap. 15.* sed *Innoc. III. lib. 1. cap. 10.* tertium Succinctorio dat locum; tum solus Papa eo utitur, *Carim. Papa lib. 2. cap. 14.* & usus eius est circa renes, ex *Iuon. Carnot. loco citato.*

Pluuiiale item est vestis Episcopi ad Horam Tertiam, Vesperas, Laudes, & Processiones, de quo diximus supra. De quibus autem Missale tacet, ut de Pallio Archiepiscopi, Orali Papæ, & alijs eiusdem vestibus ad Missam spectantibus, aliàs, Deo dante, scribemus.

Nunc breuissimam prædictorum omnium indumentorum subiiciamus significationem, quam supra promissimus; quæ triplex est, Anagogica, Allegorica, Tropologica, seu Moralis.

Anagogica significatio est de Christo, cuius imago gloriosa est Episcopus.

Allegorica est de Passione Christi, quam Sacerdos minus gloriosè vestitus indicat.

Tropologica, seu Moralis, eruditionem continet conformem moribus Sanctorum quorumcumque ministrorum Ecclesiasticorum, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi.

Expositio Anagogica vestium Pontificalium de Christo.

C Aligæ & Sandalia denotant Incarnationem Christi, de qua in *Psal. 59. In Idumaam extendam cal-*

ccamentum meum, ex Stephano Eduensi de Sacr. Alt. cap. 11.

Amictus, latibulum capitis, id est, diuinitatis in Christo, *idem Stephan. cap. 10.*

Alba, Resurrectionis gloriam, *idem Eduens. ibidem.* nouitatem vitæ in Christo, *Innocent. III. lib. 1. cap. 36.* & munditiam eiusdem, *S. Bonauent. de Myst. Missa.*

Cingulum, charitatem Christi, cuius extremitates duæ sunt, fecit, & docuit, *Innoc. cap. 37.* Maiestatem deitatis, *S. Germ. in Theoria.* Virginitatem Christi, *Bonau. loco cit.*

Crux pectoralis, passionem Christi, exemplar passionum aliorum Martyrum, quorum Reliquiæ in Cruce asseruantur, nihil apud Auctores inueni in hoc sensu anagogico.

Stola designat obedientiam Christi, *ex Steph. Eduensi loco cit.* & voluntariam seruitutem, *Bonauent. loco cit.*

Tunicella, doctrinam Christi inconfutibilem, quæ scindi non potest, *Innoc. cap. 39.*

Dalmatica, misericordiam Christi erga nos latam, & largam, *idem c. 40.*

Chirothecæ, hædorum pelliculæ, similitudinem carnis peccati in Christo, *idem cap. 41.*

Planeta, Ecclesiam vniuersalem, Christi vestem; posteriorem quidem partem antiqui Testamenti, anteriorem noui, *idem cap. 42.* integra ea erat, vndique clausa antiquitus, quia vna Ecclesia est, *Rupert. 1. cap. 22.* Plenitudinem gratiæ Christi, *ex Biel. lect. 11.* indicat.

Mitra, summam Christi honorificentiam, *Innoc. cap. 44.*

Baculus, potestatem, *idem cap. 45.*

Annulus, perfectionem donorum Spiritus sancti in Christo, *idem c. 46.*

N

Mani-

Manipulus in læua, beatitatem Christi, qui Viator & comprehensor erat, *idem cap. 43.* vel humilitatem Christi, *Bonauent. de Myster. Miss.* vel amorem cordis ad passionem, *Tolet. lib. 2. cap. 2.* fufius ista leges explanata locis citatis.

Expositio Allegorica vestium Sacerdotalium de Passione Christi.

Amicus significat velamen faciei Christi, *Gabriel Biel in Can. lect. 11.* seu Coronam spineam, nam velat caput, non faciem, amictus, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5.*

Alba, vestem ab Herode Christo datam, *S. Thom. quest. 40. artic. 7.*

Cingulum, flagellum à Pilato iustum, *Durand. lib. 3. cap. 4.* vel funes, *S. Thom. loco cit.*

Manipulus, funem quo captus est, *S. Thom. loco cit.*

Stola, ligaturam ad Columnam, *Durand. cap. 5.* vel Crucem, *S. Thom. loco citato.*

Casula, purpureum vestimentum coram Pilato, *S. German. in Theoria.*

Sex numero sunt Sacerdotales vestes; in quarum senario numero, ait *Zachar. Andr. de Missa lib. 2. c. 1.* recolenda est illius passio, qui sex diebus creatum mundum, sexta ætate, sexta die, & hora sexta eundem reparauit.

Expositio Tropologica omnium vestium Pontificalium & Sacerdotalium.

Multæ sunt, eæque ornatissimæ Sacerdotum Tunicæ, quia Sacerdotalis Ordo est veluti oculus ipsius Dei, vel Ecclesiæ, quibus per *Zachariam cap. 2.* dicitur: *Qui tetigerit*

vos, tangit pupillam oculi mei. Et sicuti multis tunicis munitur oculus & tegitur, ijsque aded speciosis, vt iridis speciem referat, quod latè docet *Galenus de Vsu partium lib. 10.* ita Sacerdotes tam varijs tamque ornatis voluit Deus vestiri tunicis, vt memores essent, se tamquam oculos à Deo diligere; illudque muneris sui proprium esse, vt in Ecclesia Dei oculorum vice fungantur.

Itaque Caligæ & Sandalia monent, gressus rectos esse faciendos, & genua roboranda in præparationem Euangelij, quod est proprium Episcoporum, & prædicatorum; & item affectuum custodiam, qui sunt pedes animæ, ex *Jaone Carnot. Ser. de Signif. indum.* concordant hæc cum Oratione quæ dicitur ad Caligas.

Amictus docet decem. Labores esse ferendos, *Alcuin. cap. Quid sign. vestim.* Vel custodiam vocis, quæ formatur in collo, *Amal. lib. 2. cap. 17.* Vel spem cælestium, qua onus portamus, cuius Vitæ duæ sunt, fides, & operatio; timor pœnæ, desiderium gloriæ, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 201.* Vel iustitiam, *Hugo Viet. in Specul. Eccles. c. 6.* Vel munditiam bonorum operum, *Raban. de Instit. Cleric. lib. 1. cap. 15.* Vel galeam salutis, *Gemma lib. 1. c. 82.* concordat hoc cum propria Oratione. Vel fortitudinem operum cum duabus quasi Vitis, intentione, & sine. *Innocen. lib. 1. cap. 50.* Vel fidem, *Biel lect. 12.* Vel fiduciam, *Scortia lib. 2. cap. 8.* Vel contemplationem, *S. Thom. quest. 83. artic. 5.*

Alba connotat duodecim. Perseuerantiam, *Alcuin. supra.* Vel castigationem totius corporis, *Amalar. supra cap. 18.* Vel castitatem totius vitæ, *Gemma supra cap. 202.* Vel munditiam animæ,

aniam, *Hugo Viët. loc. cit.* & concordat cum propria Oratione quæ dicitur ad Albam. Vel munditiam carnis, *idem Erud. Theol. lib. 1. cap. 46.* Vel continentiam, vel summam iustitiam, *Raban. cap. 16. supra.* Vel nouam vitam Sacerdotis, *Rupert. supra cap. 20.* Vel lorica[m] Iustitiæ, *Gemma lib. 1. cap. 82.* Vel munditiam vitæ latam in libertatem filiorum Dei, *Innocen. III. supra cap. 51.* Vel fidem, & innocentiam, *S. Thom. loco citato.*

Cingulum indicat septem. Discretionem, moderatricem virtutum omnium, *Alcuin. supra.* Continentiam, *Amalar. supra cap. 22.* Custodiam cordis, *Gemma cap. 203.* Castitatem corporis, *Hugo Viët. supra.* Feruorem continentiam, ne sit remissa, *Raban. cap. 17.* concordat cum Oratione propria. Arcum contra hostes, *Gemma lib. 1. cap. 83.* Fortitudinem, *Hesych. lib. 5. in Leuit.*

Crux Pectoralis memoria est Passionis Christi, & Martyrum, vt eam Pontifex recondat in pectore, *Innocen. III. lib. 1. cap. 53.* concordat cum sua Oratione.

Stola decem significat. Iugum Christi est; feratur ergo vtroque humero, *Alcuin supra.* ad genua tendit, ad humilitatis indicium, *Amal. supra c. 20.* ab humeris ad vtrumque latus descendit, vt per arma iustitiæ à dextris & à sinistris muniamur. Cingulo colligatur, quia virtutes virtutibus iuuantur, *Iuo Carnot. supra.* Obedientiam Evangelij significat, quæ tum à sinistro humero actiuæ vitæ, tum à dextro contemplatiuæ Crucem in pectore format, & mundo crucifixum facit, *Gem. lib. 1. cap. 204.* Fortitudinem cum perseuerantia, *Hugo dicto cap. 6.* Munditiam vitæ, *idem supra cap. 48.* Ora-

tium ad pectus est, vt ore & corde precetur, *Rab. supra cap. 19.* Hasta est contra hostes, *Gemma supra cap. 82.* Memoria est Passionis Domini, & Crucis in pectore, *Bonavent. in Mysterijs Missæ.*

Tunicella, quæ non videtur in Episcopo, demonstrat virtutes intimas Episcopi proprias, *Amal. lib. 2. c. 22.*

Dalmatica immaculatæ vitæ typus est, *Durand. supra cap. 11.* Liberalitatis erga pauperes, *Innoc. III. cap. 56.* & ideo fuit etiam data Diaconis, quorum munus erat præcipuum, ministrare mensis, *Act. 6.* Religionis immaculatæ, quæ, *ex Iacobo, est, apud Deum Patrem, visitare pupillos & viduas in tribulatione, & immaculatum se custodire, Amalar. cap. 21. supra.* Charitatis geminæ, *Hugo Viët. supra cap. 6.*

Chirothecæ manus tegunt, vt opus fit in publico, intentio in occulto, *Gem. cap. 215.* vel exempla Sanctorum præ manibus habenda esse movent, *Durand. lib. 3. cap. 12.*

Planeta, quæ super omnes est, charitatis est symbolum, *Alcuin. supra;* ideo duplex est, ante pectus, & post humeros, vt Deus ametur, & proximus; amicus, & hostis, *Amalar. cap. 19.* parua casa est, quæ totum hominem tegit, charitas, *Gemma lib. 1. cap. 207.* Vel prudentiam cum charitate duæ Casulæ partes persuadent, *Hugo supra cap. 6.* contra hostes clypeus est, *Gemma dicto cap. 82.* reliqui supra citati charitatem interpretantur. Pars anterior strictior est, quia Deus vnus; posterior est latior, quia proximi amor est multiplex, *Tolet. lib. 2. cap. 2.* Obedientiam denique significat, *ex Bellarino nostri Ordinis in Doctr. Concil. Trident. par. 3. cap. 5. num. 6.* Concordare potest Ora-

tio propria cum prædictis, quia iugum amoris Calula est, & Stola iugum patientiæ, inquit *Suar. 3. part. disput. 83. sec. 2.*

Mitra cum duobus cornibus scientiam requirit utriusque Testamenti contra hostes, *Hugo Viet. supra cap. 6.* duæ vitæ, seu himbriæ posteriores, sunt Spiritus & Littera: ad humeros pendent, ut, quod docet Episcopus, opere compleat, *Innocent. III. cap. 60.* Baculus correctionem pastorem docet, ea ratione qua *Hugo Vietorin. dicto cap. 6.*

Per Baculum rectum doceas, Episcopum, recte

Vivere, per flexus ferri properes misereri.

Annulus fidei Sacramentum est cum Sponsa, à qua numquam discedendum est, ex *Stephan. Eduen. de Sacr. Altaris cap. 2.* fertur in digito indice manus dextræ, quia digitus index salutaris dicitur à *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 9.* digitus autem significat Spiritum sanctum, cuius dona Episcopus distribuit in ordinatione Clerici, *Innocent. III. cap. 46.* In Gemma nihil sculptum esse debet, ex *Synodo Mediolan. de Sacra suppellebili*, ut Deum ipsum in Annulo veneremur Episcopi.

In Missa verò Pontificali fertur Annulus in digito dextræ manus, non autem sinistra, quod est sponsæ proprium; & item in digito annulari, qui est remotior ab indice; ne indice quasi coronato ab Annulo Episcopus uti videatur ad consecrationem Corporis Christi, si, quod sentio, dicere liceat. Nam Annulus corona manuum dicitur à sapientioribus, & coram Christo digitorum coronam deponere conuenit, seu remo-

tius saltem gestare: vnde & alij, vnde dictum est supra, prohibetur vsus Annuli in Missa; tum ad differentiam Episcopi, tum ad humilitatis indicium coram sanctissimo Sacramento, quod manu tractari debet.

In Manipulo septem disce. Quia portatur in sinistra, præsentem vitam laboriosam representat, *Alcuin. supra.* Repudium mundanæ cogitationis, quia eo tergebatur pituita, *Amal. supra cap. 24.* Pœnitentiam cum fletu, ad tergendas animæ labeas, *Gemma. an. 208.* & concordat cum Oratione quæ dicitur ad Manipulum. Vigilantiam contra acediam, quia eo tergebantur oculi, *Eduens. cap. 10.* contra hostes Claua est, *Gemma d. cap. 82.* Discretionem deuotam, *Biel. lect. 12.* Retributionem futuram bonorum operum, *Rup. lib. 1. cap. 33. ex Psal. 125. Veni cum exultatione, portantes manipulos suos.*

Verùm clausula sit cum *Iuone Carnot. Serm. cit.* Ornamenta hæc, ait, non sunt virtutes, sed virtutum insignia, quibus tamquam scripturis videntes admonentur, quid debeant appetere, quid vitare, & ad quem sua facta dirigere. Prouideat ergo, inquit *Innocent. III. cap. 64.* diligenter Episcopus, & attendat Sacerdos studiosè, ut signum sine significato non ferat, ut vestem sine virtute non portet, ne forte similis sit sepulchro deforis dealbato, intus autem omni pleno spurcitia. Quisquis autem sacris indumentis ornatur, & honestis moribus non induitur, quantò venerabilior apparet hominibus, tantò indignior redditur apud Deum. Pontificalem itaque gloriam iam honor non commendat vestium, sed splendor animarum. *Hæc Innocent.*

De ingressu Sacerdotis ad Altare. II.

Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit manu sinistra Calicem ut supra præparatum, quem portat eleuatum ante pectus, Bursam manu dextra super Calice tenens, & facta reuerentia Cruci, vel imagini illi, quæ in Sacristia erit, capite cooperto accedit ad Altare, b ministro cum Missali & alijs ad celebrandum necessarijs (nisi antè fuerint præparata) c præcedente superpelliceum induto. Procedit autem oculis demissis, incessu graui, erecto corpore. Si verò contigerit eum transire ante Altare maius, capite cooperto faciat ad illud reuerentiam: si ante locum Sacramenti, d genuflectat: si ante Altare, ubi celebretur Missa, in qua eleuatur vel tunc e ministratur Sacramentum, similiter genuflectat, & detecto capite illud adoret, nec antè surgat, quàm Celebrans deposuerit Calicem super Corporale.

a *Facta reuerentia.*] Hæc vox, quæ hoc loco primùm occurrit, reuerentia est nomen genericum, quod habet species, id est, inclinationem capitis, vel genuflexionem; poniturque in sequentibus Rubricis iuxta specificam significationem, quæ rei congruit cui fit reuerentia: quod semel dixisse, fit satis. Et hoc loco reuerentia fit capite cooperto, & profundè, ex numero seq. inclinato. non enim verbum illud cooperto concordat tantum cum sequenti accedit, sed etiam cum præcedentibus. nec inconuenit, cum paulò post idem fieri præscribatur, quando transit Sacerdos ante Altare maius, in quo item Crux esse debet, iuxta Rubricam superiore in prima part. tit. 20. Coopertum verò caput hoc loco significat cum birreto: quare de Regularibus non loquitur Rubrica, quos neque decet vti birreto, nisi sint Canonici Regulares.

Prima fit hoc loco de sacris imaginibus mentio; de quibus præclare scripsit Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 63.

b *Ministro cum Missali.*] Si Missale tantum gestandum erit, quod magis deceret, illud portet minister ambabus manibus erectum ante pectus, manus apponens angulis inferioribus eiusdem. ceterum sine ministro celebrari non debet, de Fil. Presbyt. tit. 17. cap. Proposuit. ex Alex. III. sub mortali, ex S. Thom. quest. 83. art. 5. ad 12. neque minister femina sit, Azor. lib. 10. c. 29. ubi fusius, ex cap. Inhibendum. de Cohabit. Cleric. ex Conc. Magunt. Vnus autem sufficit minister, ex Conc. Nanneten. cap. 30. apud Iuon. 3. p. c. 70. posset tamen excusare necessitas, vt sine ministro fieret Missa, & Sacerdos responderet sibi, vt ad Orate fratres, & ad Kyrie. vel prædiceret laico præsentibus quæ respondere debet, ne populus careat Missa, Suar. disp. 88. sect. 2.

c *Præcedente.*] Eodem modo incessente, vt mox dicitur de Sacerdote, oculis demissis, & incessu modesto, factis debitis reuerentijs Cruci in Sacristia, Altarique maiori simul cum Celebrante, à latere sinistro eiusdem paulò post eum.

d *Genusflectat.*] Cooperto adhuc capite, ne amota manu dextra cadat aliquid de Calice. Sacramento vero patente in Altari, cautè se gerat, dum amouet manum dextram ad detegendum caput, iuxta proximam Rubricam. neque incedat idcirco longius aperto capite, quod titulo maioris reuerentia. aliqui faciunt, sed minùs cautè, ob Calicem quem manu gestant.

e, *Ministratur Sacramentum.*] Eodem modo fiat, si expositum sit in Altari sanctissimum Sacramentum; vel

si aduertat in Altaribus minoribus adhuc esse post consecrationem Sacramentum. Hoc loco *similiter* significat quidem genuflexionem vnico genu; sed in elevatione Hostiæ usque ad Calicis depositionem duobus genibus fit adoratio.

Si verò transeat ante Altare, in quo sit exposita solemniter Reliquia insignis Sancti, de quo fit Festum ibidem, conuenit, vt apertum caput inclinet illi profundè, in alijs Reliquiarum expositarum casibus habeatur ratio Altaris tantum.

2. *Cum peruenit ad Altare, stans ante illius infimum gradum, f caput detegit birretum ministro porrigit, & Altari, seu imagini Crucifixi desuper posita profundè inclinat. Si autem in eo sit Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, genusflectens debitam facit reuerentiam. Tunc ascendit ad medium Altaris: ibi ad cornu Euangelij sistit Calicem, extrahit Corporale de Bursa, quod extendit in medio Altaris, & super illud Calicem velo coopertum collocat, Bursam autem ad cornu Euangelij. Si in Altari paramenta accepit, hoc idem facit antequam descendat ab Altari vt Missam inchoet.*

f *Caput detegit.*] Sanctus Paulus 1. Cor. 11. Omnis vir orans velato capite, deturpat caput suum. dixerat autem paulò antè, Caput viri, Christus. Signum enim est libertatis, sicut in feminis & Sacerdotibus Hebræis velatio capitis indicium est seruitutis, & subiectionis. Nudo capite, quia non erubescimus, ait Tertull. lib. de Orat. Zacharias itaque Papa cap. Nullus. de Conf. Dist. 1. iussit, ne velato capite Sacerdotes adstarent Altari. peccaret autem, si absque iusta causa, & sine dispensatione, tecto capite, etiam pileolo, quis celebraret. Si verò necessitas adfit, & difficile sit petere dispensationem, vel non sæpè accidit, excusatur à peccato, Siluest. ver. Missa. 1.

quest. 2. §. 1. sed eo casu secretò celebrat, Nauar. de Celebrat. Miss. consil. 7. num. 1. & quamuis ibi concedat idem Nauar. posse reuouari antiquum ritum amictu caput Amictu, qui ante Albam assumitur; negat tamen, nisi incommodæ valetudinis gratia, Azor. sub. cap. 28. quest. 16.

Verum Sedi Apostolicæ reseruata est hæc facultas concedendi pileoli vsum, tum ex Decrero, quod est Papale, & in Concilio Romano, tum ex praxi Romana. nam sacra Congregatio Cardinalium super negotia Episcoporum 2. Ian. 1590. & 17. Ian. 1595. concessit extra Canonem vsum pileoli Episcopo Fauencino; & respondit Archiepiscopo Vrbinati, eo non posse

posse vti sine licentia Sedis Apostolicæ. Idem sentit sacra Rituum Congregatio 31. Ian. 1626. & 24. April. eodem anno, ad Papam scilicet spectare hanc dispensationem.

Asserunt Doctores, dispensationem hanc (sine qua non sufficit iusta causa, vt dicitur in Defectib. tit. 10. num. 1. Si celebrat, inquit, capite cooperto sine dispensatione) fieri posse ab Episcopo; & id dicunt quidem, sed non probant. At Canon ille tam Episcopo quam Presbyteris prohibet, ne velato capite assistant Altari. An ergo Episcopus, cui fuit prohibitum à Papa, secum ipse & cum alijs dispensabit? Ioannes Andreas, post Hostiensem, in c. 1. de Sup. neglig. Pral. in 6. dicit notabile verbum (observante hoc Siluestro v. Dispensatio. quæst. 13.) vbi Canones, ait, imponunt legem ipsis Episcopis, non dispensat Episcopus, nisi hoc reperiat concessum. & Romæ vidi pauperes gratis dispensatos à Summo Pontifice. Hinc prædictæ sacre Congregationes constanter remittunt ad Papam, vt dispense; & ita respondit rursus sacra Rituum Congregatio die 26. Feb. & 7. Aug. 1628. à quibus non decet dissentire Decretis.

g *Tabernaculum.*] Hic prima mentio de Tabernaculo immobili SS. Sacramenti, quod appellatum est Pastophorium à Clem. lib. 8. Const. Apost.

3 Si est consecratusⁿ plures Hostias pro Communione facienda, quæ ob quantitatem super Patena manere non possint, locat eas super Corporale ante Calicem, aut in aliquo Calice vel ° vase mundo^p consecrato ponit eas retrò post Calicem, & alia Patena seu^q palla cooperit.

n Plures Hostias.] Hoc est, particulas, ita dictas infra tit. 10. nu. 6. de qua voce vide Baron. anno 57. num. 149. vbi Tertull. de Monogam. c. 11. eas vo-

c. 13. hoc est Thalamus, ex Hier. c. 40. in Ezech. Ad formam columbæ fabricabatur illud ætate S. Basilij, ex Amphiloc. in eius Vita; item ex auro, vel argento, ibid. Armariolū ligneum erat, apud Reuerum S. Laur. de quo Duran. lib. 1. cap. 16. Quod autem hic dicitur, genuflectens debitam facit reuerentiam, intellige vnico genu, vt alijs diximus.

h *Ad cornu Euangelyi sistit.*] An cornu nobilius prima vice Calicem excipit? sed reuera hoc fit, quia cornu Epistolæ occupatur à Missali.

i *Extendit in medio Altaris.*] Solent multi acu pingere Crucem in Corporali circa oram, & in medio; & tunc congruit, vt latus illud ad anteriorem partem Altaris referatur, Acta Mediolanen. Eccles. Osculantur autem eandem Crucem osculaturi Altare, quod nec approbo, nec reprobo. Certè conuenit, vt ora Corporalis oram Altaris tangat, vt manus intra Corporale post Consecrationem contineantur commodius.

l *Velo coopertum.*] In anteriori parte lateat totus Calix, quousque, reuelato Calice, reuelentur propria passionis Christi mysteria, vt dicemus, cum de Offertorio. habet igitur mysterium velatus Calix.

m *In Altari parauera.*] Ex tolerantia hoc dicitur, deficiente Sacristia. & eo casu fiat, quod supra diximus tit. 1.

cat Buccellas, & S. August. Particulas. Albaspinus tamen explicat Terrullianum in Notis ad eundem, de elemosynis quæ pane erogato fiebant.

o Vase

o *Vase mundo.*] Id est Pyxide, infra titulo 10. num. 6. quam vocem usurpat sanctus Leo Papa ad Michael. Imperat. Ciborium etiam à cibo, quem continet, appellauit, & paruum Ciborium, sanctus Chrysostomus Homil. 42. in Acta Apostolorum. Turrim vocat, quæ à Diacono gestari poterat, fortasse ob formam, Gregor. Turonen. lib. 1. de Gloria Mart. cap. 86. frequentius Pyxidem, Symmachus Papa in lib. Pontificali. Area illustrationis Dei dicta est ab Hesychio apud Buleng. lib. 2. cap. 18.

p *Consecrato.*] Burchardus huius vocis est auctor hoc loco. latè tamen sumitur. hic consecratio pro simplici benedictione, quæ habetur in Ordine Romano, sine vnctione. decet enim

Pyxidem benedici saltè vt Corporale: & ab eo benedici potest, à quo & Corporale.

Nec est necesse, quòd sit eiusdem materiæ cuius est Calix, vel Patena; quia nullum Ius de hac re, Suarez 3. par. disputat. 81. sect. 7. qui monet, in vase inferioris materiæ, carente etiam auro lito, includendum esse aliud vas lineum simile Corporali, ob reuerentiam tanti Sacramenti. sed melius est, linire auro vas interius, ad dignoscenda & colligenda fragmenta; &, experienciâ teste, amyllum, quo linum illud imbuitur, generare solet animalia quædam minuta in Pyxide.

q *Palla cooperit.*] Si Pyxis proprium habet operculum, eodem tegatur.

4 *Collocato Calice in Altari, accedit ad cornu Epistola, Missale super cussino aperit, reperit Missam, & signacula suis locis accommodat. Deinde rediens ad medium Altaris, facta primùm ^r Cruci reuerentia, ^s vertens se à cornu Epistola, descendit post infimum gradum Altaris, vt ibi faciat Confessionem.*

Apertio libri ad Sacerdotem spectat, qui repræsentat Agnum aperientem librum, Apocal. 5. ex Innoc. III. lib. 2. cap. 3.

r *Cruci reuerentia.*] Cum capitis inclinatione, quod in sequentibus obserua: & fit semper profunda, vt supra num. 2. dictum est.

Multi addunt similem Cruci reuerentiam collocato Calice in Altari, antequam accedant ad librum aperiendum. qui ritus placet, vt valdè pius, & habetur in libello de Cerim. Missæ edito Romæ 1628. eò quia

fit post actionem circa Calicem, quæ moram habet.

s *Vertens se à cornu Epistola.*] Sensus horum verborum est iuxta motum naturalem, qui clariùs describitur infra tit. 5. num. 1. cum Celebrans dicitur est Dominus vobiscum; & militat in vtroque casu eadem ratio motus à dextra Sacerdotis, quæ est finistrum latus Altaris.

t *Post infimum gradum.*] Non supra gradus, sed in plano Cappellæ, ad humilitatem coram Deo magis indicandam.

5 *In Missa solemni ^u Missale apertum super Altare, Calix verò ^x alia necessaria præparentur ^y in Credentia cooperta lineo, antequam Sacer-*

Sacerdos veniat ad Altare. Ipse autem² procedit cum Diacono & Subdiacono, qui capite cooperto, simul cum eo tenent manus iunctas ante pectus, ² Acolythi verò ante eos deferunt candelabra cum candelis accensis, quæ deinde^b collocantur super Credentia: & cum pervenerit ad infimum gradum Altaris, ibi medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris, ^c antequam ascendat ad Altare, facit cum ipsis (vt infra) Confessionem.

Ritus & Cærimoniarum in Missa solemnè servandæ patius in Rubricis Missalis sunt descriptæ; tum quia de his in Cærim. Episcoporum paulò ante Missalis recognitionem actum erat satis; tum quia minutiora perfecti, non videbatur in Missali peropportunum. Quare, ne quid in his nostris Commentarijs sacrorum Rituum studiosiores desiderent, addam suis locis non pauca, imò plurima, quæ in Congregatione habita super Missalis recognitione, sub Clemente VIII. me quoque præsentè, declarata fuerunt, adnotata iam magna ex parte in Cærimoniali Congregationis nostræ, multo cum labore nostro, & iussu Capituli Generalis nostri, eiusdemque auctoritate approbato, & edito anno 1607.

Illud autem primò admonebo, Missam solemnè, de qua hîc loquimur, dici in Rubric. Principalem, & Conventualem. Publicam vocat *Ordo Romanus* titulo de *Dedicat. Eccles. & Concil. Vassens. l. c. 2.* Canonicam, *S. Gregorius in lib. Capitulari. c. 45.* Generalem, *Microl. c. 45.* tum eam fuisse antiquiorem priuata, vt ex *Dion. de Eccles. Hier.* colligitur, & *Clemente in Constit. Apostolicis.* nam Baronijs anno tantù 418. Missæ priuatæ novit originem.

Ea verò est solemnè hoc loco, quæ in Festis solemnioribus cantatur, in qua nihil omittitur quod ad solemnè-

tatem indicandam spectat: nam in profestis cantantur quidem Missæ cum Ministris; sed aliquando absque incensatione Altaris & Chori, sine Credentia, sine osculo pacis, quæ tolerantur potius, quàm conceduntur, in Collegiatis (aiunt) vt inter Festa & profesta appareat differentia. quo casu Subdiaconus portat Calicem, Diaconus librum de Sacristia ad Altare. Hic, deposito & aperto libro, descendit ad Celebrantem, cum quo Confessionem facit; & interim Subdiaconus, explicato Corporali, collocat Calicem in medio Altaris, quod etiam innuitur *infra tit. 7. num. 9.* initio eodemque modo; finita Missa, reuertuntur in Sacristiam. Toleranda hæc sunt potius quàm concedenda, & de his non scribimus, quæ minùs approbamus.

u Missale apertum super Altare.] Per Cærimoniarium aut Sacristiam poni debet, antequam Celebrans incipiat Confessionem, si minùs illud, antequam veniat ad Altare, collocatum fuerit: quia etiam in Missa priuata aperitur Missale ante Confessionem.

x Alia necessaria.] Nimirum Missale vnum, seu duo, pro Epistola & Evangelio cantandis, Velum longum pro Subdiacono, Pellicula cum vrceolis & manutergio, Calix cum Purificatorio, Hostia in Patena, Pala, Velo, Bursa cum Corporali. Ca-

lix autem erit in medio Credentiæ, cetera hinc inde.

y *In Credentia cooperta linteo.*] Erit hæc brevis, demissa, simplex, à latere Epistolæ, sine gradibus, sine Cruce, vel imaginibus, cooperta linteo, vsque ad terram vndequaue pendente, *Carimonia. Episcop. lib. 1. cap. 12.*

z *Procedit cum Diacono, &c.*] Antequam exeant è Sacristia, Celebrans imponat capite aperto incensum in Thuribulum, ministrante Diacono nauiculam, & Thuriferario Thuribulum, cum benedictione, eo modo profusus qui describitur *infra tit. 4. num. 4.* & nos ibidem exponemus. Thuriferarius autem portans Thuribulum manu dextra, in anulum quidem maiorem pollice immisso, anulum verò catenæ mediæ, siue operculi, annulari digito sustentans, & nauiculam, illius scilicet pedem, sinistra manu tenens ita, vt pars, quæ aperitur, à parte exteriori sit, non pectus respiciat, præcedit ante omnes, sicut in sacris Processionibus. Diaconus & Subdiaconus, de quibus hîc, procedunt capite cooperito vnus post alium, *Hugo Victorin. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 14.* Pares autem cum Celebrante, si hic Pluuiiale sit indutus pro aspersione aquæ benedictæ, *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 30. & 31.*

a *Acolythi, &c.*] Latine Ceroferrarij, quorum ordo apud Baron. idem est ac Acolythorum, *anno 58. num. 70.* qui sint pares statura, vt aequalia in motu sint candelabra. Ferant autem eadem illi, ita vt, qui à parte dextrâ incedit, apponat dextram nodo candelabri medio, sinistram pedi eiusdem: & qui à sinistra incedit, è conuerso, sinistram nodo, dextram pedi. Si adsit Carimoniarius, procedit so-

lus post Acolythos, *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 3. in casu simili.*

b *Collocantur super Credentia.*] Ante confessionem, *Carim. Episc. lib. 2. cap. 8.* & collocantur accensæ in cornibus mensæ anterioribus, ad differentiam candelabrorum quæ collocantur in Altari, & vt vsui præstò sint Acolythi.

Birrera Celebrantis (qui dat Diacono suum) & ministrorum deponuntur à Carimoniario extra Credentiam super aliquod scannum, puta, vbi sunt tessuri, vel in alio loco decenti.

c *Antequam ascendat.*] Genuflectit, si in Altari est tabernaculum sanctissimi Sacramenti; vel, si non est, caput profundè inclinat Cruci, antequam incipiat Confessionem. Ministri verò omnes etiam Cruci, quæ in Altari est, genuflectunt in tota Missa, *vt in tit. 4. num. 7. expressè habetur.* Simile quid habes in Absolutione post Missam Defunctorum, in qua Diaconus genuflectit Cruci quam portat Subdiaconus; ergo genuflectunt Cruci inferiores Ministri, ad differentiam Celebrantis, ad Confessionem autem genuflectunt Acolythi, & Thuriferarius prope Credentiam. Carimoniarius si adest, genuflectit vbi vult, à latere commodiori ad functionem suam, cui neque stanti assignari potest certus locus in presbiterio, vt plurimum stabit à cornu Epistolæ.

Porro Processio ante Missam antiqua est, & habetur in *Ordine Romano*, cum Acolythi candelabra & incensum portantibus; cuius mysteria, sicut & sequentium rituum, vno in loco collecta post finem Missæ totius indicabimus, vnâ cum Mysterijs Missæ priuatæ.

Si in hac Processione contingat transire

transire ante Altare sanctissimi Sacramenti, fiat, vt supra, in Missa priuata; sed Celebrans semper detegat caput, quia non gestat Calicem, & genuflectat medius inter ministros, qui & eadem cum eo præstare debent.

6 In Missa Pontificali omnia seruentur, vt in Pontificali & Cerimoniali Romano ordinatur: cuius Pontificalis ordinem Episcopus nunquam prætermittat, quandocumque cum Diacono & Subdiacono paratis celebrat.

Fortasse & nos dabimus in lucem proprias Notas in Rubricas Pontificalis & Cerimonialis Romanorum. Verùm de Missa Pontificali nihil habet amplius Pontificale modernum, post editionem Cerimonialis Episcoporum, in quo tradita est integra Pontificalis Missa: quare in præcedentibus & sequentibus, pro Pontificali intellige Cerimoniale Episcoporum.

De principio Missæ, & Confessione facienda. III.

1 Sacerdos cum primum descenderit ad infimum gradum Altaris, conuertit se ad ipsum Altare, vbi stans in medio, iunctis manibus ante pectus, extensis & iunctis pariter digitis, & pollice dextro super sinistrum posito in modum Crucis, (quod semper seruetur quando iunguntur manus, præterquam post consecrationem) detecto capite, facta prius Cruci vel Altari profunda reuerentia, vel, si in eo sit tabernaculum sanctissimi Sacramenti, facta genuflexione, erectus incipit Missam.

d Ad infimum gradum. Idem significat, quod infra dicitur num. 4. ante infimum gradum.

e Iunctis manibus.] Meminit Nicol. Roman. Pontif. ad Conf. Bulgarorum rescribens, de constrictis ante pectus manibus in oratione; & ait, fieri humilitatis gratia, quia in Evangelio (Matth. 22. ligatis manibus) reproborum manus ligari reperiuntur, quasi dicat orans: Domine, ne ligari manus præcipias, quia ecce iam eas ligavi, & ecce in flagella pa-

ratus sum. Hac ille. Item iunctio manuum deuotionem significat, Durand. lib. 4. cap. 7. supplices etiam manus indicant, supplicio destinatas esse.

f Pollice dextro super sinistrum posito in modum Crucis.] Ita Burchardus, Quadrat iunctioni manuum, secundum prædicta: nam forma hæc & signum Crucis excitant ad humilitatem & deuotionem; & videtur hoc ritum quasi formari nodus vinculi manuum, de quo paulò antè.

2 Si celebraturus sit coram Summo Pontifice, sistit se in infimo gradu Altaris à cornu Euangelij ante ipsum Pontificem, vbi genuflexus expectat: accepta benedictione erigit se, & stans aliquantum versus

ad Altare, incipit Missam. Si autem sit ¹ coram Cardinale, Legato Sedis Apostolica, aut Patriarcha, ¹ Archiepiscopo, & Episcopo ^m in eorum residentijs, vel loco iurisdictionis, stans in infimo gradu à cornu Euangelij vt supra expectat: dato signo, facit profundam reuerentiam Prælato, & versus ad Altare incipit Missam.

g *A cornu Euangelij.*] Eò quia Summus Pontifex occupare debet locum medium ante Altare, vtpote nobiliorem. idem locus debetur & alijs Prælatis. Minister autem erit in cornu Epistolæ. Si verò locus non capiat Prælatum in medio, nihilominus Celebrans prædicto in cornu Missam incipiat.

h *Accepta benedictione.*] A Papa perit Celebrans benedictionem, non ab alijs inferioribus Papæ, quibus profundè tantum inclinatur caput, quia vestibus paratus est Sacerdotalibus; illi verò etiam genuflectit tamquam summo Sacerdoti.

i *Coram Cardinale.*] Addit *Burchard.* in loco sui Tituli, seu Cardinalatus. sed verè vbique terrarum Cardinales aliquam iurisdictionem habent, & summam in toto Orbe præminentiam, ex *Carim. Episcop. lib. 1. cap. 4.* tamquam Consiliarij Papæ vnde & vbique Mozettam, seu Birrum lacernum induunt, indicium iurisdictionis; & est (colore rubeo excepto) vestis Episcopalis, apud *Baron.*

de sancto Cypriano an. 261. Plura de Birro Gabriel Pernottus in *Histor. Tripartita Can. Reg. lib. 1. cap. 22.*

l *Archiepiscopo.*] In tota eiusdem Prouincia; in qua idcirco & ipse Mozettam induit.

m *In eorum residentijs.*] Episcopis datur hic honor in Ecclesijs, etiam Regularium & exemptis, intra suas dioceses, in quibus vsum habent Rochetti nudi & Mozettæ, quæ sunt plenariæ iurisdictionis indicia.

Docet *Microl. cap. 22.* Sacerdotem sacrificaturum debere se inclinare Episcopo pro licentia celebrandi; id est, si proprius est Episcopus.

Cum alijs Principibus & Prælatis debet Sacerdos ita se gerere, vt eos quidem honoret, sed parcius quàm prænominos in Rubrica, puta, antequam accedat ad Altaris gradus, Calicem tenens manibus, vt supra, sese illis inclinet, capite tecto, profundè, & profundius pro dignitate personarum. Idem præstare poterit in fine Missæ recedens ab Altaris gradibus, dum adhuc est in plano Capellæ.

3 *Si autem solemniter celebrat coram Summo Pontifice, aut alio ex Prælatis prædictis in Ecclesijs eorum iurisdictionis, stans à sinistris Prælati facit cum eo Confessionem, & alia seruat, vt in Pontificali & Cerimoniali Romano ordinatur.*

Et nos aliàs. Superfluit, vt diximus, verbum illud Pontificali.

4 *Stans igitur Celebrans ⁿ ante infimum gradum Altaris, vt supra, producens manu dextra à fronte ad pectus ^o signum Crucis, dicit intelli-*

intelligibili voce, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Et postquam id dixerit, non debet advertere quemcumque in alio Altari celebrantem, etiam si Sacramentum eleuet, sed continuatè proseguere Missam suam vsque ad finem. Quod item obseruatur in Missa solemni, & simul^r etiam à Ministris.

n *Ante infimum gradum.*] Variatur locutio, sed res eadem, id est, in plano.

o *Signum Crucis.*] Ante omnem actum manus pingat Crucem, s. Hieronym. Epist. 22. ad Eustoch. cap. 16. & manus dextra, ex Iustino Martyre ad Orihod. Resp. ad quest. 118. & manus plena, hoc est, quinque digitis, ad quinque Vulnera Christi significanda, Durand. lib. 4. cap. 46. sed tribus digitis signum Crucis exprimentum esse, quia sub inuocatione Trinitatis imprimitur, aiebat Innocent. III. lib. 2. cap. 45. memorat Leo IV. Epist. ad Episcopos: ita ut manus à superiori descendat in inferius, & à dextra transeat ad sinistram; quia Christus

de Cælo descendit in terram, & à Iudæis transiit ad Gentiles. Quidam tamen, subdit ille, à sinistra producunt in dextram (quod nos hodie præstamus) quia de miseria transire debemus ad gloriam, sicut & Christus de morte transiit ad vitam. Hac Innocentius. vbi etiam habes inuocationem Trinitatis: *In nomine Patris, & Filij, &c.*

p *Etiam à Ministris.*] Intellige de Ministris paratis, non de inferioribus. Sed expediret Missas priuatas facere procul ab Altari vbi Missa fit solemnis; vel ommittere pulsationem campanulæ ad eleuationem, iudicio prudentis Sacristæ.

5 *Cùm seipsum signat, semper sinistram^r ponit infra pectus: in alijs benedictionibus cùm est ad Altare, & benedicit oblata, vel aliquid aliud, ponit eam super Altare, nisi aliter notetur. Seipsum benedicens, vertit ad se palmam manus dextræ, & omnibus illius digitis iunctis & extensis à fronte ad pectus, & ab humero sinistro ad dextrum, signum Crucis format. Si verò alios, vel rem aliquam benedicit, paruum digitum vertit ei cui benedicit, ac benedicendo, totam manum dexteram extendit, omnibus illius digitis pariter iunctis & extensis: quod in omni benedictione obseruatur.*

Eadem omnia Burchardus.

q *Ponit infra pectus.*] Ita, ut sinistra manus sit extra terminos Crucis à dextra impressæ, sed tamen supra Cingulum eam ponat. Reliqua patent, & habentur apud Innocentium III. citato loco. Cur autem benedicens alijs rebus in Altari, ponat si-

nistram super Altare, causam dabitur *infra tit. 7. num. 5.* nam in utroque hoc casu non decet sinistram manum suspensam quasi in aëre teneri; sed deponi debet, ut quiescat, cum proportione tamen ad terminum, ad quem mouetur dextra: & hæc docent Rubricæ.

6 Postquam dixerit, *In nomine Patris, &c.* ut supra, iungens iterum manus ante pectus, pronuntiat clara voce Antiphonam, ^r Introibo ad Altare Dei. Minister verò retrò post eum ad sinistram genuflexus (& in Missa solemni Ministri hinc inde stantes prosequuntur) Ad Deum qui letificat iuventutem meam. Deinde Sacerdos eodem modo stans incipit, & prosequitur cum Ministro, vel Ministris, alternatim Psalmum, ^c *Iudica me Deus, usque ad finem, cum Gloria Patri.* Quo finito, repetit Antiphonam, *Introibo, cum Ministris, ut supra.* Qui Psalmus ^t numquam prætermittitur, nisi in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore, ^u à Dominica Passionis inclusivè usque ad Sabbatum sanctum exclusivè: in quibus semel tantum dicta Antiphona, *Introibo, cum Ministris, ut supra, Sacerdos statim subiungit V. Adiutorium nostrum, &c. ut infra. cum in fine Psalmi dicit, Gloria Patri, &c. caput Cruci inclinat.*

^r *Introibo ad Altare Dei.*] Habet Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 2. & docet solitum dici Microl. cap. 23.

[*Iudica me Deus, &c.*] Habet Microl. ibidem. & ex Decreto Cælestini dici, assertit Duran. lib. 4. c. 7. cum Platina, qui Martinum Cassinatem citat.

^t *Numquam prætermittitur, nisi, &c.*] Quoniam in Missis Defunctorum, & de Passionis tempore, abstinemus à Versu lætitiæ, *Gloria Patri, & Filio*, quo Psalmus, *Iudica*, concludi debet; ideò Psalmus totus omittitur, præterquam quòd lætitiæ quoque Psalmus est, dum dicitur con-

tra tristitiam, *Quare tristis es anima mea?* at in his calibus non est fuganda tristitia.

^u *A Dominica Passionis.*] Docent aliqui recentiores Hispani, hanc Rubricam servandam esse quoque in Missis Votivis de Cruce, & Passione, tempore passionis; & alteram item, de qua infra, ad *Lauabo*, ut non dicatur *Gloria*. Sed verè dispar est ratio: nam hæc Votivæ sunt, hoc est, non concordant cum officio de Tempore. tum Missa de Cruce discordat etiam in colore paramentorum à tempore passionis.

7 Repetita Antiphona, *Introibo, dextra manu producens signum Crucis à fronte ad pectus, dicit V. Adiutorium nostrum in nomine Domini. R. Qui fecit celum & terram* Deinde Altari se profunde inclinans, iunctis manibus dicit, ^x *Confiteor Deo, ut in Ordine Missæ: & prosequitur eodem modo stans inclinatus, donec à Ministro, vel Ministris, dictum sit, Misereatur.* Cum incipitur à Ministris *Confiteor*, se erigit; cum dicit, ^y *mea culpa, ter pectus dextra manu percutit, sinistra infra pectus posita.*

^x *Confiteor Deo.*] Liturgia sancti Iacobi à Confessione incipit, Azor. l. 10.

cap. 36. quæst. 1. Damasum autem auctorem facit, quod apud Romanos sic in

in usu, *Radulph. Propos. 23.* Pontianum *Berno de Offic. Miss. cap. 25.* & rectè solet esse iustus in principio accusator sui, *Prouerb. 18.* meminit *Aug. Confessionis huius Serm. 48. de Tempore.* Neque addas arbitrio tuo in Confessione hac Patroni nomen, aut alterius Sancti; quia Pius V. hoc expressè concessit Ecclesijs Hispaniarum: ergo non sine Papæ licentia fieri debet additio, *Bulla Pij V.*

y *Mea culpa, ter pectus, &c.* Percutimus pectus, exemplo Publicani *Luc. 18.* quasi peccata intus inclusa contestantes, ex *Cypr. lib. de Orat. Dom.* vel, ac si cogitationes velimus à corde pellere, ex *Hier. in Vita Hilarionis*; vel quia transio pectoris est contritio cordis, ex *Augustino Enarrat. 2. in Psalm. 31.* vel, ex *Ni-*

col. I. cap. 54. ad Bulgar. signamus, quòd in nobis ferimus, antequam Deus feriat: vel flagellis & percussionibus nos dignos fatemur, ex *Euthymio*; vel mundari cor optamus, & euacuari sordibus, ex *Hier. contra Luciferianos*: vel, vt excitemus cor nostrum, ait *Theophylact.* vel ad placandum iudicem, ultionem de nobis sumimus, ex *Chrysof. Homil. 41. ad Pop.* vel, vt castigemus carnem nostram, qua Deum offendimus, ex *August. in Psalm. 146.* Ab Apostolis ortum habet hic ritus, ex *Nauiar. de Hor. Canon. cap. 4.* inclinationis autem ante Altare, quæ fit in Confessione antequam ascendatur, meminit *Cyprian. Epist. 64.* transionisque pectoris hoc loco ad Confessionem, *August. Sermone 48. de Tempore supra citato.*

8 Si est coram Pontifice, Cardinali, Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in eorum prouincia, ciuitate, vel diocesi constitutis, ubi dicit, vobis fratres, dicat, tibi pater: similiter in fine, ubi dicit, vos fratres, dicat, te pater: quod dicens Summo Pontifici genuflectit, alijs Prælati profunde se inclinât.

9 Cùm Minister, & qui intersunt (etiam si ibi fuerit Summus Pontifex) respondent Confiteor, dicunt, tibi pater, & te pater, aliquantum conuersi ad Celebrantem.

Vide hoc loco dignitatem Sacerdotis, cui coram Papa dicitur à circumstantibus, tibi pater, & te pater.

10 Facta à circumstantibus Confessione, Celebrans stans respondet, ^z Misereatur vestri, &c. Deinde producens manu dextra à fronte ad pectus signum Crucis, dicit, Indulgentiam, &c. (& si est Episcopus, ² accipit Manipulum, osculando illum in medio.) Et stans inclinatus iunctis manibus prosequitur, Deus tu conuersus, & quæ sequuntur in Ordine Missæ, clara voce vsque ad orationem, ^b Aufer à nobis, &c. cùm dicit, Oremus, ^c extendit & iungit manus.

z Missæ

z *Misereatur, &c.*] Habet *Microl.* loco citato, & item, *Indulgentiam*. Ad *Misereatur* Ministri adhuc inclinati manent, sicut ad *Confiteor*; stant autem ad *Indulgentiam*.

a *Accipit Manipulum*] Vide supra quæ diximus tit. 1. num. 6. de *Manipulo Episcopi* pag. 96.

b *Aufer à nobis.*] Habetur hæc

Oratio in *Ordine Romano* post *Litanias* in benedictione *Ecclesie*. quis huc transtulerit, ignoratur.

c *Extendit & iungit manus.*] Extensione manuum quasi colligit Sacerdos astantium corda, iunctione quasi cogit eadem in vnum ad orationem; vnde & clara voce dicit, *Oremus*. ita *Melchior Huclamus de Cerim. Missæ.*

ii *Et tunc, si coram Summo Pontifice, aut alijs Prælati, ut supra, celebret, facta Summo Pontifici genuflexione, alijs Prælati profunda reuerentia, accedit ad medium Altaris ante infimum gradum, & ibi incipit secreto, Aufer à nobis, ut in Ordine Missæ.*

In Missa solemnè Ministri inclinent, percutiant sibi pectus, ut supra; sed ad *Oremus* non diducant manus, quod folius est Sacerdotis inuitantis: ijdem manus semper iunctas teneant à prin-

cipio confessionis vsque ad finem. Signa quoque Crucis sibi adhibeant vnà cum Celebrante; quod etiam in tota Missa obseruent, excepto Subdiacono, dum Patenam tenet.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. IV.

i **D**Um dicit, *Aufer à nobis, &c.* Celebrans iunctis manibus ascendit ad medium Altaris, & ibi inclinatus, manibusq; item iunctis super eo positis, & ita, ut digiti parui dum taxat frontem, seu medium anterioris partis tabule seu mensæ Altaris tangant, residuo manuum inter Altare & se retento, pollice dextro super sinistrum in modum Crucis posito (qua omnia semper obseruantur, cum manus iunctæ super Altare ponuntur) secreto dicit, *Oramus te Domine, &c.* & cum dicit, *Quorum reliquæ hîc sunt,* osculatur Altare in medio, ^c manibus extensis æqualiter hinc inde super eo positis: quod semper seruatur quando osculatur Altare: sed post consecrationem pollices ab indicibus non disiunguntur. In omni etiam deoscultatione siue Altaris, siue libri, siue alterius rei, ^e non producitur signum Crucis pollice vel manu super id quod osculandum est.

d *Osculatur Altare.*] Meminit *Iustin. in fin. Apol. 2.* osculi Altaris inter orandum, in signum venerationis. Hoc autem loco fit, ex *Innocent. III. lib. 2. cap. 15.* ut sicut Altare Christum designat, ita Sacerdos meminisse debet desiderij & amoris sponsæ,

Osculetur se osculo oris sui, ibid. Est etiam osculum signum reuerentiæ, vnde *Esther* osculabatur apicem virgæ Regis. Caueat ergo, ne audiat Celebrans vocem illam, *Osculo filium hominis tradis?* *Duran. lib. 2. cap. 57.* caueat item, ne osculetur à latere Altaris

is, ferè similis Iudæ, sed in medio Altaris illud idem osculetur, vbi sunt Reliquiæ Sanctorum.

Monet Hier. Cantonus in *Ordinar. diuin. Offic.* quòd, vbi non sunt Reliquiæ Sanctorum, ex dispensatione Apostolica, in Altari, omitti debent verba, *Quorum Reliquiæ hîc sunt*: eoque casu osculum Altaris fieri debet ad ea, *indulgere digneris.* & benè monet.

c *Manibus extensis, &c.*] Hæc Durand. lib. 4. cap. 39. quia, inquit, si reuult operari, amor non est, secundum

Gregorium; & quia omnium temporalium curam deponere debet, qui tanto Sacrificio operam dat, *idem.* vel ad pacem indicandam à Christo vtrique populo nuntiatam, qui significatur in vtroque latere Altaris, *Eduens. cap. 12.* Iunctio item manuum ad anteriorem & superiorem Altaris partem, significat, Christum fecisse vtrique vnum, *Scottia lib. 3. cap. 12.*

f *Non producitur signum Crucis.*] Quia Altare, vel Ara est consecrata; liber etiam, & aliæ res alijs de caulis sanctificatæ.

- 2 *Osculato Altari accedit* ^b *ad cornu eius sinistrum, id est Epistola: vbi stans versus Altare, & producens à fronte ad pectus* ^h *signum Crucis, incipit intelligibili voce Introitum Misse, & prosequitur iunctis manibus. Cùm dicit, Gloria Patri, tenens iunctas manus, ⁱ caput inclinat versus Crucem. Cùm repetit Introitum, non signat se vt prius: & eo repetito, iunctis manibus ante pectus accedit ad medium Altaris, vbi stans versus illud similiter manibus iunctis, dicit eadem voce ter, ¹ Kyrie eleison, ter, Christe eleison, & iterum ter, Kyrie eleison, alternatim cum ministro. Si minister, vel qui intersunt, Celebranti non respondeant, ipse solus nouies dicit.*

g *Ad cornu eius sinistrum.*] Appellat Iuo Carnot. *Sermon. de Conuen. noui & veter. Sacrificij*, Epistolæ latus, dextram partem Altaris, & significare dicit Israëlitas, qui erant à dextris Dei, sed quod est sinistrum, sibi est dextrum, respectu dextræ Celebrantis. Idem habet *Innoc. III. lib. 2. cap. 22.*

h *Signum Crucis, &c.*] Burchard. & hîc præcisè Missa incipit: quare conuenit, vt signum Crucis faciat Sacerdos.

De Introitu & eius partibus egimus *sup. par. 1. tit. 8. num. 1. pag. 20.*

i *Caput inclinat.*] Cùm Trinitati datur gloria, Crucifixo reuerentiam exhibemus, in qua tota Trinitas, ob vnitatem essentiæ cum Verbo, reperitur esse: & eo casu satis est conuerrere caput ad Crucem, non personam; quod in sequentibus nota.

l *Kyrie eleison.*] Vide *suprà tit. 8. num. 2. pag. 21.*

- 3 *Dicto ultimo Kyrie eleison, Sacerdos stans* ^m *in medio Altaris, & ⁿ manus extendens, eleuansq; vsque ad humeros (quod in omni manuum eleuatione obseruatur) voce prædicta incipit, si dicendum sit, Gloria in excelsis. Cùm dicit, Deo, iungens manus, ^o caput Cruci in-*

P

clinat:

clinat: quo erecto, stans iunctis manibus ante pectus, prosequitur usque ad finem. Cum dicit, Adoramus te, Gratias agimus tibi, & Iesu Christe, Suscipe deprecationem nostram, & iterum, Iesu Christe, caput Cruci inclinat. Cum dicit in fine, Cum sancto Spiritu, seipsum à fronte ad pectus signat, interim absolvens, In gloria Dei Patris, Amen.

m In medio Altaris.] Quia mediator Christus est, quem repræsentat Sacerdos, Dist. 10. Quoniam. & quia Angeli media nocte Natiuitatis Christi in medio Pastorum hunc Hymnum cecinerunt, Durand. lib. 5. cap. 13.

n Manus extendens, &c.] Ad decentiam motus hic terminus manuum præscribitur usque ad humeros, non ad mysterium; & eleuatio earum designat, quod caelestia diligimus, ex Orig. Homil. 11. in cap. 17. Exod. extensio verò vim affectiuam orantis, ex Basil. in cap. 1. Isaia.

De Gloria in excelsis, vide supra tit. 8. num. 3. pag. 22.

o Caput Cruci inclinat.] In sex locis caput inclinamus in hoc Hymno: & ratio est summæ reuerentiæ; ideo-

que caput inclinatur Cruci, quæ est in medio. Caput Deo inclinatur, ait Burchardus, at Deus in altari est in Cruce: ergo Cruci inclinemus, vt docet Chrysostomus in Liturgia.

Monet Io. Baptista Constantius in Monit. ad Curatos, genuflectendum esse ad verbum adoramus, & in Symbolo ad verbum adoratur; si nimirum ibi est Sacramentum, sed gratis dicit, & nullo auctore.

p A fronte ad pectus signat.] Hoc est signo Crucis. Quid dubitas? estne aliud signum? sicut etiam in fine Symboli, quia Hymnus Angelicus & Symbolum sunt de verbis Euangelij, quod Crucem continet, Belet. c. 50. at sinistram infra pectus pone, vt supra; & iunge manus in verbo Amen, in fine.

4 In Missa solemni Sacerdos facta confessione ascendit cum Ministris ad medium Altaris: ubi dicto, Oramus te Domine, & osculato Altari, ponit incensum in Thuribulum, ministrante Diacono nauiculam, & Thuriferario Thuribulum. Diaconus parum inclinatus versus Celebrantem dicit, Benedicite pater reuerende, & osculatur cochlear & manum Celebrantis ante & post, Celebrans ter incensum ponit in Thuribulum, dicens interim, Ab illo benedicaris: & deposito cochleari, producens manu dextra signum Crucis super thus in Thuribulo, illud benedicit. Postea Diaconus dimissa nauicula accipit Thuribulum, & dat Celebranti, osculata prius catenularum summitate, & manu illius dextra. Qui, facta Cruci profunda reuerentia, eam ter incensat, nihil dicens: & facta iterum Cruci reuerentia, incensat Altare, ter ducens Thuribulum equali distantia, prout distribuuntur candelabra, à medio eius usque ad cornu Epistole:

le: ubi demissa manu, thurificat illius postremam partem inferiorem, mox superiorem, bis ducto Thuribulo; & conuersus ad Altare, eleuans manum incensat eius planitiem, seu mensam in parte anteriori, ter ducens Thuribulum vsque ad medium: ubi facta Cruci reuerentia, procedendo thurificat aliud latus Altaris triplici ductu vsque ad cornu Euangelij: & pariter incensata inferiori & superiori parte ipsius cornu Euangelij duplici ductu, adhuc stans ibidem, eleuans Thuribulum, ter incensat superiorem tabula partem versus medium Altaris, vt fecit in cornu Epistolæ; deinde manu aliquantum demissa, incensat anteriorem eius partem, seu frontem, ter ducens Thuribulum dum procedit à cornu Euangelij vsque ad medium Altaris: & facta Cruci reuerentia, incensat similiter triplici ductu reliquam partem anteriorem vsque ad cornu Epistolæ; ubi reddito Thuribulo ipsi Diacono, ab eo ipse solus incensatur.

q Ascendit cum Ministris.] Diaconus sinistra manu, Subdiaconus dextra Albam & vestem anteriore Celebrantis paululum eleuat, dum ille ascendit.

r Osculato Altari.] Ministri non osculantur, neque tangunt Altare, sed suo quisque loco genuflectit, & statim surgit, quod semper obseruent.

s Incensum in Thuribulum.] Hic primum Thuribuli nomen habetur. Thymiamaterium appellat Ambros. lib. 4. de Sacerd. cap. 1. Thymiam significat incensum, Canon 3. Apost. meminit, & Damas. in Vita Soteris, & Siluestri; vsque ad nos ab Hebreis manasse, docet Bellar. lib. 2. de Missa cap. 15. Sed nota, si quidquam aliud misceatur cum incenso, maior quantitas semper esse debet incensi, vt dicitur in Carimon. Episc. lib. 1. cap. 23. vt incensum dici queat. Thuribulum autem significat Christum igne Spiritus sancti plenum, & odore bono, Amalar. lib. 3. cap. 5. & 18. Tres catenulæ tres denotant vniones in Christo, quibus diuinitas & humanitas iunguntur, scilicet vnionem carnis ad

animam, diuinitatis ad carnem, & eiusdem ad animam; quarta catenula deitatis ad cõpositum, Innoc. III. lib. 2. c. 17.

t Ministrante Diacono nauiculam.] Datur illi nauicula aperta sine osculis à Thuriferario. Nauicula verò dicitur, quia formam nauis refert. Acerrata est à Tertulliano Apolog. aduersus Gentiles cap. 9.

Subdiaconus in hoc casu stat à sinistris Celebrantis.

u Thuriferario Thuribulum.] Hoc est, sustentante Thuriferario anulum maiorem manu sinistra, & eleuato altero annulo operculi manu dextra, eademque manu complectente catenulas circa medium earum inter operculum, & Thuribulum, flexoque quasi genu dextro, offorente Thuribulum æqualiter eleuatum ad nauiculæ altitudinem Celebranti.

x Osculatur cochlear & manum.] Osculum rei, quæ porrigitur, fit ad fidem, & dicitur osculum hdei. Osculum verò manus est ad venerationem, ait Hier. in Ruffinum, vtrumque osculum requirit Crass. lib. 1. cap. 20.

y *Ter incensum ponit, &c.*] Manum sinistram pectori admouet Celebrans, & dextra sumit ter, & immittit ter incensum in Thuribulum de nauicula.

z *Benedicit.*] Non addit, *in nomine Patris, &c.* Benedictio verò incensi est antiqua in *Liturgijs S. Basilij, & sancti Chrysostr.* Apud nos cum Proso-pœia fit, & loquimur cum incenso ipso: *Benedicaris.*

a *Dimissa nauicula.*] In manu Thuriferarij, qui sine osculis, demisso operculo, statim tradit Thuribulū Diacono.

b *Incensat Altare.*] Habetur in *Liturgia sancti Iacobi*, tum *Dion. cap. 3.* & *Ambr. in Luc. cap. 1.* astruunt Altaris incensationem. sed in iustitia Missæ eam faciendam esse, & apud quasdam Ecclesias fuisse tunc in vsu, scribit *Hugo Victorin. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 14.* Fit autem incensatio ad representandam gloriam Dei, qui in nebula

apparebat; tum ad reuerentiam loci, vt malus odor inde pellatur concurrentis populi, *Bellarmin. lib. 2. de Miss. cap. 15.* tum ad repræsentandum odorem bonum Christi, ex *S. Germano in Theoria*; tum orationem ad Deum dirigendam esse, ex *Psal. 140. S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 5.* demum ad expellendos etiam dæmones, *Innocentius III. lib. 2. cap. 17.*

c *Prout distribuuntur candelabra.*] Non enim incensantur candelabra, sed posterior illa pars Altaris, in qua sunt candelabra. Si pauciora ea sint quàm sex, adhuc triplici ductu Thuribuli ea pars est incensanda, *vt in sequenti numero dicitur.*

d *Mox superiorem, &c.*] Id est, semel inferiorē, semel superiorem, nō vnāquamque partem semel & iterum.

Nihil in tota hac incensatione à Celebrante dicitur.

§ *Si verò in Altari fuerint Reliquiæ, seu Imagines Sanctorum, incensata Cruce, & facta ei reuerentia, antequam discedat à medio Altaris, primùm incensat eas quæ à dextris sunt, id est à parte Euangelij prope Crucem, bis ducens Thuribulum, & iterum facta Cruci reuerentia, similiter incensat bis alias quæ sunt à sinistris, hoc est à parte Epistolæ: deinde prosequitur incensationem Altaris, vt supra, ter ducens Thuribulum in vnoquoque latere, etiamsi in eo essent plures Reliquiæ vel Imagines, seu etiam plura vel pauciora candelabra.*

e *Reliquiæ.*] Reliquijs, seu Imaginibus, id est, statuis Sanctorum (non pictis imaginibus in pariete) fit reuerentia cum thute hoc loco; tamen iisdem non inclinat caput Celebrans, ad differentiam Crucis, cui inclinare debet; ea ratione, qua abstinemus à genuflexione, quæ fit, verbi gratia, Episcopo proprio, si coram eo sit Cardinalis, aut Papa. & hic ritus seruatur Romæ, ne scilicet fiant immediatè

tres capitis inclinationes, vt attentè consideranti patet. Approbat incensationem Imaginum Sanctorum *Synodus 7. Act. 4.* ergo multò magis Reliquiarum. Et *sancto Basilio teste*, hoc ipsum, quòd erga conseruos bonos honor, erga ipsum Dominum commune benevolentia signum exhibetur. Honor autem & cultus Reliquiarum habetur *lib. 6. Const. Apost. cap. 30.*

ORDO INCENSATIONIS ALTARIS.

6 Si in Altari fuerit Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, accepto Thuribulo antequam incensationem, ^f genuflectit, quod item facit, ^g quotiescumque transit ante medium Altaris.

^f Genuflectit.] Ob presentiam sanctissimi Sacramenti, quamvis lateat: & eo casu non inclinat caput Crucis, quam incensat. adorat igitur quod latet, & patet, Sacramentum, & Crucem; incensat quod manifestè patet, id est Crucem. Antitypa Corporis Chri-

sti, id est Symbola, vocat Eucharistiam Clem. lib. 6. Const. cap. 26.

^g Quotiescumque transit.] Accidit transire ante medium Altaris in incensatione bis; & textus loquitur tantum de incensatione Altaris, non de alio transitu in Missa.

7 Diaconus & Subdiaconus hinc inde ^h assistunt Celebranti dum incensat, & cum transeunt ante Crucem semper genuflectunt. Deinde Celebrans, Diacono à dextris eius, Subdiacono à dextris Diaconi stantibus in cornu Epistolæ, ⁱ legit Introitum, & Kyrie eleison. Cum verò intonat Hymnum, Gloria in excelsis Deo, Diaconus & Subdiaconus, ^k unus post alium, stant à tergo Celebrantis: postea ^m ascendunt ad Altare, & hinc inde, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris, cum Celebrante Hymnum submissa voce ⁿ prosequuntur usque ad finem. Quod etiam servatur cum dicitur Credo, & cum dicitur, Dominus vobiscum, Oratio, Præfatio, & Pater noster, Diaconus & Subdiaconus similiter stant unus post alterum à tergo Celebrantis.

^h Assistunt Celebranti.] Ministri inferuiunt hinc inde. eleuando plane-tæ eam partem, quæ est circa brachia Celebrantis, vt non impediuntur; altera eorum manu pectori interim admota.

Diaconus in accipiendo Thuribulum à Celebrante osculatur primò manum eius, tum catenularum summitatem, eumque incensat, cum inclinatione semper profunda capitis, ante & post, cui celebrans nec modicum quidem caput inclinat.

Librum amouet de Altari Thuriferarius, si abest Cærimoniararius, & restituit statim, quando nimirum incensandum est cornu Epistolæ, seu Evangelij, tempore incensationis huius, & Oblatorum infra. quòd si adsit Assi-

stens Pluuiiali indutus, eiusdem erit amouere librum, Carim. Episc. l. 1. c. 7.

Subdiaconus autem ad incensationem Celebrantis à Diacono sistit se contra cornu Epistolæ, neque cum Diacono caput inclinat Celebranti.

Finita incensatione redit in Sacristiam Thuriferarius, qui propterea non habet locum stabilem in Presbyterio.

ⁱ Legit Introitum.] Solus Celebrans legit, non ministri: qui tamen respondent, & dicunt cum eo nouies, Kyrie, & Christo eleison, in eodem cornu Epistolæ usque ad nonum.

^k Unus post alium.] Diaconus super secundum gradum, Subdiaconus in plano Cappellæ se locant, formantes rectam lineam, tamquam seru. post Dominum.

^m Ascen-

m Ascendunt ad Altare.] Facta in medio tantum, ubi sunt, prius genuflexione, non alia iterum ad Altare.

n Prosequuntur usque ad finem.] Caput inclinant ministri cum Celebrante, & signant se in fine. Si sedendum erit, parato scamno oblongo, & decenter vestito à latere Epistolæ, in plano Cappellæ, postquam Celebrans dixerit secretò Hymnum Angelicum, facta Cruci à Celebrante inclinatione, seu genuflexione (si in Altari fuerit tabernaculum sanctissimi Sacramenti) & à ministris semper genuflexione, descendunt vnus post alium per breuiorem viam à latere Epistolæ ad sedem paratam, in qua sedent cooperato capite; quod tamen aperiunt cum inclinatione ad verba supra notata Hymni, dum cantantur à Choro: in fine verò non se signant rursus signo Crucis. quæ omnia & in Symbolo sunt obseruanda.

Sedet Celebrans medius inter Dia-

conum à dextris, & Subdiaconum à sinistris. Stant Acolythi regulariter apud Credentiam.

Reuersuri verò ad Altare, dimissis birretis, procedunt vnus post alium per planum Cappellæ, & facta in medio reuerentia Altari, vt supra, ascendunt quisque ad locum suum, vno remanente post alium.

Si verò sedendum non sit, quod maximè decet coram Sacramento in Altari exposito, stabunt apud Altare quasi pares, ex communiore vsu Romano, à principio vsque ad finem dicti Hymni cantati à Choro, & inclinabunt, vt supra dictum est: finitoque Hymno, facta à ministris genuflexione ibidem, descendunt ad gradus suos, vt vnus stet post alium.

Habes in fine huius Rubricæ, quoties ministri stare debent vnus post alium in Missa, id est, nouies; ergo non in alijs casibus, quàm hoc loco præscriptis, & numquam extra Missam.

De Oratione. V.

I *D*icto Hymno, Gloria in excelsis, vel, si non sit dicendus, eo omisso, Celebrans ° osculatur Altare in medio, manibus hinc inde super eo, vt supra, extensis; tum illis ante pectus iunctis, & demissis ad terram oculis, vertit se à sinistro latere ad dextrum ° versus populum, hoc est, per eam partem quæ respicit cornu Epistolæ, & extendens ac iungens manus ante pectus, vt prius, dicit voce prædicta, ° Dominus vobiscum (vel, si sit Episcopus) ° Pax vobis (quod dicitur tantum hoc loco, quando dictus est Hymnus, Gloria in excelsis) R. ° Et cum spiritu tuo, & iunctis vt prius manibus ° reuertitur per eandem viam ad librum, ubi eas extendens & iungens ante pectus, caputq; Cruci inclinans, dicit, ° Oremus, tum ° extendit manus ante pectus, ita vt palma vnus manus respiciat alteram, & digitis simul iunctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamq; non excedat, quod in omni extensione manuum ante pectus seruatur. ° Stans autem, vt supra, extensis manibus, ° dicit Orationem. Cum dicit, ° Per Dominum nostrum, iungit manus, easq; iunctas

iunctas tenet usque ad finem. Si aliter concluditur Oratio, Qui tecum, vel, Qui vivis, cum dicit, in unitate, iungit manus.

Hæc, & quæ sequuntur usque ad numerum 4. inclusivè, ferè omnia *Burchardus.*

o *Osculatur Altare.*] Alia ratione hic osculatur Altare Sacerdos salutaturus populum, quasi qui accipiat pacem à Christo, per Altare, ut supra, significato, ut eandem det populo, pro quo statim est oraturus: cui ideo dicit, *Dominus vobiscum*, vel, si Episcopus est, *Pax vobis*. Extensio verò & iunctio manuum eadem significant quæ diximus in verbo *Oremus* supra tit. 3. num. 10. pag. 112. Præter extensionem & iunctionem manuum, addit congruè elevationem earumdem *Carim. Episcop. lib. 2. cap. 8.* Qui utuntur perspicillis, solent ea hoc loco deponere primùm: deponant autem ea quidem super Altare, numquam tamen super Corporale.

p *Versus populum.*] Ita *Amalar. lib. 2. cap. 9.* quos salutamus, eis faciem præsentamus. Et à sinistro latere ad dextrum se vertit Sacerdos, tum quia hic motus naturalis est; tum quia bonum est omen in dextra. *Dextera Domini fecit virtutem, Durand. lib. 4. cap. 14.*

q *Dominus vobiscum.*] Ijs quæ supra diximus *part. 1. tit. 7. num. 7. pag. 19.* adde, haberi in *Liturgia Græca sancti Petri* diuinissimam hanc salutationem, quæ ita appellatur à *Dionysio de Eccles. Hier.* per hanc autem salutatur Ecclesia, etiam si vnus tantùm sit præsens, *Alexand. Alenf. p. 4. quæst. 36.* & tribuitur Apostolis eiusdem vsus à *Conc. Braccar. I. cap. 21.*

Septem sanè vicibus dicitur in Mis-

sa, si benè numeres, *Dominus vobiscum*, quatenus, exclusis septem vitijs capitalibus, suscipiat populus septiformem gratiam, ex *Innocen. III. lib. 2. cap. 24.* qui tamen indicat *cap. 22.* vel suo tempore non dictum esse *Dominus vobiscum* in fine Confessionis ante Missam; vel Missam ab eo præcisè sumi ab Introitu tantùm: nam salutationes septem ab eo indicatæ explicantur à *Durando lib. 2. cap. 14.* ut vna earum sit illa, quæ fit ante Communionem, *Pax Domini sit semper vobiscum*, quam nos non numeramus inter eas.

Ex his etiam septem vicibus ter non vertit se Sacerdos ad populum, nempe, in fine Confessionis, ante Euangelium, & in Præfatione. & in hac quidè, quia, *inquit Innocen. dicto cap. 22.* cor habet factum ad Dominum, iamque proximo Sacrificio totus intentus est: ad Euangelium autem, *inquit Durandus,* totus est intentus ad verbum Dei annuntiandum. ferè idem dicam & ego in fine Confessionis, totus est ad se purgandum.

Nota præterea, quòd alternatim non se vertit, & se vertit, salutaturus populum Sacerdos, præterquam in fine Missæ; quia populum mox est dimissurus. Prima, tertia, quinta vice non se vertit; secunda, quarta, sexta, & septima se vertit; quod valet etiam ad varietatem.

r *Pax vobis.*] Dicitur in *lib. 8. Const. Apost. cap. 15.* Pax Dei. illud autem habetur expressè in *Liturgijs sancti Iacobi, & S. Basilij,* tamquam prima vox Christi ad Episcopos, ex *S. Remigio, à quo Innocentius III. lib. 2. c. 24.*

vt

vt ostendat Episcopus, se esse Christi Vicarium, sicut in sequentibus salutationibus se demonstrat deinde Sacerdotem, *idem ibidem*. Tribuit Anacleto *Hugo Vict. lib. 2. cap. 11.* ritum dicendi, *Pax vobis*. Et verè solius est Episcopi distribuere dona Christi, cuiusmodi est pax, *ex Optato Milieu. lib. 1. circa finem.*

[*Dicitur est Hymnus, Gloria.*] Indicat *Ordo Romanus*. Ratio est *Durandi loco citato*, quia in Hymno Angelico dicitur, *Et in terra pax*, idè subditur, *Pax vobis*, ab Episcopo: & quia hæc Salutatio à Christo facta fuit in die lætitiæ, qua plenus est Angelicus Hymnus.

t *Et cum spiritu tuo.*] Nihil melius, ait *Florus Magister in expositione Missæ*, quàm quòd optet populus Sacerdoti, quod ipse optat Ecclesiæ. habetur hoc in *prædictis Liturgijs*, quod & à populo toto respondebatur, teste *Chrysostomo Homil. 36. in Epistolam 1. ad Corinthios, & Microlog. cap. 2.* nunc Minister respondet pro populo. Est autem sumptum à sancto Paulo 2. *Timoth. ultimo.* Neque dicitur *tecum*, quia spiritualiter officia Ecclesiastica fiunt, *ex Petro Damiani, de Dominus vobiscum, cap. 3.* vt nimirum vnus sit affectus Sacerdotis, & populi, *Amarlar. lib. 2. cap. 9.*

u *Reuertitur per eandem viam.*] Ita & *Durand. loco citato*, & ratio motus est ad librum ipsum.

x *Oremus.*] Habetur in *Liturgijs sanctorum Petri, Iacobi, & Marci.* ante Orationes publicas dicitur semper, *ex August. Epist. 106. ad Vitalem:* & hoc loco habet *Ordo Romanus.* vnde ab *Vranio, scriptore Vite sancti Pau-*

lini Episcopi Nolani, appellatur *In-dictio Orationis*, qua inuitamus alios ad Orationem quæ sequitur, vt patet: sed *Durand.* innuit, dici ante medium Altaris ab aliquibus; ab alijs verò, vbi Orationem sunt dicturi, vt inter insinuationem & Orationem nihil omnino interponatur, *ibidem.* quòd à nobis est vsitatum, quia congruentius.

y *Extendit manus.*] Ex Paulo 1. *Timoth. 2. Leuantes puras manus.* scribit *Tertull. de Orat. cap. 13.* manibus sublimiùs elatis, temperatè & probè elatis: temperatè inquit, & idè in Rubrica præscribuntur fines, vt humeros non excedant. in Missa verò significat extensionem Christi in Cruce, in qua statim orauit pro crucifixoribus, *Innocentius III. lib. 2. cap. 28.* & ante eum *Microlog. cap. 16.* Fortè desumptum est à veteri Testamento: nam Moyses leuans manus vicit Amalechitas, *Exod. 17.* & Salomon expandit manus suas orans Deum, 3. *Reg. 8.*

z *Stans.*] Stare in Oratione iustum est; genua flectere peccatorum, *ex Iustino Martyre libro Quæstionum, quæst. 115.* Ritus autem standi hoc loco habetur apud *Innocentium III. libro 2. cap. 22.*

a *Dicit Orationem.*] Vide quæ diximus supra titulo 9. par. 1. pagina 25.

b *Per Dominum nostrum, iungit manus.*] De varijs conclusionibus supra titulo 9. num. 17. pag. 29 Iunctio manus, quod est deuotionis & humilitatis signum, respondet optimè conclusioni Orationis; & multo magis cùm dicitur *in vnitatem*, vtraque scilicet manu iuncta.

2 *Cum nominatur Iesus, caput versus Crucem inclinat: quod etiam facit cum nominatur in Epistola. Et similiter ubicumque nominatur nomen B. Mariae, vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit commemoratio: item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinat, non tamen versus Crucem. Si plures Orationes sunt dicende, idem in eis, in voce, extensione manuum, & capitis inclinatione, quod supra dictum est, obseruatur.*

Aperta est causa reuerentiae in his nominibus. Cruci verò, quia ibi praeterea est imago Christi, æquum est, ut ad nomen Iesus caput inclinetur. quare de re Octauus Synod. can. 3. & Concilium Moguntinum cap. de Vsu imaginum §. 2.

c *Commemoratio.*] Nomine commemorationis hoc loco ne tamen intelligas suffragia communia Sanctorum in Oratione, *A cunctis*; sed commemoratione de Festo Simplicis Sanctorum, seu de Octaua, ad quorum nomina, etiam in Canone, caput inclinatur.

3 *Si Altare sit ad Orientem versus populum, Celebrans versa facie ad populum, non vertit humeros ad Altare, cum diciturus est, Dominus vobiscum, Orate fratres, Ite missa est, vel daturus benedictionem, sed osculato Altari in medio, ibi expansis & iunctis manibus ut supra, salutet populum, & dat benedictionem.*

d *Ad Orientem.*] Ex traditione Apostolorum orandum est ad Orientem. Sanctus Athanasius de Plur. & necess. quest. 14. addit causas; quarum Prima est, quia ex Psalm. 131. adorandum est ubi steterunt pedes Domini, qui, ex Zachar. 14. in monte Oliuarum in Oriente stare dicuntur. Altera est, quia Deus est lux vera. Tertia, ut respiciamus Paradisum, unde Adam eiectus fuit, est Clem. lib. 8. Constitut. cap. 15. & Nysseni de Orat. Quartam addit Iustin. ad Orthodox. quest. 118. quia Oriens est pars honoratior mundi. Quintam, Damasc. 4. de Fid. orthodox. cap. 13. quia Christus in Cruce Occasum respiciebat, eodemque situ caelum ascendit, & inde est venturus ad iudicium. conuersi igitur ad Orientem, quasi sedem Christi, nos in Oc-

casu semper ob culpam oremus. Sextam, sanctus Thomas 1. 2. quest. 3. artic. 3. ad 5. ad differentiam Iudaeorum, qui ad Occidentem orabant, ut ex situ Templi Salomonici colligit Anastas. Nicen. quest. 18. Septimam, Tertull. contra Valentin. cap. quia in aurora venit ad Apostolos Deus in Pentecoste. Octauam, August. lib. 2. Serm. Dom. cap. 9. quia mouemur conuertere animum ad naturam praestantiorum, id est Deum; sicuti conuertimus corpus terrenum ad caeleste nobilius. Verum nunc ad omnem partem Missam celebramus, quia Deus ubique est; neque intelligitur haec Rubrica de omni Altari ad Orientem, sed de eo, in quo Celebrans habet & Crucem & populum ante faciem suam.

4 In Quatuor Temporibus, vel alijs quando dicenda sunt plures Orationes cum Prophetijs, dicto Kyrie eleison in medio Altaris, reuertitur ad cornu Epistola, ubi stans ante librum extensis & iunctis ante pedibus manibus, & caput Cruci inclinans, dicit, Oremus, ° Flectamus genua, & illico manibus super Altare extensis, ut seipsum ad Altare sustineat, genua flectit, & sine mora surgens, eadem voce ministro respondente, Leuate, manibus extensis & dicit Orationem, ut supra, & in conclusione eas iungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus super librum vel Altare positas, ut mox dicetur de Epistola.

° Flectamus genua.] Habet Microl. cap. 28. ut Oratio, quæ fit cum ieiunio, addita humilitate, sit efficacior, Durand. l. 4. c. 14. Habes ritum genua flectendi, & statim surgendi, ad indicandum, quod propter peccatum in terram delapsi sumus, & per benignitatem Dei reuocati sumus, apud Basil. lib. de Spiritu sancto cap. 2. ubi etiam hunc eundem ritum deducit ab Apostolis.

Duo genua flecti vult Alcocer in

suo Cerimoniali ex vi verborum, Flectamus genua; sed vim non faciunt, quia dum singuli genua, plura genua tunc flectuntur.

f Dicit Orationem.] Populus saltem acclinis esse debet ad Orationem usque ad Per omnia, ex Alcuino cap. de Celebratione Missæ. additum est Amen ab Anacleto, ex Hugone Victorino lib. 2. cap. 11. de cuius significatione diximus supra titulo 9. num. 17. pag. 30.

5 In Missa solemni cum dicitur, Dominus vobiscum, & Oratio, Diaconus & Subdiaconus stant retrò post Celebrantem. ° Flectamus genua dicitur à Diacono, à Subdiacono verò, Leuate, illo primum genua flectente, hoc primum surgente, ° Celebrans verò non genua flectit.

g Flectamus genua.] Ad Diaconum spectat, teste Cæsar. Arel. Homil. 30. de Gen. flect.

h Celebrans non genua flectit.] Vide supra titulo 17. num. 3. p. 1. pag. 54. Ministri caput inclinant in Oratione eo-

dem modo quo Celebrans; & deceret, ut manus iunctas eidem tenerent. Neque Diaconus in fine Orationis tenetur dicere submissa voce, Amen; quod quidam putauerunt: satis enim est, quod à Choro respondeatur Sacerdoti.

De Epistola, Graduali, & alijs vsque ad Offertorium. VI.

1 Dictis Orationibus, Celebrans, positus super librum, vel super Altare manibus, ita ut palma librum tangant, vel, ut placuerit, librum tenens, ° legit Epistolam intelligibili voce, & respondetur à ministro, Deo gratias, & similiter stans eodem modo prosequitur Graduale, Alleluia, & Tractum, ac Sequentiam, si dicenda sint. Quibus dictis, Ce-

Q 2

lebrans

lebrans si priuatim celebret, ipsemet, seu minister portat librum Missalis ad alteram partem Altaris in cornu Euangelij, & dum transit ante medium Altaris, caput Crucis inclinatur, & Missale sic locatur, ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu Altaris, & non ad parietem, siue ad partem eius contra se directam.

i Legit Epistolam.] De qua docuimus multa tit. 10 pagina 31. ubi etiam de Graduali, Tractu, & Sequentia. Hæc cum sequentibus vsque ad numerum quartum exclusiue Ioan. Burcharius habet.

l Ad alteram partem Altaris.] Sinistram Altaris appellant antiqui hoc cornu, Microl. cap. 9. ad Aquilonem, legit

Alcuin. cap. de celebrat. Miss. quia contra Luciferum dirigitur Euangelium, & contra sequaces diaboli, Euen. cap. 12. & contra peccatores, Innoc. III. lib. 2. cap. 25. & ad Gentiles vocandos, Iuo Serm. de Con. veter. & noui Sacrif. Item ad alteram partem itur, ut expedior sit Sacerdos in dextera ad conficienda mysteria, Microl. cap. 9.

2 Locato Missali in Altari, Celebrans redit ad medium Altaris, ibi stans iunctis manibus ante pectus, eleuatisq; ad Deum oculis, & statim demissis, tum profunde inclinatus, dicit secretum, *Munda cor meum*, & Iube Domine benedicere, *Dominus sit in corde meo*, ut in Ordinario. Quibus dictis, vadit ad librum Missalis; ubi stans versus illum iunctis manibus ante pectus, dicit intelligibili voce, *Dominus vobiscum*. R. Et cum spiritu tuo. Deinde pollice dextrae manus signo Crucis ^a signat primo librum super principio Euangelij quod est lecturus, ^o postea seipsum in fronte, ore, & pectore, dicens, *Sequentia*, vel, *Initium sancti Euangelij*, &c. R. P. *Gloria tibi Domine*. Tum iunctis iterum manibus ante pectus, stans ut supra, prosequitur Euangelium vsque ad finem. Quo finito, minister stans in cornu Epistola post infimum gradum Altaris, respondet, *Laus tibi Christe*. & Sacerdos eleuans parumper librum, ^v osculatur principium Euangelij, dicens: *Per Euangelica dicta*, &c. praterquam in Missis Defunctorum, & nisi celebret coram Summo Pontifice, Cardinali, & Legato Sedis Apostolicae, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in eorum residentijs, quo casu defertur: cuilibet predictorum osculandus liber, & celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit, *Per Euangelica dicta*. Cum autem nominatur Iesus, caput versus librum inclinatur, & eodem modo versus librum genuflectit, cum in Euangelio est genuflectendum.

m *Munda cor meum*.] Maiori benedictione indiget qui tradit semi-

na Euangelij, quam qui accipit, Amalar. lib. 3. cap. 18. & quomodo predicabunt,

bunt, nisi mittantur? Rom. 10. Orat igitur Sacerdos, se mitti à Deo, *Innocent. loco citato, cap. 38.* & similis Oratio habetur in *Liturgia Iacobi.*

¶ *Signat, &c.*] Scribit *Innocent. III. cap. 43.* de signando libro, & explicat, quasi dicatur: Hic est liber Crucifixi. Dum signatur liber, sinistra manus apponi potest eidem libro, & est vsus cõmunissimus: neque signatio hæc dici debet benedictio, ita ut ex hoc titulo poni debeat sinistra super Altare: quia neque manu fit, sed pollice tantum; eoque modo, quo Episcopus in Confirmationis Sacramento signat pollice frontem signo Crucis, & manu statim benedicit. quæ duo sunt valde diuersa.

o *Postea seipsum.*] Iubet *Ordo Romanus* signa in fronte & pectore tantum, ut se ostendat discipulum Christi, cuius Euangelium non erubescit, & malas cogitationes de corde pellat, *Alcuin. loco cit.* De signo in ore, quo confessio verbi Dei ad salutem fiat, meminit *Honor. in Gemma lib. 1. c. 23.* Pollice verò tantum fiunt hæc signa, non cum indice & pollice coniunctis in formam Crucis.

p *Gloria tibi Domine.*] Vide supra, sicuti etiam de principio Euangelij, & de ipso Euangelio, quæ diximus titulo 10. par. 1. num. 6. pag. 35.

¶ *Osculatur principium Euangelij.*] Tradit *Dion. lib. de Eccl. Hier. cap. 3.* & *Ordo Rom.* quasi dicamus, per Christum reconciliationem accepimus, *Innocent. III. d. c. 43.* vel ex charitate euangelizauimus, *Dusrand. lib. 4. cap. 24.* Pacem denique à Christo optamus, deletis peccatis nostris; vnde dicimus, *Per Euangelica, &c.*

r *Cuilibet prædictorum.*] Ob reuerentiam Prælatorum datur eisdem li-

ber osculandus. Si verò plures Prælati æquales interessent Missæ, nulli dabitur osculandus, nec etiam Celebranti: si plures inæquales, tunc digniori tantum, *Carim. Episc. l. 1. c. 30.* quia Christus vnus est, quem representat ille qui osculatur librum, ut dicemus in Mystica expositione Missæ. aut vnus igitur & dignior osculatur, aut nullus; non duo, ne diuidatur Christus.

Tolerari potest illa consuetudo, qua defertur liber Prælato, continuate Celebrante Symbolum; quia antiquitus, dum Symbolum cantabatur, dabatur Euangelium osculandum toti populo, *Gemma lib. 1. cap. 119.* non autem placet altera, qua Prælati osculatur librum dicto Offertorio, quando non dicitur *Credo.* abusus est ad breuitatem Missæ introductus. Et Minister quidem defert librum sine vlla reuerentia ad Prælatum; sed, postquam ille fuerit osculatus, libro statim clauso, reuerentiam illi debitam faciet: ille verò tantum, qui librum osculatur, dicere debet, *Per Euangelica, &c.* sunt enim verba osculantis propria, quæ idem omisso osculo omituntur, ut in Missa Defunctorum hoc loco præscribitur.

Ex Decretis Congregationis Cardinalium super negotia Episcoporum 22. & 28. *Aug. 1589.* non defertur liber osculandus Vicario Apostolico, neque Commendatario, seu eiusdem Procuratori, ex Decreto S. Rituum Congregationis die 17. *Septemb. 1611.* neque alijs in hac Rubrica non nominatis, sine facultate Sedis Apostolicæ; Principibus autem magnis ex tolerantia, non autem inferioribus laicis: & illis alius liber deferendus est, non idem ipse Celebrantis, qui proprium eo casu semper osculari debet horum.

3 *Dicto Euangelio, stans in medio Altaris versus Crucem, eleuans & extendens manus, incipit (si dicendum sit) ^c Credo. cum dicit, in unum Deum, iungit manus, & caput Cruci inclinatur: quo erecto, stans ibidem iunctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cum dicit, Iesum Christum, caput Cruci inclinatur. Cum dicit, Et incarnatus est, usque ad, Et homo factus est, inclusiue, genuflectit. Cum dicit, simul adoratur, caput Cruci inclinatur. Cum dicit, Et vitam venturi seculi, Amen, ^e producit sibi manu dextra signum Crucis à fronte ad pectus.*

[*Credo.*] De Symbolo & eius partibus egimus supra tit. I. pag. 36. Ad ea verba, *Et in Spiritum sanctum*, non inclinatur caput; sicuti neque ad ea, *Patrem omnipotentem*; tantummodò in verbo *Deum*, quod nomen commune est tribus personis; & in verbo, *Iesum Christum*; de quo diximus supra titulo 5. num. 2. Item, quando dicit *adoratur* (non ultra, ad sequens verbum *conglorificatur*) caput inclinatur, ex vi verbi eiusdem.

[*Producit signum Crucis.*] Ita Be-

leth cap. 40. ob rationem supra allatam in fine Hymni Angelici. Sed antiqua fidelium consuetudo fuit, ut, cum Symbolum fidei recitarent, in verbis illis, *Carnis resurrectionem*, frontem Crucis signaculo munirent, testaturque id *Ruffinus in expositione Symboli*: inde fortè translatum fuit signum Crucis ad sequentia postrema verba, ut quasi sigillo Crucis fidei totius professio firmaretur. In verbo *Amen* iunge manus, ut diximus in fine Hymni Angelici.

4 *In Missa solemnè Subdiaconus circa finem vltimæ Orationis ^u accipit ambabus manibus librum Epistolarum, deferens illum supra pectus, & facta Altari genuflexione in medio, vadit ad partem Epistolæ ^x contra Altare, & ^r cantat Epistolam, quam etiam Celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi Diacono à dextris, & item Graduale, Tractum, &c. usque ad, Munda cor meum. Epistola cantata, Subdiaconus, facta iterum genuflexione Altari in medio, redit ad Celebrantem, & genuflectens ^z osculatur eius manum, & ^a ab eo benedicitur, præterquam ^b in Missis Defunctorum.*

[*Accipit librum.*] Comitatus ab vno Acolytho, ait *Innocentius III. libro 2. cap. 29.* procedit Subdiaconus; sed habetur in *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 10.* quòd Carimoniario comite procedat ad cantandum Epistolam. comitatur autem Subdiaconum à sinistris eiusdem, quod & aliàs

facit, genuflectens cum eo vnico genu; quod semper fit, nisi aliud in Rubricis præscribatur.

[*Contra Altare.*] Meminit huius situs *Seuerus Sulpitius lib. 3. de Vita sancti Martini*: Ante Altare, inquit, astante, qui lectionem sancti Pauli proferret, in dextra verò parte Ecclesiæ

siæ cantandam esse Epistolam, docet *Petrus Antisdior. citatus à Duran. l. 4. cap. 15.* nunc cantatur iuxta cornu Altaris, ubi Celebrans legit Epistolam, in plano presbyterij: & est dextra pars Ecclesiæ intrantibus in eam.

y *Cantat Epistolam.*] Non habet Subdiaconus hoc munus ex consecratione; sed quando à Patribus datum est Diacono, vt cantaret Euangelium, datum est Subdiacono, vt Epistolam, *Amalar. lib. 1. cap. 11.* soli verò Subdiacono nunc conuenit adeò, vt potius Sacerdos ipse Epistolam legere debeat, quam pati, vt inferior Subdiacono id exequatur, *Microl. cap. 8. cap. Si Subdiac. Distinct. 34. in Colletan. Martini Braccar.* Si verò infe-

rior cantare velit, ne sacras induat vestes, de quibus loqui videtur Canon; sed superpelliceum tantum, vt hoc eodem titulo infra num. 8. dicitur.

z *Osculatur eius manum.*] In vsu erat apud quosdam, teste *Duran. c. 17.* fortè loquitur de Romanis. nam *Innocentius III. lib. 2. cap. 30.* testatur idem de Romana Ecclesia.

a *Ab eo benedicitur.*] Non in principio, vt Diaconus, *Rupertus lib. 1. cap. 36.* sed in fine Subdiaconus, quia ante Euangelium lex Moysaica accepit finem in Christo, *Innocentius III. cap. 30.*

b *In Missis Defunctorum.*] His Missis non congruunt solemnitates, *Durand. ubi supra.*

5 Postea idem Subdiaconus accipit Missale Celebrantis, desert ad cornu Euangelij in Altare, & ibi ministrat Celebranti: qui in medio Altaris, submissa voce dicto, *Munda cor meum, &c.* & deinde lecto Euangelio, quod in fine non osculatur, delato etiam per Diaconum libro Euangeliorum ad Altare, imponit incensum in Thuribulum. Postea Diaconus genuflexus ante Altare dicit, *Munda cor meum, &c.* accipiens librum Euangeliorum de Altari, & petit benedictionem à Celebrante similiter genuflexus in superiori gradu Altaris: & osculata illius manu, & precedentibus Thuriferario & duobus Acolythis cum candelabris accensis de Credentia sumptis, vadit cum Subdiacono à sinistris ad locum Euangelij contra Altare versus populum, ubi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolythis tenentes candelabra accensa, dicit, *Dominus vobiscum, iunctis manibus.* Cum dicit, *Sequentia, &c.* signat librum in principio Euangelij, frontem, os & pectus: postea ter librum incensat, hoc est, in medio, à dextris, & à sinistris, & prosequitur Euangelium iunctis manibus. Interim Celebrans, post datam Diacono benedictionem, retrahens se ad cornu Epistolæ, ubi stat iunctis manibus. Et cum Diaconus dicit, *Sequentia S. Euangelij, Sacerdos etiam signat se: & cum nominatur Iesus, caput inclinat versus Altare.* Finito Euangelio, Sacerdos osculatur librum à Subdiacono sibi delatum, dicens, *Per Euangelica dicta, &c.* & à Diacono ter incensatur. Si sit co-

ram Prælati in sua residentia, liber defertur ad Prælatum, ut supra, & ille incensatur, ut in Pontificali. Postea stans in medio Altaris versus ad Crucem, incipit, si dicendum sit, Credo, stantibus post eum Diacono & Subdiacono; deinde ad Altare accedentibus, & cum eo prosequentibus, ut dictum est ad Gloria in excelsis.

c *Delato per Diaconum libro.*] Nullo comite. Comes enim datur Ministris ad aliquid cantandum, aut quando excundum est à Presbyterio.

d *Imponit incensum.*] Eo prorsus modo, quo in principio Missæ dictum est. Neque tamen Celebrans interrumpere debet Euangelium, quod ipse legit, ut ea præstet quæ circa Diaconum sunt peragenda; sed hæc expectet finem.

e *Dicit, Munda cor meum.*] Super primo Altaris gradu altiori hoc dicit: in quo etiam versus Celebrantem stantem in latere Euangelij, non omnino cõuersus ad eum, petit benedictionem.

f *Accipiens librum Euangeliorum, &c.*] Iubet *Ordo Romanus* Diaconum orare ante Altare, tum petere benedictionem, deinde ab Altari accipere librum, tum à Sacerdote, qui benedicit illi, tacite dici, *Dominus sit in corde tuo, &c.* Hæc eadem *Amalar. lib. 3. cap. 18.* docet; Quasi, inquit, de Sion exeat lex noua, & verbum Domini de Ierusalem: neque tamen illud prædicetur, nisi post Orationem, & missionem à maiori.

Hoc loco commemorandum censeo venerationem adhiberi solitam libro SS. Euangeliorum in antiquis Concilijs: in quorum sede nobiliori, & media inter Episcopos collocabatur liber Euangeliorum, ut scribit *Baron. anno 325. & 451.* ut scilicet Christum repræsentaret. Certè liber Euangeliorum in Altaris medio po-

fitus maiorem habet quàm aliàs venerationem.

g *Petit benedictionem.*] Dicat Diaconus, *Iube Domne*, non *Domine*. nam hoc Dei est, illud hominis præclari, ut probat *Baron. Euodio lib. de Miraculis S. Stephani anno 416.* sed & sancti Hieronymi tempore omnes sancti, & homines alij vocabantur Domini, solus autem Deus, Dominus. Et interim Ministri, qui cum Diacono sunt, genuflexi manent, ex *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8.* nisi fortè ratione dignitatis Episcopalis illud ibidem præscribatur, quod puto verius, & est in praxi communius, ut coram Episcopo tantum fiat.

h *Osculata illius manu.*] Nimirum dextra, *Innocen. loco citato cap. 36.* hoc est, gloriam Dei desiderat Diaconus, de qua *Cant. 1. Dextera illius amplexabitur me.* Hæc ille.

i *Præcedentibus Thuriferario, &c.*] De Thuriferario, & luminibus, *Ordo Romanus.* De luminibus ad Euangelium, in signum lætitiæ, *Hier. aduers. Vigilantium*: ut videlicet Prædicator præmittat bonam opinionem, & lumen operum bonorum, *Innoc. III. cap. 40. lib. 2.* Populus etiam, ut cum fructu audiat verbum Christi, præmittat Orationem, denotatâ in Thuribulo ardente, & gaudium spirituale in cereis, *Durand. lib. 4. cap. 24.* vbi fusiùs ille.

Quæritur, An ministri peccent mortaliter, cantando Epistolam, seu Euan-

Euangelium, in peccato mortali; affirmat *Nauar. de Poenit. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos. num. 15.* cum alijs, negat *Suares. 3. par. quest. 65. artic. 4. caue tibi: nam de Diaconis ait Paulus 1. Tim. 3. Ministrant. nullum crimen habentes.* Aliqui docent, Subdiaconum sine Manipulo ministrantem, quia ex officio non ministrat, non peccare, si in peccato vel censura ministrat; neque fieri irregularem, quod non est improbabile.

[*Vadit cum Subdiacono.*] Vadit autem Diaconus portans librum ante peccus, ex *Carim. Episcop. lib. 1. cap. 9.* vt intelligat, Prædicatorem verbi Dei debere prius illud habere ante oculos, in corde, & in manibus, quam in ore, *Rubeus lib. 2. cap. 33.*

[*Contra Altare versus populum.*] Antiqui in edito loco legebant Euangelium; quem locum vocauit Tribunal sanctus *Cyprianus lib. 4. Epist. 5.* & Pulpitum, *lib. 2. Epist. 5.* quasi in publico statutum, ait *VValafr. cap. 6. Dicterium, Basil. Seleuci lib. 2. de sancta Thecla.* Analogium, id est, super quo legitur, *Isidor. lib. 5. Orig. Lectorium, Anastas. apud. Bulenger. lib. 3. cap. 17.* Vmbonem Latini, ex eodem *ibidem cap. 18.* alij Ambonem, vt in *Sixto, Platina, & Cassiod. lib. 10. Hist. tripar. cap. 4.* vel à Græco verbo *ἀναβαίρω*, hoc est ascendo, ex *Bellarmin. lib. 2. de Missa cap. 16.* vel ab ambiendo, quia cingit intrantem, *VValafr. cap. 6.* vel ab ambiendo, quod locus ille gradibus ambiatur vtriusque, *Durandus loco citato;* sed Græca vox est, que pulpitum significat, suggestum, & locum altum. Primò, vt audiatur ab omnibus, ex *Innoc. III. cap. 43.* Secundo, quia palàm ante oculos omnium, non in latibulis, vt hæretici, antuntia-

mus Euangelium. Tertio, quia Christus docturus turbas ascendit in montem. Quarto, quia eminentissima est doctrina, *Amalar. lib. 3. cap. 18.* Hodie communiùs cantatur ante Altare, sed contra Aquilonem, inter Altare & populum, quod idem est, ac contra Altare versus populum: & vsus iam declarauit verba Rubricæ; quæ alioquin videntur pugnare inuicem, & non pugnant, sed locum, & situm quasi medium indicant; ita vt Diaconus neque totus sit contra Altare, neque totus sit versus populum, sed inter vtrumque faciem sistat suam. Causas autem vide suprà *num. 1. pagina. 124.* Reliqua quæ sequuntur patent ex supradictis *num. 2.*

[*Ter librum incensat, &c.*] Intelligit à dextris libri, quæ est illius pars nobilior; & incensatio fit ad venerationem Christi in eiusdem verbis Euangelicis.

[*Osculatur librum.*] Diaconus redit vacuus, vt post prædicationem contemplationi se dedat, *Durandus supra.* Liber & Thuribulum reportantur ad Sacerdotem, quia Christus primus est & nouissimus, ad quem referenda omnia, *Innocent. cap. 48.* Sacerdos osculatur ex amore, & item quia acceptat verbum Christi, *Durand. ibidem.* incensatur in Sacerdote Christus, in gratiarum actionem, *idem ibidem, & Ordo Romanus.*

Dum cantatur Euangelium, Thuriferarius stabit post Diaconum ad sinistram eiusdem, *Ord. Roman.* & agitabit leuiter Thuribulum, eleuata aliquantulum operculi catenula, ne ignis extingatur.

Subdiaconus & Acolythi immobiles stabunt, neque capita inclinabunt vmquam, multò minùs genu-

R flectent,

flecent vt dictum est in *tit. 17. num. 4.* parte 1. Carimonarius post Diaconum stabit.

p *A Subdiacono sibi delatum.*] Subdiaconus defert librum apertum ad Sacerdotem sine vlla reuerentia, tam Altari, etiam in quo est Sacramentum, quam Sacerdoti, ob reuerentiam facti Euangelij: deinde clauso libro re-

uerentiam faciet vtrique; & deponet librum super Credentia. Acolythi, finito Euangelio, deponent candelabra sine mora.

q *Incentatur.*] Diaconus in plano medio ter incentabit Celebrantem: qui coram Prælato suo, sicuti non osculatur librum, ita neque incentatur, vt in sequenti textu.

6 *Si autem sit predicandum, Concionator finito Euangelio predicet, & Sermonem, siue Concione expleta, dicatur Credo, vel si non sit dicendum, cantetur Offertorium.*

Hoc loco concionandum est, ex *Ordine Romano*, vt Concionator sit quasi interpres sancti Euangelij: sed antiquiores post Symbolum concionabantur, ex *lib. 8. Constit. Apost. cap. 4.*

Si Celebrans concionari velit, sedeat super scamno nudo in cornu Euangelij capite recto, aut sine Casula in pulpito.

Orator Romæ non vitur Stola su-

per Cottam, ob reuerentiam Papæ, quæ extra Sacramenta Stola vitur. initio Concionis signabit se signo Crucis, quod docuit ex *Corippo Poeta Baronus anno 565.* Stabant etiam auditores ad Conciones, vt ad Euangelium, ex *Augustino lib. 50. Homil. Homil. 26.* non tamen vbique. nam sedebant *Act. 13. vers. 14. & apud Clem. lib. 2. Constitut. cap. 57.*

7 *Cum verò in Symbolo cantatum fuerit, Et incarnatus est, Diaconus accepta Bursa de Credentia, ambabus manibus eam defert eleuatam cum solitis reuerentijs ad medium Altaris, in quo explicat Corporale, & reuertitur ad Celebrantem. Cum non dicitur Credo, Subdiaconus defert Bursam simul cum Calice, vt infra dicitur.*

Quid agendum sit à Celebrante, & Ministris, ad ea verba, *Et incarnatus est*, dictum est supra *par. 1. tit. 17. nu. 3. pag. 54.* qui verò tempore Symboli stant, ad prædicta verba genuflectant in suis locis versus Altare.

r *Explicat Coporale.*] Ita *Ordo Romanus*; seruatis ijs quæ supra docuimus initio Missæ priuatæ *tit. 2. num. 2. pag. 103.* Celebrans & Subdiaconus, si ad Altare sint, & non sedeant, paululum secedant versus cornu Euangelij, vt Diacono venienti quasi me-

dium Altaris totum relinquunt. Diaconus autem solus cum debitis reuerentijs portat Bursam sine comite, ex *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 9.* per viam breuiorem ad Credentiam, per longiorem ad Altare.

Porro memorato Incarnationis mysterio, non prius, extendit Diaconus Corporale pro initio Sacrificij: quia & Christus non nisi post Incarnationem redemptioni per passionem operam dedit, *Rubens lib. 2. cap. 45.*

§ Si quandoque Celebrans Cantat Missam sine Diacono & Subdiacono, Epistolam cantat in loco consueto aliquis Lector superpelliceo indutus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis: Euangelium autem cantat ipse Celebrans ad cornu Euangelij, qui & in fine Missæ cantat, *Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, aut, Requiescant in pace, pro temporis diuersitate.*

Antequam definiretur, quòd Subdiaconatus esset Ordo sacer, cantabat Epictolā Lector, vt colligitur ex Clem. lib. 8. Const. c. 28. & Conc. Carthag. IV. cap. 8. & cap. Lector. Dist. 23. Lege Ioan. Langhecrucium in Spec. Canonum

lib. 6. cap. 28. Adde præterea, quòd in hac eadem Missa Celebrans dicit Kyrie in cornu Epistolæ, vt in alijs solemnibus. item, *Humiliate capita,* sed versus Altare, vt dicitur in Rubr. propria Fer. 4. Cinerum.

De Offertorio, & alijs vsque ad Canonem. VII.

I DICTO Symbolo, vel, si non sit dicendum, post Euangelium Celebrans osculatur Altare in medio, & iunctis manibus ante pectus, ibidem à manu sinistra ad dextram (vt dictum est supra) vertit se ad populum, extendens ac iungens manus dicit, *Dominus vobiscum,* & iunctis manibus reuertitur per eandem viam ad medium Altaris, vbi extendens & iungens manus, caputq; Cruci inclinans, dicit *Oremus,* tum iunctis vt prius manibus dicit Offertorium: & omnia qua vsque ad finem Missæ in medio Altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad Altare, nisi vbi aliter ordinatur.

Hæc eadem, & quæ sequuntur ad finem vsque Missæ priuatæ, sunt ferè verba ipsius Burchardi, vt initio diximus.

[Dicit Offertorium.] Lege tit. 12. supra numero 1. in prima parte, pagina 40.

2 DICTO Offertorio, discooperit Calicem, & ad cornu Epistolæ sistit, & manu dextra amouet paruam pallam desuper Hostiam, accipit Patenam cum Hostia, & ambabus manibus vsque ad pectus eam eleuatam tenens, oculis ad Deum eleuatis, & statim demissis, dicit, *Suscipe sancte Pater, &c.*

[Discooperit.] Velum plicatur à Ministro, & deponitur prope Tabelam Secretarum ab eadem parte Altaris vbi Calix, ne super Corporale aut extra illud remaneat non plicatum; quod, cum neque à Sacerdote

plicari conuenire videatur, plicetur à Ministro: & est ritus laudabilior. idem, explicato manu tergio, in eadem parte collocabit ibidem peluiculam cum vceolis.

[Ad cornu Epistolæ.] Nullum mysterium:

sterium : sed quia ibi sunt ampullæ vini, & aquæ.

x *Patenam cum Hostia.*] Dicitur Hostia, quia est materia ad Sacrificium, & Hostiam. Item Hostia, quæ ante hostium pugnam offerebatur, *Gemma lib. 1. cap. 98.* Panis est, quia Christus dedit se uti panem viuum, *Ioan. 6.* ex frumento est, cui comparauit se Christus, *Nisi granum frumenti, &c. Ioannis 12.* sine fermento, id est, sine peccato, &, ex prima institutione, in azy-mis, *Gemma lib. 1. cap. 31.* mundissima debet esse, ex Decreto Aniceti apud *Burchar. lib. 5. c. 29.* in modica quantitate, ex Decreto Alexand. Papæ dicentis, *Quantò paucior, tantò potior, Radulph. Propos. 23.* in modum denarij, cum imagine Christi, seu litterarum nominis Christi, quia traditus est & venditus triginta denarijs; & est verus denarius laborantibus in vinea Domini, quo etiam reparatur in nobis imago Dei, *Gemma ibidem cap. 35.* formæ rotundæ, ex *Epiph. in Ancor.*

integra debet esse, ob Christi integritatem, ex *Concil. Coyacensi cap. 3.* vocatur oblationis Corona à *S. Gregor. 4. Dial. 55.* quasi Orbis, ad significandum Christum, qui est Alpha & Omega, Dominus Orbis, *Duran. lib. 4. cap. 30.* Et in rotunditate Hostiæ, Patenæ, & Calicis intellige Sacrificij nostri perpetuitatem usque ad finem mundi. Figuram habet Hostia in altera tantum parte; quia Christus Deus & homo est, ut Deus figura caret. notat *Humber. Card. in Diss. contra Græcos*, Romanam Ecclesiam in pane, aqua & igne præparato sacrificare tres substantias in Christo, carnem, animam, deitatem. Imago verò Crucis in Hostia deducitur à *Baronio anno 58. ex lib. 1. Dial. sancti Gregor. cap. 11.* & ex Romanorum usu, qui panem coquebant quadrifida incisione in formam Crucis decussatam. ex quo laudabilior est imago Crucifixi tantum in Hostia, quam aliud quidquam.

3 *Si fuerint alia Hostia non super Patenam, sed super Corporale, vel in alio Calice seu vase pro Communionem populi consecrandæ, Calicem illum seu vas¹ dextra discooperit, & intentionem suam etiam ad illas offerendas & consecrandas dirigens, dicit ut supra, Suscipe, &c. ut in Ordine Missæ. Quo dicto, Patenam utraque manu tenens, cum ea² facit signum Crucis super Corporale, & deponit Hostiam³ circa medium anterioris partis Corporalis ante se, & Patenam ad manum dextram aliquantulum^b subtus Corporale, quam, exterso Calice, ut dicitur, cooperit purificatorio. Si autem adsit vas seu Calix cum alijs Hostijs, ipsum cooperit alia Patena, vel Palla.*

y *Dextra discooperit.*] Nimirum antequam accipiat Patenam cum Hostia; & collocat Pyxidem in medio Corporalis inter locum Calicis & Tabellam Secretarum, ut dictum est supra tit. 2. num. 3. pag. 104. & sicuti

non potest commodè, ita non est necesse, ut Sacerdos eam eleuet sub prætextu oblationis, sed ad eam tantum intentionem dirigat.

z *Facit signum Crucis.*] De hoc ritu, & alijs signis Crucis sequentibus in Oblatio-

Oblatione docet *Innoc. III. lib. 2. c. 58.* ea nempe fieri, vt per Crucis virtutem omnis conatus diaboli effugiat, ne contra Sacerdotem, vel Sacrificium aliquo modo praualeat; quod semel dixisse sufficiat. Fortè ritus fluxit ab Hebræis, qui in eleuatione Hostiæ versus cælum, terram, antrorsum & retrorsum eam mouebant, *ex Lyrano. in Leu. cap. 7. & Burgenf. ibid.*

a Circa medium anterioris partis.]

Deponitur Hostia super Aram, vbi est Crux cum Chrismate ab Episcopo facta, quasi Corpus Christi Cruci ibidem sit affigendum, *Gemma lib. 1. cap. 98.* de hoc ritu testatur *Durand.* communiter seruato, sed non Romæ, *lib. 4. cap. 30. Vide infra num. 5.*

b *Subtus Corporale.*] Habet *Microl. cap. 10.* ob mysteria infra declaranda in Patenæ inuolutione; quæ fit cum Velo longo in Missa solemni.

- 4 Deinde in cornu Epistolæ accipit Calicem, purificatorio extergit, & sinistra tenens illius nodum, accipit ampullam vini^c de manu ministri (qui osculatur ipsam ampullam, non autem manum Celebrantis) & ponit vinum in Calicem. Deinde^d eodem modo tenens Calicem, producit signum Crucis^e super ampullam aquæ, & dicit, Deus qui humana substantiæ; & infundens^f parum aquæ in Calice profequitur, Da nobis per huius aquæ & vini mysterium, &c. Si verò celebrat pro Defunctis, & non facit signum Crucis super aquam, sed imponit absque benedictione, dicens Orationem vt supra.

c *De manu ministri.*] Teneat minister ampullæ partem inferiorem, ita vt Sacerdos eam possit per aurem, seu manubriolum, capere: recipiat item eandem manu sinistra, vt alteram statim ministret ampullam manu dextra. Offerat autem ambas cum osculis earum, non manus Sacerdotis, & cum debita reuerentia, saltem inclinando caput, nisi Sacerdos de maioribus exigat genuflexionem. sed & Sacerdos ipse propiùs admoueat Calicem ampullis, ita vt neque gutta cadere queat super Altaris mappam.

d *Eodem modo tenens Calicem.*] Nondum idè data est Regula generalis iungendi manus, antequam aliquid benedicatur, quam habes numero sequenti; vt intelligas, excipi hunc casum à Regula generali, ne Calix, in quo iam est vinum, periclitetur amota manu.

e *Super ampullam aquæ.*] Aqua, vt dicemus, significat populum, benedictioneque eget cum Cruce, vt Christo vniatur, *Durand. lib. 4. cap. 30.*

f *Parum aquæ.*] Ita ex *Liturgia Iacobi, & ex Decreto Alex. I. de Consecr. Dist. 2. cap. Sacramentorum.* imò ex traditione Christi in vltima Cœna, vt ait *Cyp. Epist. 63. ad Cacil. tum*, vt significetur fluxus Sanguinis & aquæ ex latere Christi, *ex Alexand. tum*, vt populus, in Apocalypsi significatus per aquam, vniatur Christo, *ex Cypr. tum*, vt fateamur in vna persona Christi duplicem naturam, *ex Niceph. lib. 1. cap. 53. tum*, vt significetur introitus in vitam æternam, *ex Ambros. apud S. Thom. quæst. 74. artic. 7.*

Ex quibus illa quatuor patent quæ in Antiphona, *O sacrum cõmuniũ*, &c. id est, ex duabus naturis Christus, me-

R 3. moria

moria passionis eiusdem, gratia ex vnione populi cum Christo, & pignus eterne vite.

Quia verò pauci sunt electi, idè etiam modicissimum aque vult infundi *Conc. Florent. in Instruct. Armenorum*; & èd minùs aqua quò vinum est debilius, vt in vinum citiùs conuertiquat ante consecrationem, vt monet *Azor. lib. 10 cap. 30.*

Hinc *S. August. 17. Ciuit. cap. 20.* colligit, dandam esse Eucharistiam cum temperatis & sobrijs epulis. potus enim cum aqua sobrietatem denotat apertissimè.

5 *Imposita aqua in Calice, & finita Oratione prædicta, accipit manu dextra Calicem discoopertum, & stans ante medium Altaris, ipsum ambabus manibus^h eleuatum tenens, videlicet cum sinistra pedem, cum dextra autem nodum infra cuppam, intentis ad Deum oculis offert, dicens, ⁱ Offerimus tibi Domine, &c. qua Oratione dicta, facit signum Crucis cum Calice super Corporale, & ipsum in medio^l post Hostiam collocat, & Palla cooperit. Deinde iunctis manibus super Altare positis, aliquantulum inclinatus dicit secreto, ^m In spiritu humilitatis, &c. Postea erectus, eleuans oculos, manusque expandens, & statim iungens ante pectusⁿ (quod semper facit, quando aliquid est benedicturus) dicit, ^o Veni sanctificator, &c. cum dicit, & benedic, ^p signat manu dextra communiter super Hostiam & Calicem, ^q sinistra posita super Altare.*

^h *Eleuatum tenens.*] Ita vt cuppa Calicis non excedat oculos, neque sit infra os, ad differentiam eleuari Calicis consecrati.

ⁱ *Offerimus tibi Domine.*] Habet *Durand. loco citat. cap. 30.* vbi etiam indicat præcedentè, *Suscipe sancte Pater,* &c. Oratio verò, *Deus qui humana substantia,* &c. est *S. Ambrosij in Missa de Vigilia Natiuitatis Domini,* cui addita fuit mentio vini & aquæ, & in hunc locum translata, vsuque recepta.

^l *Post Hostiam collocat.*] Antiquiores

g Non facit signum Crucis.] Quia connotat solemnitatem. Et sicut in fine Missæ defunctorum non benedicitur populus; ita nec aqua, quæ eundem populum significat, vt diximus. Vel aqua hoc loco significat populum Purgatorij, qui iam est in gratia, *Melchior Huelamus de Carimon. Missa.*

Si guttæ vini aut aquæ dispersæ appareant intra Calicem, tunc vel circumcincto vino Calicis vniantur, vel purificatorio abstergantur, ne in consecratione oriatur dubium, an sint ex consecratæ.

à latere Hostiæ collocabant Calicem, *Innoc. III. lib. 2. cap. 58.* testatur tamen *Durand. loco cit.* communiter suo tempore poni Hostiam inter Sacerdotem & Calicem: Calix autem hoc loco cooperitur, cautelæ potiùs gratia quàm mysterij, ait *Microl. cap. 10.*

^m *In spiritu humilitatis.*] Meminere huius Orationis hoc loco *Steph. Eaden. cap. 12. & Radulph. Prop. 23.*

ⁿ *Quod semper facit.*] Hoc intelligitur de manibus tantùm, non de oculis eleuandis, qui post consecrationem defi-

defigendi sunt potiùs in Hostiam consecratam, & item, quando vtraque manus est libera, nec earum altera est occupata ad Hostiam tenendam, seu Calicem: quod accidit paulò ante eorumdem consecrationem. neque enim deponenda est Hostia vel Calix in eo casu, vt manus iungantur ad illud verbum, *benedixit*. Manus autem iunctæ significant diuinitatem, & humanitatem Christi vnitatis, vnde virtus ornat benedictionis, *Ioan. Serranus*.

o *Veni sanctificator*.] Habetur in *Ordine Romano*, & in *Gallicano Ordine*, teste *Microlog. cap. 11*.

p *Signat manu dextra*.] Ante Canonem nullum inuenio apud antiquos signum Crucis super oblata fieri: & hoc loco puto mutatum esse ordinem. Nam *Innoc. præd. capite* docet, accipi patenam cum Hostia, & Calicem cum vino, factò super vtrumque distinctè signo Crucis à Celebrante; hodie verò fit singillatim in deponendo vtroque; & deinde communiter fit vnum Crucis signum super vtrumque iam depositum in Altari, ad commemorandam Christi passionem, præter alias duas causas supra *num. 3*. allatas.

Ad formandas verò Cruces manu dextra, Regula sit, iuxta peritiores Romanæ hac de re consultos, vt formentur duæ lineæ, hoc modo , prout pingitur in Missali, non autem quatuor puncta . . . & lineæ illæ non excedant mensuram palmi communis manus. Item, ex *Innocen. III. lib. 5. cap. 1*. transversa pars Crucis fiat manu quoque transversa, non ea recta,

qua ad abigendas à Calice muscas vtimur. Agit hac de re fusiùs Tydæus Bonamicus in proprio tractatu. Hoc idem *Leo IV. ad Episcop.* videtur docere; *Calicem*, ait, & *oblatam recta Cruce signate*. addit contra alium abusum; *Non in circulo & varicatione digitorum*. Idem docuit *S. Carolus in Actus Ecclesiæ sue part. 4. de Missæ Carimon.* vt nimirum transversa manu pingatur pars Crucis transversa tam super Hostiam quàm super Calicem, & super vtrumque. in hoc autem ultimo casu ea pingi debet inter Hostiam & Calicem, ita vt æqualiter altè fiat Crux à Calice ad Hostiam, & transversè super oram anteriorem pallæ quæ Calicem tegit, quòd media esse solet inter Calicem & Hostiam.

q *Sinistra posita super Altare*.] *Innocen. lib. 4. cap. 10*. quia Christus per Altare significatus tribuit vim benedictionis, *Ioan. Serranus*.

Si facienda est oblatio populi, fiat dicto Offertorio ante oblationem Hostiæ, *Acta Med. Eccl. & Iacobus in suo Compendio*. Eulogiæ dictæ fuerunt, & fermentum, ad distinctionem azymi panis: quæ oblata distribuebantur in fine Missæ, vice sacramentalis Communionis, *Baron anno 313*. Vfus autem colligendi oblationes in Sindone placet, & habetur in *Ord. Rom.* qui tamen Missas nouas celebrant, non possunt circuire Ecclesiam ad oblationem, ex Decreto sacræ Congregationis Tridentini Concilij *sess. 22*. neque in fine oblationis debet dari benedictio. An verò populus osculari debet Celebrantis manum, seruetur locorù consuetudo. certè non in Missa defunctorum.

¶ *Tum iunctis ante pectus manibus, accedit ad cornu Epistolæ, ubi stans, ministro aquam sudente lauat manus, id est, extremitates digitorum*

torum pollicis & indicis, dicens Psalmum, ^r Lauabo inter innocentes, cum Gloria Patri, &c. qui versus, Gloria Patri, ^u pratermittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore à Dominica de Passione vsque ad Sabbatum sanctum exclusiue.

^r Ministro aquam fundente.] Eleuato prius ab eodem paululum ab Altari manutergio, vt Sacerdos illud capere queat; & tenente pelliculam in sinistra, ampullam aquæ in dextra, cum osculo ampullæ & debitis reuerentijs fundit aquam: reposita deinde ampulla aquæ cum alia vini in loco suo, manutergium plicabit.

[Lauat manus.] Ait Dion. de Eccles. Hier. cap. 3. Lauatio, quæ summis siue extremis digitis adhibetur, coram sanctissimis signis obseruatur, quasi coram Christo spectante omnes occultissimas nostras cogitationes, & summarum partium expiationem, &c. Itaque in signum fit puritatis animarum, Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 11. vt puri accedamus, ait Cyrillus Ierosol. Cateches. 5.

mystagog. Extergit à tactu communium manuum, & terreno pane, Ordo Roman. de Offic. Missæ, & Rab. lib. 1. in fine. A veniali, & peccatorum reliquijs emundat, ex sancto Thoma 3. part. questione 83. artic. 5. ad primum.

^t Lauabo inter innocentes manus meas.] Habetur in Liturgia sancti Petri. Græc. citat sanctus Germanus in Theoria rerum Eccles. hæc eadem verba, cum agit de hac digitorum ablutione. Ad Verf. Gloria Patri, qui potest dici, cum reditur, in medio Altaris, caput inclinatur.

^u Pratermittitur, &c.] Vide quæ diximus par. 1. tit. 8. num. 1. pag. 21. neque illius loco dicendus est Verf. Requiem: quod aliqui scripsere.

7 Celebrans lotis manibus eas tergit, & illis ante pectus iunctis reuertitur ad medium Altaris, vbi stans, oculosq; ad Deum eleuans, & statim demittens, manibus iunctis super Altare, aliquantulum inclinatus dicit secretò Orationem, ^r Suscipe sancta Trinitas, &c. Quæ dicta, manibus hinc inde extensis, & super Altare positis, osculatur illud in medio: tum iunctis manibus ante pectus, demissisq; oculis ad terram, à sinistra manu ad dextram vertit se ad populum, & versus eum extendens & iungens manus, dicit voce aliquantulum elata, ^r Orate fratres, & secretò prosequens, vt meum ac vestrum sacrificium, &c. ^r perficit circulum, reuertens iunctis manibus ante pectus à manu dextra ad medium Altaris. Et responso à ministro, vel à circumstantibus, ^a Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis, &c. (alioquin per se ipsum, dicens, Sacrificium de manibus meis) ipse Celebrans submissa voce dicit, Amen. & manibus ante pectus extensis, vt fit ad Orationem, stans in medio Altaris versus librum dicit absolutè sine Oremus, & sine alia interpositione, Orationem,

tionem, vel ^b *Orationes secretas*. Cùm dicit, *Per Dominum*, iungit manus: cùm dicit, *Iesum Christum*, caput inclinatur, quod facit in prima Oratione, & in ultima, si plures sint dicenda.

x *Suscipe sancta Trinitas*.] Hanc habent precem *Steph. Eduens. cap. 12.* & *Microlog. cap. 11.* non ex aliquo Ordine, inquit, sed Ecclesiæ consuetudine. Inclinacionem, *Innoc. III. lib. 2. cap. 60.* non tamen *Innoc.* meminit harum quinque Orationum: quas post Innocentium additas fuisse idè putat *Bellarmin. lib. 2. de Missa cap. 17.* In medio Altaris nunc orat Sacerdos, *Dionys. de Hier. Eccles. cap. 3.*

y *Orate fratres*.] Leo Papa instituit, ex *Rg. dul. Prop. 23.* sed de eo meminit *Soter. de Conf. Dist. 1. Hoc quoque.* & *Chrysost. Hom. 10. in 2. Epist. ad Cor. ut notat Durand. lib. 2. de Rit. cap. 29.* Reliqua cum silentio dicuntur. & cùm paratur consecratio, tacitè precari Sacerdotem, docet *S. Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 12.*

Oremus dicitur versus Altare, *Orate fratres*, versus populum; quia hîc alloquitur Sacerdos populû tantùm, non autè seipsum, *Durand. lib. 4. c. 32.*

z *Perficit circumulum*.] A dextra, vt

antiqui loquuntur, ad sinistram Altaris; quia sinistra trititiam sonat, & iam passioni Christi appropinquat magis Sacerdos. *Circuuius*, ait *Dauid*, & *Immolanus*, *Psalm. 26* ostendit etiam, se esse in sinistra, id est peccatorem, pro quo orari petit, *Durand. lib. 4. cap. 14.* Ad litteram dici potest, perfici circumulum, vt conuertat se Sacerdos ad librum, ad quem semper se vertit, excepto vnico casu, ante Offertorium, quod à Choro cantabatur.

a *Suscipiat Dominus*, &c.] Paulò diuersam hanc partem habet *Remigius Antisiodor. in Expositione Missæ.* hanc ipsam *Durand. lib. 3. cap. 3.*

b *Orationes secretas*.] Explicauimus suprâ *1. par. tit. 12. pag. 40.* Dicitur Sacerdos in medio versus librum, hoc est, conuersus ad librum, non recedens à medio. Hinc patet, aptandum esse librum prope Corporale, vt commodiùs legatur; non autem relinquendum eo loci, in quo lectum est Euangeliû, licet hac de re taceat Rubrica.

8 Perueno autem in conclusione vltima Secreta ad verba illa, *Per omnia sæcula sæculorum*, exclusiue; Sacerdos stans in medio Altaris, ^c depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit conuenienti & ^d intelligibili voce *Præfatione*. Cùm dicit, *Sursum corda*, eleuat manus hinc inde extensas vsque ad pectus, ita vt palma vnus manus respiciat alteram. Cùm dicit, *Gratias agamus Domino*, iungit manus: cùm dicit, *Deo nostro*, oculos eleuat, & statim Cruci caput inclinatur. Responso, *Dignum & iustum est*, eleuatis & extensis vt priùs manibus, prosequitur *Præfationem propriam*, vel communem, vt tempus requirit. Cùm dicit, *Sanctus*, iunctis ante pectus manibus, & inclinatus, voce mediocri prosequitur, ministro interim paruam ^e campanulam pulsante. Cùm dicit, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, &c. erigit se, & ^f signum Crucis sibi producit à fronte ad pectus.

S

c Depositi-

c *Depositis super eo manibus.*] Ut omnem cogitatum temporalem deponat, & exercitio bonorum operum aditum sibi faciat ad eleuationem cordis, *Durand. d. cap.*

d *Intelligibili voce, Per omnia secula seculorum.*] Ut assentiat ut populus, & confirmet sua voce *Amen* quæ Sacerdos secretò Deum precatus est, ex *Ordine Rom. & Microl. 7.*

De Præfatione egimus supra *prima par. tit. 12. pag. 41.* Ritus etiam patent ex supradictis: nam quadrant singulis verbis eiusdem Præfationis. Non vertit se Sacerdos ad *Dominus vobiscum*, quia intentus est totus nunc ad Sacrificium, ut supra diximus, ex *Amalar. lib. 2. cap. 9. lege supra tit. 5. num. 1. pag. 120.* neque iungit manus ad *Per Christum Dominum nostrum.*

e *Campanulam pulsante.*] Ter cum aliqua distinctione, tum in laudem Dei ter sancti, tum ad excitandos astantium animos ad proxima mysteria. qua de re diximus in *prima parte titulo 20. pag. 76.*

f *Signum Crucis sibi producit.*] De hoc signo in fine Præfationis *Honor. in Gemma lib. 2. cap. 42.* Quia, inquit, signum Christi recipere se proficitur, cui mox in imagine, hoc est, representatiuè, per Canonem contradicitur. Canon enim, addit ille, Christi passionem proximè designat. Sed sicut Hymnus primus Angelicus finitus cum signo Crucis, eodemque modo Symbolum, ita & alter hic Hymnus item Angelicus non alio modo terminandus est, quàm adhibito signo Crucis, & manuum iunctione in fine.

9 In Missa solemnè, dicto *Oremus*, Diaconus & Subdiaconus accedunt ad Altare in cornu Epistolæ, Diaconus amouet Calicem, si est in Altari, vel, si est in Credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi, qui illum cum Patena & Hostia, coopertum palla & velo à collo sibi pendente, manu sinistra tenens, & alteram manum superponens velo, ne aliquid decidat, de Credentia detulit, comitatus ab Acolytha ampullas vini & aquæ portante: ipse Diaconus Calicem detegit, & dat Patenam cum Hostia Celebranti, osculando eius manum: Subdiaconus extergit Calicem purificatorio, Diaconus accepta ampulla vini de manu Subdiaconi, imponit vinum in Calice, Subdiaconus interim ampullam aquæ ostendens Celebranti, dicit, *Benedicite pater reuerende. qui factò versus eam signo Crucis, dicit Orationem, Deus qui humane, &c. interim Subdiaconus infundit paulum aquæ in Calicem, Diaconus illum Celebranti dat, & pedem Calicis tangens, seu brachium dextrum Celebrantis sustentans, cum eo dicit, Offerimus tibi Domine, &c. quem postea positum in Altari ut supra, palla cooperit. Subdiacono deinde stanti in cornu Epistolæ ponit in dextra manu Patenam, quam cooperit extremitate veli ab eius humero pendentis: qui vadit post Celebrantem ante medium Altaris, & facta genuflexione,*
ibi

ibi stat, sustinens eam eleuatam vsque ad finem Orationis Dominica, ut dicitur. In Missis autem Defunctorum, & in Feria sexta Parasceues Patena non tenetur à Subdiacono.

g *Accedunt ad Altare.*] Facta priùs in locis suis post Celebrantem genuflexione.

h *A collo sibi pendente.*] Indicat *Ordo Romanus*, & vocat Sindonem in collo ligatam. deponitur autem velum paruum Calicis, & relinquitur super Credentiam, vt expeditiùs portetur Calix.

i *Manu sinistra tenens.*] Manu nuda, non autem cum velo pendente ab humeris, si verè in sacris est Subdiaconus, vt par est.

l *Derulit.*] Per breuiorem viam defertur Calix ad Altare; & munus Subdiaconi est, ferre Calicem in sinistra, quæ est vita præsens, ex *vetusto Codice de Missa, apud Historpium*. Item eiusdem est parare Calicem, *Innocent. lib. 2. cap. 58.*

m *Comitatus ab Acolytha.*] Qui tamen Subdiaconum sequitur, non præcedit; neque ab alio, quàm vno ex prædictis duobus.

n *Patenam cum Hostia.*] Ita ex *Conc. Anchyritano seu Ancyrano 50. Dist. Presbyteros*. datur autem cum osculo manus Celebrantis, & priùs Patenæ.

Si adsint particula consecrandæ pro Communionem solemni, delata Pyxide ad Altare paulò ante Subdiaconum à Cærimoniaro, seu Sacrista, eam Diaconus aperit, & collocat super Corporale, antequam tradat Patenam Celebranti, & eandem eleuat parumper, ex *Cærimon. Episc. lib. 2. cap. 29.* dum Celebrans Hostiam offert; qua deposita, & ipse deponit Pyxidem, cooperit, & collocat post Calicem, vt supra.

o *Accepta ampulla vini de manu*

Subdiaconi.] Hoc est, Diaconus manu sinistra Calicem per nodum tenens; accipit ampullam vini de manu Subdiaconi, qui eandem accipit de manu Acolythi (vterque verò accipit sine osculis, nec ampullæ, nec manuum) & infundit vinum in Calicem. Diaconi enim est, componere Calicem in Altari, *Innocent. prædicto cap. 58.*

p *Ampullam aquæ.*] Hanc accipit ab Acolytha sine osculis Subdiaconus, & parum inclinatus ostendit Celebranti. olim aquam ipsam Celebranti tradebat infundendam ab eodem, ex *Innocent. loco nunc citato*; nunc ipse infundit.

q *Cum eo dicit, Offerimus.*] Habet *Durand. prædicto cap. 30.* neque Sacerdotibus licet de mensa Domini tollere Calicem, nisi eis tradatur à Diacono, *Isidor. lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 8.* Verbum *Offerimus* conuenit duobus saltem, & idè Diaconus idem dicit cum Celebrante.

r *Ponit in dextra manu Patenam.*] Docet *Ver. Codex de Missa*, poni in spem vitæ æternæ post Calicem huius vitæ, in sinistra ab eodem ministro delatum. Dextra enim vitam æternam designat, & Patena rotunda æternitatem indicat, *Durand. cap. 30.* Subdiacono, non alijs, datur tenenda, ex *Innocent. cap. 59.*

s *Cooperit extremitate veli.*] Ex Decreto Siluerij Papæ, ait *Petrus de Ruiz in suo Cærimoniali*. quia mysteria adhuc sunt tegenda, *Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 23.* vel quia latibulum significat discipulorum prope passionem, *Innocent. cap. 50.* Pars

verò interior Patenæ Subdiaconum respicere debet. ea enim est nobilior, ut patet.

[Patena non tenetur.] Ritus læti-

tiam connotans de æterna vita, quod paulò antè adnotauimus in Patena velata, non conuenit Defunctorum Missis.

10 DICTO, *Veni sanctificator*, ut supra, Celebrans ministrante Diacono nauiculam, & dicente, *Benedicite pater reuerende*, ponit incensum in Thuribulum, ^u dicens, *Per intercessionem, &c. ut in Ordine Missæ.* Deinde accepto Thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc faciens Cruci reuerentiam, ^x incensat oblata, ^y ter ducens Thuribulum super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis, & ter circum Calicem & Hostiam, scilicet bis à dextra ad sinistram, & semel à sinistra ad dextram, (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextra) dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo. In prima incensatione, Incensum istud, in secunda, à te benedictum, in tertia, ascendat ad te Domine, in quarta, & descendat super nos, in quinta & sexta, misericordia tua. Deinde facta reuerentia, ^z incensat Crucem & Altare, ut dictum est supra, assistente eodem Diacono, interim dicens, ^a *Dirigatur Domine oratio mea, &c.* & cum incensatur Crux, Diaconus ^b amouet Calicem ad partem Epistolæ, & incensata Cruce reponit in loco suo. Cum reddidit Thuribulum Diacono, dicit, *Accendat in nobis, &c.* & incensatur ab eo: deinde Diaconus ^c incensat Chorum, & postremò Subdiaconum tenentem Patenam; & ipse Diaconus incensatur à Thuriferario, & Thuriferarius postea incensat Acolythos ^d & populum. Celebrans postquam incensatus fuerit, lauat manus, ^e ministrantibus Acolythis ampullam aquæ cum peluicula & manutergio.

^u Dicens, *Per intercessionem.*] Ter imponit incensum, & semel illud benedicit in Thuribulo, ita ut ad verbum benedicere, manu dextra producat signum Crucis super Thuribulum fumigans. Diaconus & Thuriferarius ministrant, ut initio Missæ.

^x *Incensat oblata.*] Leo Papa I. dicitur auctor incensationis oblatorum in memoriam Christi, ex Radul. Propos. 23. nec ubique antea erat in vsu, ex Microl. cap. 9. Ordo tamen Romanus habet hunc ritum. de quo & eiusdem

causis supra titulo 4. num. 5. pag. 116. Et Diaconus in hac incensatione retineat pedem Calicis dextra manu, ne cadat, Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.

^y *Ter ducens Thuribulum, &c.*] Ita Innoc. III. lib. 2. cap. 57. quo designari dicitur triplex vntio Mariæ; item, ut thuris & Crucis virtute malignus hostis effugiat, Durand. cap. 41. In modum Crucis, & in modum Coronæ fit incensatio, ut ex passione Christi ad Coronam Trinitatis fiat transitus, idem ibidem. Crux autem fit etiam in hoc

hoc casu non veluti per quatuor puncta, vt *Crassius lib. 1. cap. 47. docuit*, sed super Calicem & Hostiam, inquit *Rubrica*, in modum Crucis. neque demittendum est Thuribulum, sicut in circulis sequentibus, in quibus Thuribulum depressius ducitur, ita vt circumeat Calicem. Dextram hoc loco & sinistram Celebrantis intellige. Notat *Melchior Hueltanus de Carimonijs Missa*, sexies incensari oblata; quia ante sex dies Paschæ iuit Iesus Bethaniam: bis circum Calicem, & semel conuerso circulo; quia redijt Ierusalem ad ramos palmarum, & de Ierusalem redijt in Bethaniam. quæ licet minutiora sint, non sunt contemnenda tamen.

z Incensat Crucem.] Non Sacramentum, nisi sit expositum; & tunc genibus flexis in supremo gradu, vt dicemus infra.

a Dirigatur Domine oratio mea, &c.] Hoc idem apud *Alcuin. cap. de Celebr. Missa* habetur.

b Amouet Calicem.] Non extra Corporale, si capax est. Subdiaconus autem in tota hac incensatione nihil se mouet. Thuriferarius, deposita nauicula super Credentia, amouet de Altari, & reportat librum, quando opus est, nisi sit Assistens.

c Incensat Chorum.] Comite Thuriferario, qui præcedit, & incensantur omnes; quia Christus communicat alijs odorem suum, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5.* & quia, quæ fecit Sacerdos, pertinent ad omnes, *Durand. cap. 21.* Item Thuriferario representat diffusionem gratiarum spiritualium in capite, & ab eo ad membra, *idem lib. 4. cap. 4.* In Choro autem incensandi stare debent quasi extra stallum, neque illi indecorè inniti: se mutuo in-

uitent, antequam quilibet incensetur à Diacono, *Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 23.* in quo fusiùs præscribitur ordo incensandi Clerum.

Facit ad rem nostram hic ordo, (nam de Canonicorum & maiorum incensatione vide *cit. loco Carimoniale Episcoporum*) quòd nimirum Celebrans, nullo maiore præsentate, cui triplex ductus Thuribuli debeatur, triplici ductu incensandus erit; eo præsentate, duplici tantum ductu: Diaconus, Subdiaconus, & alij parati, duplici ductu; Sacerdotes in Choro vnico ductu, ceteri sine mora. Inclinabit caput, qui incensat antè & pòst, iisdem vsque ad Sacerdotes inclusiuè, nisi ita multi sint, vt incensatio finiri non possit ante finem Præfationis. Diaconus incensabit omnes de Clero, exceptis Acolythis, quos stantes apud Credentiam incensabit Thuriferarius ante laicos de populo. Domini locorum minorum, de quibus in Carimoniali prædicto nulla fit mentio, seu Magistratus, incensari poterunt à Thuriferario duplici vel vnico ductu, pro qualitate personarum; ij videlicet, quibus proprium scamnum, seu sedes ab alijs distincta parari soler. Consuetudo locorum laudabilis in his attendi solet, ad pacem tum Cleri tum laicorum conseruandam, in toto incensationis ordine, & ritu.

d. Et populum.] Incensatur ter, primò in medio, deinde versus latus Epistolæ, quod est dextrum populi, vbi mares diuisi à feminis stare solebant, & solent in Cathedralibus Mediolanensi, & alijs, ex Decreto S. Caroli; tertio versus latus aliud, cum honoris significatione, antè & pòst à Thuriferario adhibita. Ter autem ex communi vsu, vt addit Thuriferarius

S. 3.

in

in tempore pro incensando Sacramen-
to in eiusdem elevatione; & vt significetur
diffusio gratia Christi in populum
in nomine Trinitatis. Stabit autem Thu-
riferarius incensans populum in me-
dio Presbyterij, vel ferè à latere Euan-
gelij, si expositum est in Altari Sacra-
mentum, ne eidem terga vertat.

e *Ministrantibus Acolythis.*] Cum
reuerentijs debitis, & cum quasi oscu-
lis ampullæ, & manutergij, antè &

post; sed stantes Acolychi, non genu-
flexi, ministrant.

Ad, *Orate fratres*, Subdiaconus
respondeat, *Suscipiat*, &c. & Cele-
brans tardius dicat secretas Oratio-
nes, vt Diaconus opportuno tempo-
re redire queat ad dicendum, *San-
ctus*, &c. cum eodem. Cerimonia-
rius interim assistat libro, & folia ver-
tat, quamdiu Diaconus abest, nisi ad-
sit Assistens.

11 *Cum dicitur Præfatio, Diaconus & Subdiaconus stant retrò post Ce-
lebrantem: & paulò antequam dicatur Sanctus, accedunt ad Al-
tare, ubi cum Celebrante hinc inde dicunt, Sanctus, & que se-
quuntur vsque ad Canonem. Deinde Diaconus accedit ad sinistram
Celebrantis, ei assistens dum dicitur Canon, nisi alius Sacerdos
assistat, quia tunc ipse staret ad dextram aliquantum post Celebran-
tem. Subdiaconus verò tunc stat post Celebrantem.*

f *Accedunt ad Altare.*] Facta in lo-
cis suis post Celebrantem genuflexio-
ne; quam rursus faciunt, dicto ab eis-
dem ultimo *Osanna in excelsis*. Addita
fuit sequens Rubrica in Missali Ro-
mæ edito 1621. sine maiorum aucto-
ritate; nimirum, *si Subdiaconus non te-
net Patenam, cum Diacono accedit ad
Altare, ubi dicunt, Sanctus, &c.*
quod monuisse sit satis.

g *Cum Celebrante dicunt.*] Hym-
num, *Sanctus*, &c. Sacerdos ipse cum
alijs necessariò debet dicere, ne seip-
sum sua prece videatur priuasse, qui
& suas voces, & aliorum Angelicis
laudibus admitti deprecatus est in
Præfatione, vt ait *Microl. cap. 11.*

Benedictus, qui venit, &c. non can-
tatur à Choro, nisi post depositionem
Calicis, *Cerimon. Episcop. lib. 2. cap. 8.*
etiam in Missis Defunctorum; quod
obseruatur in Cappella Papali.

h *Assistens.*] Non tenet manus iun-
ctas, sed folia Missalis veritè, & indi-
cat quæ sunt dicenda à Celebrante.

Ad *Sanctus* campanas maiores pul-
sare conuenit, sicut in Missa priuata
campanula parua, quam pulsant aliqui
etiam in Missa solemni; & placet per
alterum ex Acolythis, vt moneantur
ij qui maiores pulsare debent camp-
nas, & tempus ignorant eas pulsandi,
quia longiùs absunt. Vide *par. 1. ti-
tulo 20. pag. 76.*

De Canone Missæ vsque ad Consecrationem. VIII.

1 **F** *Inita Præfatione, vt supra, Sacerdos stans ante medium Altaris,
versus ad illud, aliquantulum eleuat manus, oculisque eleuatis ad
Deum, & sine mora deuotè demissis, ac manibus iunctis, & super Altare
positis,*

positis, profundè inclinatus incipit Canonem, secretò dicens: *Te igitur, &c. ut in Ordine Missæ. Cum dicit, Vti accepta habeas, & benedicas, prius osculatur Altare in medio, deinde erigit se, & stat iunctis manibus ante pectus. Cum dicit, Hæc & dona, hæc & munera, hæc sancta & sacrificia, dextra manu signat ter communiter super Hostiam & Calicem. Deinde extensis manibus ante pectus, prosequitur, In primis quæ tibi offerimus, &c.*

Actio prima in Canone quinque actus complectitur, manuum & oculorum elevationem, oculorum demissionem, manuum iunctionem, & earundè super Altare positionem. In primo quinario numero venerare Christum in Cruce quinque plagis vulneratum: & nota, ex Rubrica propria in Ordine Missæ, ne discordare videatur à generali, quòd ad primum gestum, prima quoque verba, *Te igitur*, sunt pronuntianda, neque dari debet gestus sine voce, qui alioquin esset inconcinnus. Extendens dicit, iungens dicit, eleuans dicit, sunt participia cum verbis simul, in Ordine Missæ; & sic concordantur Rubricæ.

Te igitur. Crucifixus solet imprimi initio Canonis, ait Honor. in Gemma lib. 1. cap. 103. ut statim passio Christi oculis cordis ingeratur. Prima quoque littera T. est figura Crucis Christi, Innoc. III. lib. 3. cap. 2. Auctor autem principij Canonis dicitur esse S. Clemens à Radul. Prop. 23. Vide quæ diximus in 1. par. tit. 12. nu. 5. pag. 43. vbi de nomine, auctoribus, & partibus Canonis non pauca. Hoc loco ritus & Cærimoniæ in primis sunt examinanda, & eæ, quæ sunt ita propriæ Canonis, ut in alia parte Rubricarum hætenus proprium non habuerint locum. Senfum litteralem difficiliorum verborum afferemus infra cum mysterijs.

Cum dicit, Hæc & dona, &c.] Ex

ressponso Zacharia S. Bonifacio Moguntino fiunt hæc tres Cruces. S. Anselm. lib. de Sacrament. ait, una Cruce duo simul sanctificantur; id est, vbi verbum est commune pani & vino, ut explicat Wald. Tom. 3. tit. 4. cap. 37. habet Microl. cap. 14. has easdem. Sed nota, à principio Canonis, vsque ad Libera nos inclusiuè, vbi finis est Canonis, secundum Innoc. III. quòd septem vicibus signa Crucis fiunt. Primò hæc, & ter. Secundò, ad ea, *Quam oblationem*, quinquies. Tertio in consecratione, ad ea, *Benedixit*, semel & iterum. Quarto post consecrationem, ad ea, *Hostiam puram*, quinquies. Quintò, ad ea, *Sacrosanctum Filij tui Corpus*, semel & iterum super Sacramentum, & semel supra seipsum. Sextò, ad ea, *Sanctificas*, ter. Septimò, ad ea, *Per ipsum*, quinquies. Innoc. III. lib. 4. c. 11. addit ibidem, in ordine ad Hostiam & Calicem fieri signa Crucis viginti quinque, & quinquies quinque: tum quia, sicut hic numerus per se ductus semper in se ipsum reducitur, si ducatur in infinitum, ita Eucharistia, quantumlibet multiplicetur, semper est idem Sacrificium; tum quia quinque sensus hoc Sacramento perficiuntur: sed & binarius signorum numerus congruit propter carnem & Sanguinem Christi; ternarius quoque propter panem, vinum, & aquam. Hæc ille eruditè, & acutè.

2 Vbi dicit, unà cum famulo tuo^m Papa nostro N. exprimit nomen Papa: Sede autem vacante verba prædicta omittuntur. Vbi dicitur, & Antistite nostro N. specificatur nomen Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi ordinarij in propria diœcesi, & non alterius Superioris, etiam si Celebrans sit omnino exemptus, vel sub alterius Episcopi iurisdictione. Si verò Episcopus ordinarius illius loci, in quo Missa celebratur, sit vita functus, prædicta verba omittuntur: quæ etiam omittuntur ab ijs qui Romæ celebrant. Si Celebrans est Episcopus, Archiepiscopus, vel Patriarcha, omiſſis prædictis verbis, eorum loco dicit, Et me indigno seruo tuo. Summus autem Pontifex cum celebrat, omiſſis verbis, unà cum famulo tuo Papa nostro N. & Antistite nostro N. dicit, unà cum me indigno famulo tuo, quem gregi tuo præesse voluisti. Et continuant omnes ut sequitur, Et omnibus orthodoxis, &c.

m Papa.] Nominatur, ex Concil. Vafen. cap. 4. alias 6. tempore Leonis I. celebrato, apud Burchard. lib. 2. Decret. cap. 230. imo verò S. Clemens lib. 8. Constit. Apost. cap. 12. instituisse dicitur, seu obseruasse; qui celebrans Missam dicebat, *Adhuc obsecramus te pro me, qui nihil sum*, ibidem. quod hodie idem est, quando ex Innoc. III. de Celebrat. Miss. cap. 3. ait Papa, *Vnà mecum indigno famulo tuo*. A Christo deducitur hic ritus, qui in cœna rogauit pro Petro, vt non deficiat fides illius, Walden. Tom. 3. tit. 4. cap. 37. num. 5.

Quod attinet ad nomen *Papa*, & significationem vocabuli, docet Baronius in Not. Martyrol. ad diem 10. Ianuar. significare Patrem, non autem Patrem Patrum: & cum esset Episcopis commune, tandem Gregor. VII. anno 1073. in Synodo Rom. statuit, vt nomen *Papa* vnicum esset in vniuerso orbe. Plura ibid. scribit Baronius.

Caput autem inclinatur etiam hinc ad nomen *Papæ*. eadem enim est ratio, qua supra dictum est in Collecta, ad

nomen eiusdem: de quo dubitauere nonnulli. sed in Rubrica de Orat. non adest limitationis particula tantum.

n Antistite nostro N.] Sanctus Paulus Hebr. 13. *Memento te, inquit, Prepositorum vestrorum.* & pro Episcopo quidem orandum esse, docet in Missa S. August. Epist. 110. in fine.

Sed quis Episcopus hic nominandus. Vult Alcum. de Celebrat. Missæ, Episcopum nominari Celebrantis, quem sequitur Innoc. III. lib. 3. cap. 5. Rubrica tamen nostra Episcopum loci, in quo celebratur, nominari decreuit; tum quia expressè ait, *Ordinarius illius loci*; tum quia Romæ omitti iubet hæc verba. & placet Bellarmino lib. 2. de Missa cap. 21. Neque nominandus est Abbas exemptus loci, sed Episcopus vicinior, ad quem pro ordinatione itur, neque enim Abbas est Antistes de quo in Canone.

Pro Regibus orandum etiam hoc loco, scribit Innoc. III. loco citato, in eorum locis ac prouincijs, inquit Azorinus lib. 10. cap. 36. quest. 13. & verè habetur hic ritus in prædicto cap. 12. S. Cle.

S. Clementis, & in Liturgiis sancti Basilij, & S. Chrysostomi.

Pius V. tamen, qui nihil addi voluit, concessit nominari in Canone Regem in Hispaniis: nihil ergo tu addas sine Papali auctoritate, con-

tra Pij V. Bullam de Missali editam. Caueant etiam Regulares, ne in Canone nominent Superiores suos, vt Antistites, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 12. Nouembris 1615.

3 *Cum dicit, Memento Domine, eleuans & iungens manus vsque ad faciem vel pectus, sic iunctis manibus stat paulisper in quiete, ° demisso aliquantulum capite, faciens commemorationem viuorum Christi fidelium ad suam voluntatem, P quorum nomina, si vult, secretò commemoret, non tamen necesse est ea exprimere, sed mentè tantum eorum memoriam habeat. Potest etiam Celebrans, si pro pluribus orare intendit, ne circumstantibus sit morosus, ante Missam in animo proponere sibi omnes illos tam viuos quàm defunctos, pro quibus in ipsa Missa orare intendit, & hoc loco generaliter vnico contextu ipsorum viuorum commemorationem agere, pro quibus ante Missam orare proposuit in Missa.*

° *Demisso aliquantulum capite.*] Non ergo oculis eleuatis versus Crucem, vt multi faciunt, nec iisdem clausis, nisi fortè ad maiorem animi compositionem. Neque verò defigendi sunt oculi in Sacramento, si est in Altari expositum, eò quòd in altero *Memento* fieri præscribitur hoc idem. demissio namque capitis & oculorum in vtroque *Memento* magis attendi debet, ad humilitatem indicandam.

P *Quorum nomina secretò.*] Eos, pro quibus orare intendit Sacerdos, appellat *Susceptos sanctus Augustinus* *Epist. 59. quest. 5.* quos labijs compressis inclusa pectoris cogitatione nominet, ait *S. Hieron. apud Duran. lib. 2. de Rit. cap. 34.*

De litteris N. & N. apponi solitis hoc loco in Canone, meminit *Odo Camerac. in Explicatione sacri Canonis.* antiquitus autem recitabantur nomina offerentium in Missa, ex *In-*

nocentio I. Epist. 1. & nos eorum, qui eleemosynam ideò dederunt, memoriam facimus.

Hoc loco dicendum videtur de applicatione Sacrificij: & quidquid sit de valore Missæ, quem, conciliando Doctores, dicerem infinitum esse in radice, sed ad impetrandum, & ad alios effectus, finitum in terminis; quia finitè de eo omnes participant, minusque vel magis, pro minori vel maiori deuotione cuiusque concurrentis ad Missæ Sacrificium, ex *sancto Thoma 3. par. quest. 79. artic. 4.* Quatuor Sacerdoti vt faciat ego consulerem.

Primum est, vt intendat prodesse omni meliori modo iis, de quibus Ecclesia meminit in Canone, nimirum toti Ecclesiæ, Papæ, Episcopo loci, & circumstantibus, quibus Deus distribuat portionem Sacrificij generalem propè infinitam, pro eorum capacitate, & deuotionis mensura. & hæc

T est

est prima portio, quam ponit *Scotus* quodlib. 20. art. 2. & 3.

Alterum est, ut prouideat sibi ipsi Sacerdos de portione sibi debita, quam vocat *Scotus* specialem, & nouit Deus, quanta sit: probabile uero est, eam posse dari aliis à Sacerdote nominandis pro eo titulo, quo importat pœnæ debitæ remissionem. Quo casu prodesset iis multò magis, quàm si pro iisdem sequenti proxima ratione & modo celebraret, quia certum est, participare Sacerdotem in maiori quantitate de valore Missæ quàm alium quemlibet, qui eundem celebrare iubet, aut procurat, tum ex ministerio proximiori, tum ex maiori deuotione & fide; quæ inter celebrandum multipliciter excitantur.

Tertium est, ut suffragari intendat eo maiori affectu quo potest, & debet iis, quibus tenetur, siue ex obedientia, siue ex titulo beneficij, siue legati, siue contractus rationabilis, siue promissionis, aut voti, siue congruentis eleemosynæ acceptæ, aut promissæ; & ea prorsus ratione, qua iisdem, & ex sensu certo & practico eorumdem, non speculatio & disputabili, ille tenetur ad Missam, seu plures Missas. tutior enim in hac re tenenda est sententia. Si uero ij non egeant, aut fortè ex defectu gratiæ non sint capaces Sacrificij fructus, substituatur statim alius actus, & secunda ut aiunt intentione (quod docet *Suarez disp. 79. sect. 8. in fine.*) alioquin fructus Missæ non applicatus remanebit in thesauro Ecclesiæ. Deus autem nouit, quantum cuique de Missæ fructu sit dandum; & hæc est quam vocat *Scotus* portionem mediam.

Quartum est, ut aliis item prodes-

se intendat sine aliorum præiudicio, eo ordine & quantitate fructus, qua Deus scit se teneri; & eos specialiter nominatos Deo commendat, siue in ordine ad remissionem pœnæ, cum sit satisfactorium; siue ad gratiam acquirendam, & augendam, cum sit meritum; siue ad quæcumque bona spiritualia & temporalia, quibus illi egent, & utiliora eisdem forent, obtinenda, cum sit etiam, imò & propriissimè, ut ait *Bellarmino de Missa lib. 2. cap. 3.* impetratorium.

Notat præterea *Azor. lib. 10. c. 22. quest. 3.* Orationem ad *Memento* esse priuatam: quare in ea admitti possunt infideles, & excommunicati omnes, ad eorum salutem procurandam, ut idem ibidem cum aliis Doctores docet, seu ad augmentum Ecclesiæ, ut *Suarez disp. 78. sect. 2.* Ex his ergo & tu memento, ne *Memento* in Missa fiat in momento, sed cum aliqua mora.

In Commemoratione post *Memento* Defunctorum eadem ferè obseruet Sacerdos; ut primò omnes commemoret ex instituto & intentione Ecclesiæ; deinde eos, pro quibus, ut supra, tertio loco teneri dictum est; tertio alios cariores quos uoluerit, & inter hos auctorem huius Operis, qui commendat seipsum quàm maximè postquam obierit; & item illius animam Defuncti, quæ proximè dum celebras (Deus nouit) egressura est de Purgatorio: tibi enim de cælo statim rependet gratiam. Omnes autem Defunctos commendabis Deo in ordine tantum ad pœnarum remissionem, cum hoc Sacrificium pro Defunctis sit tantummodò satisfactorium.

4 Commemoratione viuorum facta, demissis & extensis vt prius manibus, continuat, Et omnium circumstantium, &c. Similiter stans prosequitur 2 Communicantes. Cùm dicit, Iesu Christi, caput Crucis inclinât: in conclusione quando dicit, 2 Per eundem, iungit manus. Cùm dicit, 1 Hanc igitur oblationem, expandit manus simul super oblata, ita vt 2 palma sint aperta versus ac supra Calicem & Hostiam, quas sic tenet vsque ad illa verba, Per Christum Dominum nostrum. tunc enim iungit manus, & sic prosequitur, Quam oblationem tu Deus in omnibus quesumus. & cùm dicit, 2 bene & dictam, adscri & ptam, ra & tam, communiter signat ter super Hostiam & Calicem simul: deinde cùm dicit, 2 vt nobis corpus, separatim signat semel super Hostiam tantum; & cùm dicit, & sanguis, semel super Calicem tantum: deinde eleuans & iungens manus ante pectus, prosequitur, fiat dilectissimi Filij tui Domini nostri Iesu Christi. & inclinans caput Crucis, 1 extergit, si opus fuerit, pollices & indices super Corporale, & dicit secreto vt prius, 2 Qui pridie quàm pateretur, & accipiens pollice & indice dextræ manus Hostiam, & eam cum illis ac indice & pollice sinistrae manus tenens, stans erectus ante medium Altaris, dicit, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, eleuansq; ad calum oculos, & statim demittens, dicit, & eleuatis oculis in calum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, caputque aliquantulum inclinans, dicit, tibi gratias agens: & tenens Hostiam inter pollicem & indicem sinistrae manus, dextra producit signum Crucis super eam, dicens, 2 bene & dixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, & manducate ex hoc omnes.

q Communicantes.] Siricius Papa creditur auctor huius partis Canonis à Radul. vbi supra. Lino tribuit Nicol. de Plone in Exposit. Missæ. sed Commemoratio Sanctorum in Missa est apud S. Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 13. & Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3. Et quidem ante consecrationem nominantur cum beata Virgine Apostoli, Summi Pontifices, Episcopi, Diaconi, & laici, nempe Apostoli duodecim, & Martyres totidem; quia illi doctrina & sanguine, isti san-

guine & martyrio Sacrificium hoc confirmauerunt, Gemma lib. 1. c. 104. Qui verò Canonem ordinauit, quos voluit, dictante Spiritu sancto, hoc loco & infra nominauit, ex Steph. E. duens. cap. 13. conicit Lindanus in Liturgiam sancti Petri cap. 22. cum aliis, à sancto Hieronymo iussu Damasi Catalogum hunc Sanctorum ortum habere. Iidem Sancti vnà cum beata Virgine constituunt numerum quinquies quinque, quem supra in signis Crucis eundem adnotauimus; quia

quia quinquies in hac re quinque nostri sensus consummandi sunt, ait *Hugo ibidem*. Confessorum autem nulla fit mentio, quia editus fuit Canon ante sanctum Siluestrum, ex *Innocentio III. lib. 3. cap. 10.* neque sunt passi sicut Christus, *Durand. lib. 4. cap. 38.* ubi plura. Vltimi de toto Canone Sancti passi sunt anno 362. nempe Ioannes & Paulus, reliqui omnes ante ipsos; & tamen post eisdem additi sunt Cosmas & Damianus. Quis causam nouit? passione priores loco sunt in Canone posteriores, arbitrio auctorum Canonis, ut *Eduens. loco citato* significare videtur. Eminentissimi denique nominantur Sancti; in quibus tamen non ceterorum Sanctorum intercessio prætermittitur, sed in istorum commemoratione omnium suffragia expetuntur: quia sicut omnes in Deo vniti existunt, ita omnes vnum desiderant & rogant pro salute hominum; ut in vno omnes habeantur pariter, & in vno omnes pariter negligantur, *Alcuin. supra*. De variando *Communicantes*, vide supra *par. 1. tit. 12. num. 5. pag. 44.*

^r *Per eundem.*] In Canone quinquies secretò dicitur *Per Christum Dominum nostrum*, & habet *Microlog. cap. 16.* ob quinque recolenda Vulnere Christi, ait *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 56.*

^s *Hanc igitur oblationem.*] Tribuit *Alcuinus* *Gelasio*, *Radulph. Proposit. 23.* Leoni Magno, vsque ad ea, *placatus accipias*. reliqua, vsq; ad *Quam oblationem* exclusiue, addita fuere à *S. Gregorio*, *Amalar. lib. 3. cap. 23.* & communiter omnes; occasione pestis Romanæ & bellorum, ait *Lopez lib. 2. cap. 14. §. 1.* legitur tamen in *Liturgia S. Petri Graca* vnà cum *Comunicantes*.

De huius item partis varietate in Paschate & Pentecoste, propter baptizatos recenter, vide locum paulò antè citatum *par. 1. tit. 12. num. 5. pag. 44.*

^t *Palma sint aperta.*] Pollice dextro adhuc super sinistro in modum crucis posito, quod rectè notauit *Alcocer in suo Carimoniali*. Expanduntur autem manus super oblata more Aaron, *Leuitic. 1. ex Suarez disp. 84. sect. 1.* & ut intelligas, hæc mysteria tegi etiam Angelis, nedum hominibus, *Rupert. lib. 2. cap. 57.* vel innuunt diuinam protectionem, seu efficaciam gratiæ, quæ in hac prece postulatur, ex *Ioan. Serrano*; qui & addit, vel Sacerdotem profiteri, non propriis viribus, sed virtute ordinationis per impositionem manuum Episcopi tam mirabile opus se facturum.

^u *Benedictam, adscriptam, &c.*] Ita loquitur *S. Ambros. lib. 4. de Sacrament. cap. 5.* ergo verba sunt antiqua. Quinque verò cruces fieri hoc loco, tradit *Microlog. cap. 14.* imò & in *Liturgia S. Petri* habentur.

^x *Ut nobis corpus.*] Cruces fiant continenter, non interruptè, tres, & postea post breuem moram aliæ duæ, dispensando verba appositè.

^y *Extergit pollices & indices.*] Ne sint humiditate affecti, & ad maiorem reuerentiam.

^z *Qui pridie quàm, &c.*] Tribuitur Alexandro vsque ad verba consecrationis à *Walaf. cap. 22.* & *Microlog. cap. 12.* sed Apostolorum est periodus, ex *Alcuino*, vsque ad, *Unde & memores*; cum habeantur apud *Clementem lib. 8. cap. 17.* & in *Liturgia S. Petri citata*. Ceterùm gestus corporis in hac periodo consonant singulis

lis verbis, vt patet ex *Microl. cap. 13.*

^a *Benedixit.*] Meminit huius benedictionis cum signo Crucis paulò ante verba consecrationis *S. Augustinus Serm. 19. de Sanctis.*

Non opinor, Christum benedixisse manu formando signum Crucis; quia nondum data erat Cruci deifica virtus. *Nicol. de Ploue in Expositione Missæ idem sentit.*

5 Si adsit vas cum aliis Hostiis consecrandis, antequam accipiat Hostiam, ^b discooperit manu dextra Calicem, seu vas aliarum Hostiarum. Cum autem finierit supradicta verba, cubitis super Altare positus, stans capite inclinato, distinctè, reuerenter, & secretò profert verba consecrationis super Hostiam, & simul super omnes, si plures sint consecranda, & Hostiam suam pollicibus & indicibus tantum tenens, dicit, Hoc est enim corpus meum. Quibus prolatis, Celebrans tenens Hostiam inter pollices & indices prædictos super Altare, reliquis manuum digitis extensis & simul iunctis (& Hostiis, si plures sint consecrata, in loco, in quo à principio Missæ posita sunt, super Corporali, vel in alio vase aut calice demissis) genuflexus eam ^d adorat. Tunc se erigens, quantum commodè potest, ^e eleuat in altum Hostiam, & intentis in eam oculis (quod & in eleuatione Calicis facit) populo reuerenter ostendit adorandam: & mox sola manu dextra ipsam reuerenter reponit super Corporale in eodem loco, unde eam leuauit, & deinceps pollices & indices ^f non disiungit, nisi quando Hostiam consecratam tangere vel tractare debet, vsque ad ablutionem digitorum post Communionem.

^b *Discooperit.*] Si Pyxidem collocauerit post Calicem, retrahet eam prius ad latus ipsius Calicis versus cornu Epistolæ, vt super ipsas quoque particulas propius verba proferat consecrationis. quæ proferre debet stans quidem, & inclinato capite, sed reuerentis æqualiter pedibus in suppedaneo Altaris; non dextro vltra sinistram reuerentiæ causa quasi deflexo.

^c *Enim.*] Additum est à sancto Petro, ex *S. Thom. 3. par. quest. 78. art. 2. ad 5.*

Notat *Biel lect. 38.* non vacare Mysterio, quòd sint quinque verba huius consecrationis; totidem enim fuit consummata incarnatio, *Fiat mihi secundum*

verbum tuum.: Publicano totidem facta culparum remissio, *Deus propitius esto mihi peccatori*: Latroni totidem cæli promissio, *Hodie mecum eris in paradiso.*

^d *Adorat.*] Vnico genu, vt statim, vt facilius surgere possit. quod & in sequentibus obserua. Neque cubitis super Altare positus adorat, sed manibus Hostiam tenentibus super Altare retentis; & ita, vt commodè ad terram vsque genuflexio fiat, neque videri Hostia ab omnibus possit. Abstineat omnino ab osculo Hostiæ, *S. Bonau. in Spec. discipl. part. 2. cap. 11.*

^e *Eleuat in altum Hostiam.*] Et statim reponit, neque diu eleuatam

tenere debet. qui ritus indicatur in Psal. 71. exponente Rabbi Ionathas, qui vixit ante Christum, in libro Collectionum: Fiet placenta panis sacrificium in capitibus Sacerdotum qui sunt in Ecclesia. Et licet hæc expositio minus proberetur à Bellar. in Psal. 71. placet tamen Galatino, Burgensi, & aliis apud Lorinum in eundem Psalmum. Vulgata legit, Erit firmamentum (epithetum enim est panis, qui cor hominis confirmat, Psal. 103.) in terra in summis montium. Sanè hæc habet Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. Mysteria conficit, in conspectu agit, reuerenter ostendens. & Anastas. Synaxta de Sacra Synaxi, Panem vitæ sustollit, eumque omnibus ostendit; tamquam cibum & potum excellentiorem ceteris, ait Hugo Viet. in Spec. Eccles. cap. 7. vel, ac si tunc Christus eleuetur in Crucem, & rursus immoletur, Gemma lib. 1. cap. 46. Item, vt à populo sciatur consecratio facta se-

cretò, & adoretur Christus, Durandus lib. 4. c. 41. vnde & populus genibus flexis adorat, ex Concil. Treueren.

Monet hoc loco Nicol. de Plonse, ne in consecratione ipsa eleuetur Hostia, ita vt videatur; ne tunc nondum consecrata adoretur. Octo verò causas eleuationis morales & pias affert sanctus Bonavent. de Myster. Missæ. In eleuatione Hostiæ digitos extensos iungat, & item imas partes manuum, vt solidius & decentius eam eleuet; neque eas diuidat, nisi quando reponit Hostiam.

f Non disiungit.] Nullus antiquorum indicat hunc ritum non disiungendi digitos, quem potius confutat, sed malè, Microl. cap. 16. meminit sanctus Thom. 3. par. quest. 83. art. 5. ad 5. & Durandus post eum cap. 41. ob reuerentiam scilicet Sacramenti. Digni verò prædicti non disiunguntur vsque ad eorundem abluitionem inclusiue.

6. *Reposita Hostia consecrata super Corporale, genuflexus ipsam veneratur: si adsit vas aliarum Hostiarum, Patena vel Palla cooperit vt supra. Interim dum Celebrans eleuat Hostiam, accenso prius intorticio (quod non extinguitur, nisi postquam Sacerdos Sanguinem sumpserit, vel alios communicauerit, si qui erunt communicandi in Missa) minister manu sinistra eleuat simbrias posteriores Planetæ, ne ipsum Celebrantem impediatur in eleuatione brachiorum; quod & facit in eleuatione Calicis: & manu dextra pulsatur campanulam ter ad vnamquamque eleuationem, vel continuatè quousque Sacerdos deponat Hostiam super Corporale, & similiter postmodum ad eleuationem Calicis.*

g *Minister.*] Paulò post Sacerdotem ad eiusdem dextram genuflexus supra altiorem gradum, si plures sint gradus, manu sinistra eleuat partem inferiorem posterioris Planetæ, quæ

vt supra docuimus, errabunda vtriusque super brachia reflectebatur, & eadem brachia in hac eleuatione impediēbat; in medio eam accipit, quam deponens deinde non osculatur.

h P. 11.

h Pulsat campanulam.] Ex Decreto Gregorij XI. apud Naucleram Generat. 42. anno 1240. & meminit huius ritus Iuo Carnot. Epistola 167. sicut in veteri Testamento Leuitæ tempore Sacrificij tubas clangebant argenteas, quarum sonitu populus prouocabatur ad adorandum, Durandus lib. 4. cap. 41. Honorio III. adscribit ritum Abbas Ursbergen. cum Schulting. Tom. 1. par. 1. cap. 18. Vidoni Cardinali, anno 1207. Cesar lib. 9. cap. 51.

i Ter.] Id est, cùm Sacerdos ado-

rat, cùm eleuat, & cùm reponit Hostiam, seu Calicem: & hicritus sicuti est prior in Rubrica, ita decentior est posteriori, quo continuatè campanula pulsatur. Ternario namque numero gaudet Deus, vt aliàs cum Innocentio III. diximus.

Non pugnat Cærimoniale Episcoporum lib. 1. cap. 29. cum Missali, dum in eo extinguuntur funalia post depositionem Calicis, & in Missali post Communionem: quia nimius funalium calor & fumus Prælati nocent, vnus autem cerei non item.

7 Celebrans adorato Sacramento surgit, & discooperit Calicem, in quem, si opus sit, extergit digitos; quod semper faciat, si aliquod fragmentum digitis adhereat, & stans erectus dicit, Simili modo postquam cœnatum est. & ambabus manibus accipiens Calicem iuxta nodum infra cuppam, & aliquantum illum eleuans, ac statim deponens, dicit, accipiens & hunc præclarum Calicem, &c. cùm dicit, Item tibi gratias agens, caput inclinat. cùm dicit, benedixit, sinistra Calicem infra cuppam tenens, dextra signat super eum, & profœquens, deditq; discipulis suis, &c. ambabus manibus tenens Calicem, videlicet sinistra pedem, dextra nodum infra cuppam, cubitis super Altare positus, & capite inclinato, profert attentè, continuatè, & secretò, vt supra, verba consecrationis Sanguinis: Hic est enim Calix, &c. Quibus dictis reponit Calicem super Corporale, & dicens secretò, ^m Hac quotiescunque feceritis, &c. genuflexus Sanguinem reuerenter adorat. Tum se erigit, & accipiens ⁿ Calicem discooperit eum cum Sanguine ambabus manibus, ^o vt prius, eleuat eum, & erectum, quantum commodè potest, ostendit populo adorandum: mox ipsum reuerenter reponit super Corporale in locum pristinum, & manu dextra Palla cooperit, ac genuflexus Sacramentum veneratur.

1 Discooperit Calicem.] Sunt qui nunc interea Palla Calicis tegunt Hostiam, ne in eleuatione Calicis eam fortasse tangant cum simbriis Manipuli, deponendo Calicem: quod non probò, mouente quæstionem Durando cap. 46. Cur Hostia numquam coope-

ritur, & Calix operitur cui respondet, Tum ob periculum, ne quid in Calicem cadat, tum ob mysterium, quia in Calice representatur Christus, vt in sepulchro, opertus sindone, sudario, lapide clauso, & signato; in Hostia vero, vt in passione, extra sepulchrum.

Quare

Quare regi numquam debet in Missa, Durandi iudicio, Hostia sacra. Quod hic dicitur, *iuxta nodum infra cuppam*, idem est ac si dicatur, Capitulum Calicis qui est infra cuppam. Quidam deponunt Calicem, ut manus iungant, & benedicant, sed non bene. Vide supra *tit. preced. nu. 5. pagina 134.* non enim deserendus est Calix ab eiusdem acceptione, sicuti nec deseritur Hostia ad illud verbum *benedixit*, donec fiat consecratio.

^m *Hæc quotiescumque, &c.*] Antequam eleuet Calicem hæc verba dicere debet: & dum reponit, pedi Calicis non debet osculum infigi à Celebrante; de quo nihil Rubrica.

ⁿ *Calicem discoopertum.*] Tradit Durandus *cap. 41.* & laudat eleuari Calicem coopertum, mysticasque affert causas *cap. 42.* sed antiquitus non poterat eleuari coopertus, quando Corporale erat satis amplum, substratum Hostiæ & Calici, quod una simul adhibebatur, ad tegendum Calicem altera parte eiusdem; cuius vi-

ces nunc gerit Palla, ut significauimus supra *tit. 1.* Ne quid verò cadere nunc possit in Calicem dum eleuatur, prohiberi debet vel tecto super Altare concamerato, vel umbrela decenti superaddita. Ritus igitur à Rubrica nostra præscriptus conformior est antiquiori nascentis Ecclesiæ; qui tamen & tempore Durandi apud quosdam, *inquit idem ibidem*, erat in usu: fortè apud Romanos. Non erat autem in præcepto hæc eleuatio Calicis ante sanctum Thomam, *ex Soto 4. d. 13. quæst. 2. art. 5.* vnde neque *S. Thom.* meminit illius, vbi minutè ritus omnes persequitur Missa.

^o *Ut prius.*] Hoc est, sinistra pedem, dextra nodum tenens, qui ritus frequentior est tenendi Calicis, de quo in oblatione eiusdem, *tit. 7. num. 5.* nedum in consecratione; ergo idem est seruandus in eleuatione. Putant enim aliqui illud *ut prius* referri ad ea, *ambabus manibus iuxta nodum*, sed minus rectè.

8 In Missa solemnè ad finem Præfationis accenduntur duo saltem intorticia ab Acolythis, quæ ^p extinguntur post eleuationem Calicis, nisi aliqui sint communicandi; & tunc extinguntur post Communionem. In diebus etiam ieiuniorum, & in Missis pro Defunctis tenentur accensa vsque ad Communionem. Cum autem Celebrans dicit, *Quam oblationem, &c.* ^q Diaconus accedit ad eius dextram, & ibi in superiori gradu Altaris genuflexus, cum Sacramentum eleuatur, simbrias Planete eleuat, & quando opus est, se erigens, Calicem discooperit & cooperit, & cum Celebrante genuflectit. ^r Subdiaconus genuflectit in loco suo. Thuriferarius genuflexus in cornu Epistolæ ^l ter incensat Hostiam, cum eleuatur, & similiter Calicem, posito incenso in Thuribulum absque benedictione. Reposito Calice, ^r Diaconus redit ad librum, nisi alius assistat. Ceteri surgunt, & stant in locis suis.

p *Extinguuntur post elevationem.*] Ne portantes intorticia genuflexi manent ceteris stantibus, idè asportantur funalia, & extinguuntur, Cum autem Communio facienda est, non discedunt, vt deinde redeant; sed expectant Communionem, quæ fieri debet cum accensis luminibus, præsertim si discedatur ab Altari. Cum autem eleuatur Hostia, eleuentur etiam intorticia vsque ad depositionem Calicis inclusiue.

In diebus ieiuniorum, &c. cessat ratio standi: & quia genuflexi manent omnes in Choro vsque ad *Pax Domini*, parum quod superest vsque ad Communionem Celebrantis pro nihilo reputatur; congruitque, ob præsentiam sanctissimi Sacramenti in Altari, vt eo casu tantùm ardeant intorticia. Excipe Vigiliis Natiuitatis, Paschæ & Pentecostes; quando nimirum in Choro non genuflectitur, & consequenter neque remanent intorticia deposito Calice.

q *Diaconus accedit.*] Facta prius nimirum genuflexione, vbi est, Altari. Si adest Pyxis cum particulis consecrandis, ipse eam detegit, & collocat prope Hostiam ante consecrationem; & deposita Hostia post eleuationem, facta cum Celebrante genuflexione, Pyxidem operit, & collocat in

pristino loco. & antequam discooperiat Calicem consecrandum, cum Celebrante prius adorat cum genuflexione Hostiam ab eo depositam super Altare.

r *Subdiaconus genuflectit in loco suo.*] Hoc est, supra infimum Altaris gradum in medio post Celebrantem.

[*Ter incensat.*] Nimirum, cum Celebrans adorat, cum eleuat, & cum deponit. Neque benedicitur incensum, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 23.* ad maiorem reuerentiam sanctissimi Sacramenti, à quo omnis benedictio.

Genuflectunt autem prædicti, quando Diaconus genuflectit.

Pullantur etiam campanæ, signo dato cum campanula, vt supra dictum est *num. 6.* ab Acolyto.

t *Diaconus redit ad librum.*] Facta iterùm genuflexione in cornu Evangelij tantùm, vbi est liber, & assistit vt prius. Thuriferarius redit in Sacristiam.

Eleuato Sacramento, hoc est, reposito Calice, Chorus dicit, *Benedictus qui venit*, &c. ait *Carim. Episcop. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est.* Nota, quòd Chorus genuflectit initio Canonis, *Carim. Episc. lib. 2. cap. 8.* & surgit post depositionem Calicis, *ex hac Rubr.* stant autem omnes versus Altare in locis suis.

De Canone post Consecrationem vsque ad Orationem Dominicam. I X.

R Eposito Calice, & adorato, Sacerdos stans ante Altare, extensis manibus ante pectus, dicit secretò, ^u Vnde & memores, &c. Cum dicit, de tuis donis ac datis, iungit manus ante pectus: & cum dicit, ^x Hostiam ⁺ puram, Hostiam ⁺ sanctam, Hostiam ⁺ immaculatam, manu sinistra posita super Altare intra Corporale, dextra signat ter communi-

ter super Hostiam & Calicem, & semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem tantum, dicens, Panem & sanctum vite aeternae, & Calicem & salutis perpetuae. deinde stans ut prius, extensis manibus prosequitur, ^y *Supra quae propitio, &c.* Cùm dicit, ^z *Supplices te rogamus, &c.* inclinatur se ante medium Altaris, ^a manibus iunctis super illo positus: cùm dicit, ex hac Altaris participatione, osculatur Altare, manibus hinc inde super Corporale positus. Cùm dicit, sacrosanctum Filij tui, iungit manus: & dextera signans semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem, sinistra super Corporale posita, dicit, Cor & pus & san & guinem sumpserimus; & cùm dicit, omni benedictione & caelesti, seipsum signat à fronte ad pectus signo Crucis, sinistra posita infra pectus, & prosequitur; & gratia repleamur. Cùm dicit, Per eundem, iungit manus.

u *Vnde & memores.*] Tribuitur hæc pars Alexandro I. à Radul. Propos. 23. hausta fuit ex Liturgia Græca sancti Petri, & ex lib. 8. Constit. Apost. c. 17. Memores, inquit, Passionis, Mortis, & Resurrectionis. Verbum Ascensionis additur in Liturgia sancti Basilij. Mortis, Resurrectionis, Ascensionis, simul inter Latinos legit Ambros. lib. 4. de Sacrament. cap. 6. qui & habet ea verba quæ sequuntur, *Hostiam puram, &c.*

Extenduntur etiam hinc manus, ut gestu corporis repræsentetur Christi passio, Microl. cap. 16. non tamen fit brachiorum extensio, more Ambrosianorum, & Dominicanorum.

x *Hostiam puram.*] Nouit Microl. cap. 15. has quinque cruces, & hoc eodem modo.

Querit Innocent. III. lib. 5. cap. 3. cur super Hostiam & Calicem nunc consecrata fiant signa Crucis; respondet, Non nisi ad recolendam Christi Passionem, quem sequitur Alex. Alenf. de Officio Missæ, mem. 3. artic. 2. cum S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5. ad 4.

Distinguunt moderni Theologi in

Christo rationem Sacerdotis efficientis principalis in Missa, & Hostiæ, uti causæ materialis; & secundum hanc dicitur Sacerdoti ministro secundario, & instrumentali: qua ratione verum esse potest etiam hinc quod à Paulo dicitur Hebr. 7. Quod minus est secundum quid, à maiore, seu meliore, secundum quid benedicitur. Vide Io. Osorium Concione de Sacerdotio. O profunda Christi Domini nostri humilitas sub Sacerdote!

y *Supra quae propitio, &c.*] Hæc leguntur in Liturgijs cit. sancti Petri, & sancti Basilij, & apud Ambros. 4. de Sacram. cap. 6. quæ verò in fine dicuntur, *Sanctum sacrificium, immaculatam Hostiam*, S. Leo Magnus addidit, ex Innocent. supra cap. 4.

z *Supplices te rogamus, &c.*] Inclinationis mentio est apud Microl. c. 16. verba leguntur in Liturgia cit. S. Petri, apud Clem. & Ambr. locis cit.

a *Manibus iunctis.*] Non tamen pollice dextro super sinistrum posito, sed iunctis pollicibus & indicibus inuicem inter se, tit. 3. num. 1. & paruis digitis frontem Altaris tangentibus;

tibus; quod etiam in sequentibus obseruatur, ex *Rybric. tit. 4. num. 1. ibi: Qua omnia semper obseruantur, cum manus iunctæ super Altare ponuntur.* Reliqua sunt nota, & habentur apud *Innocent. III. lib. 5. cap. 5.* tum oculum, tum cruces tres. Antiquiores non

formabant has cruces. & patet ex numero sex ordinum crucium quas commemorant in Canone.

Ea verba, *Iube hæc perferri per manus sancti Angeli, &c.* habentur in *Liturgia Græca beati Petri, & apud Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 6.*

- 2 *Cum dicit, Memento Domine famulorum famularumq; tuarum, &c. extensis & iunctis manibus ante pectus, & vsque ad faciem eleuatis, & intentis oculis ad Sacramentum super Altare, facit commemorationem fidelium Defunctorum, de quibus sibi videtur, eodem modo ut dictum est de commemoratione viuorum. Qua commemoratione facta, stans ut prius extensis manibus prosequitur, Ipsis Domine, & omnibus in Christo, &c. & in fine ad Per eundem iungit manus, & caput inclinat.*

b *Iunctis manibus.*] Bis hoc loco iunguntur manus, ad *Per eundem*, & iterum ad *Memento*.

c *Defunctorum.*] Communis est ritus omnibus Liturgijs, ex præcepto Apostolorum, *Chrysostomus Homil. 3. in Epist. ad Philipp. & alij apud Duran. lib. 2. cap. 43.* ut scilicet pro Defunctis in Missa oremus. Sixto I. tribuit *Platina, Pelagio I. Anselm. Ryd. in Catalogo annorum;* hoc est, Decreto confirmauerunt.

N. N. nomina recitabantur in Romana Ecclesia, *Alcin. de Celebrat. Missæ, & ante eum Cyprian. Ambr. & alij apud Duran. ibidem,* ex Diptychis, & Tabulis. Diptychi verò erant complicati pugillares, seu tabulæ duplicatæ, in vsum scribentium comparatæ,

Turneb. lib. 9. Aduersar. cap. 23. vna viuorum, altera continebat nomina Defunctorum in Christo. Diptycha in genere neutro appellant alij, de quibus plura *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 43. Angelus Rocca ad librum Sacrament. sancti Gregorij.* Plurima legere potes in *Onomastico ad Vitas Patrum*, verbo Diptychum, auctore *Heriberto Rosveydo.* Pausa fit, non post litteram N. sed post verba, *somno pacis, lib. Sacrament. S. Gregor.* quam & nos retinemus.

d *Caput inclinat.*] Cur hoc loco, non alibi, ad *Per eundem Christum Dominum nostrum* caput inclinatur? puto, quia Sacerdos dicturus est statim, *Nobis quoque peccatoribus;* quæ sunt verba maximæ humilitatis.

- 3 *Cum dicit, Nobis quoque peccatoribus, vocem aliquantulum eleuat, & dextra manu pectus sibi percutit, sinistra posita super Corporale, & prosequitur secreto, famulis tuis, &c. stans manibus extensis ut prius. Cum dicit, Per Christum Dominum nostrum: Per quem hæc omnia Domine semper bona creas, iungit manus ante pectus:*

deinde manu dextra ter signans communiter super Hostiam & Calicem, dicit, *Sanctificas, viui & ficas, bene & dicis, & prestat nobis.* Postea discooperit manu dextra Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigit, & reuerenter accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextrae manus, & cum ea super Calicem, quem manu sinistra tenet circa nodum infra cuppam, signat^b ter à labio ad labium, dicens, *Per & ipsum, & cum & ipso, & in & ipso.* Et similiter cum Hostia signat bis inter Calicem & pectus, incipiens à labio Calicis, & dicit: *Est tibi Deo Pater & tri omnipotenti, in unitate Spiritus & sancti.* Deinde tenens manu dextra Hostiam super Calicem sinistra Calicem, ¹ eleuat eum aliquantulum simul cum Hostia, dicens, *omnis honor & gloria.* & statim utrumque deponens, Hostiam collocat super Corporale, & si opus sit, digitos extergit, ut supra; ac pollices & indices ut prius iungens, ¹ Calicem Palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat.

^e Vocem eleuat.] Ita Amalar. lib. 3. cap. 26. & Microlog. cap. 17. Verba, *Nobis quoque*, habentur in Liturgia citata sancti Petri.

^f Pectus sibi percutit.] Tradit Innocentius III. lib. 5. cap. 12. & ante eum nemo. Tribus digitis fit tunctio pectoris, ex Durand. lib. 4. cap. 46. hoc est, digitis inferioribus & vltimis, ne pollex & index iuncti tangerent Planetam.

Quindecim Sancti hoc loco nominantur, octo viri, septem mulieres; quia per hoc Sacrificium à septem donis Spiritus sancti ad octo beatitudines peruenitur, Honor. in Gemma lib. 1. cap. 107.

E quibus primoloco Ioannes. quoniam? Euangelistam putat Innocentius ratione virginittatis, cui ideo adiungitur statim Stephanus virgo. inclinatur idem in Baptistam, qui Martyr fuit; sed dubitat, quia dicitur, *Apostolis, & Martyribus.* Intelligit Azor. lib. 10. cap. 37. quest. 7. Baptistam, ne Euangelista bis dicatur nominari; quem ego tamen Apostolum dixerim, qui fuit

homo missus à Deo. Deinde satis est, quod verificetur titulus Apostolorum in Mathia & Barnaba Apostolis. Liturgia sancti Basilij habet aperte Baptistam. Gemma ubi supra cap. 108. putat esse Ioannem, qui est Marcus Euangelista, ut purus aliquis Euangelista reperitur in Canone. Sed Baronius negat, Marcum Euangelistam eundem esse cum illo Ioanne, anno 45. num. 45. Reliqui verò vel sunt Summi Pontifices, vel Episcopi, vel Presbyteri, vel Exorcistae, vel Virgines, vel Coniugatae, ut ex Historijs Breuiarij patet. omnes autem fuderunt sanguinem simul cum Christo, & pro Christo.

Mathias & Barnabas nominantur posteriori loco, quia obiere post Stephanum, Bellarmin. de Missa lib. 2. cap. 26. vbi addit, Mathiam non cum alijs duodecim nominari, quia post passionem fuit electus. Quod si obijcias, Paulum quoque post passionem vocatum, respondet, Paulum Petro semper adiungi.

Feli-

Felicitatem, de qua hoc loco, putat *Biel lect. 59.* esse matrem septem filiorum, cuius commemoratio fit die 23. *Novembris*; sed ego sentio, sororem esse Perpetuam, cui coniungitur, de quibus die 7. *Martij.* quæ à S. Augustino summis laudibus celebrantur. Idem sentit *Baron. in Martyrol. ad prædictam diem Martij.*

g *Sanctificas, viuisficas, &c.*] Detribus his crucibus *Microlog. cap. 17.* verborum autem meminit *S. Cyprianus Serm. de Coena Domini.*

h *Ter à labio ad labium.*] Tres cruces fiunt æqualiter nunc, sicut & duæ sequentes inter Calicem & pectus. Taceat *Crassus, qui secutus Durandum libro 4. cap. 46.* tres primas cruces voluit fieri altiùs, deinde minùs altè supra Calicem, & post eam intra Calicem; & aliarum duarum alteram in planum, à Calice ad pectus, alteram in longum, à labio Calicis ad pedem eiusdem. non sunt in usu Romano. Neque Hostia debet tangere labium Calicis, ne fragmenta inde fiant; licet apud quosdam antiquorum, ex *Ordine Romano,* fieri soleret.

Ceterùm *Microlog. cap. 17.* reprehendit duas postremas cruces, & malè; ergo erant in usu ante eundem. Verba verò, *Per ipsum, cum ipso, &c.* habet *S. Ambros. libro de Sacrament.*

cap. 5. & in Liturgia Græca sancti Petri docetur, cum iisdem verbis pane signari Calicem.

i *Elevat eum aliquantulum.*] Tradit *Microlog. cap. 17.* nisi quòd elevabatur Calix ad ea, *Per omnia secula, &c. vsque ad Durandum,* qui hunc eundem cum Micrologo describit ritum. Præfens autem ritus noster magis concordat cum verbis, *omnis honor, & gloria,* quæ in exaltatione Calicis & Hostiæ manifestantur.

l *Calicem Palla cooperit.*] Hactenus operimentum Calicis fuit ad necessitatem, deinceps ad mysterium, inquit *Microlog. loco citato,* quia in hac elevatione & depositione Calicis meditatatur depositionem Christi in sepulchro, in quo iacuit tribus ferè diebus, quos denotant tres Orationum articuli sequentes; & in Palla vult designari lapidem monumenti, de quibus & nos suo loco infra, cum de mystica agemus expositione Missæ. *Microlog. idem cap. 16.* notat, quinquies dici *Per Christum Dominum nostrum: & Gemmalib. 1. cap. 56.* reddit causam, ob memoriam quinque Vulnerum Christi. Est autem conclusio brevis, quia non præcedit *Dominus vobiscum,* ut ait *Nauarr. de Orat. cap. 19. numero 171.* neque in vltima dicitur *Amen;* quia sequitur, *Per quem,* ut notat *Biel lectio 60.*

4 In Missa solemnè cum Celebrans dicit, *Per quem hæc omnia, &c. Diaconus facta Sacramento genuflexione, accedit ad dextram Celebrantis, & quando opus est, m discooperit Calicem, & cum Celebrante adorat: similiter cooperit, & iterùm genuflectit. n Cum incipit, Pater noster, idem vadit retro post Celebrantem, facta prius Sacramento genuflexione, ubi stat, dum dicitur Oratio Dominica.*

m *Discooperit Calicem.*] Habet *Durand. lib. 4. cap. 46.* ad eam verba, *Per ip-*

sum, &c. Dum fiunt cruces, Diaconus retineat duobus digitis dextræ manus

manus pedem Calicis, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.* & habet mysterium, de quo infra in expositione mystica Missæ. n. Cum incipit, *Pater noster.*] Facta genuflexione, Diaconus vadit post Celebrantem. quod docetur etiam à *Durando loc. citato.* Regula verò est, quòd Diaconus (non alij) cum Celebrante genuflectente genuflectat, si solus eidem assistit.

De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam
Communionem. X.

1 Celebrans, cooperto Calice, adoratoq; Sacramento, erigit se; & manibus extensis hinc inde super Altare intra Corporale positus, dicit intelligibili voce, ° Per omnia secula seculorum. & cum dicit, p Oremus, iungit manus, caput Sacramento inclinans. Cum incipit a Pater noster, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis, prosequitur vsque ad finem. Responso à ministro, 1 Sed libera nos à malo, & à Celebrante submissa voce, Amen, manu dextra, pollice & indice non disiunctis, Patenam aliquantulum purificatorio extergens, eam accipit inter indicem & medium digitos, quam tenens super Altare erectam, sinistra super Corporale posita, dicit secretò, 1 Libera nos quæsumus, &c.

o Per omnia secula seculorum.] Cur manibus extensis super Altare, & voce intelligibili, ijdem videndi sunt qui supra in simili casu initio Præfationis, & præsertim *Innoc. III. lib. 5. cap. 12.* ut populus nimirum ratificet, quæ secretò peracta sunt, cum verbo Amen. Idem habetur in *Liturgia S. Petri.*

p Oremus.] Sicut ad Oremus caput inclinatur, ita erigit illud statim ad Præceptis salutaribus, &c. quod dicit manibus iunctis, quas deinde extendit ad Pater noster. Præfatio, Præceptis salutaribus, &c. vetustior est quàm plerique arbitrantur, *Ordo Roman. Alcuin. meminit & Amal. lib. 3. cap. 20.* Tribuitur sancto Gregorio à *Radul. Propos. 23.* sed videtur esse S. Cypriani *Tract. de Oratione Dominica,* apud *Duran. lib. 2. cap. 47.* & additur tãquam præludium Orationis Domini, quia sola à Deo fuit formata, *Odo Camerac.*

q Pater noster.] Oratio Dominica ab Apostolis ipsis usurpata fuit in Missa, secundum omnes; nec Missa, ut dictum est supra ex *Gregorio lib. 7. Epist. 63.* constabat alijs partibus quàm Consecratione & Oratione Dominica. *Hier. lib. 3. aduers. Pelag.* scribit, Christum Dominum docuisse Apostolos, ut quotidie in Corporis eius Sacrificio credentes audeant loqui, Pater noster, &c.

Cum ergo à *Rupert. lib. 2. cap. 15.* dicitur auctor S. Gregorius, intellige, vel eum restituisse Missæ, vel determinasse tempus ante Sacramenti sumptionem; nam S. Ambrosius eam recitari post Canonem testatur *lib. 5. de Sacrament. cap. 4.* & *August. de se factetur idem Sermon in Vigilia Pasche:* fortè S. Gregorius hoc idem sanciuit, vel statuit, quòd à solo diceretur Sacerdote, non à populo, ut Græcos mos

mos erat, & indicatur in *Liturgia sancti Petri Graca*. Vide eundem *Gregor. lib. 7. Epist. 63.*

Alta voce dicitur, ex *Liturgia sancti Petri citata*; tum quia communis Oratio est, vt ex *Cypriano Sermone 6.* notat *Amalar. cap. 9.* tum quia hac ratione populus eam discere potest, ex *Augustino Epistola 42. inter 50.* tum quia sumpta est de Euangelio, *Durandus lib. 1. cap. 47.* & dum Sacerdos eam dicit, extendit manus, *idem ibid.*

An verò sit extra Canonem? concedit *Alcuin. cum Amalario locis citatis*, & aperte id sentit *S. Gregor. Epist. 63.* dum post Canonem vult eam recitari: sed & in *Parasceue* dicitur, quãdo Canon omittitur; ergo non est de Canone. Oppositum docet *Innoc. III. lib. 5. cap. 17.* qui vult eandem esse finem Canonis. *Bellarmin. lib. 2. cap. 26.* & *Azor. lib. 10. cap. 37. quæst. 9.* sentiunt cum *Alcuino*.

1 *Sed liberanos à malo.* Clerum respondere hoc solitum esse, testatur *Durand. cap. 49.* & Sacerdotem item secretò subdere, *Amen.* Dicitur autem secretò, ad significandum, quòd nos latet, an exaudiamur in Oratione Dominica data nobis à Christo; & Deus hoc vult latere, ne torpeamus, *Rub. lib. 2. cap. 69.* Malè quidam dicunt etiam secretò, *Sed libera*, &c. quòd à ministro tantùm dici debet: & eam mysticam ratione affert hoc loco *Angelus Contus de Mysterijs Missæ p. 5. cap. 1.* quòd nimirum tacet hæc verba Sacerdos, in quibus petimus liberari à malo culpæ præsentis; sicut in

præcedentibus postulamus à præteritis & à futuris liberari: ne videatur, inquit, Sacerdos tunc tēporis esse reus peccati mortalis. Eadem verò dicit populus conuenientiùs; cui deinde Sacerdos benè precatur, dum secretò subdit, *Amen.* Sed idem Sacerdos statim sibi quoque optat, & petit liberari à præteritis, præsentibus & futuris ea prece, *Libera nos*, &c. Dicit ille: Secretò cōuenit, non publicè, hoc petere Sacerdotem. Valeat, mystica est ratio.

[*Libera nos quæsumus.*] Habet *Ordo Romanus*. Volunt aliqui additum esse à sancto Gregorio cum præfatione prædicta, innuit *Radulph. loco citat.* expressè docet *Gemma lib. 1. cap. 90.*

Quæritur autem: Cur hoc loco solus Andreas cum Petro & Paulo nominatur? at quis nesciat, sanctum Gregorium erga hunc Apostolum propensorem fuisse, cuius nomine ædificauit monasterium ad Cluium Sauri? frater Petri est priùs vocatus, in Cruce cum Petro & Christo obijt. Habetur hæc Oratio in *Liturgia S. Petri*; sed nomina Petri & Pauli fuere addita post mortem eorumdem, nomen Andree non est cum ijs; & licet habeatur in Ambrosiano ritu, quia tamen ibidem est etiam Ambrosij nomen, à recentioribus vtrumque additum fuisse patet. In *Missali M.S. de Vrbe antiquissimo*, tribus Apostolis, Petro, Paulo, Andree, quartum legi additum Bartholomæum. Est textus verè singularis, sed monasticus, non Romanus, quòd tamen adnotare volui in gratiam S. Apostoli mei.

2 *Antequam Celebrans dicat, Da propitius pacem, eleuat manu dextra Patenam de Altari, & seipsum cum ea signat à fronte ad pectus, dicens, Da propitius pacem in diebus nostris. Cum signat se, manum sinistram ponit infra pectus; deinde Patenam ipsam osculatur, & profe-*

prosequens, ut ope misericordie tue, &c. submittit Patenam Hostia, quam indice sinistro accommodat super Patenam, discooperit Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigens, accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextrae manus, & cum illis, ac pollice & indice sinistrae manus eam super Calicem tenens, ^x reuerenter frangit per medium, dicens, Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum; & mediam partem, quam inter pollicem & indicem dextrae manus tenet, ponit super Patenam; de alia media, quam sinistra manu tenet, ^y frangit cum pollice & indice dextrae manus particulam, prosequens, Qui tecum uiuit, & regnat: & eam inter ipsos dextrae manus pollicem & indicem retinens, partem maiorem, quam sinistra tenet, adiungit media super Patenam posita, interim dicens, In unitate Spiritus sancti Deus: & particulam Hostia, quam in dextra manu retinuit, tenens super Calicem, quem sinistra per nodum infra cuppam retinet, intelligibili uoce dicit, Per omnia saecula saeculorum. R. Amen. & cum ipsa particula signans ^z ter à labio ad labium Calicis, dicit, ^a Pax Domini sit semper uobiscum. Responso per ministrum, Et cum spiritu tuo, particulam, quam dextra manu tenet, immittit in Calicem, dicens secreto, ^b Hac commixtio & consecratio Corporis, &c. deinde pollices & indices super Calicem aliquantulum tergit & iungit, Calicem palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat, surgit, & stans iunctis manibus ante pectus, capite inclinato uersus Sacramentum, dicit intelligibili uoce, ^c Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, & dextra percutiens sibi pectus, sinistra super Corporale posita, dicit, miserere nobis; & deinde non iungit manus, sed iterum percutit sibi pectus, cum dicit secundo, miserere nobis, quod & tertio facit, cum dicit, dona nobis pacem.

^t Scipsum cum ea signat.] Signabant faciem tantum cum Patena signo Crucis, ait Innocentius III. lib. 6. cap. 1. alij signabant se, ait Durand. cap. 50. & hic ritus est congruentior, à fronte ad pectus, signoque Crucis integro, ut declarauit sacra Rituum Congregatio die 13. Martij 1627.

^u Patenam ipsam osculatur.] Ita Ordo Romanus, ad ea tamen uerba, Da propitius pacem, quasi per osculum

huiusmodi pax à Deo petatur, ut ex uerbis patet.

^x Reuerenter frangit.] Habet Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierach. & ex latere dextro, Microl. cap. 17. & ad ea, Per eundem Dominum nostrum, ut in hac Rubrica, frangit autem super Calicem, ex Radulph. 23. ad cautelam, inquit Hugo Victorin. de Spec. obseru. Miss. lib. 2. cap. 39. & incipit à superiori parte Hostia, sicuti signum

fignum Crucis incipit fieri ab eadem superiori parte.

y *Frangit particulam.*] Tradit *Microl.* cap. 17. Sed quæritur, vnde præcidenda sit hæc particula, à parte superiori, an ab inferiori dimidiatæ iam Hostiæ? ex *Durando* cap. 51. num. 7. conijcio, quod à parte superiori: *Ex premissarum duarum partium*, ait, in *Patena coniunctione*, post totam fractionem duo resultant quasi cornua in modum *Lune*, & illa versus *Calicem*; ergo de superiori parte fuit præcisa. Accedit expositio mystica *Sergij Papæ* cap. *Triforme. de Consecr. Distinct.* 2. qui in oblata in *Calicem* missa, corpus Christi, quod resurrexit, designari docet; ergo in parte oblatæ superiori & nobiliori est designanda: in parte comesta, Christum ambulans super terram; & est pars deposita cum dextra manu: in parte altera, quæ referuabatur, ad finem mundi in sepulchris membra Christi quiescentia. Hæc ille. Docent denique apertè, à summo Hostiæ præcidendam eam esse, *Crassus* lib. 2. cap. 4. & *Petrus Ruiz* in suo *Carimoniali*. Sed ex *Ordine Romano* præcidi debet de imo Hostiæ. *Qui*, Pontifex, de ipsa sancta (in duas partes iam diuisa) quam momorderat (sumendo superiorem partem) ponit in *Calicem*, id est, partem inferiorem Hostiæ, faciens *Crucem* ter, dicendo: *Fiat commixtio*, &c. Hæc ibi.

z *Ter à labio.*] De trina Cruce, & cum verbis *Pax Domini*, mentio

expressa habetur apud *Microl.* cap. 17.

a *Pax Domini*, &c.] Pacis annuntiatio indicatur à *Dionys.* cap. 3. *Eccles. Hierar.* & à *sancto Clemēte* lib. 8. *Constitut. Apost.* cap. 18. cui omnis populus respondebat, *Et cum spiritu tuo.* *Ambrosio* tribuit *Hugo Viet.* de *Offic. Eccles.* lib. 2. cap. 11. *Innocentio I.* *Gemma* lib. 1. cap. 90. *Rabanus* autem lib. 1. in *Additione* tradit, cum particula tangi quatuor latera *Calicis*; sed vsus obtinuit, quod à labio ad labium fiant *Cruces* sine tactu.

b *Hæc commixtio.*] Habetur in *Ordine Romano*, & *Microl.* cap. 18. & 23.

c *Agnus Dei.*] Dicitur in *Liturgia sancti Petri* cit. eandemque in *Missâ* post *Defunctorum* memoriam precationem haurit *Duran.* lib. 2. cap. 53. ex *Concil. Nicæno*. Fortasse statuit *Sergius*, quem omnes faciunt auctorem; vt, sicuti in *Liturgia sancti Petri* semel dicebatur, ita deinde ter diceretur, vel, vt à *Clero* & *populo* cantaretur, vt ait *Baron.* anno 701. putat *Iuo Carnot.* *Sermone de Conuen. noui & veteris Sacrificij*, propter trinam portionem Hostiæ, ter dici.

In fine dicebatur ter, *Miserere nobis*, vt hodie quoque in *Ecclesia S. Ioannis Lateranensis Romæ*, ex *Albert. de Offic. Missæ*; & *Durandus* testatur cap. 52. postea verò, ex *Innocen. III.* lib. 6. cap. 4. irruentibus varijs persecutionibus cœpit vbique ferè dici tertio, *Dona nobis pacem*. quod tamen *Ang. Rocca* lib. 1. de *Campan.* cap. 18. tribuit *Ioanni XXII.*

3 *Tunc manibus iunctis super Altare positus, oculisq; ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secreto, Domine Iesu Christe, &c. Qua Oratione finita, si est daturus pacem, osculatur Altare in medio, & instrumentum pacis ei porrectum à ministro iuxta ipsum ad dextram,*

X

hoc

hoc est, in cornu Epistolæ genuflexo, & dicit, ^f Pax tecum. Minister respondet, Et cum spiritu tuo. Si non adsit, qui huiusmodi instrumento pacem recipiat à Celebrante, pax non datur, etiam si illius datio Missæ conueniat: nec osculatur Altare, sed dicta præmissa Oratione, statim subiungit alias Orationes, ut in Ordine Missæ.

d Domine Iesu Christe.] Hæc Oratio pro pace non est apud antiquos. Durand. eam obiter indicat cap. 53. sed habetur in Missali M. S. Vaticano vol. 4743. cum duabus sequentibus.

e Daturus pacem, osculatur, &c.] Refert Durand. ibid. de quibusdam, alijs osculantibus Hostiam, alijs Calicem, alijs Altare, quasi à Christo pacem alijs dandam accipiant prius, & per pacem fiat præparatio ad Communionem & susceptionem Sacramenti unitatis & pacis, ex S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 4. in corp. quod indicat etiam Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierarch.

Tabellam verò sacram ad osculum pacis asserit ita dictam, & inductam in usum Baron. anno 45. num. 26. tamquam cautelam contra fraudes, quæ arte diaboli inter se inuicem osculantes irreperant. Per osculum autem datur pax, ex instituto Apostolico; vnde Paul. Rom. 16. 1. Corinth. 16. Salutate vos inuicem in osculo sancto. Verùm hoc loco dari pacem, quamuis Berno de Offic. Missæ cap. 25. Decreto S. Leonis II. factum esse censet; tamen alij numero plures Innocentio I. id tribuunt, ex Epistola 1. eiusdem cap. 1. ad Decetium, de Consecrat. Distinct. 2.

Pacem. nam idem asserunt Amalar. lib. 3. cap. 32. Valafrid. cap. 22. Microlog. cap. 18. Et cum cessasset Communionis quotidiana in Missa, vice Communionis Sacramentalis osculum pacis institutum est, ait Innoc. III. lib. 6. cap. 5. sumpto exemplo à Christo, qui in cæna vltima meminit pacis. Pacem meam do vobis, Ioan. 14. quod notauit Wald. Tom. 3. tit. 4. cap. 41. fufius de hac pace agit Albaspin. de Vet. Eccl. rit. lib. 1. Obseruat. 17

f Pax tecum.] Tradit Ordo Romanus. sed ex August. Sermone 83. de Diuers. Baronius haurit, anno 45. numero 25. minister autem daturus pacem genuflectit ad dextram Celebrantis, & dicto tertio Agnus Dei, porrigit instrumentum osculandum eidem Celebranti; tunc facta genuflexione accedit ad Prælatum, & alios, quibus idem instrumentum porrigit, facta tantum reuerentia post pacem datam unicuique. Velum quoque adhibebit color Missæ conueniens, quo qualibet vice terget illud, antequam alter osculetur, si plures sint Prælati; alias non terget, nisi Prælatis. Neque verò danda est pax hoc loco cuiquamque, sed personæ, seu personis valde insignibus.

4 Si verò celebret pro Defunctis, non percutit pectus ad Agnus Dei, quia dicit, ^b Dona eis requiem, ^h nec dicit primam Orationem, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, &c. ⁱ non dat pacem, sed dicit alias duas sequentes Orationes, Domine Iesu Christe ^l Fili Dei vini, & ^m Perceptio Corporis tui. Quibus Orationibus dictis, genuflectens

flectens Sacramentum adorat, & se erigens dicit secretò, ⁿ Panem caelestem accipiam, &c. quo dicto, dextra manu accipit de Patena reuerenter ambas partes Hostiæ, & collocat inter pollicem & indicem sinistrae manus, quibus Patenam inter eundem indicem & medium digitos supponit, & eadem manu sinistra tenens partes huiusmodi super Patenam inter pectus & Calicem, parum inclinatus, dextra tribus vicibus percutit pectus suum, interim etiam tribus vicibus dicens voce aliquantulum eleuata, ^o Domine non sum dignus, & secretò prosequitur, vt intres, &c. Quibus tertio dictis, ex sinistra accipit ambas partes prædictas Hostiæ inter pollicem & indicem dextræ manus, & cum illa ^p supra Patenam signat seipsum signo Crucis, ita tamen, vt Hostia non egrediatur limites Patenæ, dicens, ^a Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam, Amen. & se inclinans, cubitis super Altare positus, reuerenter easdem ambas partes sumit: quibus sumptis, deponit Patenam super Corporale, & erigens se iunctis indicibus & pollicibus, ambas quoque manus ante faciem iungit, & aliquantulum quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti. Deinde depositis manibus dicit secretò, ⁱ Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? & interim discooperit Calicem, genuflectit, surgit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si quæ sint in eo, Patenam quoque diligenter cum pollice & indice dextræ manus super Calicem extergit, & ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.

g *Dona eis requiem.*] Habet Hugo Victor. de Spec. Missæ lib. 3. c. 37. Quasi, inquit, magis Defunctorum quam nostri memores, indulgeri eisdem Deum precamur, Alex. Alens.

h *Nec dicit primam Orationem.*] Ita Durand. lib. 4. cap. 53. quia est de pace, quæ non datur in Missa Defunctorum.

i *Non dat pacem.*] Scribit Amalar. lib. 3. cap. 44. & ante eum Alcuin. cap. de Exequijs mortuorum; quia, inquit, iudicium est lætitiæ, quod non conuenit Missæ Defunctorum. Durand. loco proxime citato addit, quiescere iam defunctos in Domino, neque amplius

esse in turbatione hominum. Alaspinus de Vet. ritib. lib. 1. Obseru. 17. probabiliorem affert causam; quia, ait, mortuorum sacra priuata erant, non solemnia, ex Can. 4. Conc. V. asen. II. in solemnibus autem erat Communio populi, & ad eam per pacem præparatio, quæ cessabant in priuatis.

l *Domine Iesu Christe.*] Non ex Ord. Rom. sed ex religiosorum traditione dicitur, vt scribit Microl. cap. 18. & hæc secunda Oratio dicitur semper cum sua conclusione. non enim hæc tres Orationes comprehenduntur sub lege Collectarum, de qua supra par. 1. tit. 7. num. 7. vt in antiquis Missalibus patet.

m *Perceptio Corporis tui.*] Nullum auctorem hucusque inueni, qui hanc Orationem indicet, eam legi in citato *Missali Vatic.* 4743.

n *Panem caelestem accipiam.*] Habet *Durand. cap. 54.*

o *Domine non sum dignus.*] Teste *Origen. Homil. 5. in Diuers.* erat commune omnibus communicaturis. antiquissimus ergo est ritus.

p *Supra Patenam signat seipsum.*] Docet *Durand. cap. 54.* cupiens se sanctificari, inquit, sicut & Cruce sanctificata fuit Hostia à Sacerdote. Neque in hoc casu moueat Patenam, sed Hostiam tantum; ita tamen, ut non egrediatur limites Patenæ, ne fragmenta cadant extra illam.

q *Corpus Domini nostri,*] &c. Habetur in *lib. 8. Constit. Apostolicarum*

cap. 13. & lib. Sacrament. S. Greg. r Reuerenter sumit.] Tenetur Sacerdos sumere, ex *Can. 8. Apost. & lib. 8. Const. Apost. cap. 20.* quia est Sacrificium, ut ait *S. Thom. 3. par. quest. 82. artic. 4.* lege *Duran. lib. 2. cap. 55.* & tenetur præcisè hoc loco sumere, ex *Conc. Toletan. XII. cap. 5. & habetur de Conf. d. 2. Relatum.* Cubitos autem teneat Sacerdos, dum communicat, super Altare, sicut etiam in consecratione; ut initio solido respondeat finis Sacrificij, qui fit in consumptione; item, ut intra aram fiat & consecratio & consumptio Sacrificij; quod plenè præstaturo cubitorum situ.

[*Quid retribuam Domino.*] Leguntur hi versus apud *Durand. cap. 54.* reliqua sunt necessaria, & valdè congrua, ut patet.

5 Si verò adsint Hostie consecratae super Corporale posita^a pro alio tempore conseruanda, facta prius genuflexione reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter aduertit, ne aliquod fragmentum, quantumcumque minimum, remaneat super Corporale: quod si fuerit, accuratè reponit in Calicem. Post extersionem Patena, iunctis pollicibus & indicibus Calicem dextra manu infra nodum cuppæ accipit, sinistra Patenam, dicens, Calicem salutaris, &c. & signans se^b signo Crucis cum Calice, dicit, Sanguis Domini nostri, &c. & manu sinistra supponens Patenam Calici, stans reuerenter sumit totum Sanguinem cum particula in Calice posita. Quibus sumptis dicit secreto, ^c Quod ore sumpsimus, &c. & super Altare porrigit Calicem ministro in cornu Epistolæ, quo^d vinum fundente, se purificat: deinde^e vino & aqua abluit pollices & indices super Calicem, quos abstergit purificatorio, interim dicens, ^a Corpus tuum Domine quod sumpsi, &c. ablutionem sumit, & extergit os & Calicem purificatorio: quo factò, purificatorium extendit super Calicem, & desuper Patenam, ac super Patenam paruam pallam; & ^h plicato Corporali, quod reponit in Bursam, cooperit Calicem velo, & bursam desuper ponit, & collocat in medio Altaris, ^c ut in principio Missæ.

t *Pro alio tempore conseruanda.*] Venerabilissima consuetudo est, vt propter infirmorum Communionem, nec non ob alias causas, Eucharistia asseruetur in arcula, seu pyxide, *Clem. lib. 8. Const. Apost. cap. 13. & Leo Papa ad Michaelem Imperat. lege Durand. lib. 1. de Rit. cap. 16.* quæ tamen erit mutanda de septimo in septimum diem, vt loquar cum *Synodo Turon. IV. cap. 4.* De sacrificio verò nihil remanere debet, ait *sanctus Bonauentura 4. distinct. 12. artic. 1. quest. 3.*

u *Signo Crucis cum Calice.*] Dextra tantum manu eum moueat, sinistra Patenam tenens, quam non supponit Calici, nisi cum eum sumit. De signo Crucis cum Calice mentio est apud *Durandum cap. 54.* sed non de verbis, *Sanguis*, &c. reuerenter autem sumit totum, ter ori admouens Calicem, ait *Durand. ibid.* semel, ait *Crassus cum Castaldo in sua praxi:* sed illud est vsitatus, & ad consumendam speciem reuerenter aptius. Ille verò modus loquendi, *Accipit infra nodum cuppa,* non significat aliud diuersum ab eo quod supra alijs verbis dicitur, *tit. 7. num. 5. Tenens nodum infra cuppam,* quod *titulo 8. num. 7.* repetitur. sensus enim est: Accipit nodum cuppæ qui est infra. Neque maior est ratio, vt diuersimodè capiatur Calix in prædictis casibus; imò ad sumendum Calicem, tutius & commodius tenetur nodus Calicis, minus tunc inter nodum & pedem illius. *Burhardus* autem varia phrasi solet dicere, vt in *tit. 2. num. 2. & 4. & in tit. 3. num. 1.* ante infimum gradum Altaris, post infimum gradum, ad infimum gradum: hoc est, in plano Cappellæ. item in genuflexionibus addit aliquando, *vsque ad terram*; in inclinationibus addit ali-

quando, *profundè.* At sensus auctoris est, vt altera alteram Rubricam explicet ex idemitate actionis seu rationis. ne igitur hæreas in verbis.

Quæritur: An Sacerdos sumens Sanguinem sub altera specie vini plus gratiæ recipiat. Negat *Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 23.* & est communior sententia. concedit tamen *Suar. disp. 63. sect. 4. 5. & 7. cum alijs*, posse recipi maiorem gratiam, si in continuanda sumptione plures deuotionis actus eliciantur, quod valet etiam in sumptione particularum quæ supersunt, & à Celebrante sumuntur, quia ad idem Sacrificium spectant. Addit præterea *Henriq. cap. 43. num. 3.* cum ijs, qui volunt totum effectum Sacramenti produci per sumptionem primæ speciei, imò etiam primæ partis speciei (per sumptionem autem intellige deglutitionem, *cum Soto distinct. 11. quest. 2. artic. 1.* & est communis; tunc enim manducaasti) dato casu, quòd sumatur Hostia à Sacerdote in peccato mortali, deinde pœniteat, & contritusumat Calicem; ex hac sumptione Calicis, aiunt, quòd nihil ille Sacramentalis effectus sit percepturus. docet oppositum *Calet. 3. par. quest. 79. artic. 1. quem sequitur Suarez loco citato.* quæ in re sententiam tutiorem tu sequere, & à peccato caue.

x *Quod ore sumpsimus.*] Habet *Ord. Rom. & Microl. cap. 19.*

y *Vinum fundente.*] Minister deferat ad Altare in cornu Epistolæ ampullas in peluicula, quas ministrabit cum osculis & reuerentijs debitis: & in fine, relatis ijsdem ad locum suum, extinguet Cereum pro eleuatione accensum, vt habetur supra *tit. 8. num. 6.*

Vino autem fit purificatio, ex *Innocent. III. de Celebrat. Missarum cap.*

Ex parte. Deceret autem, ut vinum pro purificatione Calicis infusum esset eiusdem saltem quantitatis, qua fuerunt primæ species Sanguinis; alioquin Sacerdos illud saltem infra Calicem circumagat, ut absumentur species; neque extra Altare demittat Calicem, neque digitis labia Calicis seu oris sui detergat, neque digitos lambat. Pius V. in *Epistola ad Archiepisc. Taraconen.* data die 8. Ianuarij 1571. & relata à *Vincentio Sorriano par. 1.* monet de prædicta vini ad purificationem adhibenda quantitate; & addit præterea, quòd sumatur ablutio per eandem partem Calicis, per quam Sanguis Christi haustus est. Mirare, quæio, sanctissimi Pontificis, etiam in minimis, diligentiam. Purificationem verò, de qua hoc loco, vocat Perfusionem *Innocent. III. lib. 6. c. 8.* in eadem notat *Durandus cap. 54.* Calicem esse bis tantum admouendum ori, non ultra: nam verò stomachum astantibus mouet, pluries quàm ter Sanguinem, & bis purificationem de Calice fugere.

Quid verò, si Celebrans vouisset non bibere vinum? poterit tamen hoc loco vino uti, quia hinc urget Ecclesiæ præceptum, *Azor. lib. 11. cap. 10. quest. 7.* nec abstemij debent sine vino

purificare Calicem Papa inconsulto, ex Romana praxi.

z *Vino & aqua abluit, &c.*] Vino digitos perfundi scribit *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5. ad 10.* aqua post vinum efficit etiam, ne purificatorium maculas vini nimium contrahat, & modestiam significat, seu humilitatem, ex *Innocent. III. lib. 6. cap. 8.* non tamen sumebatur hæc ablutio, sed in locum mundum proieciatur, ex *Durand. cap. 55. lib. 4.* Vtramque nunc ablutionem sumit Sacerdos, & in medio Altaris. curet autem, ne, dum digitos purificatorio tergit, Corporale commaculet, gutta cadente è digitis, & idedè deponat Calicem extra Corporale, donec digitos absterferit.

a *Corpus tuum Domine.*] Meminit *Durand. lib. 6. cap. 77.*

b *Plicato Corporali.*] Ita *Ordo Romanus, & Honor. in Gemma libro 1. Cap. 65.* Calicem autem, dum plicat Corporale, collocat Sacerdos versus cornu Epistolæ, ut commodius burfam accipiat, quæ est in cornu Euangelij.

c *Vt in principio Missæ.*] Velum ergo velabit Calicem totum in anteriori parte, sicut initio Missæ: quod non caret mysterio, ut dicemus in *expositione mystica Missæ num. 11.*

6 Si qui sunt^d communicandi in Missa, Sacerdos post sumptionem Sanguinis, antequam se purificet, facta genuflexione ponat particulas cōsecratas in pyxide, vel, si pauci sint communicandi, super Patenam, nisi à principio posita fuerint in pyxide, seu alio Calice. Interim minister ante eos^e extendit linteum, seu velum album, & pro eis facit Confessionem, dicens, ^f Confiteor Deo, &c. Tum Sacerdos iterum genuflectit, & manibus iunctis vertens se ad populum in cornu Euangelij, dicit, Misereatur vestri, & Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum, &c. & manu dextra facit signum Crucis super eos. Postea genuflectens, accipit manu sinistra pyxidem seu

seu Patenam cum Sacramento, dextra verò sumit vnā particulam, quam inter pollicem & indicem tenet aliquantum eleuatam super pyxidem seu Patenam, & conuersus ad communicandos in medio Altaris dicit: ^s Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Deinde dicit: ^h Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea. Quibus verbis tertio repetitis, accedit ad eorum dextram, hoc est, ad latus Epistole, & vnicuique ⁱ porrigit Sacramentum, faciens ^l cum eo signum Crucis super pyxidem, vel Patenam, & ^m simul dicens: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam, Amen. Omnibus communicatis reuertitur ad Altare, nihil dicens: & ⁿ non dat eis benedictionem, quia illam daturus est in fine Missae. Si particula posita erat super Corporale, extergit illud cū Patena, & si qua in eo fuerint fragmenta, in Calicem immittit. Deinde dicit secretò: Quod ore sūpsimus Domine, &c. & se purificat, dicens: Corpus tuum Domine quod sumpsi. & alia facit vt supra. Minister autem dextra manu ^o tenens vas cum vino & aqua, sinistra verò mappulam, aliquantò post Sacerdotem eis porrigit purificationem, & mappulam ad os abstergendum.

d Communicandi.] Regulariter hoc loco faciendā est Communio, *Amal. Praef. 2. ad lib. de Eccles. Offic. & VValafr. c. 22.* sed hodie, quia plurimi exoptant finem Missae, & eos tardet expectare alios vt communicent, praesertim si multi sint communicandi, differri solet Communio vsque ad peractā Missam. Tolerandum videtur, si multi communicent, non autem, si pauci: & ij fortasse priuantur fructu Orationum earum quae post Cōmunionem dicuntur, vt notat *Microlog. cap. 19.* Ante has Orationes, inquit, communicare non negligant, quicumque earundem Orationum benedictione foueri desiderant.

Quilibet autem Sacerdos communicare potest in Missa alios, excepto die Paschatis, quo neque possunt Regulares; & illud placet *Navarro cap. 21. num. 52. in Man. fauet Tridentinum Conc.* quod in Missis singulis optat

astantium Communionem. cuius rei gratia quidā paulò ante Communionem pulsant campanulā, sed nulla fit auctoritate Maiorum. Celebrās autem post sumptionē Sanguinis Calicē palla tegat, antequam alios communicet.

e Extendit linteum.] In linteis nitidis accipiebant laici Eucharistiam, maximè mulieres, ex *Aug. Serm. 252. de Tempore*, vbi appellatur linteolum, & linteamen. Dominicale vocabatur hoc linteum, ex *Baron. anno 57. numero 148.* de quo est decretum in *Conc. Antifiodor. can. 42.* vocat Ordo Romanus Sindonem mundam.

f Confiteor.] Antiquiores nihil de his in hoc loco: sed maximè congruunt desumpta ex confessione ante Missam. Et sicut in Missa vno tantum praesente dicitur, *Misereatur vestri*; ita etiam vno tantum communicaturo dici debet, *vestri, vestris*; quae cadunt

præ-

præterea super alios præsentis Communionem (spirituali communicaturos.

g *Eccc Agnus Dei, &c.*] Sumptum est ex Euangelio Ioan. cap. 1. & quadrat ad rem, præsertim cum paulò antè fuerit dictum ter *Agnus Dei*: sed ritus non est antiquus. Tenet autem Celebrans particulam duobus digitis paululum eleuatam supra Patenam, seu Pyxidem; ita tamen, ut dextra manus adhareat Patene, seu Pyxidi, neque nimium eleuetur particula super Pyxidem.

h *Domine non sum dignus, &c.*] Eodem modo fuit additum, ut supra, ex *Origene*, exemplo Celebrantis: & dicitur à Sacerdote totum integrè clara voce, & semper in genere masculino. Quare ritus ille apud quasdam Moniales, quæ dicunt, tacente Sacerdote, *Domine non sum digna*, continet errata duo. Alterum, quòd à Sacerdote non dicitur, contra hanc Rubricam; alterum, quòd mutantur verba à Centurione accepta, & à Rubrica non mutata, contra Bullas Pij V. & Pauli V. qui prohibent mutationem in Missali, & Rituali Romano, in quo expressè dici iubetur pro feminis quoque, *Domine non sum dignus*.

i *Porrigit Sacramentum.*] Per particulas danda est Communio: non autem cuiusque de populo danda videntur partes illius Hostiæ, quæ fortè referuatur post Orationem quadraginta Horarum; quod etiam vetuit sanctus Carolus in *Synodo Diœces. XI.* quia rudiores rotundam potius volunt particulam, alioquin facilè patiuntur scandalum: imò *ibidem* iussit, à solo Sacerdote prædictam Hostiam sumi, quod melius esset, post Calicis sumptionem. In *Ordine Romano* Subdiaconi, & his inferiores, ore, non manu, accipiebant à Celebrante Com-

munionem. Et Concilium Rhotomagensis *can. 2. apud Burchard. lib. 3. cap. 76.* iussit, ut Eucharistia non nisi in os cuiuscumque sumentis immittatur à Sacerdote, qui verò communicant, manus in Crucis formam componere debent, ex *Synodo 6. in Trullo can. 102.* In singulis Dominicis, ex *Augustino Epist. 118. ad Ianuarium*, vel tertia Dominica (quod nota pro Societatibus sanctissimi Sacramenti) vel summis festiuitatibus, vel ter in anno saltem, ex *Decreto Fabiani Pape apud Iuon. par. 2. cap. 27.* communicabant, *Gemma lib. 1. cap. 66.* Initio enim laici omnes in singulis Missis communicabant, *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. & optat*, ut diximus, fieri quoque nunc temporis Concilium Tridentinum, *Sess. 22. cap. 6.*

l *Cum eo signum Crucis.*] Eo modo quo supra signauit seipsum Sacerdos, *S. Thom. Opusc. 65. cap. 4.*

m *Simul dicens: Corpus, &c.*] Dicuntur hæc verba in distributione Eucharistiæ, teste *Alcuino de Sabbato sancto.* asserit *Microlog. cap. 18.* dici ex religiosa traditione: sed habentur apud *Ioan. Diac. in Vita sancti Gregory, & in Concilio Rhotomagen. cap. 2.*

n *Non dat eis benedictionem.*] Neque etiam in Missis Defunctorum, contra quosdam, qui loquuntur gratis. Sed neque in his Missis distribuenda esset Eucharistia, ut docet *Albasp. de Vet. rit. lib. 1. obseru. 14.*

o Si in fundo Calicis vitæ vini species adhuc reperiantur, sumi poterunt ante vini infusionem in Calicem. & est ritus congruentior.

p *Tenens vas cum vino & aqua.*] Creditur Christus consecrasse Calicem mixtum vino & aqua, iuxta regulas modestiæ in mensa, & ex *Tridentina*

tina

tina sessione 22. cap. 7. vnde & in Calicem infundimus aquam. Chrysoftomus autem iussit aquam aut pastillum degustari post Communionem. In Ecclesia Occidentali antiquus erat mos vini aqua mixti, aut aquæ puræ, ad purificationem. lege Baronium anno 403. Fit autem hæc ablutio oris ad deglu-

tiendam facilius particulam, & ad humilitatem significandam, vt de ablutione digitorum supra ex Innoc. III. retulimus, quasi memorent communicati suam indignitatem. item, necum salua aut pituita quidquam Sacramenti excreetur, ex Palladio in Vita sancti Ioan. Chrysof.

7 Si in Altari remaneant particula in Calice, seu in alio vase vsque ad finem Missæ, seruentur ea ^p qua in Feria quinta Cæna Domini præscribuntur circa finem Missæ.

^p Qua in Feria quinta.] Hoc est, genuflectat Sacerdos quodcumque accedit vel recedit à medio, vel transit ante Sacramentum in vase reseruatum: & cum dicit, *Dominus vobiscum*, non vertit se ad populum in medio Altaris, sed paulò prope cornu Euangelij, ne terga vertat Sacramento; & in fine ibidem dabit benedictionem, non perficiens circulum: qui neque fit ad *Orate fratres* in Parasceue; ergo neque hoc loco eadem de causa. Calix quoque in hoc casu non erit collocandus in medio Altaris, sed à latere Euangelij; neque plicabitur Corporale, nisi reposito Sacramento in locum suum post Missam. Denique, cum dicit Euangelium sancti Ioannis in fine Missæ, non signabit Altare, sed seipsum tantum, vt Feria quinta in Cæna Domini suo loco dicemus.

Quid verò agendum sit à Sacerdote, quando fragmenta supersunt, seu

pauca particula, peracta populi Communionem, dicemus infra, cum de defectibus Missæ, tit. 7. num. 2.

Accidit etiam, quòd purificanda sit Pyxis intra Missam (qua de re nulli agitur in Ritualibus libris) & eo casu purificabitur illa ante Calicis purificationem, collectis nimirum in eius fundo fragmentis omnibus diligentissimè cum indice dextræ manus; & cum eodem indice sumi poterunt, admoto eodem linguæ, vel ad labium Pyxididis fragmentis deductis, & ore eidem admoto, ita vt nullum remaneat fragmentum. Deinde infundi potest paululum vini; quo circumactò intra Pyxidem, & tergente indice, tota pars interior abstergetur; quo hausto, exiccabitur Pyxis interior vndequaque purificatorio. Non debet deinde vacua Pyxis tegi velo, sed panno lineo. Denique fiunt reliqua de more pro Calicis purificationem.

8 In Missa solemnè Diaconus stans retrò post Celebrantem, cum in Oratione Dominica dicitur, *Et dimitte nobis debita nostra, facta ibidem genuflexione, vadit ad dextram Celebrantis, & Subdiaconus circa finem Orationis Dominica, facta item genuflexione reuertitur ad Altare, & stans in cornu Epistolæ porrigit ^p Patenam Diacono, qui eam discooperit, & purificatorio abstergens dat Celebranti, illius manum*

Y

manum

manum osculando, & quando opus est, ¹ discooperit, & cooperit Calicem, & cum Celebrante adorat. Subdiaconus reddita Patena, & deposito velo quod ab humeris eius pendeat, genuflectit, & descendit retrò post Celebrantem: & cum dicitur, Pax Domini, iterùm genuflectens accedit ad sinistram Celebrantis, & simul ² dicunt, Agnus Dei: deinde facta ibidem Sacramento genuflexione, redit post Celebrantem. Diaconus verò à dextris genuflexus expectat pacem, & cum Celebrans osculatur Altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra Corporale, & à Celebrante dicente, Pax tecum, ³ complexus accipit pacem, ⁴ sinistris genis sibi inuicem appropinquantibus; & ei respondet, Et cum spiritu tuo. Postea iterùm Sacramenta in Altari adorato, uerit se ad Subdiaconum retrò post Celebrantem, & similiter dat ei pacem. ⁵ Subdiaconus accepta pace à Diacono, & facta Altari genuflexione, comitatus ab Acolytha vadit ad Chorum, & ⁶ dat pacem primo cuiusque ordinis, dignioribus prius, deinde minus dignis, & reuersus ad Altare, facta genuflexione dat pacem Acolytha, qui ipsum comitauerat, qui & alijs Acolythis circa Altare dat pacem: deinde Subdiaconus vadit ad dextram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, ⁷ accipit ampullam vini, & infundit quando Celebrans uult purificare. Diaconus post datam pacem Subdiacono vadit ad librum, & dum Celebrans se communicat, ⁸ stant ipse & Subdiaconus profunde inclinati versus Altare.

q Patenam Diacono.] Dant Patenam per manus in manum Celebrantis, Innoc. III. lib. 6. cap. 1. apparet in Ord. Rom. aliquod vestigium huius ritus, sed per plures manus Patena transibat quàm per duas.

r Discooperit, & cooperit.] Ita Innocen. III. ibid. cap. 2. Diaconi enim est ministerium circa Calicem. Sufficiunt autem reuerentiæ cum genuflexione in Rubrica præscriptæ.

s Dicunt, Agnus Dei.] Percutunt Ministri sibi pectora cum Celebrante, non tamen sinistra posita cum eo super Altare, sed infra pectus eidem pectori admota.

t Complexus accipit pacem.] De complexu ad pacem dandam Chryf.

Hom. 51. ad Pop. Antioch. Alter alterum amplectitur, inquit, ut unum multi fiamus.

u Sinistris genis.] Habetur in Carim. Episc. lib. 1. cap. 24. Durandus tradit ad dextram Celebrantis recipi pacem à Diacono; quod & nos obseruamus. A dextris, inquit hæc Rubrica, genuflexus expectat pacem, non autem dextris genis. Per genas sinistras significatur dari pacem è corde, quod ad sinistram vergit; & quòd in aduersis etiam cum proximo pax habeatur.

x Subdiaconus accepta pace, &c.] Diaconus dat pacem Subdiacono, & hic alijs eisdem quos Diaconus incensauit, Hugo Victorin. de Spec. Miss. obseru. lib. 2. cap. 40. & prætereà

tereâ Acolyrho comitanti inclusiue.
 y *Dat pacem primo.*] Qui dat pacem, nemini inclinat cui dat pacem, nisi postquam dederit; qui accipit, inclinat caput danti antè & postquam acceperit, ex *Carimon. Episc. supra.* Item, qui dat dicit, *Pax tecum*; qui recipit respondet, *Ei cum spiritu tuo.* amplectunturque se inuicem, & appropinquant genas sinistras, vt dictum est de Celebrante, & Diacono. In vnoquoque deinde ordine primus dat pacem alteri subsequenti, & ille alteri, & sic deinceps vsque ad vltimum eiusdem ordinis, non præmissis inuitationibus, quæ in incensatione tantum fiunt.

Laicis verò datur per instrumentum, de quo supra num. 3. osculatum ab eo qui pacem à Celebrante immediatè accepit, in eodem *Carim. Episc.* &, vt *ibidem* dicitur, non nisi stanti pax datur, scilicet cui per osculum datur.

Ordo verò dandi pacem est idem qui de incensatione dictus est supra: sed per instrumentum datur laicis singulis, per osculum primo cuiusque ordinis; à Subdiacono illis laicis quos Diaconus incensauit, ab Acolytho laicis alijs. numquam verò à Diacono alicui datur, neque Dominoloci, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 5 *Iulij* 1614. neque datur vquam

cum Patena, vice Tabellæ, seu instrumenti: quam Patenam prohibuit Pius V. in *Epistola ad Archiepiscop. Tarraconen. supra citata, num. 5.*

z *Accipit ampullam vini.*] Vt pro ablutione digitorum in missâ priuata dictum est; neque omittat Subdiaconus osculationes & reuerentias debitas in ministrandis ampullis Celebranti.

a *Stant.*] Si tamen Subdiaconus redierit, quem non debet expectare Celebrans: & eo casu inclinati stant à verbis, *Domine non sum dignus*, manibus iunctis ante pectus. Acolythorum alter deferet sine genuflexione ampullas ad Altare cum peluicula, quas porriget sine osculis Subdiacono, & referet ad Credentiam; alter portabit velum paruum de Credentia ad Altare in cornu Euangelij, vt Subdiaconus eo deinde tegat Calicem, vt infra. Si non redierit Subdiaconus, suppleat Acolythus in ministrandis ampullis pro Calicis purificatione: quamuis in meditatione sanctissimi Sacramenti eam poterit Celebrans adhibere moram, qua Subdiaconus ministrare queat ampullas.

Non lauat manus Celebrans, nisi sit Episcopus.

Si adsint ministri cum intorticijs, peracta Communionem populi discedant, & ea extinguant.

9 *In Missa Pontificali, Assistens accipit & defert pacem, vt^b in Pontificali habetur. Si in Missa solemnè fiat Communio, omnia seruentur vt supra, sed prius communicet Diaconum & Subdiaconum, deinde alios per ordinem: & Diaconus purificationem eis ministret. Interim à Choro cantatur Antiphona, qua dicitur^a Communio.*

Vide *Carimon. Episc. lib. 1. c. 24.* Sed quid, si detur Assistens paratus Celebranti? hic accipiet pacem à Celebrante,

& dabit Clero. Diaconus recipiet ante Clerum ab eodem Assistente, & dabit Subdiacono, vt ait *Crassus lib. 1. c. 50.*

b *In Pontificali.*] Hoc est, *Carimon*, *Episc.* vt aliàs notatum est.

c *Fiat Communio.*] Diaconus, coperto Calice cum Palla, eoque posito paulò vltra medium Corporalis, intra Aram tamen, versus cornu Euangelij, collocat in medio Corporalis Pyxidem. quòd si ea extrahenda sit de Tabernaculo, idem ipse extrahat cum genuflexionibus, antequam extrahat; & postquã extraxerit, genuflexo interim Celebrante, & alijs circa Altare. Diaconus in cornu Epistolæ stans, profundè tamen inclinatus, dicit alta voce, *Confiteor*, manibus iunctis. Celebrans, postquam Diaconus Pyxidem discooperuerit, stat in medio Altaris facie versa ad Diaconum; Subdiaconus item post Celebrantem stabit; qui, dicto *Confiteor*, eodem loco stans dicit, *Miserereatur, & Indulgentiam*, prope medium Altaris, facie item versa ad Diaconum, qui respondebit, *Amen*. Acolythi interea ante medium Altaris in superiori gradu extendunt linteum mundum genuflexi, facie sibi inuicem versa: Diacono verò & Subdiacono ante linteum genuflexi, Celebrans cum debitis genuflexionibus eos communicat, præmissis verbis, *Eccce Agnus Dei, &c. Domine non sum dignus*, cum reliquis carimonijs, de quibus supra num. 6. est dictum.

Qui verò gestant intorticia, substituant sibi alios, donec communicent, neque accedant cum intorticijs ad Celebrantem pro Communionem.

Dum alios Celebrans communicat, Subdiaconus stat à sinistris Celebrantis, Diaconus in cornu Epistolæ purificationem eum Calice ministrat, ijs scilicet qui de Clero sunt, non laicis, quibus purificationem dabit alter è Clero cum alio vase aut vini, aut aque. Diaconus autem eo casu ad dextram Celebrantis accedit. Neque ministri Patenam teneant sub mento communicantium, quod ad Episcopalem attinet maiestatem.

Sacerdotes cum Stola de collo pendente communicant, *ex Concil. Braccar. III. can. 3.* ante Altare quoque vnà eum Leuitis & Clero, laici verò extra Chorum, *ex Concil. Tolet. IV. c. 17.* à quo semper excluduntur, *lib. 2. Apost. Constit. cap. 57.* vt ostendatur honos Cleri à laicis distinctus; & vt Clerus inferuiat diuinis liberius, ait *Carol. Nouar. Episcopus.*

Facta Communionem cum debitis reuerentijs, Diaconus operit Pyxidem, & reponit in locum suum, genuflexo interim Celebrante, & post eum Subdiacono: quibus deinde surgentibus, & reposito Calice in medio Altaris, detectoque, fiunt alia pro purificatione Celebrantis quæ supra sunt dicta.

d *Communio.*] Vide quæ habentur supra *par. 1. tit. 13. num. 1. pag. 45.*

Quòd si remaneat Sacramentum in Altari, Ministri obseruent, & Diaconus præsertim dicturus *Ite missa est*, quæ supra Celebranti sunt præscripta num. 7.

De Communionem, & Orationibus post Communionem dicendis. XI.

Celebrante purificato, dñ Calicem collocat in Altari, & liber Missalis defertur per ministrum ad cornu Epistolæ, & collocatur vt in Introitu. Ipse autem minister genuflectit iuxta cornu Euangelij, vt in principio

cipio *Missæ*. Deinde *Celebrans stans iunctis manibus legit Antiphonam* que dicitur *Communio*: qua lecta, iunctis item manibus ante pectus vadit ad medium *Altaris*, & eo osculato, vertit se ad populum à manu sinistra ad dextram, & dicit, *Dominus vobiscum*, & per eandem viam redit ad librum, & dicit *Orationes post Communionem*, eisdem modo, numero, & ordine, ut supra dicta sunt *Collectæ*. Quibus finitis, claudit librum, & iungens manus ante pectus, reuertitur ad medium *Altaris*, ubi eo osculato vertit se ad populum, & dicit ut supra, *Dominus vobiscum*. Quo dicto, stans iunctis manibus ante pectus versus populum, dicit, si dicendum est, *Ite missa est*, & per eandem viam reuertitur ad *Altare*. Si verò non sit dicendum, dicto *Dominus vobiscum*, reuertitur eodem modo per eandem viam ad medium *Altaris*; ubi stans versus ad illud, iunctis ante pectus manibus dicit, *Benedicamus Domino*. In *Missis autem Defunctorum* eodem modo stans versus *Altare* dicit, *Requiescant in pace*.

e *Liber Missalis deferitur*, &c.] Ibi finitur *Missæ*, ubi nimirum est cœpta; ait *Amalar. lib. 3. cap. 36.* aperte *Iuo Carnot. Serm. de Conuenien. veter. & noui Sacrif. initio, & in fine Sermon.* Apertiùs docet hunc ritum *Durand. lib. 4. cap. 57.* Reliqua patere possunt ex dictis initio *Missæ tit. 5. huius par. num. 1. pag. 120. & 121. ex Microl. cap. 19.* qui meminit *Orationum post Communionem*.

f *Claudit librum.*] Manu dextra, ita ut pars libri clausa *Calicem* respiciat. Porro eius est claudere, cuius & aperire; aperuit autem initio librum *Missalem* idem *Sacerdos*.

2 In *Quadragesima* autè à *Feria quarta Cinerum* vsque ad *Feriam quartam maioris Hebdomadæ*, in *feriali Officio*, postquam *Celebrans* dixit *Orationes post Communionem* cum suis solitis *conclusionibus*, antequam dicat *Dominus vobiscum*, stans in eodem loco ante librum dicit, *Oremus*, ^m *Humiliate capita vestra Deo*, caput inclinans, & extensis manibus subiungit eadem voce ⁿ *Orationem super populum* ibidem positam: qua finita osculatur *Altare*, & vertens se ad populum dicit, *Dominus vobiscum*, & alia ut supra.

g *Dominus vobiscum.*] Bis in fine *Missæ* dicitur *Dominus vobiscum*; quia cupit *Ecclesia*, ne discedentes ab *Ecclesia* longè fiant à *Deo*, *Lopez lib. 2. cap. 19. §. 1.*

h *Ite missa est.*] Dicitur versus populum, quia dimittitur, ex *Microl. c. 46.*

i *Benedicamus Domino.*] Dicitur versus *Altare*, ex eodem *Microl. ibidè*; quia ibi peculiari modo *Dominus* adest.

l *Requiescant in pace.*] Dicitur item versus *Altare*, quia sermo est de absentibus.

Quando, & cur dicatur, *Ite missa est*, & *Benedicamus Domino*, iam diximus supra *tit. 13. par. 1. pag. 45.*

m *Humiliate capita vestra Deo.*] Indicat *Amalar. lib. 3. cap. 37.* hæc dici hoc loco.

u *Orationem super populum.*] Appellat *Amalar. ibidem*, quasi alteram benedictionem; & idem habet *Micrologus cap. 51.* distribuebatur enim panis benedictus in fine Mis-

sæ; & quia hoc non licebat in *Quadragesima* ob ieiunium, pro pane dicta est alia Oratio super populum. ita *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 61.*

Habentur autem in *Sacrament. Gregorij* hæc Orationes cum titulo, *Super populum.*

3 *In Missa solemniori* Diaconus defert librum Missalis ad cornu Epistolæ, deinde vadit retrò post Celebrantem: ^p Subdiaconus verò vadit ad cornu Euangelij, ubi Calicem mundat, aptat cum purificatorio, Patena & palla cooperit, plicat Corporale, reponit in bursam, & illam ponit super Calicem coopertum velo, quem collocat in Altari, ^q vel super Credentia ut prius: postea redit ad locum suum retrò post Diaconum: qui cum dicit, *Ite missa est*, cum Celebrante ^r vertit se ad populum; & in *Quadragesima dicto* per Celebrantem *Oremus*, Diaconus in cornu Epistolæ vertens se ad populum, iunctis manibus ^t dicit ut supra, *Humiliate*, &c. quo dicto vertit se versus Altare à tergo Celebrantis, & Celebrans dicit Orationem super populum.

o *Diaconus defert librum.*] Cura libri Missalis spectat magis ad Diaconum quàm ad Subdiaconum, qui eiusdem tantùm curam habet in ordine ad Euangelium initio seu in fine Missæ legendum, siue à Celebrante, siue à Diacono: subminister enim est Euangelij ad sustinendum librum. inde fit, ut Diaconus solus libro assistat in reliquis, numquam Subdiaconus.

Defert autem cum genuflexione, quando transit ante medium Altaris, & clausum portat; quem deinde aperit, ubi legenda est *Communio*.

p *Subdiaconus verò vadit*, &c.] Cum debita genuflexione in medio Altaris, aduertens, ut cedat superiori gradum Diacono transeunti. cetera facit ut in Rubrica.

q *Vel super Credentia ut prius.*] Amoveri vult tum Corporale, tum

Calicem de Altari *Durandus c. 54.* & magis placet, ex *tit. 7. supra num. 9.* imò verò etiam magis decet; neque traditur Calix Carmonario, à quo neque comitatur in hoc casu Subdiaconus, qui tamen vadit & redit per breviorẽ viam, ut adsit ad Orationem post Diaconum in loco suo.

Celebrans dictis Orationibus non claudit librum, sicut à principio non aperuit; & qui apertum invenit, apertum relinquit: quæ fiunt per ministros, ad maiorem solemniter Celebrantis dignitatem.

r *Vertit se ad populum.*] Ob rationem allatam supra *num. 1.* sed antè quàm se vertat Diaconus, genuflexat versus Altare; & postquam dixerit, redeat eodem modo quo Celebrans, & vnà simul cum eo. Neque Celebrans dicere debet submissa voce,

ce, *Ite missa est.* quod quidam docuere. let, & debet, *Ite missa est*; quia populum alloquitur: sed in cornu Epistolæ, & sine genuflexione.

De benedictione in fine Missæ, & Euangelio sancti Ioannis. XII.

DICTO *Ite missa est*, vel, *Benedicamus Domino*, ut supra, Celebrans ante medium Altaris stans iunctis manibus super eo, & capite inclinato, dicit secreto, ¹ Placeat tibi sancta Trinitas, &c. quo dicto, extensis manibus hinc inde super Altare positus, ipsum in medio ² osculatur: tum erigens se, adhuc stans versus illud, elcuaat ad cælum oculos & manus, quas extendit, & iungit, caputq; Cruci inclinans, dicit voce intelligibili, ³ Benedicat vos omnipotens Deus, & iunctis manibus, ac demissis ad terram oculis, vertens se ad populum à sinistro latere ad dextrum, extensa manu dextra, iunctisq; digitis, & manu sinistra infra pectus posita, ⁴ semel benedicit populo, dicens, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. R. Amen. & ⁵ circulum perficiens accedit ad cornu Euangelij, ubi dicto, Dominus vobiscum, & R. Et cum spiritu tuo, pollice dextro signans primum signo crucis Altare seu librum in principio Euangelij, deinde frontem, os, & pectus, dicit, Initium sancti Euangelij secundum Ioannem, vel, *Sequentia sancti Euangelij*, ut dictum est in Rubricis generalibus, & R. Gloria tibi Domine, iunctis manibus legit Euangelium, In principio, vel aliud, ut conuenit. Cum dicit, ⁶ Et verbum caro factum est, genuflectit versus cornu Euangelij, & surgens prosequitur ut prius: quo finito, minister stans à parte Epistolæ respondet, Deo gratias.

¹ Placeat tibi sancta Trinitas.] Hanc Orationem habet *Microl. cap. 22.* sed post datam benedictionem populo; qui ritus à *Durando cap. 59.* tamquam adhuc vsitatus commendatur. Sed noua Oratione decet prius petere à Deo efficaciam proximæ futuræ benedictionis; quod nos facimus.

² Osculatur.] Habet *Microl. c. 22.* osculum Altaris, sed ante *Placeat; Durando* verò *cap. 59.* finito *Placeat.* Missa enim incipit ab osculo Altaris, & finire debet cum eodem osculo.

Decies igitur in Missa Sacerdos osculatur Altare, si pacem dat astan-

tibus; alioquin nouies. Quis non videat in hoc numero mysterium?

Item iungit manus super Altare septies, ut benè numeranti patet: & eleuat oculos in cælum nouies, inclusa benedictione ad populum, de qua mox dicemus.

³ Benedicat vos omnipotens Deus, &c.] Indicat *Liturgia citata S. Petri* hanc benedictionem. de eadem *Amalar. lib. 3. cap. 36.* videtur loqui, sed verè de Oratione post Communionem loquitur ille, quam collocat ante verbum *Ite missa est*; & sequenti capite vocat vltiorem vltimam benedictionem

ditionem eam Orationem, quæ in Quadragesima dicitur super populum humiliatum Deo. *Microlog.* autem cap. 22. apertè de hac benedictione populi enarrat, citato sancto Hieronymo ad Rusticum Narbonen. Episcopum, qui de Romana consuetudine testatur, quòd Sacerdos benedicat populo. vide citatos *Can. hac de re supra* 1. part. tit. 13. num. 2. pag. 46. Docet *Innoc. III. lib. 6. cap. 14.* per verbum oris & signum Crucis hanc fieri, tum in nomine Trinitatis. Tradit *Isid. lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 17.* originem habere à Moysè *Num. 6. Sic benedices populum meum, & benedicam illos: Benedicat te Dominus, &c.* ubi trina est à Trinitate periodus benedictionis. Eleuatio denique manuum ad benedicendum habetur *Ecclesiastici 50. ex Iansenio ibidem, & à Christo ascendente, Luc. ult.*

y *Semel.*] Vnicum producit signum Crucis, semelque benedicitur, ad differentiam Episcopi, qui ter benedicat. Quòd si ante se & à tergo circumstantes habeat, puta Clerum in Choro, seu Moniales, & populum ante Altare; nihilominus tamen semel tantum benedicere debet, manu conuersa ad eos qui sunt ante Altare, intentione directa ad omnes. idemque fiat infra, quando Prælatus est in medio Cappellæ, vt tantum astantes à latere Euangelij actu benedicat.

Sacerdos igitur, qui inuitauit populum ad benedicendum Deo ijs verbis, *Benedicamus Domino*, vel certè prouocauit astantes ad agendas Deo gratias (quæ verba semper dicuntur nomine populi) optat, & precatur à Deo eidem populo benedici. Communis autem laicorum vsus est, vt ad hanc benedictionem manu sibi pingant Crucem à

fronte ad pectus: quod laudatur à *Durando lib. 5. cap. 2.* & placet (quidquid alij dicant) vt initio & in fine Missæ eluceat signum Crucis, quod in omni negotio est opportunum, ex *Cyrillo Ierosolymitano Catech. 4.*

z *Circulum perficiens.*] Eo namque modo breuiori via transit ad illud cornu, in quo legitur vltimum Euangelium; quod legitur iisdem ritibus quibus primum Euangelium post Epistolam, osculo excepto in fine; tum verò etiam omnes circumstantes integrè benedicat hoc circulo.

a *Et Verbum caro factum est, genuflectit.*] Tum vt adoret Incarnationis mysterium; tum vt exemplo Filij Dei humiliet semetipsum. Vide supra tit. 13. pag. 46.

Si libro non vtatur Sacerdos, neque folio, in quo scriptum sit Euangelium sancti Ioannis, signet Altare: quod vsitatum fuisse apud eos qui hoc Euangelium in fine Missæ volebant legere, scribit *Durand. lib. 4. cap. 24.* Quòd si vtatur libro, aut folio, signet in eo initium Euangelij, & eo casu (præsertim si Euangelium est aliud à communi) Minister deferat librum cum cussino ad cornu Euangelij, dum Celebrans dicit, *Placeat*, eo planè modo quo dictum est de primo Euangelio. Dicitur in fine *Deo gratias*, vt actione gratiarum tamquam sigillo Liturgia sit obsignata, & ad differentiam primi Euangelij, quod prædicationem Christi significat, vltimum autem Apostolorum prædicationem, ex *Ruiz in suo Cerimoniali.*

Non osculatur Sacerdos Euangelium, sicuti nec antè petit benedictionem, nec aliam solemnitatem adhibet: vnde etiam in Missa solemnè secretò legitur, quod adnotauit *Petrus Lopez* de

de *Ritu Missæ*, & rectè. Si vsus est libro, eum claudit manu dextra, ita ut pars aperta libri respiciat cornu Euangelij, non Calicem. Nullum autem est mysterium in libro clauso; sed attenditur tantùm decentior gestus claudentis dextræ, tam in hoc loco quàm in superiori, ante benedictionem.

2 Si Celebrans in Altari vertit faciem ad populum, non vertit se, sed stans ut erat, benedicit populo, ut supra, in medio Altaris: deinde accedit ad cornu Euangelij, & dicit Euangelium sancti Ioannis.

Quando nempe Altare est ad Orientem versus populum. de quo supra tit. 5. num. 3.

3 Si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale, ^b & Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in prouincia, ciuitate, vel diœcesi sua existente, Celebrans dicto Placeat tibi sancta Trinitas, &c. dicit, Benedicat vos omnipotens Deus, & conuertens se ad Summum Pontificem genuflexus, ad Cardinalem vero, & Legatum, vel alium ex supradictis Prælati, capite inclinato ^c quasi licentiam benedicendi petens prosequitur, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, benedicens astantes à parte ubi non adest Pontifex, Cardinalis, Legatus, aut Prælatus prædicti. Si autem celebravit coram Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo, extra eorum prouinciam, ciuitatem, vel diœcesim constitutis, eis absque alio respectu, ut ceteris qui intersunt, more consueto benedicit.

b Et Legato.] Et pro vel, ut in hac eadem Rubrica, Archiepiscopo & Episcopo, id est, vel Episcopo.

c Quasi licentiam.] Notat Microl. c. 21. ex Leone, & Gelasio, qui Sacerdotibus benedictionem Episcopo præ-

sente interdicit. vult autè cap. 22. inclinari Sacerdotem cū populo versus Episcopum, pro vltima benedictione. Regula ergo sit, Confessio, osculum Euangelij, & benedictio, se inuicem consequuntur, respectu Prælatorum.

4 Si autem celebravit pro Defunctis, dicto Placeat tibi sancta Trinitas, ut supra, & osculato Altari accedit ad cornu Euangelij, & dicit Euangelium S. Ioannis, ^d prætermissa benedictione, que in Missis Defunctorum non datur.

d Prætermissa benedictione.] Ita Durand. lib. 4. cap. 51. quia solemnitatem habet benedictio.

5 Finito Euangelio in fine Missæ, si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale & legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, &

Z

&

& Episcopo, conuertit se ad illum coram quo ex prædictis celebravit, & facit reuerentiam conuenientem. Si non celebravit coram aliquo prædictorum, huiusmodi reuerentiam prætermittit.

e *Facit reuerentiam.*] Vult Durandus lib. 4. cap. 59. vt exutus vestibus Sacerdotalibus adeat Episcopum, & genuflexus manum eius osculetur; sed ratione vestium, quas adhuc habet, soli Papæ, & non alijs, genuflectit, neque manum osculetur. Minister quoque debitam facit reuerentiam.

6 Quibus omnibus absolutis, ^e extinguuntur per ministrum candele: interim Sacerdos ^b accipit sinistra Calicem, dextram ponens super Bursam, ne aliquid cadat, descendit ante infimum gradum Altaris; & ibi in medio vertens se ad illud, ^d caput inclinatur, vel, si in eo est Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, genuflectit, & facta reuerentia, accipit birretum a ministro, caput cooperit, ac præcedente eodem ministro, eodem modo quo venerat, redit ad Sacristiam, interim dicens Antiphonam, ⁱ Trium puerorum, & Canticum Benedicite. Si verò dimissurus sit paramenta apud Altare ubi celebravit, finito Euangelio prædicto, ibidem ⁱ illis se exiit, & dicit Antiphonam, Trium puerorum, cum Cantico, & alijs Orationibus, vt suo loco ponuntur.

Hæc Rubrica habetur in recognito Missali, licet fuerit tantum edita in ultimo Missali Vaticano anni M. D. C. I. X. quam idem retinendam esse omnino, decrevit sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627.

f *Extinguuntur candele.*] Primum in cornu Euangelij, deinde in cornu Epistolæ, vt statim minister possit Missale accipere cum birreto Sacerdotis: sed neque tamen debent extinguui, antequam finitum fuerit totum vltimum Euangelium.

g *Accipit sinistra Calicem.*] Reuoluta super eum decenter anteriori parte veli.

h *Caput inclinatur.*] Hoc est apertum, sicuti initio Missæ in eodem loco veneratus est Altare & Crucem capite discooperto. eadem enim est ratio, & decet, vt vbi depofuit, ibi etiam reci-

piat birretum. Quod autem hinc dicitur, & facta reuerentia, non aliam de nouo intellige, quam capitis inclinationem, seu genuflexionem, de qua proximè dictum fuit. neque enim duplex fit reuerentia, quod perperam nonnullus scripsit.

i *Trium puerorum, & Canticum.*] Debent dici etiam post Missam Defunctorum tum Hymnus trium puerorum, tum Psalmus, *Laudate Dominum in sanctis eius*, cum Antiphona, & ea duplicata, quando, vt supra dictum est, Antiphona *Ne reminiscaris* duplicatur; & Hymnus quidem dicitur, ex Concil. Toletano IV. c. 13. vbi hoc iubetur sub pœna excommunicationis, ex Radulpho Propos. 23. quæ tamen hodie non ligat; Psalmus autem, ex Microl. cap. 22. qui & addit Verfus sequentes, *Confiteantur*, &c. cum vnica

vnica Oratione, *Deus qui tribus*, &c. quam puto à Sacerdote recitari post celebrationem, eadem ratione qua eadem dicitur in Sabbatis Quatuor Temporum ante Sacerdotum consecrationem, ex *Rupert. lib. 3. cap. 10.* vt scilicet vincatur ab eis flamma vitiorum, & per fornacem illæsi transcant Sacerdotes memores sui muneris, & suæ consecrationis. In *Missali M. S. Vatican. Volum. 4743.* habetur hæc eadem Oratio cum altera, *Altiones. Radulph. loco cit.* duas legit.

Tertiam de S. Laurentio ego legi in *Missali M. S. Vatican. Volum. 3808. & 4771.* scriptis ante 360. annos. fortasse addita est, quia ille Romæ Patronus est, post SS. Apostolos Petrum & Paulum, Apostolorum suppar, ex *santo Maximo Serm. 1. de eodem S. Laurentio*; vel quia tanti Sacrificij inter Latinos fuit minister egregius S. Sixti Archidiaconus; vel quia concordat cum prima Oratione, ad impetrandam gratiam contra flammam vitiorum. Impressa legitur in *Missali edito Venetys 1499. & deinceps in alijs Missalibus*; non tamen tunc temporis vbi que recepta fuit, cum non legatur in *Sacerdotali Rom. edito 1567.*

7 In Missa solemni Celebrans eadem voce & modo quo in Missis priuatis, semel tantum benedicit populo, nisi sit Episcopus: & dicto Euangelio secundum Ioannem, vel alio vt supra, ^m ministrante Subdiacono librum, si opus est, ⁿ discedit cum ministris ordine & modo quo venerat.

Ad Benedictionem Celebrantis, Ministri æqualiter distantes supra secundum gradum, Diaconus à dextris Subdiaconi, genuflectant versus Altare, eadem ratione, qua post Epistolam & ante Euangelium genuflexi benedictionem receperunt ab eodem Cele-

[*Illis se exuit.*] Ordine retrogrado quo se induit; nimirum prius Stulam exuat quam Manipulum; & quæ à principio osculatus est, nunc eadem exuendo se osculetur in medio, Stulam, Manipulum, & Amictum.

Neque omittat in Sacrificia debitam reuerentiam imagini, eodem modo quo ante Missam est dictum.

Lauet etiam manus, vt de quibusdam cum laude narrat *Durand. lib. 1. cap. 55.* non quod quidquam immundum ex ipso contactu Sacramenti contraxerit, sed vt potius suam commentoret indignitatem, qui se indicat tantis Sacramentis celebrandis indignum, iuxta illud *Luca 17. Cum hæc omnia feceritis, dicite, Serui inuiles sumus.*

Ablutionis autem aqua debet in locum mundum diffundi honestè, vt altitudo Sacramenti reuerentiùs honoretur, *Innocen. III. lib. 6. cap. 8.* vbi de ablutione manuum Episcopi scribit post sumptionem Eucharistiæ. Quo loco non possum non laudare Regulares illos, qui in Sacrificia duo manutergia distincta habere solent; alterum ad abstergendas Sacerdotum manus ante Missam, alterum post Missam.

brante, vt supra dictum est, nisi sint Canonici; & manu pingant sibi Crucem à fronte ad pectus, vt solent laici: nam quamuis post Epistolam, & ante Euangeliũ, ad Sacerdotis benedictionem id non faciãt, impediti à libro quem tunc manibus tenent; hoc loco

tamen se signare debent ob rationem allatam supra num. 1. Ceteri quoque inferiores ministri genuflexi manent vsque ad finem benedictionis.

in Ministrante Subdiacono libram.] Quem defert eo modo quo dictum est supra post Epistolam. Diaconus autem stat quasi medius inter Celebrantem & Subdiaconum, aliquantò post Celebrantem, ne impediatur à lectione. Ad, *Et Verbum caro factum*

est, vel quid simile, genuflectunt prædicti tres versus librum.

in Discedit cum Ministris.] Acolythis præeuntibus cum candelabris, procedunt cooperto capite Ministri, post debitam reuerentiam Altari factam, vt initio Missæ, vnus post alium manibus iunctis: in Sacristia verò, reuerentia facta imagini ab omnibus, & Celebranti à Ministris, deponunt omnes paramenta.

§ *Episcopus autem ter benedicit populo, etiam in Missis priuatis, vt in Pontificali & Cerimoniali habetur.*

Auctor Benedictionis Episcopalis in Missa fertur esse Martialis Apostolorum discipulus, ex magisterio Apostolatus, Radulph. Propos. 23. sed dabatur tantum ante Communionem. Solus autè Papa finita Missa eam dabat, ex eodem Radulpho ibid. abrogata verò est illa ante Communionem, & nunc ex Innocentio III. lib. 6. cap. 14. datur ab omnibus vltimo loco; nimirum

per verba, *Sit nomen Domini, &c.* ex Durando cap. 59. quo teste, ibidem, bis dabant aliqui Episcopi benedictionem solemnem, semel ante *Agnus Dei*, & iterum in fine Missæ; quos ille ipse monuit, ne in fine benedicerent. Ritus autem & modus benedictionis huius Episcopalis habetur fuscè in *Cerimon. Episcop. lib. 1. cap. 25.* non amplius in Pontificali.

De his quæ omittuntur in Missa pro Defunctis. XIII.

1 **I**N Missa pro Defunctis ante confessionē non dicitur Psalmus, *Iudica me Deus*: sed pronuntiata Antiphona, *Introibo ad Altare Dei*, & responso à ministro, *Ad Deum qui letificat*, &c. dicitur *Ÿ. Adiutorium nostrum*, & Confessio, cum reliquis vt supra. Cum Celebrans ad Altare incipit Introitum, & non signat se, sed manu dextra extensa, facit signum Crucis super librum, quasi aliquem benedicens. Non dicitur Gloria Patri, sed post Psalmum repetitur, *Requiem eternam. nec dicitur Gloria in excelsis, nec Alleluia, nec Iube Domine benedicere, nec Dominus sit in corde meo, nec osculatur librum in fine.* Non dicitur Credo, non benedicitur aqua in Calicem fundenda, dicitur tamen Oratio, *Deus qui humana substantia, &c.* Cum lauat manus, in fine Psalmi, *Lauabo inter innocentes*, non dicitur Gloria Patri. Ad *Agnus Dei* non dicitur, *Miserere nobis*, cuius loco dicitur, *Dona eis requiem, nec tertio, Dona nobis pacem*, cuius loco dicitur, *Dona eis requiem sempiternam, neque percutitur pectus.* Non dicitur prima Oratio

Oratio ante Communionem, scilicet, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, &c. nec datur pax. In fine non dicitur *Ite missa est*, nec *Benedicamus Domino*, sed, *Requiescant in pace*. Et non datur benedictio; sed dicto *Placeat*, & osculato Altari, dicitur vs supra, *In principio erat Verbum*, &c. Alia omnia vt in alijs Missis.

S. Hieronymus Epist. ad Aletium scribit de vilitate Alleluia in funere Defunctorum: *Alcunus autem cap. de Exequijs mortuorum*, quem sequitur *Amalar. lib. 3. cap. 44.* excludit à mortuorum Missa omnem latitæ & suauitatis significationem, docetque fieri ad imitationem Officiorum quæ aguntur in morte Domini. *Hugo Victor. de Spec. Miss. obser. lib. 3. cap. 37.* Cantica latitæ, ait, de proximi transitu dolentibus non conueniunt. *Durandus* addit *lib. 7. cap. 35.* solemnitates & benedictiones quaslibet à Missa Defunctorum subtrahi, ex quibus patent quæ sequuntur.

Psalmi cum precibus dici solitis pro præparatione Sacerdotis ante Missam omitti quidem possunt, sicuti prohibentur dici ab Episcopo ante Missam Defunctorum, in *Carim. Pap. lib. 2. sect. 2. cap. 26. & 28.* non autem omitti debent oscula Crucis in Amictu, Manipulo, & Stola indaendis. qua de re dubitauerunt quidam, eò quòd prohibentur oscula rerum in Missa solemn.

o *Non dicitur Psalmus, Indica me Deus,*] Quia nec dicitur tempore Passionis Domini, ex regula prædicta.

p *Non signat se.*] Facit Crucis signum quasi versus Defunctum, seu

Defunctos, pro quibus celebrat: sinistra verò super librum ponitur.

q *Non dicitur Gloria Patri, &c.*] Quia nec tempore Passionis; & quia solemnitate sonant hæc, & suauitatem.

r *Nec osculatur librum.*] Osculum Euangelij negat *Durand. lib. 4. cap. 24.* neque dicendum erit, per *Euangelica dicta*, vt *tit. 6. num. 2. pag. 124.* in simili casu expressè notatur. Minister non osculatur ampullas quas Celebranti porrigit, eadem de causa quæ modò dicta est.

s *Dona eis requiem sempiternam.*] Habet *Durand. ibid. cap. 52.* id est, animæ & corporis gloriam; quia animæ solius sine corpore non est quies sempiterna.

t *Nec datur pax.*] Vnde omittitur Oratio de pace, *Domine Iesu Christe*, *Durand. lib. 7. c. 35.* quia, inquit, omittitur in triduo ante Pascha mortis Christi; vel ideò non datur, quia non sunt in turbatione huius mundi, *idem lib. 4. cap. 53.* Vide aliam causam supra *tit. 10. num. 4. pag. 163.*

u *Non datur benedictio.*] Vide titulo præcedenti num. 4. Quid si fiat Communio populi intra Missam? nulla tamen dari debet benedictio, quæ intra Missam non datur, nisi ab Episcopo, vbi moris est.

2 In Missa solemn^x non incensatur Altare ad Introitum, & Subdiaconus finita Epistola non osculatur manum Celebrantis, nec benedicitur; Diaconus non petit benedictionem, nec osculatur Celebrantis manum: non tenentur luminaria ad Euangelium, nec portatur incensum,

consum, sed duo tantum Acolythi sine candelabris stant unus à dextris & alter à sinistris Subdiaconi tenentis librum Euangeliorum. Non incensatur liber, nec in fine Celebrans, nec defertur liber Euangeliorum osculandus. ^a Oblata & Altare incensantur ut supra: incensatur solus Celebrans, & non incensantur alij. Subdiaconus non tenet Patenam post Celebrantem; sed tempore eleuationis Sacramenti genuflexus in cornu Epistolæ ^a illud incensat. Ministri cum aliquid porrigunt Celebranti, in hac Missa ^b non osculantur eius manum, neque rem que porrigitur.

Credentia vel nulla, vel simplex cum linteo broui; & candelis tamen accensis.

x Non incensatur Altare.] Tradit Durand. lib. 7. cap. 34. Quia in veteri lege, inquit, prohibitum fuit oleum & thus pro peccato offerri; mors autem est pœna peccati. Parcius igitur in hac Missa thus adhibetur, dum semel tantum incensatur Altare post oblata, & solus Celebrans, non alij.

y Nec benedicitur, &c.] Octo hæc manifestè indicant solemnitatem & lætitiâ, quando fiunt in Missa.

z Oblata, &c.] Incensantur oblata, ut præparentur ad consecrationem, &

cum ijs Altare: quod etiam obseruatur in Parasceue. Subdiaconus ministrat à sinistris Celebranti, & in oblatorum incensatione, & in ablutione manuum cum Diacono ministrat mappam ad tergendas Celebrantis manus.

a Illud incensat.] Cum non teneat Subdiaconus Patenam, quæ solemnitatis indicium est, debet incensare Sacramentum in eiusdem eleuatione, ut à digniore ministro non impedito id fiat, & statim surgit stans in medio, ut aliàs.

b Non osculantur, &c.] Oscula omnia, quæ suauitatem denotant, omitti debent, ex prædicta Alcuini Regula.

3 Si distribuenda sunt ^c candela, distribuantur post Epistolam, & accendantur ^d ad Euangelium, ad eleuationem Sacramenti, & post Missam, dum fit Absolutio. ^e Si habendus est Sermo, habeatur finita Missa ante Absolutionem.

c Candela.] Faces in exequijs Defunctorum in vsu fuere, etiam in exequijs beatæ Virginis Deiparæ, ex Nicephoro lib. 2. c. 22. in funere Cypr. ex Actis Pontij. & circa funus Constantini, testatur Euseb. l. 4. in eius Vita c. 66. ad significandum, animas viuere, & defunctos filios lucis esse. lege Durand. lib. 1. de Rit. cap. 23. Ex cera communi deberent esse, ex Carimon. Episc. lib. 2. cap. 11. quæ luctum indicare videtur.

d Ad Euangelium, &c.] Ritè ardent ad Euangelium, quo geniti sunt Defuncti; item ad eleuationem Sacramenti, quo enutriti fuerunt; & ad Absolutionem, qua in cætos euehi eosdè desideramus. Qui autem ferunt inorticia ad Eleuationem, non discedant, nisi peracta Communionem; quia nō est eo casu standum ab aliquo, ut supra diximus in Missa festiua: & eodem modo candelæ à Clero accensæ ardeant vsque ad

Com-

Communionem; argumento à simili sumpto in Purificatione, Festo B. Mariæ. nam variæ Rubricæ se inuicem declarant: & eadem est ratio utrobique in venerationem Sacramenti.

e Si habendus est Sermo, &c.] Ora-

tiones habebantur funebres, ex Theodoro lib. 2. Hist. Eccles. cap. 14. & Niceph. lib. 12. cap. 11. & alijs apud Durandum loco citat. sed extra Missam quia non sunt Homiliæ Euangelij post ipsum habendæ.

4 *Finita Missa, si faciendâ est Absolutio, Celebrans retrahit se ad cornu Epistolæ, ubi exiit Casula, & deposito Manipulo, accipit Pluuiiale nigrum. Subdiaconus medius inter duos Acolythos cum candelabris accensis, defert Crucem sicut in Processionibus, præcedentibus duobus alijs Acolythis, vno cum Thuribulo & nauicula incensi, alio cum vase Aquæ benedictæ & aspersorio: sequitur Celebrans, facta prius Altari reuerentia, & Diaconus à sinistris eius. Subdiaconus cum Cruce sistit se ad pedes tumuli seu lecticæ mortuorum contra Altare, medius inter dictos Acolythos tenentes luminaria; Celebrans verò ex alia parte in capite loci inter Altare & tumulum, aliquantum versus cornu Epistolæ, ita ut Crucem Subdiaconi respiciat: à sinistris eius Diaconus, & prope eum alij duo Acolythi deferentes Thuribulum, & vas Aquæ benedictæ. Interim cantatur Resp. Libera me Domine. & circa illius finem Celebrans ponit incensum in Thuribulum, benedicens illud more solito, ministrante Diacono nauiculam: & finito Kyrie eleison, incipit intelligibili voce, Pater noster, & secretè prosequendo reliqua, accipit aspersorium de manu Diaconi, & facta Altari reuerentia, comitante eodem Diacono à dextris, & tenente simbriam anteriorem Pluuiialis, circueiens tumulum, aspergit illum Aqua benedicta, ter à parte dextra, & ter à sinistra. cum transit ante Crucem, profunde inclinat, Diaconus verò genuflectit: postea de manu eiusdem Diaconi accipit Thuribulum, & eodem modo quo aspererat, incensat. Et rediens ad pristinum locum, Diacono tenente librum, iunctis manibus dicit.*

f *Absolutio.*] Orabatur post Missam circa Defuncti cadaver, teste sancto Dion. de Eccles. Hierarch. & Victore Vticen. lib. 2. de Persecut. Vandalica. & hæc solennis Oratio ita dicta à Victore, à nostris dicitur Absolutio, utraque enim locum habet post Missam.

g *Accipit Pluuiiale nigrum.*] Ante Sermonem accipit, si habendus est, Carim. Episc. lib. 2. cap. 11. quo deficiente, maneat in Alba, & Stola in modum Crucis ante pectus, part. 1. tit. 19. num. 4 pag. 66. deponant & ministri Manipulum, ut in simili casu Carim. Episc. tradit lib. 2. cap. 17.

h *Cum*

h *Cum candelabris accensis.*] Ad honorem Crucifixi afferuntur candelabra cum cereis.

i *Defert Crucem sicut in Processionibus.*] A Subdiacono defertur, sicut de Cruce Papali scribit *Anastaf. in Leone IV.* ubi significat, ritum esse antiquiorem. Facies autem Crucifixi versa sit ante Subdiaconum ita, ut terga vertat eidem Subdiacono, ut diximus loco nunc citato num. 3. & causa allata pag. 65. Imò verò ex hac Rubrica apertissimè ritus hic colligitur: nam Celebrans Crucem & faciem Subdiaconi eam gestantis respicit. & consequenter Crucifixi imaginè idem Celebrans conspicit, cui dum transit inclinatur: & imago Crucifixi terga vertit Subdiacono.

i *Præcedentibus duobus alijs Acolythis, &c.*] Thuriferarij locus est ante Crucem semper, quasi sternens odore viam Crucifixo sequenti. Hinc etiam collige, faciem Crucifixi respicere terga præeuntis Thuriferarij.

Alter cum Aqua benedicta pariter cum eo procedit; quia in exequijs Defunctorum Thus & Aqua benedicta sunt correlatiua.

Incensio Thure Defunctos honorari debere, probat *Baron. anno 34. nu. 312. ex Actis Synodi Chalcedonen.* Aqua verò benedicta aspergi, docet *Durand. sup. cap. 35.* non ad tollenda peccata venialia, sed ut omnis immundorum spirituum præsentia arceatur: fiunt etiam incensationes ad eosdem expellendos, ex *Innoc. III. lib. 2. de Myst. Missa cap. 17.* & ad pellendum odorem malum Defunctorum, ex *Beletho cap. 161.* & ut ostendatur, quòd Defunctus Deo obtulit se in odorem bonorum operum; seu, quòd Defunctis prosit oratio, quæ est veluti in-

centium, *Psalm. 140.* Denique tam incensatio quàm aspersio adhibentur, in signum societatis & communionis Sacramentorum, quam nobiscum habuerunt Defuncti dum vixerunt. unde & *Dionys.* tradit, quòd antiquitus viui mortuos osculabantur, in signum unitatis quam cum ipsis habuerunt; vel in ordine ad Deum, per hæc talia Deo in Defunctis reuerentiam exhibemus, quorum membra credimus fuisse templa Spiritus sancti, *Durand. loco citato.*

Dubitarunt aliqui, an benedicatur incensum, quo immediatè adolentur Defuncti: nam in antiquioribus Missalibus nihil præscribitur, neque in modernis Cærimoniali Episcoporum, & Rituali Parochorum; at in Missali recognito apertè iubetur hoc loco ijs verbis, *benedicens illud more solito.* quod triplici decretum est fundamento. Primo, auctoritate *Carim. Pap. li. 1. sec. 15. cap. 1.* ubi expressè iubetur benedici incensum pro adolendis Defunctis, & adduntur verba, *Ab illo benedicaris, &c.* Deinde ex *Innoc. III. sup. cit.* incensatio hæc fit præcipuè ad expellendos demones: quæ ratio connotat benedictionem Thuris & Thuribuli, ex *Durando lib. 1. de Rit. cap. 9. num. 9.* Demum non aqua simplici, sed benedicta Defunctos aspergimus: ergo etiam Thure benedicto erunt incensandi. libri verò in oppositum citati non negant, sed vel omittunt, vel supponunt tamquam vsitatum.

m *Celebrans ex alia parte.*] Dum descendit, habeat birretum in capite, ex *Carim. Episcop. lib. 2. cap. 11.* ubi agitur de Canonicis ad lecticam mortuorum. Deinde capite detecto se sistit, ut in Rubrica, ex *Carim. Pap. lib. 1. sec. 15. cap. 1.* non ad caput lecticæ imagi-

imaginarium Defuncti, quod vallari contingit in Sacerdotibus, & alijs: nam Sacerdotis caput versus Altare esse debet, aliorum verò pedes versus Altare, vt dicitur in *Rituale Romano, de Exequijs*. Sed Celebrans debet esse semper inter Altare & tumulum, seu lecticam mortuorum, absente corpore; Subdiaconus contra Altare, ad pedes lecticæ, seu tumuli: præsentem verò corpore seruat Rituale citatum.

n *Aliquantum versus cornu Epistola.*] Ne terga directè vertat Altari, & vt orans Sacerdos vicinior sit Altari.

o *Iunctis manibus dicit.*] Extra Missam dicuntur semper Orationes manibus iunctis: ille namque ritus est Missarum proprius, extendendi scilicet manus, vt supra diximus, initio Missæ. Oratio verò *Absolue* com-

muniter dicitur; vnde & Absolutio vocatur: sed potest etiam dici Oratio Missæ, vt in *Rituale Romano* præscribitur. quod conuenit præsertim in die Commemorationis omnium Defunctorum, & quando fiunt exequiæ Prælatorum. *Marcellus* tamen in *suo Carimon. Papali lib. 2. cap. 35.* constanter habet in Absolutione Prælatorum Orationem *Absolue*: quod mihi magis placet, addito dignitatis titulo, quam habebat Defunctus, nomini eiusdem.

Dum fit Absolutio, si eleuetur Sacramentum in aliquo Altari, neque Celebrans, neque Ministri debent genuflectere, ne sacra interrumpatur actio: & rectius fieret, si in ea eleuatione pulsatio campanulæ omitteretur à ministro.

5 *Denide Celebrans faciens Crucem manu dextra super tumulum, dicit: Requiem aternam, &c.*

Et reliqua, vt in Missali. Cantores dicunt, *Requiescant*; licet pro vno fiat

Absolutio. & præcedente Cruce reditur in Sacristiam.

De his quæ addenda sunt in Missa, quæ celebratur ad Altare, in quo expositum est sanctissimum Sacramentum. XIV.

1 **D**esideratur hic titulus in Rubricis Missalibus à multis; de quo hoc loco, ne desideretur amplius in hisce Commentarijs: sed in *Carim. Episc. lib. 1. cap. 12.* opimè monemur ex antiquorum documentis, vt abstinemus à Missa celebranda coram Sacramento, etiam in suo Tabernaculo occluso. Quòd si ferat necessitas, vel suadeat alia iusta causa, puta, infra Octauam Corporis Christi, & Romæ in fine publicæ Orationis 40. Hora-

rum; eo casu genuflexiones omnes, & actus reuerentiales debiti diligenter sunt obseruandi: quos varijs in libris Ritualibus præscriptos, & sparsim, hoc loco collegimus.

2 In primis igitur illud est notandum, quòd pro exponendo Sacramento in Altari pro initio 40. Horarum, vel spiritualium exercitationum, cantari debet Missa Votiuu de Sacramento, quæ habetur circa finem Missalis, non autem festiuu Corporis

A a Christi

Christi (nisi infra Octauam eiusdem Festi casus accideret) & tempore Paschali addendum erit *Alleluia*, vt fit in alijs Votiujs Missis.

3 Dicitur vna tantum Oratio, cum *Gloria*, *Credo*, & Præfatione de Natiuitate, quia solet esse publica causa: non autem priuatis Missis hæc conueniunt.

4 Si verò accidat in Festo primæ vel secundæ classis, siue in Dominica priuilegiata primæ vel secundæ classis, tunc in Collegiatis, vel duæ cantentur Missæ, altera de Festo, seu Dominica post Tertiam, altera Votiuua de Sacramento post Nonam; vel vna cantetur de die cum commemoratione sanctissimi Sacramenti: quod Romæ fit in Cappella Papæ in prima Dominica Aduentus, & in alijs diebus Festis solemnibus in Ecclesijs maioribus Vrbs.

5 In ingressu Celebrantis & Ministrorum ad Altare, in quo patet Sacramentum, omnes debent genuflectere in plano Cappellæ vtroque genu. Facta verò confessione, ascendunt ad Altare, vbi deinceps genuflectunt vnico genu, vt expeditiores sint; & Celebrans dicit, *Oramus te Domine*, vt aliàs.

6 Incensatio Altaris fit de more frante Sacerdote, dum benedicit incensum; quod item de more benedicuntur, ex *Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 23.* quia Altare & Celebrans etiam thurificari debent. Pro Cruce, quæ adesse non debet, incensatur Sacramentum à Celebrante super altiorem Altaris gradum cum Ministris genuflexo. Neque Diaconus osculari quidquam debet in hac Missa, quod tradi debeat Celebranti; neque manus item Celebrantis in traditione rerum, ob apertam præsentiam sanctissimi Sacramenti:

quod expressè dicitur in *Carimonial. Episcop. lib. 27. cap. 33. Absque osculo*, inquit, *cochlearis, & manus*: quidquid contrà scripserit recentior. Inclinat autem Celebrans genuflexus caput suum profundè, ante & post incensationem Sacramenti.

7 Cùm incensandus est Celebrans, reddito Thuribulo in cornu Epistolæ, vt moris est, descendit, & sistit se apud idem cornu, facie versa ad populum, aduertens, ne, dum mouet se, terga vertat Sacramento; & ibi à Diacono econtrà stante in plano Cappellæ incensatur. quod erit quoque obseruandum in altera incensatione ad Offertorium. & ibidem lauabit manus. Eadem enim est ratio exeundi extra Altare, tam pro incensatione quàm pro ablutione manuum Celebrantis: & vtrumque seruatur in Vrbe.

8 Accedens ad medium Altaris, & recedens à medio, vel transiens ante medium toties quoties, semper genuflectit Celebrans vnico genu: quod & Ministri obseruant.

9 Conuertens se ad populum dicturus, *Dominus vobiscum*, seu alia, facta genuflexione post osculum Altaris, sistit se renibus versis ad Euangelij cornu; tum facta iterum genuflexione in medio, redit ad librum, seu Altare.

10 Diaconus & Subdiaconus non omittunt tamen osculum manus Celebrantis in fine Epistolæ, & ante Euangelium: quod aliàs fit de more.

11 Si concionandum est à Celebrante, fiat ab eo stante in cornu Euangelij, & aperto capite. Ministri ad eius dextram stabunt extra cornu Euangelij.

12 In incensatione oblatorum benedicit incensum de more, & sine genuflexio-

nuflexione incensat oblata: tum genuflexus super altiorem gradum, ut supra, incensat Sacramentum ut initio Missæ. Diaconus non amouet Calicem de medio, quia nullum est periculum effusionis eius.

13 Dicitur *Orate fratres* à Celebrante, ubi *Dominus vobiscum*: sed non perficitur circulus, ut habetur in *Missali Fer. 6. Parasceues*. rursumque genuflectitur, quia reditur ad medium.

14 Reliqua usque ad Communionem inclusiue fiunt ut in alijs Missis: à Communionem ad finem Missæ fiunt genuflexiones & conuersiones ad populum, ut *num. 8. & 9.* dictum est.

15 In benedictione populo danda, dicto, *Omnipotens Deus*, genuflectit Celebrans, & in latere Euangelij benedicit. non perficit circulum, neque in medio genuflectit, sed in eodem latere conuersus statim ad Altare signat librum, seu Tabellam Euangelij ultimi, non Altare, quamuis Sacramentum esset altius Altari: est enim, ac si esset in Altari.

16 Recedit cum Ministris ab Altari, cù genuflexione in plano Cappellæ utroque genu facta: vel, si facienda

est Processio, pro fine Orationis publicæ, facta prope Altare genuflexione in medio, descendit extra cornu Epistolæ, ubi, depositis Manipulis à se & à Ministris cum Casula, induit Celebrans Pluuiiale, & cetera facit quæ ad Processionem spectant; de qua nos *infra par. 4. tit. 12. à num. 3. & seqq.* quibus illud hoc loco adde, incensandum esse prius Sacramentum quam deponatur de loco suo super Altare, si imponendus est orationi finis.

17 In Missa priuata, quæ tamen quam parcissime celebranda erit in Altari, in quo sacra Eucharistia est exposita, eadem obseruari debent quæ supra diximus, demptis ijs quæ sunt propria solemnis Missæ.

18 Neque illud omittatur, quod præscriptimus de manuum ablutione extra Altare. Quidam sumunt ablutionem digitorum, antequam redeant ad medium Altaris, ad maiorem erga Sacramentum reuerentiam; sed non video irreuerentiam in sumenda purificatione Calicis in medio Altaris, ergo neque digitorum. quare placet ex communiore vlu ritus communis omnibus Missis.

Ordo Missæ, & partium eiusdem additio, iuxta ordinem temporum. XV.

HActenus ordinem totius Missæ examinauimus, secundum quem Missa celebratur: nunc quam breuissimè videamus, quo ordine aucta sit eadem Missa ab initio nascentis Ecclesiæ ad hodiernum usque diem, ordine temporum seruato; si de Liturgia sancti Petri fortasse dubites, quam Lindanus defendit (quo casu tota esset à sancto Petro) Successores autem Decretis firmarunt eandem per

partes. Præterea eiusdem Missæ mysticam expositionem ex antiquis Interpretibus hauiamus, eam nimirum, quæ aptius Domini nostri Iesu Christi vitam, actiones & passionem ordinatè representat. Postremo Canonis litteralem sensum in quibusdam verbis non ita facilem aperiamus.

1 Ex dictis igitur, initio Ecclesiæ Missa constabat Consecratione tantum

rùm & Oratione Dominica, vt probauimus ex sancto Gregorio pag. 158.

2 Ab Apostolis & successoribus Apostolorum addita sunt Epistola & Euangelium. pag. 31. 35.

3 Tum principium Canonis à Clemente fuit additum, qui & dici iussit, *Dominus vobiscum*. pag. 143. 19.

4 *Communicantes*, à Lino, vel Siricio. pag. 147.

5 *Qui pridie*, vsque ad verba consecrationis, *Vnde & memores*, &c. aquam item cum vino adhiberi iussit Alexander. pag. 148. 133.

6 *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, à Sixto. pag. 41.

7 Hymnus Angelicus à Telesphoro; item & Tractus. pag. 22. 34.

8 *Orate Fratres*, ante Soterum; alij Leonii tribuunt. pag. 137.

9 Confessio ante Missam à Pontiano, alij à Damaso. pag. 110.

10 Symbolum post Euangelium à sancto Marco; sed, quod hodie legitur, Damasus decreuit legi; qui & *Gloria Patri* in Missa addidit. pag. 36. 21.

11 *Pax Domini sit semper*, &c. ab Innocentio I. pag. 161.

12 Introitus Missæ ex Psalmis, à Celestino; item Tractus, & Graduale. pag. 20. 32. 34.

13 Præfationes, *Hanc igitur oblationem*, &c. in Canone, *Sanctum Sacrificium*, &c. *Ite missa est*, *Benedicamus Domino*, à Leone I. pag. 41. 148. 154. 45.

14 Canonem ordinasse dicitur, Gradualia, & Præfationes addidisse Gelasius. pag. 44. 32. 41.

15 *Kyrie eleison*, Orationes, Alleluia, Offertorium, Communio; in Canone, *Diesque nostros in tua pace dispo-*

nas, &c. *Præceptis salutaribus, Libera nos*, &c. & tota Missameliùs ordinata fuit à Gregorio I.

16 *Agnus Dei*, à Sergio. pag. 161.

17 *Sequentiæ* à Nicolao. pag. 33. Secuti verò sumus in hac re Chronologiam Bellarmini.

Alij sancti Patres addidere alia, approbata deinde à Summis Pontificibus, vt par est credere, hoc ordine temporum.

1 *Benedictus qui venit in nomine Domini*, à sancto Ignatio. pag. 42.

2 *Domine non sum dignus*, &c. tempore Origenis. pag. 164.

3 *Finis Hymni Angelici* ab Hilario Pictauiensi. pag. 22.

4 *Benedictio populi in fine*, àtate sancti Hieronymi. pag. 46.

5 *Quod ore sumpsimus Domine*, &c. ante Ordinem Romanum. pag. 165.

6 *Domine Iesu Christe Fili Dei viui*, &c. *Placeat*, &c. ante Microl. pag. 163. 175.

Reliqua tandem Pij V. auctoritate sunt cotamunita.

Græcorum autem Missa fuit longior quàm Latina: hæc ipsa tempore sancti Augustini longior erat quàm hodie; vel quia in Introitu totum Psalterium diceretur; vel quia Epistolæ & Euangelij lectio esset longior; vel quia in Festis cantarentur singulæ. certum est, quòd ob querimoniam populorum breuior est facta, vt colligit Baronius anno 418. ex eodem Augustino Ser. 251. de Tempore. Breuior est etiam Romana Missa quàm Ambrosiana; quia Mediolanenses prisca Græcorum vestigijs firmiùs in hæterunt. quod notat Lindanus ad Liturgiam S. Petri.

Mystica expositio Missæ secundum ordinem totius vitæ Christi, quam repræsentat. XVI.

EXposuerunt quamplurimi myste-
ria Missæ, & suo quisque iudi-
cio & arbitrato, ita vt nondum inue-
nerim auctorem, quem omnino se-
quar, ab initio Missæ vsque ad finem
eiusdem, certa, & ordinata serie, vel
Passionis, vel totius vitæ Christi; qua-
re à pluribus excerpam, quæ in vnum
coacta, & exquisitè ordinata Ecclesia-
sticum Lectorem fortasse delecta-
bunt; non tamen minutissima quæque
persequar, quæ tædio esse possent;
neque singula omnia mysticum ha-
bent sensum.

1 Procedit igitur, tam in Missa pri-
uata quàm in solempni, Sacerdos ad
Altare de Sacristia. Hic admittit Ver-
bum diuinum passioni destinatum,
quod egreditur de sinu Patris. Thuri-
ferarius cum thuribulo fumigante
significat naturam humanam orantem
Deum pro redemptione mundi; duo
Acolythes, Legem & Prophetas; Sub-
diaconus & Diaconus, sanctos Patres
vicinos Natiuitati Christi, qui parant
viam Domino. *Hæc Hugo Vult. in
Specul. cap. 7.*

2 Inclinat se ante Altare Sacerdos,
& facit confessionem. O exinanitio di-
uini Verbi, quod formam serui acce-
pit in similitudinem carnis peccati!
Durand. lib. 4. cap. 7.

3 In Introitu cum Versu geminato,
laude Trinitatis, & osculo primo Alta-
ris, audi iterata desideria & voces san-
ctorum Patrum antiquiorum, *Oscule-
tur me osculo oris sui; & Veni Domi-
ne, &c. ex S. Germano in Theoria.* Et
cum incensatur Altare, memento in-
censi, hoc est, orationis Christi pro

nobis in vtero materno. Thuribulum
enim Christum denotat, *ex Augusti-
no Homil. 6. in Apocal. & nos supra
pag. 115. diximus cum Innocent. III.*

4 Inculcatur Kyrie eleison, id est,
Domine miserere, vt *Isai. 33. Domi-
ne, miserere nostri; te enim expectaui-
mus, Innoc. lib. 3. cap. 19.* contra no-
tiam genera peccatorum, Originale,
Mortale, Veniale, Cordis, Oris, Ope-
ris, Infirmittatis, Ignorantiæ, Malitiæ;
& idè dicitur noues.

5 Gloria in excelsis Deo, &c. Ecce
Christus natus, & gaudentes Angeli
cantant, *Innoc. cap. 20.* Signum Crucis
in fine Hymni significare Circumci-
sionem Christi, docet *Melchior Hæ-
lamus. Dominus vobiscum* hoc loco in-
dicat apparitionem Magis factam, *ex
Praxi spirituali Principissa Parmensis.*

6 In cornu Epistolæ sit initium Mis-
sæ, vbi & Orationes dicuntur. Cerne
Christum primò ad Iudæos missum,
quorum reliquæ in fine mundi salua-
buntur; vnde & Missæ finis ibidem
habetur, vbi & initium, *Durand. li-
bro 4. cap. 15.* Oratio significat Præ-
sentationem Christi in Templo, *ex
Praxi præfata spirituali.* Orat autem
Christus, & in precibus est totus ab
infantia, *ex Hugone de Quibusdam ad
Missam spect. lib. 2. cap. 16.* vsque ad
prædicationem Ioannis, quæ significa-
tur in Epistola, vt mox dicetur.

7 Ad Epistolam cantandam à Sub-
diacono vnus eum comitatur Acoly-
thus, quia Ioannem pauci sunt secuti,
Innocent. III. lib. 2. cap. 29. modò le-
gitur de antiquo, modò de Testamen-
to nouo; quia Ioannes ad vtrumque

spectat, ex *Rupert. lib. 1. cap. 32.* Finita Epistola, osculatur Subdiaconus manum Celebrantis, quia Ioannes ad Christum discipulos tandem destinavit; & sicut Christus laudavit Ioannem, ita Sacerdos benedicit Subdiacono, *Innocent. ibid. cap. 30.* Clauso libro accedit Subdiaconus, quia in lege, quam predicabat Ioannes, clauderetur adhuc Christus, quem respicit, dum contra Altare cantat Epistolam, *Durand. cap. 16. & seq.*

8 *Graduale* ad pœnitentiæ respicit lamentum, *Rupert. lib. 1. cap. 34.* & conuersi ad pœnitentiã à Ioanne predicatam gemunt. Dicitur à gradibus *Graduale*, quo significatur ascensio discipulorum Christi vocatorum per gradus post Ioannis predicatorem. *Alleluia* consolationis est post luctum pœnitentiæ: gaudebant autem discipuli in noua conuersatione Christi. *Tractus* eiusdem rationis est cum *Graduali*: & *Sequentia*, seu iubilatio, est idem cum *Alleluia*, vt aliàs docuimus. *Hac habet Innocentius III. supra cap. 31.*

9 Succedit *Euangelium* in parte Altaris altera, quia Gentibus fit communis Christi doctrina. Liber de Altari sumitur, quia de Sion exiit lex noua, & verbum Christi de Ierusalem. Quoniam autem misit Apostolos etiam tunc temporis predicare regnum Dei, ideo benedictio, missio, & osculum manus præcedunt. Thuriferarius cum Thuribulo bonum odorem virtutum Christi euangelizantis, & Acolythi cum cereis accensis fulgentissimum lumen doctrinæ Christi designant, siue luminaria miraculorum eiusdem Christi; siue quia binos mittebat ante faciem suam, quod erat ipse venturus. Subdiaconus vt minister, vel auditor, bene doctus

tandem refert librum Euangelij ad Celebrantem, vt ad Christum, cuius est colligere fructus predicationis suæ; cui & in gratiarum actionem Thus adoleretur à Diacono. Quæ omnia fusiùs *Innocentius III. à cap. 35. ad cap. 48. lib. 2.*

10 In *Symbolo* fidei professio manifesta est, & doctrinæ sequela, quæ in discipulis Christi, præsertim ad eisdem predicatorem, effulsit. nam multi crediderunt in eum, *Durand. cap. 25.* & Gentiles per Philippum & Andream ducti sunt ad Christum appropinquante iam Passione, in Offertorio, *Innocent. cap. 52.*

11 *Offertorium* significat votum fidei à Gentilibus oblatum. Christo inter predicatorem & Passionem, quod admiratus est in Centurione & Chananæa, *Innocent. III. cap. 52.* quo cantato, ecce silentium, in quo appropinquante Passione significatur latibulum Christi, qui in palam non ambulabat, *idem cap. 54.* *Velum* amouetur à Calice, vt Calix videatur à populo, quia nunc manifestè in Missa Passio Christi representatur: vnde, & finita eiusdem representatione, quæ accidit, vt dicemus, circa Communionem, Velo rursus velatur Calix, ne videatur vt priùs, sed vndequaque occultetur. Ministri præparant oblata, & circa eadem Crucis signa fiunt; quia Concilium fecerunt Hebræi, vt eum morti traderent. *Patena* partim absconditur sub Corporali, seu velatur in manu Subdiaconi; quia patientia corda discipulorum in fide titubant, & deficiunt, *idem cap. 59.* Exprimit *incensatio oblatorum* effusionem vnguenti ante sex dies Paschæ, cuius odore repleta est domus; & ideo incensantur omnes, *idem cap. 57.*

12 *Prefatio* quid aliud designat, nisi triumpum Christi in die Palmarum? in quo tum Angeli, tum Hebræorum pueri cantabant *Hosanna: Benedictus qui venit, &c.* *Innoc. lib. 2. cap. 61.*

13 *Canon*, inquit *Microlog. de Eccles. obseru. cap. 16.* Dominica Passionis potissimum est commemoratio. & Primò quidem secretò dicitur, ad indicandum, Deum verè esse absconditum in hoc mysterio; tum postremis diebus Christum cum solis discipulis conuersantem. Latibulum Christi à Iudæis hoc loco significari, ait *Innoc. III. lib. 3. cap. 1.* Tres cruces, quæ primò fiunt super oblata, denotant tres traditiones Christi ad mortem, à Deo Patre, à Iuda, & à Iudæis, qui Pilato eum tradiderunt, *idem cap. 3.* In alijs quinque crucibus post *Hanc igitur oblationem, &c.* Venditio Christi exprimitur: in primis tribus, Venditionis pretium, quod terdecem denarijs constat; vel tres emptores intellige, Sacerdotes, Scribas, Phariseos; in alijs duabus, Venditorem, & Venditum, *idem cap. 12.* Vel in his quinque crucibus latet Historia à die Palmarum ad mortem Christi per dies quinque, *Titelman. cap. 43.*

14. *Consecratio* repræsentat Cœnam Dominicam, *Innocent. lib. 4. cap. 6.* vbi benedictiones Hostiæ & Calicis significant, & repræsentant non crucifixionem, sed præsignationem Passionis Christi factam in ipsa Cœna, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 6.* vel quod pro duobus populis sit passurus, *ex Amalar. lib. 3. cap. 24.* vel quia redimenda sunt anima & corpus nostrum per Passionem Christi, *Alexand. Alen. 4. par. quest. 33.* ideoque duplex fit signum crucis, semel super Hostiam, semel super Calicem.

15 *Elevatio* verò Hostiæ & Calicis anticipatam Crucis & Christi in ea Crucifixi elevationem significat, *ex S. Germano in Theoria rerum Ecclesiast. non actionem crucifixionis Christi, de qua infra suo loco, sed memoriam Passionis Christi & mortis eiusdem in hoc Sacramento statim esse faciendam. Hac, inquit, quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis, hoc est, mortem Domini annuntiabitis.* Quam elevationem in hoc anticipato sensu (quod benè nota) comitantur ferè statim quinque cruces ad ea verba, *Hostiam puram, &c.* ad memoranda quinque Vulnèra Christi in Cruce accepta, *Stephan. Edmonf. de Sac. Alt. cap. 17.*

16 Ceterùm prosequendo Historiam, peracta Cœna & Consecratione, Christus procidit in horto ad orandum Patrem, & Sacerdos inclinatus dicit, *Supplices te rogamus, &c.* affuit confortans Angelus; & nps addimus, *Iube hæc perferri per manus sancti Angeli, Walden. Tom. 3. tit. 4. cap. 29. num. 5.* Osculum quod sequitur Altaris hoc loco, opponitur osculo Iudæ in horto. Tres cruces adduntur, vel ad notandas tres illusiones Christi, à Pontificibus, Herode, Pilato factas, *ex Alber. Mag. vel Vincula, Flagella, Coronam spinæam, ex Innocen. sup. cap. 5.*

17 Dicto, *Nobis quoque peccatoribus,* pectus percutitur. Dicerem hoc loco illud designari (per antiphrasim) ut nobis fiat in salutem, quod Hebræi impij in suam perniciem exclamauere, *Sanguis eius super nos, & super filios nostros:* verùm *Innocentius, & alij,* explicant de Latrone & Centurione confidentibus Christum verum Deum, sed hoc perturbat ordinem Historiæ, ut patet.

18 In sequentibus tribus crucibus, *Sancti.*

Sanctificas, unificas, &c. recole crucifixionem Christi, qui hora tertia apud Marcum linguis Iudæorum Cruci est affixus, *Tolle, tolle, &c.* *Innocent. lib. 5. cap. 9.* in alijs autem tribus, ad ea, *Per ipsum, cum ipso, & in ipso*, attende crucifixionem hora sexta manibus Gentium; & in duabus sequentibus, *est tibi Deo Patri*, &c. diuisionem animæ à corpore Christi, *Innocentius III. ibidem.* Fiunt autem hæc duæ cruces extra Calicem, quia hæc separatio facta est, non ex violentia passionis, & Calicis, sed ex potestate propriæ voluntatis Christi, *Rubr. lib. 2. cap. 75.* idem ferè docet *Innocent. III. loco citato.* Item in primis tribus, *Per ipsum*, &c. memorare trinam orationem Christi in Cruce. Primam, *Pater ignosce illis*, &c. Alteram, *Deus, Deus meus*, ut quid dereliquisti me? Tertiam, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* quam trinam orationem obseruat *sanctus Thom. vbi supra.*

19 His valde consona *Titelm.* addit *cap. 48.* in primis tribus crucibus notari tres horas quibus vixit in Cruce: in alijs tribus, Calice detecto, tres alias quibus mortuus pependit: in duabus extra Calicem, emissionem Sanguinis & aquæ è latere. & inter has cruces Velum Templi scissum significatur, cum amouetur de Calice Palla; & quadrant historico ordini.

20 *Elevatur Calix cum Hostia*, & statim deponitur in ijs verbis, *Omnia honor, & gloria*; ad denotandam depositionem Christi de Cruce, & eiusdem sepulturam, *Stephan. Edmonf. loco citato.* Et sicuti omnium sententia, Calix hoc loco operitur Palla, non, ut hactenus, ad cautelam, sed ad mysterium; ita in Palla designatur lapis ad ostium monumenti, *Innocent. lib. 5.*

cap. 10. vel Corpus Christi inuolutum sindone à Iosepho, ut contemplantur *Durand. cap. 46.* Celebrans enim & Diaconus hæc tangunt Calicem simul, innuètes ministerium duorum; Nicodemi quidem Celebrans, Iosephi verò Diaconus: quia Ioseph inuoluit sindone Corpus, & Diaconus tangens Calicem eundem Palla cooperit, *Rubens lib. 2. cap. 66.*

21 Recedit Diaconus à facie Celebrantis, ut à monumento recesserunt Nicodemus & Ioseph. Dicitur alta voce, *Per omnia secula seculorum*; quia clamauit Centurio, & clamor factus est à mulieribus, ex *Stephan. Edmonf. loco citato cap. 17.* quos clamores continuari dicit vsque ad finem Orationis Dominicæ *Titelm. cap. 5.* Vel, ut colligamus vltima Christi verba, statim additur *Oratio Dominica*, quæ constat septem petitionibus, in honorem septem verborum Christi in Cruce, *Durand. cap. 35. & 47.*

22 Subdiaconus & Diaconus ministrant patenam apertam; & ecce mulieres cordibus patentibus valde manè ad monumentum pergunt, *Innocent. lib. 6. cap. 1.* Additur sub silentio, *Libera nos quesumus*, ut videas liberatos SS. Patres à Limbo, ad quem secreto descendit anima Christi, *Durand. cap. 49.* vbi notat etiam, nominari tres tantum Apostolos, ob triduum mortis indicandum: & sub silentio dicitur, de quo *Luc. 23. Sabbato*, inquit, *sternerunt*, *Innocent. III. lib. 5. cap. vlt.*

23 *Osculum patene* significat, quod Christus impleturus erat ferè statim desiderium mulierum, *idem lib. 6. c. 1.* vnde statim amouetur Palla à Calice, sicuti lapis ab Angelo ab ostio monumenti: ergo resurrexit Dominus inuisibiliter, *Innocent. ibidem cap. 2.*

24 *Frangitur Hoſtia*; quia in fra-
 ctione panis cognitus fuit Chriſtus
 reſuſcitatus, *Innocent. lib. 6. cap. 2.* &
 in tribus Hoſtiæ partibus agnoſce cum
S. Thoma 3. par. quaſt. 83. art. 5. di-
 ſtinctionem Corporis myſtici Chriſti,
 vel diſtributionem gratiarum eius
 poſt reſurrectionem. Corpus enim
 myſticum Chriſti tres partes habet,
 Caput, id eſt Chriſtum ipſum glorio-
 ſum, in dextra Sacerdotis; nec ſiniſtri
 quidquam amplius habet: Sanctos
 iam ab ipſo beatificatos, qui in altera
 manu, quæ extra Calicem eſt, deno-
 tantur, *Innoc. ibid. c. 3.* reliqua membra,
 paſſionibus adhuc obnoxia in Eccleſia
 militante, adumbrantur in particula
 in Calicem dimiſſa, *Steph. Eduenſ. de
 Sacramen. Alt. cap. 18.* Alij multa alia
 ſunt meditati hoc loco: ſed hæc ad rem
 noſtram magis.

25 Itaque *immiſſo particula* in Ca-
 licem cum commixtione ſignificat
 Reſurrectionem Chriſti, *ex Amalar.
 lib. 3. cap. 31.* vel eſt confeſſio Reſur-
 rectionis Dominicæ, in qua Corpus,
 & Sanguis & anima vnita ſunt,
Microl. cap. 20. Tres cruces cum par-
 ticula ſupra Calicem, vel admonent
 de triduo mortis, *S. Thom. loco citato
 artic. 6.* vel trium mulierum aduentum
 indicant ad oſtrium monumenti quæ-
 rentium Crucifixum, *Innoc. ſup. cap. 2.*
 vel, ex eodem, virtutem totius Trinita-
 tis demonſtrant in Chriſti miraculoſa
 Reſurrectione. Item cruces ſunt ad
 quatuor labia Calicis, quia ad quatuor
 mundi partes pertingit Reſurrectio
 Chriſti, *S. Germ. ubi ſuprà.*

26 Eleuetur hoc loco vox, & dica-
 tur, *Pax Domini ſit ſemper vobis cum*:
 nam *Pax vobis* dictum eſt à Chriſto
 reſuſcitato diſcipulis ſuis, *Microl.
 c. 20.* & bonum ſignificat Reſurrectio-

nis nuntium, *Rupert. lib. 2. c. 16.* Hinc
 fit, vt in Miſſa, etiam de luſtu, omnes
 ad hæc verba ſurgant, ob myſterium
 ſcilicet Reſurrectionis Chriſti, quæ
 ſignificatur in hoc ritu, & verbis præ-
 ciſis. & eſt communis expoſitio.

27 Quid verò *Agnus Dei*? operto
 Calice cum Palla dicitur ter, ad tollen-
 da peccata. & nonne vides, ianuis clau-
 ſis ingreſſum ad Apoſtolos Chriſtum,
 eiſdem dicentem: *Accipite Spiritum
 ſanctum, quorum remiſerunt peccata,
 remittuntur eis?* *Innocentius ibid. cap. 4.
 cum Durando cap. 51.* qui de Cali-
 ce reſto ianuiſque clauſis ediſſerit in
 hunc ſenſum.

28 Fit *Communio* & Cleri, & popu-
 li; quia Chriſtus comedens cum Apo-
 ſtolis, ſumens reliquias dedit eis, *Mi-
 crol. ſuprà.* Dicitur Verſus *Commu-
 nio*, qui latine, vt docuimus, eſt ſym-
 bolum; quia gauiſi ſunt diſcipuli viſo
 Domino, *Innocent. cap. 10.*

29 Poſteà dicitur *Oratio* extenſis
 manibus, quæ ab *Amalario* vocatur
 etiam benedictio, vt ſuprà retulimus;
 vt hîc obſerues, Chriſtum eleuatis
 manibus iam aſcendentem ad pro no-
 bis orandum Patrem, & benedicen-
 tem nobis. *Eleuatis manibus*, ait Lu-
 cas, *benedixit eis.* Cum duplici *Dom-
 nus vobis cum*, & ſalutatione in diſceſ-
 ſu, quia diſcipulis ſæpius eo tempore
 dixit, *Pax vobis*, *Innoc. cap. 11.* vel in
 vltimo *Dominus vobis cum* memento
 dicentis: *Ecce ego vobis cum ſum vſ-
 que,* &c. *Matth. 28.* vt notat *Walden.
 tit. 4. cit. cap. 44. num. 5.*

30 *Ite miſſa eſt*, cum *Deo gratias*, in
 mentem reuocat quæ dixerunt Ange-
 li: *Viri Galilai, quid ſtatis aſſicientes in
 calum?* *Ite*, & reuerſi ſunt cum gratia-
 rum actione, *Microl. ſuprà.*

31 Orabant Apoſtoli vſque ad Pen-
 teco-

tecosten secretò ; quod ego puto significati in Oratione cum inclinatione Sacerdotis ad Altare, *Placeat tibi, &c.* & orabant ij vnanimiter . quod in osculo Altaris designatur.

32 Vltima benedictio missionem Spiritus sancti in Pentecoste in nomine Trinitatis exprimit, *Innocent. cap. 14.*

33 Quid aliud restat, quàm vltimum *S. Ioannis Euangelium* ? de hoc mysticè nemo ex antiquioribus quem legerim. Dicam ergo cum *Principissa Parmensi in eiusdem Praxicitata*, Predicationem Apostolorum hinc demonstrari, tum Diuinitatis, tum Incarna-

tionis Christi, qua Gêtes magis quàm Hebræi (vnde in cornu legitur Euangelij) ad Deum deuenerunt post Pentecosten. *Ecce conuertimur ad Gentes*, ait Paulus *Act. 13.*

34 Regressus in Sacrificium est ad necessitatem, non ad mysterium, nisi velis dicere, post prædicationem, & opera bona, tandem ad Deum in cælum nos quoque peruenturos, vnde exiuit à principio Dominus Iesus, qui vixit in mundo annis circiter triginta quatuor, & nunc in cælo viuunt & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

Canonis expositio litteralis, eorum nempe verborum quæ sunt difficilioris intelligentiæ. XVII.

FVsè, neque confusè, post *Bielum & alios Io. Steph. Duran. lib. 2. de Ritib. à cap. 33. vsque ad 45.* sacrum Canonem explicat, allaris Antiquorum interpretationibus, vt nihil certè, nisi breuitas, ab eo desiderari videatur: breuius ego, & apertioribus omissis, obscuriora propono, & expono.

1 *Te igitur, clementissime Pater.*] Ad Patrem docente Christo dirigitur omnis oratio, *Florus in expositione Missæ.*

2 *Sacrificia illibata.*] Id est incontaminata, *Alcuin. cap. de Celebrat. Missæ. sine macula offerentis, Innoc. III. lib. 3. cap. 3. sine labe, Durand. lib. 4. cap. 36.*

3 *Pro Ecclesia tua sancta.*] *Tua* habet emphasim ad mouendum Deum, *Durand. loc. cit. Orthodoxis*, hoc est, re-ctæ gloriæ hominibus nullo errore deprauatis, *Alcuin. Florus, & Biel. lect. 24.*

4 *Vel qui tibi offerunt.*] Non modò Sacerdotes, sed etiam qui votis & oratione cooperantur, *Innocent. supra;* & qui eleëmofynam pro Missa dederunt,

aut alio modo celebrari curarunt, *Azor. lib. 10. cap. 36. quæst. 13.*

5 *Et incolumitatis suæ.*] Pro corporali sanitate precamur, *Alcuin. & Innocent.*

6 *Reddunt vota suæ.*] Vota sua fidei & deuotionis, quæ sunt in libertate arbitrij, & idèd sua, *Innocent.*

7 *Communicantes.*] In Communione Sanctorum valet Sacrificium, *Innoc. sed Microl. cap. 12.* ex interpositione verborum, quæ fit in Festis quibusdam, colligit, non significari hic communionem Sanctorum qui sunt in cælo, sed communionem Catholicorum fidelium.

8 *Oblationem seruitutis nostræ.*] Id est Cleri; & est patriæ, quæ soli Deo debetur, *Odo Camer.*

9 *Et cunctæ familiæ.*] Id est totius assistentiæ collectæ, *idem Odo.* totius Ecclesiæ, *Florus.*

10 *In electorum tuorū iubeas grege numerari.*] Vt annumeretur cum electis secundum præsentem iustitiam, vt habeat

habeat gratiam : nam alioquin certus est electorum numerus, *Biel. lect. 33.*

11 *Adscriptam.*] In numerum placitorum sibi receptam esse velit Deus, *Alcuin.* Adscribat & numeret inter grata, *Azor. supra cap. 37.*

12 *Ratam.*] Certam, permanentem, mutata substantia corruptibili in incorruptam, *Odo.*

13 *Rationabilem.*] Ut hominem verum pro hominibus offeramus, *Odo.*

14 *Acceptabilem.*] Quæ omnino placeat Deo, *idem.*

15 *Venerabiles manus suas.*] Venerationis mentione attentior fit Sacerdos ad opus futurum, *Card. Puccius Homil. 5. de Sacrific. Corporis Christi.*

16 *Elevatis oculis in calum.*] Omittunt Euangelistæ, sed Apostoli tradiderunt, *S. Thom. 3. par. quest. 83.*

17 *Gratias agens.*] Inde Eucharistia dicta, id est gratiarum actio.

18 *Benedixit.*] Ac deinde fregit, deditque discipulis, non enim fregit, & postea dixit, *Hoc est Corpus meum;* hæc enim est sententia communior Theologorum, *S. Thom. 3. par. quest. 78. artic. 1. ad 1. Biel. lect. 36.* & ita intelligendi sunt etiam Euangelistæ per postpositionem verborum locuti; & nos consecramus, frangimus, distribuimus, ait *Bessarion Card.*

19 *Ex hoc omnes.*] Tradidisse hæc verba Apostolos credimus, quamvis Euangelistæ omiserint; ut omnes unum sint.

20 *Et hunc præclarum Calicem.*] Fit allusio ad Psalm. 22. *Calix meus inebrians quam præclarus est!* *Florus sup.*

21 *Hic est enim Calix sanguinis mei, &c.*] Omnia verba huius formæ sunt de substantia Sacramenti, *S. Thom. 3. par. quest. 78. artic. 3.* sed *Magister Sententiarum 4. dist. 8. cum Bonavent.*

& alij docet, prima tantum verba quæ posuimus, esse de substantia formæ. *Idem habet Concil. Floren.*

22 *Novi & æterni testamenti.*] Supple confirmatio, quia per mortem Christi, & effusionem Sanguinis eiusdem novum confirmatur Testamentum; & consequenter fit immutabile, & æternum, *Durand. cap. 42.* Testamentum autem hoc loco est idem ac promissio, *Qui manducat meam carnem, &c. idem ibidem.*

23 *Mysterium fidei.*] Hoc est, Sacramentum fidei occultum, quod sola cernitur fide, *Odo Camer. interiecit Ecclesia, ut moneat, aliud esse in specie, aliud in fide, Ivo Carnot. cap. 264.*

24 *Hæc quotiescumque feceritis.*] Id sacrificaveritis, facere enim est sacrificare, *Exod. 29. Leu. 23.*

25 *In mei memoriam facietis.*] Præcisè Paulus: *Mortem Domini annuntiabitis, 1. Cor. 11.*

26 *Supra que propitio ac sereno vultu.*] Id est, propitio nobis, *Durand. lib. 4. cap. 43.* nam Deus est propitius Filio suo, qui est in Hostia, & Calice. Verba hæc ad offerentem referuntur, ut nimirum cum utilitate nostra offeratur, *Alexand. de Ales 4. parte quest. 37. de Offic. Missæ mem. 3. artic. 2.* Nominantur autem hic Abel puer, à puritate, *Florus sup. Abraham, & Melchisedech;* quorum fuerunt Sacrificia & nobiliora, & in hoc præsignando imagè propria, *Durand. d. cap. 43.*

27 *Iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui.*] Id est ministrari. Non enim petimus, ut Angeli perferant Corpus & Sanguinem in cælum; sed fidem, memoriam Passionis, vota fidelium, eo modo quo Angelus dicitur obtulisse orationem Tobia, *cap. 12. Altare*

in celo est spirituale, *vt in Apoc. dicitur.* & ex hoc loco *S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 58.* colligit, Angelorum Choros adesse Sacrificio.

28 *Nobis quoque peccatoribus.*] Plane pro seipso orat Sacerdos, *Alber. Mag.* Debet enim quemadmodum pro alijs, ita & pro seipso offerre, *Hebr. 5.* numero plurali utitur, quia Sacrificium non est vnus personæ, sed militantis Ecclesiæ: gemendo ergo illud dicat, *Amalar. lib. 3. cap. 26.*

29 *Partem aliquam & societatem.*] Partem, quia licet Deus totus detur, non tamen totaliter in celo datur Beatis. vnde Dauid: *Dominus pars hereditatis meæ, Psal. 15.* & item, quia datur secundum differentiam meritorum, *ex Innocent. III. lib. 5. cap. 8.*

30 *Cum tuis sanctis Apostolis, &c.*] Ante consecrationem postulatur Sanctorum suffragium, post consecrationem eorum confortium. Bis nominantur Sancti, quasi Sacerdos indutus sit superhumerali, in quo erant no-

mina Patrum, *Stepha. Eduon. ait, vt orent pro nobis, cap. 18.*

31 *Non estimator meriti.*] Estimat merita Deus, contra Ioviniani errorem; sed precamur, vt ex sua liberalitate superaddat plura. Meritum etiam hoc loco significare potest peccatum.

32 *Semper bona creas.*] Vidit Deus quæ fecerat, & erant valde bona; eadem nunc semper creat bona, *Alcuin.*

33 *Sanctificas.*] Vt, quæ erant simplex creatura, sacra fiant, *idem.*

34 *Vinificas.*] Vt sint mysteria vitæ, *idem.*

35 *Benedicis.*] Omni benedictione caelesti, *idem.*

36 *Et præstas nobis.*] Ad fruendum, *Amalar. lib. 3. cap. 26.*

37 *Per ipsum.*] Vti per mediato-rem, *Florus.*

38 *Cum ipso.*] Tamquæ æquali, *idem.*

39 *In ipso.*] Tamquam consubstantiali, *Florus in Exposit. Missæ.* Et hæc finis Canonis esto.

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS TERTIA.

De defectibus in celebratione Missarum occurrentibus.

SACERDOS celebraturus, omnem adhibeat diligentiam, ne desit aliquid ex requisitis ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum. Potest autem defectus contingere ex parte materiae consecrandæ, & ex parte formæ adhibendæ, & ex parte ministri conficientis. Quidquid enim horum deficit, scilicet materia debita, forma cum intentione, & Ordo Sacerdotalis in conficiente, non conficitur Sacramentum. Et his existentibus, quibuscumque alijs deficientibus, veritas adest Sacramenti. Alij verò sunt defectus, qui in Missæ celebratione occurrentes, etsi veritatem Sacramenti non impediunt, possunt tamen aut cum peccato, aut cum scandalo contingere.

O Prima est diuisio in defectus substantiales, & in accidentales. Substantiales in tribus contingunt, vel in materia, vel in forma, vel in intentione Ministri: quæ tria sunt necessaria ad substantiam Sacramenti. Accedit verbum cum intentione ad elementum, & fit Sacramentum. Accidentales multi esse possunt, neque ad certum numerum reduci possunt.

Collegit hos defectus in Missa ex sacris Theologis, & in Missalem librum transtulit nescio quis, anno 1557. Venetijs impressum. Pij verò V. & Clementis VIII. auctoritate recognitum Opus, quis ambigat, non prodijisse tandem numeris omnibus absolutum? adiecimus nonnulla ex modernis Theologis non contemnenda.

De defectibus materiae. II.

Defectus ex parte materiae possunt contingere, si aliquid desit ex ijs, quæ ad ipsam requiruntur. Requiritur enim, ut sit panis triticeus, & vinum de vite: & ut huiusmodi materia consecranda in actu consecrationis^a sit coram Sacerdote.

Bb 3

a Sit

a *Si coram Sacerdote.*] Certus terminus huius presentie à solo Christo designari potest, ex Durando in 4. distinct. 11. quest. 6. num. 6. & Palud.

quest. 1. artic. 3. à nobis autem est moraliter diiudicandus ex humano more, quo dicitur res presentis, & ex usu Ecclesie.

De defectu panis. III.

1. b **S**I panis non sit triticeus, vel sit triticeus, c admixtus sit granis alterius generis in tanta quantitate, ut non maneat panis triticeus, vel sit aliqui corruptus, non conficitur Sacramentum.

b *Si panis non sit triticeus.*] Vult esse triticeum Conc. Florent. in Decreto Eugen. ubi definitur necessaria materia Sacramenti; quidquid dicat Caietan. ibi loqui de necessitate precepti. vide Suarez. disp. 44. sect. 1. part. 3. quest. 5. tum quia figura veteres sub tritico data sunt; tum quia hic est panis communiter ad usum hominum; tum quia ita decet, ob excellentiam tanti Sacramenti. Vbi verò dubitatur esse triticeus, ne adhibeatur, ex

Alano lib. 1. de Eucharistia cap. 11. Sclica, seu secala, probabilius negatur esse triticum in Lombardia, Bonac. disput. 4. quest. 2. pun. 1. numero 2.

c *Admixtus sit granis alterius generis, &c.*] Hæc doctrina est S. Thomæ 3. par. quest. 74. artic. 3. ad 3.

Sed, quid si panis confectus sit ex amylo? S. Thom. ibidem negat, quia amyllum fit ex tritico corrupto. Vide falius Suarez. disp. 44. sectione 2.

2. *Si sit confectus de aqua rosacea, vel alterius distillationis, dubium est, an conficiatur.*

Negat S. Thom. artic. 7 ad 3. supra. affirmat Caiet. ibidem.

3. *Si cæperit 1 corrumpi, sed non sit corruptus, similiter 2 si non sit azymus, secundum morem Ecclesie Latine, conficitur, sed 3 conficiens graviter peccat.*

Prima pars propositionis est sancti Thom. sup. artic. 3. ad 4. Altera est Conc. Florent. & communis. Tertia pars est item communis, de Celebrat. Miss. cap. Litteras. An verò detur casus, quòd possit Latinus in Ecclesia Græca

consecrare in fermentato licet, vide Suarez ubi supra sect. 3. in fermentato numquam licet apud Latinos, etiam si virgeat necessitas alicuius in periculo mortis, Suarez sect. 3. in fine, Vnum verò.

4. *Si Celebrans ante consecrationem adverterit Hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa Hostia, aliam ponat, & facta oblatione, a saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desinit.*

d Saltem

¶ *Saltem mente concepta.*] Ex quo non est necesse eam eleuare ante oculos super Patenam, neque facere cum ea, vel super ea signum Crucis, vt fecit

in oblatione Hostiæ: sed eam simpliciter deponat super Corporale, si id aduerterit inter oblationem Calicis & consecrationem.

5 Si id aduerterit post consecrationem, etiam post illius Hostiæ sumptionem, posita alia, faciat oblationem vt supra, & à consecratione incipiat, scilicet ab illis verbis, *Qui pridie quàm pateretur, & illam priorem si non sumpsit, & sumat post sumptionem Corporis & Sanguinis, vel alij sumendam tradat, vel alicubi reuerenter conseruet.* Si autem sumpserat, nihilominus sumat eam quam consecrauit: quia præceptum de perfectione Sacramenti maioris est ponderis, quàm quòd à ieiunio sumatur.

e Oblationem vt supra.] Id est, saltem mente concepta.

f A consecratione incipiat.] Est communis sententia.

g Sumat post sumptionem, &c.] Ad cau-

telā sumat, aut ob reuerentiā conseruet.

h Si autem sumpserat, &c.] Ratio addita communis est apud Theologos. *Lege Suar. 3. part. disp. 75. sec. 6. ex S. Thom. ibid. quest. 83. art. 6. ad 4.*

6 Quòd si hoc contingat post sumptionem Sanguinis, apponi debet rursus nouus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione, vt supra, Sacerdos consecret incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie,* ac statim sumat utrumque, & prosequatur Missam: ne Sacramentum remaneat imperfectum, & vt debitus seruetur ordo.

i Ac statim sumat utrumque.] Si ne eleuatione, vt ostendat populo; omittis quæ sequuntur in Canone vsque ad sumptionem inclusiue, ne populus, si fieri potest, cognoscat erratum esse.

l Debitus seruetur ordo.] Iuxta *Conc. Tolet. VII. cap. 1. vel 2. secundum alios.* Ordo verò est, vt corpus prius præexistat, antequam ex eo fundatur sanguis: in Calice namque repræsenta-

tur effusio Sanguinis; ergo Hostia, in qua Corpus Christi est ex vi verborum, debet consecrari prius.

Suar. tamen loco citato tenet, non esse ita necessarium hunc ordinem necessitate Sacramenti, sed tantummodo necessitate præcepti: nam consecrata Hostia post Calicem, statim repræsenteratur Sanguis distinctè à Corpore Christi: quòd sufficere videtur ad integritatem Sacrificij.

7 Si Hostia consecrata dispareat, vel casu aliquo, vt vento, aut miraculo, vel ab aliquo animali accepta, & nequeat reperiri, tunc altera consecretur, ab eo loco incipiendo, *Qui pridie quàm pateretur, facta eius prius oblatione, vt supra.*

m Aut

m Aut miracula.] Miraculum est à Deo solo, qui videtur tunc acceptare Sacrificium eo modo oculis nostris imperfectum; & idè non est in rigore necesse vt alia Hostia consecretur. ita *S. Tho.* 3. par. quæst. 82. art. 4. ad 3.

vbi tamen consulit, vt iteratò consecratur, & hoc habet Rubrica, vt tutius & securius in reliquis casibus huius Rubricæ præceptum est, non consilium, ad integritatem Sacrificij, *Suar.* 3. par. disp. 85. sect. 1. Quinto.

De defectu vini. IV.

1 **S**i vinum sit factum penitusⁿ acetum, vel penitus putridum, vel S^o de uuis acerbis, seu non maturis expressum, vel ei admixtum tantum aqua, vt vinum sit corruptum, non conficitur Sacramentum.

n Acetum.] Non fit Sacramentum, *sanctus Thom.* 3. par. quæst. 74. artic. 5. ad 1.

etus Thom. *ibid.* ad 3. vinum ex aqua miraculosum est apta materia, *Henriq.* lib. 8. cap. 12. & vinum etiam congelatum, *Suar.* disp. 45. sec. 1.

o De uuis acerbis, &c.] Habet san-

2 Si vinum cæperit^p acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel mustum de uuis tunc expressum, vel non fuerit^r admixta aqua, vel fuerit admixta^t aqua rosacea, seu alterius distillationis; conficitur Sacramentum, sed conficiens grauiter peccat.

p Acescere.] Fit Sacramentum, cum peccato tamen, *sanctus Thomas* supra ad 2.

præcepto stat quoque præceptum Christi, qui neque voluit aquam de necessitate Sacramenti, *Suar.* loco cit.

q Mustum de uuis tunc expressum.] Est Iulij Papæ, de *Consecr.* Dist. 2. cap. Cum omne crimen. & ex necessitate conceditur; sed abstinendum est omnino, ob irreuerentiam & indecentiam, ait *Suar.* loco citato disp. 45. sect. 1.

[*Aqua rosacea.*] Conficitur Sacramentum; quia aqua non est de necessitate Sacramenti: sed peccaret contra præceptum negatiuum, de non miscendo aliquid in materia Sacramentorum, præter Christi institutionem, & consuetudinem Ecclesiæ, *sanctus Thom.* quæst. 74. artic. 7. ad 3.

r Admixta aqua.] Misceri aqua vinum, est de præcepto Ecclesiæ tantum, *Trident.* Sessio 22. cum quo

3 Si celebrans ante consecrationem Sanguinis, quamuis post consecrationem Corporis, aduertat aut vinum, aut aquam, aut vtrumque non esse in Calice, debet statim apponere vinum cum aqua, & facta oblatione vt supra, consecrare, incipiendo ab illis verbis, Simili modo, &c.

4 Si post verba consecrationis aduertat vinum non fuisse positum, sed aquam; deposita aqua in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in Calice, & consecret, resumendo à verbis prædictis, Simili modo.

- 5 Si hoc aduertat post sumptionem Corporis, vel huiusmodi aqua; apponat aliam Hostiam iterum consecrandam, & vinum cum aqua in Calice, offerat utrumque, & consecret, & sumat; quamuis non sit ieiunus. Vel, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad euitandum scandalum poterit apponere vinum cum aqua, & facta oblatione ut supra, consecrare, ac statim sumere, & prosequi cetera.

Prima pars Rubricæ posterioris est *S. Thomæ 3. part. quæst. 83. art. 6. ad 2.* altera verò pars est *Soti 4. distinct. 13. quæst. 2. artic. 6. ad 4.* cuius eadem ferè sunt verba Rubricæ; item *Navarri cap. 25. num. 21.* & est magis practica.

[*Quamuis non sit ieiunus.*] Ita *Sanctus Thom. loc. cit. art. 6. ad 2.* addit *Angelus cum Silu. si Sacerdos, dum in ore*

habet potum, priùs quàm deglutiat, sentiat non esse vinum, non debet consumere, sed in Calicem emittere, & post Sanguinis sumptionem illum resumere: sed moraliter est difficillimum, & idè sine scrupulo potest deglutire primum, & consecrare, & sumere secundum. ita *Suarez loco cit. disp. 85. sect. 1. ad primam confirmationem.*

- 6 Si quis percipiat ante consecrationem, vel post consecrationem, totum vinum esse acetum, vel aliàs corruptum, idem seruetur quod supra, ac si deprehenderet non esse positum vinum, vel solam aquam fuisse appositam in Calice.

Eadem est ratio deficientis materiæ ad Sacrificium integrum: si tamen Sacerdos pergat in Missa, & ex ignorantia, vel inopinati casus per-

turbatione non obseruet, non per hoc mortaliter peccat, ex *Navar. cap. 25. Man. num. 91. & Sæ verbo Missa. num. 31.*

- 7 Si autem Celebrans ante consecrationem Calicis aduertat, non fuisse appositam aquam, statim ponat eam, & proferat verba consecrationis. Si id aduertat post consecrationem Calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti.

Prima pars est manifesta. Adde tantùm, esse benedicendam aquam de more. Secunda pars est *S. Thom. loco*

cit. art. 6. ad. 4. Ne, inquit, sequatur corruptio Sacramenti pro aliqua parte: quod docuerat *q. 77. art. 8.*

- 8 Si materia, quæ esset apponèda, ratione defectus vel panis, vel vini, non posset vllomodo haberi: si id sit ante consecrationem Corporis, vltèrius procedi non debet: si post consecrationem Corporis, aut etiam vini, deprehenditur defectus alterius speciei, altera iam consecrata, tunc si nullo modo haberi possit, procedendum erit, & Missa absol-uenda, ita tamen, ut pratermittantur verba & signa quæ pertinent

Cc

ad

ad speciem deficientem. Quòd si expectando aliquamdiu haberi possit, expectandum erit, ne Sacrificium remaneat imperfectum.

Si nullo modo haberi possit. Imò si difficillimo modo haberi possit, & notabilis inde oriretur offensus populi, Missa absoluenda erit absque materia deficiente, siue Hostiæ, siue vini; quia maioris est vinculi Ius naturale quàm diuinum scriptum, aut posituum, *Azor. lib. 10. cap. 35. quæst. 6.*

An verò Summus Pontifex possit relaxare Ius diuinum ad effectum, vt Sacerdos ob ingentem necessitatem in solo pane sine vino sacrificet? *Azor. lib. 10. cap. 19. quæst. 3. vers. Secundum est.* putat probabilem affirmatiuam sententiam, ob publicam necessitatem, & grauem. Probabiliorem negatiuam docet *Suar. disp. 43. sect. 4.*

Quæri potest in prædictis casibus de aqua, quæ, ob breuissimum tempus ab infusione eiusdem in Calicem vsque ad Calicis consecrationem, non potest conuerti in vinum, vt aliàs dicitur, An remaneat aqua mixta spe-

ciebus vini; an verò & ipsa statim immediate transubstantietur in Sanguinem Christi? sed, quidquid sit de conuersione aquæ in vinum, de qua disputant Philosophi, quam tamen affirmant SS. Patres & Theologi Scholastici, si ob angustiam temporis non fiat conuersio, non putamus absurdum, quòd remaneat aqua substantialiter aqua, cum non sit neque materia, neque commateria immediata Sacramenti; sed ea solùm infunditur ad mysterium vnionis populi cum Christo, vt suo loco diximus. Neque idè adoramus aquam, sed Christum sub specie vini aqua permixti: sicuti neque si cadat in Calicem musca, eam dicimur adorare. Scripsere de hac re fusiùs Paulus Aresius Episcopus Derthonensis, & in oppositam sententiam Hyacinthus Petronius Magister sacri Palatii, nunc Episcopus.

De defectibus formæ. V.

Defectus ex parte formæ possunt contingere, si aliquid desit ex ijs qua ad integritatem verborum in ipsa consecratione requiruntur. Verba autem consecrationis, quæ sunt forma huius Sacramenti, sunt hæc: *Hoc est enim corpus meum. Et, Hic est enim calix Sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Si quis autem aliquid diminueret, vel immutaret de forma consecrationis Corporis & Sanguinis, & in ipsa verborum immutatione verba idem non significarent, non conficeret Sacramentum. Si verò aliquid adderet quod significationem non mutaret, conficeret quidem, sed grauissimè peccaret.*

Notanda est hoc loco singularis doctrina *Suar. 3. par. disp. 85. sect. 1. Secundo.* quòd si contingat defectus ef-

fentialis in formâ, vel in altera, vel in vtraque, nempe cum mutatione sensus verborum consecrationis, iteranda est conse-

consecratio, vt perficiatur Sacrificium; & si contingat id cognosci post summptionem Corporis, vel speciei non ritè consecratæ, iteranda est item talis consecratio, apposita materia quæ non fuit consecrata, *iuxta Rubric. sup. tit. 4. num. 5. & titulo 3. num. 6.* quia eadem est ratio ineptæ materiæ, & materiæ sine forma. Imò etiam, si id contingat fieri ex malitia ministri mutantis formam, vel non habentis intentionem, nihilominùs debet post summptionem supplere defectum, pœnitendo de priori culpa quam commisit, & reuerenter supplendo, vt dictum est.

2. Si Celebrans non recordetur se dixisse ea quæ in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. ^a Si tamen certò ei constet, se omisisse aliquid eorum quæ sunt de necessitate Sacramenti, id est, formam consecrationis, seu partem, resumat ipsam formam, & cetera prosequatur per ordinem. 3. Si verò valde probabiliter dubitat, se aliquid essentielle omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione. 4. Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius.

Prima pars est *sancti Thom. sup. artic. 6. ad 5.* Altera pars est *eiusdem ibidem.* Sed cum hîc dicatur, resumat ipsam formam, quid resumendum erit? sanè verba ea tantùm, quæ suprâ *num. 1. huius tituli* posita sunt tamquam essentialia formæ, quidquid dicant *Ang. Palud. & Scotus.* ita *Suar. loc. citato.* In tertia parte Rubricæ, quæ est communis, eo mo-

Quòd si defectus accidat in vtraque specie, & iam vtramque sumpsit, non est quòd suppleat; quia Sacrificium nullum fuit, sed totum fictum; & eo casu nullum est præceptum de faciendò vero Sacrificio, neque de supplendo quod non est inceptum, neque ex parte: & obligat tunc aliud præceptum de non sacrificando, fracto ieiunio.

Porro *S. Thom. q. 78. art. 3.* vult, excepto enim, omnia verba formarum prædictarum esse de essentia Sacramenti; communior autem antiquorum sententia est, ea non esse. Vide *Suar. disp. 60. sect. 1.*

do tollitur dubium, & periculum iterandi consecrationem super materiam consecratam. Quarta pars patet, & confirmat secundam partem huius Rubricæ, de non resumendo, nisi essentialia formæ.

Ceterùm non est necesse in prolatione formæ, vt sonus verborum attingat Hostiam, vel Calicem, *Suar. disp. 45. sect. 5.*

De defectibus Ministri. VI.

Defectus ex parte Ministri possunt contingere quoad ea quæ in ipso requiruntur. Hæc autem sunt: In primis intentio, deinde dispositio animæ, dispositio corporalis, dispositio vestimentorum, dispositio in ministerio ipso, quoad ea quæ in ipso possunt occurrere.

Diuisio in has quinque species dici debeat essentialis, reliquæ accidentales ea est, ut prima tantum

De defectu intentionis. VII.

1 Si quis non intendit consecrare, sed delusorie aliquid agere. **2** Item si aliqua Hostia ex obliuione remaneant in Altari, vel aliqua pars vini, vel aliqua Hostia lateat, cum non intendat consecrare nisi quas videt. **3** Item si quis habeat coram se undecim Hostias, & intendat consecrare solum decem, non determinans, quas decem intendit: in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio. **4** Secus, si putans quidem esse decem, tamen omnes voluit consecrare, quas coram se habebat: nam tunc omnes erunt consecratae: atque ideo quilibet Sacerdos talem semper intentionem habere deberet, scilicet consecrandi eas omnes, quas ante se ad consecrandum positas habet.

Prima pars sacrilegium enormissimum continet: & si fictionis poeniteat ante sumptionem, potest resumere formam, non ex vi precepti perficiendi Sacrificium, quod nondum incepit, sed ex vi precepti non fingendi fallum in hoc ministerio, & consequenter non perseverandi in fictione, nec sumendi potum & cibum per modum Sacramenti, quod non est, nec dandi alijs occasionem ado-

randi merum panem & vinum. post sumptionem vero ficti Sacramenti seruetur quod diximus supra ex *Suar. tit. 5. num. 1.* Altera pars nullam habet difficultatem. In tertia *Maiores distinct. 11. q. 2. Durand. q. 7. & communiter* concordant; quia non est maior ratio, cur ista vel illa sit consecrata. Quarta pars manifestè sequitur; quia materia est determinata intra terminum intentionis.

2 Si Sacerdos putans se tenere vnā Hostiam, post cōsecrationem inuenit fuisse duas simul iunctas, in sumptione sumat simul vtramque. **2** Quod si deprehendat post sumptionem Corporis & Sanguinis, aut etiam post abluionem, reliquias aliquas relictas consecratas, eas sumat, siue parue sint, siue magna, quia ad idem Sacrificium spectant.

In prima parte, quæ est *Auctorum paulo supra citat.* ratio ea est, quia ambæ sunt consecratae; cum illud putans dicat tantum priuatam deceptionem, quæ non tollit intentionem debitam, quæ esse debet, & moraliter est circa hanc præsentem materiam, *Suar. disput. 43. sect. 6.* Secunda pars

est *Soti 4. dist. 12. q. 1. art. 8.* qui tamen distinguit particulas in paruas & magnas, atque has vult in Pyxide asseruari; contra quem *Azor. lib. 10. c. 30. quest. 1.* qui cum Rubrica concordat, sublata omni distinctione; ea nimirum ratione, quia eæ omnes reliquæ sunt Sacrificij, vnde & addit, sumendas esse

esse statim, alioquin post notabile temporis interuallum elapsum, censetur Sacrificium absolutum, & proinde particulæ non sumerentur vt reliquiæ, sed per se: quod facere non li-

cet. *Tabiena* concedit absolutè v. *Missa. num. 42.* eas posse sumi, & sumendas esse, nulla habita distinctione reliquiarum, neque temporis, dummodò pertineant ad eandem Missam.

- 3 *Si verò relicta sit Hostia integra consecrata, eam in tabernaculo cum alijs reponat: si hoc fieri nequit, sequenti Sacerdoti ibi celebraturo, in Altari supra Corporale decenter opertam, sumendam vnà cum altera quam est consecraturus, relinquat: vel si neutrum horum fieri possit, in ipso Calice seu Patena decenter conseruet, quousque vel in tabernaculo reponatur, vel ab altero sumatur: quòd si non habeat quomodo honestè conseruetur, potest eam ipsemet sumere.*

Est casus euentu difficilis; si tamen accidat, optimè Rubrica docet, secu-

ta Sotum, de particulis magnis seruandis, vt suprà.

- 4 *Si intentio non sit actualis in ipsa consecratione propter euagationem mentis, sed virtualis, cum accedens ad Altare intendat facere quod facit Ecclesia, conficitur Sacramentum, etsi curare debet Sacerdos, vt etiam actualem intentionem adhibeat.*

Quod hîc dicitur de ordinaria materia consecranda in Missa, intellige etiam, quando plures particulæ ponuntur super Altare, vt consecrentur, & in actuali consecratione non recordatur illarum Sacerdos, sed eius tantùm quam in manibus habet; tunc enim omnes sunt consecratæ, *Angel. in verbo Euchar. num. 27. Nauar. cap. 25 num. 91.* debent tamen esse præsentés intra Aram, non extra eam, inquit *Suarez disput. 43. sectione 6.* aliàs non æstimaret illas consecratas esse; sicut etiam existimat, id totum in Calice consecratum esse, quod per modum continui in eo continetur: guttæ verò quæ sunt extra Calicem,

aut intra, sed separatæ à toto, verisimilius putat quòd non sint consecratæ, neque intentione virtuali intentæ. & eò magis erunt consecratæ particulæ positæ in Pyxide, vbi aliæ adsunt aliàs consecratæ, *iuxta placitum Possenini de Officio Curati cap. 2. num. 20.* quod tamen prohiberem fieri. Certè si fiat, genuflexiones plures addendæ erunt ab Offertorio ad Communionem; neque circulus perficiendus erit ad *Orate fratres*, propter consecratas particulas in illa Pyxide.

Item, si Pyxis non aperitur tempore consecrationis ex obliuione, fit tamen consecratio, *ex Suarez disp. 43. sect. 5.*

De defectibus dispositionis animæ. VIII.

1 **S**I quis suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel aliàs canonicè impeditus, celebret; conficit quidem Sacramentum, sed gravissimè peccat, tam propter Communionem, quam indignè sumit, quam propter executionem Ordinum, quæ sibi erat interdicta.

Nota, quòd valor ille Missæ, qui est ex parte precù Ecclesiæ, omnino perditur, ex *S. Thom. q. 82. art. 7. ad 3.* quia Ecclesia nō intendit orare nomine suo, ore præcisorum ab ea per excommu-

nicationem notoriam. Fufius *Suar. disp. 77. sect. 2.* Quòd si immineat mortis, infamiæ aut scandali periculum, poterunt prædicti cum contritione celebrare, *Azor. lib. 10. c. 31. q. 6.*

2 Si quis habens copiam Confessoris celebret in peccato mortali, graviter peccat.

3 Si quis autem in casu necessitatis, non habens copiam Confessoris, in peccato mortali absque contritione celebret, graviter peccat. Secus si conteratur: debet tamen, cum primùm poterit, confiteri.

4 Si in ipsa celebratione Missæ Sacerdos recordetur, se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi, & satisfaciendi.

5 Si recordetur, se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum: similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem. Ante consecrationem autem in supradictis casibus, si non timetur scandalum, debet Missam inceptam deserere.

Supradicta fundantur in verbis sancti Pauli 1. Corinth. 11. Probet autem seipsum homo, &c. & in Decretis Concilii Trident. Sess. 13. c. 4. & can. 11. lege *Suar. 3. par. disput. 63. sect. 3.* nam Concil. Trident. ponit duas circumstantias, quæ debent concurrere, ut liceat celebrare sine Confessione. *Necessitate, inquit, urgente, & modò desit copia Confessoris.*

Necessitas vrgens in his casibus erit; Primò, absolventi inchoatum iam Sacrificium, ut perficiatur. Item necessitas alterius in periculo mortis existentis; pro quo communicando

facienda est Missa. Item, si omitendo Missam scandalum oriretur; dico scandalum, non autem quædam admiratio populi, quæ, ex *Corduba quest. 142. citante alios*, non sufficit. Item, quando tenetur ex officio facere Sacrum; quam causam præsertim indicat Tridentinum. Necessitas igitur attendatur, non commoditas, ex *Suar. ibidem sect. 4.*

Inopia verò Confessoris dicitur esse, quando verè non adest qui absolvere à peccato mortali possit, quo reus est Sacerdos celebraturus; vel longiùs abest quam adiri commodè queat. Item,

Item, quando, etiam si adsit Confessor, timetur verè de eo, quòd ob non seruatum sigillum, aut aliam ob causam, graue damnum sequeretur celebraturo. ita *Silu. verbo Confessio* 1. §. 2. tamen confiteatur alia peccata, tacito tautum eo, in quo est periculum. ita *Maior* 4. *dist.* 17. *quest.* 5. & *Nauar.* *cap.* 7. *num.* 6. Sicut etiam idem facere debet, si reseruatum casum habeat, neque adire potest Episcopum, neque obtinere absolutionem. Porro contritionem esse necessariam, omnes fatentur ex *Trident.* *suprà cit.* ibi: *Sibi contritus videatur.*

Quid autem agendum erit ante consecrationem? Si ante inchoatam Missam recorderetur se esse in peccato, confiteatur, etiam si oporteat exui sacris vestibus, *Scor. d.* 9. *quest.* 1. quia sacra actio non est incepta. citra scan-

dalum intellige, vt etiam in sequentibus. Si Missa est inchoata, & facillè potest Confessor accedere ad Altare, fiat, *Bonau.* 4. *d.* 13. *Siluest. v. Euchar.* 2. *quest.* 6. quia illa pars Missæ est extrinseca Sacrificio, & potest interrumpi, sicut per Concionem, oblationem populi, &c.

At *S. Thom. quest.* 83. *artic.* 6. *ad* 2. dicit, tutius esse relinquere Missam, maximè in casu excommunicationis (quem sequitur Rubrica) vbi tamen indicat, non esse præceptum, sed consilium, deserere inceptam Missam, dum dicit, *tutius esse.* & *sanctus Bonauentura supra* negat, deserendam esse Missam; negatque, teneri Sacerdotem discedere ab Altari vt confiteatur. Debet autem, cum primùm poterit, confiteri, ex *Concilio Tridentino locò citato.*

De defectibus dispositionis corporis. IX.

1 **S**I quis non est ieiunus post mediam noctem, etiam post sumptionem solius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicina, & in quantumcumque parua quantitate, non potest communicare, nec celebrare.

Est doctrina *sancti Thomæ* 4. *part.* *quest.* 80. *art.* 8. *ad* 4. ex *Conc. Africano cap.* 8. *Carth. III. cap.* 29. & *cap.* 48. vbi asseritur, in Concilio Nicæno fuisse hanc eandem consuetudinem sumendi Eucharistiam ante omnem cibum confirmatam: non aiunt, institutam; quia manabat ab Apostolis. *Clemens Epist.* 2. dicit, se à *S. Petro* hoc

accepisse. Neque verò etiam, vt detur Viaticum agrotò, poterit non ieiunus celebrare; contra *Maiorem*, *Azor.* *cap.* 30. & *Suar. sect.* 5. lege *Suar. disp.* 68. *sect.* 3. & 4. De quauis minima quantitate cibi aut potus expresse loquitur *Concilium Tolet. VII. cap.* 2. imò & de papyro traiecto & ciecto, docet *idem Suar. ibidem.*

2 Si autem ante mediam noctem cibum aut potum sumpserit, etiam si postmodum non dormierit, nec sit digestus, non peccat, sed ob perturbatione mentis, ex qua deuotio tollitur, consulitur aliquando abstinendum.

Hæc *S. Thom. ibidem ad* 5.

3 *Si reliquia cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ. Idem dicendum, si lauando os, deglutiatur stilla aquæ præter intentionem.*

Ita S. Thom. *ibidem* ad 4. qui vult, quantitatem vini vel aquæ esse valde parvam, vt permisceatur salivæ inseparabiliter. vnde in Rubrica *stilla aquæ* nominatur. Notat *Suar. sect. 4.* necessarium esse, vt manducatio præcesserit mediam noctem: nam si aduertat Sacerdos post mediam noctem, habere in ore reliquias cibi, & eas ex certa scientia deglutiatur, violat ieiunium naturæ necessarium ad Communionem, ex *Palud. 4. dist. 8. art. 2. num. 21.* expuantur igitur potius quàm traiiciantur.

Duo tamé non ieiuno Sacerdoti conceduntur. Primû, vt possit sumere particulas siue à se siue ab alio consecratas, si nequeant conseruari sine maiori

irreuerentia: quia ieiunium est ad reuerentiam sine præiudicio maioris irreuerentiæ; & præsertim, si timeatur incurfus hostium, *Bonac. cum alijs disp. 4. quest. 6. pun. 2.* qui etiam addit, quod licet multo tempore se detinuerit Sacerdos in distribuenda Eucharistia, potest adhuc tamen reliquias fumere, & vasa purificare, si distribuatur coniunctim cum Missa. Alterum est ad supplendum Sacrificium; de quo mox dicemus *tit. 10. num. 3.* Concedit *Toletus lib. 2. cap. 1. num. 2.* celebrationem illi, qui omnino immemor cibi sumpti aut potus, recordatur deinde post consecrationem, se non esse ieiunum; ac etiam ante consecrationem, si scandalum imminet.

4 *Si plures Missas in vna die celebret, vt in Natiuitate Domini, in vnaquaque Missa abluat digitos in aliquo vase mundo, & in vltima tantum percipiat purificationem.*

Prohibemur de *Celebr. Miss. cap. Ex parte.* ab Innocen. III. in priori Missa sumere Calicis abluionem; quamuis non sumi soleat ob nutritionem, sed ob reuerentiam Sacramenti: quare, si in prima Missa sumitur ablutio, imò aqua per errorem pro vino consecrata, frangitur ieiunium, & alia Missa celebrari non potest.

Nota ea verba, *in aliquo vase mundo*, non in Calice Missæ, ne vinum

ablutionis sit deinde materia consecrationis. Ceterum ipsamet ablutio digitorum si non sumatur à Celebrante in tertia Missa, sumi debet ab alio qui sit ieiunus, ob reuerentiam fragmentorum, quæ fortasse ibi sunt corrupta; vel in Sacarium fundenda erit. quod etiam nota pro ablutione digitorum, quæ fit in ordinaria Communionem populi extra Missam.

5 *Si præcesserit pollutio nocturna, quæ causata fuerit ex præcedenti cogitatione quæ sit peccatum mortale, vel euenerit propter nimiam crapulam, abstinendum est à Communionem & celebrationem, nisi aliud Confes-*

Confessario videatur. Si dubium est, an in precedenti cogitatione fuerit peccatum mortale, consulitur abstinendum, extra tamen casum necessitatis. Si autem certum est, non fuisse in illa cogitatione peccatum mortale, vel nullam fuisse cogitationem, sed euenisse ex naturali causa, aut ex diabolica illusionem, potest communicare & celebrare; nisi ex illa corporis commotione tanta euenit perturbatio mentis, ut abstinendum videatur.

Est sancti Thom. 3. par. quest. 80. art. 7. qui ferè totum hausit ex S. Gregorio in Epistola ad August. Anglorum Episc. Sed pollutio, etiam voluntaria, per confessionem purgata non impedit, nisi ob congruentiam.

De defectibus in ministerio ipso occurrentibus. X.

Possunt etiam defectus occurrere in ministerio ipso, si aliquid ex requisitis ad illud desit: ut, si celebretur in loco non sacro, vel non deputato ab Episcopo, vel in Altari non consecrato, vel tribus mappis non cooperto: si non adsint luminaria cerea: si non sit tempus debitum celebrandi, quod est ab aurora usque ad meridiem, communiter: si Celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit: si omittat aliquid ex vestibus sacerdotalibus: si vestes sacerdotales & mappa non sint ab Episcopo vel ab alio hanc habente potestatem benedicta: si non adsit clericus, vel alius deserviens in Missa, vel adsit qui deservire non debet, ut mulier: si non adsit Calix cum Patena conueniens, cuius cuppa debet esse aurea, vel argentea, vel stannea, non area, vel vitrea: si Corporalia non sint munda, qua debent esse ex lino, nec serico in medio ornata, & ab Episcopo vel ab alio hanc habente potestatem benedicta, ut etiam superius dictum est: si celebrat capite cooperto sine dispensatione: si non adsit Missale, licet memoriter sciret Missam, quam intendit dicere.

Numerantur hinc quatuordecim casus grauiores, in quibus ut plurimum accidit peccatum mortale, si fiat contra regulas hoc loco significatas; de quibus nos egimus supra in prima part. Rubricarum tit. 20. & secunda part. tit. 1. & 2. nisi excuset ignorantia, vel oblitio, &c. Azor. lib. 10. cap. 29. quest. 6. Et ratio est, quia Concilium Tridentinum Sess. 22. & Pius V. initio Missalis hoc tradit,

ut secundum ritum, normam & modum à se traditum Missam decantent omnes, ac legant. Vnde non licet mutare hunc ordinem Missae; non dico mutare Missam, & eam dicere alterius diei quam in Missali praescribatur, ut notat Suar. 3. part. disput. 83. sect. 3. sed mutare omitendo aliquid, quod pertinet ad integrum Missae ritum. multo verò minus addere licet quidquam, quod expressius

D d

pressius

pressius cautum est in *Trid.* & *prædicta Bulla Pij V.*

De rebus autem, an sint benedictæ, necne, non tenetur semper interrogare

Sacerdos, *Azor. lib. 10. cap. 17. quest. 11.* quæ verò non sunt vsui amplius, comburantur, ex *Clem. Epistola 2. & Summ. stis.*

- 2 Si Sacerdote celebrante violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa: si post Canonem, non dimittatur. Si timeatur incursum hostium, vel alluionis, vel ruina loci ubi celebratur, ante consecrationem dimittatur Missa, post consecrationem verò Sacerdos accelerare poterit sumptionem Sacramenti, omisis omnibus alijs.

Ratio est manifesta, quia ante Canonem nondum est inceptum Sacrificium; post Canonem verò est perficiendum: post inchoatum scilicet Ca-

nonem, qui desinit in fine seu principio Orationis Dominicæ. Quæ de re vide supra *par. 2. tit. 10 nu. 1. pag. 159.* incipit autem Canon à *Te igitur.*

- 3 Si Sacerdos ante consecrationem grauitur infirmetur, vel in syncopen inciderit, aut moriatur, præmittitur Missa: si post consecrationem Corporis tantum, ante consecrationem Sanguinis, vel utroque consecrato id accidit, Missa per alium Sacerdotem expleatur ab eoloco, y ubi ille desijt, & in casu necessitatis etiam per non ieiunum. Si autem non obierit, sed fuerit infirmus, adeò tamen ut possit communicare, & non adsit alia Hostia consecrata, Sacerdos qui Missam supplet, a diuidat Hostiam, & unam partem præbeat infirmo, aliam ipse sumat. Si autem semiprolata forma Corporis obiit Sacerdos, quia non est facta consecratio, non est necesse ut Missa per alium suppleatur. Si verò obierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alter prosequatur Missam, & super eundem Calicem repetat integram formam, ab eo loco, Simili modo postquam cœnatum est. vel posset super alium Calicem præparatum integram formam proferre, & Hostiam primi Sacerdotis, & Sanguinem à se consecratum sumere, ac deinde Calicem relictum b semiconsecratum.

x Per alium Sacerdotem expleatur.] Ita Concil. Toler. VII. in cap. Nihil. 7. q. 1. & S. Thom. 3. par. quest. 83. art. 6. ad 1. videtur indicare Iuris esse diuini, ut tunc Sacrificium expleatur; & est probabilior sententia quàm eorum, qui id tantum concedunt ubi adest populus. Vidè *Azor. lib. 10. c. 33. quest. 1.*

y Ubi ille desijt.] Si prior inchoauerit tantummodò formam Sanguinis, alter eandem integrã proferet, *Azor. ubi supra*; si verò nesciatur ubi desierit, incipiatur à simili modo, &c. vel si consecrauit vtramque speciem, incipiatur ab *Vnde & memores.* Si dubitatur de consecratione Hostiæ, incipiat

tur

tur à Canone, *Suar. disp. 85. sect. 1.* & sub conditione mente retenta consecret, vel aliam (quod melius est) consecret Hostiam, & priorem sumat post sumptionem Sanguinis.

2 *Etiā per non ieiunum.*] *Ex eodem Concilio Toletano;* quia, inquit, ex utraque persona vnus minister Christi componitur. Vide *Suar. 3. p. disput. 66. sect. 6. cum Soto 4. dist. 13. quæst. 2. ad 6.* qui concedit *ibidem*, Sacrificium expleri posse à Sacerdote excommunicato irregularique, si cesset scandalum; quem sequitur *Suar. loco cit.*

a *Diuidat Hostiam.*] Ita conuenit, quia partem habuit ille prior in consecratione, ergo etiā in sumptione. *Suar. 3. par. disput. 85. sect. 2. ex causa rationabili concedit cum Palud. 4. dist. 12.*

quæst. 1. artic. 5. conclus. 2. & Siluest. Euchar. 2. quæst. 10. §. 7. posse dari partem Hostiæ ad communicandum laicum; quia & antiqui referuabant tertiam Hostiæ partem pro infirmis, cap. Triforme. de Consec. d. 2. Sergij. ergo & multò magis infirmo huic Sacerdoti.

b *Semiconsecratum.*] Sumat hunc Calicem ante ablutionem; qui idè dicitur semiconsecratus, quia de primis verbis consecrationis Calicis dubium est, an sufficiant pro forma. vnde etiam adorandus erit sub conditione, *Scot. 4. dist. 8. quæst. 2.*

At, dato nouo casu, quòd ille obierit post sumptionem tantum Hostiæ, tunc alter sumat tantum Sanguinem qui remansit, *Henriq. lib. 9. cap. 41. & utrique fit satis.*

4 *Si quis extra huiusmodi casus necessitatis integra Sacramenta non sumpserit, grauissimè peccat.*

Ita *Concil. Trid. Sess. 21. cap. 1. & clariùs sess. 22. fusiùs Suarez 3. par. disput. 43. sectione 3.* Integra verò Sa-

cramenta sunt utraque species, non autem quæcumque consecrauit Sacerdos, vt patet.

3 *Si musca, vel aranea, vel aliquid aliud ceciderit in Calicem ante consecrationem, projiciat vinum in locum decentem, & aliud ponat in Calice, misceat parum aquæ, offerat vt supra, & prosequatur Missam: si post consecrationem ceciderit musca, aut aliquid eiusmodi, & fiat nausea Sacerdoti, extrahat eam, & lauet cum vino; finita Missa comburat, & combustio ac lotio huiusmodi in sacrarium projiciatur. Si autem non fuerit ei nausea, nec vllum periculum timeat, sumat cum Sanguine.*

c *Offerat vt supra.*] Id est, mente concepta oblatione.

d *Si post consecrationem, &c.*] Est *S. Thom. 3. par. q. 83. artic. 6. ad 3.*

6 *Si aliquod venenosum ceciderit in Calicem, vel quod prouocaret vomitum, vinum consecratum reponendum est in alio Calice, & aliud vinum cum aqua apponendum denuò consecrandum: & 2 finita Missa Sanguis repositus in panno lineo vel stuppa tamdiu seruetur, do-*

nec species vini fuerint desiccatae; & tunc stappa comburatur, & combustio in sacrarium projiciatur.

Prima pars est *S. Thom. quest. 83. artic. 6. ad 3.* ne Calix vitæ, inquit, sit in mortem, ex quo patet sufficere, si vinum nunc consecratur ad sumptionem, non autem ad integritatem consecrationis, quæ verè facta fuit in utraque vera specie. Altera pars, vlt-

que ad combustionem stappæ, est contra *Palud. dist. 9. quest. 1. & Silu. Euch. 2. quest. 9. §. 3. & alios*, qui sacrilegium putant, species comburere, quod verum esset, si in illis Christus esset, sed exsiccatas speciebus definit ibi esse Christus.

7 *Si aliquod venenatum contigerit Hostiam consecratam, tunc alteram consecret, & sumat eo modo quo dictum est, & illa seruetur in tabernaculo loco separato, donec species corrumpantur, & corruptæ deinde mittantur in sacrarium.*

Adde hoc loco, quodd ea quæ sunt à fulmine tacta, venenata censentur, ex *Genuen. in sua praxi Neapol. cap. 49.* Qui casus accidit anno 1601. in Calice à fulmine tacto post consecrationem; & ita fuit à Doctoribus decisum.

8 *Si sumendo Sanguinem, particula remanserit in Calice, digito ad labium Calicis eam adducat, & sumat ante purificationem, vel infundat vinum, & sumat.*

Duobus ergo modis sumi potest. & primus est *Scotti 4. distinct. 8.* alter est *Siluestri verbo Eucharistia. 2. quæstione 9. & aliorum.* & patet in Parascæve, quando particula sumitur cum vino puro. Uterque à Rubrica conceditur; at secundus magis placet.

9 *Si Hostia ante consecrationem inueniatur fracta, nisi populo euidenter appareat, talis Hostia consecratur: si autem scandalum populo esse possit, alia accipiatur, & offeratur: quod si illius Hostia iam erat fracta oblatio, eam post ablutionem sumat. Quod si ante oblationem Hostia appareat confracta, accipiatur altera integra, si citra scandalum, aut longam moram fieri poterit.*

Continet Rubrica opportuna remedia, quorum ratio est manifestissima.

10 *Si propter frigus, vel negligentiã Hostia consecrata dilabatur in Calicem, propterea nihil est reiterandum, sed Sacerdos Missam proseguatur, faciendo cærimonias & signa consueta cum residua parte Hostia, quæ non est madefacta Sanguine, si commodè potest. Si verò tota fuerit*

fuerit madefacta, non extrahat eam, sed omnia dicat omittendo signa, & sumat pariter Corpus & Sanguinem, signans se cum Calice, & dicens: Corpus & Sanguis Domini nostri, &c.

e Nihil est reiterandum.] Docet Rubrica addita consona sunt casui, vt
S. Thom. sup. art. 6. ad 6. reliqua in verba respondeant actioni.

11 *Si in hieme Sanguis congeletur in Calice, inuoluatur Calix pannis calefactis: si id non proficeret, ponatur in feruenti aqua prope Altare, dummodò in Calicem non intret, donec liquefiat.*

Si fingatur casus, non posse lique- in particulas redigi, vt sumi possit;
fieri, tunc poterit digitis comminui, & Suar. disput. 85. sectione 1.

12 *Si per negligentiam aliquid de Sanguine Christi ceciderit, siquidem super terram, seu super tabulam, lingua lambatur, & locus ipse radatur quantum satis est, & abrasio comburatur; cinis verò in sacrarium recondatur. Si verò super lapidem Altaris ceciderit, sorbeat Sacerdos stillam, & locus bene abluatur, & ablutio in sacrarium projiciatur. Si super linteum Altaris, & ad aliud linteum stilla peruenerit, si usque ad tertium, linteamina ter abluantur ubi stilla ceciderit, Calice supposito, & aqua ablutio in sacrarium projiciatur. Quòd si in ipso solum Corporali, aut si in vestibus ipsis sacerdotalibus ceciderit, debet similiter abluì, & ablutio in sacrarium projici. Si in substrato pedibus panno, vel tapeto, bene abluatur, vt supra.*

Est Decretum Pij Papæ I. cap. Si per negligentiam, de Consecr. Dist. 2. & explicatur à S. Thoma supra art. 6. ad 7. Sed adde Primò, à Sacerdote tantum ea fieri debere quæ Rubrica hæc iubet, Suar. disp. 85. sect. 1. Secundò, multa esse antiquata per hanc Rubricam ex ijs quæ Pius hac de re statuerat; cuiusmodi sunt, abscissio vestium & combustio, intra Altare combustorum repositio, sumptio lotionis. Pænæ quoque non sunt in usu, & idèd in Missali omittuntur, vt notat Suarez, ibidem, quæ erunt deinceps

imponendæ arbitrio Superioris: nec ullam tenetur Sacerdos subire nisi impositam; Deo tamen satisfaciatur. Tertio, aliqua adduntur in Rubrica satis similia prædictis, de quibus non meminit Pius; vt, quando cadit super vestes Sacerdotis, pannum, & tape- te substratum.

Quid si cadat Sanguis super barbam? Barib. ab Ang. Dialog. 5. §. 713. vult eam abluì, & comburi: sed videtur sufficere, si barba pluries lauetur, cui parcendum est magis quàm tapetibus, de quibus supra.

13 *At si contingat totum Sanguinem post consecrationem effundi, si quidem aliquid vel parum remansit, illud sumatur, & de effuso reliquo Sanguine fiat, ut dictum est. Si verò nihil omnino remansit, ponat iterum vinum & aquam, & consecret ab eo loco, Simili modo postquam cœnatum est, facta prius tamen Calicis oblatione, ut supra.*

f *Vel parum.*] Sufficit ad integritatem Sacrificij.

g *Si verò nihil.*] Suppleatur, ut dictum est supra ex S. Thom. ibidem ad 3.

14 *Si Sacerdos euomat Eucharistiam, si species integræ appareant, reuenter sumantur, nisi nausea fiat: tunc enim species consecrata cautè separentur, & in aliquo loco sacro reponantur, donec corrumpantur, & postea in sacrarium projiciantur. Quòd si species non appareant, comburatur vomitus, & cineres in sacrarium mittantur.*

Regula generalis est, si species Sacramentales integræ vel in aliqua particula haberi possunt, reuenter seruandas esse, vel sumendas, quia sub eis manet Christus: & similiter fiat, ut in hac Rubrica dicitur, si à mure sumantur, aut ex Eucharistia vermes generentur. Ea verò quæ tales species contigerunt,

vel comburenda, vel purificanda sunt, iuxta prædicta, *Suar. loco cit. sect. 1.*

*Vomitur etiam potest esse, & licitè, voluntarius, quando monitus est Sacerdos de speciebus à se sumptis, quòd venenatae sint, ex Tabien. verbo *Missæ. num. 32.* eadem ratione quæ supra, *num. 6.* allata fuit.

15 *Si Hostia consecrata, vel aliqua eius particula dilabatur in terram, reuenter accipiatur, & locus vbi cecidit, mundetur, & aliquantum abradatur, & puluis seu abrasio huiusmodi in sacrarium immittatur. Si ceciderit extra Corporale in mappam, seu alio quouis modo in aliquod linteum, mappa vel linteum huiusmodi diligenter lauetur, & lotio ipsa in sacrarium effundatur.*

Patent ob reuerentiam Sacramenti hæc fieri. Quòd si fragmentum nequeat discerni, pluries linteum lauetur, non autem comburatur. *Henriq. cap. 28. num. 4. cum Sot. d. 10. quæst. 2. artic. 8.*

In casu dubio consecratae Hostiæ quæ reperitur apud veneficum, seu sacrilegum, aut circa Altare, vbi proximè fuit celebratum, aut quando particula Patenæ parti posteriori

hæreat, ita fixè (quod mihi accidit) ut subeat suspicio, de consecratis in præcedenti Missa particulis eam vnam esse posse; quid erit agendum? In hisce casibus nulla solemnitas est adhibenda luminarium, & eiusmodi, sed adoranda erit sub conditione, reseruanda in Tabernaculo, seu intra Corporale, & sumenda à Sacerdote ante Calicis ablutionem in proxima Missa, quòd si fortè sit deturpata, ut nauream

nauseam moueat, fiat vt dictum est supra num. 7.

Quod attinet ad sacrarium, de quo sępe in his Rubricis, rem & vocabu-

lum habemus apud S. Clementem Epist. 2. de Cons. Dist. 1. cap. Altare. est autem Piscina sacra, vt loquuntur alij.

16 Possunt etiam defectus in ministerio ipso occurrere, si Sacerdos ignoret ritus & carimonias ipsas in eo seruandas: de quibus omnibus in superioribus Rubricis copiosę dictum est.

Hoc loco distinctione est opus: nam si omittit aliquid de Rubricis primi ordinis, vt *Gloria in Excelsis*, *Credo*, *Commemoratio de Sancto*, & eiusmodi, & recordetur in progressu Missę, non debet repetere, nec regredi, *Silu. Missa 1. quest. 5. §. 4. & 5.* dissonum enim esset, & scandalosum potiũs. Commemorationem autem de Sancto debet addere inter Orationes secretas, & post Communionem, licet inter Collectas eam omiserit, si opportunę recordetur. inter vltimas non dicerem, si neque inter secretas dixissem; sed in sacristia post depositas vestes supplementem omitta. Si verõ loquamur de ritibus & carimonijs quę consistunt in actione Missę, de suo genere mortale est omittere; quia Concilium Tridentinum sess. 22. & Pius V. in *Bulla Missalis* expressę præcipiunt observari etiam ritus secundi ordinis; ex leuitate tamen materię, vel inaduertentia, vel obliuione, posset esse veniale, si quid omittitur: grauius autem est, si quid committitur addendo Rubricis, quod item est prohibitum. *Legę Suar. disp. 84. sect. 2.*

Non tamen addit ille contra Rubricas, qui Officium recitans aliud, Missam deinde celebrat more Ecclesię in qua celebrat; vbi fortę dicitur *Credo*, vel *Gloria*, quę non dicuntur extra eam; imõ tenetur celebrare ibidem pro ratione Festi, iuxta Regulam,

Cum fueris Romę, &c. alioquin esset alijs admirationi, si festo non interuiret in propria Ecclesia pro qualitate Festi.

Intellige quę dicimus de Missa pro omnibus approbata: nam Missę certis Regularibus concessę tantũ, puta de Sanctis Ordinis eorum, aut alijs quę non habentur in Missali Romano, non possunt ab alijs dici, nec etiam in ipsorum Regularium Ecclesijs, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 19. Nouemb. 1622. neque a Cappellanis secularibus proprijs in Ecclesijs Monialium, quę Romano non vtuntur Breuiario. Quo casu, Missam quidem Cappellani proprij recitabunt de Sancto, de quo Moniales Officium, sed cum Missali Romano, vt in Proprio de Sanctis, vel de Comuni. Eadem sacra Congregatio Rituum ita decreuit die 20. Nouemb. 1628. si nulla est Missa in Missali Romano, quę concordet cũ Officio Monialium, puta de nomine Iesu, de Spinea corona, & similibus, eo casu Missam de Circumcisione Domini, seu Missam de Cruce, vel Passione, recitare poterunt; vel certę pro debita licentia adeant sacra eamdę Congregationem.

Quõd si quis adderet, vel detraheret ex carimonijs, etiam deuotionis causa, præsumens id esse melius, tunc peccaret mortaliter; quia in Bulla Pij V. dicitur, *ne præsumant*. ita
Ant.

Ant. Molina in Instruct. Sacerdotum Tract. 3. cap. 11. §. ult.

17 At si inchoata Missa veniat Episcopus, aut eo maior, aut Princeps, neque alia Missa celebrari possit, quid agendum? ante Consecrationem, & post Epistolam, si illi veniant, poterit repeti Missa à capite, *Nauar. de Orat. Notab. 16. num. 55. & Azor. lib. 10. cap. 32. quest. 3. Addit Possen. de Offic. Cur. cap. 2. num. 11.* posse hoc idem fieri, etiam ultra primam vicem, si maior causa superueniat; sed, meo iudicio, tunc esset opus altiori iudicio.

18 Quæritur adhuc: An possit interrumpi, & discontinuari Missa ob aliquam causam? respondetur, Possè, ob Concionem & publicationes Editorum, quæ fiunt à Parochis: præterea ad confessionem audiendam moribundi, custodita, si opus est, interim ab alio Eucharistia; vel ad vngendum infirmum, cui nullum aliud Sacramentum ministrari potest, ex *Nauar. de Hor. Canon. cap. 16. num. 69. Hen-*

riq. lib. 9. cap. 30. num. 4. Non autem interrumpi debet paulò ante laicorum Communionem, vt Sacerdos audiat apud Altare etiam breuem confessionem alicuius; quod perturbat, & meritò, astantium animos, *Doctores apud Bonacin. disp. 4. quest. 6. punct. 1. num. 20.*

19 Accidit denique in Missæ ministerio offerri Sacerdoti particulam pro communicando laico, & oblatione Hostiæ iam facta, poteritne illa consecrari? *Bonac. de Euchar. disp. 4. quest. ult. punct. 2. num. 6.* videtur negare. sed puto probabiliter posse consecrari, oblatione eiusdem mente concepta, vt sæpiùs in defectibus dictum est: non tamen remotiùs ab oblatione Hostiæ, puta iam cœpta Præfatione. Vel eo casu, si necessitas adfit, arbitrio boni viri, dari laico poterit pars Hostiæ consecrata, quæ olim referuabatur pro infirmis, vt paulò suprà diximus *num. 3. presentis tituli.*

De Rubricis præceptiuis, & directiuis. XI.

Reliquum est, vt in ordine ad Missam examinemus duo. Alterum est circa Rubricas omnes, de quibus hæctenus, quæ cum diuidantur communiter à Summistis & Theologis in præceptiuas & directiuas, nondum quis veluti digito demonstrauit, quanam ex dictis sint præceptiua, quanam directiua: nam illæ obligant sub mortali, hæ non item, nisi ex contemptu omittantur. Alterum est circa onera Missarum, quæ subire solent Sacerdotes; de quibus Theologi multa sparsim docuere, quæ hoc loco collecta breui compedio, Lectori spero fore vt valdè profint. Nunc de primo.

Seclusa igitur obliuione, ignorantia inculpabili, & inaduertentia, quæ culpam diminuunt, vt suprà monuimus: omiſsa item ea recentioris Auctoris distinctione, in præceptiuas sub mortali, & præceptiuas sub veniali, diuersas à directiuis. Quæ distinctio nulla est; aut est quæstio de nomine; nam præceptum importat propriè in sua significatione materiam grauem, & lethalem culpam.

I DICO PRIMO. Quâdo in Rubricis habetur hæc vox *grauissimè*, seu *grauiter peccat*, certissimum est, significari peccatum mortale. Sepies autè habetur, cum de defectibus Missæ agitur.

Si

Si non in azymo conficiatur Sacramentum in Ecclesia Latina, *tit. 3. num. 3.*

Si vinum cæperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel mustum de uuis tunc expressum; vel sine aqua fiat Sacrificium, vel cum aqua non naturali, *tit. 4. num. 2.*

Si in forma adderet aliquid Celebrans, quod significationem non mutaret, *tit. 5. num. 1.*

Si celebret suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel canonicè impeditus, *tit. 8. num. 1.*

Si celebret in peccato mortali habens copiam Confessoris, *ibid. num. 2.*

Si non habens copiam Confessoris sine contritione in peccato mortali celebret, *ibid. num. 3.*

Si integræ Sacramenta extra quosdam casus non sumpserit, *tit. 10. num. 4.*

2 DICO SECUNDO. Quando materia Rubricæ pertinet ad integritatem Sacramenti, seu Sacrificij, ea ita grauis censenda est, ut omissio sit peccatum mortale: eiusmodi sunt, quæ de pane, vino, aqua, intentione, forma, sumptione vtriusque speciei sunt præscripta. quæ omnia sub mortali sunt iuxta Rubricas obseruanda.

In forma quoque illud enim additum ab Ecclesia, non potest sine peccato mortali voluntariè omitti.

3 DICO TERTIO. Eas Rubricas esse præceptiuis, in quibus concordant Doctores, eas esse de re graui, & sub mortali obseruandas esse: videlicet, De loco celebrandi non prohibito, de ara consecrata, de lumine, de hora celebrandi, de dispositione animæ & corporis, ieiunio scilicet à peccato mortali, & à cibo, de ministro, de Missali libro, de Calice, Patena, Corporali, & Palla, de Canone integrè & secretè recitando, de prima purificatione cum

vino, de numero, munditia, integritate, & benedictione vestium Sacerdotalium; eo modo quo probauimus supra suis locis.

4 DICO QUARTO. Rubricas aliquas esse strictioris iuris in Missis Conuentualibus, seu principalibus Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum; quod cum *Suar. & alys* docet *Bonacin. disp. 4. de Euchar. quest. vltima, punct. 7. §. 3. num. 3.* quia æquiparantur hæ Missæ Horis Canonicis quæ dicuntur in Choro. imò verò sunt Horarum quasi finis, ad quem diriguntur Horæ, ut egregiè probat *Francol. de Temp. Horarum Canonic. par. 1. cap. 16. num. 18.* eiusmodi est Rubrica de concordia Missæ Conuentualis cum Officio; quæ expressè præcipitur in *cap. Cum creatura. de Celebrat. Miss.* per verbum *mandamus* Honorij III. Docent enim *Doctores à Bonac. citati de Leg. disp. 1. quest. 1. punct. 7. §. 4. num. 7.* quod verbum *mandamus* importat obligationem ad mortale. Inter Collegiatas autem adhuc esse disparitatem dico: nam Collegiata Regularis (quæ tamen minùs propriè Collegiata dicuntur, ut paulò infra probabo) tenentur ad Horas Canonicas & Missam in Choro, ex vi Regulæ tantum & consuetudinis interpretantis Regulam; sicuti etiam ad Officium diuinum extra Chorum consuetudo tantum obligat Regulares ut sic, ex *Caier. verbo Hora.* at seculares Canonici tenentur ex stipendio ad leges Pontificias in Choro seruandas.

5 DICO QUINTO. Propè præceptiuas eas esse Rubricas, de quibus disputant Doctores; & tamen Pius V. & Clem. VIII. inclinant expressè in alteram partem, præcipiendo in Bulla, ut iuxta formam in nouo Missali tradi-

E e tam

tam celebretur Missa: eiusmodi sunt, de Matutino & Laudibus ante Missam, de mappis tribus, de luminariis cereis; quæ licet sint controuersa inter Doctores, ij tamen Pontifices Summi prædicta potius in suis Rubricis approbarentur tamquam tutiora.

6 DICO SEXTO. Dubias esse reliquas de principio auroræ, & sine meridiei, de Cruce in Altari, de pedibus calcandis, de vestetali, de pileoli vsu, à quo concedatur extra Canonem; de Orationibus ad vestes, & post Missam; de Missa priuata ad arbitrium sine causa; de Missa non approbata, nisi pro quibusdam Ecclesijs; de Votiuâ, vel de Requiem, in Festo Duplici, & diebus prohibitis; de Orationibus additis secretò dicendis, ex deuotione Celebrantis: in quibus omnibus Doctoribus utrimque disputantibus, Rubricis tamen magis ad hærendum esse censeo.

7 DICO SEPTIMO. Inter has dubias Rubricas illa est apud me valdè certa, quòd sit de re grauissima, quæ habetur par. 1. tit. 3. num. 1. nimirum, *In Ferijs Quadragesimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam si Duplex, vel Semiduplex Festum, vel Octaua occurrat, in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis cantantur duæ Missæ, una de Festo post Tertiam, alia de Feria post Nonam.* Cantari ergo debent, vbi nimirum cantari quotidie Missa consuevit à Canonicis; tum quia præcipit Pius V. in virtute sanctæ obedienciæ in Bulla, vt decantetur Missa iuxta normam, ritum & modum à se præscriptum, hoc est, quandoque duæ; tum quia altera earum sine commemoratione alterius dici debet, ex tit. 7. num. 2. & hoc modo, altera non responderet integrè Officio di-

uino, in quo fit de Festo & Feria simul (Missa enim Conuentualis debet respondere integrè Horis Canonicis;) tum quia est ritus Ecclesiæ perantiquus, teste *Microl. cap. 48. & 58. vt diximus pag. 5.* tum quia circumstantia illa temporis (post Tertiam altera, altera post Nonam) indicat esse notabilem ritum; tum quia Clementis VIII. auctoritate Missale recognitum, suis locis octies ad minus monet Lectorem hæc de re, vt obliuioni non tradatur; scilicet, ante Missam de Vigilia Ascensionis, in Festo S. Marci, in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, in Vigilia S. Laurentij, in Festo SS. Cornelij, &c. SS. Ianuarij, &c. in Vigilia S. Matthæi, & in Commemoratione omnium fidelium Defunctorum: tum quia S. Carolus cum suis Prouincialibus Episcopis in *Concil. IV. Prouinciali Romæ approbato* in hæc verba decreuit: *Quibus diebus ex Missalis Romani Rubricarum præscripto in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis duæ Missæ Conuentuales celebrari oportet, ea ambæ canantur: quòd si Capitulum præstare omiserit, neglexerit ve, non solum illius dici, in quo huic numeri defuerit, verum etiam alterius dici distributionibus mulctetur.* Hæc ibi.

8 Dices, Sufficere (quod recentior scripsit, consuetudini nimium fauens, quæ potius est abusus) fieri satis, si altera dicatur priuatim, puta, quæ est de Feria, & Choro absente. Addunt alij, eo quia *titulo 7. num. 2.* habentur verba, *dicuntur duæ:* ergo satis est, si dicatur altera priuatim; sed verbum *dicuntur* explicandum est, *cantantur,* ne pugnent inuicem duæ Rubricæ. altera enim alteram explicat, & posterior à priore pendet. Deinde non est maior ratio, ex vi verbi *dicuntur,* vt altera

altera sit priuata, altera solemnis. Item, quæ dicitur Choro absente non potest respondere Horis Canonicis, neque dici potest Conuentualis. Præterea illa Horæ definitio, Tertiæ & Nonæ, indicat, debere vtramque celebrari, prout Hora Tertia & Nona dicuntur in Choro, hoc est, cum cantu, & Choro præsentate. Atque hæc est Romana praxis in Patriarchalibus Romæ Ecclesijs: adeoque in ijs existimata fuerunt hæc duæ Missæ grauissimæ, vt *Franciscus Samaritanus, Beneficiarius Ecclesiæ Lateranensis, & Doctor, in suo Thesouro Sacerdotali tertia par. titulo, Missæ plures, &c. concedat, posse has duas Missas ab eodem celebrari, si fortè vnus tantum Sacerdos eo die in Ecclesia Collegiata celebrare queat. quod deinde sublatum est in Rubricis par. 1. titulo 7. num. 2. quando scilicet plures quotidie non celebrant Sacerdotes. Denique die 2. Nouembris ait Rubrica: Missa dicitur principalis pro Defunctis post Nonam. explicant omnes, cantari debet Choro præsentate. eademque est ratio de alijs Missis. Aliqui ex præfato verbo dicuntur inferunt, quòd vbi plures Sacerdotes celebrant, debent dici duæ Missæ prædictæ priuatim. Laudo vsus, sed nego esse Rubricæ hunc sensum; quod patebit magis infra.*

9 Dices adhuc: Verba *cantantur & dicuntur* non sunt imperatiua. Respondeo, *In titulo 5. de Missis Defunctorum num. 1. habes, dicantur duæ Missæ, & titulo 15. numero 2. Missa de Tempore, quamuis dies sint sollemnes, in quibus fit Officium cum Missa de Festo, debet cantari post Nonam.* Item in Rubricis enuntiatuum verbum habet vim imperatiui; verbi

gratia, *in die 2. Nouembris in Breuiario: Dicuntur Vesperæ Defunctorum. post Laudes incipit Matutinum Defunctorum.* Ecce verba enuntiativa tantum; & Doctores tamen ex his verbis volunt, teneri nos sub mortali ad recitandas Vesperas & Matutinum Defunctorum, vt *Suar. expressè docet lib. 4. de Hor. Canon. cap. 25. num. 8. Item in cap. Cum creatura. citato supra, & explicato num. 5. mandat Honorius, cantari Missam respondentem Horis Canonicis, sub mortali; non autem responderet, si altera non cantaretur, vt dictum est num. 8. & Pius V. vt integrè respondeat Horis Canonicis, duas præscribit; ergo tenentur Collegiata ad duas. Valet enim hic Regula illa: *Paria sunt, non facere, & facere male, contra Rubricas, cap. Inter corporalia. de Translat. Episcop. cap. Veniens. de Presbyt. non bapt.**

10 Cui nostræ sententiæ subscribere aliquando, cum in dubium à nonnullis reuocaretur, doctissimi viri, & notissimi, *Paulus Fraxinellus, Ordinis Eremitarum sancti Augustini, Petrus Thomas Saracenus, Ordinis Carmelitarum, Ioan. Petrus Moneta, & Homobonus de Bonis, Theologi Ordinis nostri, & primarij: qui omnes præclara multa prælo dederunt.*

11 Sacra Rituum Romana Congregatio die 16. Maij 1626. decreuit, non posse omiti alteram ex his duabus Missis cantandis, ob celebrationem Capituli Canonicorum; & iterum hoc idem die 16. Ianuarij 1627. asseruit, ne duæ Missæ, etiam ex necessaria negotiorum causa, & Capitulari, omittantur.

12 Dices: An Regulares comprehendantur in hac Rubrica. Negat *Rodericus de Quæst. Regular. Tomo 1. quæst. 43. artic. 12. quia, inquit, non*

veniunt Regulares nomine Ecclesiarum Collegiarum in odiosis: quæ ratio mihi non placet: sed quia Ecclesiæ Regularium appellantur propriè Conuentuales ab *Innocen. IV. in Bulla eiusdem. 7. Bullarj. vbi Flavius Cherubinus in Compendio Bullar. scholio 1.* notat eo titulo appellari, ad differentiam Collegiarum, quæ sunt propriè Canonicorum. Item in *Clem. 1. de Celebrat. Miss. ex Concil. Viennen.* distinguuntur Ecclesiæ Regulares à Cathedralibus, & Collegiatis; quibus postremis dumtaxat imponitur onus de duabus his Missis. adde rationè allatam supra n. 4.

13 DICO VLTIMO. Reliquas Rubricas esse directiuas tantùm, non tamen esse negligendas: saperet enim cõtemptum, si quæ earum perpetuò omitteretur, aut sapiùs, & vt plurimùm. & multò minùs, si timeatur scandalum. Contemptum verò, & ceu scandalum iudicabis, grauius, vel leuius, ex materia & intentione Sacerdotis. Vnde, quod alij dicunt, quatuor cum litteris celebrandam esse Missam, A. B. C. D. his addo ego litteram quintam E. in honorem quinque Vulnerum Christi. Hoc est Altè, Breuiter, Clarè, Deuotè, Exactè, seu Exquisitè.

Altè, vt audiatur. Breuiter, non vltra

mediam horam, ait *Scottia lib. 2. c. 19.* vel paulò vltra. Clarè, vt omnia verba integrè proferantur. Deuotè, vt attendatur ad ea quæ dicuntur. Exactè, vt fiant omnia quæ præscribuntur in Rubricis.

14 Vt autem Rubricarum obligatio magis innotescat, præterquam quòd in Bulla Pij V. pro Missali edita omnis mutatio, additio & detractio prohibetur, decreuit Concilium Tridentinum *Sessione 7. canone 13.* in hæc verba: Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemnibus Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcumque Ecclesiarum Prælatum mutari posse, anathema sit. Hæc ibi. Sollemnis certè Sacramenti Eucharistiæ administratio in Missa fit, siue sit sollemnis, siue priuata; & ritus, qui habentur in Missali Romano, sunt Ecclesiæ Catholicæ recepti, & approbati, vt patet. Ex quibus non video, qua ratione doceant moderni Theologi, opinionem esse probabilem, quòd sine peccato possint omitti Rubricæ, & sine causa, scienter, etiam in materia leui. sed de his satis.

De alijs obligationibus Sacerdotum circa Missam. XII.

1 **A**lterum erat circa onera Sacerdotum in ordine ad Missam, quæ ad capita quinque reuocari possunt, vel ratione *Loci*, vel ratione *Temporis*, vel ratione *Ritus*, vel ratione *Officij* seu *Beneficij*, vel ratione *Stipendij*: & hoc eodem ordine procedendum erit in hoc titulo.

2 Ratione *Loci* tenetur Sacerdos Sacrum facere in certo Altari, non impe-

ditus legitimè, si testator aut alius locum celebrandæ Missæ præscripserit, aliàs peccat mortaliter; quia non implet voluntatem testatoris, quam neque heredes mutare possunt; non tamen tenetur ad restitutionem, si alibi pro eo celebret. Citat *Doctores Bonacin. de Euchar. disput. 4. quæst. vlt. pun. 7. §. 4. à num. 2. ad finem.* & ratio patet, quia violat priuatam legem testatoris.

3 Potest

3 Potest autem Episcopus aliquando ex iusta causa, si nequeat in eo Altari, concedere ut alibi celebret, *idem ibidem.*

4 Qui tenetur celebrare in Altari priuilegiato pro Defunctis, & alibi celebrat cum numismate, verbi gratia sancti Caroli, quo anima liberari potest à Purgatorio, peccat mortaliter, tum quia non seruat pactum; tum quia tutius est priuilegium Altaris quam numismatis, de quo dubitari potest an sit benedictum, *Fraxinellus in suo libello de Oblig. Sacerdotum sect. 4. conclus. 4. §. 9. num. 1. cum Doctoribus cit. ibidem.*

5 Qui tenetur alicubi celebrare absque applicatione Sacrificij, ad diuinum cultum tantum, ita debet ibi celebrare, ut nullo modo accipiat stipendium ab alio, ut illi applicet Sacrificium sibi liberum, quod expressè vetuit sacra Concilij Tridentini Congregatio in declaratione Decreti de Celebrat. Missarum sub sanctissimo Domino nostro Urbano VIII. emanati, de quo infra in responsione ad quartum dubium. Quod etiam notent Canonici, & Curati, qui tenentur celebrare Missam Conuentualem, seu Parochialem in proprijs Ecclesijs ratione Canoniciatus, seu Rectorie; quia ad eam tenentur ratione beneficii: secus, quando ex mera consuetudine seu statuto Canonicali, ad maiorem Ecclesie decorem, Missas priuatas in propria Ecclesia Collegiata seu Parochiali celebrant, non ratione beneficii, neque Cappellæ, neque legati, neque salarii, qui soli quatuor tituli in prædicta responsione prohibentur: & de Parochis, quod quibus diebus tenentur Missam celebrare, non possint manualement eleemosynam recipere, cen-

suit expressè S. Congregatio Concilij die 1. Septemb. 1629.

6 Ratione Temporis: quia vel numquam, vel sæpius, vel tardiùs, vel citiùs, vel rariùs celebrat quam debetur. Nam qui *numquam* celebrat, grauiter peccat: & in anno saltem ter aut quater quilibet celebrare tenetur, *ex Tridët. Sess. 23. de Reformat. cap. 14.* Parochi sæpiùs, ut audiant populi Missam. lege *Bonac. quest. ult. pan. 7. num. 1.*

7 Qui *sæpiùs* in die celebrat, peccat. excipe sequentes casus: alij verò à Doctoribus allati non sunt ampliùs in usu. Primò in die Natiuitatis. Secundò in casu supplendi Sacrificij, de quo supra titulo 10. numero 3. Tertio, quando Sacerdos præest duabus Ecclesijs, in quibus vterque populus solet audire Missam; & non habet Vicarium, qui suppleat in altero loco, *Suar. disput. 80. sect. 3. cum alijs.* Quarto, quando pauci sunt Sacerdotes, & multi sunt Catholici in locis infidelium & hæreticorum, *Nauar. & alij apud Scortiam lib. 2. cap. 16. num. 2.* in his enim casibus postremis licet bis & ter celebrare, si opus est, *ex Suar. omiſsa ablutione Calicis, ut in Natiuitate Domini.*

8 Contingit *tardiùs* celebrare cum peccato mortali, quando notabiliter differtur Sacrificium, puta, ad impetrandum aliquid à Deo, & Missa dicitur elapsò necessitatis tempore. quo casu tenetur etiã ad restitutionem, *Pet. Nau. lib. 2. de Restit. cap. 2. numero 366.*

9 Et item, quando ita multæ Missæ acceptantur pro Defunctis celebrandæ, ut longissimo tempore sit opus. cui malo prouisum est nuperrimè *cum Decreto de Celebr. Miss. à sacra Congreg. Tridët. Congregatione edito 21. Iu-*

nij 1625. in quo prohibetur singulis, ne eleemosynas manuales & quotidianas pro Missis accipiant, nisi oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut noua suscipere valeant.

10 Qua tamen in re eadem Congregatio declarauit, Primò, posse noua Missarum onera suscipi, etiam si oneribus iam susceptis non satisfecerint, dummodò infra modicum tempus possint omnibus satisfacere. ita in *declar. citata ad decimum.*

11 Si tamen tribuens eleemosynam pro nouis oneribus sciat impedimentum, & consentiat, eo casu poterunt noua suscipi post alia quamprimum persoluenda, *ibidem ad undecimum.*

12 Comprehenduntur etiam in hoc Decreto priuati quique Sacerdotes, *ibid ad decimum quintum.*

13 Transgressores huius specialis Decreti non tenentur tamen ad pœnas appositas in prædicto Decreto, quæ relationem tantum habent ad onera perpetua, de quibus in eodem Decreto agitur, & nos paulò infra, *ibidem ad duodecimum.*

14 Cessantq; omnia priuilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum celebratione, vel anniuersariorum, vel quibusdam Collectis, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat; ita ut, si tempore huius Decreti superfuerunt multæ Missæ celebrandæ, hæ celebrari distinctè debeant, ut in *declar. cit. ad sextum.*

15 Qui verò obligatur ad celebrandum in Festis de præcepto, de voluntate testatoris, non potest differre Missam in sequentem Feriam; quia Feria non est Festum. Neque intelligendus est testator de Festis Duplicibus, vel Semiduplicibus, quando simpliciter dicit, in *Festis*, sed de Festis de præ-

cepto, aut consuetudine, pro seruitio populi, ut censuit *Congr. Penitentiar. Mediolan. re bene agitata, teste Bonacin. loco cit. num. 6.*

16 Citius quoque celebrandò peccatur, anticipata scilicet applicatione Sacrificij, nempe incerta, pro eo qui postea eleemosynam dedit, cum suspensione effectus Sacrificij. Quæ anticipata applicatio prohibita fuit à Paulo V. velut auaritiæ fomes, *die 5. Nouem. 1605. ut scribit Fraxinellus sect. 3. prenot. 5. §. 5. num. 2. & 3.* Potest tamen Cappellanus præuenire tempus celebrationis, & anticipatè celebrare Missas antecedente Hebdomada, quas ex obligatione celebraturus erit in sequenti pro certa intentione, *Doctores citati à Barbof. de Potest. Episc. par. 2. alleg. 24. num. 14.*

17 Rariùs denique celebrando peccatur, quando quotidiano quis obligatur Sacrificio per se vel per alium faciendò; & vno die per Hebdomadam omittit celebrare, neque celebrari per alium curat: secùs, si vni tantum impositum est quotidianum onus, ut per se ipsum impleat, nam hoc intelligi debet, salua honestate, & decencia, ratione cuius vacare potest à Missa celebranda semel in Hebdomada; hoc est, potest semel non celebrare. *fusè Bonac. loco cit. §. 2. num. 16.* non autem potest semel pro alio applicare Sacrificium: quæ duo sunt valde diuersa, ut patet.

18 Qui verò impeditus infirmitate non facit quotidianam Missam, ad quam tenetur, excusatur; neque tenetur ad supplementum, nisi ultra mensem agrotet; & item si reliquo anni tempore diligens ille fuit in suo munere obcundo; & nisi in foundatione beneficij aliud expressè statuatur. quæ singula omnia sunt rationi consona, *ex Bonac. ibidem*

ibidem pun. 8. n. 17. cum alijs citatis.

19 Ratione *Ritus* accidunt peccata in oneribus Missarum, quando promittit Sacerdos Missam Votiuam, vel de Requiem, & dicit aliam de Officio currenti; quia virtus fidelitatis periret: & multò magis, si cum iuramento per instrumentum promississet, *Fraxinellus in Opere edito sub hoc titulo, An Sacerdos teneatur dicere Missam pro Defunctis, vel eius vice possit dicere de Sanctis, vel Ferijs occurrentibus.* edidit Bononiæ, me vrgente, 1625.

20 Ceterùm *ibidem*, citatis quàm plurimis Doctoribus classicis, docet ille idem, posse loco Missæ de Requiem dici Missam de Sancto, vel de Feria currente, quando maiori deuotione afficimur in Missa de Sancto, vel de Feria priuilegiata. vnde oritur maior valor accidentalis Missæ ex opere operantis, quo compensari potest, etiam cum lucro, Missa de Requiem breuior, & quæ in multis minuit potiùs deuotionem. nam alioquin ex opere operato idem est valor in omnibus Missis.

21 Si verò non afficitur Sacerdos maiori deuotione in Missa de Sancto, vel de Feria, tunc dicere debet de Requiem, excepto Festo Duplici, Dom. & alijs diebus, in quibus prohibetur Missa de Requiem ab Ecclesiasticis Rubricis, vt supra *par. 1. tit. 5. num. 2. pagina 12.*

22 Sensus etiam Ecclesiæ est, vt Missa concordet cum Officio, quoad eius fieri potest: cni sensui fideles omnes conformari debent. ex quo sequi videtur, non esse verba petentis Missam Votiuam, seu de Requiem, ita amarè intelligenda, vt eo modo rigorosè celebrare teneatur Sacerdos, sed ciuili modo, & morali, cum causa rationabili, ait Ecclesia in *Rubricis tit. 5. num. 3.*

Lex etiam Ecclesiæ præualere debet super laicorum legem priuatam; & sæpè irrationabilem.

23 Monet idem Auctor sapienter Sacerdotes, vt promittant se dicturos Missas eo modo quo magis prodesse possunt, iuxta maiorem sui dispositionem, & deuotionem.

24 Populus etiam, qui simul offert cum Sacerdote, potest affici maiori deuotione audiendo Missam de Sancto quàm de Requiem, & consequenter prodesse magis eisdem ijs pro quibus Missa celebratur. & hæc *Fraxinellus probat fusius ibid.*

25 *Azorius lib. 10. cap. 32. quest. 5.* docet ferè prædicta de Missis Votiuis, quarum vice potest dici Missa cum Officio concordans, cum intentione secreta, quam haberet Sacerdos in Votiuam.

26 Nec erit necesse dicere in prædictis casibus Collectam de Votiuam, seu de Requiem, maxime si per Ecclesiasticos ritus non liceret. applicatio namque Sacrificij non fit in Collectis, sed potiùs in *Memento*, seu, vt Theologi loquuntur, in oblatione, quæ tacitè fit in ipsa consecratione.

27 Ratione *Officij*, seu *Beneficij*, quod erat quartum caput, contingit in oneribus Missarum peccari: nam Episcopi & Parochi tenentur aliquando applicare Sacrificium pro suis ouibus, ex *Concil. Trid. Sess. 23. cap. 1. initio*, arbitrio boni viri, nempe in præcipuis solemnitatibus Domini, & Dominicis diebus, aut saltem semel in Hebdomada, ex *Bonac. quest. ult. punct. 7. in fin.* qua ratione conciliari possunt Doctores, qui negant, cum Concilio Tridentino affirmante *Sess. 23.* est enim populorum curator Episcopus, seu Parochus, & ab iisdem sustentantur.

28 Regu-

28 Regularis etiam grauiter peccat, applicando Sacrificium contra rationabilem voluntatem sui Prælati, vel Sacristæ ab eodem deputati, *Fraxinell. sect. 7 §. 6.* vbi addit, posse Prælatos irritare intentionem subditorum in Missæ celebratione, si secus applicent, ita vt Deus acceptet Sacrificium, & valeat illi, cui à Prælato per ministrum infidelem applicatur. Et licet *Suar. doceat*, pendere effectum Sacrificij ab intentione Celebrantis, etiam iniusta; eum tamen explicat *Fraxinell.* loqui de Sacerdote sæculari libero, non de regulari, cuius voluntas à Prælato pendet. aliàs onera Monasteriorum subiacerent periculo & dubitationi, an perfoluerentur.

29 Quilibet item Sacerdos, ex probabiliori sententiâ, non potest applicare portionem Sacrificij, quam diximus suprâ, cùm de Canone pag. 146. esse propriam Sacerdotis, accepto ob eam stipendio, tamquam pro integra Missâ; quia cùm sit saltem dubia hæc doctrina, pesset lædi iustitia in hoc casu, & proximus, qui stipendium pro Missâ dedit, suo fructu defraudari. Si verò fiat hæc applicatio Sacrificij ex mera charitate, est satis probabilis opinio, & nullum damnum inde sequi potest proximo, pro quo celebratur.

30 Conuenit adhuc ratione *Officij*, vt ille, qui supplet inchoatum ab alio Sacrificium, conformet se cum primo Sacerdote in applicatione eiusdem Sacrificij; quia accessorium sequitur naturam principalis: & quia (cùm supplementum supponat alteram saltem speciem cõsecratam esse) probabile est, iam factam esse Deo oblationem pro eo, pro quo primus Sacerdos cepit Missam facere, *Corduba lib. 1. quest. 3. in quest. principal. opin. 5. post con-*

clus. 4. §. 2. & Vasq. disput. 231. numero 40. & 41.

31 Demum ratione *Stipendij* multis modis peccatur. Qui enim accipit plura stipendia iusta, taxata scilicet vel lege, vel consuetudine, à pluribus, petentibus singulis vnâ Missam pro se distinctè, & vnâ facit Missam pro ijs omnibus, peccat, ex communi sententiâ, *Fraxinell. sect. 4. conclus. 1. fusiùs.*

32 Qui ab vno accipit plura stipendia pro pluribus Missis, & vnâ tantum celebrat, eodem modo quo suprâ, peccat, *ex eodem ibidem.*

33 Qui procurat stipendium iusto pinguius pro vna Missâ (nisi celebrandum sit in loco distant, vel incommodo) peccat, *ex Bonac. & alijs, quos citat quest. ultim. punc. 8. num. 13.* & tenetur inuitè danti restituere, *ibidem numero 11.* neque sufficit titulus paupertatis, quia facta est ordinatio in Sacerdotem titulo beneficij, seu patrimonij sufficientis ad victum, *ibid. num. 14.*

34 Qui stipendium iusto pinguius accipit pro Missâ, quam deinde minori stipendio, quam sit iustum, facit ab alio celebrari, peccat: neque item, si det illi stipendium iustum, retinens sibi quod est vltra iustum, tutus est in conscientia, nisi sit dominus, & non merus dispensator aut curator Missarum celebrandarum, *Fraxinell. sectione 3. prænot. 5. §. 4. num. 1. & Congregat. Pœnitent. Mediol. apud Bonac. loco citato num. 18.*

35 Sed eam limitationem, nisi sit dominus, &c. sustulit sacra Concilij Tridentini Congregatio in Decreto suprâ citato, in quo absolute prohibetur Sacerdoti, qui Missam accepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte eiusdem eleemo-

eleëmofynæ sibi retenta, celebrandam committat. & intelligi debet, etiam si detur illi stipendium iustum; quia paulò infrà in eodem Decreto iubentur dici Missæ pro eleëmofyna tenui & pingui æqualiter; *Omne, inquit, damnable lucrum ab Ecclesia remouere uolens. ecce causam Decreti.*

36 Imò eadem sacra Congregatio declarauit, etiam eleëmofynam maiorem solita dari, tribuendam esse integram absolutè Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem ab aliquo retineri posse, *in cit. declar. ad nonum. & in responsione ad septimum*, permittendum non esse ait, ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorù administratores, ex eleëmofynis Missarum celebrandarum vllam, vtcumque minimam, portionem retineant, ratione expensarum quas subeunt in celebratione Missarum: nisi, cum Ecclesiæ & loca ipsa alios non habent redditus, quos in vsum earumdem expensarum erogare licitè possint; & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantùm Missæ Sacrificio sunt necessariò subeundæ. & nihilominùs eo etiam casu curandum esse, ut ex pecunijs quæ supersunt, expensis ut suprà deductis, absolutè tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleëmofynas. Hæc ibi.

37 Qui verò, acceptis duobus stipendijs iustis pro duabus Missis, vnam celebrat, applicando vni Sacrificium vt propitiatorium, alteri vt impetratorium, peccat tamen; quia vterque totum Missæ fructum præterdit, *Suar. cum alijs apud Bonac. quest. ult. pun. 8. num. 15.* & sacra Congregatio Concilij Tridentini *in Decreto citato* damnat hanc distinctionem,

38 Qui à pluribus stipendia minorâ iusto recipit, vt ex ijs, constituto stipendio iusto, vnam Missam celebret, peccat: tum quia promittens cuique Missam, tenetur dare illi totam; tum quia *in Decreto citato sacre Congregationis* tot Missæ dici debent, quot sunt eleëmofynæ datæ, etiam incongruæ, & exiguæ, siue ab vno siue à pluribus dentur. quod præcipitur ibi sub obtestatione diuini iudicij, sub peccato mortali, & cum obligatione restitutionis, reuocatis quibuscumque priuilegijs.

39 Rector beneficij, qui potest per alium celebrare Missam, tenetur tribuere Sacerdoti celebranti pro se congruam eleëmofynam, secundùm morem ciuitatis, vel Prouinciæ, nisi in fundatione ipsius beneficij aliud fuerit cautum, *eadem Congreg. in cit. declar. ad octauum.*

40 Vbi nullum statutum est stipendium à testatore, vel alio, pro certo numero Missarum, eo casu statuere debet Ordinarius, non autem heres, aut alius, & iuxta morem ciuitatis, *ibid. in respons. ad secundum & quintum.*

41 Caueat autem vnusquisque ab onere perpetuo Missarum suscipiendo sine licentia Episcopi sui, vel Generalis Vicarij, seu Generalis, aut Prouincialis, si Regularis est, danda in scriptis, & gratis; alioquin sæcularis ab ingressu Ecclesiæ erit eo ipso interdictus, Regularis autem pœnam priuationis Officij, & perpetuæ inhabilitatis ad Officia, vocisq; actiuæ ac passiuæ, absque alia declaratione, incurret, *eadem Congreg. in citato Decreto.*

42 Ad hæc, vt ibidem dicitur, amoueantur capsulæ ab Ecclesijs cum inscriptione, *Eleëmof. pro Missis*, ne fide-

les hac ratione frustrentur; neque exponantur in die Commemoracionis omnium fidelium Defunctorum pro eorumdem Missis solitæ apponi, *ut in cit. declarat. ad decimumtertium.* nulla tamen pœna est in hoc casu imposita, *ex responsione ad duodecimum.* quæ in Decreto videbatur apponi.

43 Neque acceptorum multorum onerum reductio, moderatio & commutatio ab alio nunc fieri potest, nisi à Sede Apostolica; & aliter factæ sunt nullæ, *ut in cit. Decreto sacre Congreg. Concil. Trident.* Verumtamen, si in ipsa Beneficij erectione cautum fuerit expressè, ut liceat Episcopo iniunctum onus reducere ac moderari, declaravit *eadem sacra Congregatio*, licere adhuc Episcopo id præstare, *in respons. ad primum dubium.* Quare neque in Synodis Diœcesanis, neque in

Capitulis Generalibus fieri possunt ampliùs reductiones Missarum olim concessæ à Concilio Tridentino.

44 Et ne vllò vñquam tempore hæc in obliuionem seu desuetudinem abeant, Superiores locales cuiusque Monasterij, Conuentus ac domus Regularis curare atque efficere tenentur, sub pœna priuationis officij, vocisq̃ue actiuæ & passiuæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, id est, Feria secunda post primam Dominicam Aduentus, & Feria sexta post Octauam Corporis Christi prædictæ Ordinationes in publica mensa perlegantur. quam pœnam subiere iam nonnulli apud eandem sacram Congregationem Concilij Tridentini ab eorum subditis accusati.

Et hic esto finis tertiæ Partis Rubricarum Missalis.

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS QVARTA.

Rubricæ Missalis propriæ.

MISSALE diuiditur in partes quinque, *Proprium de Tempore, Proprium de Sanctis, Commune Sanctorum, Missas pro Defunctis, & Benedictiones varias in fine eiusdem.* Proprias unaquaque pars habet Rubricas, à generalibus distinctas; & earum hoc loco tum originem, quoad eius fieri potest, tum alias causas inuestigabimus. Canon autem est centrum totius Missalis, in medio idcirco positus (de quo iam diximus) cum Ordine Missæ omnibus Missis communi.

In hac igitur quarta Parte prædicta omnia ad Titulos nouemdecim reuocabimus, dilaturi nonnulla (*Missali & Breviario in Sanctorum Festis communia*) in aliud volumen Commentariorum in Rubricas Breviarij, qua videntur esse eius loci magè propria.

De Rubricis Missarum de Aduentu. I.

1 **O** Missis ijs quæ in generalibus Rubricis sunt explicata, quæ hîc in Missali & in sequentibus ideo repetuntur, vt in memoriam Sacerdotis loco proprio reuocentur: dicimus Primò, inscribi Dominicas de Aduentu, quia totus Ordo Ecclesiasticus iuxta contemplationem Aduentus Domini hoc tempore dispositus est, *Ruper. lib. 3. cap. 1.*

2 Tres aduentus Domini meditatur. Primum, quando venit vt homo fieret. Secundum, quando ventu-

rus est in fine vitæ cuiusque nostrum. Tertium, quando in fine mundi, *Honor. in Gemm. lib. 3. cap. 1.*

3 A sancto Petro institutum fuit hoc tempus per tres hebdomadas integras, & quartam non integram, *Durand. lib. 3. cap. 2.* Vt, sicut per quatuor elementa ruimus per mala opera, ita surgamus ad bona, *Amal. lib. 3. cap. 40.*

4 Partim lætitiæ est, & *Alleluia* dicitur; partim mœroris est, & tacetur Hymnus Angelicus, neque adhibentur Dalmaticæ, *Radul. Propos. 16.* quia

F f 2 spem

spem generat primus aduentus, secundus timorem incutit, *Durand. loco citato.*

5 Dicuntur Orationes duæ, de beata Virgine, & contra persecutores Ecclesiæ, vel pro Papa, ratione allata in *Rubric. gen. in casu simili 1. part. tit. 9. num. 3. 5. 6. pag. 25. 26.*

6 Missa infra hebdomadam non

habet *Alleluia*, vt in Dominicis, ob allatam causam propriam in *1. part. tit. 10. pag. 34.*

7 Officia Missarum Aduentus (excepta Dominica quarta, quæ dicitur Vacans à S. Gregorio) habentur in *lib. Sacram. & Antiphonario S. Gregorij*, solaque Oratio Domin. 1. est Ambrosiana, ex *Pamelio in Liturgijs.*

De Quatuor Temporibus Aduentus. *II.

1 **A** Callisto statutum est, celebrari Quatuor Tempora per annum, quæ tantum ter antea celebrabantur, *Microl. cap. 28.* sed antea ab Apostolis tradita fuisse, *S. Leo docet Sermone 8. de Ieiunio 10. mensis.* quare Callistus Decreto tantum firmavit usum, & quatuor distinxit; cum ea, quæ in Vere habentur, coincidunt cum Quadragesima, *Dist. 76. Ieiun. vt, sicuti quatuor sunt anni partes, ita in eisdem fiat per ieiunium purgatio, Hieme, Vere, Æstate, Autumno: & sicut tres menses quæque anni pars habet, ita tres dies ieiunij sint ad ratam trium mensium, Ordo Romanus, & Berno de quibusdam ad Missam spect. cap. 7. & bene Feria quarta, in qua factum est Concilium contra Christum, idem ibidem; vel quia traditus eo die fuit Christus, Ruper. lib. 3. cap. 5. Feria verò sexta, quia crucifixus; Sabbato deinde, propter tristitiam Apostolorum mortuo Christo, ex *Innocen. in Decretal. Sed antea docuerat hæc sanctus Clemens lib. 5. Const. cap. 14. & 16. vbi Sabbatum memorat etiam ob Christi sepulturam.**

2 Missa Feriæ quartæ duas habet Lectiones ante Euangelium, *Ordo Romanus*: vt admoncantur ordinandi, quod teneant notitiam legis & Pro-

phetarum; quæ notitia in quarta ætate mundi maximè vigeat, *Alcuin.* item habet Orationes duas; quarum altera dicitur sine salutatione cum genuflexione, hoc est, sine *Dominus vobiscum*, cum *Flectamus genua*; quia totus est Sacerdos in Deum orando pro ordinandis & examinandis: eo namque die fiebat examen ordinandorum, ex *Durand. lib. 6. cap. 8.* Altera Oratio salutationem habet, non genuflexionem, vt in alijs Missis, *Microl. cap. 28.* hoc est, dicitur *Dominus vobiscum*, non autem *Flectamus genua.*

3 In Feria sexta vnica est Lectio, *Ordo Romanus*; quia lex & Propheta in Euangelio vniuntur, quando in sexta ætate prædicatur, *Alcuinus.*

4 In Sabbato verò septem sunt Lectiones cum Euangelio, ratione septem Ordinum qui eo die conferuntur, ex *Durand. loco citato cap. 10.* sed propriè sunt sex, in *Ordine Romano*; quia sicut in Feria quarta duæ, ita tres Feria sexta, & quatuor in Sabbato legendæ erant; sed, relicta vna Feriæ sextæ, translatae sunt aliæ duæ in Sabbatum, in quo idem sex leguntur, *Ruper. lib. 3. cap. 8.* quarum vltima semper est de tribus pueris in fornace, quia per fornacem illæsi transire debent ordinandi, inquit *Al-*

cuinus.

cuius. cui Lectio additur in fine Hymnus trium puerorum, ex *VValafrid. cap. 22.* Orationes autem in eodem Sabbato sine salutatione, cum genuflexione, dicuntur, excepta vltima de camino ignis, *Ordo Romanus*; ad indicandum, quod tres pueri noluerunt adorare statuam Regis, ex *Alcuino.*

5 His in communi de Quatuor Temporibus prælibatis, ieiunium hiemale fit in tertia hebdomada Aduentus, secundum Romanam Ecclesiam, *Microl. cap. 27.* & dicitur eiusdem auctor *Leo I. 76. Dist. Huius.* atque in hoc Sabbato tantum Ordinationes habitæ sunt à sancto Petro vsque ad Simplicium Papam, qui deinde in Februario ordinauit; vt nimirum cum Christo nascente ordinandi ab Ecclesia gignerentur, *Amalar. lib. 2. cap. 1.* tum in Sabbato tantum, quia à Deo est sanctificatum, e *x August. ad Ianuarii,* citato ab *Alcuino in hanc causam;* tum non nisi cum ieiunio & Orationibus multis in Missa, ex *Actis Apostolor. 13.* vbi segregati sunt Paulus & Barnabas, ministrantibus illis (hoc est Missam facientibus, vt ex Græco patet) & ieiunantibus. *Ieiunantes,* inquit *Lucas, & orantes, imponentesque eis manus,* id est consecrantes, *dimiserunt*

illos, vt *Leo I. explicat scribens ad Dioscor. Alexand. Episcopum.* Gelasius autem dicitur primus qui extendit Ordinationes ad alia Tempora in eorum Sabbatis, *Microl. cap. 24.*

6 Dominica post Sabbatum Ordinationis dicebatur Vacans, ex *Microl. cap. 29.* quia putabatur eiusdem Officij cum Sabbato, & inde Euangelium huius Dominicæ quartæ est idem ac præcedentis Sabbati; quod in Temporibus etiam quæ accidunt in Vere prima hebdomada Quadragesimæ obseruabis. Sabbato enim & Dominica sequenti legitur idem Euangelium Transfigurationis Domini; in alijs autem Quatuor Temporibus Dominicæ sequentes alia ratione se habent: nam in Pentecoste variatur Euangelium, propter Octauam illius; in Autumno item, ob instabilitatem Quatuor Temporum, quæ non habent certam hebdomadam, vt suo loco videbimus.

7 Introitus, Graduale, & Communio Dominicæ quartæ Aduentus sumpta sunt de Feria quarta præcedenti; ne scilicet Officium Dominicæ proprium contingat eo anno omitti, quo Vigilia Natiuitatis Domini in Dominica quarta occurrit. inde Vacans Dominica, id est sine Officio proprio, fuit olim appellata.

De Natali Domini, & Festis sequentibus. III.

1 **V**igilia Natiuitatis habetur in *Ord. Rom.* non habet *Alleluia,* nisi in Dominica, ob memoriam Resurrectionis, *Gemma lib. 4. cap. 103.* quod si fiat Commemoratio Dominicæ, non tamen eius Euangelium legitur in fine; quia in præcedenti Sabbato fuit lectum, vt dicitur *part. 1. Rubr. tit. 13. num. 2. pag. 46.*

Si Vigilia Natiuitatis Domini venerit in Dominica, Missa cantanda erit post Horam Tertiam, & post asperionem Aquæ benedictæ; quia eo die non ieiunatur: & licet aliud videatur præscribi in *Rub. gener. par. 1. tit. 15. num. 2. pag. 49.* ibi, *Quamuis sint dies solemnes;* de ijs tamen intelligitur, in quibus & ieiunatur, & duæ cantantur

F f 3 Missæ,

Missæ, de Festo, & de Feria; quæ huic Dominicæ non conueniunt. Dicitur *Credo* in hac Vigilia, si venerit in Dominicæ; quòd aliàs docuimus ratione Dominicæ.

2 Natalis Domini, de quo *Clemens lib. 5. cap. 13. Const.* ita dictus est in *Ordine Romano*, quia in eo natus est Christus, *Isidor. lib. 1. de Diuin. Offic. c. 25.* habet certum diem, non mobilem, vt Pascha; quia ex *Aug.* nosse oportet, diem Natalem Domini non in Sacramento celebrari vt Pascha, sed tantùm ad memoriam, quòd natus sit. In Paschate alia sunt mysteria, Azymorum, Feriæ sextæ, Sabbati, &c. ita *Alcuinus Flaccus.* Natus autem est die Dominico, ex *Synod. 6. cap. 8.*

3 Tres Missæ celebrantur, ex *Decreto Telesphori.* duas autem tribuit eidem *Ruper. lib. 3. cap. 17.* ob duas generationes Christi, ex Patre, & ex Matre: sed fortè *Ruper.* loquitur eo sensu, quòd ille decreuit eas celebrari de nocte ante Horam tertiam, significat autem, quòd Christus natus est in salutem eorum qui ante legem, qui sub lege, & qui in Euangelio exiterent, *Gemma lib. 3. cap. 104.*

4 Ante Laudes prima Missa est dicenda, *Microlog. cap. 34.* qui & idè addit, quòd omittebatur tunc *Ite Missa est*, ne discederet populus. *Te Deum* dicitur ante Missam, *Gemma lib. 4. c. 117.* contra quosdam apud *Durand. lib. 6. cap. 13.* De Præfatione & Communicantes diximus suprâ *par. 1. tit. 12. n. 2. & 5. pag. 41. & 44.* de ultimo item Euangelio tertie Missæ, *ibid. tit. 13. num. 2. pag. 46.* Iubetur autem omitti purificationem in prima & secunda Missa, ex *Innocen. III. cap. Ex parte. de Celebrat. Missarum.* Vide suprâ *3. par. de Defectibus tit. 9. num. 4.*

& adde, neque purificatorio torgendum esse Calicem, nisi in fine tertie Missæ; neque omittendas esse eas Preces quæ in purificatione Calicis & digitorum ablutione recitari solent. Memento quoque, vt in vase, non in Calice, fiat purificatio digitorum, ex dictis *tit. 9. nu. 4.* Verùm in prima Missa solemnè, hausto diligentius sanguine, Subdiaconus deferret Calicem sine Purificatorio ad Credentiam de more, indeque alius in Sacris in Sacristiam; vbi supposito Corporali decenter seruabitur vsque ad secundam Missam solemnè seu priuatim celebrandam, tum ne impediatur incensationem Altaris in Laudibus faciendam; tum ne minùs reuerenter quàm par sit habeatur in Credentia vsque ad aliam Missam: in cuius initio, vt aliàs, collocari poterit super Credentia, desiccata iam, vt creditur, quacumque reliqua vini specie. Alij alia: sed, saluo meliori iudicio, hæc Romana praxis videtur congruentior.

5 *Francol. de Temp. Hor. Can. c. 40. num. 2.* monet celebraturum primam Missam in nocte, vt sit ille ieiunus per horas circiter sex, ex quadam congruentia. Quòd si celebraturus sit ante mediam noctem, ex priuilegio, vel legitima consuetudine, verè non dispensatur in ieiunio necessario ad Missam: idè à pridiana media nocte ieiunet, neque in Missa Vigiliæ sumat purificationem; & eo casu, si in prima Missa noctis fumeret purificationem, imò & cibum ante mediam noctem, posset celebrare secundam & tertiam Missam Natiuitatis Domini. Fauet communis doctrina Theologorum.

6 Ceterùm probabilem sententiam & securam putat *Suar. 3. par. diss. 80. sect. 4.* posse in nocte hac celebrari tres Missas

Missas priuatas simul post mediam noctem, quia nullo Iure prohibetur: nec abnuo, si causa adsit maioris numeri Sacerdotum, minorisque numeri Altarium, & eiusmodi, si minus omnes celebrare commodè possint. Oppositum docet *Francol. prima par. cap. 39. num. 20. vbi multos citat Doct.* quorum est communior sententia. lege *Bonacin. disp. 4. quest. vlt. punct. 9. num. 5. vbi etiam docet pun. 11. nu. 10.* non teneri Parochum ad tres Missas celebrandas, nisi adsit scandalum. Certè qui vnã tantùm facit, vel primam, vel tertiam facere debet, & tertiam potius, cuius Oratio cum Officio concordat. Neque primam concedo posse dici separatim ab alijs de nocte, nisi coniunctam cum Matutino solemniter de more cantato.

7 In Festo sancti Stephani, quo ille obiit, ex *Baron. in Martyrolog.* contra *Durand. lib. 7. cap. 21.* legitur Euangelium de Abele Protomartyre totius mundi, *Gemma lib. 3. cap. 107.* Et quia dicitur, *Lapidas eos, & relinquatur vobis domus deserta, &c.* quod in ore Stephani fuit causa martyrii, *Act. 6.* meminit *Clem. in Constit.* huius & sequentium Festorum cum Natali Domini, *lib. 8. cap. 39. & Rom. Ordo;* in quibus habuere Sermones antiquissimi Patres.

8 Festum S. Ioannis, vti filij Virginis sequentis ventrem qui his diebus genuit Christum, vel quia de Patmo hac die redijt; vel quia Ecclesia eius nomine dedicata fuit, *Gemma libro 3. cap. 13.* cum obierit ille, ex *S. Hieron. in Breuiario*, die 24. Iunij, ait *Gemma auctor ibidem.* Præfatio dicitur de Natiuitate, quia maioris est dignitatis, & ita habetur in antiquioribus Missalibus.

9 Festum Innocentium antiquius est Origene, qui de eodem *Homil. 3. in Matth.* non admittit cantica lætitiæ; quia descenderunt in limbum, *Microl. cap. 36.* in Dominica verò & Octaua dicuntur, ob causas allatas supra pag. 34. & 62.

10 Officia Missarum, à Vigilia Natiuitatis vsque ad Dominicam infra Octauam eiusdem inclusuè, habentur in *Antiphonario, & Sacrament. Gregor.* Orationes tamen secundæ & tertie Missæ Natiuitatis sunt Ambrosianæ, ex *Pamelio.*

11 Dominicæ infra Octauam Natiuitatis reperitur vestigium apud *Microl. cap. 37.* etiamsi dies ipsa non sit Dominica; & citat Introitum, *Dum medium silentium.* Oratio prima Dominicæ huius est Ambrosiana, ex *Pamelio.*

12 Octauæ Natiuitatis & Circumcisionis meminit *Maximus Taurin. in Homil. & Ordo Rom.* Oratio, *Deus, qui salutis aterna,* est apud *Microl. cap. 39.* *Pamelius* docet, Missæ Officium, licet legatur in *Antiphon. S. Gregor.* esse tamen eo posterius. Aliqui faciunt auctorem Festi Circumcisionis Iuonem, qui de eo Sermonem habuit.

13 Octauarum etiam sancti Stephani, & S. Ioannis, *Amalar. lib. 4. cap. 37.* scribit Officia. Si Octaua Innocentium venerit in Dominica, dicitur *Credo.*

14 Vigilia Epiphaniæ habetur in *Ordine Romano.* in qua non ieiunatur, ex *Concilio Turonen. II. cap. 13.* ob Natiuitatem Domini. Euangelium legitur anticipatè, quod accidit postridie Epiphaniæ, ex *Martyrologio 7. Ianuarij.* si venerit in Dominica, dicitur *Credo,* ratione Dominicæ.

15 Epiphania, seu Theophania, id est

est Apparitio Christi, ex *Ordine Romano*, continet miracula, Stellæ Magorum, Baptismi Christi, aquæ in vinum mutata, & quinque millium satiatorum, *ibid.* meminit *Sanctus Clemens lib. 5. Const. cap. 13.* Post Euangelium publicatur Pascha, ex *Concilio Aurelianen. IV. can. 1.* vt proximè determinetur Dominica Septuagesimæ, quæ est prima dies ex mobilibus. Epiphania Magorum anno primo Christi contigit Feria sexta; & Officium Missæ habetur in *Antiphon. & Sacram. Gregoriano.*

16 Dominicæ infra Octauam cum Introitu, *In excelsis throno*, meminit *Amalar. lib. 4. c. 33.* quæ si contingat, vt in Rubricis Breuiarij, in Sabbato præcedenti celebrari, duas tantum in

Missæ Orationes admittit, more Dominicarum infra Octauas. quod idem fit in Dominica infra Octauam Natiuitatis, in qua fiunt tantum commemorationes de Octauis. Officium Missæ habetur in *Antiphonario & Sacramentario S. Gregorij*; sed Oratio est Ambrosiana, ex *Pamelio.*

17 In Octaua celebrari Baptismum Christi in Missa, docuit *Amalar. cap. 34.* Orationes habentur in *Sacramentario Gregoriano.* Baptizatus autem fuit Feria sexta, ex *Ciaconio in Vita Christi.*

18 De Festis Duplicibus, & alijs, quid agendum sit infra Octauam Epiphaniæ, pendet à Rubrica Breuiarij, vbi nos etiam causam reddemus de sumptam ex Officio, non ex Missa.

De Dominicis post Epiphaniam vsque ad Septuagesimam. IV.

1 **I**N Rubricis Breuiarij proprius locus est quærendi, Cur sex tantum Dominicæ intercurrent ab Epiphania vsque ad Septuagesimam. Missa enim sequitur Officium; & ideò de Missa tantum, quæ hoc loco notari digna sunt, indicemus.

2 Post Epiphaniam variatur Introitus cum suis accessorijs, Graduali, Offertorio, Communione, in primis tantum tribus Dominicis; & hoc triplex Officium (ita loquuntur antiqui) Dominicalis Missæ significat tres annos prædicationis Christi, *Gemma lib. 3. cap. 110.* vt rectè post Octauam Epiphaniæ, in qua Baptismus Christi celebratus fuit, represententur. Officium Missæ harum trium Dominicarum habetur in *Antiphonario & Sacrament. Gregoriano.*

3 Hinc est, quòd secundæ Domini-

cæ Missa dicitur semper ante Septuagesimam, saltem in Sabbato, vel alio die præcedenti, vt congruo tempore legatur Euangelium de aqua in vinum mutata, quod est initium miraculorum Christi; sicut in tertia quoque Dominica legitur Euangelium de leproso, qui, ex *S. Hieron.* fuit primò curatus à Christo. *Durand. lib. 6. cap. 19.* notat in Oratione Dominicæ 2. fieri mentionem de pace, & *pacem tuam nostris concede temporibus*, quia in eadem Dominica S. Gregorius conciliauit pacem in Vrbe, & Orbe. est tamen Oratio Ambrosiana, ex *Pamelio*, translata in huic locum à S. Gregorio.

4 In vltimis verò tribus Dominicis 4. 5. & 6. post Epiphaniam, Introitus, & accessoria sunt eadem, quæ habentur in tertia Dominica, vt in *Antiphona-*

phonario Gregoriano: & ratio est, quia sæpius transferuntur post Pentecosten, quo loco mutuo sumunt Introitum, & accessoria, scilicet Graduale, Offertorium, & Communionem, à Dominica 23. post Pentecosten, vt cum ea eiusdem ferè rationis tunc esse videantur. quia ergo sunt Dominicæ vagæ, non habent ided certum

Introitum, nec proprium Officium, exceptis Orationibus, Epistolis, & Euangelijs. Orationes autem Dominicæ tertiæ & quartæ sunt Ambrosianæ, ex *Pamelio*.

5 Dominica sexta post Epiphaniam desiderata fuit vsque ad Pium V. sed Oratio tamen habetur in *Sacramentario Gregoriano*.

De Dominicis à Septuagesima vsque ad Feriam IV. Cinerum. V.

1 **Q**uadragesimæ ritus antiquior est quam præcedentium Dominicarum: nam ab Apostolis tradita est, ex *Ignatio Epist.* 8. & à S. Petro Romæ instituta fuit, ex *Radulpho Props.* 16. & ided à Quadragesima ordinatur in hoc titulo, à qua reliquæ Dominicæ pendent.

2 Quinquagesima tribuitur Telephoro ab eodem *Radul.* *ibid.* *Dist.* 4. *cap.* *Statuimus.* cui etiam Quadragesimam tribuit *Ruper.* *lib.* 4. *cap.* 9. fortè ille Decreto firmavit, vt ait *Baronius* anno 136. & 154. Sexagesima & Septuagesima erant in vsu tempore *Gelasij I.* ex *Azor.* *lib.* 10. *cap.* 16.

3 Quadragesima semper contigua Paschati fuit, non Epiphaniæ, quo die baptizatus Christus recessit in desertum, ad ieiuniū quadraginta dierum: vnde *Tertull.* *adu. Psychicos* *cap.* 13. nominat ieiunium Paschatis, quod nos Quadragesimale, vt notat *Baron.* anno 57. *num.* 194. Trés autem causas affert *Honor.* in *Gemma* *lib.* 3. *cap.* 45. vt proxima passione Christi compatiamur eidem; vt item verno tempore libido facilius concitata reprimatur; & vt, sicuti Hebræi statim ac post quadraginta annos in terram promissionis intrauerunt, & de captiuitate Babylo-

nis reuersi sunt, celebrauerunt Pascha; ita & nos, peracto labore Quadragesimali, cum Christo Pascha celebremus. Addit quartam *Durand.* *lib.* 6. *cap.* 28. vt cum lactucis agrestibus ieiunij Quadragesimalis comedamus Agnum Paschalem, id est Eucharistiam in Paschate. Quinta fuit *S. Isidori* *lib.* 2. *cap.* 36. ad significandum, vitam nostram laboriosam egere Christi passione pro tolerantia exemplo, & ope; ided coniunctim vtrumque celebrandum est.

4 A numero dierum, vel à numero hebdomadarum sumitur apud Auctores sacrorum Rituum ratio harum Dominicarum. A numero dierum *Ordo Roman.* Septuagesimam definit, quasi cursum septuaginta dierum vsque ad Sabbatum in Albis, cuius Missa incipit, *Eduxit Dominus populum;* vt recolamus, inquit *Alcuin.* septuaginta annos captiuitatis Babylonicæ, & nostræ, quæ in septennio huius vitæ transigitur, & finitur in Sabbato, id est requie. vnde infra Octauam Paschæ vnum *Alleluia* cum Graduali vsque ad prædictum Sabbatum (Graduale namque diximus lamentum significare) adhuc cantatur ante Euangelium, *Gemma* *lib.* 3. *cap.* 38.

G g

5 Sex-

5 Sexagesima continet dies sexaginta vsque ad Feriam quartā Paschæ; cuius Missa incipit, *Venite Benedicti, Ordo Romanus*; vt per sex quasi dies, quibus Deus operatus est in creatione mundi, & nos operemur bonum, ait *Alcuin* iuxta decem præcepta Legis, vsquequò nobis dicatur, *Venite benedicti*. & præsertim nos monet *Honor. in Gemm. cap. 59.* vt operemur sex opera misericordiæ, de quibus *Matth. 25.* simul cum Decalogo. sex enim decies componunt sexaginta.

6 Quinquagesima constat diebus quinquaginta, vsque ad diem Paschæ, *Ordo Rom.* vt per quinque sensus, Decalogo obseruato, Iubileum remissionis consequamur in Paschate. Quinquagenarius enim numerus Iubilei est. Hæc *Alcuinus*.

7 Quadragesima currit vsque ad Cœnam Domini & Pascha mysticum per quadraginta dies, *Ordo Roman.* vt virtus Decalogi per quatuor Euangelia impleatur, *Alcuin*.

8 Alij, & meliùs, à numero dierum ieiunij sumunt harum Dominicarum rationem: nam Quadragesima habet quadraginta duos dies abstinentiæ à carnibus, &c. vsque ad Pascha, quasi per quadraginta duas generationes veniamus ad Christum cum *Matthæo cap. 1.* vt ait *Hieron. citatus à Durando lib. 6. cap. 32.* Quòd si velis numerare tantum veri & proprii ieiunij dies, demptis Dominicis, erunt triginta sex, hoc est, decima anni pars, constat enim annus diebus 365. *Alcuin*. Eisdem autem triginta sex dies ante Pascha vt ieiunarent alij, demptis non modo Dominicis ob Resurrectionem Domini, sed etiam Ferijs quintis (quæ Decreto Melchiadis *Epist. ad Episc. Hisp. cap. 3.* & habetur de Con-

secrat. Dist. 3. Ieiunium. ob Cœnam Domini & Ascensionem Feria quinta celebratas, exceptæ fuerant à ieiunio) indixerunt ieiunij caput à Quinquagesima, eosdem etiam vt ieiunarent alij, demptis præterea Sabbatis, ex *Constantinop. VI. can. 55.* in signum futuræ nostræ quietis, anticipauerunt ieiunium à Sexagesima.

9 Additi ergo sunt post S. Gregorium quatuor dies ieiunij, vt ait *Baron. anno 57.* à Feria quarta Cinerum ad Dominicam, nimirum tempore Caroli Magni, & Stephani Papæ, quo editus dicitur Ordo Romanus plenior: quàm antea; quod opinatur *Carolus Nouariensis Episc. in Comment. suis Canon.* vt non modò decima anni solueretur Deo, sed vt ieiunium quadraginta dierum Christi integrè imitaremur. quod secuti alij, qui in Cœna Domini & Sabbato sancto non ieiunabant, à Quinquagesima cœpere ieiunium. Alij idem obseruare volentes (demptis, vt diximus, Dominicis & Ferijs 5.) à Sexagesima ieiunio initium dederunt. Alij denique (sublatis à ieiunio etiam Sabbatis, vt supra) à Septuagesima ieiunium sunt exorti. Hæc ferè omnia ex *Epistola Caroli Magni ad Alcuinum*; nimirum vt quadragenarius ieiunij numerus, à Christo, Moyse & Elia comprobatus, consummationem nostram aptè significet; quæ consistit tum in denarij perfectione nobis promissi, tum in laboribus huius mundi à quatuor ventis delineati, & in corporis nostri, ex quatuor elementis compositi, per anni quatuor varia tempora exercitatione, *S. Isidor. lib. 2. cap. 36.*

10 *Gratianus de Consec. Distinc. 5.* Quadragesima, facit auctorem S. Gregorium additionis quatuor dierum à Feria

ria

ria quarta Cinerum vsque ad Dominicam: qui conciliari fortasse posset cum *Baronio* negante supra; quod nimirum *S. Gregorius* nondum addiderat quatuor hos dies, quando *Homil* am habuit ad populum, ex qua *Baronius* negat ab eodem additos eos fuisse: deinde verò, antequam obierit, eos addidit ille, vt essent quadraginta ieiunij dies. quod affirmat *Gratianus*, & indicant *Microlog.* c. 49. & *Pamelius*, qui volunt, Officia quatuor dierum additorum esse Gregoriana; & verè habentur in *Antiphonario & Sacramentario sancti Gregorij*; nisi & hæc à posterioribus addita fuisse dicamus.

11 Sed iam Quadragesima nostra constat diebus quadraginta sex; quid ergo habet mysterij? *Honor.* in *Gemma lib. 3. c. 41.* docet, quadraginta sex annis ædificatum fuisse templum, *Ioan. 2.* id est corpus Christi, *ibidem*; & hoc modo explicat: nam duodecimo annorum erat beata Virgo quando Christum peperit; vixit autem Christus annis 34. & mortuus resurrexit. Ergo corpus Christi, cuius Mater fundamentum fuit, ædificatum fuit quadraginta sex annis, dirutum fuit in morte, & reædificatum in resurrectione: nos quoque, ait ille, ædificemus nosmetipsos templum Domino quadraginta sex diebus ieiunij quadragesimalis. *Ibidem* docet, nomen *Adam* constare litteris Græcis, quæ faciunt numerum, more Græcorum, quadraginta sex; quod *Augustini est Tract. in Ioan. lib. 10.* reformemus itaque his diebus quadraginta sex veterem hominem in bonis. Hæc ille argutè.

12 Maximè verò omnium mihi placet *Ruper. Abbas lib. 4. c. 2.* qui has Dominicas ordinat ratione hebdomadarum vsque ad quartam Dominicam

Quadragesimæ, quæ dicitur *Letare*, & est Paradisi propria quædam imago. Septuagesima, inquit ille, dicenda est, quia per septem hebdomadas ad illam *Letare* peruenitur; Sexagesima, quia per sex; Quinquagesima, quia per quinque; Quadragesima, quia per quatuor: hoc est, per septem ætates mundi ad cælestem gloriam, per sex ætates ad gratiâ Redemptionis nostræ. Fusiùs ille, Dominica verò *Letare* est lætitiæ: vnde eo die conuiuium legitur à Christo celebratum, *Ioan. 6.* quod est imago Paradisi; semel & iterum dicitur, *Letatus sum in his*, &c. ad Missam adhibentur *Dalmaticæ*, quæ sunt lætitiæ, *1. part. tit. 19. num. 6. pag. 68.* & præterea (quod tamen ad commune Missam non spectat) in argumentum lætitiæ, Papa eo die deferit in manibus auream Rosam: de qua lege *Duran. lib. 6. cap. 52.*

13 Omittuntur à Septuagesima Cantica lætitiæ, *Gloria in Excelsis*, & *Alleluia*. dicitur *Tractus*, id est luctus, vt docuimus in *Rubric. general. 1. part. locis suis*, causa mœstitiæ, ex *Ordine Rom.* Officia verò trium harum Dominicarum habentur in *Antiphonario & Sacramentario Gregoriano*. Quod si Septuagesima venerit ante Purificationem, secunda & tertia Oratio non mutantur, ita vt secunda sit de beata Virgine, cuius partus adhuc celebratur. Idemque fiat in Sexagesima & Quinquagesima.

14. In Ferijs autem omittitur *Tractus*, quia luctus solemnus est in concursu populi tantum faciendus, vt mox dicemus.

15 In Collecta Sexagesimæ occurrunt duo, præter Regulas ordinatas. Alterum est, quod dicitur Collecta de *S. Paulo* sine Collecta de *S. Petro*;

qui in Festis eorum & commemoratione per annum numquam diuiduntur, vt patet. Alterum est, quod licet in prima Collecta fiat mentio de S. Paulo, tamen in Oratione *A cunctis* adhuc fit de eodem commemoratio, contra illud quod habetur supra pag. 28. de Missa Votiuua Apostolorum, quæ excludit Orationem *A cunctis*. Sed nota nouum titulum Stationis, quæ, vt in Missali dicitur in Sexagesima, est ad S. Paulum; & item nota, quod nominat Ecclesia S. Paulum occultiori nomine *Doctōris Gentium*. Titulus autem Stationis non est Festum, neque commemoratio, neque quid votiuum: at Regula illa, *De eodem bis non fit in eodem Officio*, valet in Festis, commemorationibus, & votiuis, non in titulo Stationis, & occulto præsertim nomine,

vel tacito, verbi gratia Apostoli cognomine in nostro casu; quæ sicuti in Officio non excludunt commemorationem communem, ita neque in Missa Orationem *A cunctis*, quæ, vt alias diximus, correspondet suffragijs communibus Officij diuini. Simile quid habemus in Feria quinta Dominicæ tertiæ Quadragesimæ, in cuius Collecta nominantur quidem sancti Cosmas & Damianus (tacito fortasse hac de causa cognomine *Martyrum*, quia de isdem ibi fit mentio titulo tantum Stationis) sed inde neque in Officio, neque in N. Orationis *A cunctis*, in propria eorum Ecclesia, omitti idem debet consueta commemoratio eorundem tamquam Martyrum inter suffragia communia, & tamquam Titularium Ecclesiæ propriæ.

De Feria quarta Cinerum vsque ad Dominicam de Passione. VI.

Feria quarta Cinerum, seu dies Cinerum, vt *Maximus Taurin.* ait in *Howil.* non est caput Quadragesimæ, & idem adhuc Vesperæ non cantantur manè; sed initium penitentia est, vnde & Cineres capiti imponuntur benedicti, ex *Ordine Roman.* vt recordemur originis & finis nostri, ex *Ruper. lib. 4. cap. 10.* Porro in hac ipsa Feria quarta cœpit

Christus ieiunare, qui Feria tertia baptizatus est, vt rectè probat *Durand. lib. 6. cap. 28.* & die 16. Februarij Feria secunda ieiunium perfecit, vt docet *Torniellus noster Tomo secundo Annal. sacrorum, anno 4081. num. 7.* cum sine dubio illud inceperit die septima Ianuarij post Baptismum, qui accidit die sexta Ianuarij.

Rubricæ Cinerum sunt.

2 *Ante Missam benedicuntur Cineres^a facti de ramis oliuarum, siue aliarum arborum, precedenti anno benedictis, hoc modo.^b Finita Nona, Sacerdos indutus pluuiali violaceo, vel^c sine casula, cum ministris^d similiter indutis, e^c procedit ab benedicendum Cineres in vase aliquo^e super Altari posito. Et primò cantatur à Choro Antiphona, Exaudi, &c.*

a *Facti*

a *Facti de ramis oliuarum.*] Vt sicut Cineres ad humiliationem distribuuntur, ita & per humilitatem spem habeamus futuræ gloriæ, quam designauit Processio Palmarum. Cineres itaque sunt reliquiæ gloriæ Christi, & quasi semen gloriæ nostræ. debent autem esse aridi, non in modum luti, vt declarauit sacra Rituum Congregatio 23. Maij 1603.

b *Finita Nona.*] Quia Missa in diebus ieiuniorum cantanda est post Nonam, in par. 1. Rubr. tit. 15. num. 2. pag. 50. Præparantur Thuribulum, nauicula, & vas aquæ in angulo Altaris, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 19.*

c *Sine casula.*] Vt habetur 1. part. tit. 19. num. 4. pag. 66. assumit autem Pluuiale, vt *ibid. num. 3. pag. 66.*

d *Similiter indutus.*] Et quidem sine Dalmaticis. In Ecclesijs autem præci-

puis cum Planetis plicatis, in alijs minoribus Alba amicti ministrent, vt 1. part. tit. 19. num. 6. & 7. pag. 68. sine manipulis, *Carimon. Episc. lib. 2. capite 17.*

e *Procedit ad benedicendum.*] De Sacrificia ad Altare; Acolythique tantum præcedunt cum candelabris accensis. Ministri pares Celebranti procedunt, quia Pluuiale habet, ex *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 15. in fine.*

f *Super Altari.*] Hoc est in cornu Epistolæ, *Carim. Episc. lib. 2. cap. 19.* ita vt sit vas inter Missale, & cornu. Celebrans, osculato Altari in medio, accedit ad librum, vbi stans inter vtrumque Ministrum, *Carimon. Pap. lib. 2. sec. 1. cap. 29. & 41.* quia Pluuiale habet, legit Antiphonam, *Exaudi, &c.* quæ cum sequentibus habetur in *Antiphonario Gregoriano.*

3 *Deinde Sacerdos in cornu Epistolæ, non verens se ad populum, dicit, &c.*

Adde, manibus iunctis, & dum benedicit manu dextra Cineres, Diaconus eleuat à dextris fimbriam an-

teriolem Pluuialis; & ideo stare debet illi à dextris, non post eum, vt diximus.

4 *Postea Celebrans, & imposito incenso in Thuribulo, ter^h aspergit Cineres aqua benedicta, dicendo Antiphonam, Asperges, sine cantu, & sine Psalmo, & ter^h adolet incenso. Deinde^m dignior Sacerdos ex Clero accedens ad Altare, imponit Cinerem Celebrantiⁿ non genuflexo. Si vero non adsit alius Sacerdos, ipsemet Celebrans, genibus flexis coram Altari sibi ipsi Cineres imponit in capite, nihil dicens: & cantatur statim à Choro Antiphona.*

g *Imposito incenso in Thuribulo.*] De more, & cum benedictione, ministrantibus Diacono & Thuriferario.

h *Aspergit.*] In medio à dextris & à sinistris Cinerum, delato vase aquæ ab altero ex Acolythis, & aspergillo sine osculis dato Diacono, qui deinde cum osculis tradit Celebranti.

i *Asperges.*] Totum versum dicit, & nihil præterea.

l *Ter adolet.*] Eodem modo quo asperfit.

m *Dignior Sacerdos.*] In suo habitu, sine Stola cum habitu Choralis, *Carimon. Episc. cit.* stans imponit Cinerem dicens, *Memento homo, quia puluis es, &c. Ordo Roman.* At, si cinis est,

cur dicitur puluis? *Gen. 18.* dicebat Abraham, *Cum sim puluis, & cinis.* Cinis enim mixtus puluere inutilis est, *ex Chrysof. Homil. 23. Epist. 2. ad Corint.* diuisim verò vtilia sunt.

n *Non genuflexo.*] Stanti quidem, facie versa ad populum, sed capite inclinato; imponit autem in formam

Crucis, *Carimon. Pap. lib. 2. cap. 31.* o *Ipsemet Celebrans.*] Non debet Diaconus imponere Sacerdoti Cineres. Conuenit autem, vt genibus flexis coram Altari sibi ipsi eo casu imponat, quasi à Christo illos recipiat, cui flebitur omne genu, & ad exemplum humilitatis.

5 *Sacerdos verò, dum cantantur Antiphonæ, & Responsorium, primò imponit Cineres digniori Sacerdoti, à quo ipse accepit; deinde ministris paratis, genibus flexis coram Altari, dicens.*

p *Sacerdos.*] Stans aperto capite, & Diacono tenente à dextris eius vas Cinerum, *Carim. Episc. vbi sup.* Aperto,

inquã, capite distribuit Cineres, Candelas, & Ramos, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 18. Iulij 1626.

6 *Postea veniunt alij, primò Clerus per ordinem, deinde populus: & genibus flexis ante Altare singulatim recipiunt Cineres à Sacerdote, vt dictum est de ministris. Completa Cinerum impositione Sacerdos dicit, Dominus vobiscum.*

q *Veniunt alij.*] Cum debitis reuerentijs Altari, & Celebranti antè & post, & manibus iunctis.

r *Populus.*] Extra gradus Altaris ad cancellos populus congruentius recipit Cineres: feminis etiam non supra velum, sed supra capillos dantur Cineres, si fieri potest commodè; ne benedictus cinis supra velum deperdatur.

In fine distributionis ante Orationem *Concede*, tergat digitos Celebrans in angulo Altaris, *Carimon. Episcop. loco citato*, cum aqua & mica panis. Deinde dicitur Missa, in qua hæc sunt propria.

7 Graduale dicitur cum Tractu, *Domine, non secundum peccata nostra, &c.* non ex *Ord. Rom.* sed ex nostra deuotione, inquit *Microl. cap. 50.* quod repetitur in Ferijs secundis, quartis, & sextis, *idem ibid.* cur non in alijs Ferijs? quia in prædictis tantum erat populi

cõkursus ad luctum solemnem, quem significat *Tractus*: & est in *Antiphon. Gregor.* eadem ratione, qua in iisdem Ferijs dicuntur Officium defunctorum, Psalmi Graduales & Pœnitentiales; quia nimirum lætitia Dominicæ minui debet statim in Feria secunda: tum in quarta venditus fuit Christus, & in sexta fuit Cruci affixus. Præfatio Quadragesimalis ex Pelagij Decreto quotidie dicitur, *Microl. loco citato*, etiam in Dominicis, *Gemma lib. 4. capite 117.* quamuis non ieiunemus, contra quosdam, quos confutat *Durand. loco citato.*

8 Duplex Oratio in fine Missæ additur cum humiliatione: *Humiliate capita, &c. ex Amalar. lib. 3. cap. 37.* vide supra 2. par. Rubr. tit. 11. num. 2. pag. 173. sed non in Dominicis, in quibus Communio fiebat populi, cuius loco successit in Ferijs Oratio illa duplex;

duplex; unde & in iisdem humiliatio est omittenda, *Microlog. cap. 51.* Orationes autem Missæ sunt eadem quæ in *Sacramentario Gregoriano.*

9 Feria quintæ festiæ habitæ sunt à sancto Siluestro successore S. Melchiadis; & idè non habuere Officia propria à sancto Gregorio I. Gregorius deinde dictus Iunior, id est II. Officia propria & Missas (quæ addita sunt Antiphonario & Sacrament. Gregorij) iisdem distribuit, *VValafr. c. 20.* imò, ex *Baronio anno 31.* ieiunium in iisdem instituit in Ecclesijs ijs, in quibus adhuc non agebatur; & idè Euangelia ferè omnia, quintis Ferijs assignata, communia sunt alijs diebus extra Quadragesimam.

10 In Sabbato Cinerum idem est Officium Missæ quod in præcedenti Feria 6. quia posterius est S. Gregorio, ex *Microlog. cap. 49.* cum Oratione tamen diuersa, in *Sacramentario sancti Gregorij.*

11 In Dominica prima Quadragesimæ nihil occurrit notandum, nisi, quòd ea contingit aliquàdo die 16. Februarij, vt in *Tabula IX. Calendarij nostri perpetui;* & ea ipsa dies est, ex *Augustino Torniello in Annal.* qua Christus tentatus fuit, vt in Euangelio Dominicæ.

12 Feriæ Quatuor Temporum, ex Decreto Gregorij VII. tamquam à Maioribus eo tempore instituta, habent Officia in *Sacrament. S. Gregorij, & Lektionario S. Hieronymi.* de quarum ritibus vide quæ diximus suprâ de Aduentus Quatuor Temporibus, vbi, cur Euangelium 2. Dominicæ Quadragesimæ sit idem ac Sabbati præced. indicauimus.

13 Dominica 2. habet Missæ Officium non Gregorianum, ex *Microlog.*

cap. 24. & 29. & ex Pamel. Dicta est vacans, hoc est sine Officio proprio: nam Introitus, Graduale, Offertorium & Communio sumpta sunt de Feria 4. præced. Reliquarum Feriarum & Dominicarum sequentium Officia partim in *Antiph.* partim in *Sacrament. Gregor.* habentur, paucis Orationibus mutatis in aptiores.

14 In Feria 5. Dominicæ 3. habetur Collecta de SS. Cosma & Damiano: de qua vide suprâ *tit. præced. numero 15. pag. 236.*

15. Feria 4. Dominicæ 4. variatur Missa, cui datæ sunt duæ Lectiones, vt in Feria 4. Temporum. putant aliqui, ad indicium futurarum in Sabbato ordinationum. Sed hac die fiebat Scrutinium baptizandorum in Paschate, & inter septem Scrutinia hoc erat maximum, *Ordo Rom.* quod Scrutinium nõ est in vsu hodie, sed tamen Missa est eadem, in qua Catechumenis dicitur in Introitu, *Effundam super vos aquam mundam;* & idem repetitur in prima Epistola: tum dicitur, *Lauamini,* in secunda; & in Euangelio cæcus natus nondum lotus Catechumenum repræsentat, ex *Aug. in Homilia illius Feriæ.* à qua Feria vsque ad Parasceuen ieiunabāt quindecim diebus, demptis Dominicis, ex *Ruper. lib. 4. cap. 18.* Causas autem Scrutiniij in hac Feria 4. vide apud *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 54.*

16 In reliquis diebus nihil noui occurrit declarandum vsque ad Dominicam de Passione, exceptis Ordinationibus, quæ in Sabbato *Sitientes,* ita dicto, quia Introitus Missæ incipit à verbo *Sitientes,* concessæ sunt ex Decreto Gelasij I. *Dist. 75. Ordinationes Presbyterorum.* de quibus eadem est ratio cum alijs Sabbatis Quatuor Temporum, vt suprâ nos diximus.

De

De Dominica de Passione, & Hebdomada
maiori. VII.

1 **I**N primis Vesperis Dominicæ de Passione velantur Cruces & Imagines, *ex Carim. Episc. lib. 2. c. 20.* hoc est ante Vesperas; velum autem non debet habere secum aliam imaginem: & illud velum, quo teguntur Cruces, sit potius violaceum quam nigrum (album nequaquam) nisi aliud statuatur infra. quo ritu significatur, iam Christum non in palam ambulasse apud Indæos hoc tempore, & abscondisse se, vt in Euangelio Dominicæ dicitur.

2 *Ruper. lib. 5. cap. 1.* probat, verisimiliter in Vesperis Sabbati ante Dominicam de Passione coactum fuisse Concilium aduersus IESVM; ideoque mœstitia maior conuenit Ecclesiasticis Officijs: & hinc in Introitu tacetur *Gloria Patri* apud quosdam, inquit ille; sed *Ordo Rom.* expressè omittit, vt & nos humilitati studentes omittamus excelsa nostra, ait *Alcuin.*

3 Omittitur etiam *Iudica me Deus.* ita *Gemma lib. 4. cap. 117.* & quia Officia huius Dominicæ sunt media inter dies Quadragesimæ & sequentes de Passione, ideo fortè dicta est *ab Ordo Rom.* Dominica mediana, vt etiam à *Gelasio Dist. tit. preced. num. 15. citata.*

4 De duabus Orationibus, non tribus, & de Præfatione de Cruce diximus in 1. par. *Rubr. tit. 9. & 12. pagina 26. & 41.* testatur autem *Micrologus cap. 50.* Præfationem de Cruce non dici solitam ante Palmas, qui mos durauit vsque ad Pium V. à quo statuta est Præfatio de Cruce ab ipsa Dominica de Passione.

5 In Sabbato ante Palmas Officium non est Gregorianum; *ex Areal.*

lib. 1. cap. 9. tamen congruum legitur Euangelium, in quo habetur, quòd in crastinum turbæ obuiauere Christo; ergo, quæ narrantur initio, contigerunt hac die. Officium Missæ, hoc est Introitus, Graduale, Offertorium, & Communio, sunt de Feria 6. præcedenti; quia olim Sabbatum vacans dicebatur, quo Papa eleemosynas dabat.

6 Dominica Palmarum dicta est in *Ord. Rom.* Palmarum, siue Florum, siue Ramorum, Hofanna, Pascha petentium, id est simul petentium Symbolum ante Baptismum, *ex Alcuino,* & Capitolauum, quia in hac die lauabantur capita vngendorum in Sabbato sancto, *ex Isid. lib. 1. cap. 27.* item Hebdomada maior, *apud Chrysof. Hom. 30. in cap. 10. Gen.* quo nomine eam vocat etiam *Clem. lib. 8. Const. 39.* vel quia in ea maxima parsimonia, vel quia in ea Officium maius celebratur, *Ordo Roman.* addit *Microlog. cap. 52.* Maiorem dici, ob sanctissimum Dominicæ Passionis sacramentum. *Idem. Chrysof.* appellat Magnam, quia magna, inquit, & ineffabilia bona in ea contigerunt. Item appellatur Indulgentiæ, ob pœnitentes absolucndos publicè, *Honor. in Gem. libro 3. cap. 72.* Item Pœnosa, & Sancta, ob Christi passionem, & impios iustificatos, *Durand. lib. 6. cap. 67.* Authentica, in *Officio Ambrosiano.* & dicitur etiã Vltima à *S. Ambros. Epist. 33.* quia vltima est Quadragesimæ.

In benedictione Ramorum Rubricas attende Missalis, quibus addemus alias minutores de more.

7 *Completa Tertia, & facta asperione aquæ, more solito, Sacerdos indutus Pluuiali violaceo, vel sine casula, cum^a ministris similiter indutis, b procedit ad benedicendum ramos palmarum, & oliuarum, siue aliarum arborum, c in medio ante Altare, vel ad cornu Epistola positos. Et primò cantatur à Choro Antiphona.*

Benedictionis Palmarum mentio est anno 877. apud Baron. sub Ioanne VIII.

Asperio aquæ, de qua Rubr. fit à Sacerdote statim ac venerit ante Altare.

Acolythi ante asperionem aquæ deponant candelabra super Credentia.

a *Ministris similiter indutis.*] Hoc est simili colore, sed sine Dalmaticis, cum Casulis plicatis, vel in albis, iuxta supradicta tit. 19. num. 6. & 7. par. 1. pag. 68. & 70. Manipulos autem in hoc casu Ministri portant, quia cantaturi sunt Epistolam & Euangelium.

b *Procedit ad benedicendum.*] De Sacristia iam venit Celebrans, præce-

dentibus Acolythis cum candelabris, vt ante Missam, sine Thuriferario, & cum Ministris, capite cooperto, hinc inde à latere Celebrantis, vt in simili casu Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 30. & 31: quia Pluuiale habet. Quare verbum *procedit* hoc loco non significat motum localem à Sacristia, sed quòd, finita asperione, prosequitur benedictionem Palmarum, ascendendo ad Altare, quod osculatur in medio, & deinde in cornu Epistolæ cantando, vt in Missali.

c *In medio ante Altare.*] Ita Ordo Romanus. sed est commodius, quòd ad cornu Epistolæ ponantur Palmæ & rami.

8 *Deinde Sacerdos stans in cornu Epistola, non vertens se ad populum, dicit in tono Orationis Missæ Ferialis, Dominus vobiscum.*

Non diducit manus, sed iunctas eas tenet, etiã ad *Oremus*, & ad Orationes; quia sumus extra Missam. & Ministri

pares sint Celebranti hinc inde, vt, quando erit opus, comodiùs Diaconus eleuet fimbriam Pluuiialis à dextris.

9 *Postea Subdiaconus in loco solito cantat sequentem Lectionem in tono Epistolæ, & in fine osculatur manum Sacerdotis.*

Eadè prorsus facit quæ pro Epistola Missæ; in cuius fine non tamen defert librũ Celebrantis ad cornu Euan-

gelij, quod legit Celebrans, si velit, in cornu Epistolæ; & resumit, si ea vitur, Planetam plicatam Subdiaconus.

10 *Interim dum cantatur R. Diaconus ponit librum Euangeliorum super Altare: & Sacerdos, ministrante Diacono nauiculam, ponit incensum in Thuribulo. Deinde Diaconus dicit, Munda cor meum, accipit librum de Altari, petit benedictionem à Sacerdote: postea Sub-*

H h diacono

diacono librum tenente, medio inter duos Acolythos tenentes candelabra accensa, signat librum, incensat, & cantat Euangelium, ut infra, more consueto: quo finito, Subdiaconus defert librum osculandum Sacerdoti, qui & incensatur à Diacono.

Non discedit Celebrans à cornu Epistolæ. Omnia fiunt, etiam à Thuriferario, prout ad Euangelium Missæ diximus 2. par. tit. 6. num. 5. pag. 127.

hinc adde tamen, quòd si Diaconus Casula plicata utitur, incensato Celebrante priorem resumit, eo modo quo diximus pag. 68.

11 *Post hæc benedicuntur rami. Sacerdos stans in eodem cornu Epistolæ dicit in tono Orationis serialis, Dominus vobiscum.*

Eodem modo cantat Praefationem manibus iunctis, assistentibus hinc inde Ministris, cum quibus dicit *Sanctus*, &c. cum autem manu benedicturus est ramos, Diaconus eleuat à dextris simbriam Pluuiialis anteriorem; Celebrans verò, dñm dextra signum Crucis facit, ponit sinistram super Altare, ex Rubr. gener. par. 2. tit. 3. nu. 5. pag. 109. & tit. 7. num. 5. pag. 134. In Orationibus nihil est detrahendum, neque mutandum, licet benedicantur rami arborum, non palmæ, nec oliuarum rami: quia ij rami arborum

succedunt palmarum loco, & à populo die vocantur palmæ. Neque Romæ (ubi saltem oliuæ benedicuntur, non aliæ inferiores arbores) tacentur ea verba in quarta Oratione, *ceterarumq; arborum*: neque est mendacium, sicuti non est mendacium dicere in Parascene, *Ecce lignum Crucis*, adhibita tunc Cruce argentea à Celebrante.

12 Circa finem quintæ Orationis, Acolythorum alter accipit de Credentia vas Aquæ benedictæ cum aspersorio, & vnâ cum Thuriferario accedit ad Celebrantem prope Diaconum.

13 *Celebrans ponit incensum in thuribulum, deinde ter^d aspergit ramos Aqua benedicta, dicendo Antiphonam, e Asperges me sine cantu, & sine Psalmo: & ter^f adolet incenso.*

d *Aspergit ramos.*] Ordo Rom. accepto nimirum aspersorio de manu Diaconi cum solitis osculis & reuerentijs. Aspergit autem ter, id est in medio, à dextris ramorum, & à sinistris eorum.

e *Asperges me.*] Submissa voce Verbum illuminantum.

f *Adolet incenso.*] Ordo Romanus; eo modo scilicet quo aspergit, nihil di-

cens. Diaconus autem in aspersione & incensatione eleuat simbriam Pluuiialis. rursus Celebrans in cornu Epistolæ, ut prius, addit quæ sequuntur in Missali.

Benedictio hæc breuior est quàm sit in Ordine Romano; sufficiens tamen, demptis Orationibus, quæ multò plures habentur ibi.

14 *Completa benedictione, g dignior ex Clero accedit ad Altare, & dat ramum benedictum Celebranti, qui non genuflectit, nec osculatur ma-*

num dantis. Postea Celebrans stans ante Altare versus ad populum, distribuit ramos, primum digniori, à quo ipse accepit, deinde Diacono & Subdiacono paratis, & alijs Clericis singulatim per ordinem, ultimò laicis: omnibus genuflectentibus, & ramum ac manum Celebrantis osculantibus, ^h exceptis Prælati, si adsint.

g Dignior ex Clero.] Dignior, qui dat ramum Celebranti, stans in suo habitu sine Stola, eidem stanti dabit, & cum osculo rami ab utroque facto, non manus; deponit autem Celebrans ramum suum in manu Acolythi, & dum alijs aperto capite, ut diximus pag. 238. stans distribuit, Diaconus à sinistris eius ministrat eidem ramos, eos tantum osculando, deposito

interim suo ramo super Altare. Alter Acolythus ministrabit ramos Diacono sine osculis.

h Exceptis Prælati.] Canonici quoque non osculantur manum Celebrantis Canonici, ex Carim. lib. 2. cap. 17.

Si populus est multus, poterit alius Sacerdos mitti, qui distribuat laicis; sed Ordo Romanus à Celebrante distribui iubet.

15 Postea fit ^l Processio. Et primò Celebrans ^l imponit incensum in thuribulum: & Diaconus vertens se ad populum dicit: Procedamus in pace. Et Chorus respondet: In nomine Christi, Amen. Præcedit Thuriferarius ^m cum thuribulo fumigante: deinde ⁿ Subdiaconus paratus, deferens Crucem, medijs inter duos Acolythos cum candelabris accensis: sequitur Clerus per ordinem, ^o ultimò Celebrans cum Diacono à sinistris, omnes cum ramis in manibus: & cantantur sequentes Antiphona, vel omnes, vel aliqua, quousque durat Processio.

i Processio.] Tradit Ordo Romanus.

l Imponit incensum.] Ministrante Diacono, & Thuriferario, cum benedictione, de more.

m Cum thuribulo fumigante.] Ut quasi sternat viam Crucifixo sequenti cum odore incensi: vel quasi Christus trahat post se sequentes in odorem vnguentorum suorum.

n Subdiaconus paratus.] Eo modo

quo supra; & ille idem qui supra, non alius defert Crucem inter Acolythos; cuius usum in Processione antiquissimum docet Baron. anno 398. ut par. 1. diximus tit. 19. num. 3. pag. 65. & prædicti quatuor deponunt alicubi ramos suos, ut commodius gestent alia.

o Ultimò Celebrans.] Cooperto capite, & cum ramis in manibus suis, tam Celebrans quam Diaconus.

16 In reuersione Processionis, duo vel quatuor cantores intrant in Ecclesiam, & clauso ostio stantes versa facie ad Processionem, incipiunt ^p Gloria, laus. & decantant duos primos Versus. ^q Sacerdos vero cum alijs extra Ecclesiam repetit eosdem. Deinde qui sunt intus, cantant alios Versus sequentes, vel omnes, vel partem, prout videbitur:

& qui sunt extra, ad quoslibet duos Versus respondent, Gloria, laus, sicut à principio. Postea Subdiaconus hastili Crucis^r percutit portam: qua statim aperta, Processio intrat Ecclesiam cantando B.

p *Gloria, laus.*] Duodecim tantum Versus habet *Ordo Romanus*, & auctor eorum dicitur fuisse Aurelianensis Episcopus, de carcere idcirco liberatus. lege *Durand. libro 6. cap. 67.* Quam Historiam describit etiam *Baronius anno 835. ex probatis Auctoribus.*

q *Sacerdos cum alijs.*] Sacerdos coo-

perito capite, Subdiaconus prope portam in medio, versa tunc imagine Crucifixi ad Sacerdotem.

r *Percutit portam.*] Semel in ima parte portae, & cum ima parte hastilis, ex *Carimoniali Pap. lib. 2. cap. 39.* & *Rituale Romano Pauli V.* tum ad Altare deponit Crucem prope Credentiam, si Missa sequatur solemnis.

17 *B.* *Ingrediente Domino, &c.* Habet *Ordo Romanus.*

18 *Deinde celebratur Missa, & rami tenentur in manibus dum cantatur Passio & Euangelium tantum.*

Ad totam Missam tenebantur rami in *Ordine Romano*: sed ad Passionem omnino, ut, dum ignominia Crucis narratur, eiusdem victoria per ramos ostendatur. Celebrans autem dum legit in cornu Epistolae Passionem, palmam teneat sinistra manu, *Carimon. Marcell. lib. 2. cap. 41.* idem & ministri faciant. Missa habetur in *Antiphonario & Sacramentar. Gregoriano*; vnicaque dicitur Oratio, quae à S. Ambrosio accepta est, ex *Pamelio, de Feria 6. in Parasceue Ambros.*

19 In Missa legitur Passio à S. Matthæo scripta: nam Alexander Papa instituit, Passionem legi hoc tempore à quatuor Evangelistis scriptam, eodemque ordine quo ipsi scripserunt, *Durand. cap. 68.* refert S. *August. Sermon 144. de Tempore*, vno tantum die Passionem legi solitam fuisse, & secundum Matthæum; & cum ille voluisset eam legi iuxta quatuor Evangelistas, factum quidem est, sed

cum auditorum ob nouitatem perturbatione.

Notæ illæ ✠ C. S. non sunt antiquæ, auctorem habent incertum; & puto eas significare Christum, Chronistam, Synagogam; alij, Christum, Cantorem, Succentorem: nam Diaconi dicuntur hodie Cantores Passionis in *Carimon.* Vox autem *Succentor* non est noua aut recens in Ecclesia Latina; quam ego legi inter Dignitates Cathedralis Auërlanæ in instrumento celebrato cum Fratribus Minoribus anno 1234. quod habetur apud *Lucam VVadingum in Regesto Pontificio ad calcem Annalium Minorum, anno 1235. Bulla 27.* Ad cantandam verò Passionem eadem obseruanda ferè sunt quae infra dicemus in *Parasceue num. 3.* sed Stola Cantorum erunt violaceæ. vide ibi. Dilatio enim hæc fit in gratiam nostri Ordinis, qui hodiernam non cantat Missam.

20 Non petitur benedictio, quia auctor

auctor benedictionis extinctus legitur; eademque de causa neque luminaria deferuntur, neque thus adhibetur, *ex Ordine Romano*, quia feruor deuotionis in Apostolis tepuerat. Nec dicitur *Dominus vobiscum*, in detestationem malè salutantis Iudæ; neque gloria Christo datur, qui in Passione est, *Durand. ibidem*. De omissione *Gloria tibi Domine* scribit *Microlog.* etiam c. 52. Omnis autem solemnitas in tanta incertitia tollitur; & in fine tantum, more solito, tamquam ad Euangelium Missæ petitur benedictio, incensatur liber, qui & osculandus datur Celebranti in initio postremæ partis, cum eiusdem incensatione, *Durand. ibid.* in fine quoque responderetur, *Laus tibi Christe*. quæ item (excepta incensatione libri & Celebrantis) seruanda erunt in Missis priuatis.

21 Ad legendam autem Passionem in Missa priuata non extinguuntur luminaria in Altari, vt ex professo probat *Paulus Comitulus in Respons. moral. lib. 1. quest. 49.*

22 In fine Missæ legitur Euangelium variè, vt dicitur *part. 1. Rubr. tit. 13. num. 2. pag. 46.* nimirum in Missis priuatis Euangelium Palmarum, in solemnibus solitum S. Ioannis, & in ijs priuatis, quæ sequuntur immediatè benedictionem Palmarum.

23 Mysticè in hac Benedictione, Processione, & Missa, recale decimam fuisse Lunam hac die, in qua ducebantur agni in domos immolandi in Paschate, *Exod. 27.* & ecce Christus Agnus Dei portatur ad victimam, *Ierem. 11. ex Amalar. lib. 1. cap. 10.* vnde partim lætitiæ, ob palmas, victoriæ symbolum, partim mœroris est hæc dies; quia includitur in

Ierusalem vt Agnus ad occisionem. Porta Ecclesiæ clausa, & hastili Crucis aperta, designat Ierusalem cælestem per Christi Passionem nobis reueratam. vnde dicitur *2. Ingrescente Domino in sanctam ciuitatem.* Reliqua per se patent ex Historia Euangelica, & Benedictione ramorum, id est ex verbis Benedictionis.

24 Sed quid agendum, si Processio extra Ecclesiam exire nequeat? Fiat circum Ecclesiam, & quod ante portam præstandum erat, fiat in vestibulo ante ingressum Cappellæ maioris.

25 Quid item, si Cantores desint ad cantandam Passionem? eo casu Diaconus solus Missæ canter totam; & ea finita, redeat ad Altare, ac reliqua faciat pro parte postrema, vt supra dictum est, & dicemus Feria 6.

26 In Feria quarta sequenti ad Introitum non genuflectitur. Duæ Lectiones leguntur, *ex Ordine Romano*, vel propter Ordinationes futuras in Sabbato sancto, *Durand. cap. 70.* vel quia in prima Lectione de morte animæ, in altera de morte corporis agitur: Christus autem mortuus est pro redemptione vtriusque, *Amalar. lib. 1. cap. 11.* vel quia ea die venditus est Christus: vnde quasi sit Feria 4. Temporum, habet ieiunij duplicem rationem; & inde sumptum est, quod in ieiunio post sextam Feriam, Feria quarta primum locum obtinet, *Durand. loco nunc citato.* Tractus post secundam Lectionem dicitur, vt in Parasceue, qui, vt aliàs diximus, luctum significat, *Ruper. lib. 5. cap. 13.*

27 Habes in *Aniphonario & Sacramentario S. Gregorij* Missarum Officia præcedentis tridui.

De Feria quinta in Cœna Domini. VIII.

DE hac Feria *Ordo Romanus*. Missa verò festiuū habet Officium, ob institutionem Sacramenti Sacramentorum. Sed, vt ait *Rupert. lib. 5. cap. 14.* sicut in Feria quinta mundi ex aquis ortum genus partim reliquit gurgiti Deus, hoc est, pisces creauit; & partim leuauit in aëra, hoc est aues: ita in hac Feria quinta deprimimur in tristitiam, leuamur in gaudium. Crux, quæ in Altari est, velo tegatur albo.

² Missæ Officium habetur in Antiphonario & Sacram. Gregor. cuius Collecta huc translata est ex Missali Ambrosiano, ait *Pamelius in Liturgicon tom. 1.* Dicitur *Gloria in excelsis*, ex Bonifacij Decreto, *Durand. lib. 6. c. 75.* & ab Episcopis, *de Conf. Dist. 1. Porro. qui est Canon Nicolai Papa.* Campanæ deinde silent, vt excelsa nostra & turrium nostrarum taceant in humilitate Christi, *Alcuin.* & quia tunc Apostoli prædicatores per castella non circuibant, & tacebant, *Rupert. loco cit. cap. 29.* & vt silentium indicamus populo, *idem.* Dicitur *Pax vobis* ab Episcopo, in Sacramen. Gregor. Euangelium quadrat, quia eo die Chri-

stus lauit pedes: & in Epistola sufficienter agitur de Eucharistia.

³ De Symbolo diximus in *Rubr. general. 1. par. tit. 11. Communicantes*, Hanc igitur oblat. *Qui pridie.* quæ sunt propria huius Missæ, habentur in *Ordine Romano.*

⁴ Pax non datur, *ex eod. Ord. Rom.* in detestationem osculi Iudæ, *Alcuin.* In tertio *Agnus Dei* dicitur, *dona nobis pacem*, contra editionem Venetam in Officijs paruis Hebdomadæ maioris, in quibus perperam notatur, quod habet *Duran. lib. 4. cap. 52.* tertio dici, *miserere nobis*: nam Missale vult dici de more, quamuis pax non detur.

⁵ Reseruatur Hostia cum particulis in sequentem diem pro Sacerdote, & infirmis, ex Decreto Innocentij I. *Duran. c. 75.* & habetur hæc reseruatio in *Sacram. Gregor.* nihil de Sanguine, tum quia periculum est ne effundatur, *Hugo Victorin. de Spec. Miss. obseru. lib. 3. cap. 20.* tum quia significatur in Calice finis legis antiquæ, & cum bibisset Christus in Cruce, dixit, *Consummatum est*, id est Testamentum vetus, *Duran. loco cit.*

Verba Rubricarum huius diei sunt.

⁶ *Hodie Sacerdos consecrat duas Hostias, quarum vnā sumit, alteram reseruat pro die sequenti, in quo non conficitur Sacramentum: reseruat etiam aliquas particulas consecratas, si opus fuerit, pro infirmis: Sanguinem verò totum sumit: & ante abluitionem digitorum ponit Hostiam reseruatam in alio Calice, quem Diaconus a Palla & Patena cooperit, & desuper velum expandit, & in medio Altaris collocat. Deinde fit Communio, & completur Missa. Sacerdos autem genuflectit, quandocumque accedit, vel recedit à medio Altaris, vel transit ante Sacramentum in Calice reseruatam: & cum dicere debet, Dominus vobiscum, non vertit se ad populum*

luminis in medio Altaris, ne terga vertat Sacramento, sed à latere Euangelij: & in fine e ibidem dat benedictionem.

Calicem alterum de Credentia ad Altare hoc item loco deferat Subdiaconus sine velo longo, sed cum velotantum Calicis eiusdem paruo, Patena, & Palla.

a *Palla & Patena cooperit.*] Palla prius, quæ, vt diximus aliàs, significat lapidem ad ostium monumenti; Patena deinde, ad tutelam Pallæ, quasi sigillum indicet Phariseorû, de quo *Matt. 27. Signâtes lapidem cum custodibus.* Cùm enim Sabbato sancto anticeperit Missa, quæ de nocte dicebatur; congruit etiam accelerari representationem Sepulchri Christi, vt innuit *Duran. loco citato.* à Feria V. post Missam, quamquam improprie, Sepulchrum Domini hoc appellatur.

b *Velum expandit.*] Velum album ad cautelam & ornatum apponitur.

c *Fit Communio.*] Omnis populus communicat in ordine suo. ita legitur in *Sacramentario Gregoriano.* De qua Communionem vide supra p. 2. tit. 10. num. 9. pag. 172.

7 An Cleri quoque & Sacerdotum? Sanè *Francolinus 1. par. de Tempore Hor. Can. cap. 30. ex Ord. Roman. & Alcuino* contendit, non licere hodie Sacerdotibus celebrare priuatas Missas, ob receptam consuetudinem faciendi vnum Sacrum solemne, in quo, exemplo Apostolorum, omnes Presbyteri communicent: cui subscribit *Azor. lib. 10. cap. 24. quest. 5. quid-*

quid contrà sentiunt *Sotus & Nauarrus*; extatque Canon Soteris de hac Communionem generali *de Consec. Distinct. 2. In cœna.* concedit *Suarez. 3. part. disp. 8. sectione 2.* Missas plures, secluso scandalo, & in loco secreto, sine concursu. Sacra verò Rituum Congregatio 27. Septembris 1608. Communionem Cleri iubet in hac Missa, in memoriam, quòd Christus communicauit Apostolos; & hoc est seruandum. Communicent autem Presbyteri cum Stola de collo pendente, *ex Concil. Braccar. III. can. 3.* ante Altare quidem Sacerdotes & Leuitæ, extra Chorum populus, *ex Concil. Tolozano IV. cap. 17.* si tamen Stola omitatur, non est peccatum mortale, *ex Doctoribus apud Bonac. disp. 4. quest. 6. pun. 2. num. 2.*

d *Genuflectit, quandocumque accedit, &c.*] Ob reuerentiam Sacramenti, licet in Calice lateat, & sub velo, quod in simili casu aliàs obserua.

e *Ibidem dat benedictionem.*] Hoc est, in latere Euangelij; neque perficit circulum, sed reuertitur ad medium, ne terga vertat Sacramento: nam crastina die ob eandem causam idem habes apertè in Rubrica ad *Orate fratres.* eadem obseruent Ministri; & ad ea, quæ maioris sunt reuerentiæ his diebus erga Christum à Iudæis derisum, diligentius aduertant.

8 *Legitur Euangelium sancti Ioannis, in cuius initio Sacerdos non signat Altare, sed seipsum tantum.*

In Altari non fit signum; quia ibi immediatè adest auctor benedictionum. Si legit Euangelium in libro, potest

signare librum. Ad ea, *Et Verbum caro factum est,* genuflectat Celebrans cura Ministris paulò versus Sacramentum.

9 *Hodie*

o *Hodie* paretur locus aptus in aliqua Cappella Ecclesia, vel Altari, & decenter, quoad fieri potest, ornetur ^b cum velis & luminibus, ubi Calix cum Hostia ut supra reservata reponatur, Finita autem Missa accenduntur intorticia, & ^h fit Processio more solito, alio tamen ⁱ Subdiacono parato Crucem ferente. ^l Celebrans indutus Pluviali albo, stans ante Altare, ^m imponit incensum in duobus thuribulis absque benedictione, deinde in medio genuflexus, cum altero ⁿ incensat ter Sacramentum: & ^o accepto Calice cum Sacramento de manu Diaconi stantis, & cooperto extremitatibus veli, quo eius humeri teguntur, procedit medius inter eundem Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris, & sub baldachino, duobus Acolythis ^a Sacramentum continue incensantibus usque ad locum preparatum, ubi pro crastino servandum est. Interea dum fit Processio, ^c cantatur Hymnus, Pange lingua gloriosi Corporis. Cum autem ventum fuerit ad locum paratum, Diaconus genuflexus à Sacerdote stante accipit Calicem cum Sacramento, & ponit ^e illum primò super Altare, ubi à Sacerdote genuflexo incensatur, ut supra: deinde ^c reponit in capsula. Postea in Choro dicuntur Vesperæ sine cantu.

f *Paretur locus.*] Omnino debet esse distinctus ab Altari, in quo fuit celebratum.

g *Cum velis.*] Vela sunt cortinae, ex Gloss. de Consecrat. d. 1. cap. Altaris. Imò ex Ambros. ad Marcellinam, ut explicat Baron. anno 112. sunt cortinae Regiae. Plura idem Baron. an. 329. Non igitur adhibeantur panni nigri; tum quia in horto sepultus fuit Christus; tum quia crastina die super Calicem adhuc erit velum album, cum reportabitur ad Altare maius; tum quia vivit verè Christus, etiam in representatione mortis eiusdem. Exemplum habes in Sacello Pontificio Romano, ubi omnia splendent in hoc casu reservandæ Hostiæ. abusive à vulgo sepulchrum Christi appellatur, ut supra diximus.

h *Fit Processio more solito.*] Ante Pium V. de hac nulla mentio est in

Missalibus: fit autem de more, Acolythis nimirum cum candelabris Crucem comitantibus; non tamen extra Ecclesiam, ex Decreto S. Congregationis super negotia Episcoporum, tam in hac quam in sequenti Feria, die 6. Augusti 1591.

i *Subdiacono parato.*] Id est, cum Tunicella alba, sine Manipulo, Crux etiam sit adhuc velata, contra quosdam, qui oppositum scripserunt gratis: & melius Romæ velo tegitur violaceo quam albo, prout requirit Passionis tempus. Quòd autem à Subdiacono Crux deferatur, diximus supra par. 2. tit. 13. num. 4. pag. 184. Hic autem cum suis Acolythis stabit, genuflexis alijs in loco ubi reponitur Sacramentum.

l *Celebrans indutus Pluviali.*] Ut illud induat, retrahet se extra cornu Epistolæ, ob præsentiam Sacramenti, ibique

ibi que omnes deponant Manipulos. *m Imponit incensum absque benedictione.*] Vide supra quæ diximus in elevatione Hostiæ ad Missam *par. 2. tit. 8. num. 8. pag. 153. & in Carim. Episc. lib. 1. cap. 23. & lib. 2. cap. 33. habetur.*

n Incensat ter Sacramentum.] Adde, facta antè & post profunda capitis simul cum Ministris inclinatione. Caveat Diaconus ab osculis coram Sacramento, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 23.*

o Accepto Calice.] Ita vt Celebrans sinistra nodum teneat, & dextram superponat Calici, quam Diaconus tegit extremitatibus veli pendentis ab humeris.

p Sub baldachino.] Vocatur Mappa ab *Innoc. III. lib. 2. Myst. Miss. cap. 7.* & in distributione hastarum eiusdem, nobilioribus dantur eæ quæ sunt in facie Celebrantis, posteriores minùs nobilibus, *Carim. Pap. lib. 2. cap. 14. & Carim. Episc. lib. 1. c. 14.* Nobilioribus item inter hastas pares dentur eæ, quæ sunt à dextris Celebrantis, dum procedit. conuenit tamen, vt hodie & sequenti die ab Ecclesiasticis cum Pluuiialibus deferantur hastæ; quòd si desint Pluuialia, non idèò induant Stolas, cottis tantùm induti, *ex Carim. Episcop. lib. 2. cap. 25. & 26.*

q Sacramentum continuè incensantibus.] Duobus modis fieri potest. Primò, si Acolythy alternatim incensent ductis Thuribulis, vt fit in incensatione personarum. Secundò, si hinc inde antè procedant moentes manibus dextris Thuribula de iisdem penden-

tia, & effumantia, ait *Rituale Romanum de Processione sanctissimi Sacramenti*, quasi sternèdo viam Sacramento cum odore incensi. qui modus videtur magis vsitatus, & maiorem reuerentiam connotat erga Sacramentum, quod numquam nisi à genuflexis Sacerdotibus incensari solet.

r Cantatur Hymnus, Pange.] Celebrans numquã cum alijs in Processione Sacramenti cantat, sed secretò dicit. Quia Processio nõ fit extra Ecclesiam, conuenit, vt Clerus ad primos duos Versus, *Tantum ergo Sacramentũ, &c.* genuflectat conuersus ad Sacramentum; ministri tamen non genuflectant: extra Ecclesiam verò minimè, & vbi multus est Clerus. posset alioqui, & malè, interrumpi Processio.

s Illum primò super Altare.] Adde, & deinde genuflexione facta descendit, & rursus imponi curat incensum sine benedictione à Celebrante stante, vt priùs, amoto velo per Subdiaconum ab humeris Celebrantis; quia non est daturus in fine benedictionem.

Dum incensatur Sacramentum, cantatur, *O salutaris Hostia*, vel, *Tantum ergo Sacramentum*, vt in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 23.*

t Reponit in capsula.] Facta iterùm genuflexione antè & post. Clauem autem dabit illi ad quem spectat: non enim videndus est Galix à populo, & multò minùs Hostia patere populo debet. Nequè dari debet clavis laico, quantumuis nobili, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 30. *Ianuarij 1610.* sed ei potiùs qui sequenti die est celebraturus.

10 *Et Sacerdos cum ministris denudet Altaria, legendo Antiphonam, Diuiserunt, &c. cum toto Psalmo.*

Ordo Romanus. Altaria, inquit Rub. non Altare maius tantum. An Altaria denudanda erunt, dum dicuntur Vesperæ: ex hac Rubrica videtur affirmandum. *Alcuin.* post Vesperas vult denudari, quia vespere, ait, nudatus fuit Christus suis discipulis. Idem habet *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 23.* & communior vsus Ecclesiarum Urbis cum Carimoniali prædicto explicat Rubricam. In Missali Vatic. 1604. legitur: *Postea Sacerdos cum ministris denudet, &c.*

11 Hæc Altarium nuditas significat Christum amisisse speciem & decorem, *Ruper. lib. 5. cap. 35.* & vestimenta illius fuisse diuisa inter milites, vt ex Antiphona patet. & idem *Rupert.* colligit nudatum Christum quasi gloria deitatis: *Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* contemplatur *Duran. cap. 76. loco citato.*

12 Procedat autem Celebrans cum Diacono in Albis & Stolis tantum violaceis, cum Subdiacono in Albis tantum, sine Manipulis, & Clerus cantare potest Psalmum totum. Amouendæ verò sunt mappæ tantum cum

pallijs, & alijs ornamentis, relicta Cruce velata cum candelabris in Altaribus: neque Psalmus idè est repetendus, si multa sint Altaria. Conopeum Tabernaculi maioris, in quo asseruatur ordinariè Sacramentum, adhuc placet esse coloris violacei, vt diximus pag. 79. quia Regia viuentis Christi est, ad modicum tempus absentis. quòd si adhibeatur coloris nigri, ob sequentem Feriam 6. ea erit ratio, quia vacuum est Tabernaculum; & conformis erit color paramentis Celebrantis: standum ergo erit consuetudini locorum. Et Romæ in Ecclesia S. Petri amouetur conopeum, quod etiam magis placet, nisi sint velandæ statuæ seu imagines prædicti Tabernaculi.

13 Hoc triduo trãseuntes ante Crucem, quæ est in Altari maiori, reuerentiam illi faciant cum genuflexione; excepto Celebrante parato (nisi aliud infra notetur) quia fulget Crucis mysterium. & de die Parasceues hoc decreuisse sacram Rituum Congregationem, testatur *Castaldus in sua Praxi Carimoniarum.*

14 Post denudationem Altarium, hora competenti factò signo^a cum tabula, conueniunt Clerici² ad faciendum mandatum. Prælatus, seu Superior, super Amictu & Alba induitur Stola & Pluuiali violaceis, & in loco ad id deputato, ministrante Diacono (qui paratus cum Subdiacono, vt in Missa, paramentis albis, ei assistit) imponit incensum in thuribulo: deinde Diaconus³ librum Euangeliorum ante pectus tenens, genuflexus^b ante Superiorem, petit benedictionem: qua accepta, astantibus duobus Acolythis cum candelabris accensis, & Subdiacono librum tenente, signat librum, & incensat, & cantat, vt moris est, Euangelium, Ante diem festum Pasche, vt in Missa. Quo finito, Subdiaconus portat librum apertum osculandum Superiori, & Diaconus eum de more incensat. Postea Superior exiit Pluuiali, & per Diaconum & Subdiaconum præcingitur linteo, &

& sic præcinctus, assistentibus sibi ipsdem Diacono & Subdiacono, accedit ad lotionem pedum: & per ordinem dispositis ijs qui lauandi sunt, Clericis peluim & aquam ministrantibus, Subdiacono singulorum pedem dextrum tenente, genuflectens singulis, illorum pedem lauat, c extergit, & osculatur, Diacono^d præbente linteum ad abstergendum.

ii *Cum tabula.*] Sonitus lignei fit mentio in *Parasc. in Ordine Rom.* sed & hac die adhiberi docent *Alcuin.* & *alij.* Humilitatis est indicium, *Amal. lib. 4. cap. 21.* Terrorem significat Iudæorum incussum Apostolis, *Gemma lib. 3. cap. 88.* & lignum Crucis, quo conuocantur omnes, adumbrat, *Rupert. lib. 5. cap. 29.* Minus etiam sonat lignum quam æs: quia mulieres in passione magis loquebantur de Christo quam Apostoli, *Durandus cap. 76.*

x *Ad faciendum mandatum.*] Dicitur mandatum, quia mandauit Christus lauationem pedum; & quia Antiphonæ incipiunt ab hac, *Mandatum nouum, &c.*

y *In loco ad id deputato.*] Congruum esset, ut ibi Altare esset cum pallio albo, ad significandam munditiam, cuius gratia lauandi sunt pedes, cum Cruce, & candelabris. Poterit etiam parari Credentia à latere sinistro, super quam collocabuntur Missale, linteum Sacerdotis, vasa ad abluendas in fine manus eiusdem, & alia eiusmodi, cum floribus & herbis. Scamna necessaria cum tapetibus habeantur pro lauandis, & tapetia sint ita ampla, ut Celebrans super ipsdem genuflexus

lauare queat, neque Albam fœdet.

z *Vi in Missa.*] Hoc est, cum Manipulis, (licet eo careat Celebrans) ob Euangelium cantandum à ministris. Si fiat Processio à Sacristia ad locum destinatum, Subdiaconus ferat Crucem inter Acolythos medius, more solito, quam deponit prope Altare in cornu Euangelij.

a *Librum Euangeliarum, &c.*] Imposito prius de more incenso cum benedictione in Thuribulum à Celebrante. Hoc eodem loco Euangelium restitutum est à Pio V. in *secunda editione Missalis ab eodem reformati ante Clementem VIII. iuxta Ordinem Romanum antiquum.*

b *Ante Superiorem.*] Adde, stantem in cornu Epistolæ. Finita incensatione Celebrantis deponuntur Manipuli à ministris, ut ei liberius inferuiant.

c *Extergit, & osculatur.*] Nullo facto super pedem signo Crucis manu Celebrantis.

d *Præbente linteum.*] Stabit ideo Diaconus à dextris, colliget linteum ipsum quo Celebrans est præcinctus, & extendet, quando opus est, ut tergat: non autem Diaconus infundat aquam pedibus, quod aliqui scripserunt nimis apertè contra Rubricam.

15 *Et interim hæc subscripta cantantur.*

In cantandis Psalmis Mandati, versus tantum Versus cantatur, *Duran. lib. 6.*

cap. 75. quod etiam dicitur in Rubrica Missalis.

16 Post lotionem, Superior, vel qui alijs abluit pedes, lauat manus, & abstergit alio linteo: deinde rediens ad locum, ubi prius fuerat, accipit Pluuiale, & ^e stans capite detecto ^f dicit, &c.

^e Stans capite detecto.] In medio scilicet ante Altare.

^f Dicit.] Manibus iunctis, ut alijs notauimus, tenentibus librum Diacono & Subdiacono. Orationes cum Versibus additæ sunt à Pio V. ex Ordine Romano.

17 Finitis omnibus, vel exiit ibidem Superior, vel redit in Sacristiam ordine quo venerat.

18 De hoc Mandato cum Euangelio Missæ huius diei meminit *Ordo Romanus*. Ablutio verò pedum habetur apud *August. Epist. 119. & Cyprian. Sermonem de hac re*. fitque ad humilitatem Christi imitandam, & ad munditiam animæ designandam, *Rupert. lib. 5. cap. 20*. Vnde & antiquitus

reconciliabantur Deo hac die penitentes. S. Gregorium firmasse Decreto lotionem hanc, scribit *Alph. Villegas in Flore Sanctorum*.

19 De oleis sacris nihil Missale neque nos loquimur; ad Pontificale spectant. interea lege *Durand. libro 6. cap. 74*.

20 Hora commodiore, post Vesperas, deferantur particule supra referuatæ pro infirmis cum luminibus, Superpelliceo & Stola alba adhibitis, ad locum ubi referuata fuit Hostia consecrata; nisi aliud exigat laudabilior consuetudo: & ostium Tabernaculi, in quo ordinariè asseruari solent, maneat apertum, ne populus ibi adoret quod non adest amplius.

De Feria sexta in Parasceue. IX.

1 Institutorem Feriæ Parasceues facit sanctum Paulum *Chrysost. Homil. 1. de Cruce & latrone*, quæ præparationem significat. Cæna pura dicta

est apud *Irenæum lib. 5. cap. 23*. id est, sine azymis, ut explicat *Baron. anno 34*. cuius Rubricas cum augmento minorum nunc explicabimus.

2^a Finita Nona, Sacerdos & ministri induti paramenti nigri coloris, sine luminaribus & incenso ^b procedunt ad Altare: & ^c ante illud prostrati aliquamdiu orant. Interim Acolythis vnâ tantum ^d tobaleam extendunt super Altare. Sacerdos cum ministris facta oratione ascendit ad Altare, & ^e osculatur illud in medio; deinde Lector accedit ad legendum Prophetiam in loco ubi legitur Epistola, & incipit eam ^f sine titulo: quam etiam Sacerdos legit submissa voce apud Altare in cornu Epistolæ.

^a Finita Nona.] Notat hoc *Rupert. lib. 6. cap. 4*. Quia hora nona expirauit Christus, ad cuius quasi funus nos accedimus cum Nicodemo, & alijs, *Du-*

rand. lib. 6. cap. 77. neque enim hac die Missa dicitur, ex *Innocen. I*. quia percusso pastore, dispersi sunt Apostoli, & vsque ad diem Paschæ in tristitia

tristitia ieiunauerunt, de *Consec. d. 3. Sabbato*. Præterea celebrare non conuenit, cum hac die seipsum obtulerit Christus, *Alcuinus*. quod si Missam eam appelles, ea est more Apostolorum, ait *Amalar. lib. 4. cap. 20.* quod tamen non placet, cum hodie nulla sit consecratio, & Missa sit præsanctificatorum. Nona uero cum alijs præcedentibus Horis sine lumine dicitur.

b *Procedunt ad Altare.*] Altare erit nudum cum Cruce uelata uelo nigro, ita ut suo tempore facile queat detegi; & candelabris sex obscuri potius coloris, & candelis ex cera communi, non alba, extinctis: gradus eiusdem nudi erunt, sed tamen bene mundi pro Sacerdotis prostratione. Credentia simplex linteo cooperta in superiori tantum parte, cum necessarijs tantum ad Officium, nempe bursa cum Corporali & purificatorio, ampullis uini & aquæ, uase uitreo ad ablutionem digitorum, ut infra; Missalibus duobus & cussino, mappa longa pro Altari, uelo longo albo pro Celebrantis humeris ad Sacramentum reportandum, & candelabris Acolythorum cum candelis ex cera

communi. Procedunt igitur, præcunctibus Acolythis sine candelabris, cum paramentis, ut in *1. par. tit. 19. numero 6. & 7.* uno post alium ministro, ut ad Missam.

c *Ante illud prostrati.*] Conuenit, ut sub eorum capitibus ponantur cussini coriacei, uel simplices, non tamen de ijs qui sunt ad usum Missalis in Altari. Prostrationis meminit *Ordo Romanus*, neque ideo uestiri debent gradus Altaris panno nigro, qui sapit solemnitatem.

d *Tobaleam extendunt.*] Ita *Ordo Romanus*, quæ Sindonem monumenti significat, *Durand. lib. 6. cap. 77.* & præterea Missale cum cussino super Altare apertum collocatur.

e *Osculatur illud.*] Indicat *Ordo Romanus*, ut initio Missæ fieri solet.

f *Sine titulo.*] Titulus est caput lectionis; & sine capite sumus, cum Christus occiditur, hoc est representatiuè, hac die, *Honor. in Gemma libro 3. cap. 89.* nec in fine Lector osculatur manum Celebrantis. Tractus primus habetur in *Antiphonario Gregoriano*; sed *Alcuinus* putat, nuperime tunc fuisse compilatum.

3 *Finito Tractu, Sacerdos in cornu Epistolæ dicit, Oremus, Diaconus, Flectamus genua, & Subdiaconus, Leuate.*

Non dicitur *Dominus uobiscum* hodie; quia, moriente summo Sacerdote, cessant Officia Sacerdotis, *Honor. ubi supra cap. 95.* frequentius dicitur, *Flectamus genua*, quod etiam docet *Ordo Romanus*, ad augmentandam humilitatem, *Hugo Victorin. de Spec.*

Miss. obseru. cap. 20. Diaconus genuflectit ante alios dicens, *Flectamus genua*; Subdiaconus ante alios surgens dicit, *Leuate*. solus stat Celebrans. Ad Orationem Ministri stant, ut in Missa. Oratio uero hæc non habetur in *Sacramentario Gregoriano*.

4 *Subdiaconus in tono Epistolæ similiter sine titulo cantat sequentem Lectionem.*

Prima Lectio ex Prophetis, secunda ex Pentateucho Moyſis; quia lex & propheta Crucem Chriſti prænuntiant, *Rupert. lib. 6. cap. 5.* & duæ Lectiones innunt, pro duobus populis obire Chriſtum, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 89.* Lectio Exodi vicinior

est Paſſioni, in qua mentio de illa est: *Os non comminuetis ex eo, Durand. loco citato.* & ideo ſecundo loco legitur, quamvis ſit antiquior Lectio-
ne Oſear.

Subdiaconus in fine non osculatur manum Celebrantis.

5 Finito Tractu, dicitur Paſſio & super nudum pulpitam: quam Celebrans ^h submissa voce legit in cornu Epistole.

Tractus secundus habetur in Antiphonario Gregoriano.

g Super nudum pulpitem.] Nudato Chriſto in Cruce omnia nuda sunt, & Scripturæ reuelata, *Duran. ibidem.* in eodem pulpito, vel in tribus, ad maiorem commoditatem, in cornu Euangelij, in plano Cappellæ, legitur seu cantatur Paſſio à tribus Diaconis indutis Amictu, Alba, Cingulo, Stola Diaconali nigra, cum Manipulo, *ex Carimon. Pap. lib. 2. cap. 39.* qui procedunt de Sacristia hoc ordine, ut, qui Euangelistam refert, librum deferat ante pectus, & sit primus; quem sequitur ille, qui Turbam; postremò, qui Chriſtum: omnes manibus iunctis. factis autem debitis reuerentijs Altari, accedunt ad cantandum, medium locum relinquentes agenti personam Chriſti, & dextram Euangelistæ. Romæ communior vsus est, ut Euangelista medium teneat locum, & illius dextram ille qui Chriſtum repræſentat; & in Cappella Papæ vnus tantum adhibetur liber, in quo tres Cantores singillatim cantant quæ cantare debent: quo fit, ut Euangelista, qui plus alijs cantat, medium quoque teneat locum. Alij adhibent tres libros, ut commodius cantent. *Carim. Episcop. lib. 2. cap. 21.* meminit vnus tantum libri, & quoad locum non

rollit consuetudinem Ecclesiarum. Non probatur illa distributio Paſſionis inter Celebrantem, Diaconum & Subdiaconum, ita ut Celebrans vice Chriſti loquatur, & Subdiaconus Turbarum. Si desint ministri, solus Diaconus cantare debet totam Paſſionem, & partem finalem eiusdem, addito deinde ministerio Subdiaconi & Acolythorum, ut sit ad Euangelium. Pulpiti verò vox à sancto Cypriano vsurpatur *Epist. 33.* pro loco Euangelij. Vide supra part. 2. tit. 6. num. 5. pagina 129.

h Submissa voce legit.] Stans paulò versus Cantores, & astantibus Ministris, ut ad Introitum Missæ: sed cum legit ipse, *tradidit spiritum*, nondum tamen genuflectit, quia non legit in cornu Euangelij, ut in alijs Missis. Lecta verò etiam postrema parte in eodem cornu, quæ vicem gerit Euangelij, conuertit se ad Cantores Paſſionis, *ex Carimon. Papa loco citato cap. 39.*

6 Dicitur autem Paſſio sine salutatione, & sine incenso, *Ordo Romanus.* Paſſionis secundum Ioannem est mentio in *Sacramentario*: & quia vltimus scripsit, & quia interfuit, ideo legitur hodie, *ex Rupert. lib. 6. cap. 6.*

7 Ad ea verba Cantorum, *tradidit spiritum*, omnes quidem genuflectunt, sed

sed Celebrans & alij versus Altare, Diaconi Cantores versus librum; signumque surgendi post pausam datur à Diacono, qui Euangelistam agit, eo ipso quod surgit, vt in *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 25.* Pauza erit vnus *Pater*

noster, vt in Cappella Papæ, *Carimon. Marcell. lib. 2. cap. 39.* quare non placet dari signum à Celebrante, manu cum strepitu super librum deposita. Fit autem prædicta genuflexio ambo- bus genibus in terra positis.

8 Quod sequitur, legitur in tono Euangelij: & Dicitur, *Munda cor meum, sed non petitur benedictio, & non deferuntur luminaria, neque incensum, & Celebrans in fine non osculatur librum.*

Diaconus reliqua facit de more vt ad Euangelium, non tamen signat librum, neque se ipsum. Acolythi medium tenent Subdiaconum, qui

sustentat librum. Fiunt enim velut exequiæ defuncto Christo in tristitia & mœrore, *Alcuin. & communiter alij.*

9 Deinde Sacerdos stans in cornu Epistola, incipit absolute.

Ministri stant post Celebrantem vt in Missa. Orationes autem pro omnibus fiunt, quia pro omnibus orauit Christus in Cruce, ex *Alcuino.* habentur in *Ordine Romano*, & in *Sacramentario Gregoriano*; imò Cælestinus I. earundem meminit *Episc. 1. ad Episcopos Gallia*, & habentur in *Ambrosiano ritu*, ex *Pamelio.* Celebrans dicit monitionem primam manibus iunctis, Orationem verò manibus extensis; neque vñquam genuflectit, vt in *2. par. tit. 5. numero 5. pag. 123.* dictum est, & sic dein-

ceps vsque ad finem Orationum.

10 Ad monitionem pro Iudæis non respondetur *Amen.* Quid mysterij quærunt hoc loco? neque in præcedentibus monitionibus respondetur *Amen:* non enim est Oratio, sed monitio ad orandum. Omittitur autem *Oremus*, quia oratur pro ijs vtrumque non saluandis, nisi in fine mundi, *Durand. loco citato cap. 77.* Item non flectuntur genua, ex *Sacramentario Gregoriano*; quia ij genibus flexis illuserunt Christo, *Alcuin. secutus Ordinem Romanum.*

11 Completis Orationibus, Sacerdos deposita casula accedit ad cornu Epistola, & ibi in posteriori parte anguli Altaris accipit à Diacono Crucem iam in Altari præparatam: quam versa facie ad populum, à summitate parum¹ discooperit, incipiens solus Antiphonam, Ecce lignum crucis. ac deinceps in reliquis iuuatur in cantu à ministris vsque ad *Venite adoremus.* Choro autem cantante, *Venite adoremus*, omnes se prosternunt, excepto Celebrante. Deinde procedit ad anteriorem partem anguli eiusdem cornu Epistola: & discooperiens brachium dextrum Crucis, ¹ eleuansq; eam paulisper, altiùs quàm primò incipit, Ecce lignum crucis, alijs cantantibus, & adorantibus,

vt

ut supra. Deinde Sacerdos procedit ad medium Altaris, & discooperiens Crucem totaliter, ac eleuans eam, tertio altius incipit, Ecce lignum crucis, alijs cantantibus, & adorantibus, ut supra.

i Discooperit.] Vetus aufertur à Cruce, ut quod Iudæis tectum erat, nobis reueletur, *Rupert. lib. 6. cap. 20.* Item, quia nudatur Christus in Cruce, *Duran. loco citato.* ubi docet, ter discooperiri Crucem, quia paulatim prædicatus est Christus Crucifixus, primò in angulo Iudæorum, postea palàm, deinde ante medium Altaris, id est in medio Gentium.

i Eleuansque.] Ostensio ligni Crucis in hac die erat in usu in Ierusalem tempore S. Paulini Nolani, ex *Franciotto in Obseruat. myster. anni.* Eleuatur etiam Crux ter ad honorem, con-

tra tres illusiones Christi, in atrio Principis, in Prætorio, in Caluario. Fit prostratio, non tamen vsque ad terram, sed genibus flexis, & capite valdè demisso. Salutatur & adoratur ter cum genuflexione; & tertia vice prosternitur, ut eam osculemur, ut nimirum Christum Crucifixum omni humilitate veneremur, & easdem tres illusiones compensemus, *Durand. ibidem.* Nota aduerbium altius concordare etiam cum verbo incipit, ne dum cum verbo eleuans, ita ut & vocem & Crucem eleuet altius Sacerdos vnà simul.

12. Postea Sacerdos solus portat Crucem ad locum^m ante Altare præparatum, & genuflexus ibidem eam locat: mox^a depositis calceamentis accedit ad^o adorandam Crucem, ter genua flectens antequam eam deosculetur. Hoc factò reuertitur, & accipit calceamenta, & casulam. Postmodum ministri Altaris, deinde alij Clerici & laici, bini & bini, ter genibus flexis, ut dictum est, Crucem adorant. Interim, dum fit adoratio Crucis, cantantur impropèria, & alia quæ sequuntur, vel omnia, vel pars eorum, prout multitudo adorantium, vel paucitas requirit, hoc modo. Duo cantores in medio Chori cantant, &c.

m Ante Altare præparatum.] Portat celebrans Crucem sine vlla inclinatione facta Altari. Acolyths, dum denudatur Crux, extendunt rapere pulchrum cum cussino pretioso, & velo longo albo supra gradus Altaris versus planum Cappellæ. genuflexus Celebrans ibidem deponit Crucem super velum & cussinum.

n Depositis calceamentis.] A latere Epistolæ prope scamnum illi paratum

ad sedendum: & Celebrans adorat solus, deinde ministri simul, & Diaconus quidem cum stola sua latiori, quam non deponit vsque ad finem Officij, ex *Carim. Episc. lib. 2. cap. 26.* Subdiaconus autem in Albis, ex usu Cappellæ Papalis & Romano: alij de Clero in suo quisque habitu choralis, calceis tantùm depositis, ex laudabili consuetudine.

o Adorandam.] Ad orationis huius auctor

auctor S. Gregorius est, S. Antonino par. 2. cap. 3. tit. 12. Habetur in Ord. Romano, & in Sacrament. Gregor. cum minoribus carimonijs. Conuenit autem, vt vniformis sit omnium actio pro locorum consuetudine, tum in osculo membrorum Crucifixi, tum in æquali pausa, qua singuli genua flectunt. Ad singulas adorationes dici potest Versus, *Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum.* Ordo adorationis est, vt quilibet laicus, etiam Princeps, post Clerum adoret; Prælati verò, si qui adsunt, post Celebrantem.

p. Cantantur impropria. Ordo Romanus. eadem legat Sacerdos sedens cum ministris, Carimon. Pap. lib. 2. sect. 1. cap. 51.

Impropria continent verba Latina & Græca in laudem Christi, non Hebræa; quia Iudæi negauere Christum, & reprobauerunt, Rupert. lib. 6. cap. 19. Agios & Trisagion hoc Græcè dicitur adhuc, ex instituto S. Sabbæ apud Baron. anno 492. Hymni, *Pange lingua gloriosi*, auctor est Venantius Fortun. ex Baron. infra citando.

Si repetitio est facienda ob longiorem adorationem, fiat ab Hymno, *Pange lingua*, vt in Missali.

13 Circa finem adorationis Crucis accenduntur ^a candelæ super Altare: & Diaconus accipiens bursam Corporalium, extendit Corporale more solito, & iuxta illud ^b ponit purificatorium: & finita adoratione, Crucem reuerenter accipit, & ^c reportat ad Altare. Postea ordinatur Processio ad locum, ubi pridie Sacramentum repositum fuerat. Præcedit ^d Subdiaconus cum Cruce inter duos Acolythos deferentes candelabra cum cereis accensis, & Clerus per ordinem, ultimus Sacerdos cum ministris. Cum peruentum fuerit ad locum Sacramenti, accenduntur intorticia, quæ non extinguuntur nisi post sumptionem Sacramenti: & Sacerdos genuflectit ante Sacramentum, orat aliquantulum: Diaconus interim aperit capsulam, in qua reconditum est Corpus Domini: postea Sacerdos surgens, absque benedictione imponit incensum in duobus thuribulis, Diacono ^e nauiculam ministrante, & genuflexus ^f incensat Sacramentum: tum Diaconus extrahens Calicem cum Sacramento de capsula, ^g dat ad manus Sacerdotis, & regit extremitatibus veli quod humeros illius circumdat: & procedunt ordine quo venerunt: ^h defertur baldachinum super Sacramentum: & duo Acolythi cum thuribulis continuè Sacramentum incensant: interim cantatur Hymnus, ⁱ Vexilla Regis prodeunt. ^j Cum venerit Sacerdos ad Altare, ^k posito super illud Calice, genuflexus rursus incensat, & accedens ^l deponit Hostiam ex Calice super Patenam, quam Diaconus tenet: & accipiens Patenam de manu Diaconi, Hostiam sacram ponit super Corporale,

K k

nihil

nihil dicens. Si tetigerit Sacramentum, digitos abluat in aliquo vase. Interim Diaconus imponit ^c vinum in Calicem, & Subdiaconus aquam, quam Sacerdos non benedicit, nec dicit super eam Orationem consuetam: sed accipiens Calicem à Diacono, ponit super Altare, ^e nihil dicens: & Diaconus illum cooperit palla: deinde imponit incensum in thuribulo ^g absque benedictione, & incensat oblata, & Altare ^h more solito, genuflectens ante & post, & quando-cumque transit ante Sacramentum. Cum incensat oblata, dicit, &c. & ipse non incensatur.

q Candela super Altare.] Et item ea, quæ super Credentiam habentur pro Acolythis.

r Ponit purificatorium.] Ad cornu Epistola, loco solito: & tunc etiam transfertur à Cerimoniario Missale ad cornu Euangelij cum cussino.

s Reportat ad Altare.] Quo casu nemini reuerentiam faciat, sed & Celebrans assurgat transeunti Crucis, ex Cerim. Episc. lib. 2. cap. 26. cui genuflectit simul cum Subdiacono, quod hodie faciunt omnes omnino in honorem crucifixi Domini nostri, ex Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 25. & 26. Amoveantur statim ab Acolythis tapete & cussinus cum velo. Quæ delatio Crucis ad Altare cum Processione sequenti à Pio V. statuta fuit, nec in antiquioribus Missalibus habebatur.

Si multus adest populus, poterit collocari alia Crux à Sacerdote cum Stola nigra ante aliud Altare, ad quam adorandam accedant tum iures, tum femina, ne Processio nimis differatur, & Officium sequens.

t Subdiaconus cum Cruce.] Hoc est, alter paratus, vt Subdiaconus Missæ, non cum Dalmatica, vt scripsit Alco-ser, excepto tamen Manipulo, defert autem Crucem processionalem discopertam. Duo Thuriferarij præcedunt Subdiaconum sine incenso in

Thuribus, quia nondum est Processio sacra, sed aditus ad eam; & ideo itur ad locum destinatum per viam breuiorem. Ibi omnes genuflexi orant, exceptis Subdiacono, qui gestat Crucem, & Acolythis.

u Nauculam ministrante.] Omituntur oscula manus & rerum in hac Missa.

x Incensat Sacramentum.] Vt heri, & statim imponitur eius humeris velum album, non nigrum.

y Dat ad manus Sacerdotis.] Nimirum stans Diaconus.

z Defertur baldachinum.] Non nigrum, vt aliqui solent, & malè. debet enim esse simile velo quod Calicem tegit, & esse illud idè quod heri regebat.

a Vexilla regis prodeunt.] Cuius auctor, ex Baronio anno 566. fuit Venantius Fortunatus.

b Cum venerit Sacerdos ad Altare.] Subdiaconus Crucis, deposita Cruce, vbi minùs impediatur, in latere Epistolæ genuflectit. Acolythis deponunt candelabra super Credentia. Clerus in plano Cappellæ circumdat Altare genibus flexis.

c Postro super illud Calice.] Hoc est, vt pridie, cum ministerio Diaconi. Nam Diaconus genuflexus accipit Calicem de manu Celebrantis stantis, & deponit super Altare, genuflectit, descen-

descendit, ministrat nauculam stanti Sacerdoti pro impositione incensi: & deposito humerorum velo, Celebrans genuflexus rursus incensat Sacramentum vt prius. Recedit alter ex Thuriferarijs post hanc incensationem.

d *Deponit Hostiam.*] Facta prius genuflexione, & amoto à Diacono velo albo paruo à Calice. Neque debet sponte tangere Sacerdos Hostiam, neque idèd prius lauare manus; quod aliqui scripsere: si tamen accadat, vt tangat, purificet statim digitos, quod in hac Rubrica sub conditione dicitur, non autem iuberetur.

e *Vinum cū aqua.*] Habet *Ord. Rom.*

f *Nihil dicens.*] Neque signum Crucis, vt aliàs, faciens cum Patena, aut Calice.

g *Absque benedictione.*] De hac incensatione nihil antiqui. De benedictione verò noua Rubrica est in recognitione Missalis addita. est enim dubitatum, An benedici hoc loco debeat incensum. & videbatur affirmandum, quia incensandum est præterea Altare, & tunc benedicitur incensum, etiam coram Sacramento, in *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 23.* vbi, cum excipitur à benedictione incensum in principio & in fine Processionis, quæ fit in Feria quinta & sexta maioris Hebdomadæ, nulla mentione facta oblatorum huius diei, dicendum videbatur, ibidem non excipi à benedictione incensum in incensatione hac oblatorum. *Marcellus* quoque in *Carimon.*

Pap. lib. 2. cap. 51. scribit, poni incensum à Papa *more consueto*; ergo cum benedictione. Vrgere quoque videbatur illud, quòd dicitur, *Incensum istud à te benedictum.* Sed vim faceret, si diceretur, *à nobis benedictum*: & hac die verbis vtimur minùs proprijs, vt, *Sacrificium*, in seq. Quid ergo? Nihilominùs tamen, cum in Missa hodierna expressè omnia describantur quæ dicenda sunt, ita, vt quidquid de consueta Missa hoc loco omititur, omittendum esse prorsus videatur: & cum omissa fuerint in textu omnium Missalium verba benedictionis incensi, & solita dici ante incensationem oblatorum, *Per intercessionem*, &c. & expressè posita sint reliqua verba totius incensationis; in eam partem ab ijs, quorum intererat, me presente, in recognitione Missalis itum est, vt omitatur incensi benedictio. & hac die videtur congruum, nihil prorsus debere benedici. In *Carimon. Episcoporum loco cit.* benedicitur incensum, quando alij quoque præter Altare, quod Christum significat, incensantur. sed hodie neque ipse Celebrans incensatur. *Marcellus* etiam explicatur *more consueto*, id est ter, cum ministerio Diaconi, &c.

h *More solito.*] In recognitione Missalis secundùm prædictam sententiam, *more solito* cadere dictum fuit super incensationem oblatorum & Altaris tantùm, non super impositionem incensi, quod hodie magis declaratum est.

14 Postea aliquantùm extra Altare in cornu Epistole ¹ lauat manus, nihil dicens: deinde in medio Altaris inclinatus, ¹ iunctis manibus dicit.

i *Lauat manus.*] Facie ad populum versa.

l *Iunctis manibus.*] Id est super Altare, vt aliàs.

15 *Deinde versus ad populum in cornu Euangelij, dicit more solito, Ora-
te fratres.*

Et dum se vertit, caueat, ne vel mi-
nimùm terga vertat Sacramento, vt
mox dicitur. Vidésne, quòd *more so-
lito* non includit omnia de more?

16 *Et per eandem viam reuertitur, non persiciens circulum: & conse-
quenter, omisís alijs, dicit.*

Si, omisís alijs; ergo non di-
citur *Suscipiat*, neque aliud quid-
quam quòd híc non sit descri-
ptum.

17 *Sacerdos sub silétio dicto Amen, eadē voce, qua dixit, Pater noster, ab-
soluè sine Oremus, in tono Orationis Missæ ferialis dicit, Libera nos.*

Ita Ordo Romanus, & Sacramenta-
rium Gregorianum; in quo nihil aliud
præterea de Missa habetur pro eius-
dem fine.

Tria hæc, *Præceptis, Pater noster,
Libera nos*, triduum Sepulturæ Christi
significant, *Honor. in Gemm. libro. 3.
cap. 96.* Alta voce dicitur, *Libera nos*,

vt pateat hodie descensus Christi in
Limbum ad liberandos Patres, quòd
aliàs docuimus in expositione mystica
Missæ cum *Duran. lib. 4. c. 49.* Diacono
ad *Pater noster* descendit, vt aliàs,
cum Subdiacono post Celebrantem.
Dicit autem manibus extensis, neque
se signat cum Patena, vt aliàs.

18 *Tunc Celebrans, facta reuerentia vsque ad terram, supponit Pate-
nam Sacramento, quòd in dextra accipiens, ^m eleuat, vt videri pos-
sit à populo: & statim ⁿ supra Calicem diuidit in tres partes, qua-
rum ultimam mittit in Calicem more solito, nihil dicens. ^o Pax Do-
mini non dicitur, ^p nec Agnus Dei, ^q neque pacis osculum datur.
Postmodum ^r prætermisís duabus primis Orationibus, dicit tantùm
sequentem, Perceptio, &c.*

^m Eleuat, vt videri possit.] A pio V.
hoc fuit additum. Non eleuatur Pa-
tena, quam tenet manu posita super
Altare; nec eleuatur Planeta, nec in-
cenfatur Hostia. eleuatur autem alte-
ra tantùm manu, ad differentiam ele-
uationis quæ fit post consecrationem,
ne hac die videatur de nouo con-
secrata.

ⁿ *Supra Calicem diuidit.*] Diacono
cum debitis reuerentijs discoopere-

rit Calicem, & cooperit, vt aliàs. Ce-
lebrans mittit particulam in Calicem
sinè aliquo Cræcis signo, quòd firma-
uit Decreto sacra Rituum Congrega-
tio die 28. *Augusti 1627.* Et licet híc
dicatur *more solito*, cadit hoc verbum
super totam Hostiæ diuisionem, non
præcisè super immisionem particu-
læ. Vides hoc etiam loco, quòd *mo-
re solito* non dicit, omnia de more so-
lito fieri.

o Pax

o Pax Domini non dicitur.] Ita Ordo Romanus.

p Nec Agnus Dei.] Quia ordinatur ad pacem dandam, vt in tertio patet, *Dona nobis pacem.*

q Neque pacis osculum datur.] Negat Ordo Romanus in odium osculi Iudæ, *Amalar. libro 1. cap. 13.* tum quia publicum erat ieiunium populi, ex *Tertull. de Oratione*; tum quia nullum hac die fit Sacrificium,

ex *Albaspin. lib. 1. de Vet. rit. obser. 17.*

r Prætermisissis, &c.] Omittuntur duæ Orationes; prima, quia est de pace; secunda, quia mentionem facit de sanguine: tertia dicitur, & manibus iunctis super Altare, vt aliàs, in qua solum de corpore Christi agitur. Fit Communio Sacerdotis, vt in Missali; ad quam Ministri stant capite inclinato, vt aliàs.

19 Deinde, ^c omisissis omnibus quæ dici solent ante sumptionem Sanguinis, immediate particulam Hostiæ cum vino ^r reuerenter sumit de Calice. Et more solito, ^u facta ablutione digitorum, & sumpta purificatione, in medio Altaris inclinatus, manibus iunctis dicit, *Quod ore, &c.*

f Omisissis omnibus.] Quia in ijs de sanguine fit mentio. Diaconus Calicem discooperit, & cum Celebrante genuflectit.

t Reuerenter sumit de Calice.] Neque se signat, vt aliàs, cum Calice: quod & decreuit sacra Rituum

Congregatio die 28. Augusti 1627.

u Facta ablutione.] Non Calicis, sed tantum digitorum in Calice, ministrante Subdiacono ampullas. Extinguuntur hoc loco, dum fit ablutio, non prius, cerei à Clero delati.

20 Non dicitur, ^x Corpus tuum Domine, ^r nec Postcommunio, ^z nec Placeat tibi, nec datur benedictio; sed, facta reuerentia Altari, Sacerdos cum ministris discedit: & dicuntur Vesperæ sine cantu, & ^a denudatur Altare.

x Corpus tuum Domine.] Omittitur, quia sanguis commemorandus esset, qui non extitit in Calice.

y Nec Postcommunio.] Quia nemo alius communicat apud Rom. ex *Alcuino cap. de Cæna Domini*, vbi testem citat Augustinum ad Ianuarium. Neque consequenter Communio dicitur, quæ dicebatur tempore Communionis populi. & vt diximus in *Expositione mystica Missæ*, lætitiâ significat Apostolorum, quæ hac die desideratur.

z Nec Placeat.] Non ob eam ratio-

nem; quia Sacrificium in ea nominatur prece, quod non fit hodie, nam supra nominatum est in *Orate fratres*; sed quia hîc expressè diceret Sacerdos, se obtulisse Sacrificium, quod non est verum. Est autem verum, in Sacramento Christi esse Sacrificium Sacerdotis & populi, seu victimam Sacrificij, latè sumpto vocabulo Sacrificij, vt in hoc casu docet *Suar. 3. par. disp. 75. sect. 4. in fine*, quod in *Orate fratres* dicitur. & hoc idem voluit *Durandus loco citato.*

21 Diaconus librum claudit; Subdiaconus, plicato Corporali, & in bursum reposito, reportat Calicem ad Credentiam: & postremò cum debitis reuerentijs redeunt omnes, vnde, & modo quo venerant.

a *Denudatur Altare.*] Ab Acolythis, à quibus & nudatur Credentia, & candelæ extinguuntur post Vesperas. Si reportanda est Crux, vt eam populus adoret, ad priorem, seu alium locum, supponantur eidem eadem quæ prius. & decet eam portari ab alio Sacerdote post Vesperas.

22 Habet autem mysterium, ait *Duran. loco citato*; quia in fine mundi Hebræa gens salutem consequetur, & Crucem adorabit. Sed deceret magis, vt dictum est, aliam Crucem poni pro adoratione populi post adorationem primam.

23 Pyxis, quæ remansit cum particulis in loco pro Calice & Hostia deputato, portatur ad aliud Sacellum in loco remotiori præparatum cum luminibus, *Carimon. Petr. Ruyz.* & placeat, ne in Ecclesia sint luminaria in Matutinis sequentibus, & Officio Sabbati, vltra præscripta.

24 Quæritur, An occurrente Festo Annuntiationis beatæ Virginis in Parasceue, teneantur fideles interesse Officio prædicto, quod loco Missæ celebratur? & An ratione Festi ministrari possit Eucharistia alijs quàm infirmis? Scio, alicubi edito Episcopi translatum fuisse hoc Festum cum suo præcepto in diem, quo ex Rubricis recitandum erat Officium: & cum hæc mutatio Festi vniuersalis excedat facultatem Episcopi, de Maiorum auctoritate factum esse tunc credidi; quo casu cessauit prima dubitatio, non au-

tem admiratio, quòd Episcopus transferret Festum de præcepto vniuersale, non translatum alibi, neque Romæ à Papa. Immutato igitur Festo, sacra Rituum Congregatio vetuit Missam fieri hac die de B. Virgine, etiam in *Æde Lauretana*, etiam ratione concursus populi, seu Festi tituli Ecclesiæ, *die 9. May 1666.* deinde anno, quo contigit, censuit *die 19. Februarij 1622.* non teneri fideles interesse prædicto Officio.

25 Ad aliud verò dubium eadem respondit *eadem die*, seruandam esse vniuersalis Ecclesiæ præsentem consuetudinem, non ministrandi, nisi infirmis, hac die Eucharistiam. Et quidem, licet *Ordo Roman. cum Sacrament. Gregoriano* concedat Communionem Clero, & alijs; tamen antiquitus, *Augustino teste*, vt dixi, Romani non communicabant hac die. *Innocent. in cap. Sabb. de cons. Dist. 3.* Sacramenta penitus non celebrari tradit: & in Rubrica nostra Missalis de infirmis tantum est mentio, vt illis referretur pridie Sacramentum. *Francol. eadem docet 1. part. cap. 30. à num. 10 de Temp. Hor. Can. & Albasp. de Ver. ritibus lib. 1. obseru. 14.* negat, in ieiunio rigoroso, & in mœrore maximo præcis temporibus Eucharistiam distributam esse.

26 Abrogatus fuit abusus deferendi nocte in hac Feria 6. sanctissimum Sacramentum à S. Congregatione Cardinalium super negotia Episcoporum *die 22. Martij 1596.* vt alienus à ritu, & legitimo sensu sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ occultat his diebus Eucharistiam, & in aliud tempus idè distulit Processionem, & Festum Corporis Christi.

De Sabbato sancto. X.

S Abbatum hoc antonomastice appellatur sanctum, quia ad suscipiendam sancti luminis claritatem noua Ecclesia sacro Baptismi fonte sanctificatur, *Ruper. lib. 6. cap. 25.* vel quia Sanctus Sanctorum quieuit in sepulchro, *Alcuin.* nullum habet Officium propriè: nam Officium noctis

erat sequentis, vt patet ex benedictione Cerei, *Hæc nox est, &c.* & ex Collecta Missæ, *Duran. lib. 6. cap. 78.* ieiunium autem omnino seruandum est, *ex lib. 6. Constit. Apost. cap. 24.*

Videamus Rubricas eiusdem, & de more nostro, minutioribus additis, eas explicemus.

2 *Horæ competenti cooperiuntur Altaria, & dicuntur Horæ, candelis Altaris extinctis vsque ad principium Missæ. Interim excutitur ignis de lapide foris Ecclesiam, & ex eo accenduntur carbones. c. Dicta Nona, Sacerdos indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluuiali violaceo, vel sine Casula, d. astantibus sibi ministris cum Cruce, Aqua benedicta, & incenso, e. ante portam Ecclesie, si commodè potest, vel in ipso aditu Ecclesie, benedicit nouum ignem f. dicens, &c.*

a *Cooperiuntur Altaria.*] Habet *Duran. lib. 6. cap. 85.* quia Christus in resurrectione stolam gloriæ induit. Sed conuenit duplici pallio vestiri Altare maius, violaceo nimirum super album, ita, vt remoueri citò queat violaceum circa finem Litaniarum, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 27.* super Altare candelæ erunt ex cera alba. Cereus etiam benedicendus collocabitur cum suo candelabro in latere Euangelij, *Cerim. Episc. vbi supra:* ante Cereum legile vestitum veste alba, & super illud Missale non apertum.

b *Excuitur ignis de lapide.*] Ignis de Christo, qui lapis est in caput anguli, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 100.* & antiquus ignis extinguendus est, vt lex finem habeat. Ante Zachariæ Papæ tempora, Romæ nouus ignis ex lampadibus seruatis in Feria quinta sumebatur, vt scribit *Baron. anno 751. ex litteris Zachariæ eodem anno datis.* Ri-

tus ergo noster post eundem annum.

c *Dicta Nona.*] Non ante Horam nonam, Urbani II. Decreto *apud Baron. anno 1095.*

d *Astantibus sibi ministris.*] Ministri debent esse in violaceis, sine Manipulis, vt *1. par. tit. 19. num. 6 & 7. pag. 68. 70.* Crucem gestare debet Subdiaconus, quem præcedunt Acolythy tres, cum Aqua benedicta, thuribulo sine igne cum nauicula, & peluicula cum quinque granis incensi; & hoc eodem ordine procedunt ad portam.

e *Ante portam Ecclesie.*] Extra portam passus est Christus. Exeamus ad eum, inquit Paulus, vt eum explicat de hoc ritu loquens *Durand. cap. 80.* Crux cum Subdiacono sit in porta ante faciem Celebrantis, ignis autem in foculo super aliquod scamnum coram Celebrante; vbi etiam forcipes ferrei, & candelulæ cum lignis sulphuratis parari debent.

f *Di-*

f *Dicens.*] Manibus iunctis. Et quando est benedicturus manu ignem
Diaconus eleuet fimbriam Pluuialis, & grana incensi.

3 *Deinde benedicit quinque grana incensi ponenda in Cereo, dicens absolute hanc Orationem.*

Quidam addunt aliam incensi quantitate vnà cum quinque granis benedicendam; sed ad quid? An, vt ea deinde in nauiculam immittatur denuò benedicenda à Celebrante, vt adoleat ignem, & grana? superfluit hæc duplex incensi benedictio, & præter Rubricam. De hisce granis apertè meminit *Rupert. loco citato cap. 31.* & significari docet aromata à mulieribus empta, vt vngerent Iesum.

Celebrans non dicit *Oremus*, quasi coniungens nouam benedictionem incensi cum præcedenti benedictione ignis.

4 *Dum benedicit grana incensi, Acolythus assumens de carbonibus benedictis ponit in thuribulo. & finita Oratione suprascripta, Sacerdos de nauicula ponit incensum in thuribulo, benedicens illud more solito: deinde prædicta grana incensi & ignem^h ter aspergit aqua benedicta, dicens: Asperges me, sine cantu, & sine Psalmo, & ter adolet incenso. Interim omnia luminaria Ecclesiæ extinguuntur, vt de igne benedicto postmodum accendantur.*

g *Sacerdos de nauicula.*] Supple, à Diacono de more ministrata; qui & ministrat cum osculis asperforium & Thuribulum Celebranti.

h *Ter aspergit.*] In medio, à dextris rerum benedictarum, & à sinistris earundem.

i *Ter adolet.*] Nimirum, vt asperfit.

5 *Tum Diaconus^l indutus Dalmatica albi coloris, accipit^m arundinem cum tribus candelis in summitate illius triangulo distinctis. ⁿ Præcedit Thuriferarius^o cum Acolytho deferente in vase quinque grana incensi: ^p sequitur Subdiaconus cum Cruce, & Clerus per ordinem: deinde ^q Diaconus cum arundine, post eum Celebrans. Cùm ^r Diaconus ingressus est Ecclesiam, inclinât arundinem, & Acolythus deferens candelam accensam de nouo igne, accendit vnâ ex illis tribus candelis desuper positis: & Diaconus eleuans arundinem genuflectit, similiter & omnes alij cum eo, præter Subdiaconum Crucem ferentem: & cantat solus, Lumen Christi. *Re. Deo gratias.* Et procedens ad medium Ecclesiæ, ibi accenditur alia candelâ: & iterum genuflexus, vt supra, altiùs cantat, Lumen Christi. *Re. Deo gratias.* Tertio procedit ante Altare, ubi accenditur*
tertia

tertia candela: & rursus genuflexus ut prius, adhuc altius dicit, Lumen Christi. R. Deo gratias. Deinde Celebrans ascendit ad Altare in cornu Epistola, & Diaconus dat arundinem vni Acolytho: & accipiens librum, petit à Celebrante benedictionem, ut sit ad Euangelium, Sacerdote dicente, &c.

A consecratione luminis incipitur Paschalis solemnitas, quia aeternae lucis contulit claritatem, Raban. lib. 2. cap. 38. idem innuit Conc. Tolet. IV. can. 8.

[Indutus Dalmatica.] Ex Ord. Rom. Cur autem ad Diaconum spectat proxima Cerei benedictio, etiam praesente Sacerdote? Rupert. lib. 6. cap. 30. Inferioris, ait, ministri est annuntiare Christi resurrectionem, sicut inferior mulierum sexus Apostolis ipsis eandem nuntiavit; vel quia Angelum significat, qui mouebat Hebraeis Columnam nubis & ignis, quam indicat Cereus, ut dicemus, Gemm. loc. citat. cap. 102. Dalmatica festiua est, & ideo congruit benedictioni Cerei: Exultet iam, &c. Accipit etiam Manipulum Diaconus, ex Carimon. Episc. lib. 2. cap. 28.

m Arundinem cum tribus candelis.] De arundine cum Cereo in eadem satis aperta est mentio in Ord. Rom. non tamen de tribus candelis: neque interpretes Ordinis Romani quidquam indicant de arundine ipsa. Candelae in calce vnum quid esse deberent, & deinde distingui in tres, ad

designandum mysterium vnitatis & Trinitatis Dei. Fortasse significat arundo humilitatem passionis Christi, ex qua in fine patuit maior gloria vnitatis & Trinitatis Dei. Patuit autem veluti lumen Christi, qui in Trinitate est Deus. Vel, ex Athanas. de Passione, sicut arundo serpentes necat; ita passio Christi diabolum vicit. Solet ornari floribus: sed ita ornetur, ut appareat ex parte arundo, non baculus, seu quid aliud.

n Praecedit Thuriferarius.] Posito prius incenso à Celebrante in Thuribulum more solito.

o Cum Acolytho deferente, &c.] Nempe à dextris Thuriferarij.

p Sequitur Subdiaconus.] Et hic etiam cum Manipulo, ex Carim. Episc. loco cit. coloris autem violacei.

q Diaconus cum arundine.] Ad cuius sinistram eat Acolythus cum candela accensa de nouo igne, & si opus est, intra laternam, ne à vento extinguatur in Processione.

r Diaconus ingressus.] Et cum ingressus est etiam Celebrans post eum (non ante) inclinet arundinem; ut Celebrans quoque genuflectat in Ecclesia.

6 Postea vadit ad pulpitum, & ponit super eo librum, & incensat. A dextris Diaconi stent Subdiaconus cum Cruce, & Thuriferarius: à sinistris, duo Acolythi, ille qui tenet arundinem, & alius tenens in vase quinque grana incensi benedicta figenda in Cereo. Tunc, surgentibus omnibus, & stantibus, ut sit ad Euangelium, Diaconus cantat.

[*Diaconus cantat.*] Non signat librum, neque seipsum: neque imponitur incensum de nouo in thuribulo; quod notasset aliquis Ritualis liber, si de nouo imponendum esset. Et verè sufficit impositio incensi facta semel, & proximè in ordine ad *Lumen Christi*, & Cereum. Ministri verò hinc inde stantes respiciunt librum, vt Diaconus rectam quasi efformâtes lineam cum Diacono medio; ita tamen, vt latera, non terga, vertant Altari.

7 Quòd attinet ad benedictionem Cerei magni, *Ordo Roman.* habet, *Exultet iam*, &c. dicitur esse S. Ambrosij ab *Honor. in Gemmalib. 3. cap. 102.* Sed, excepto proœmio, discordat nostra ab Ambrosiana, vt videre est in *Missali Ambros.* tribuitur S. Aug. in *Missali Goricho Tom. 6. Bibl. Patrum.*

Cereus autem benedicitur, ex decreto Zosimi Papæ, *Aluin.* sed Prudentius ante Zosimum cecinit Hymnum de hoc Cereo. *Martinus Polonus* auctore facit Theodorum I. anno 643. *Baron.* anno 418. docet, concessisse Zosimum, vt etiam in Parochijs benedici posset, nedum in Ecclesijs principalibus.

8 Significat autem Cereus Christum resurgentem; & quidem cera corpus, ellychnium animam, lumen deitatem designat, ex *Duran.* loco citato cap. 80. antequam verò illuminetur, repræsentat Columnam nubis, illuminatus autem, Columnam ignis, quæ præcedit Catechumenos hodie transeuntes per mare Baptisimi, *idem Duran. ibidem.* Crucis figura in Cereo solet inscribi, vt Christum demonstret Crucifixum, *Ruper. lib. 6. cap. 29.* sed grana quinque incensi in formam Crucis in eo confixa idem sonant, & apertè plagas eius quinque, ex eodem *Duran.*

9 Ordo figendi grana est, vt primum in superiori parte, alterum in media, tertium in inferiori, quartum in dextra Cerei, quintum in sinistra.

10 Habet etiam mysterium, quòd Diaconus accendit Cereum non cum candelula, vt aliqui scripsere, sed *immediatè* (ait Rubrica) *cum vna ex tribus candelis in arundine positis.* Dicere ego, tacentibus alijs, sicut tres illæ candelæ inclinantur versus Cereum, & cum vna tantum ex ijs accenditur, ita Resurrectio Christi est effectus quidem totius Trinitatis, sed potissimum Verbi, quod animam carnem rursus vniuit, & immortalitatis gloriosa luce vestiuit. Quam rationem asserbam Recognitoribus Missalis sub Clemente VIII. quando hic ritus fuit stabilitus; & fuit approbatus etiam in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 27.*

11 Accenduntur deinde lampades, sumpto lumine à Cereo ipso, vel à candelis arundinis. Vt sicuti, ex *Aluino*, Cereus significat nouam gratiam, & doctrinam Christi; ita ab eodem oriri demonstratur tum gratia, tum doctrina Apostolorum, qui sunt lux mundi. Et Christus ipse resuscitatus statim accendit in Apostolis ignem Spiritus sancti, quando insufflauit, & dixit, *Accipite Spiritum sanctum*, in ipso die Resurrectionis, *Ruper. lib. 6. cap. 29.*

12 In fine benedictionis Cerei, excepto Papa, Episcopo, & Imperatore, cui additur Electi titulus, si nondum est coronatus, nemo alius nominari debet, inconsulta Sede Apostolica, quidquid scripsere alij; qui tamen hanc additionem pridie fieri prohibent. At quæ maior est ratio, cum Pius V. in sua Bulla additiones omnes prohibuerit? Sede Romana vel Episcopali vacante taceatur nomen Papæ, vel Episcopi.

13 Completa benedictione Cerei, Diaconus, depositis albis, sumit^r violacea paramenta, & vadit ad Celebrantem: qui exiit Pluuiali, & sumit Manipulum & Casulam violacei coloris. Postea^u leguntur Prophetia^r sine titulo: & Celebrans legit eas submissa voce ad Altare in cornu Epistola. In fine Prophetiarum dicuntur Orationes modo subscripto. Antè, vel interim dum Prophetia leguntur, Presbyteri^r catechizent Catechumenos baptizandos, & præparent ab Baptismum.

t *Violacea paramenta.*] Iuxta titulum 19. 1. par. Rubr. nu. 6. & 7. pag. 68. & 70. Crux deponatur in loco decenti; arundo stabiliatur pede marmoreo præparato, non procul à Cereo.

u *Leguntur Prophetia.*] In medio Chori, ait Carim. Episc. lib. 2. c. 27. vbi scilicet ab omnibus audiri queat Lector. vnde non malè illi, qui in ambo- ne, vel ante Altare Prophetias legunt.

x *Sine titulo.*] Tradit Ordo Roman. quia adhuc sine capite Christo, nondum viso ab Apostolis, videtur esse Ecclesia, Rupert. lib. 7. cap. 9. Vel tacentur tituli, ait Hugo Victorin. de Spec. Miss. obser. lib. 3. c. 24. ne Catechumenis de Gentilitate venientibus, Hebræorum auctorum nominibus auditis, Lectiones vilescant: vel ad repræsentandam cæcitatem Catechumenorum, qui nesciunt doctrinæ nostræ originem, Al- suin. leguntur autem ad instructionem Catechumenorum, *idem.*

14 Porro quatuor tantum legebantur in Ord. Rom. cum tribus Canticis. Primus, qui meminit harum duodecim Lectionum, est Microl. cap. 53. & significant duodecim Apostolorum doctrinam, qua erudiuntur Catechumeni, Honor. in Gemma lib. 3. cap. 108. Habentur in Sacramentario Gregoriano è nostris prima, 3. 9. 4. 5. 8. 10. & hoc eodem ordine. Lectores autem non osculantur in fine manum Cele-

brantis, neque recedunt nisi dicto *Leuate* à Subdiacono.

15 Cantica tria, siue Tractus, sunt eadem quæ in Antiphonario Gregoriano, Ordine Rom. & apud Amalar. lib. 1. cap. 22. tamen apud nos post 4. 8. & 11. Lectionem: & sunt indicia exultantium Catechumenorum de proximo Baptismo, sed non sine timore; vnde & Tractus, id est iustus, vocantur, Rupert. lib. 7. cap. 9.

16 Orationes indicant expectationem & desideria sanctorum Patrum circa Redemptionem per Christi Resurrectionem, Raban. lib. 2. c. 38. casque Celebrans dicit, vt in Missa, manibus extensis, & secundum aliquos, sunt pars Missæ, vt dicemus.

y *Catechizent Catechumenos.*] *Catechizent*, id est instruant, *Catechumenos*, id est auditores, Raban. lib. 1. cap. 26. De ritu verò catechizandi pro Baptismo, vide Rituale Romanum Pauli V.

17 A Ministris illud obseruandum, vt, dum Celebrans Prophetias legit, assistant, sicut ad Introitum Missæ; quas & appellat Introitum Missæ huius diei Hugo Victor. vbi supra cap. 28. Dum ille Orationes dicit, stant post Celebrantem, vnus post alium. Diaconus dicit genuflectens ante alios, *Flectamus genua*; Subdiaconus surgens ante alios, *Leuate*; excepta vlti-

ma Oratione, quia tres pueri, de quibus in vltima Prophetia, noluerunt genua flectere statuæ Nabuchodonosor, vt aliàs diximus in *Sabbato Quatuor Temporum Aduentus*, pag. 228. Celebrans autem numquam genuflectit, vt dictum est in *Rubr. general.*

18 Si sedere voluerit Celebrans post lectam in Altari Prophetiam, sedeat ad scamnum consuetum, sed nudum,

20 *His expletis, si Ecclesia habuerit fontem Baptismalem, Sacerdos benedicturus Fontem, accipit Pluuiale violaceum, & precedente Cruce, cum candelabris, & 2 Cereo benedicto accenso, descendit cum Clero & ministris paratis ad Fontem: & interim cantatur sequens 2 Tractus: Sicut ceruus, &c.*

Baptismus significat mortem, sepulchram & resurrectionem Christi, *Rom. 6.* & idè potissimùm hac die celebratur, *Ruper. lib. 6. cap. 34.*

2 Cereo benedicto.] Portabitur Cereus ante Crucè, *Car. Episc. li. 2. c. 27.*

21 *Posteà procedit ad benedictionem Fontis, dicens, manibus iunctis.*

De Fontis vsu antiquo *Dion. de Eccles Hierar.* quem Matrem adoptionis vocat.

De consecratione eiusdem *Clem. lib. 7. Const. cap. 43. & Sidon. Apollin. lib. 4. Epist. 15.* plura vide apud *Baron. anno 132. & Durandum de Ritibus lib. 1. cap. 19.*

22 Porro sex facit Sacerdos in hac benedictione Fontis, orat, manu tangit aquam, & format cruces; mutat vocem, sufflat, demittit & eleuat Cereum in aquam; infundit oleum & Chrysmum, & commiscet.

23 *Orat Deum*, vt sit præsens tantis mysterijs; mouetque in Præfatione astantes in Deum, ad eundem finem, vt Deus audiat.

in latere Epistolæ Eat autem per viam breuiorem cum Ministris, & redeat per longiorem cum debitis reuerentijs ante medium Altaris. Nullo modo sedeat ad Altare: quod Episcopo tantùm concedi debet.

19 Ordo legendi Prophetias hic erit, vt primas legant minores, postremas maiores, nisi aliud necessitas suadeat.

a *Tractus: Sicut ceruus, &c.*] Est in *Ordine Romano*, cum quo concordat Oratio sequens, vt manifestè patet, & in *Gregoriano legitur Sacramentario*. imò & huius ritus meminit *S. August. in Psal. 41.*

24 *Manu tangit aquam* ter. Primò, diuidens in formam Crucis, à qua pendet effectus Baptismi. Secundò, tangit simpliciter, quia manu Sacerdotali opus est, etiam in Baptismo, ad fugandos dæmones. Tertiò, projiciens & effundens aquam versus quatuor mundi partes; quia Baptismus omnes homines attingit, non Circumcisio. Facit etiam manu varias Cruces super aquam, vt benedicatur à Trinitate per virtutem sanctæ Crucis.

25 *Mutat vocem* ter; primò, per modum Orationis; secundò, per modum Præfationis; tertiò, per modum Lektionis, vt in Trinitate omnia fiant, & modò humiliùs, modò audentiùs Deus oretur.

26 *Halat* ter in modum Crucis, & sufflat ter in modum Ψ , vt cum Cruce Trinitatem coniungat; à quibus habet vim Baptismus, maiorem autem à Trinitate. Valet etiam insufflatio ad expellendos demones cum ignominia, qui leui flatu expelli queunt à Sacerdote.

27 *Demittit Cereum* in aquam, & eleuater, profundè, profundius, profundissime, vt Spiritus sanctus sua plenitudine Fontem impleat; sicuti quando descendit in specie Columbæ in Baptismo Christi, adumbrati in hoc Cereo demerso in aquam. Eleuatio autem eiusdem Cerei significat effectum Baptismi, qui confert gratiam eleuantem à peccato ad gloriam.

28 *Infundit oleum & Chrisma,* &

commiscet, de quo etiam *Dion. vbi supra cap. 20. par. 2.* vt indicetur coniunctio Christi per Baptismum cum populis Ecclesiæ; *aqua multa, populi multi*: & Christi nomen, id est vncti, ab oleo & Chrimate deducitur. Ceterum ritus hic totus habetur in *Ord. Rom.* expositio verò sumpta est partim ab *Amalar. lib. 1. cap. 25.* partim ab *Honorio in Gemma lib. 3. cap. 3* partim à *Durando lib. 6. cap. 81.*

29 *In eodem Ordine Romano* iubetur, vt in Rubrica nostra, asperio populi cum aqua Fontis ante infusionem olei; & eiusdem aquæ reseruatio, ad asperendum in domibus, & alijs locis, ad mundiciam Baptizatorum. de qua etiam *Greg. Tur. lib. 1. de Glor. Mart. cap. 24.*

30 *Vbi verò non est fons Baptismalis, finita vltima Prophetia cum sua Oratione, Celebrans Casulam deponit, & cum ministris ante Altare procumbit: & alijs omnibus genuflexis, cantantur Litaniae in medio Chori à duobus Cantoribus, utroque Choro idem simul respondente. Cum autem peruentum fuerit ad Ψ . Peccatores, te rogamus. Sacerdos & ministri surgunt, & accedentes ad Sacristiam, induuntur paramentis albi coloris pro Missa solemniter celebranda: & interim accenduntur luminaria in Altari. In fine Litaniarum cantantur solemniter, Kyrie eleison, & repetuntur, vt in Missa moris est.*

b Cum ministris.] Et hi quoque in albis procumbunt, ex communiori vsu Ecclesiarum Romæ: deponunt tamen Planetas plicatas paulò ante *Peccatores, Carim. Episc. lib. 2. cap. 27.* quod etiam mihi magis placet. cussini coriacei dari possunt sub eorum capitibus, & Celebrantis.

c Cantantur Litanie.] Ita *Ordo Romanus.* Litanie, id est deprecationes, *Amalar. lib. 1. cap. 28.* quibus significatur consortium Sanctorum cum nuper baptizatis, *Raban. lib. 2. cap. 28.*

Hæ verò non inchoantur apud Fontem, sed apud Altare, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 28.* Aliqui scripsere, geminandum illud, *Per sanctam resurrectionem tuam,* sed nullo antiquo auctore, imò contra Bullam Pij V. quæ aditiones prohibet.

d Ad Ψ . Peccatores.] Discedunt in Sacristiam, vt dicitur etiam in *Missali Vatic. volum. 4743.* si vicina est; alioquin in locum viciniorem & decentem post Altare. Omnino ante Altare nemo Episcopo inferior est vestitus,

du, licet sit loci superior: non enim est illi communicanda Episcopalis prerogatiua, nisi Mitra utatur.

^e *Accenduntur luminaria.*] *Sacramentarium Gregor. & Ordo Romanus* ad *Agnus Dei* accendi iubent; quia per Agnum Dei Christum lumen fidei communicatum est, *Amalar. lib. 1.*

cap. 30. sed & pallium violaceum remouetur ab Altari, ornatur Credentia suis necessarijs ad Missam solemnem, vt supra dictum est.

^f *In fine Litaniarum cantantur, &c.*] Monet *Ordo Romanus*, quod cantari debent ita tardè, vt Sacerdos & ministri queant procedere ad Altare.

31 *Interim Sacerdos cum ministris in paramentis albis accedit ad Altare, & dicto Psalmo, Iudica me Deus, cum Gloria Patri, facit Confessionem, vt moris est, in loco consueto: deinde ascendens osculatur Altare, incensat more solito, & finitis à Choro Kyrie eleison, incipit solemniter, & Gloria in excelsis. & pulsantur campanæ.*

^g *Gloria in excelsis.*] Habet *Ordo Roman. & Sacrament. Gregor.* Dicat autem prius de more Celebrans cum ministris submissa voce, *Kyrie eleison*, nouies, *Carim. Pap. lib. 2. sec. 1. cap. 57. & 60.*

^h *Pulsantur campanæ.*] Iubet *Ordo Romanus* pullari ad Litanias; fortè, vt populus vocaretur ad initium Missæ; *Durandus cap. 85.* ad Hymnum Angelicum. & conuenit, sicuti cessauere in Hymno eodem Feria quinta.

Sed aduerte, ne maiores campanæ pullentur, antequam signum datum fuerit in Cathedrali, seu Matrice Ecclesia, ex Decreto Concilij Lateranen-

sis Sessione 11. sub Leone X. sub pœna Regularibus centum ducatorum; & sacre Rituum Congregationis die 21. Martij 1609. & ex tantum eo casu pullabuntur, quæ sunt intra parietes Ecclesiæ. Dato deinde signo à Cathedrali, seu Matrice, dabitur etiam (licet detur longè post *Gloria in excelsis*) solemne signum ab omnibus alijs Ecclesijs cum campanis maioribus. Per Matricem intellige quoque Parochialem in Diœcesi; & si plures sint Parochiales, eam, quæ alijs maior est dignitate: nam ante Matricem hanc non sunt pullandæ à Confratrijs campanæ, ex Decreto S. Rituum Congregationis die 9. Februar. 1608.

32 *Postea Sacerdos dicit, Dominus vobiscum.*

Quid Episcopus? dicat, *Pax vobis.* ita *Ordo Romanus*, contra *Durand. cap. 85.*

33 *Finita Epistola, Celebrans incipit, Alleluia, & totum decantat ter, eleuando vocem gradatim: & Chorus post quamlibet vicem in eodem tono repetit illud idem. Postea Chorus prosequitur, & Confitemini, &c.*

34 *Alleluia* cantatur in cornu Epistola, osculata prius manu à Subdia-

cono. & dum cantatur, stant omnes, *Carimon. Pap. loco cit. cap. 57.*

Præce-

Præcedit *Alleluia* Tractum, *Ordo Roman.* & *Sacramentar. Gregor.* & ecce gaudium Paschale, sed non plenum, quia Tractus luctum significat, vt aliàs docuimus. Versus tamen *Confitemini* est de Psalm. 117.

cuius titulus est, *Alleluia*, *Rupert. libro 7. cap. 11.* est ergo lætitia in spe proxima, *Hugo Victorin. ubi supra libro 3. cap. 29.* Versus & Tractus habentur in *Antiphonario Gregoriano.*

35 *Ad Euangelium non portantur luminaria, sed tantum incensum: petitur benedictio, & alia fiunt de more.*

Tradit *Ordo Roman.* & significatur aromata mulierum ad monumentum sine lumine fidei; quia putabant Christum hominem mortuū, *Alcuin.* De-

uotio aderat, fides obscura erat, *Duran. loco cit.* Euāgelium legitur à Celebrante in cornu Euangelij, vt aliàs, post cantatum à se tertio *Alleluia.*

36 *Non dicitur Credo, sed finito Euangelio Sacerdos dicit, Dominus vobiscum. &c. Et cum spiritu tuo. & postea, Oremus. Non dicitur Offertorium.*

Hæc *Ordo Romanus.* i *Credo.*] Quia nondum Apostoli credebant Resurrectionem Christi.

i *Non dicitur Offertorium.*] Quia mulieres sub silentio ibant cum aromatibus ad Sepulchrum, *Alcuin.* ne-

que habetur in *Sacram. Gregor.* Subdiaconus defert ad Altare vna cū Calice bursam Corporalium. Ad *Lauabo* dicitur *Gloria Patri.*

37 *De Communicantes, & Hanc igitur oblat.* vt etiam de Præfatione propria, vide supra in *Rubr. Gen.*

38 *Dicitur, Pax Domini sit semper vobiscum. sed m pacis osculum non datur. n Agnus Dei non dicitur, nec o Postcommunio: dicuntur tamen tres consuetae Orationes ante Communionem.*

m *Pacis osculum non datur.*] *Ord. Roman.* quia nondum dixerat Christus Apostolis, Pax vobis.

n *Agnus Dei.*] *Ordo Rom. & Sacrament. Greg.* inquit *Alcuin.* ob silētium mulierum nondum credebatur Christus redemptor animarum ad tollenda peccata mundi, *Durand. cap. 85.*

o *Postcommunio.*] Hæc omittitur, quia in hac Missa nō communicabant,

tempore nimirum Durandi, introducta etiam tunc noua consuetudine celebrandi hanc Missam manē; sed in die sequenti communicabant tum Catechumeni, tum alij, quod nota (contra quosdam: qui gratis oppositum scripserunt) ne communicet alius à Celebrante in hac Missa noctis vel Vesperæ. Sunt vice v. *Communio & Postcommunio*, vt scribit *Duran. loc. cit.*

39 *Post sumptionem Sacramenti, p pro Vesperis in Choro cantatur Antiphona, Alleluia, alleluia, alleluia, & Psalmus, Laudate Dominum omnes*

omnes gentes, cum Gloria Patri in fine, & post repetitur eadem Antiphona. Capitulum, Hymnus & Versus non dicuntur, sed statim Celebrans in cantu incipit Antiphonam ad Magnificat.

Non deponitur à Celebrante Casula, ut assumat Pluuiale, quod aliquando fecere perperam nonnulli; quia nondum est finita Missa.

p *Pro Vesperis.*] Hoc Sabbatū propriè non habet Officiū, ex *Augustin.* & *Alcuin.* & quæcumque hic habentur pro Vesperis, eadem sunt in *Ord.*

Romano. Si habet Officiū, hoc terminatur in Vespera, non in Missa, ut sine fine laudetur Christus, qui morte sua nos redemit, *Duran. ibidem.* Sed veriùs finitur Officiū in Missa cum *Ite Missa est.* quæstio est de nomine. Porro Antiph. *Alleluia* conuenit, ut inchoetur à digniori qui est in Choro.

40 *Deinde cantatur Magnificat, cum Gloria Patri in fine, & fit incensatio, ut aliàs in Vesperis. Repetita Antiphona, Celebrans dicit Dominus vobiscum.*

Ministri cum Celebrante dicunt Psalmum & Magnificat in cornu Epistolæ, uti stant ad Introitum Missæ.

q *Ut aliàs.*] Incensatio item fit eodem modo quo initio Missæ, sed prætereà incensantur alij in Choro.

41 Extra Chorum dicuntur Vesperæ, ut in Breuiario adnotatum est; & nos in Commentarijs Rub. Breuiarij opportunius de his dicemus.

42 Ad Orationem vltimam vsque ad finem omnino seruatur omnia quæ in fine Missæ aliàs præscripta sunt.

43 Peracta Missa, quæritur, An alia Missæ celebrari queant; *Microlog. cap. 53.* concedit, si necesse fuerit, & à Litanis incipere docet, omiſſis Lectionibus, inquit, auditis. Negant *Nauarr. cap. 25. num. 88.* & *Francolin. tractatu de Temp. Hor. Canon. cap. 30. num. 2.* & 9. quia vsu receptum est, ut vnum tantum Sacrificium fiat solemne. Nullusque est Introitus, ut in Sabbato Pentecostes; nisi dicas cum *Hugone supra,* Lectiones omnes habere vicem Introitus: vnde & Sacerdos habet Casulam tunc, & iubetur eas legere

submissa voce ad Altare. *Sorus in 4. distinct. 13. quæst. 2. artic. 2.* concedit hac lege, vt celebretur Superioris concessu & auctoritate: sed *Azor,* qui *lib. 10. cap. 24. quæst. 4.* omnino negat, ex *cap. Sabbato. distin. 3. de Consec.* vbi dicitur, biduo hoc Sacramenta penitus non celebrari, cõcedit à Superiore dari posse licentiam tantum, quando iusta adsit causa. Pura, quia multi sunt, qui commodè eo die Sacrificio publico interesse non possunt: quod accidere potest, quando Festum Annuntiationis incidit in Sabbatum sanctum, & tunc de licentia Superioris celebrari posset, aliàs non, & non nisi post inchoatum saltem solemne Sacrificium, depositoque luctu & mæore Ecclesiæ.

44 Quo casu fortè sufficit incipere à Confessione, qua finita, dicat Sacerdos, *Kyrie eleison,* de more, & reliqua cum Vesperis vsque ad finem Missæ: nam *Gemmalib. 3. cap. 118.* ait Officiū huius Missæ per *Kyrie eleison* inchoari, nisi pro *Kyrie eleison* intelligat cum *Micrologo* Litaniam. Volunt aliqui,

aliqui, non dici Vesperas in hac priuata Missa, & pro *Communione*, dici Antiphonam tantum ad *Magnificat*, hoc est, *Vespere autem Sabbati*, &c. & statim Orationem: sed fugiendus est hic casus, non decidendus.

45 Tutiores autem arbitror sententiam *Nauar.* & *Francolin.* eamque conformiorem *cap. Sabbato*, ut non celebretur nisi vnica Missa, quæ noctis est; & sub initio noctis dicebatur tempore sancti Thomæ, in 4. *dist. 13. quest. 1.* Festi verò, cuius Officium transfertur, nulla profusus, quod ad Missam attinet, haberi debet ratio: & multò minùs vtiua Missa dici debet etiam pro re graui.

46 Idem dicerem de *Communione Cleri*, seu laicorum, in Festo *Annuntiationis* in Sabbato sancto; quòd non debent alij communicare in Missa, quæ noctis est, & ideò non dicitur *Communione*, ut supra adnotauimus.

47 De Cereò accendendo in tempore Paschali nihil inuenio apud antiquos, nisi quòd *ex Ordine Romano & Microlog. cap. 53.* in Octauis Paschæ distribui solitus fuit Cereus hodie benedictus: ergo non vltra Octauam Paschæ ardebat. In *Annal. Minorum Luca Vaddingi* decretum fuit anno 1263. quòd in Ordine Minorum Cereus Paschalis remaneret vsque ad Ascensionem Domini, & accenderetur in Missis, saltem diebus Festiuis. *Sacra Rituum Congregatio 19. Maij 1607.* censuit, regulariter accendi debere ad

Missas & Vesperas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis vsque ad Ascensionem, in alijs seruandam esse consuetudinem locorum.

48 Romæ varia est consuetudo. A peritioribus hæc laudatur, ut à latere Euangelij ille ardeat à Sabbato sancto vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè; quia est vnicum Resurrectionis Festum, *ex Ordine Romano*, ad Missam, & ad omnes Horas. Præterea diebus Dominicis, à primis Vesperis vsque ad secundas & Completorium inclusiuè, ad Missam, & Horas; quia Dominica est repetitio Festi Resurrectionis Christi, etiam per annum, nedum Paschali tempore. quem ritum tradit *Samarinus in Thes. Sacerdotali, tit. de Cereò Pasch.* nimirum ad vtrasque Vesperas, & Missam Dominicæ, & in Ascensione ad omnes Horas, vsque ad Euangelium Missæ. Quòd si dicatur Missa Parochialis, seu Conuentualis non solemnis, ad eam item die Dominico accendi potest.

49 Postremò, à primis Vesperis Ascensionis Domini vsque ad finem Euangelij Missæ solemnis, seu Parochialis, seu Conuentualis non solemnis, in alijs diebus numquam.

50 Candelæ tres, de quibus supra, in arundine positæ non vltra Vesperas Sabbati sancti ardere debent: alioquin gratis ardebunt, & sine causa.

De die sancto Paschæ vsque ad Festum Trinitatis. XI.

Nobilitas anni, mensis decus, alma dierum, splendor horarum, est Pascha, *ex Ruper. lib. 6. cap. 26.*

Pascha, id est transitus, ex vi nominis Hebraei, *apud Isid. lib. 1. cap. 31.* vel passio, à Græco verbo πάσχειν, *apud*

M m Inno-

Innocent. III. in Serm. vel est compositum ex Hebræo & Græco per divinam dispositionem; quia in passione Christi cum ipso & nos transiimus de morte ad vitam. ita *August. citat. à Durando lib. 6. cap. 86.* celebratur etiam semper in Dominica, ex auctoritate sancti Petri apud *Baron. anno 58. num. 82.* & meminit *Clemens lib. 5. Constit. cap. 18.* item ex Decreto Pij de *Consecr. Distinct. 3. Nosse.* post decimum quartum diem Lunationis primi mensis, & ex Decreto Victoris de *Conf. d. 3. cap. Celebratam.* tum ut à Iudæis Pascha nostrum distingueretur; tum quia Christus resurrexit die Dominico post 14. Lunam, hoc est, ex *Isid. supra,* in 3. Hebdomadæ Luna, ob numerum mysticum Trinitatis; sicut etiam tri-duo mortuus resurrexit tertia die, qui vix erat triginta tribus annis: in quibus numeris resplendet ternarius numerus. in quo intellige non modò gloriam Trinitatis, sed salutem omnium qui ante legem, qui sub lege, qui sub gratia extiterunt. Hæc ex *Isid. cit. & Rupert. lib. 7. cap. 14.*

2. Habet Octavam ex institutione Apostolorum, ait *Baron. anno Domini 58. num. cit.* infra quam si fiat commemoratio de Simplici, non tamen dicitur tertia Oratio.

3. Missa verò habet hæc notatu digna. Sequentia auctorem habet hæc tenus incognitum, de qua *Duran. lib. 6. cap. 87.* neque priores illo meminere, nisi subobscurissimè, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 135.* Graduale adhuc dicitur, ex *Sacramentario Gregoriano:* quod, ut aliàs docuimus, canticum est laborantium, & dicitur propter recens baptizatos, qui gradiuntur ad gloriam, quam resurrectio Christi

promittit cum labore. Additur *Alleluia* duplex, ob spem binæ stolæ, animæ & corporis, & ut gradiendo latentur cum laude Dei. Hæc partim ex *Rupert. lib. 8. cap. 1.* partim ex *Hugone Victorin. de Spec. Miss. observat. lib. 3. cap. 32.* Notat *Ordo Romanus,* sumi Graduale ex Psalm. 117. ab hac die vsque ad Sabbatum in Albis, unde nimirum sumitur & ille Versus frequentior, *Hæc dies,* &c. cui Psalmi titulus est, *Alleluia,* ut supra diximus ex *Rupert. lib. 7. cap. 11.* Reliqua, quæ habentur in Missa huius Festi, & in Octava propria, patent ex dictis in *Rubric. gener. Ite missa est* dicitur cum duplici *Alleluia* vsque ad Sabbatum in Albis inclusiue, in Missis nimirum de Octava Paschatis; non in ijs quæ cum paramentis violaceis fortè debent cantari, puta Litaniarum maiorum, seu pro publica necessitate: quia duplex *Alleluia* est proprius ritus Missæ Paschalis & lætitiæ.

4. Euangelium legitur secundum Marcum, sicuti pridie secundum Matthæum, & postridie secundum Lucam, ordine congruo, quem indicat *Augustin. Serm. 144. de Temp.* & Euangelia cum Epistolis per totam hanc Octavam habentur in *Comite S. Hieronymi;* sicut etiam Orationes in *Sacramentario Gregoriano,* & Officia Missarum in *Antiphonario eiusdem sancti Gregorij,* vsque ad Dominicam in Albis. Sed Orationes Feriæ tertiæ, quintæ, sextæ, & Sabbati sunt Ambrosianæ, ex *Pamelio.*

5. In Sabbato in Albis, qui titulus est vel ab Angelis, qui visi sunt in Stola candida, ex *Duran. cap. 80.* vel quia hodie baptizati deponebant albas vestes, ex *Alcuino,* ut intelligant fore illis requiem æternam Sabbati cælestis,

lestis, si deposuerint corpora immaculata uti vestes albas in morte. Vna est varietas post Epistolam; quia quatuor *Alleluia*, & duo Versus deinceps dicuntur. qua de re vide quæ diximus in 1. par. Rubr. tit. 10. pag. 32. Abundant autem *Alleluia*, & merito, in lætitia Paschali, ex *August. Epist. 19. ad Ian. cap. 17.*

6 De Dominicis sequentibus nulla est Rubrica specialis. habentur earumdem Missarum Officia in *Antiphonario Gregor.* Orationes autem non sunt eadem in *Sacramentario*; tamen habentur *ibidem sub alijs titulis.* Dominicæ in Albis meminit *Clem. lib. 5. Const. cap. 20.* cuius Oratio est *Ambrosi. ex Pamelio.* Tempus est Paschale, quod vocatur Remissionis à *Concil. Carthag. IV. can. 82.*

7 Occurrunt in hoc tempore Paschali Litanie maiores, & minores, seu Rogationes; & maiores quidem in festo sancti Marci, etiam si Festum cum eiusdem Missa contingat transferri, quas instituit S. Gregorius Papa non simpliciter, sed ad sanctum Petrum, ut ait *Baronius in Not. Martyrol. 25. Aprilis.* erant enim annuæ ante Gregorium, ut idem ipse ait *initio lib. 2. Epist. & in Comite S. Hier.* habentur Epistola & Euangelium assignata Missæ de Rogationibus. Septiformem ille Litaniam instituit, propter imminentem cælestis iræ mucronem, ait *Ordo Romanus*, hoc est, pestem inguinariam, qua obibant multi, etiam oscitando, & sternutando, morte repentina. Vnde & oscitantes digito super os formabant signum Crucis, & sternutantibus dicebatur: *Deus te sument.* qui mores ad nos vsque deuenierunt, *Duran. lib. 6. cap. 102.* sed *Baron.* haurit à *Plinio lib. 28. Hist. natur.*

ritum salutandi prædicto modo sternutantes.

8 Dictæ verò sunt hæ Litanie Processiones nigre; quia in signum mæroris & pœnitentiæ homines vestibus nigris induti procedebant, Cruces & Altaria nigris coloribus velabantur. Item dicta est Processio septiformis; quia S. Gregorius eam distribuit in septem ordines ad certas Ecclesias, Clericorum, Religiosorum, Monialium, Puerorum, Adolescentium, Viduarum & Continentium, & Coniugatorum, *idem ibid.* fit in primis ad conseruandas fruges, *Ordo Roman.*

9 Si terminatur Processio Litaniarum maiorum ad Ecclesiam S. Marci, cantatur ibi Missa de sancto Marco, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 23. *Maij 1603.* quia titulus est Ecclesiæ, & lætitiæ locus eo die: nam alioquin cantantur duæ Missæ, de Festo, & de Litania, ex *Microlog. cap. 58.*

10 Si occurrant in die Paschatis, transferuntur in Feriam tertiam sequentem, ex Decreto sacre Rituum Congregationis die 25. *Septemb. 1627.* & in Missa de Rogationibus, quæ dici debet sine Commemoratione Octauæ Paschatis, dicitur quidem Præfatio Paschalis, sed ea, quæ cum suo cantu dicitur in diebus ferialibus, quia Missa est ferialis: & consequenter neque in fine Missæ adduntur *Ite missa est* duo *Alleluia.* Certum autem est, quod festiua Præfatio Paschalis dici non debet; sicuti non dicitur (ex Rubricis huius Missæ) in Litanij maioribus *Credo*, neque Præfatio de Apostolis, licet sit Festum S. Marci, ut probauimus supra *par. 1. tit. 12. nu. 2. pag. 42.* *Communicantes* dicitur ea ratione quam attulimus supra *par. 1. tit. 12. pag. 44.*

11 Litanias minores, id est, Rogationes Latinè, seu deprecationes, fiunt triduo ante Ascensionem; de quibus *August. Serm. 173. de Tempore, & in Concilio Aurelianensi cap. 29. de Conf. Dist. 3. cap. Rogationes.* unde restituta potius, ex *Baron. in Notis Martyr. supra*, quam dici debent instituta à sancto Mamerto, seu Mamerco, ex *Sidon. Apoll. lib. 7. Epist. 1. Viennensi Episcopo in Gallijs, ob incurSIONem luporum, in damnum grauiSSimum populorum.* Quæ ideo appellatae sunt Minores, quia à minori Episcopo, si ille auctor est, vel restitutor, & in minori loco respectu S. Gregorij, & Urbis Romæ, *Durand. ubi supra*: qua ratione ea forent, quoad restitutionem, etiam antiquiores Maioribus, centum saltem ante annos, ex *Rupert. lib. 9. cap. 5. nam anno 452. ex Baronio loco citato, Mamertus erat in humanis, & eo anno Litanias celebrauit. In postrema tandem Martyrologij Romani recognitione, re penitus indagata, institutor S. Mamertus Litaniarum minorum, non restitutor est appellatus. Vide locum 11. Maij.*

12 Fiunt autem ob peccata, pacem, pestem, conseruationem frugum, & ceteras necessitates, *Ordo Roman. cibusque Quadragesimalibus utendum esse iussit Concilium Aurelianense supra, certè dies abstinentiæ sunt, non lætitiæ, Ordo Romanus. Amalar. autè lib. 1. cap. 32. negat esse ieiunandum, & probat ex SS. Patribus: in Ecclesijs autem Occidentalibus fieri ieiunium docet Raban. lib. 2. cap. 40. quod Ambrosiani obseruant, translatis Rogationibus post Ascensionem, ne præfente sponso Christo ieiuent, iuxta illud *Matth. 9. Auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.* sed & congruè sub*

Dominica præcedenti celebrantur, in qua inuitamur ad orandum: *Petite, & accipietis.* Missa Processionum tres habet Orationes, sine Gloria, sine Credo, & sine cõmemoratione Festi occurrentis cuiuscumque. de quo, si nouem Lectionum est, cantatur alia Missa. Vnicum *Alleluia*, quia temperanda est lætitia Paschalis: Oratio Missæ in *Sacramentario Gregoriano* habetur, & Officium Missæ in *Antiphonario Gregoriano.* Præfatio semper est Paschalis, etiam in Litanijs maioribus, vt dicitur in proprio loco Missalis, quocumque die occurrat.

13 In Feria 3. Rogationum in Missis priuatis, si fiat de Sancto nouem Lectionum, in illius Missa fit commemoratio Rogationum: si fiat Officium de Simplici Festo, potest dici Missa de eo, cum cõmemoratione Rogationum, vel Missa Rogationum cum commemorazione Festi, vt dicitur in *Rubrica propria.* Si Festum non occurrat, dicitur Missa Rogationum, vt in Missali, neque in ea fit commemoratio de Officio feriali, quod est peculiare in hac die; licet Rubrica sit obscurior in modo loquendi. Altarium paramenta erunt Officio conformia; Altaris autem maioris, & Celebrantiũ ad quodcumque Altare conformia Missa Rogationum, vt diximus *par. 1. tit. 18. in fine.* Hymnus Angelicus non dicitur, neque Credo, in Missa Rogationũ maiorum & minorum, vt dicitur in *propria Rubrica*, quocumque die occurrat.

14. In Vigilia Ascensionis, de qua *S. Hieron. in Lectionario*, dicitur Missa propria, cuius meminere *Microlog. c. 40. & Ordo Rom.* si in ea occurrat Festum nouem Lectionum, dicuntur tres Missæ in Collegiatis, de Festo, de Vigilia, & de Rogationibus, post Tertiam, Sextam,

Sextam, & Nonam horam: & in vnaquaque harum, secunda Oratio, si dicenda est, erit de B. Virgine, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa. In priuatis si eo die occurrat Festum simplex, erit de eo secunda Oratio, tertia de Rogationibus, quæ in Officio nullam habent comm. quia, vt diximus *num. precedenti*, Festum simplex præcedit supra vltimas Rogationum Ferias, etiam in Missa. Si occurrat Festum nouem Lectionum, Missa erit de Festo, cum commemoratione Vigilæ, & Rogationum. ita in propria Rubrica.

15. In Ascensione Domini, de qua *Clem. lib. 5. Const. cap. 20.* extinguitur Cereus Paschalis post Euangelium, ad representandum Christi discessum ab Apostolis. Missa habetur in *Antiphon. & Sacramen. Gregor.* De Cereò extinguendo nihil in Missalibus habetur vsque ad Pium V. neque apud antiquiores Auctores.

16. Habet Octauam, de qua *Radul. Prop. 19.* & Missa Dominica infra Octauam habetur in *Sacramentario Gregor.* sed Oratio sub alio titulo Festi.

17. Vigilia Pentecostes, de qua *Hier. in Lectionario*, ieiunium habet, *Ordo Romanus* non habebat quidem tempore Ambrosij, ex *Amalar. lib. 4. c. 46.* & licet oppositum tribuatur Ambrosio *Distin. 76. cap. Nosse. ex Serm. 60. eiusdem*; tamen non est ille Sermo S. Ambrosij, qui *Serm. 61. c. Scire. eadem Distinct.* negat hoc ieiunium, cum quo concordat S. Hieron. *Epist. ad Lucinium, cap. Vtinam. eadem Distinct.* Verisimile autem est, ritum mutatum fuisse post tempora etiam S. Isidori, vt ex *cap. Post Pascha. Dist. cir. dicitur*, nimirum ex *eiusdem c. 42. lib. 1. de Officijs Eccles.* Nunc vero temporis huius ieiunij præceptum est de consuetudi-

ne, aiunt Summista. & asserunt Rubricæ Breuiarij titulo 6. *num. 5.* & Missalis de *Color. parament. tit. 18. num. 5.*

18. Benedictionem Fontis habet, & Baptismum, vt in Sabbato sancto, *idem Ordo.* & dicta Nona, quia eadem hora Cornelius à S. Petro baptizatus fuit, *Amalar. lib. 4. c. 28.* & quia eadem hora Christus expirauit. Baptismus enim significat mortem Christi, & sepulturam eiusdem, *Rom. 6. vnde & in Sabbato sancto, & in hodierno Baptismus solemniter habetur. Hæc idem Amalar. ibidem cap. 29.* Vide supra in Sabbato sancto. Adde, aduentum Spiritus sancti vocari à Christo Baptismum. *Baptizabimini, ait, Spiritus sancto non post multos hos dies, Act. 1.* & baptizati à Spiritu sancto Apostoli, baptizauerunt aqua ter mille in die Pentecostes. quare merito sub Pentecoste Baptismus solemniter celebratur, *Rupert. lib. 10. cap. 2.* Postremò duo Sabbata tantum, Paschatis & Pentecostes, Baptismate coluntur solemniter, ex *Leone Epist. 4. cap. 5. & habetur Distinct. 4. de consecr. Duo tempora, imò ex Siricio eadem Distinct. Non ratione*, nimirum, vt primum sit Filij, alterum Spiritus sancti; ne videatur differentia inter Filium & Spiritum sanctum, quorum est æquè mundare animas à peccato, ait *Raban. lib. 2. c. 41.*

19. Ritus autem in ijs tantum est diuersus à ritu Sabbati sancti; quia in Vigilia Pentecostes ad instructionem Catechumenorum sex tantum leguntur Lectiones, quarum antiqui, vsque ad *Durandum* inclusiuè, quatuor tantum meminerunt, in *Sacramentario Gregor.* aliæ legebantur, & quatuor tantum. quare ritus noster est posterior. Aliæ item Orationes, excepta quinta, dicebantur. Tractus *Sicut ceruicem*, cum Oratione sequenti, est in *Sacramen-*

tario eodem. Item non dicitur, *Flectamus genua*, quia sumus in tempore Paschali. Color albus vsque ad Nonam, violaceus vsque ad Missam, rubeus deinceps adhibetur, qui & in priuatis Missis huius diei, quoad vestes Celebrantium, licet celebrent ante Nonam.

20. Ceterum Missa est cum Tractu post vnum *Alleluia* pro Catechumenis, quorum lætitia læctu adhuc miscetur, vt alias diximus. Luminaria non deferuntur ad Euangelium, quia eorundem fides subobscura & recens; qua de causa neque *Credo* dicitur post Euangelium. De *Prefatione*, *Communicantes*, & *Hanc igitur*, vide in *Rubric. gener.* Officium verò huius Missæ totum, excepta Secreta, est in *Antiph. & Sacrament. Gregor. De Simplici* non fit commemoratio in hac Missa, licet in Officio facta sit, vt habetur supra *par. 1. tit. 7. n. 1. pag. 13.*

21. Introitus pro Missis priuatis additus fuit à Pio V. vsitatus tamen antea in Missis votiuis de Spiritu sancto. Reliqua ex prædictis patent.

22. Pentecostes, de qua *S. Clemens lib. 5. Constit. cap. 21.* hoc est, quinque decem, ex vi Græcicæ vocis, ait *Durand. lib. 6. cap. 107.* dies quinquagesimus, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 147.* idem figura quietis, ex *August. Epist. ad Ianuar.* qui numeratur ab ipso die Paschatis, nimirum cum Hebræis à Prima Sabbati Paschæ Azy-morum, quæ nobis Dominica fuit Resurrectionis, vt egregie notat *Rupert. lib. 10. cap. 12* non tamen explicat, quomodo eo anno Resurrectionis Christi accidere potuit Pentecostes in Dominica. Explicat autem acutissime *Bellarmin. lib. 3. de Cultu Sanctorum cap. 13.* quia nimirum numerus dierum Pentecostes sumitur à die 2. Azy-

morum, in qua meti poterat facieul-lus spicarum offerendus eadem die Domino, *Deuteron. 16. vers. 9.* quæ secunda dies eo anno fuit Sabbatum, in quo meti non poterat: sequenti ergo die messuerunt, & obtulerunt, in quo præcisè Christus resurrexit, quæ fuit Dominica dies. Inde ergo, numeratis quinquaginta diebus, eodem die, quo Pentecosten celebrabant Hebræi, descendit in Apostolos Spiritus sanctus, imò super 120. discipulos, ætati Moy-sis, qui 120. annos vixit, congruentes, vt ait *Raban. lib. 2. cap. 41.* Et sicut quinquagesimus annus Iubileus erat apud Iudæos, ita quinquagesimus hic dies fuit Iubileus Christi discipulis, & Iubilationis dies, celebrandus cum præcedentibus 49. & sequentibus 7. cum omni lætitia, nempe Paschali, *Ordo Romanus.* In Iubileo namque dabatur omnibus libertas: & *vbi Spiritus Domini, ibi libertas*, ait sanctus Paulus.

23. Septem verò Hebdomadæ quæ præcedunt, & septem dies qui sequuntur, septiformem sancti Spiritus designant gratiam, ex *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 147.* quod à *Beda in Homil. de Septem hebdom.* fuerat adnotatum, & ab *Alcuino de Septem diebus.*

24. Missa habetur in *Antiphon. & Sacrament. Gregor.* sicut etiam Feriarum sequentium, præter quintam, *Epistolæ*, & *Euangelia*, vt in *Lectionario S. Hieron.* Auctorem sequentiæ vide in *Rubric. gener. 1. par. tit. 13. num. 3. pag. 33.* Octauam habet hoc Festum ex institutione Apostolorum, *Baron. anno Domini 58.* Et licet tempore sancti Isidori, *lib. 1. cap. 37.* quinquaginta diebus Paschale tempus concluderetur; nobis tamen tota hæc Octaua vna dies est, ex *Regula Radulphi Propos. 23.* & eandem ob causam dicitur per

per Octauam totam *Gloria in excelsis*, cum Symbolo, vt in Festis.

25 Ieiunium autem Quatuor Temporum fit ad imitationem Apostolorum, qui, absente iam Sponso Christo, ieiunio se dederunt, & Spiritus sancti aduentu carnis delicias ablegauerunt, *Isid. lib. 1. cap. 37. & Amal. lib. 2. c. 1.* Festiuum tamen ieiunium est, cum in eo non dicatur *Flectamus genua*, ratione temporis adhuc Paschalis, ex *Ordine Romano*. Quod si fiat de Simplicii commemoratio, non tamen dicitur tertia Oratio in Missa.

26 Feria quinta habet in Missa quamplura, quæ desumpta sunt à Dominica Pentecostes; *Ordo Romanus* desumit omnia. *Honor. in Gemma li. 4. cap. 38.* subobscurè indicat Epistolam & Euangelium diuersa à Dominica Pentecostes; & ea causa esse potest, ex *Durando lib. 6. cap. 111* quia septem sunt Officia Spiritus sancti, septiformis munere, à Sabbato ad Sabbatum; vel quia sicut Dominus ascendit Feria quinta, & per Spiritum sanctum descendit die Dominica, ita voluit Ecclesia in vtroque die communem Missam Introitum, cum suis accessorijs, post

Epistolam, Versibus, Offertorio, & Communionem. Docet etiam *Durand. lib. 4. c. 6. n. 21.* solitam dici diem Iouis cognatam Dominicæ, & in vtroque die prohibitum fuisse quandoque ieiunium.

27 An verò dies Octaua Pentecostes dici debeat Sabbatum sequens, vel Dominica, disputat *Berno de Quibusdam ad Missam spect. cap. 3.* & concludit cum Catholica Ecclesia, Octauam dici Dominicam sequentem, quam nos Festum Trinitatis: sed tamen tempus Paschale terminatur in Nona Sabbati, ex *Ord. Roman. Beda & Alcuino locis citatis.* Cuius Sabbati Missa est plenissima, quia omnia quæ dici possunt in Missa, in ea vna continentur, Hymnus Angelicus, Prophetiæ, Sequentia, Symbolum, Præfatio, Communicantes, Hanc igitur.

28 Cur in hoc Sabbato Quatuor Temporum omittitur Canticum trium puerorum post quintam Lectionem? arbitror ego, quia dicitur statim Hymnus Angelicus nobilior Hymno trium puerorum, quod deinde adnotatum legi ab Auctore Antiquit. Liturgicarum, adde, ne duo Hymni immediatè cantentur à Choro.

De Festo Trinitatis, & Dom. post Pentecosten. XII.

IN Octaua Pentecostes fieri Festum sanctissimæ Trinitatis, docet *Microlog. cap. 6.* ab aliquibus, quos reprehendit, quia propria auctoritate celebrabant; Missamque de eadem Trinitate ab *Alcuino* compositam asserit, sicut & Officium à *Stephano Leodiensi*; Præfationem tamen à *Pelagio* approbatam & ipse recipit. *Berno* meminit Festi libro de *Quibusdam ad Missam spect. cap. 6.* deinde *Rupert. lib. 11. cap. 1.* tradit, & laudat idem

Festum, eò quod post aduentum Spiritus sancti cepit statim prædicari & credi mysterium sanctissimæ Trinitatis, in cuius nomine dabatur Baptismus. Tandem testatur *Radulph. Propos. 16.* à sancta Romana Ecclesia indictum fuisse tale Festum, & communiter celebratum. Congruentem addit causam *Duran. lib. 6. c. 114.* quia Natalis Domini fuit Festum Patris, cui natus est Filius; Pascha fuit Festum Filij, Pentecostes Spiritus sancti. Celebrat-

lebratur ergo statim trium simul personarum Festum, sanctissimæ Trinitatis. Dicitur auctor Festi Trinitatis Gregorius IV. *ab auctore Ligni vite lib. 5. Pisanella* facit auctorem Ioannem XXII. *ver. Feria §. 3. & Missæ Orationes omnes cū Præfatione propria habentur in Sacramentario Gregoriano, in nocte Dom. Pentecostes.*

2 Feria quinta proximè sequenti occurrit Festum Corporis Christi cum Octaua ex Instituto Vibani IV. 1262. ab Eugenio IV. 1433. confirmatum, ob causam quam reddit S. Thomas in *Officio eiusdem Festi*; cuius Officij & rite fuit auctor, *ut in eiusdem Opusculo 57. Leodientes* primò celebrarunt hoc Festum, *Bronius anno 1230. n. 16.*

3 Fit Processio solemnissima in paramentis albis. & in Cathedralibus quidem Ecclesijs seruentur ea, quæ in *Cerim. Episc. lib. 2. cap. 33.* habentur; in minoribus autem Ecclesijs ea item quæ in *Rituale Rom. Pauli V.* In Missa verò cantanda ne omitantur genuflexiones, quæ supra sunt præscriptæ *pag. 186. & in Feria quinta in Cæna Domini, pag. 247.* Finita Missa, deponuntur Manipuli, induit Celebrans Pluuiale extra cornu Epistolæ, imponit stans incensum sine benedictione, & genuflexus in supremo gradu, *ex Rituali Rom. ter incensat Sacramentum in Tabernaculo ostensorio positum, ea ratione prorsus qua diximus in Feria quinta in Cæna Domini. Postest cantari interim, dum incensatur, O sacrum conuiuium, vel, Tantum ergo Sacramentum, ut in Instructione Roma edita pro Oratione quadraginta horarum dicitur.*

4. Non deferatur Tabernaculum sanctissimæ Eucharistiæ Sacerdotum humeris, sed manibus tantum Cele-

brantis, non obstante quavis contraria consuetudine, quam ab usum esse declarauit sacra Rituum Congregatio die 2. Iunii 1618. Imago verò, quæ est in Hostia, debet terga vertere Celebranti, ut de imagine Crucifixi alias docuimus. & ita accidit, dum ab Altari Diaconus Tabernaculum accipit, & stans genuflexo Celebranti immediate tradit.

5 In Processione Clerus immediate præcedat Celebrantem cum cereis accensis; ceteri, siue Confratres siue Regulares, ante Clerum procedant, cereosque gestent omnes ea manu quæ extima cuique est, altera posteriori admota. Hymni decantentur alternatim; qui à Celebrante cum ministris dici poterunt submissa voce. Qui Crucem defert, congruit ut veste Subdiaconali sit indutus, & procedat medius inter Acolythos cum Candelabris & cereis accensis, ut alias dictum est, in honorem Crucis & Crucifixi; sicuti fit in Altari.

6 De baldachino & hastarum distributione diximus in *Feria quinta Cæna Domini pag. 249.* De circulo, & via procedendi, standum erit locorum consuetudini. Rectius à latere Epistolæ proceditur ad latus Evangelij.

7 In fine Processionis Subdiaconus deponit Crucem in loco decenti, Ceroferarij candelabra in Credentia, & cum Clero genuflectunt. Deposito Sacramento super Altari cum ministerio Diaconi, ut in Cæna Domini, imponitur à stante Celebrante sine benedictione incensum in thuribulo: fit incensatio trina de more, cantante interim Clero genuflexo ante & circum Altare vltimos duodecim Versus Hymni, *Pange lingua gloriosi, Tantum ergo, &c.* quibus dictis, cantatur Versus

fus à duobus Clericis, *Panem de celo, &c.* & à Celebrate ftante, ministrifque genuflexis, & librum fufinentibus hinc inde, dicitur *Dominus vobifcum*, cù Oratione, *Deus qui nobis, &c.* nihilque aliud addens, afcendit ad Altare, genuflectit, & ipfemet, nullo Diaconi ministerio, accipit velatis manibus, vt priùs, Tabernaculum, benedicit cum eo populum, facie Hofiæ ad eumdem verfa, in modum Crucis femel, nihil dicens, & gyrum perficiens reuerenter reponit. Hæc fere omnia ex *Rituale Rom.*

8 Tum, genuflexione facta, defcendit ad gradus, vt priùs, & amoto velo à Subdiacono, Diaconus afcendit, genuflectit, & reponit vel in locum altiorum, vt eo die colatur à populo pro locorum cõfuetudine, vel contrèctum velo in locum fuum. Corporale, feu Palla Tabernaculo femper fit fubstrata; & velum longum eidem Tabernaculo, quod hinc inde aptè cadat verfus Altaris latera, & à posteriori parte Tabernaculi, feu vmbellula fuperaddatur, emineat quoque locus fupra locum Reliquiarũ; quod aliàs monuimus. Scriplere quidam, & gratis, quodd præter Corporale fupponi debet Tabernaculo Ara lapidea cum tribus mappulis; fed hæc neceffaria funt ad conficiendam Euchariftiam, non autem ad eam collocandã, feu exponendam; alioquin & in turri lignea, & cùm ad ægrotos defertur, eadem forent adhibenda.

9 Parietes viarũ, per quas eft tranfeundum, ornari debêt, ex prædicto *Rituale*, tapetibus, & auleis, & facris imaginibus, non profanis. Actus autem fcenici, vel ludicri, vel indecori prohibentur in *Carimon. Epifc. loco cit.*

10 Ardebunt candele vsq; ad datam benedictionem incluſiue: & Diaconus

nihil ofculabitur coram Sacramento.

11 Si cantantur Vesperæ coram Sacramento in Altari expoſito, in die hac, & per Octauam, conueniret, vt omnes ftarent aperto capite, nunquam federent: quod fi fedent, caput tamen non tegant. quod etiam obferuandum erit in difceſſu, ne intra cancellos cooperiatur caput.

12 Officium Dominicæ infra Octauam quadrat Octauæ cum Euangelio de Cœna magna, quod legebatur etiam antiquitus in *Comite S. Hieron. & ex Ruper. lib. 12. cap. 2.* Oratio Dominicæ eft Ambroſ. ex *Pamelio.*

13 In fequentibus Dominicis poſt Pentecoflen aliqua eft varietas Euangeliorum refpectu antiquorum, non modò quoad ordinem, quia in primis Dominicis mutatus eft ordo Euangeliorũ, verùm etiam quoad fedem Dominicalem: quia Euangelium, quod legebatur Dominica quinta poſt Pentecoflen, de captura pilcium miraculoſa, hodie legitur Dominica quarta; quod aliàs Dominica fexta, nunc Dominica quinta, & fic deinceps vsque ad Dominicam primam vltra vigefimam.

14 Numerus autem Dominicarum poſt Pentecoflen non erat antiquitus vltra viginti tres, & fequens ſpectabat ad Aduentum: quod in idem recidit.

15 Circa verò Miſſas, Orationes, & Euangelia per Dominicas diſtributa à ſanctis Hieronymo & Gregorio, quos vt plurimum ſecutus eft Pius V. vt in *Lectionario S. Hieron. Antiphonario, & Sacramentario S. Gregorij* videmus; cur potiùs hanc vel illam, hoc vel illud, huic vel illi Dominicæ afſignauerint, difficile eft cauſam inuenire: nam in Aduentu & Feſtis Domini aliqua femper eft proportio inter Orationes, Euangelia, & Feſta; in *Quadrageſima*

verò, & in Dominicis 4. 5. & 6. post Epiphaniam, & in secunda, tertia, quarta & quinta post Pascha, & in reliquis Dominicis post Pentecosten, sufficere debet auctoritas tantorū Patrum, quibus (nec puto sine ratione) ita visum est opportunius fore, & vtilius.

16 Vnius Evangelij, quod nos legimus Dominica 9. post Pentecosten de Ierolymorum destructione, causam reddit *Honor. in Gemma lib. 4. cap. 64.* quia, inquit, in eo mense, quo legi solet, accidit ipsamet destructio facta à Romanis.

17 Ceterum, posito Euāgelio, quod ex *Ruper. lib. 1. cap. 37.* est in Missa quasi caput omnium post Canonem, reliquæ partes non discordant: & olim concordabant omnes cum Euāgelio: quod videre est apud *Ruper. toto li. 12. de Dominicis post Pentecost.* & apud *Honor. in Gemma lib. 4. toto,* & apud *Durand. toto lib. 6.* arbitrarijs tamen coniecturis, & ad eorum libitum rationalibus, nobis hodie parum vtilibus, post mutationem, seu potius restitutionem à Pio V. factam, quam paulò antè memorari, Euāgeliorum.

18 Quòd si non omnia consonant, audi *Augustinum citatum in hanc rem à Bernone, libello de Quibusdā ad Missam spect. cap. 6.* Non sanè omnia, quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significant, adduntur. Solo enim vomere terra profcinditur, sed, vt hoc fieri possit, etiam cetera aratri membra sunt necessaria; & soli nerui in citharis aptantur ad cantum, sed, vt aptari possint, insunt & cetera in compagibus organorum, quæ non percipiuntur à canentibus, sed ea, quæ percussa resonant, his connectuntur. Hæc ille.

19 Quando verò plures Dominicæ occurrunt post Pentecosten ultra viginti quatuor, eo casu, differtur vigesima quarta in vltimum locum, cuius Euāgelium est de fine mundi, legendum idcirco in fine anni Ecclesiastici, qui incipit ab Aduentu, & desinit ante aduentum.

20 Post vigesimam tertiam ponuntur Missæ Dominicanarum quæ super fuerunt post Epiphaniam, dato eisdem Introitu cum suis accessorijs, & mutatis à Dominica 23. & 24. vt eiusdem rationis tunc esse videantur, lege quæ diximus supra de Dominicis post Epiphaniam. Cur autem plures, quòve numero variari eas contingat, attinet hoc ad Rubricas Breuiarij, vbi & nos opportuna dicemus.

21 Hoc loco liber indicare, quanti fecere antiqui diem Dominicum, quem appellauerunt Apostoli Dominicam diem, id est Domini, *Apocal. 1. Reginam & Principem omnium dierum*, *Ignat. Epist. ad Magnesianos.* Diem panis, & Diem lucis, *Chrysostom. de Resurrectione Homil. 5.* Primam Feriā antiquiores Siluestro, apud *Baron. anno 58. num. 87.* Diem remissionis, *Concil. Carth. IV. can. 82.* Diem solis, *S. Max. Homil. 3. Pentecost.* ex communiori, ait, vsu loquendi. Diem sanctum, *Alcuin. cap. de Die sancto;* nimirum, ex *Synodo 6. cap. 8.* quia eo die, primo mundi, creati sunt Angeli & elemēta mundi, *Alcuin. loco cit.* Manna primùm pluit, Christus est natus (si natus, ergo & circumcisus) eiusdē Stella Magis apparuit, baptizatus est, sariavit quinque millia quinque panibus, resurrexit à mortuis. Hæc *Synodus.* Deniq; Spiritus sanctus eadē die descendit. lege *August. Serm. 251. de Tempore,* & *S. Leon. Epi. 81. cap. 1.*

22 Inde eft, quòd Miffæ Domini-
earum per annum numquam omit-
tuntur, quin faltem aut de ijsdem com-
memoratio fiat, aut præcedenti die
non impedita celebrentur, aut à tem-
pore ad tempus transferantur, puta,
ab Epiphania ad extremum tempus
Pentecofles.

23 Inter has Dominicas à Pente-
cofte dictas occurrit autumnale ieiunium
Quatuor Temporum, quod Leo
decreuit in mense feptimo fieri debere,
Microf. cap. 26. qui & tradit, nulli
certæ hebdomadæ fuiffè assignatum,
vt reliqua ieiunia: fed tamen Ecclefia-
ftica confuetudine factum effè, vt in
tertio Sabbato Septembris ieiunetur,
eft autem Urbani II. Decretum *Di-
ftinct. 76. Statuimus, ex Concil. Pla-
centin. cap. 15.*

24 Ex quo intelliges, Cur in Miffali
huius ieiunij Miffæ sub titulo Se-
ptembris politæ fuerint post Miffam
Dominicæ 17. post Pentecoflen, non
quòd hæc illi fedes certa fit, fed quali
fedes media inter Dominicam 14. an-
te quam tale ieiunium non accidit, &
Dominicam 19. vltra quam illud idem
non occurrit.

25 Citiùs autem vel tardiùs inter
vtramque dictam Dominicam cele-
bratur, prout citiùs vel tardiùs cele-
bratur Pentecofles: fed femper post
eam Dominicam, quæ in Breuiario
vocatur tertia Septembris; à quo id-
circo titulum portant hæ Miffæ in
Miffali. Vide quæ diximus in Qua-
tuor Temporibus Aduentus, tum cir-
ca numerum Lectionum, tum circa
alios Quatuor Temporum ritus.

26 Si contingat Feflum in his Tem-
poribus Septembris, tamen erit ieiunandum,
Ordo Romanus. Officia ve-
rò Miffarum horum Temporum funt

ferè eadem quæ in *Antiphonario, &
Sacrament. Gregoriano.*

27 Atque in his Quatuor Tempo-
ribus Stationum finis eft, quarum
initium in prima Dominica Aduen-
tus conftituit fanctus Gregorius ea-
rundem institutor, *ex Rupert. lib. 3.
cap. 4.* faltem magna ex parte, vt ait
Platina. feu, vt veriùs loquamur, non-
nullarum institutor, & omnium or-
dinator: nam, teste Sixto V. *Conftit. 23.
edita die 13. February 1586.* vetus
admodum eft ab Apoftolicis vique
temporibus ducta facrarum Statio-
num confuetudo, in quibus fidelium
multitudo ad Apoftolorum feplchra
& fortiffimorum Martyrum memo-
rias conueniens, Hymnis & Canti-
cis, fpiritualibus Deum in Sanctis fuis
mirabilem laudabat, & falutaribus
immaculatæ Hoftiæ Sacrificijs pla-
cabat, & aduerfus multiplices anti-
qui hoftis oppugnationes, tamquam
in caftis Dei, ftatione tutiffima con-
fiftebat. Hæc ille.

28 Ex quibus patet Primò, nomen
Stationis Ecclefiafticæ translatum effè
à caftis & ftatione militari, quæ locus
erat militibus assignatus. Quæ etymo-
logia folidior eft quàm alia, ex diebus
ftatutis, quod docuit *S. Ifidorus;* vel ex
eo, quia ftabant fideles cum Papa, &
aliquando tota die in Ecclefia ftatio-
nali. Vide alias minùs probabiles apud
*Pompeium Vgonium de Historia Sta-
tionum Romæ.*

29 Deinde patet origo Apoftolica:
cuius etiam meminit *Tertullianus in
pluribus locis,* vt mox dicemus.

30 Tertio patet ritus Stationis, qui
nimirum erat potiffimus in Miffis ce-
lebrandis. vnde & fingulis Miffis ftatio-
nalibus præfigitur in Miffali locus
Stationis. Addebatur & Miffæ Con-
cio,

cio, ut videre est in Homilijs sanctorum Leonis I. & Gregorij Magni.

31 Ieiunium quoque cum statione coniungebatur, ex *Tertulliano semel & iterum contra Pſychicos*, & in *lib. 2. ad Vxorem*, quod & nos retinemus in plerisque Stationibus, hoc est in Quadragesima, & Quatuor Temporibus.

32 Processionis item mentio est apud *Tertull.* loco cit. ad *Vxorem*. & à viciniore Ecclesia, vel non admodum remota, ibat Papa cum Clero ad Ecclesiam stationalem. Atque hinc fortasse *Belethius cap. 6. & cum eo Dur.* definire Stationem, hoc est Processionem; sed erat terminus Processionis.

33 Significat Sixtus V. in prædictis verbis, diuersa fuisse loca stationalia, & hodie sunt quinque supra quadraginta, licet stationales dies Quadragesimales sint 54. & alij per annum 31. omnes 85. quia ad eundem locum sæpius itur; non tamen scire possumus, quæ antiquiora, quæ sint posteriora. Ea verò omnia ordinavit S. Gregorius, ut apertè scribit *Io. Diaconus in*

eius Vita lib. 2. c. 6. idemque concessit Indulgentias stationarias, quod hisce iisdem verbis refert *Bonifacius VIII. in Bulla 13. Aprilis anno 3. Pontificatus*, in qua confirmat Indulgentias à Prædecessoribus concessas, & præterea concedit & ipse contritis & confectis visitantibus Ecclesias stationales annum vnum, & dies 40. de vera Indulgentia: sed immensa in vnaquaque conijciuntur esse Indulgentiæ.

34 Post obitum S. Gregorij nonnullæ stationales Ecclesiæ fuerunt mutatae, qua de re lege *Pompeium Vgonium loco citat.* Illud ego obseruo, de titulis Ecclesiarum stationalium Urbis fieri Officium seu commemorationem in Breuiario Romano, exceptis S. Omphrio, S. Balbina, & S. Quirico: & in illius quidem Ecclesia fuisse Stationem credimus tempore S. Gregorij; in huius autem instituta fuit seu translata aliunde à Sixto IV. lege *Vgonium supra.*

Et hæc de Stationibus quæ habentur in Romano Missali, ne quid illius præmittamus in hisce Commentarijs.

De Rubricis Proprij Missarum de Sanctis. XIII.

1 **A** Vigilia sancti Andreae sumunt exordium, quæ est Adaentus Domini proxima, à quo fit initium, ut diximus, Proprij de tempore.

2 Illud autè est certum, tria de Sanctis fieri solita, Vigiliæ, Festa, & Octauas. Vigiliæ à Pastoribus cœperunt, qui vigiliis nascente Christo custodierunt. Et tota nocte ante quædam Festa vigilabatur à populis nostris; sed ob scandala noctu contingentia, ieiunio & Vigiliatum nomine retentis, Vigiliæ fuerunt interdictæ, ait *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 6.*

3 A S. Ambrosio vulgo dicuntur

interdictæ, sed *Baron. in Notis Martyrology ad 5. diem Ianuarij*, probat fuisse potius auctas Vigilias tempore S. Ambrosij; neque tunc scandala fuisse, de quibus cum opinione vulgi loquitur *Honorius*; neque vniquam fuisse verum, S. Ambrosium interdixisse Vigiliarum vsum.

4 Indictæ verò sunt Vigiliæ Sanctorum, tum ut Festum præueniendo sit solemnius, ex *Radul. Prop. 19.* tum, ut temporali eorum angustia compatiamur, & per pridianam purificationem dignius celebremus sequentis Festi lætiam, *Aloum. de Parasceve.*

5 Festa

5 Festa Sanctorum Natalitia dicuntur à Tertul. lib. 6. de Coron. milit. quia cælo hinc emigrantes nascuntur, Alcuin. de Diuin. Offic. Festa, quia ius in eis factur, hoc est dicitur, Raban. lib. 2. c. 46. Festiuitates, quasi facti diuinitates, quia annuatim illis diebus ius diuinitatis persoluitur, Honor. in Gemma lib. 3. cap. 7. Celebritates, quasi Cælibum, id est castrorum ritus; quia in illis ritus caelestium tamquam à castris agitur, idem ibidem. Solemnitates, quia fieri solent in anno, Beletb. cap. 3.

6 Porrò ex Apostolica traditione manant, ex Baron. anno 58. nu. 93. qui citat Clem. lib. 8. Constit. c. 39. & probat, primum Festam S. Stephano dicatum fuisse: neque Martyrum solum, sed etiam Pastorum & Doctorum Festa celebrata docet, ex Gregorio Nysseno Orat. in Laudem Basilij, & ex Nazianz. Orat. in Laudem Athan. Festa tamen Confessorum in Concilio Magantiaco statuta sunt, ait Bellarm. lib. 2. de Missa cap. 20. anno 813. ad excitandam, inquit August. lib. 20. contra Faustum cap. 21. imitationem Sanctorum, vel ut meritis eorum consociemur, & orationibus adiuuemur. alias adfert causas Io. Dam. lib. 4. cap. 7. quæ in eisdem ferè recidunt.

7 De Festis autem Sanctorum illud posset hoc loco quæri, quando in Missali habuere locum singula Festa, & apud quos, seu à quibus paulatim ad generalem consuetudinem transferre; sed hac de re fusiùs & commodiùs in

Commentarijs ad Rubricas Breuiarij Romani, vbi etiam de Auctoribus Officiorum cuiusque Missæ agemus.

8 Octauæ Sanctorum fiunt ad proganda eorundem Festa, vt celebriora sint, tum ad compensanda ea quæ in Festis negliguntur, vt ait Radulph. Propos. 19. & quorundam fiunt, vt Octauarum mysteria pateant, non autem omnium Festorum, ne vilescant, Durand. lib. 7. cap. 1.

9 Mysteria verò sunt, nimirum, quia per Octauas Sanctorum consummatio doctrine, ex S. Hilario in Psal. 118. solida eorum virtutis forma; ex Clem. Alex. Strom. 6. æterna animarum & corporum glorificatio, ex Amb. Enarrat. 2. ad Horontianum, & August. lib. 2. Serm. in monte cap. 3. significantur. quæ fusiùs explicauimus in Prefatione nostra ad Octauarium Romanum, editum & approbatum à sacra Rituum Congreg. die 19. Feb. 1622. à Moyse, Salomone, Apostolis, & eorum successoribus eas deduximus. Ritum etiam ibidem significauimus, qui partim à Moyse est, vt dies Octaua æquæ ac prima colenda sit, Len. 23. partim ex consuetudine antiqua Ecclesiæ, quæ intermedios dies celebrat, ac si essent temporis Paschalis, id est cum lætitia, ait Radulph. loco citato.

10 Duo supersunt. Alterum ad Benedictionem candelarum spectat, & Processionem in Festo Purificationis B. Virginis. Alterum, quædo plures Missæ in diebus Sanctorum Festis sunt cantandæ.

De Benedictione candelarum, & Processione in Festo Purificationis B. Virginis. XIV.

1 Purificatio beate Virginis dicta est Festum Simeonis, & Annæ, Præsentationis, Occursus, à Græcis, Hy-

pante, seu Hypapante, hoc est, Obuiatio, Occursus; & cæpta est coli Constantinopoli sub Iustiniano Impera-

tor, ex Niceph. lib. 17. cap. 28. Romana Ecclesia recepit anno 542. ex Sigeberto. at sub Gelasio, ait Baron. qui abstulit Lupercalia circa annum 496. imò etiam ante: nam habetur in *Comite S. Hieron.* lege Baron. anno 554. certè ante sanctum Gregorium, in cuius quoque *Sacramentario* legitur. Sergius Papa addidit Litanias, seu Processionem cum cereis benedictis, ex *Ordine Roman.* sed ante Sergium S. Eligio tribuit hunc cereorum ritum Baron. in *Martyrolog.* qui obiit circa annum 665. ex Sigeberto; habuitque de his cereis benedictis Sermonem. Beda

in *lib. de Tempor.* affert causam: Vice, ait, lustrationis, quæ in secundo mense Plutoni fiebat, accenduntur cerei, quasi lucentes bonorum operum lampades, ut obuiam Christo cum Virginitibus eamus. aliam habet *Rupert. lib. 3. c. 25.* ut cum Simeone gestemus Christum velut in vlnis, quem cereus designat genitus ex ape opere virginali, vna cum melle diuinitatis.

2 Nunc Rubricas huius Festi proprias explanemus. Primò, vestiendum erit Altare pallio violaceo super album, ita, ut facillè quoque ante Missam dimoueri queat.

3 Si hoc Festum^a venerit in Dominicis Septuagesima, Sexagesima, vel Quinquagesima, fit tantum benedictio & distributio candelarum, & Processio, & Missa dicitur de Dominica: ^b Missa verò Festi transfertur in sequentem diem. ^c Finita Tertia, Sacerdos indutus Pluuiiali violaceo, vel sine Casula, cum ministris similiter indutis, procedit ad benedicendum candelas in medio ante Altare, vel ^d ad cornu Epistolæ positus, ^e & ipse ibidem stans versus ad Altare, ^f dicit in tono Orationis Missæ Ferialis, Dominus vobiscum.

a Venerit in Dominicis.] Fit asperio aqua ratione Dominicæ ante benedictionem candelarum, nempe, antequam ascendatur ad Altare.

b Missa verò Festi.] Fit benedictio cum Processione, dilato Officio de Festo in sequentem diem, ex Decreto Clementis VI. nisi Ecclesia dicata sit in honorem beatæ Virginis, de qua eo casu erit Missa, *Carim. Episcop. lib. 2. cap. 16.* cantata altera de Dominica, quæ respondet Officio. Sed ego censeo, sensum Cærimonialis esse de Ecclesia sub titulo Purificationis beatæ Virginis: qua ratione, sicuti dicitur Officium de ea ibidem, ita dici debet & Missa. Quòd si virgeas, de quacunque Ecclesia B. Virginis intelligi tex-

tum illum, duæ Missæ erunt cantandæ iuxta Rubr. de Translatione Festorum supra par. 1. tit. 6. pag. 14.

c Finita Tertia.] Orationem allatam in prima parte Rubric. tit. 15. num. 2. pag. 49.

d Ad cornu Epistolæ.] Est aptior locus ad ritum, in *Carim. Episc. lib. 2. c. 17.* ibidem etiam pareretur vas Aquæ benedictæ, & Thuribulum cum nauicula; in ipso verò cornu Altaris collocetur Missale apertum.

e Et ipse.] Osculato prius Altari in medio, ex *Ordin. Rom.* Ministri verò stabunt hinc inde. Si quid omittimus hoc loco, repete ea quæ diximus in Dominica Palmarum communia huic benedictioni & Processioni.

f Di-

f. *Dicit.*] Manibus iunctis. Benedic-
turo Celebranti candelas manu Dia-
conus eleuet fimbriam Pluuiialis ante-
riorem, vt aliàs diximus.

4. *Finitis Orationibus, Celebrans ponit incensum in thuribulum, deinde ter aspergit candelas Aqua benedicta, dicendo Antiphonam, Asperges me, sine cantu, & sine Psalmo, & ter adolet incenso; tum dignior ex Clero accedit ad Altare, & ab eo Celebrans accipit candelam non genuflectens, nec osculans manum illius. Postea Celebrans stans in medio ante Altare, versus ad populum distribuit candelas, primum digniori, à quo ipse acceperat, deinde Diacono & Subdiacono paratis, & alijs Clericis singulatim per ordinem, ultimo laicis; omnibus genuflectentibus, candelam & manum Celebrantis osculantibus, exceptis Prælati, si adsint. Et cum inceperit distribuere candelas, à Choro cantatur Antiphona.*

De incenso imponendo, asperzione aquæ, incensatione, & distributione, *Ord. Roman.* quo autem ritu, vide supra in benedictione Cinerum & Palmarum. est enim eadem ratio.*

g. *Accipit candelam.*] *Ordo Rom.* accendi iubet, & distribui. Toleratur tamen alicubi, vt accedatur tantum initio Processionis, ob longiorè distributionem, vel tenuitatem candelarum; & ne ob concursum accidat macula ex

fluente cera supra vestes Celebrantis.

Quo habitu dignior ex Clero accedat, diximus in benedictione Cinerum, & Palmarum; eodemque modo quo palma traditur, tradatur & candelam, Ministris, vt ibidem ministrantibus, tum Prælati, & Canonicis, qui manum Canonici Celebrantis non osculantur. Antiphona & Canticum repeti possunt vsque ad finem distributionis.

5. *His expletis, cantatur Antiphona, Exurge Domine, & repetitur, Exurge Domine. Deinde Sacerdos dicit, Oremus, & Diaconus, Flectamus genua. R. Leuate, si tamen post Septuagesimam venerit, & non in die Dominica.*

h. *Post Septuagesimam.*] *Haber Ordo Roman.*

i. *Non in die Dominica.*] Quæ resurrectionem Christi designat, & tempus

Paschale, in quo non genuflectimus. Celebrans autem numquam genuflectit, vt in 1. part. Rubr. tit. 17. numero 3. pag. 54.

6. *Deinde fit Processio. Et primò Celebrans imponit incensum in thuribulum: postea Diaconus vertens se ad populum, dicit, Procedamus in pace; & Chorus respondet, In nomine Christi, Amen. Præcedit Thuriferarius cū thuribulo fumigante, deinde Subdiaconus paratus, deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris accensis: sequitur Clerus*

Clerus per ordinem, ultimò Celebrans cum Diacono à sinistris, omnes cum candelis accensis in manibus: & cātantur¹ Antiphona sequentes.

Eadem omnino sunt obseruanda in Ordine Romano, sicut & quinque quæ notauimus in Processione Palmarum. neque duo Subdiaconi adesse debent, quod aliqui scripsere.

1 *Antiphona sequentes.*] Habentur Gregoriano.

7 *Finita Processione, Celebrans & ministri, depositis violaceis, accipiunt paramenta alba pro Missa: & candelæ tenentur in manibus accense dum legitur Euangelium, & iterum ad eleuationem Sacramenti vsque ad Communionem.*

Causæ deduci possunt eadem quæ supra par. 2. tit. 13. nu. 3. pag. 182. sed à ministris candelæ non tenentur in Missa; à Celebrante ad Euangelium tantum, ab alijs ad eleuationem quoque: stādum tamen erit, etiam cum candelis, post eleuationē, non genuflectendum.

8 Si ob pluiam non itur extra Ecclesiam, fiat idem, quod in simili casu diximus in Processione Palmarum.

9 Amouetur pallium violaceum, si Missa dicenda sit de Festo beatę Virginis, in qua Præfatio erit de Natiuitate Domini, ex Decreto Gelasij, teste *Pamelio tom. 2. Liturg.* à qua Natiuitate dies hæc 40. est, & terminus quidam legalis. vnde & Collecta est de Christo præsentato principaliter, de Purificatione accessoriè: *purificatis* (ait Ecclesia) *mentibus præsentari.*

10 An verò in Missa de Dom. Septuages. sint tenendæ candelæ accensæ ad Euāgelium, &c. ex verbis Rubricæ,

fit tantum benedictio & distributio candelarum, & Processio, & Missa dicitur de Dominica. & infra: Accipiunt paramenta alba pro Missa: & candelæ tenentur in manibus accense dum legitur Euangelium, &c. videtur inferri, candelas accensas teneri in honorem beatę Virginis, & consequenter in eiusdem tantum Missa. *Marcellus in Cerimon. Papa lib. 2. c. 28.* meminit earumdem trium, vt fiant. Missa autem, inquit, sit de Dominica: in qua, vt in *Diarijs Cerimon. Cappella* legitur, non ardebant candelæ benedictæ: neque Romę in Ecclesijs Patriarchalibus sancti Petri, sancti Ioannis, sanctę Marię Maioris accenduntur in prædicta Missa. Nota, quòd in Cappella Papæ nunc semper accenduntur; quia hodie semper ibi Missa fit de beata Virgine, cuius nomine dicata est Cappella, ex Decreto Clementis VIII. licet occurrat in Septuagesima.

De Festis, in quibus cantandæ sunt duæ Missæ in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis. XV.

1 **D**E obligatione cantandi duas Missas in Festis, quæ occurrunt in Ferijs maioribus, extat aperta

Rubrica in *prima par. tit. 3. nu. 1. pag. 4.* & fusiùs hac de re nos egimus in *3. par. tit. 11. à num. 7. ad 12.*

2 Hoc

2 Hoc igitur loco enumerabimus sigillatim Festa, in quibus eæ cantari debent, ordine mensium seruato, alijs additis opportunis Notis.

3 Et in Decembri quidem non occurrit casus in Ecclesia vniuersali, neque in mense Ianuario: in sequenti verò Februario contingere potest casus (si in eundem mensē incidat initium Quadragesimæ) in Festis SS. Agathæ & Romualdi, in Antiochena Cathedrala sancti Petri, & in Festo sancti Mathiæ Apostoli, & item, si in eiusdem Vigilia occurrat Antiochena Cathedrala extra Quadragesimam.

4 In Martio accidit sæpius. In Festis sancti Casimiri, Thomæ Aquinatis, & in Missa solemni de his Festis fiet commemoratio sancti Lucij, & SS. Perpetuæ & Felicitatis, Quadragesima Martyrum, Gregorij Papæ, Iosephi, Ioachim, Benedicti, & Annuntiationis beatæ Virginis: in Missa verò de Festo Semiduplex secunda Oratio & tertia erunt eadem quæ in Missa de Feria.

5 Quòd si Festum Annuntiationis beatæ Virginis in eos dies incidat, qui occurrunt à Feria 5. in Cæna Domini vsque ad Feriam 3. Paschatis inclusiuè, quamuis in Rubricis generalibus *par. 1. de Translat. Festorum tit. 6. pag. 14.* ratione tituli Ecclesiæ, vel concursus populi concedatur, posse cantari aliam Missam de Festo, vltra Missam correspondentem Officio; tamen decreuit sacra Rituum Congregatio die 9. Maij 1606. quòd in prædictis diebus non dicatur Missa de beata Virgine, neque etiam in Æde sacra Lauretana: poterit autem cantari in primo triduo maioris Hebdomadæ, sine commemoratione Fertiæ; & in eius fine dicetur Euange-

lium S. Ioannis. Quod semper obserua in Missa de Festo distincta à Missa de Feria maiori, quando ambæ cantantur eodem die, vt aliàs docuimus.

6 In Aprili, si intra Quadragesimam venerint Festa sancti Francisci de Paula, & sancti Leonis Papæ, duæ cantantur Missæ: si verò alicubi accidat Festum Semiduplex, à Dominica Passionis ad Dominicam Palmarum, in Missa de Festo dicuntur duæ tantum Orationes, nempe secunda Ecclesiæ, vel pro Papa; sicut etiam in Missa de Feria.

7 In Festo sancti Marci Missa Litaniarum maiorum cantatur sine Gloria, Credo, & cum Præfatione Paschali, cum Orationibus tribus, vt in Litanijs minoribus; nisi terminetur Processio ad Ecclesiam sancti Marci, quia cantabitur de Festo, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 23. Maij 1603. si verò incidat in diem Paschæ, vide quæ diximus *par. hac tit. 11. numero 10. pag. 275.*

8 In minoribus Litanijs, si occurrat Festum Semiduplex, aut Duplex, cantantur duæ Missæ, de Festo, & de Rogationibus.

9 In Vigilia Ascensionis Domini cantantur duæ, de Vigilia, & Rogationibus; illa post Sextam, hæc post Nonam. Quòd si occurrat Festum nouem Lctionum, cantari debent tres, Missa de Festo post Tertiam, reliquæ, vt dictum est. vide quæ diximus *tit. 11. num. 14. pag. 276.* Et Vigiliæ Missa post Sextam dicitur, contra Alcocer, quia non ieiunatur hæc Vigilia, & indicatur hic ritus *par. 1. tit. 15. num. 2. pag. 50.* vbi Hora Nona tribuitur Missæ de Vigilia, quæ ieiunatur; ergo non illi quæ non ieiunatur, præsertim in concursu duarum Missarum, inter quas

aliqua debet mediare Hora, ex *Francol.* quod aliàs diximus. & hic est sensus Rubricæ Missalis, quæ alioqui est obscurior.

10 Mense Iunio accidere potest Vigilia S. Ioannis & SS. Apostolorum infra Octauam, ex nouo Decreto, & in Octaua die Corporis Christi; & tunc duæ cantantur Missæ: in Missa verò Vigiliæ Præfatio communis dicitur, vt supra pag. 42. In Festo item S. Leonis, nisi transferatur, cantantur duæ, de Festo, & de Vigilia Apostolorum: in illa fit commemor. de Octaua S. Ioannis, & tertia Oratio est de B. Virgine, in hac verò de B. Virgine, & Ecclesiæ vel pro Papa; quia Festum & dies infra Octauam sunt similia, congruit illis color albus, & Hymnus Angelicus. In Ecclesia tamen S. Ioannis Baptistæ non dicitur *Credo* in Missa huius Vigiliæ; sicuti neque dicitur in Missa Rogationum maiorum, vt docuimus supra num. 7. in Festo S. Marci eadem enim est ratio.

11 Mense Iulio occurrit casus cantandi duas Missas, quando anticipatur Vigilia sancti Iacobi in Sabbato; vel transfertur Festum sancti Apollinaris in Feriam secundam: & in his casibus Missæ duæ cantantur, de Festo, & de Vigilia.

12 Mense Augusto, si Vigilia sancti Laurentij fiat in Sabbato anticipatè in Festo SS. Cyriaci, &c. vel Festum SS. Cyriaci, &c. transferatur in Feriam 2. duæ Missæ cantantur.

13 In Vigilia Assumptionis B. Virginis Missa de Vigilia non admittit *Gloria*, neque *Credo*, etiam in Ecclesia S. Laurentij; eadem ratione quam attulimus paulò supra num. 10.

14 Extra Romam contingere potest Vigilia S. Bartholomæi in die Octa-

ua Assumptionis B. Virginis occurrente in Sabbato; & eodem modo cantantur Missæ, de Octaua die, & de Vigilia, in qua neque *Gloria*, neque *Credo*, neque *Præfatio* de B. Virgine, pari ratione qua decreuit sacra Rituum Congregatio in casu, de quo numero sequenti.

15 Mense Septembri occurrere potest Feria Quatuor Temporum quarta in die Octaua Natiuitatis beatæ Virginis; & in Missa de Feria non dicitur *Gloria*, neque *Credo*, neque etiam *Præfatio* de beata Virgine, sed communis dicitur, ex simili Rubrica, de qua supra num. 7. quæ habetur in Missali in Missa Rogationum. & ita decreuit S. Rituum Congregatio die 12. Decemb. 1626. mepetente; & anno 1627. casus occurrit.

16 In Festis SS. Cornelij & Cypriani, Stigmatum S. Francisci, SS. Ianuarij, &c. SS. Eustachij, &c. & sancti Lini, occurrere possunt Quatuor Tempora Septembris, &c. tunc duæ cantantur Missæ.

17 Vigilia S. Matthæi semper habet duas Missas, alteram de SS. Eustachio & socijs, alteram de Vigilia. Si accidit in Ferijs Quatuor Temporum, in altera Missa de Feria Quatuor Temporum fit commemoratio de Vigilia, & tertia Oratio erit *A cunctis*: in Missa verò de Sanctis, secunda Oratio, *A cunctis*, tertia ad libitum. sed Euangelium Vigiliæ non legitur in fine; quia non fuit lectum in Officio.

18 Mense Octobri non accidit casus. In Nouembri duæ Missæ cantantur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, ex noua Rubrica Missali addita, altera de die infra Octauam post Tertiam, altera de Requiem post Nonam, seu post
Vigi-

Vigilias Mortuorum; quia in Missa de Requiem fieri non potest Commemoratio illius de quo fit Officium. Hoc loco monentur Sacerdotes, Sacrificium Missæ Defunctorum hac die applicandum esse omnibus Defunctis, ex intentione Ecclesiæ: neque idè fit iniuria ijs, pro quibus quotidiana fortè extat obligatio Missæ. præualet enim lex tacita rationabilis Ecclesiæ priuatæ legi testatorum.

19 In Absolutione solempni Defunctorum hac eadem die, quia solent multi circuire sepulchra, illud obseruare debent, quòd vltima Absolutio faciendâ erit ad lecticam mortuorum, cum *ps. Libera me* longiori, & Oratione, *Absolue*, in numero plurali: quæ habetur inter Psalmos Graduales. Eadem autem hîc militat ratio, qua *Burchardus supra pag. 13.* nos monuit, vltimo semper loco recitandam esse in Missa orationem *Fidelium*, quæ est Generalis pro Defunctis, post Collectas speciales, vt hæc vltima ceteras colligat. Ad alia verò sepulchra possunt distribui Responsorialia Nocturnorum, addendo singulis *ps. Requiem*, vt fit in tertio & sexto. Fiat aspersio & incensatio ter, in medio, à dextris, & à sinistris, cum Orationibus, vt in Missali, de pluribus, omissis Secretis. Post Orationem non dicitur *Requiem*, &c. nisi post vltimam Absolutionem, quæ fit in medio Ecclesiæ; cui additur per

Cantores, *Requiescant in pace. Amen.*

20 Vbi fiunt aliæ solempnes Missæ pro Episcopis, Canonicis, & alijs, ne tamen omittatur Missa de die infra Octauam omnium Sanctorum: argumento à fortiori sumpto ab ijs quæ diximus *num. 18.* etenim Missa hæc de Requiem vicem gerit Anniversarij; quod non excludit Missam concordantem cum Officio. Vide *pag. 10.*

21 Addam hoc loco, quòd initio Aprilis, & in fine Maij, seu initio Iunij, aliqua Sanctorum Festa mutant ritum à tempore non Paschali ad Paschale, & è conuerso, Missæ quæ Officia, si propria desint, tumenda erunt de Communi: sed Missa S. Barnabæ dicitur vt in Festo S. Marci, præter Orationes, Epistolam, & Euangelium.

22 Denique, vbi celebratur Festum sanctissimi Rosarij ex Decreto Gregorij XIII. de quo dicemus in Commentarijs Breuiarij, ne tamen dicatur ea Missa, quæ nomine Rosarij circumfertur, concessâ tantùm Ordini Prædicatorum à sacra Rituum Congregatione *die 25. Iunij 1622.* & prohibita fuit alijs eodem die, & rursum *die 8. April. 1628.* sed fiat Missa vt in Festo sanctæ Mariæ ad Niuës; quod obseruatur in Æde Lauretana, ex Synodo Diocesana 1626. vel vt in Natiuitate, mutato nomine in Festiuitatis; quod fit Bononiæ: sed illud prius magis placet.

De Rubricis Missarum Communis Sanctorum. XVI.

1 **C**ommunes Missæ inseruiunt tum celebrandis Sactorum aliorum Festis quæ habentur in Calendario, & nihil habent proprium, vel non habent omnia, vt videre est in Proprio Sanctorum; tum celebrandis eo-

rum Festiuitatibus qui extra Calendarium occurrunt in pluribus locis, præsertim verò Patronis locorum, & Titularibus Ecclesiarum, qui omnino nihil habent proprium in Missali.

2 Est autem liberum cuiumque recitare

citare Missam quam maluerit ex eodem Communi, ubi sunt plures Missæ, & multò magis Epistolam, & Evangelium, ex ibidem assignatis, ut habetur in Rubricis ante Commune unius *Marr. non Pontificis, & ante Missam de pluribus Martyribus tempore Paschali*. Maximè verò decet illud Evangelium legere, quod in Officio habet Homiliam in Breniario approbatam, ut concordet Missa cum Officio; quamquam in Octauario nostro Homilia nunc habentur de quouis Evangelio quod in Missali legitur.

3 Et quidem de Festo Patroni loci, seu Titularis Ecclesiæ meminit *Microl. c. 43.* & ex generali fieri consuetudine, docet *Radulph. Prop. 17.* Ad quod Festum, scilicet Patroni loci, tenentur etiam Regulares eiusdè loci, non autem ad Octauam celebrandam, ex Decreto S. Rituum Congregationis, ad populorum excitandam pietatem erga Sanctos eorundem Patronos locorum.

4 Porrò Missæ Communes de Sanctis numero 24. ad sex titulos reducuntur, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, Mulierum sanctarum, & Dedicacionis Ecclesiæ: Apostolorum autè Missa de Vigilia tantum est communis. Martyrum Missæ sunt, vel plurium, vel Pontificis & Martyris, vel non Pontificis, vel extra tempus Paschale, vel tempore Paschali. Quo tempore, ut ait S. *Ambros. Sermone 74.* dignum & congruum est, ut post lætitiã Paschæ, quam in Eccle-

sia celebramus, gaudia nostra cum SS. Martyribus conferamus, qui confortes fuerunt Dominicæ passionis, & ideò de his Missæ Paschales habentur, non de alijs; in quorum Missis communibus additio sit solummodò cantici Paschalis *Alleluia*, ut dicitur in *Rubrica ante Commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale*.

5 Confessores autem: quam vocem non accipimus ut apud antiquos, pro ijs qui Christi fidem interpellati coram fidei hostibus confessi sunt, vel experti aliquod tormentum, non tamen occubuerunt (lege *Cyprianum Epistola 7. & 9. cum Schol. Pamelij*) sed accipimus, ex hodierno vsu, pro ijs qui sanctè vixerunt, qui vel sunt Pontifices, vel Doctores, vel non Pontifices, vel Abbates.

6 Virgines item vel vna, vel plures, vel Martyres etiam, vel non Martyres. Mulieres denique sanctæ vel sunt Martyres, non Virgines; vel neque Virgines, neque Martyres.

7 De quibus Missis, Euangelij & Epistolis mentio est apud *Durand. lib. 7. à cap. 43. ad 47.* Ante S. Gregorium nulla est mentio Missarum de Communi Sanctorum: in cuius *Sacramentario* adsunt Missæ de Communi Martyris, & plurium; unius Confessoris, & plurium; Virginum, & Martyrum. *Pamelius in tertio libro Sacrament.* facit earum auctorem maiori ex parte *Alcuinum*.

8 Rubrica illa, videlicet,

Commune Martyrum tempore Paschali, scilicet à Dominica in Octaua Paschæ, vsque ad Vigiliam Pentecostes,

† Causam apertam habet: quia infra Octauam Paschatis, & à Vigilia Pentecostes vsque ad Trinitatem, neque

etiam de Patrono sit Officium sine privilegio. Quòd si ijs diebus cantanda sit Missa ob concursum populi, quod conce-

conceditur in 1. par. Rubr. tit. 6. ab-
quæ dubio Missa erit vt in tempore
Paschali; quia tempus Paschale ter-
minatur in Sabbato ante Trinitatem,
vt suprâ docuimus: quod etiam nota
pro Votiuus solemnibus pro re graui,
de aliquo Sancto, aut pluribus, per eos
dies celebrandis, quæ non prohiben-
tur in Rubricis generalibus.

9. Dedicatio Ecclesiæ anniuersaria
celebratur; cuius nomina sunt multa,
& varia. Nam Ecclesia vox Græca est,
& concionem significat, *Ath.* 19. seu
conuocationem, ex *Cyrillo Catech.* 18.
dicta etiam est Cœnaculum, à cœna
Domini, apud *Baron.* anno 57. & 59.
Domus Dei, Orationis; Dominicum,
quasi Dei locus; Templum, quasi te-
ctum amplum; Basilica Regis regum,
Martyrium, Confessio, & Oratorium.
lege *Durand. lib. 1. de Ritibus cap. 1.*
iure igitur Dedicatio celebratur. Ex au-
thoritate Apostolica, inquit *R. adolph.*
Propos. 17. Constantinus edixit, ex
Eusebio lib. 4. Athan. docuit *Apolog. 2.*
S. August. habuit in eadem Sermo-
nem 252. de Tempore, & alios. Extant
Canones *Felicis IV. & Gregory I. de*
Consecr. Dist. 1. cap. 17. Solemnitates.
vbi affertur exemplum Christi con-
currentis ad Encœnia, id est, Dedic-
ationem Templi Ierosolymitani, *Ioan-*
nis 10. Dedicantur autem, ait *Alcu-*
nius de Cœna Domini, vt in eis inuitetur
aduentus Angelorum, & homines in
eas intrantes etiam ab exili cogitatione
se contineant. *Solue calceamentum de*
pedibus tuis: locus enim, in quo stas, ter-
ra sancta est. hæc ille. *S. Thom. 3. part.*
quest. 85. art. 3. ad quartum. Ideo, ait,
consecratur Ecclesia, quia sancta est
Ecclesia sponsa Christi, & cum Octa-
ua celebratur, de *Consecr. Distinct. pra-*
dicta, ad denotandam gloriosam Resur-

rectionem futuram eiusdem. Hæc ibi.

10. Nota parenthesis in Oratione
Secreta huius Missæ: ea enim verba,
quæ parenthesi clauduntur, omitti de-
bent, cum dicitur Missa de Dedic-
atione alicuius Ecclesiæ, quæ non est
eadem ipsa, in qua celebratur; vt in
Dedicatione Basilicarum Saluatoris
& Apostolorum Petri & Pauli, quæ
ab vniuersis celebrantur, extra eas-
dem Ecclesias; & in Dedicationibus
Cathedralium Ecclesiarum, quæ iu-
bentur celebrari ab omnibus diœce-
sanis. Me præsentem, ad hunc finem
facta est parenthesis, quam ferè om-
nes ad hanc fortè diem ignorauerunt.
Collecta & Secreta habentur in *Sacra-*
mentar. Gregor.

In Dedicatione Ecclesiæ Cathedra-
lis, quæ (vt inuimus, & in secundo
Tomo docemus) celebrari debet à
Clero ciuitatis, & Diœcesis, dicitur
Credo, etiam extra propriam Ecclesiam;
sicuti fit in Dedicationibus Basilica-
rum Saluatoris & Apostolorum Petri
& Pauli, etiam extra eorum Basilicas,
ob rationem allatam, cum de Symbolo
ageremus pag. 38. quia & eodem modo
quo totus Orbis veneratur Basilicas,
Cathedralem alteram Vrbs, hoc est,
Saluatoris, alteram quasi Cathedralem,
nempe SS. Apostolorum; debet vna-
quæque ciuitas & Diœcesis magis mi-
nùsve suam venerari Cathedralem:
& extra eandem, in eiusdem gratiam,
recitare Symbolum in Missa. Ratio
verò eorum, qui dicunt, ideò recitari
Symbolum in Dedicatione Cathedra-
lis Ecclesiæ, quia etiam extra eam-
dem est primæ classis, non sufficit:
quia Festum sancti Ioannis Baptistæ
est primæ classis vbique, & tamen ex-
tra propriam Ecclesiam non dicitur
Credo. Neque item alia ratio satisfacit

cit integrè; quòd nimirum Cathedra-
lis Ecclesia est propria cuiusque, &
potest dici Dedicatio propriæ Ecclē-
siæ, de qua in *Rubr. de Symbolo*: quia

verè non est ita propria eo sensu quo
loquuntur Rubricæ Missalis & Bre-
uiarij de Dedicazione propriæ Ec-
clesiæ.

11 In ipsa die Dedicacionis Ecclesiæ Missa dicitur ut suprâ.

Ordo Romanus in Dedicacione Eccles. cōsecrationis Ecclesiæ. lege interim
Non est huius loci explicare ritum *Tobiam nostrum par. 1. cap. 27. 28. 29.*

12 In ipsa die Dedicacionis Altaris dicitur Missa ut suprâ.

Antiquitus fiebat annua Dedicatio
Altaris, ex *August. Serm. 252. 255. de*
Tempore. Nam unicuique Altari con-
secrato assistere Angelum Dei, pro-
bant exempla in *Prato spir. Sophronij*
cap. 4. & 10.

Epist. 50. ubi agit de tredecim Alta-
ribus dedicandis, quidquid garriant
Hæretici.

13 Plura quoque Altaria consecrari
in Ecclesia docet *S. Gregorius libro 5.*

14 Demum consecratur Altare,
ad indicandam sanctitatem Christi,
S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 3.
ad 4. Plura lege de Altaribus apud
Tobiam nostrum par. 1. cap. 7.

De Rubricis Missarum Votiuarum in fine Missalis.

XVII.

1 **S**equentes Missæ Votivæ, licet pro Sacerdotis deuotione quacumque
die dici possint per hebdomadam, quando Festum Duplex non oc-
currit: hoc tamen passim, nisi rationabili de causa, fieri non debet, sed, quo-
ad fieri potest, Missa cum Officio conueniat. Cuique autem diei propria
Missa potest assignari, ut Feria secunda, nisi dicatur pro Defunctis, Missa
de sancta Trinitate, Feria tertia de Angelis, Feria quarta de Apostolis,
Feria quinta de Spiritu sancto, vel de sanctissimo Eucharistiæ Sacramen-
to, Feria sexta de Cruce, vel de Passione Domini, Sabbato de sancta Ma-
ria. In ipsis non dicitur Gloria in excelsis, nec Credo, nisi pro publica Ec-
clesiæ causa. In Missa autem beata Maria in Sabbato, & in Missa Ange-
lorum, dicitur tantum Gloria in excelsis.

2 Tempore Paschali in fine Introitus dicuntur duo Alleluia, & in fine
Offertorij & Communionis additur Alleluia, ubi non habetur.

3 Missarum Votiuarum de Trinitate, de Angelis, de Spiritu sancto, de Cru-
ce, & de sancta Maria, auctorem ali-
quomodo diximus suprâ in Rubricis.

gener. 1. par. tit. 4. num. 3. pag. 9. fuisse
Alcuinum. Docuimus etiam *ibidem*,
Cur Feriæ secundæ tributa fuerit Missa
de Trinitate, Feriæ tertiæ de Angelis,
Feriæ

Feriæ quintæ de Spiritu sancto, & de sanctissimo Sacramento, quæ in recognitione Missalis, Clementis Octavi auctoritate, fuit hoc loco collocata, pro solemnî quadraginta horarum, quam vocant, Oratione; & pro quolibet die per annum, & alijs de causis extra eiusdem Festum & Octauam occurrentibus; cui nihil addi debet, neque *Sequentia*, incõsuluta Sede Apostolica. item Feriæ sextæ de Cruce, cui addita Missa de Passione, similem habet causam. Denique, cur Sabbato Missa de beata Virgine assignata sit; vbi docuimus etiam, non posse dici Votiuas Missas ijs diebus; in quibus prohibetur fieri de Festo Duplici.

4 Missa de Angelis, *Benedicite*, &c. citatur in *Concilio Constantiensi Sessione 9.*

5 Feria quarta dicitur Missa de Apostolis, quæ non ante Pium V. eisdem fuit assignata; vel quia successit Missa Votiuæ de charitate, quam eidem Feriæ *Alcuinus* inter Votiuas assignauerat; vel quia hac die creati fuere Sol & Luna: Petrus autem fuit Sol Hebræis, Paulus Luna Gentibus, prima Ecclesiæ luminaria; vel quia occupatis alijs Ferijs, ex causis suprâ allatis, hæc Apostolis debebatur, tamquam Patronis totius Ecclesiæ; vel quia die Mercurij obierunt, ex *Ciaconio in Vita S. Petri.* aliam causam vide loco citato num. 3. Collectæ verò de Apostolis auctor est, vel Leo II. ex *Duand. lib. 7. cap. 15.* vel Leo IV. ex *Ligno vite lib. 5. Arnoldi VVion.*

6 Quæsitum est, An in Votiuâ Conuersionis sancti Pauli faciendâ sit Commemoratio sancti Petri, qui numquam separatur à S. Paulo. Respondet, nisi vice illius dicatur Votiuâ communis vtrique Apostolo, cum

intentione ad venerandam Conuersionem sancti Pauli, quod mihi arripet; omnino numquam separandi erunt ij quos Ecclesia coniunxit: & licet in Sexagesima videatur eosdem separare in Collecta solius sancti Pauli, latenter id facit ob stationem in Ecclesia sancti Pauli, quem, tacito nomine proprio, Doctorem Gentium appellat.

7 In Sabbato de beata Virgine quinque Missæ positæ sunt, pro diuersitate temporum accommodatæ, vt consideranti satis apertè patet. Oratio *Concede* cum duabus sequentibus habetur in *Sacramentario Gregoriano*, vbi etiam Orationes de Cruce, Paschalis, & non Paschalis.

8 Sed quid agendum, quando Missa Votiuâ exigitur de Assumptione beatæ Virginis, de Natiuitate eiusdem, & eiusmodi dici potest Missa de beata Virgine ex his quinque Votiuis, cum intentione ad honorem Assumptionis beatæ Virginis, &c. aliàs enim dedecet, vel dicere, *Gaudeamus omnes in Domino diem Festum*, &c. vel immutare tunc verba *diem Festum*, in *commemorationem*; tum alia sequerentur incongrua: neque laicorum causa violandæ sunt Rubricæ.

9 Missa *sanctissimi Rosarij* non conceditur omnibus, vt dictum est suprâ, à sacra Rituum Congregat. pag. 291. Quòd si quis habeat onus celebrandi Missam de Rosario, consulat sacram Congregat. Rituum, quæ concedere solet, vt dicat Missam de beata Virgine Votiuam vt in Missali, & satisfaciet, ex Decreto eiusdem sacre Congregat. die 6. Maij 1623. 7. Augusti, & 30. Septembris 1628. eodem modo decreuit sacra Rituum Congregatio de Missa sanctæ Mariæ
de

de Carmelo die 8. Aprilis 1628. vt ne sit communis omnibus, sed tantum Carmeliis.

10 De Apostolis alijs, quando Votiuā occurrit dicenda, si quid ratione temporis desit, puta *Tractus*, seu *Versus* cum *Alleluia*, tempore Paschali, *Tractus* quidem desumi poterit ex Missa Votiuā sanctorum Petri & Pauli; *Versus* autem cum *Alleluia* tempore Paschali, imò verò etiam Introitus cum accessorijs, ex Festo S. Marci, vt in simili casu iubetur in fine Missæ Votiuæ Apostolorum Petri & Pauli. est enim eadem ratio.

11 Dubitatum est, An in Ferijs Aduentus, in quibus post *Graduale* omittitur *Alleluia*, si Missæ dicantur Votiuæ, & præsertim pro peccatis, & de passione Domini, omittendus sit *Versus* cum suo *Alleluia*; sed verè non sunt Missæ de Tempore, vt Feriæ Aduentus, Quatuor Temporum, & Vigiliarum quæ ieiunantur, in quibus *Graduale* tantum dicitur. Et sicut Votiuæ participant de Festis quorum sunt Votiuæ, ita decet post *Graduale*, id est lamentum, audiri *Alleluia* extra Septuagesimam, ad aliqualem lætitiā exprimendam; vt in Rubricis gener. enarrauimus. Vide Missam Votiuam de beata Virgine, ab Aduentu ad Natiuitatem Domini, in qua reperies *Alleluia* vt in Festis. Omnes autem Votiuæ institutæ sunt in eodem gradu, licet aliqua minus solemnitate visa sit habere quam aliæ, vt de passione, pro peccatis, infirmis, & eiusmodi; optima igitur Missalis Rubrica.

12 Obseruandum verò est infra Octau. Paschæ, si Votiuā cantetur pro re graui, in ea non dici *Graduale*; quod conuenit illi Octauæ, non Voti-

uæ Paschali, ita Ruiz in suo *Cerimoniali*, & bene: neque dici *Ite Missa est*, cum duplici *Alleluia*; quod proprium est Paschalis Missæ de Octaua, vt supra diximus parte 4. tit. 11. num. 3.

13 In alijs Votiuis Sanctorum vel dicitur Missa propria Sancti, si habet, mutato in Collecta verbo *Natalitia*, *Festa*, & eiusmodi, in *Commemorationem*; desumptis item vel *Tractu*, vel *Versibus* cum *Alleluia*, vel etiam *Graduali*, si opus est, ex Missa de Comuni; vel certè tota Missa dicatur de Comuni, prout ratio temporis siue Paschalis siue non Paschalis requirit. Paschale verò tempus durat, vt diximus, vsque ad Sabbatum post Pentecosten inclusiue.

14 Missa de *quindecim Auxiliatoribus*, quæ impressa est Venetijs, reiecta est à sacra Rituum Congregatione die 16. Ianuar. 1617. ita, vt neque retineri possit in calce Missalis, sub pœnis librorum prohibitorum: eodemque modo reiecta est Missa de *Patre eterno* Madriti edita, & Missa de *S. Gregorio pro Vinis* Venetijs impressa. extant Decreta prælo data die 8. Aprilis 1628.

15 In Votiuis pro gratiarum actione additur Oratio propria, quæ habetur post Votiuam de sancta Trinitate, cum conclusione distincta à conclusione primæ Collectæ, seu Orationis, vt in *Rubric. gener. 1. part. tit. 7. nu. 7. pag. 19.* diximus, ita, vt in Missa solemnè duæ tantum Orationes dicantur cum distinctis conclusionibus; quod non minuit solemnitatem, sicut neque Festum S. Petri diminuitur, addita Oratione tantum S. Pauli: in Missis autem priuatis secunda erit de Officio, vt ex supradictis patet 1. part.

Rubric.

Rubric. tit. 4. num. 3. pag. 9. tertia de gratiarum actione.

16 In Missa ad postulandam gratiam Spiritus sancti, quæ est eadem ac de Spiritu sancto, mutantur Orationes; & dicuntur eæ quæ habentur in fine eiusdem Missæ Votiuæ de Spiritu sancto, & leguntur in *Sacramentario Gregoriano*.

17 Aliæ Missæ Votiuæ pro diuersis rebus dici possunt quacumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium Duplex; sed tamen passim non dicantur nisi vrgenti de causa, vt supra dictum est de alijs Missis Votiuis.

18 Additæ sunt enim tredecim aliæ Missæ Votiuæ prædictis, pro alijs necessitatibus, de quibus aliqua notatu digna nunc enarrabimus. Et quidem quæ ad Summum Pontificem creandum, creatum, coronatum attinent, qui est caput Ecclesiæ, nemo eas vocabit in dubium; cum pro eodem in Canone semper orandum sit distinctè: in Collectis etiam Oratio pro Papa est satis frequens, & in solemnioribus anni temporibus. Patebit adhuc multò magis ex ritu mox laudando circa Episcopos locorum proprios. Sanctus Leo in suæ assumptionis anniuersario Sermones habuit; imò Romanam conueniebant eo die alij Episcopi, vt videre est in *Epistola Hilarij Papæ ad Ascanium*. Prima ergo vice poterit hæc Missa dici, etiam in Dominica, seu Festo Duplici, id est, Missa vt in Cathedra sancti Petri, tam in creatione Papæ quàm in coronatione, mutata Collecta, cum *Credo*, vt in Missali dicitur. in Anniuersario eadem dici debet.

19 De Anniuersario Electionis seu Consecrationis Episcopi extat Canon *Felicis de Consec. Dist. 1. Solemnita-*

tes. dicebatur autem Natalis dies Episcopi, ex sancto Ambrosio. l. 3. Epist. 60. ad Felicem, edit. Rom. Paulin. Epist. 16. ad Delphinum, & ex Hilario prædicta Epistola ad Ascanium. Nota in Rubrica particulam seu; nam sonat &, vt patet apertè in *Rubrica de Symbolo circa finem*, & in *Rubric. de Coloribus parament. num. 2. circa finem.* quare vtraque celebrari potest. Apud Græcos in Menologijs notantur dies Ordinationum sancti Basilij, sancti Ioannis Chrysoctomi, & aliorum. Apud Romanos vide quæ scribit *sanctus Ambrosius de Felice Comensi Episcopo lib. 8. Epistola 60. cit. S. August. de Aurelio Carthag. Serm. 32. de Verb. Domini, & de suamet Ordinatione anniuersaria Homil. 24. & 25.* Ex quibus patet, si altera tantum celebraretur, consecratio potius quàm electio celebranda erit.

20 Si igitur venerit in die Festiuo, Missa erit de Festo, cum commemoratione pro Episcopo, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 35.* In Oratione autem nominatur Episcopus, & ciuitas; quia Ecclesia sine additamento significat vniuersalem Ecclesiam: si verò in die non festiuo Missa dicitur vt in *Missali, & emendato Cerimoniali*, cum vnica Oratione, *Gloria, Credo*, & Præfatione communi, siue de tempore, vel habente rationem temporis; quia fortè infra Octauam occurrat.

21 In sequentibus Missis nulla est difficultas: ante Pium V. erant in vsu; & in *Sacramentario Gregoriano* leguntur Orationes *pro iter agentibus, pro quacumque necessitate, remissione peccatorum, tempore belli, pace, vitanda mortalitate* (cuius Missæ dicitur auctor Clemens VI. in *Ligno vita lib. 5.*) & *pro infirmis.* sed & Missæ *pro infirmis*

meminit *Chrysof. Homil. 77. in Ioan.*
Missam pro moribundo innuit *Ioan.*
Diac. lib. 4. de Vita S. Gregor. cap. 86.

22 Missa pro sponso & sponsa dicenda est extra diem Festum de præcepto, ex propria ante eandem Missam Rubrica, quæ Missam Dominicæ seu Festi celebrari iubet cum commemoratione benedictionis: si vidua sponsa est, non benedicitur cum hac Missa, etiamsi vir numquam nupserit; si verò nupserit vir, & virginem ducat, ubi

ea viget consuetudo, poterunt nuptiæ benedici cum hac Missa, vt habetur expressè in *Rituale Rom. Pauli V.* Ceterùm Missæ Sacrificium offerri solitum in nuptijs, docet apertè *Tertullian. ad Vxo. lib. 2. in fine.* Vnde sufficiam, inquit, ad enarrandam felicitatem eius matrimonij, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio: oblationis autem nomine intelligit Missam *Baron. anno 57. num. 49.* Videamus Rubricas.

23 *Dicto Pater noster, Sacerdos, antequam dicat, Libera nos, quæsumus Domine, stans in cornu Epistolæ versus sponsum & sponsam ante Altare genuflexos, dicit super eos sequentes Orationes.*

Tenente librum ministro ante eum, & dum recedit à medio, seu accedit ad medium, genuflectat semper Sacramento: verùm congruè post septem petitiones Orationis Dominicalis, petit confestim Sacerdos quæ sunt vtilia sponfis coram eodem Sacramento, vt

efficaciùs obtineat, & iterùm reuertitur ad Preces Ecclesiæ pro iisdem etiam sponfis, dicens: *Libera nos, &c.* Orationes autem pro sponfis sunt Ordinis Romani. Poterit suo loco dari Pax cum instrumento osculato à Sacerdote per ministrum sponso & sponsæ.

24 *Postquam sumpserit Sanguinem, communicet sponfos.*

Ex *Tertulliano de Monogamia c. 11.* Illi (Sacerdotes) sic dabunt viros & uxores, quomodo buccellas; quas su-

prà docuimus esse parriculas cum *Baron. supra citato num. 49.* licet *Albaspin.* aliud ibi intelligat.

25 *Sacerdos, antequam populo benedicat, conuersus ad sponsum & sponsam dicat, &c.*

Hoc est, in cornu Epistolæ, vt supra, & vt de vicino libro commodè legat.

Benedictio specialis danda est ante generalem, quasi ante partem aliorum.

26 Aspergio sponforum, quæ fit cum Aqua benedicta in fine, fiat cum aspergillò & aqua, & cum signo Crucis super eos, eo modo quo dicitur in *Rituale Romano*, in benedictione mulieris post partum, &

aliarum personarum. Benedictio verò hæc sponforum firmata fuit Euaristi Decreto *Epistola 1. ad Episcop. Africanos.*

27 Vltimo loco ponuntur Orationes diuersæ ad libitum dicendæ, quando non est Festum Duplex. Circa quas hæc occurrunt notanda, & Primò, Regulam illam, *De eodem non fit in Missa bis per modum principalis, siue sit Festum, siue sit Votiuum, & per mo-*

modum simul Commemorationis, veram esse, & habere locum in sensu formali Commemorationis, quæ dicit ordinem ad Officium; quod accidit in Collectis ordinariè, non ultra tertiam in Missa: non autem locum habet illa Regula in Collectis purè accessorijs, remotioribus à prima; nec in ijs, quæ addi possunt vsque ad quinque, seu septem, vt suprâ dictum est in prima par. Rubr. tit. 9. de Orationibus num. 12. pag. 27. Prima pars probatur ex eodem tit. 9. num. 15. vbi ideò in Missis de beata Maria dicitur Oratio de Spiritu sancto, & in Votiuâ de Apostolis, pro *A cunctis* dicitur, *Concede*, de beata Virgine, vt ibidem adnotauimus. Altera pars manifestè patet; quia alioquin sequeretur, quòd, quando plures dici possunt Orationes (inter quas certum est, fieri semper mentionem de beata Virgine in Oratione *A cunctis*, vel, *Concede*) numquam in Missa posset dici Oratio ad poscenda Suffragia Sanctorum, *Concede quæsumus*, &c. neque alia, pro *Congregatione*, & *familia*, in quibus fit expressa mentio de beata Virgine; & essent frustrâ in Missali: quod non debet dici. Item in Missa de Spiritu sancto Votiuâ cum quinque Orationibus non posset vñquam dici Oratio ad postulandam continentiam, *Vre igne sancti Spiritus*, neque, pro *Deuotis amicis*, in qua etiam nominatur Spiritus sanctus. Item in Votiuâ de Apostolis, & in alijs Missis, in quibus dicitur *A cunctis*, & tertia est ad libitum, non posset vñquam dici Oratio pro *constituto in carcere*, in qua nominatur beatus Petrus. Ergo ultra viciniorè accessoriâ, quæ Commemorationem sapit, & debet esse diuersa à prima Collectâ, nihil refert, an

in alijs purè accessorijs, & remotioribus à prima, mentio de nouo fiat eorum qui in prima vel altera Collectâ fuere nominati: qua concessâ distinctione, certè nihil erit frustrâ positum in Missali Romano.

28 Prima tamen Oratio ex his Votiuis, nimirum ad poscenda Suffragia Sanctorum, non debet dici, quando dicitur *A cunctis*, quia eadem sunt, vt ex titulo earumdem patet: poterit autem illa prima, *Concede*, dici in ea Missa, quæ habet secundâ, *Concede*, de B. Virgine, & admittit quinque vel septem Orationes suo loco congruo post Orationem tertiam, si propria sit assignata: vel poterit & à Maioribus quandoque iuberi, vt dicatur etiam in Duplicibus pro re graui & publica causa, sicut alia, *Deus refugium nostrum*, & *virtus*, &c. & his modis non erit superflua in Missali. qua de re acutè dubitauerè nonnulli. Auctor eiusdem primæ Orationis nescitur; sed meminit *Abbas Grimoldus in libro Sacramentorum apud Pamelium in Tomo 2. Liturgicon Eccles. Latina.*

29 Orationis *A cunctis* iam dedimus auctorem, & declarauimus N. quod in ea habetur pag. 25. Addimus hoc loco, pro dignitate Patroni nominandi in illo N. ante Apostolos quandoque nominationem fieri, vt S. Michaëlis, vel S. Ioannis Baptistæ, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis die 22. Augusti 1620.

30 Oratio pro seipso Sacerdote (quod suprâ docuimus pag. 25.) dici non debet in Missa, cui interest proprius Episcopus, vel eo maior, vel Princeps magnus, ex *Burchar. in Ord. celebrat. Missæ*; potiùs orandum est pro Prælato seu Principe presente: quod fit ob reuerentiam eorumdem Maiorum.

Habetur autem Collecta hæc in libro Sacramentorum Abb. Grimoldi cit.

31 Idem Abbas Grimoldus meminit ibidem Orationum pro nauigantibus & ad humilitatem postulandam: reliquæ, pro Papa, Imperatore, Rege, Prelatis, contra persecutores Ecclesiæ, contra male agentes, ad pluuiam, serenitatem, repellendas tempestates, pro peste animalium, petitione lacrymarum, tentatis & tribulatis, ad malas cogitationes repellendas, ad continentiam postu-

landam, pro deuotis amicis, pro salute vinorum, habentur in Sacramentario Gregoriano. At in Oratione pro Imperatore adde electo, si nondum est coronatus, vt dictum est in Benedictio- ne cerei Paschalis. est enim eadem vtrobique ratio.

32 Vltima pro viuis & defunctis cum duabus sequentibus tribuitur Augustino tamquam auctori à Durando libro 4. cap. 15. & idem affirmatur in Sacramentar. Gregoriano.

De Rubricis Missarum pro Defunctis. XVIII.

Missa mortuorum imitantur tri-
duanam Christi sepulturam: sicut enim in illo triduo, ita & in his Missis omnia laudis cantica subtrahuntur, & solemnitates omnes subtrahuntur, Durand. lib. 7. cap. 35. & nos iam multa diximus supra in Rubric. gener. par. 1. tit. 5. toto, pag. 10. & par. 2. tit. 13. toto, pag. 180.

2 Introitus constat duobus Versibus, quod aliàs non fit, nimirum *Te decet*, & *Exaudi orationem*: vel quia secundus succedit in locum *Gloria Patri*; vel quia optamus Defunctis stolam binam, animæ & corporis, Durand. lib. 6. cap. 52.

3 Offertorium habet *Versum* ad modum Responsorij; eiusmodi erant antiqua omnia Offertoria, ex Durand. lib. 4. cap. 27. in quo explicat illud verbum *inferni*, id est Purgatorij, qui est locus inferior, & non differt ignis vtriusque loci, nisi in duratione: cetera conueniunt, & significant, ne Deus obliuiscatur animarum.

4 *Communio* etiam est vnica in toto Missali cum repetitione & *V. Requiem*, vt in Responsorijs, ad instar antiqui ritus Ordinis Romani, in quo,

communicante populo, Versus *Communio* cantabatur cum additione Versus *Gloria Patri*, &c. *Microlog.* cap. 18.

5 Quis auctor Sequentiæ? ex Auctore *Ligni vite* lib. 1. cap. 70. sanctus Gregorius est; ex Stephano Proythio lib. 1. de *Quatuor nouiss.* cap. 5. S. Bernardus, cuius initium est, inquit ille:

*Cum recordor moriturus,
Quid post mortem sim futurus,
Terror terret me venturus,
Quem expecto non securus.
Terret dies me terroris,
Dies ira ac furoris,
Dies luctus ac mæroris,
Dies vltix peccatoris.*

Dies ira, dies illa, &c.

At hi quaterni sunt versus, reliqui terni. Sed Bzouius anno 1294. num. 37. & 38. ex *Leandro Alberto*, cam tribuit Latino Cardinali Ursino, seu Frangipanio: & idem est. Alij tribuunt alijs; Augustino de Biella Ordinis Eremitarum S. Augustini, qui erat in humanis anno 1491 *Ioseph Pamphilus* in *Chronicis August.* ex fama tamen: qui etiam se legisse ait in *Annal. Prædicatorum*, F. Humber-

tum

tam quintum Generalem Magistrum auctorem dici, qui obiit anno 1174. *Angelus Elius in Speculo spirituali* facit auctorem innominatum ex Ordine sancti Francisci: nominatus autem Thomas de Celano (qui vivebat anno 1250.) à *Barthol. Pisano in conformitatibus D. Franc. lib. 1. fructu 11.* cui ergo credam, nescio. Mentio Sibyllæ in 3. Versu indicat recentiorum esse hanc Profam sancto Gregorio, qui in suo Sacramentorum libro nihil prorsus gentilitatis habet.

6 In die depositionis & anniuersario Summi Pontificis dicitur prima Missa: quia, quæ raro adhibentur, pretiosa reputantur, neque quotidiana vilescunt consuetudine, *Amalar. lib. 3. cap. 40.* & idem Missa semel in anno constituta in Commemoratione omnium Defunctorum dici iubetur in exequijs Summi Pontificis & Episcoporum.

7 Pro defuncto Cardinali eadem prima Missa dicenda est, mutatis Orationibus. Rubrica quidem non præscribit, sed usus ita declarauit Rubricam; quia sunt Episcopis maiores. Pro Diacono tamen Cardinali Oratio *Inclina*, ut in Missali.

8 Quid pro Sacerdote defuncto? licet de eo Rubrica meminerit inter defunctum Episcopum & Cardinalem; non tamen iisdem æqualem eum facit. Et rationalis consuetudo est in plerisque Ecclesijs maioribus Urbis, ut dicatur Missa secunda, mutata Oratione, ratione cuius videtur in Rubrica prius de Sacerdote quam de Cardinali mentio facta fuisse: si tamen dicatur Missa prima, fauet Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quæ concedit, Epistolas & Evangelia vnus Missæ dici posse in alia

quacumque Missa pro Defunctis.

9 Oratio in tertio vel septimo dicenda, ex *Amalar. lib. 3. cap. 44.* dicitur ad celebritatem quamdam in proprijs diebus, 3. 7. 30. unde non debet dici in ijs diebus qui occurrunt inter tertium & septimum, neque post septimum vsque ad trigésimum, in quibus dicitur Missa ut in quotidianis: alias esset mendacium in Collecta. Qui dies, sicut etiam anniuersarius, numerari debent à die obitus, seu depositionis, ut patet ex Collectis, in quibus fit mentio depositionis: nam S. Ambrosius Serm. 70. accepit depositionis vocabulum tam pro sepultura quam pro obitu, licet Ecclesia videatur distinguere inter obitum & depositionem, in titulo *secunda Missa Defunctorum*. Si contendas distingui, numerabis hos dies à die sepulture, qua potiori iure subiaceret defunctus Ecclesiasticæ curæ: vel sequere locorum consuetudinem, nisi Testatoris verba aliud sonent.

10 Missa in die nono non est amplius in usu: & *Augustin. in Genesim* nouemdiale pro defunctis redarguit. Quadragesimum diem coluit S. Ambrosius in obitu Theodosij, Orat. de eodem. Alij alios dies, quos non probante Romana Ecclesia, non obseruamus amplius, exceptis exequijs Papalibus.

11 Sed pro prædictis Ecclesiasticis in tertio, septimo, trigésimo, & anniuersario, quæ Missa, quæ Oratio dicenda erit? in his diebus repetenda est Missa, quæ dicta est in die depositionis, sicuti fit pro laicis in iisdem diebus 3. 7. & 30. ex propria Rubrica. Oratio verò semper erit propria Episcopi, vel Sacerdotis. Neque refert, in ea non fieri mentionem de 3. 7. & 30.

& anniuersario: nam eadem Oratio pro Papa dicitur in obitu & in anniuersario, nulla facta in ea anniuersarij mentione.

12 Missa quoque est eadem in obitu & anniuersario Papæ, cur non etiam erit Episcopi? Cardinales autem eodem priuilegio mortis gaudent quo Episcopi, & in huiusmodi functionibus post mortem sunt æquales. Extra prædictos dies, Missæ dicuntur ut in quotidianis Defunctorum, cum proprijs Orationibus.

13 In titulo *Pro patre & matre* addita est vox *Sacerdotis*: nam aliàs de patre cuiusque non conuenit Oratio in ore Sacerdotis, ut patet audienti.

14 Missæ, quæ circumferuntur *sancti Gregorij pro uiuis & defunctis*, neque sunt sancti Gregorij, neque sunt approbatæ à sancta Sede Apostolica, imò reiectæ, ita ut neque in calce Missalis retineri possint, ex Decreto sacre Rituum Congregationis die 8. Aprilis 1628.

15 Pro eo qui proximè obiit, longè tamen à nobis, prima uice potest dici Missa ut *in die tertio*, omisso uerbo *tertium*.

16 N. exigit nomen Defuncti, si tamen est nobilis, uel consuetudo sit nominandi omnes in Collecta, & Orationibus.

17 Habentur in Sacramen. Gregoriano Orationes, *Fidelium Deus*, cum Secreta, & Postcommunione: in anniuersario, pro Episcopo, *Deus omnium fidelium*; pro Sacerdote, *Præsta*; pro defuncto, *Inclina*, & *Absolue*; pro fratribus, Secreta; pro ijs qui in cæmeterio, tres consuetæ; pro pluribus defunctis, *Deus, cui proprium*, & *Animabus*, cum duabus seqq. reliquæ sunt recentiores: ex quibus illæ duæ, quæ pro Episcopo uel Sacerdote additæ sunt, post eam utriusque communem, *Deus qui inter Apostolicos*, &c. conuenientiùs dicuntur in ijs Missis, in quibus per modum commemorationis dici debet Oratio pro prædictis iisdem; uel certè positæ sunt ad uarietatem.

De Rubricis Benedictionum. XIX.

Benedictio hæc sumitur pro prece, qua Ecclesiastico more rebus ipsis specialis sanctitas impertitur, ita ut in usus profanos illæ deinde transferri non possint: & aliæ quidem sunt constitutiua benedictiones, aliæ inuocatiua, ex Caiet. 2. 2. *quæst.* 88. *artic.* 11. illæ quidem, per quas siue res siue personæ diuino cultui destinantur; hæc uero sunt, per quas à Deo, uel rebus, uel personis imploratur auxilium diuinum. Primi generis sunt Benedictiones aquæ, uestium Sacerdotalium, mapparum Altaris, Corpo-

ralium, & Vasculi pro sacrosancta Eucharistia, de quibus in Missali agitur; quia communes esse possunt simplici Sacerdoti priuilegiato, seu delegato, nedum Episcopo, seu Abbati. Secundi generis aliæ sunt, *Agni in Paschate*, *onorum*, *panis*, *nouorum fructuum*, *cuiuscumque comestibilis*, *candelarum*, *loci*, *domus nouæ*, *thalami*, & *nouæ nauis*, quæ in Missali descriptæ sunt extra præiudicium aliarum, quæ in Rituali Romano habentur; quia hæc à quocumque Sacerdote fieri possunt, & fieri sæpiùs contingunt; neque Rituale

tuale Romanum, sicuti Missale, cuius-
cumque facillè suppetere solet.

2 Origo harum Benedictionum, quæ fiunt per verba Sacerdotis addito signo Crucis, absque vlllo dubio ab Apostolis est: neque desunt, qui in hanc causam illud Apostoli Pauli explicant, 1. *Tim. 4. Formã habe sanorum verborum quæ à me didicisti. Sanorum*, hoc est, quæ sanare possunt creaturas, siue insensibiles siue sensibiles.

3 Habitus benedicturi Sacerdotis erit Superpelliceum, & Stola regulariter alba, aliquando violacea, vt infra. Nam color albus designat puritatem communicandam rebus benedicendis; violaceus autem adhibetur congruè in benedictione coniuncta

cum exorcismis, ad effugandos dæmones; vnde ad aquam benedicendam eo colore vtimur: potest tamen adhiberi Stola coloris temporis conuenientis, vt dicitur in *Rubricis Ritualis Romani*.

4 Stando semper benedicat Sacerdos, & aperto capite; manuque former Crucis signũ versus rē, vbi est nota ✠, & item ipsam aspergat in fine ter, hoc est, in medio, à dextris, & à sinistris rei.

5 Super Altare quidem benedicendæ res collocari poterunt, non autem esculenta, quæ omnino super mensam ponenda erunt, non in Altari.

De Aqua benedicta hæc sunt Rubricæ in Missali.

6ª Die Dominica, in sacrificia preparato sale & aqua benedicenda,
b Sacerdos celebraturus Missam, vel alius ad id deputatus, Alba vel Superpelliceo indutus cum Stola circa collum, primò dicit
✠. *Adintorium.*

a Die Dominica.] Numquã omittitur in Dominicis aspersio Aquæ benedictæ, *Microl. 41.* in memoriã Baptismi, qui in Dominica Paschæ solemniter celebratur, *Rupert. lib. 7. cap. 20.*

b Sacerdos celebraturus Missam.]

Sacerdotis est hæc benedictio, ex *Concilio Nannerensi*. si celebraturus est Missam, induat super Albam Stolam Missæ conuenientem: si alius est, adhibeat super cottam Stolam violaceam, vt in *Rituali Romano Pauli V.*

7 Deinde absolute incipit exorcismum c salis.

c Salis.] Miscenda est Aqua benedicta cum sale, ex *Clemente lib. 8. Constit. cap. 29.* vbi meminit benedictionis aquæ, & virtutis eius ad morbos pellendos, & dæmones fugandos: delentur etiam venialia, ex *sancto Thoma 3. par. quest. 65. artic. 1. ad 6.* Quod an fiat ex opere operantis, vt asserunt cum *sancto Thoma Alensis & Abulensis*, citati à *Suar. 3. par. disput. 12. Sectione 2.* an verò ex opere operato,

quod significant *Victoria, Sotus, & Ledesma* apud *Gregor. de Valent. Tom. 4. disput. 7. quest. 4.* non est quòd hoc loco minùs vtiliter disputemus. Valet etiam Aqua benedicta ad pellendos corporis morbos, vt *Tobias noster par. 1. cap. 72.* fusiùs probat, vbi multa de hoc effectu affert exempla non communia. Lege *Baronium Tomo secundo anno 152. Tomo quarto 362. & 389. Tomo octauo 598. & Tomo decimo*

rimo 944. Illud est precipuum in hoc ritu: quod sicut in ingressu Ecclesie aspergimur statim Aqua benedicta; ita mundari à Deo taceat petimus, vt maiori cum puritate vel sacrificemus, vel oremus; & præsertim Clerus hoc intendere debet, iuxta illud *Isaia 52. Mundamini, qui fertis vasa Domini.*

8 Prius autem quàm à Clemente, nimirum à sanctis Apostolis, & præsertim à sancto Matthæo, qui, ex *Marfilio Columna*, fuit auctor benedictionis aquæ, hunc ritum effluxisse certum est, desumpto ritu ab Eliseo Propheta 4. *Regum 2.* qui sale fugauit sterilitatem aquæ. vnde *Raban.*

lib. 2. cap. 55. Aqua à sordibus mundat, sal puritatem fugat; aqua nitorem præbet, sal sinceritatem adhibet; aqua potum sapientie significat, & sal gustum prudentie indicat.

9 Sed quare sal ante aquam benedicitur? quia benedicenda est aqua cum eius mixtione. Per salem intellige amaritudinem penitentie, per aquam Baptismum. Quia ergo præcedere debet cordis compunctio, ideo sal prius benedicitur, *Duran. lib. 4. cap. 4.* Alexander Papa ritum hunc confirmauit Decreto, *de Consec. can. Aquam. Distinct. 3. Valafrid. capite 19. testatur cum Microlog. cap. 41. 46. & alijs.*

10 *Ter mittit sal in aquam in modum Crucis, dicendo semel.*

Ordo Romanus: Vt in virtute Trinitatis fiat benedictio & mixtio Christi cum populo. *Aqua multa, populi multi.* Quia Christus sal est, à quo Apostoli sal terræ dicti sunt. Miscenda quoque est amaritudo cum

penitentia & Baptismo, ex *Durando loco citato*, ad sanctificationem, quam *Cyprianus Papa*, id est Episcopus, citatus à *Durand. ibidem*, docet esse proprium effectum Aquæ benedictæ.

11 *Finita benedictione, Sacerdos celebraturus, indutus^d Pluuiali coloris Officio conuenientis, accedit ad Altare; &^e ibi ad gradus cum ministris genuflexus, accipit à Diacono aspersorium, & primò^f ter aspergit Altare, deinde se, & erectus ministros, incipiens Antiphonam, Asperges me, & Chorus prosequitur, Domine hyssopo, &c. vt infra. Interim Celebrans^g aspergit Clerum, deinde populum, dicens submissa voce^h cum ministris^m Psalmum Miserere.*

12 Ante Tertiam, *Rupert. ait lib. 9. cap. 10.* sed post Tertiam, *Ordo Roman. in die sancto Pasche*, & indicat *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 31.* vbi præscribitur, quod in fine asperisionis capit Planetam, & facit Sacerdos confessionem: ergo, dicta Tertia, fit aspersio; sed & ante benedictionem

palmarum, seu candelarum, si hæc occurrat in Dominica, fit aspersio, vt supra in proprijs locis dictum est.

^d *Pluuiali.*] Hoc est, post Amictum, Albam, Cingulum, & Stolam, vt in prædicto *Carimoniali*: neque procedit postremus, vt aliqui scripsere, sed medius inter ministros paratos, *ibidem;*

ibidem; nempe, si cum iisdem cantanda sit Missa.

e *Ibi ad gradus.*] Hoc est, in infimo eius gradu, *Carimon. ibidem*; & *ibidem*, ait *Rubr.* genuflexus: ergo etiam genuflectit tempore Paschali, cui Dominica æquiparatur. Aspergit autem genuflexus Altare, ob maiorem reuerentiam; & seipsum item, ad indicandam humilitatem: sicuti genuflexus etiam sibi ipsi cineres imponit, ut suo loco diximus.

f *Ter aspergit Altare.*] In medio, versus cornu Euangelij, tum Epistolæ. Altare verò aspergitur ob reuerentiam Sacramenti in eo conficiendi, ut inde arceantur hostes, *Duran. ubi supra*; & ob memoriam Baptismi Christi, à quo vim habet Baptismus noster.

13 Quòd si in Altari sit exposita sanctissima Eucharistia, abstinendum est ab aspersione Altaris, ea ratione qua non signatur Altare ad *In principio*, ut dictum est in *Feria quinta in Cena Domini*; & hoc expressè habetur in *Ambrosiano Missali proxime edito anno 1618*. Diaconus quoque tunc similiter debet abstinere ab osculis aspersorij & manuum.

g *Et erectus ministros.*] Id est, adhuc genuflexos, primò Diaconum, deinde Subdiaconum.

h *Incipiens Antiphonam.*] Debet ex *predicto Carimon.* incipere Antiphonam ante aspersionem Altaris; eodemque modo intellige Rubricam Missalis, quamvis postponere videatur Antiphonam. Conuenit enim ut dicatur *Asperges*, futuri temporis, ante aspersionem actualem. Neque nouum videri debet, quòd inchoatur Antiphona

na genibus flexis: nam idem præscribitur Episcopo in principio Synodi in Pontificali Romano, & in qualibet sessione. Est autem hæc Antiphona de fide Baptismi prophætia; nam hyssopus significat humilitatem & passionem Christi, à qua pendet Baptismi virtus, *Ruper. lib. 7. cap. 20.*

i *Aspergit Clerum.*] Aspergens non inclinatur caput; at Clerum stare decet detecto capite, & aspergenti reuerenter caput inclinare, *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 31.* neque tamen aspergio singulorum fieri debet, sed plurimum simul, tam Cleri quàm populi; & iuxta locorum consuetudinem fiat aspergio laicorum. Canonici singillatim aspergi poterunt, ad maiorem eorundem venerationem; quibus & Celebrans aliquam honoris significationem adhibebit ante & post totam eorum aspersionem: quod ne fiat incongruè à maiori Celebrante, statuit Gregorius XIII. 30. Decembris 1573. teste *Genuensi in Praxi Archiepiscop. cap. 65. Roma edita 1616.* ne in Ecclesijs Hispaniarum Antistes, vel alia persona principalis aspergat Clerum in Dominicis ante Missam; sed eius loco simplex Sacerdos cum Superpelliceo, & Stola, & cum Acolythis tantum.

l *Cum ministris.*] Comitantur eum ministri, Diaconusque eleuat à dextris simbriam Pluuialis. Quòd si, in *predicto Carimon.* procedit solus Celebrans, hoc ibi iubetur ob reuerentiam Episcopi præsentis, ut coram eo cum minori pompa Celebrans procedat.

m *Psalium.*] Id est, totum Psalmum alternatim cum ministris.

14 *Hæc Antiphona prædicto modo dicitur ad asperſionem Aquæ benedi-
ctæ in Dominicis per totum annum; excepta Dominica de Paſſione,
& Dominica Palmarum, in quibus non dicitur Gloria Patri, ſed
poſt Pſalmum Miſerere repetitur immediatè Antiphona, Aſperges
me. Excepto etiam tempore Paſchali, ſcilicet à Dominica Paſchæ
uſque ad Pentecoſten, quo tempore cantatur Antiphona, ° Vidi
aquam; Dominica vero Trinitatis reſumitur Aſperges.*

*n Gloria Patri.] Omittitur ijs die-
bus, quibus in Miſſa dici prohibe-
tur. hæc enim aſperſio eſt quaſi ini-
tium Miſſæ.*

*o Vidi aquam] Habet Ordo Roma-
nus in die Paſchæ Antiphonam, Vidi
aquam: ubi etiam habes eodem exor-
ciſmos ſalis & aquæ cum Orationibus
prædictis; quando nimirum agitur de*

*Conſecrat. Eccleſ. habentur etiam in
Sacramentario ſancti Gregor. Verùm
hæc Antiphona deſumpta eſt ab Eze-
chiele 47. & ſignificat fontem ſacri
Baptiſmatis de templo corporis Chri-
ſti, de cuius latere quidem læuo huma-
nitatis, dextro autem diuinitatis, exi-
uit ſanguis & aqua Baptiſmalis, Ru-
pertus loco citato.*

15 *In die ſancto Paſchæ & Pentecoſtes, ubi eſt fons Baptiſmalis, fit aſper-
ſio cum aqua pridie benedicta in fonte Baptiſmi, & ante infuſio-
nem olei & chriſmatis accepta.*

Hæc eadem Ordo Romanus, & in cap. Sabbato. de Conſec. Diſtinct. 4.

16 *Finita Antiphona ſupradictò modo, Sacerdos qui aſperſit aquam,
reuerſus ad Altare, ſtans ante gradus Altaris iunctis manibus,
dicat V. Oſtende, &c. Tempore Paſchali additur Alleluia.*

*Nota, quòd in Oratione vltima pe-
titur, mitti Angelum de cælis, non
niſi poſt purificationem per aſperſio-
nem Aquæ benedictæ.*

*p Reuerſus ad Altare.] Hoc eſt, ad
inſimum eiùſdem gradum, Carimo-
nial. Episc. loco citato.*

17 *Tenent autem miniſtri librum
ante Celebrantem, ibidem, dum dicit
Verſus & Orationem. Poſt Oratio-
nem Exaudi deponitur Pluuiale, aſſu-
mitur Manipulus cum Caſula pro
Miſſa, Carimon. ibidem.*

18 *Reliquæ Orationes quæ ſe-
quuntur pro benedictione Agni, ouo-*

*rum, panis, nouorum fructuum, ve-
rum comestibilium, candelarum, loci,
domus nouæ, thalami, nouæ nauis, Sa-
cerdotalium indumentorum, mapparum,
Corporalium, Vaſculi Sacra-
menti, quæ ſine vnctione fiunt, ha-
bentur partim in Ordine Romano, par-
tim in Pontificali, partim in Rituali-
bus antiquis.*

19 *Benedictio Agni ad communem
menſam fit ex vſu Romano, Micro-
log. cap. 54. Panis, à ſancto Petro, ex
Abdia lib. 2. Hiſtor. Apoſtol. & Ora-
tio eſt in Sacramentario Gregoriano;
ubi etiam habetur Oratio rerum come-
ſtibi-*

stibilium. Frugum verò habet originem à sancto Clemente *Constitut. li. 8. cap. 4.* seu, ex *Baronio anno 283.* à Decreto Eurychiani Papæ.

20 Quæ traditur hoc loco *candelarum benedictio*, ea est, quæ fieri contingit extra diem Purificationis beatæ Virginis: quod expressè notatur in *Rituale Romano Pauli V.* Item ea loci est, quæ fit extra diem Sabbati sancti, in quo maiori ritu domorum fit benedictio, & à Parocho, cuius proprius habetur ritus in *predicto Rituali*: nam, ut diximus, in Missali positæ sunt tantùm ea benedictiones, quæ citra præiudicium iurium Parochialium à quocumque Sacerdote, & quâncumque, fieri possunt.

21 Pro benedictione *vestium Sacerdotalium* Orationes habentur in *Sacramentario Gregoriano*. Reprehendit *Possennius de Officio Curati cap. 2. num. 33.* eos, & meritò, qui assuunt vestem Sacerdotalem non benedictam vesti Sacerdotali benedictæ, & eam dissiunt post Missam, putantes hoc sufficere vice benedictionis propriæ: quod nullatenus est permitendum.

22 Quæritur autem: Quis benedicere potest has vestes præter Episcopum? Abbates, & alij Regularium Superiores ex Priuilegio benedicere possunt; non tamen benedicere paramenta Ecclesiarum non sibi subditarum, neque Abbates, ex Decreto sacre Rituum Congregationis die 24. *Augusti 1609.* & renouato in fauorem Episcopi Spoletani die 30. *Septemb. 1628.* Neque obstat consuetudo allegata à *Tamburino de Iure Abb. Tom. 1. disput. 22. quest. 2. num. 2.* quam abrogauit, & non ob stare declarauit ea-

dem S. Congregatio 18. *Augusti 1629.* Nullo modo Sacerdotes simplices benedicere possunt proprias vestes, ex *Nauar. cons. 2. de consecr. Eccles.* neque Protonotarij, ex Decreto sacre Rituum Cōgregationis 17. *Iulij 1627.*

23 Quæritur postremò: An Episcopi hanc facultatem possint alijs Sacerdotibus delegare. *Tabien. v. Abbas. num. 12. Vgolin. de Episc. cap. 32. num. 5.* negant: & in praxi sacra Rituum Congregatio sæpiùs requisita fuit ab Episcopis insignioribus, & S. R. E. Cardinalibus, eiusdemque sacre Rituum Congregationis Præfectis, iustis de causis apud Ecclesias proprias non residentibus, pro facultate delegandi, & eam pluribus concessit, aliquando limitando personas in dignitate constitutas, 14. *Novembris 1615.* aliquando tempus ad sex menses, 14. *Martij 1616.* & sæpiùs tandem sine limitatione, 2. *May 1619.* & deinceps alijs eodem modo. Ratio est, quia de potestate ordinis est hæc benedictio: ea verò non potest ab Episcopo delegari, sicuti potestas iurisdictionis, quæ delegari potest.

24 Hactenus de Benedictionibus. In calce Missalis additas inuenies Orationes dicendas in consecratione Episcopi, & in collatione Ordinum, excerptas à Pontificali: at, inquires, Cur in Missali positæ sunt? Respondeo, ad maiorem commoditatem consecrantis & consecratorum, ut quisque eas dicere possit statim in suo Missali in Missa consecrationis. Prima verò harum Orationum legitur in *Sacramentario sancti Gregorij*, nimirum ea quæ pro Episcopi consecratione dicitur.

Et hic finis totius Missalis.

A P P E N D I C E S
A D R V B R I C A S
M I S S A L I S R O M A N I.

P A R S Q V I N T A.

D pleniorē Rubricarum tractationem quatuor adhuc videntur desiderari posse in hisce Commentarijs: & Primò, circa illam Rubricam de hora celebrandi ab Aurora vsque ad Meridiem, dari debent Tabule ad Auroram dignoscendam, & Meridiem. Deinde circa aliam, vt ieiunus à media nocte Sacerdos celebret; qua item hora Media noctis limes constituatur. Tertio, exoptant multi breuem aliquam & probatam methodum formandæ ritè totius sacræ suppellectilis ad Missam necessariæ, seu congruentis: quibus aliquid suppeditandum quoque erit de nitore & munditia eiusdem sacræ suppellectilis. Et quidem primis duobus sufficiunt eæ Tabule quàm breuissimæ, quas olim edidit in Mathematicis peritissimus Theodosius Rybens Priuernas; & vt Clero præstò sint, statim eas subiiciemus, additis quibusdam locorum nominibus vbi Nostri degunt, in quorum gratiam hæc Commentaria præcipuè scripsimus. Pro reliquis duobus insudauit sanctus Carolus Borromæus, ex cuius Abtis necessaria decerpemus, & vtilia ad rem nostram ordine faciliiori describemus.

T A-

TABVLÆ LOCORVM

PROVSU TABELLARVM SEQVENTIVM.

Loca Italiae sunt in triplici differentia, inquit Theodosius noster; quaedam sub eleuato Polo per gradus 39. alia per gradus 42. alia per gradus 45. ea verò quæ extra hos gradus dicuntur esse, reduci possunt ad vnã ex his classibus, ad quam nimirum propius accedunt. Itaque

PER GRADVS 39.

B arium,	Cosentia,	Sardinia,
Brundisium,	Istria,	Sicilia,
Corcyrae,	Regium Calabriae,	Tarentum, & eiusmodi.

PER GRADVS 42.

A neona,	Lauretum,	Regium Estensium,
Aquila,	Lucae,	Roma,
Arpinum,	Macerata,	Septempeda,
Corsica,	Neapolis,	Spoletum,
Florentia,	Perusia,	Viterbium,
Forosempronium,	Pisa,	Vrbinum,
Fulgina,	Piscia,	Zagarolum, & alia.
Imola,	Rauenna,	

PER GRADVS 45.

A nnetium,	Genua,	Placertia,
Aqua,	Mantua,	Pompeia laus,
Aquileia,	Mediolanum,	Sauona,
Alta,	Modoetia,	Taurinum,
Bononia,	Mons acutus,	Tononum,
Brixia,	Nouaria,	Tridentum,
Casale S. Euasij,	Orta,	Venetia,
Casale maius,	Papia,	Vercellæ,
Comum,	Parma,	Verona,
Cremona,	Patauium,	Vigleuanum, & alia.
Derthona,		

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis.

TABELLA I. PER GRADVS

Principium crepusculi Matut.

Meridies.

Medium noctis.

MENSE IANUARIO.						
Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
3	12	59.	19	20.	7	20.
9	12	54.	19	17.	7	17.
15	12	49.	19	14.	7	14.
21	12	40.	19	9.	7	9.
26	12	31.	19	4.	7	4.
MENSE FEBRUARIO.						
1	12	20.	18	58.	6	58.
7	12	9.	18	52.	6	52.
13	11	56.	18	45.	6	45.
19	11	42.	18	38.	6	38.
25	11	29.	18	31.	6	31.
MENSE MARTIO.						
3	11	13.	18	23.	6	23.
9	10	57.	18	15.	6	15.
15	10	43.	18	8.	6	8.
21	10	26.	18	0.	6	0.
27	10	9.	17	52.	5	52.
MENSE APRILI.						
2	9	54.	17	45.	5	45.
9	9	37.	17	37.	5	37.
15	9	19.	17	29.	5	29.
21	9	3.	17	26.	5	26.
27	8	46.	17	15.	5	15.
MENSE MAIO.						
3	8	29.	17	8.	5	8.
9	8	15.	17	2.	5	2.
15	8	0.	16	56.	4	56.
21	7	47.	16	51.	4	51.
28	7	34.	16	46.	4	46.
MENSE IUNIO.						
3	7	26.	16	43.	4	43.
9	7	17.	16	40.	4	40.
16	7	12.	16	38.	4	38.
22	7	12.	16	38.	4	38.
28	7	12.	16	38.	4	38.

MEN-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis.

TABELLA I. PER GRADVS 39.

Principium crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

OMENVS MEIVLIO.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
5	7	17.	16	40.	4	40.
11	7	26.	16	43.	4	43.
17	7	34.	16	46.	4	46.
24	7	47.	16	51.	4	51.
30	8	0.	16	56.	4	56.
M E N S E A V G V S T O.						
5	8	15.	17	2.	5	2.
11	8	29.	17	8.	5	8.
18	8	46.	17	15.	5	15.
24	9	3.	17	26.	5	26.
30	9	19.	17	29.	5	29.
M E N S E S E P T E M B R I.						
5	9	37.	17	37.	5	37.
11	9	54.	17	45.	5	45.
18	10	9.	17	52.	5	52.
24	10	26.	18	0.	6	0.
30	10	43.	18	8.	6	8.
M E N S E O C T O B R I.						
6	10	57.	18	15.	6	15.
12	11	13.	18	23.	6	23.
18	11	29.	18	31.	6	31.
24	11	42.	18	38.	6	38.
30	11	56.	18	45.	6	45.
M E N S E N O V E M B R I.						
5	12	9.	18	52.	6	52.
11	12	20.	18	58.	6	58.
17	12	31.	19	4.	7	4.
23	12	40.	19	9.	7	9.
29	12	49.	19	14.	7	14.
M E N S E D E C E M B R I.						
5	12	54.	19	17.	7	17.
11	12	59.	19	20.	7	20.
17	13	3.	19	22.	7	22.
22	13	3.	19	22.	7	22.
28	13	3.	19	22.	7	22.

MEM

Ta-

Tabellæ Auroræ, Meridici, & Mediæ noctis.

TABELLA DI PER GRADVS 42.

Principium crepusculi Matutini. Meridies. Medium noctis.

MENSE IANUARIO.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
3	13	14.	19	30.	7	30.
9	13	9.	19	27.	7	27.
15	13	2.	19	23.	7	23.
21	12	51.	19	17.	7	17.
26	12	42.	19	11.	7	11.

MENSE FEBRUARIO.

1	12	29.	19	5.	7	5.
7	12	16.	18	58.	6	58.
13	12	1.	18	50.	6	50.
19	11	46.	18	42.	6	42.
25	11	30.	18	34.	6	34.

MENSE MARTIO.

3	11	15.	18	26.	6	26.
9	10	57.	18	17.	6	17.
15	10	40.	18	9.	6	9.
21	10	22.	18	0.	6	0.
27	10	2.	17	51.	5	51.

MENSE APRILI.

2	9	45.	17	43.	5	43.
9	9	25.	17	34.	5	34.
15	9	7.	17	26.	5	26.
21	8	49.	17	18.	5	18.
27	8	30.	17	10.	5	10.

MENSE MAIO.

3	8	10.	17	2.	5	2.
9	7	55.	16	55.	4	55.
15	7	34.	16	49.	4	49.
21	7	20.	16	43.	4	43.
28	7	4.	16	37.	4	37.

MENSE IUNIO.

3	6	53.	16	33.	4	33.
9	6	44.	16	30.	4	30.
16	6	38.	16	28.	4	28.
22	6	38.	16	28.	4	28.
28	6	33.	16	28.	4	28.

MEN.

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis.

TABELLA II. PER GRADVS 42.

Principium crepusculi Marut. Meridies. Medium noctis.

M E N S E I V L I O.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
5	6	44.	16	30.	4	30.
11	6	53.	16	33.	4	33.
17	7	4.	16	37.	4	37.
24	7	20.	16	43.	4	43.
30	7	34.	16	49.	4	49.

M E N S E A V G V S T O.

5	7	53.	16	55.	4	55.
11	8	10.	17	2.	5	2.
18	8	30.	17	10.	5	10.
24	8	49.	17	18.	5	18.
30	9	7.	17	26.	5	26.

M E N S E S E P T E M B R I.

5	9	25.	17	34.	5	34.
11	9	45.	17	43.	5	43.
18	10	2.	17	51.	5	51.
24	10	22.	18	0.	6	0.
30	10	40.	18	9.	6	9.

M E N S E O C T O B R I.

6	10	57.	18	17.	6	17.
12	11	15.	18	26.	6	26.
18	11	30.	18	34.	6	34.
24	11	46.	18	42.	6	42.
30	12	1.	18	50.	6	50.

M E N S E N O V E M B R I.

5	12	16.	18	58.	6	58.
11	12	29.	19	5.	7	5.
17	12	42.	19	11.	7	11.
23	12	51.	19	17.	7	17.
29	13	2.	19	23.	7	23.

M E N S E D E C E M B R I.

5	13	9.	19	27.	7	27.
11	13	14.	19	30.	7	30.
17	13	18.	19	32.	7	32.
22	13	18.	19	32.	7	32.
28	13	18.	19	32.	7	32.

Rr

Ta-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis.

TABELLA III. PER GRADVS 45.

Principium crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

MENSE IANVARIO.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
3	13	28.	19	40.	7	40.
9	13	23.	19	37.	7	37.
15	13	14.	19	32.	7	32.
21	13	3.	19	26.	7	26.
26	12	52.	19	20.	7	20.

MENSE FEBRVARIO.

1	12	38.	19	12.	7	12.
7	12	23.	19	4.	7	4.
13	12	8.	18	56.	6	56.
19	11	51.	18	47.	6	47.
25	11	33.	18	38.	6	38.

MENSE MARTIO.

3	11	16.	18	29.	6	29.
9	10	56.	18	19.	6	19.
15	10	37.	18	10.	6	10.
21	10	16.	18	0.	6	0.
27	9	55.	17	50.	5	50.

MENSE APRILI.

2	9	35.	17	41.	5	41.
9	9	13.	17	31.	5	31.
15	8	52.	17	22.	5	22.
21	8	31.	17	13.	5	13.
27	8	9.	17	4.	5	4.

MENSE MAIO.

3	7	49.	16	56.	4	56.
9	7	28.	16	48.	4	48.
15	7	6.	16	40.	4	40.
21	6	49.	16	34.	4	34.
28	6	31.	16	28.	4	28.

MENSE IVNIO.

3	6	15.	16	23.	4	23.
9	6	5.	16	20.	4	20.
16	5	58.	16	18.	4	18.
22	5	55.	16	17.	4	17.
28	5	58.	16	18.	4	18.

MEN-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis.

TABELLA III. PER GRADVS 45.

Principium crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

M E N S E I V L I O.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
5	6	5.	16	20.	4	20.
11	6	15.	16	23.	4	23.
17	6	31.	16	28.	4	28.
24	6	49.	16	34.	4	34.
30	7	6.	16	40.	4	40.

M E N S E A V G V S T O.

5	7	28.	16	48.	4	48.
11	7	49.	16	56.	4	56.
18	8	9.	17	4.	5	4.
24	8	31.	17	13.	5	13.
30	8	52.	17	22.	5	22.

M E N S E S E P T E M B R I.

5	9	13.	17	31.	5	31.
11	9	35.	17	41.	5	41.
18	9	55.	17	50.	5	50.
24	10	16.	18	0.	6	0.
30	10	37.	18	10.	6	10.

M E N S E O C T O B R I.

6	10	56.	18	19.	6	19.
12	11	16.	18	29.	6	29.
18	11	33.	18	38.	6	38.
24	11	51.	18	47.	6	47.
30	12	8.	18	56.	6	56.

M E N S E N O V E M B R I.

5	12	23.	19	4.	7	4.
11	12	38.	19	12.	7	12.
17	12	52.	19	20.	7	20.
23	13	3.	19	26.	7	26.
29	13	14.	19	32.	7	32.

M E N S E D E C E M B R I.

5	13	23.	19	37.	7	37.
11	13	28.	19	40.	7	40.
17	13	32.	19	42.	7	42.
22	13	33.	19	43.	7	43.
28	13	32.	19	42.	7	42.

R r 2

Monet

Monet idem Theodosius, quòd Horologia Italiae sonant Horas tardiùs quàm indicent Horologia Solaria, quandoque per quadrantem

Horæ, quandoque per dimidiam Horam; & idèò detrahenda erit illa quantitas Horæ. Hora verò constat minutis 60.

De mensuris proprijs sacrae supellectilis ad Missam congruentioribus.

DAmus hoc loco formas & modulos efformandæ cuiusque sacrae supellectilis in ordine ad Missam, siue solemnem siue priuatam, ex *Actis Mediolan. Ecclesie*, præsertim ex libro *primo & secundo Instructionum fabricæ & supellectilis Ecclesiasticae, probatarum in Concilio Prorinciali Mediolan. III. à sancta Sede Apostolica confirmato, & laudato*: in quibus singillatim tradendis ordo placuit Alphabeticus, ut cuiusque rei formam statim inuenias.

Abacus, seu *Credentia*, fit è tabulis populeis abiegnisve, longè patens circa cubitos tres, pro Ecclesie magnitudine, Chorive seu presbyterij ratione, latè cubitis duobus; alteque item extruatur, ut non ultra duos cubitos & uncias duodecim eleuetur à terra.

Acerra, siue *Nanicula* incensi, ex argento, vel aurichalco, cum cochleari eiusdem materiae, fieri debet; ita capax, ut capiat quantitatem thuris ultra quàm sit necessarium in Missa.

Alba è tela lineæ fit, longè producta cubitos quatuor, latè sexdecim, ac paulò ampliùs circumquaque pateat. Manicas habeat longitudine sesquicubitali, hoc est, cubito cum dimidio, latitudine ab humeris parè cubitali, quæ usque ad manus sensim angustius ducantur. In summa veste, & in extremis manicis aliquid dumtaxat fit acu paululum ac tenuiter

elaboratum: nimius enim labor in his ornandis vanitatem sapit & leuitatem.

Altare maius eo loco constitui deberet, ut ab ipsius Altaris gradu infimo (tres autem gradus esse debent) usque ad cancellos spatium saltem intersit cubitorum octo, vel ad minimum quatuor, in Ecclesijs non Collegiatis. Sit autem à scabelli solo altitudine cubitorum duorum, & unciam octo, & ad summum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurius, pro Ecclesie magnitudine; latitudine verò cubitorum saltem duorum & unciam duodecim. Tres autem inter gradus, bradella lignea numeretur, quæ à fronte Altaris cubitos duos producta, uncias sexdecim latè pateat, altitudo verò singulorum graduum sit unciam octo.

Altare minus eleuetur cubitis duobus, & unciam octo, longè pateat cubitis quatuor & dimidio, nec minus quatuor saltem cubitis; latum sit cubitis duobus. Scabellum è tabulis ligneis, latitudine cubitorum duorum, altitudine unciam octo: sed & longius pateat quàm Altare, non cubito longius, sed unciam circiter sexdecim. Nullum foramen neque fenestella ibi sit, ubi quidquam asseruari recondi possit.

Amictus è tenui tela fit, longitudine cubitorum circiter duorum, latitudine autem sesquicubitali; in duobus

bus eius angulis anterioribus assuantur funiculi commodè longi, ut reuocari ante pectus queant, & cum ijs fieri nodus possit: in medio Crux acu pingatur vnciarum duarum, longè ab extremitate digitis duobus in parte superiori: extremitates illius, præterquam ex ea parte quæ collum ambit, aliquo modesto opere ornari possunt.

Ara ex lapide longè pateat vncias viginti, latè sexdecim, præter capsæ dimensionem, cui inserta est. Quæ capsæ è nuca omnino tabula sit, crassitudine vnciarum circiter duarum, aut plurium, pro lapidis crassitudine: non distet à fronte Altaris spatio longiùs vnciarum octo. ita verò inserta sit, ut è mensuræ Altaris superficie paululum extet, quò Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit: tela denique cerata tegatur, clauiculis prædictæ capsæ confixa.

Bursa Corporalium à fronte sit Crucis vel alia sacra imagine in medio inserta, à tergo etiam ex eadem materia & colore, intrinsicè autem subserico, aut tela candida circumuestiatur: latè verò vndique pateat circiter dimidio cubito, vel paulò ampliùs, & forma quadrata.

Calix ita efformetur, ut cuppa aliquantulum in fundo sit angusta, sensim vsque ad summum labrum latior fiat. Labrum nullo modo reflectatur: nodus ita ornatus, ut, dum Calix capitur, non incommodè capiatur, præsertim quando indices & pollices disungi non possunt. Minorve ne sit totus Calix, amplitudine in orbem ducta, vnciarum quatuordecim, altitudine duodecim.

Candelabra basim habeant vel rotundam, vel potius triangularem, &

Crucis basi conformem: quæ ab Acolythis portantur, minora sint, quàm ea quæ in Altari collocantur.

Cingulum ex candido lino vel cannabi tenui conficiatur, longitudine cubitorum circiter septem: capita eiusdem globulis eiusdem materiæ inserantur, filamentorum manipulis appensis, quos floccos dicunt. Non prohibetur è serico, iuxta varios colores paramentorum more moderno; sed illud est antiquioris vsus, & mysticæ causæ congruentius, de qua supra pag. 97.

Non placet ea forma cinguli (ut pro veritate loquar) quæ cingulo ipsi, ut hinc inde pendeant flocci à lateribus Sacerdotis, duas addit lineas, quibus se ipsa cingitur Alba: est enim eiusdem omnino formæ cum succinctorio Papali, quod adhibetur (addito Manipulo) ad cingendum Albam Papæ, & nonnisi in eiusdem Missa Papali; ergo non debet esse communis hæc forma cuiuscumque Celebranti.

Conopæum Tabernaculi maioris sanctissimæ Eucharistiæ è materia nobiliori, vel alba semper, vel iuxta colorem varium Festorum, à summa parte crispatum: in fimbrijs non angustè, sed longè latiùs respondeat, & totum Tabernaculum tegat; in extremis oris habeat de more ornatum laciniarum decorè contextarum.

Corporale è tela linea & candida sit, ac simplex item, ab oris autem, acus opere simplici, punctim solum retortum sit: longè autem vncias triginta ad minus pateat, latè totidem; ita verò complicatum, ut nulla eius extremitas appareat. Crux acu pingi potest in anteriori parte.

Crux in Altari collocanda imaginaria

nem Crucifixi habeat, & præalta emineat candelabris, vt supra dictum est *prima par. tit. 20. pag. 74.*

Dalmatica non recisis manicis, sed ad mantum vsque protensis, iisdemque latè patentibus conficiatur. Longa esse potest cubitis duobus, & vncijs sexdecim; lata verò ab humeris cubito vno, & vncijs circiter quatuor; ab extremis oris vndique patens cubitis circiter quinque.

Gradus in Altari maiori ne fiant, nisi duobus cubitis tantùm minúsve à pariete posteriori illud distet: tuncque eiusmodi gradus vnus pluresve decenter adhiberi poterunt; ita tamen, vt circuitus Altaris non impediatur, neque candelabra super ijs posita extra Altare videantur esse, quod esset contra Rubricam de Altaris incensatione. In Altari minori vnus sit, isque ligneus; ea longitudine quæ Altare æquet, latitudine vnciarum octo, altitudine totidem, in quo candelabra cum Cruce locanda erunt.

Hamula non ex argento, stanno, aurichalco, aliòve metalli genere, sed è vitro, seu crystallo pellucido, cum operculo decenti.

Manipulus tres Cruces habere debet & chordulas ad ligandum solidiores. reliqua vide in *Stola*.

Manutergium pro Missa ex lino tenui contextum, longitudine bicubitali, latitudine sesquicubitali constet: ornentur capita lacinijs & filamentis eiusdem materiæ.

Mappa Altaris superiores è lino, seu cannabi, ea sint longitudine, vt ab vtroque Altaris latere, profundius circiter tribus digitis quàm planum bradellæ, demissæ sint: nullæ ab vlla parte bambacio cærulei alteriúsve coloris elaboratæ sint, latitudine ve-

rò totam Altaris mensam contegant. Inferiores mappa toram saltem mensam cooperiant.

Mappa pro Communione adhibendæ non supra scamna, seu cancellos (horum enim longitudinem æquabunt) longè pateant cubitos tres, latè circiter duos: capita earum exornari poterunt.

Missale nihil profanè habeat, sed Crucis insignè, aliave Sancti Titularis imago in corio depicta appareat. Signaculum eiusdem constare conuenit funiculis sericis duodenis, longè ita ductis, vt Missalis longitudinem vix quinque vncijs excedant. Eiusdem integumentum ita longè deductum sit, vt ab ima parte octo vncijs superet coriaceum Missalis operimentum; à summa verò nihil omnino extet. Lineæ sericæ circumdent extremitates, laciniæ inam partem exornent. Subuestiatur tela eiusdem coloris quo est integumentum.

Pallium, quod ante Altare tenditur, paulò longius quàm Altare patere debet; eoque altiùs, vt ab ima parte paululùm sub coronice scabelli seu bradellæ eiusdem Altaris occultetur. A superiori parte palmum à summo distante lacinijs, quas frangias vocant, ornentur pro qualitate pallij; in exteriori parte Crux, aut imago Sancti, cuius nomine dicatum est Altare, aut alia sacra effigies in medio assuatur: nam Zacharias Pontifex palmam auto intextam Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, imagine ornatam beati Petri Apostoli, Altari obtulit. Si fieri potest, telari ligneo affigatur extensè; sed illa cautio adhibeatur in telaris asserculo superiore, vt eius angulus inferior, cui pallium adhæret, omnino recidatur, & depri-

deprimatur, ut nullo modo possit acumine laedere pallium. Velamentum quoque (si pallium pretiosum est) in superiori parte obtendi ei concinne poterit, Missarum tempore tantum, ne Sacerdos impediatur, vel adherendo laedat paramenta: neque tamen ultra frangiam demittatur velamentum.

Patena inaurata vndique esse debet, vel, si argentea sit, saltem in interiori parte; labrum extremum circumulare ita tenue admodum, ut adiumentum inde sit ad sacrae Hostiae fragmenta facile colligenda: illam mediam concavitate habeat, quae amplitudinem labri Calicis ferè adaequet. Minor patena pateat amplè in orbem uncias triginta duas.

Pellicula hamularum piam speciem exprimat; fundo intrinsecus constet lato & plano, neque ita elaborato, ut minus firmè hamulae impositae hæreant.

Planeta more Romano (nam Ambrosiano eam describunt Acta Mediolan. Ecclesiae) latè pateat cubitos circiter duos, longè tres. Fascia, quae vel affuit solet, vel distingui in ipsa tergo Planeta, ut columna: speciem à tergo & Crucis ante pectus effingat, lata erit uncias octo ad minimum. Funiculi addantur, seu lineae sericae in ea parte qua pectus tegitur, ita oblongae, ut reduci possint ante pectus, ad firmandam Planetam, ne defluat à tergo.

Pluviale ad imos vsque talos proteritur, longitudine cubitorum trium & unciam circiter sex constans, & prosemicirculi ratione latè patens. A parte anteriori, à summo ad extremum, hinc & inde, auriphrygio decoratur: à posteriori parte caputium ornatu auriphrygia-

to, qui anteriori respondeat, habet. Lacinae verò, hoc est frangiae, Romano ritu latiores esse debent circum caputium, breviores in oris Pluvialis extremis. Fibula anteriori connecti debet Pluviale, additis binis seu ternis uncinis maioribus. Globuli lacinati pendentes à caputio non sunt amplius in usu Romani Cleri saecularis.

Pulmar pro Missali plenum sit non pluma, neque lana concisa, sed lana solida, pilisve ceruinis: longè pateat cubito, & paulò amplius, latè uncias circiter decem & octo: ornetur in quatuor angulis laciniatis flocculis, & opere simplici consuatur.

Purificatorium è tela neque tenui, neque crassa nimis; & simplici sit acus opere confectum; latitudine unciam circiter octodecim ad minimum, longitudine totidem, nec verò minus: in medio Crux parvula acu pingatur.

Pyxis, quae ad sanctissimam Eucharistiam custodiendam adhibetur, ex argento puro saltem, eoque inaurato, fieri debet in interiori parte: cuius pes, ut manu facile firmiterque capi queat, altitudine sit sex unciam; nodus in medio sit eiusmodi, quò monuimus de Calicis nodo. In fundo medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat, ad facilius capiendas ultimas particulas. Operculum respondeat Pyxidis formae: quòd in medio instar ferè pyramidis extet; ab vno & altero item latere parvulos tenuesque uncinos habeat, quibus in circulo aptè includatur, & fiat immobile. In summo Crux parvula emineat.

Stola cum Planeta colore congruat & materia, longè cubitis circiter sex, vt in-

vt infra genua producat, latè autem vncijs sex pateat: laciniæ seu frangiæ vnciarum trium sint, & præterea Cruces tres de more annectantur eidem, in medio, & in extremis partibus. Vnaquæque Crux sit formæ quadratæ, quæ ab omni parte vncijs circiter tribus constet. Stolæ Sacerdotali nihil appendatur; Diaconali verò ab utraque media eius parte duo funiculi cum flocculis laciniatis, ad illius rectè connectendæ vsus.

Superpellicium è tela potiùs tenui, manicis ita oblongis, vt crispatæ vsque ad digitos summos pertingant, quæ esse possunt cubitis circiter duobus, vel circè, latè autem patentibus in orbem circiter cubitis quatuor. In ipso ore potiùs forma sit rotunda quàm quadrata. A pectore nullo modo scissum, aut dissectum. Longè ducatur infra genua, ferè ad media crura. *Vide supra pag. 88.* Latè pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim, ab humeris circiter octo. A nulla parte neque nimis affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præsertim non specioso artificij ornatu.

Tabella pacis gestatoria aliquo piæ cælaturæ ornatu sit insignis, puta, imagine Pietatis expressa; latitudineque constet vnciarum octo, longitudine duodecim circiter; à tergo manubrium habeat eiusdem materiæ.

Tabella Secretarum non quænea, non nucæa, neque è ligno subobscurum sit, sed ex abiete, aliæve id generis arbore albicanti, ne pagina agglutinata obscurescar: latè aliquanto amplius pateat quàm longè, coronicibus decorè ornata. Pro Festis solemnioribus speciosior esse debet, cum coronicibus auratis, & pagina maius-

culis impressa litteris, auroque splendentibus.

Tabernaculum sanctissimæ Eucharistia politè elaboratum, pijs mysteriorum passionis Christi imaginibus exsculptum esse debet; intrinsecus tabulis populæ circumamictum, quibus ab humiditate sanctissimæ Eucharistia defendatur. Forma vel octangula, seu sexangula, vel quadrata, vel rotunda. In summo adsit imago Christi resurgentis, vel sacra Vulnèra exhibentis: tum benè clauè sit munitum, quæ etiam auro liniri deberet. A fronte Altaris summa procul collocatum extet, non minùs cubito vno & vncijs sexdecim, ita vt Corporale latè expandi, & Pyxis, si casus accidat, commodè in Altari poni possit. Neque sub eo sit vllum armariolum, neque asseruandis quidem libris supellectilive Ecclesiæ sit locus. Panno serico albi coloris intus ab omni parte vestiatur: ostium habeat ab anteriori parte ornatum sacra imagine Christi Domini crucifixi, aut resurgentis, aut vulneratum pectus exhibentis, aut alia pia effigie.

Tela stragula Altaris ad illud operiendum finitis Missis, longitudine ac latitudine sit, quæ totam illius mensam contegat vndique, & paulò amplius item; lacinijs brevioribus ab omni parte decorè cincta. colore sit viridi.

Thuribulum cum quadruplici catenula & operculo: catenularum autem longitudo sit cubitorum duorum & vnciarum circiter duodecim.

Tintinnabulum pro eleuatione Sacramenti si appendatur, parieti laterali affixum hæreat, & appenso funiculo tam longo, vt minister genuflexus

xus in cornu Epistolae commodè illud pulsare possit.

Tunicella Subdiaconalis similis sit Dalmaticae Diaconali, de qua supra; excepto, quòd angustiores debet habere manicas & longiores, *Carmon. Episc. lib. 1. cap. 10.*

Vas Hostiarum rotundum sit, & latè pateat vncias quatuor, plurèsvè, vt Hostiae inde promi commodè possint. Vitale quoque erit, laminam plumbeam rotundam serico vestitam Hostijs ipsis superimponere, vt earum curuatura tollatur.

Vas pro abstergendis Calicibus, & lauandis Corporalibus, aeneum paretur instar peluis, binis manubrijs constans, atque ab vno labro ad aliud cubito vno, & vncijs octo pluribusvè, pro ratione supellectilis lauandae; oreque eminenti, per quod, quasi per canalem, aqua lotionis inde paulatim in Sacrarium effundi possit: quod vas huic vsui tantùm sit reseruatum.

Velum Calicis ab omni parte cubito & vncijs duodecim latè pateat, ab oris vndique opere serico, auro argentoque tenuiter ornatum.

Velum pro portanda sanctissima Eucharistia in Processionibus eiusdem sit longum sex cubitis, latum vt veli tela.

Velum pyxidis sit pretiosum, & quale saltem dedimus Calici.

Velum Subdiaconale longum item cubitis sex; latum sit, quanta est veli propria latitudo.

Vmbella, quae super Altare ponitur, vndique latè pateat ita, vt Altare ipsum & Sacerdos ibi celebrans omnino contegantur; qua ille & Altare à puluere omni que labenti sorde defendantur: ab Altari tamen decorè elata, vt facillè quoque purgari queat.

Vmbella alia, quae defertur super sanctissimam Eucharistiam in Processionibus, vndique habere debet ornatum duplicium fasciarum, quae duodecim circiter vncijs longè pendeant, ijsque fascijs consutae sint ab omni parte fimbriae cum filamentis satis prolaxis. Hastile inferatur inter vtramque fasciam, quod rectè extendat latera Vmbellae. Hastilia item picta, paribus inter se spatijs disposita, quibus illa tolli & gestari possit, quatuor plurave, pro eiusdem Vmbellae magnitudine, supponantur. Color autem albus conuenit huic Vmbellae. Et haec de supellectili sacra seu ministeriali ad communem Missam.

Quia verò supra meminimus Episcopaliū indumentorum, occasione data in Missali, non erit abs re, si hoc loco addamus eorundem indumentorum formam & mensuram, ordine seruato quo eadem induit Episcopus.

Caligae ita longae debent esse, vt vsque ad genua protensae, ligulis in ea parte adstringantur.

Sandalia, seu *Calcei*, è solea integra subtus constant, à parte autem superiori ornata, & ex serico panno leuiori, quo & *Caligae*.

Tunicella & *Dalmatica* amplioribus manicis quam Diaconalis, & ex eadem materia qua *Caligae*, constant: longae & latae sint, vt de Dalmatica Diaconali diximus.

Chirothecae debent esse contextae, & circulo aureo insigniter in extrema parte ornatae.

Subbirretum mitrale formae rotundae sit, non quadratae.

Mitra pretiosior è serico auro in-texto, gemmis, & margaritis ac usque opere ornata. Altera auriphrygiata si-

ne gemmis, sine laminis aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus paruis margaritis composita, vel ex albo serico auro intermixto, vel ex tela aurea simplici sine laminis & margaritis. Tertia sine auro ex simplici serico Damasceno, vel alio, aut etiam lineae, ex tela alba confecta, rubeis lacinijs, seu frangijs, & vittis pendens. In Prouincia Mediolanensi adhibetur simplex è tela lini purissimi, coloris albi, circulo aureo, quem esse noat *Innocen. III. lib. 1. Myst. Missæ cap. 59.* circum amicta à parte qua induitur caput, cornua item duo è summo præ se ferens: duas etiam lineas in humeris pendulas habeat, quarum extremitates lacinijs constent.

Annulus ex auro puro puro solidè conflatus palam habeat cum gemma, in qua nihil sculpsi esse debet.

Gremiale longè constet cubitis circiter duobus, latè cubito vno tantùm & vncijs item circiter duodecim, vndique cinctum laciniarum auro argenteo intextarum ornatu.

Baculus Pastoralis à parte ima acutus, à media totus rectus, à summa retortus esse debet. Oratio aut Sudario non ornatur, si Episcopalis est. Longitudine recta est cubitorum trium & vnciarum duodecim; pars verò retorta totidem vncijs, aut paulo altiùs eminet. A summa reititudinis parte est crassitudine orbiculari vnciarum circiter septem, quæ prope ad imam partem descendens paulatim diminutam, vncijs quinque constat: connectitur autem cum illa parte recta aliquo opere calati argenti, quod sexanguli formam exhibens, sacris ornatur imaginibus.

De nitore & munditia prædictæ sacræ suppellectilis.

Cubiti, qui ex vincijs 24. constat, tertia pars vinctiâ delineata hæc est.

DEpromptissimus hæc ex *Actis Ecclesie Mediolan.* Auctore, de quo supra pag. 80. omiffis ijs quæ mouere nõs debent ad procurandam omnem munditiam in ministerio Missæ, de quibus præclare scripsit *Tobias noster par. 1. cap. 76.*

Igitur Altaria bis singulis annis, cum sudum est, à finitissimis Missis ad vesperum spoliata sint, & suppedanea item amota, vt sicci aëris sentiant beneficium: quo tempore tum Altaria ipsa vndeque mundentur, tum suppedaneorum pars quæ subter est.

Cum mappæ mutantur & pallia, *Altaria* quoque ipsa mundentur arundinea scopula, tela etiam cerata, quæ sacro lapidi hæret, leuiter purgata; siue lapis sit insertus, siue totum Altare capiens. Quod si aliquo casu accideret, ita tectum non esse, ob reuerentiam sacri Christismatis ne purgetur tangaturve.

Icones cum ornamentis suis, sanctissimæ Eucharistiæ *Tabernaculum*, & quæcumque huiusmodi picta vel inaurata adiuncta sunt

Altaribus; item *Umbellæ* superimpendentes singulis mensibus mundentur caudis vulpinis, aut arundinea scopa.

Suppedaneum Altaris quotidie mundetur arundinea scopa, si in eo sit faciendâ Missâ.

Arcula ad spiritum excipiendum, de qua supra, circumfricetur & purgetur octauo saltem quoque die; item fenestellæ vrceolorum eodem tempore benè purgentur.

Candelabra, Cruces, Thuribula, & reliqua suppellex argentea, quantum fieri possit, manibus nudis ne contrectetur; sed adhibito panno, aut verò parte, quæ argentea non sit, capiatur. Antequam recondatur, excutiat, si quid pulueris, ceræ aut maculæ accesserit; & extergatur leniter, adhibito lineo & molli panno. Condita autem sit vnaquæque res theca sua, ne quid sordium accipiat. Cum aliquid tamen purgatione egerit visum fuerit, palea combusta adhibita, panno lineo leniter præstabitur. Quod si quid valdè sit denigratum, puta thuribulum ignis causa, aut etiam multa cera adhæserit, in lixiua, cui sal sit admixtum, ebulliente detergendum erit, adhibito penicillo ex setis sullis confecto: caueatur tamen, ne, si quæ pars inaurata sit, aurum vi salis deteratur; & consulantur periti.

Calices bini, & Patena bina, saltem vbi duodecim Sacerdotes Missam faciunt, quintodecimo quoque die leui manu aqua tepida lauentur, sexto quoque mense, sapone molliori: tuncque, post quartam horæ

S f 2 par-

partes, qua maneat in sole, calida lixiua benè abluantur, adhibendo penicillum aliquem ad saponem benè amouendam, præsertim vbi fuerit calatura. Poterit etiam id fieri furfure cocto, & tunc statim aqua munda bis aut ter abluendi essent. Præstetur verò ab eo qui in Sacris sit, & in vase ei vsui, & lauandis Corporalibus, de quo supra, tantum destinato: quod ex ablutione superfuerit, in Sacarium fundatur. Vbi verò minor sit numerus Sacerdotum, rariùs id fieri poterit, ex proportione numeri Sacerdotum & dierum.

Supellex inaurata aut inargentata eadem cautione tractetur quæ argentea: si semper est exposita, octauo quoque die panno lineo tergatur molliter; si recondenda sit, tergatur tunc. Poterunt etiam inaurata saponem aut furfure purgari, vt dictum est de Calicibus.

Candelabra, & cetera ex aurichalco tractentur adhibito panno, vel ferrea summitate capiantur: si perpetuo vsu adhibeantur, terno quoque die à puluere & cera, si fortè deflexerit, mudentur; si reponenda sint, tunc etiam id fiat. Prætereà quarto quoque mense, nisi numquam fuerint exposita, abstergantur diligenter puluere pumiceo, aut eo, quem dicunt *tripoli* (quem ætinae muscæ fugiunt) adhibito corio bubalino; aut, si vtrumque desit, latere in tenuissimum puluerem redacto, & loco corij panno asperiore quem dicunt *saia*; nullo verò modo hac ratione adhibenda erit aqua. Nitidiora fiunt (sed non diu durat nitor) si fricentur malo medico, seu massilico (vulgò, *arancio* ò *limone*) & marmore trito, seu vice malorum,

vuis agrestibus, vel herba acida, deinde aqua benè abluantur; tum siccantur, & soli exponantur: aceto numquam abstergantur. Recondita verò huiusmodi, tubulis crassioris chartæ aut fassis lineis amicta habeantur, qui puluerem arceant, vt nitida & lucida semper habeantur.

Lampades vitreae, quæ sunt quotidiani vsus, quintodecimo quoque die furfure & aqua calida abstergantur.

Vrceoli, præter id quod quotidie fit, singulis mensibus diligenter purgantur, adhibito ouorum cortice benè contrito, cum ligneolo aliquo instrumento, ad sordiculas benè eluendas; aut verò alia ratione, si quæ aptior inueniatur. Opercula vrceolorum quotidie, cum reponuntur, benè siccantur, si maceant.

Pellicula eorumdem quotidie abstergantur, siccanturque: si stannæ fuerint, tertio quoque mense lixiua feruenti lauentur, & auena, vel farre vestito, seu ouorum cortice benè contrito fricentur; post iterum aqua lotæ, in sole siccantur, & panno lineo mundo abstergantur.

Anea vasa pro ablutione Calicum, &c. antequam adhibeantur, & post, benè abluantur: bis verò singulis annis abstergantur accuratè, si opus est, latere contrito, vel arena, & aqua. Si stanno sint illita, adhibeantur fursus & aqua.

Instrumentum ad Hostias conficiendas, cum eo vsus fuerit Sacrista, seu alius, oleo perfundat, & vtramque partem, charta interposita, simul iungat: quæ in exteriori parte fuligo hæserit, abradat; postea eandem partem crassiore panno tergat, & in loco decenti reponat.

Linea

Linea omnia, Albæ, Amictus, Superpellicea, mappæ, panni, & si quid aliud est diuini cultus gratiâ paratum, separatim ab indumentis domesticis cuiuscumque lauentur: quæ tamen habentur ad manus faciemque lauandam, & ad nares purgandas, hoc numero ne censeantur.

Ternæ *Altarium mappa*; superior quidem singulis mensibus, inferiores verò quater in anno mundæ apponantur.

Bina *Corporalia* tertia quaque hebdomada, binæ Albæ decimoquinto quoque die, Cinguli alternis mensibus, manutergia Altarium, bini Amictus, octo dierum spatium mutantur; & hæc saltem, vbi duodecim Sacerdotes Missam faciant. Vbi autem pauciores sint Sacerdotes, ex defectu numeri Sacerdotum poterit augeri pro rata parte numerus dierum; & è contra, vbi plurimi Sacerdotes, minuendus quoque erit numerus dierum.

Purificatoria singulorum Sacerdotum (conuenit enim cuique suum) spatium octo dierum, vel ad summum quindecim. Superpellicea, quæ vsui vario Sacerdotalium aut Clericalium ministeriorum destinata sunt, ad eandem ferè rationem.

In suppedaneo armarij, seu mensæ, vbi Sacerdos consistit sacra indumenta sumens, perpetuè stratus sit crassior pannus, ne qua parte Alba fædetur.

Lintea Sacrificiæ ad manus extendendas singula hebdomada munda ponantur: tum valdè humido cælo, quotidie siccentur admota igni.

Mappa ad sanctæ Communionis vsum, contractiores quidem alternis Hebdomadis, maiores ve-

rò alternis mensibus mutantur.

Quòd autem hæc mutationum intervalla præfiniantur, non ideò tamen extraordinariè quoque fieri non poterunt, si oporteat; puta, si ex labe, quæ fortè aspersa sit, aut alia de causa.

Præcipuis solemnitatibus munda omnia adhibeantur, & pulchriora.

Mappa Altarium Missis finitis contegantur stragulis suis: priùs verò leuiter purissima scopula, eius generis quod vestimentis domesticis adhibetur, propriè tamen ad eum vsum destinata, purgentur; ipsa stragula singula Hebdomada diligenti agitatione à puluere mudentur; præter id, quod etiam quotidie manè eadem leuiùs excuti debent. tum aëri tertio quoque mense exponantur.

Corporalia & purificatoria cum remouentur, vt alia adhibeantur, ponantur in arcu, seu canistro ad eum tantum vsum destinato: & antequam dentur foras ad lauandum, ab eo, qui sit in Sacris, lauentur in proprio vase, de quo supra, lixivia & sapone adhibito, & mox bis aqua sola abluantur. quod ex lauazione superest, in Sacrum fundatur.

Alba, & superpellicea lauata crispanda dentur: quoties reponuntur, aptè saltem contorqueantur, si non crispentur.

Corporalia item dentur personis peritis, vt amylo inducto ea durefcere faciant, & complicant præscripta ratione: tempus huic operi aptum erit à mense Maio ad Octobrem.

Recondantur autem hæc linea omnia benè sicca & complicata separatim locis suis, vt sint in promptu; apponanturque rosæ sicca, & lauandula,

dula, aut similia, tum ad maiorem mundiciam & elegantiam, tum ut à tineis libera sint.

Nullus Sacerdos ad Missam faciendam accedat fœdis calceis aut crepidis: idè semper habendæ essent in Sacristia crepidæ ad hunc usum.

Habeatur coràm in Sacristia *scopula*, qua Sacerdotes & Clerici utantur ad vestimenta communia mundanda, antequam vestiant sacra.

Omnia indumenta distinctis proprijs scrinijs habeantur, & secundùm coloris pretijque varietatem: linea quoque pro genere & pretio sint distincta, appolitis schedulis.

Casula recondantur ductilibus capsulis, quæ in armaria inseruntur; atque posita crassiore charta, quæ fundum capsulæ contegat, appositisque siccis rosarum folijs, & lauandula, aut similibus. Ponatur Casula cum Stola & Manipulo suo; mox aliæ eiusdem generis pro altitudine capsulæ. Addantur bursæ Corporalium, & integumenta, si adsint, Missalium. Recondantur verò Casulæ benè extentæ sine ruga aut plicatura: eodem modo *Dalmatica* & *Tunicelle*. supra omnia autem alia charta sit, ut res mundiores seruentur. Quæ sunt ex aureo vel argenteo panno, aut ornamenta habent auro vel argento asperiora, habeant pannum inter utramque superficiem, ne confricata corrodamur.

Pluvialia, maximè si aurea vel argentea sint, vel recondantur in amplo armario extenta, vel plicata recondantur, ita tamen, ut nullo modo inflectatur quæ pars pensilis à tergo est (vulgò caputium) & interponatur pannus, ut dictum est.

Quandocumque extrahuntur hæc

indumenta, substernatur eis mappa munda, imò & stragulum supersternatur, si aliquo spatio relinquenda sint.

Quæ rarò adhibentur, quandoque in sereno celo explicata exponantur, ne fortè mucescant, vel malè oleant; sed non in sole: poterit id fieri mense Maio & Septembri, & semel in hieme, pro opportunitate temporis.

Pallia Altarium semper habeantur, si fieri possit, suis telaribus extentè affixa, ut suprà diximus; poteruntque vni asserculorum structuræ duo affigi diuersi coloris, ut pro dici conditione necesse non sit, nisi vertere telaris faciem: ita in amplo armario erecta habeantur, dempta linea filamentorum (quam vocant frangiam) quæ assuta non sit. Interponatur autem pannus siue inter duas palliorum facies in armario, siue inter pallij & Altaris faciem, ad vitandam eam, quam suprà diximus, confricationem. Commodum verò erit pannum adèd esse latum, ut utramque telaris faciem, & sic pallia ab utraque parte affixa contegat: & ita in media sui parte affixus telari, nunc quidem hinc inde extendatur, & ab omni latere ligaculis connectatur; nunc verò ad vnam partem tantùm, prout duas facies telaris aut vnam contegere oportuerit. Quòd si plicanda fuerint, ita fiat, ut, si quæ Crucis species aut imago affixa est, non inflectatur, cautioque adhibeatur, si oportet, interpositi panni.

Tapetia, crassioresque panni ad soli insternendi usum, cum recondenda sunt, prius purgentur cera, & si quid aliud sordidum inhaferit: aëri post exponantur, & diligenter exagitantur,

rentur, ad excutiendum puluerem, scopula bene mudentur; & ita complicata suis locis recondantur.

Sacristiæ fenestæ sæpè pateant, sereno siccoque celo; tum capsulae ductiles paulum educantur, ut etiam quæ intus sunt sentiant aëris beneficium.

Ceterum ea debet esse reuerentia erga sacram supellectilem, tamquam diuino seruitio mancipatam, imò tamquam sanctimoniam participem, quæ nimirum est sanctitatis instrumentum; unde & sancta ea vocatur sæpè in Scripturis sacris, Pontificijs legibus, Patrumque monumentis, ut nihil eiusdem non modò negligatur, verum etiam exquisita cura & diligentia colatur. Non enim, ut ait sanctus Hieronymus Epistola ad Theophil. Alexandr. inania ea sunt, & quæ quasi sensu carentia sanctimoniam non habere dicuntur; sed ex confortio Corporis & Sanguinis Domini sublimi maiestate sunt veneranda. Lege, quæ Tobias noster in hanc causam collegit cap. 77.

de Sacris templis parte prima, ubi docet, idè prohiberi plurima circa eandem: videlicet,

Primò, non omnem supellectilem tangi posse à quocumque.

Secundò, neque à quocumque quamcumque abluì posse, aquamque lotionis in Sacrarium proijciendam esse.

Tertiò, quæ vsui amplius esse non possunt, ea nequaquam in profanos vsus detorquenda esse; sed ea comburenda esse, & cineres in Sacrarium inferendos: quæ nos etiam suis locis indicauimus supra.

Quartò, nec alienari posse, vendi oppignerariue, exceptis quibusdam casibus, de quibus sanctus Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 41. & habentur in Breviario quarta die infra Octauam sancti Laurentij. Vide ibi.

Addit ille exempla multa piorum hominum, & è conuerso indignationis omnipotentis Dei contra sacrilegos, impios & desides in hoc genere; ad quem Lectorem remittimus, ne instituti nostri metas transeamus.

PRO-

PROSODIA VERBORVM
IN MISSALI ROMANO.

*Restitui in prima Editione à notanda Prosodia Verborum eorum quæ dubiam in Missali habere possunt pronuntiationem ; tum quia solent imprimi Missalia additis accentibus ; tum quia eadem ferè verba , quæ in Missali leguntur , communia sunt etiam Breuiario , cuius Prosodiam difficiliorem in eiusdem Commentariorum calce adnotaue-
ram. Verùm , quia Typographorum incuria malè positi sunt accentus , & aliquando omissi , me impulerunt insignes Episcopi , vt , in gratiam minùs peritorum Sacerdotum , ea quoque separatim colligerem quæ Missalis sunt propria , ne contingat vllus error in legenda Missa.*

Habent igitur penultimam longam,

Abscide ,
Accersito ,
Aduenit , in Introitu Epi-
phania.
Allidit ,
Anathema ,
Appare ,
Appetitor ,
Areopagi ,
Barabbas ,
Brauium ,
Cæsaream ,
Candelabrum ,
Circumfodit ,
Comedi ,
Commiscere ,

Com-

Habent penultimam breuem,

Abscidit ,
Abutere ,
Achillei ,
Aduocans ,
Alleua ,
Amodò ,
Barfabas ,
Beneplacens ,
Byssino ,
Caligas ,
Circumdabat ,
Circumdabunt ,
Circumdatus ,
Circumdedit ,
Circumuolet ,
Coccinum ,

Com-

Longam habent panultimam,

Concider,
 Condolere,
 Confige,
 Consentitis,
 Contorquere,
 Conuenit multitudo,
 Decoris regnum,
 Delibor,
 Demolitur,
 Depromat,
 Eadem, *casus ablatiui.*
 Elamitæ,
 Eleazar,
 Elide,
 Eruditur,
 Esuritis,
 Exemit,
 Exite,
 Experita,
 Fulciri,
 Fulgoris,
 Grabatum,
 Hostili,
 Hyssopo,
 Idola,
 Immuta,
 Impertire,
 Indicens,
 Innouesceris,
 Institoris,
 Intuere,
 Libamen,
 Lorica,
 Lucia,
 Melotis,
 Mendicans,

Muni-

Breuem eandem habent,

Commori,
 Computat,
 Concuti,
 Condolens,
 Congeres,
 Damaris,
 Decidet,
 Didymus,
 Dyscolis,
 Eadem, *casus nominatiui vel
accusatiui.*
 Eloqui,
 Ephphera,
 Esurit,
 Excolens,
 Fodere,
 Galea,
 Genesareth,
 Haceldama,
 Iacerent in eum,
 Inito,
 Innoua,
 Inuenit, abscondit, &
 vadit,
 Inuidet,
 Lapidas,
 Lecytho,
 Manahen,
 Multimodis,
 Nerei,
 Obliuisceris, *in presenti tem-
pore; in Sexagesima.*
 Occidat Sol,
 Paraclitus,
 Paropside,
 Peragat,

T t

Perfodi,

Longam,

Munimen,
 Myricæ,
 Parasceue,
 Perimus,
 Peripsēma,
 Perseueret,
 Posticum,
 Prædico, sicut prædixi,
 Præsumit,
 Præuenimus,
 Profugit nudus,
 Recensita,
 Redundabunt,
 Salubris,
 Subiacere,
 Subiacete,
 Subrepat,
 Succide,
 Sunamitis,
 Tiaris,
 Tritura,
 Tuere,
 Venimus & nos tecum,
 Vouete.

Breuem,

Perfodi,
 Pollicens,
 Præcauens,
 Præueni nos,
 Profelyti,
 Prosequere,
 Quamdiu,
 Reditum,
 Refoue,
 Renoua,
 Repetitis,
 Sabbactani,
 Sedulis,
 Serotinus,
 Smigmata,
 Sublequi,
 Suppetunt,
 Sycomorum,
 Syntychen,
 Tibicines,
 Timotheo,
 Tristega,
 Venumdari,
 Videris tu, *de Iuda.*
 Venimus adorare,
 Vtraque crescere.

DEO OPTIMO MAXIMO,
 ET BEATÆ VIRGINI
 LAUS OMNIS ET GLORIA.

RESO-

RESOLVTIO DVBITATIONIS
DE MISSIS
PRO DEFVNCTIS;

An Sacerdos, qui tenetur Missam dicere pro
Defunctis, possit celebrare de Sanctis,
aut de Ferijs occurrentibus;

A. R. P. Magistri F. Pauli Fraxinelli, Ordinis Eremitarum S. Augustini, publici in patria Bononiensi Vniuersitate S. Theologiae Professoris, & S. Officij Consultoris.

DECISIO.

Sacerdos ad dicendam Missam pro Defunctis obligatus potest celebrare de Sancto, aut de Feria occurrente, praecipue quando Festum Sancti est Duplex.

§. I.

SACROSANCTVM Sacrifcium Missae duobus modis considerari potest; vel ex parte Sacrifcij, vel ex parte Sacerdotis.

1 Ex parte Sacrifcij, id est, consecrationis, oblationis, & sumptionis, seu ex parte representationis Sacrifcij Christi in Cruce, quod appellatur Valor essentialis Missae ex

parte operis operati; omnes Missae, siue de Sancto, siue de Dominica, aut de Feria, aut de Requiem, sunt aequalis valoris, cum in qualibet earum idem sit Sacrifcium & Sacramentum: quamobrem a Sacerdote, ad celebrandum pro Defunctis obligato, aequè satisfieri potest, si dicat Missam de Sancto, vel de Dominica, vel de Feria, ac si Missam diceret de Requiem.

2 Ex parte autem Sacerdotis celebrantis, & verba ac Orationes in Missa recitantis, quod appellatur Va-

lor

lor Missæ accidentalis ex parte operis operantis; valor Missæ potest esse æqualis pro Defunctis in Missa de Sancto, aut de Feria, sicut in Missa de Requiem.

3 Nam deuotione Sacerdotis, qui vt plurimum libentiùs, & inde maiori attentione & affectu Missam de Sancto aut de Feria celebrat, quàm de Requiem, Orationes particulares pro Defunctis in Missa de Requiem compensari possunt.

4 Præterea, memoria Sancti, eiusque virtutum ac meritorum consideratio, Sacerdotis deuotionem in Missa excitat, & adauget.

5 Amplius, Missa de Requiem breuior est sæpenumerò quàm Missa de Sancto aut de Feria; idcirco Orationes etiam Missæ breuioris temporis sunt & fructus minoris.

6 Ad hæc, Missa de Requiem, cum à Sacerdotibus dicatur frequentius, maiori celeritate, ac minori etiam attentione & deuotione quàm alia Missæ, quandoque celebratur.

7 Ex aduerso autem, nouitas Officij in Missa de Sancto, aut de Feria, promouet attentionem, & auget Sacerdotis deuotionem, à qua augmentum valoris accidentalis Missæ ex parte operis operantis dependet.

8 Intercessio etiam Sancti, de quo dicitur Missa, prodest animæ in Purgatorio existenti, pro qua celebratur, loco particularium Orationum quæ in Missa de Requiem reperiuntur.

9 Et magna profectò quidem & inopportuna animi ac deuotionis perturbatio euenit Sacerdoti, si, postquam Officium de Sancto occurrente recitauit, atque affectu & meditatione ad Missam de eodem Sancto celebrandam se disposuit, maximè si

Sanctus magnæ solemnitatis sit in Ecclesia, aut in eum Sacerdos particulari deuotione feratur (quamuis à populo solemniter non celebretur, vt frequenter accidere consuevit) cum iam iam est celebraturus, & interdum etiam cum indumentis Sacerdotalibus debiti coloris indutus est, superueniat aliquis, qui Missam de Requiem pro aliquo Defuncto elemosyna exquirat; & ipse Sacerdos priores sacras vestes deponere, & paramenta nigra induere & Missam de Defunctis dicere cogatur. Licet enim Sacerdos ex charitate, vel obligatione, si subditus est, tunc Missam dicat de Requiem, non mediocri tamen molestia, ac minori attentione & deuotione Sacrificium offert, quàm si Missam de Sancto pro eodem Defuncto dixisset; & ita & Sacerdos, & Defunctus aliquam partem fructus Missæ, eam videlicet, quæ ex maiori attentione & deuotione Sacerdotis, & ex Sancti intercessione haberetur, inaniter amittit; cum Defuncto prodesse possit tam Missa de Sancto quàm de Requiem, vt dictum est.

§. I I.

Videtur etiam sensus esse sanctæ Ecclesiæ, vt Missa respondens Officio occurrenti possit pro Defunctis celebrari.

1 Quoniam ritus & ordo est sanctæ Ecclesiæ, vt Missæ Votiuæ aut particulares dici possint, quando Officium non est Duplex; & tunc etiam (quando scilicet Officium non est Duplex) Missa, quantum fieri potest, Officio respondeat: dicitur enim in Missali Romano in principio Rubricarum generalium: *Missæ quotidie dicitur*

dicitur secundum ordinem Officij. & in eisdem Rubricis generalibus titulo, de Missis votiuus, numero 3. habetur: *Quæ tamen Missa, & omnes alia Votiuæ, in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est Duplex, &c. & clarius in titulo de Missis Defunctorum, numero 2. statuitur: Missa autem priuata pro Defunctis quocumque die dici possunt, præterquam in Festis Duplicibus, & Dominicis diebus. & in Rubrica de Missis Votiuus, quæ legitur ante Missam Votiuam de S. Trinitate, similiter dicitur: Sequentes Missa Votiuæ, licet pro Sacerdotis deuotione quacumque die dici possint per hebdomadam, quando Festum Duplex non occurrit: hoc tamen passim, nisi rationabili de causa, fieri non debet; sed, quoad fieri potest, Missa cum Officio conueniat.* Non est autem existimandum, quod Ecclesia, quæ pijsissima mater est, Missam pro Defunctis celebrari prohibeat in Festis Duplicibus, quæ quidem frequenter occurrunt: quare sensus videtur Ecclesiæ, quod Missa respondens Officio, præcipuè Duplici, pro Defunctis dici possit.

2 Et ideò, licet, qui stipendium exhibet pro Missa, petat Missam Defunctorum, eius verba non sunt ita amarè intelligenda, vt sic omnino Sacerdos celebrare teneatur, sed ciuili modo & morali: neque enim præuolare debet voluntas Missam petentis ordini ac ritui Ecclesiastico, sed mentem suam institutioni Ecclesiæ debet aptare, vt eius petitio ac deuotio sit rationabilis atque conueniens.

§. III.

Videtur insuper de mente esse Summorum Pontificum, quod Sacerdos pro Defunctis Missam respondentem Officio dicere valeat. Nam Gregorius XIII. sanctæ memoriæ, dum priuilegium vniuersale ac perpetuum pro Defunctis elargitur Altari Cappellæ S. Augustini in Ecclesia S. Iacobi Bononiæ, Patrum Ordinis S. Augustini, concedit, vt quoties quicumque Sacerdos, siue sæcularis siue regularis, Missam ad dictum Altare, pro liberatione vnius animæ in Purgatorio existentis, suo vel alieno arbitrio celebrauerit, ipsa anima per huiusmodi celebrationem easdem Indulgentias & peccatorum remissiones consequatur, & ad ipsius liberationem, pro qua celebrabitur, dicta Missa operetur, quas consequeretur & operaretur, si prædictus Sacerdos hac de causa Missam ad Altare situm in Ecclesia sancti Gregorij de Vrbe, ad id deputatum, celebraret. Et fortasse Priuilegia aliorum quoque Altarium pro Defunctis eiusdem sunt tenoris. At in eiusmodi Priuilegio non præcipitur, vt Missa de Defunctis, siue de Requiem, pro anima in Purgatorio existente celebretur; sed absolute indulgetur, quod dicatur Missa: ideò sensus Summorum Pontificum esse videtur, vt tantum valere possit pro Defunctis Missa de Sancto, de Dominica, aut de Feria, quantum ipsa Missa de Requiem.

§. IV.

Accedit, quod populus communiter Missam libentiùs audit respondentem Officio, maximè

Tt 3 de

de Sanctis, quàm de Requiem, in qua benedictio populi præsentis præmittitur. Quare ad alliciendum magis populum ad Missam audendam, siue ad eum promouendum, vt maiori voluptate, ac deuotione Sacrificio assistat pro Defunctis, missa dici potest de Sancto, aut de Feria.

§. V.

Quando autem Missa de Sancto aut de Feria celebratur pro Defunctis, necesse non est Collectam dicere pro mortuis.

1 Nam applicatio Missæ non fit in Collectis, sed in *Memento*; vbi Sacerdos valorem Missæ illi applicat, pro quo Sacrificium offerre tenetur, idcirco necesse non est Collectas pro Defunctis adiungere.

2 Præterea, Pius V. sanctissimæ memoriæ, in Bulla confirmationis Missalis Romani præcipit in virtute sanctæ obedientiæ (& Concilium Tridentinum *Sessio 25. Decreto de obseruandis & vitandis in Celebratione Missarum* idem statuerat) vt Sacerdotes iuxta formam, ritum & modum eiusdem Missalis celebrent; & nullo modo alijs cærimonijs & precibus, quàm illis quæ in eo præscribuntur, vt præsumant. At sæpè in Missali Collectæ arbitrio Sacerdotis non permittuntur, præcipuè diebus Festis; sed particulares præsignantur, aut vna tantum dicenda est, vt in Duplicibus: idèò tunc non erit dicenda Collecta pro Defuncto, pro quo Missa dicitur.

3 Quod quidem præceptum Pij V. non Prælati tantum imponitur, vt aliqui vellent, sed omnibus Sacerdotibus. Tum quia Concilium Tri-

dentinum loco citato (cui S. Pontifex inharere videtur eisdem verbis vtens) expressè præcipit Episcopis, vt edito & pœnis propositis caueant, ne Sacerdotes, quicumque illi sint, ritus alios, aut alias cærimonias & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas quæ ab Ecclesia probatæ fuerint. Tum quia non suppetit ratio, quare sub formali præcepto, obligante sub pœna peccati mortalis, præcipiatur Prælati, etiam S. R. E. Cardinalibus, vt Missam ad præscriptum Missalis noui decantent, & legant; ceteris autem Sacerdotibus non Prælati libera relinquatur facultas, alijs rationibus & ritibus ad cuiusque libitum celebrandi.

§. VI.

Verùm qui Missam pro suis Defunctis stipendio petit, nisi viderit Sacerdotem indumentis nigris indutum, & Missam de Requiem, aut saltem Collectam de mortuis non audierit, fortasse non credit, aut dubitabit, Missam pro suis mortuis sibi celebrari.

1 Responderetur, eum in hoc falso iudicio grauiter errare: non enim præsumendum est, Sacerdotem in actu celebrationis nolle promissum suum implere, & viuum ac mortuos fructu Missæ, quam ex stipendio accepto & promissione data celebrare debet, velle priuare; & exinde grauissimum peccatum committere, & operi restitutionis subiacere.

2 Præterquam, quòd si Sacerdos Missam ei, cui promissit, nollet applicare, ipse quidem dicens Missam de Requiem cum Collecta pro vno aut pro pluribus Defunctis, iuxta petitionem

tionem Missam stipendio exquirentis, posset nihilominus valorem essentialem Missæ sibi ipsi, aut alteri viuo aut defuncto in Purgatorio existenti applicare: applicatio enim Sacrificij, vt superius dictum est §. 5. num. 1. non fit in Orationibus Missæ de Requiem, sed in *Memento*. Quapropter si Missam petens Sacerdoti non credit, aut si Sacerdos velit eum decipere (cuius fides in suspicionem adduci non debet) parum quidem proderit, si Sacerdotem sacris vestibus nigri coloris indutum viderit, aut Missam de Requiem ab eo audierit.

§. VII.

Verum tamen est, quòd si Sacerdos maiori deuotione non afficitur in dicenda Missa de Sancto, aut de Feria, quàm de Requiem, dicere debet Missam de Requiem pro Defunctis quibus obligatur; dummodò Festum non sit Duplex, aut dies Dominicus, cum excipiantur in Rubrica Missalis superius posita §. 2. num. 1.

1 Quoniam Orationes Ecclesiæ, quæ ordinantur in Missa de Requiem, magis directè petunt, & obtinere possunt desideratum effectum liberationis animarum è Purgatorio; idè tunc, ceteris paribus, vtilior est Missa de Requiem.

2 Et præterea Orationes, & alia quæ in Missa Defunctorum dicuntur, miseras animarum in Purgatorio existentium clariùs demonstrant; & circumstantes ad orandum etiam pro Defunctis magis excitare possunt.

3 Hinc in die obitus, maximè præfente corpore Defuncti, aut in die tertio, vel septimo, vel trigesimo, aut in Anniuersario solemnè, vtilior po-

terit esse Missa de Requiem quàm alia.

4 Quamuis eiusmodi vtilitates facillè compensari possint in Missa occurrente de Feria, aut de Sancto, ex maiori Sacerdotis deuotione, aut ex intercessione Sancti, de quo celebratur, vt dictum est §. 1. num. 3. & seqq.

§. VIII.

Si verò Sacerdos, stipendio accepto, expressè Missam de Requiem promissit, eam quidem dicere debet.

1 Nam tenetur implere promissum, ne virtus fidelitatis violetur; alioquin grauissimè peccaret: præcipuè si promissum iuramento esset obfirmatum, vt euenit in legatis, aut alijs obligationibus Missarum in forma stipulationis acceptis.

2 At Sacerdos promittere deberet, se dicturum Missam pro Defunctis eo modo quo magis potest eis prodesse aut Missa de Requiem, aut Missa de Feria, aut de Sancto, iuxta maiorem suam dispositionem ac deuotionem.

3 Et populus pariter pro suis Defunctis à Sacerdotibus eas Missas exquirere deberet, quæ maiori beneficio illis esse possunt, siue de Sancto, siue de Requiem; vt multi iam piè quidem consueuerunt. Maximè autem vtilissimum esset, pro Defuncto Missam de illo Sancto occurrente procurare, quem ipse Defunctus, dum viueret, Patronum sibi delegerat, vel cui animo erat propensiori; & eò amplius, si ille qui Missam petit, eundem Sanctum sibi aduocatum selegit: sic enim, præter valorem Sacrificij, qui essentialiter in omnibus Mis-

Missæ equalis est, valor eiusdem Missæ accidentalis ex parte operis operantis, ex deuotione Sacerdotis, & Missam procurantis, & ex intercessione Sancti, cui Defunctus inter viuos propensius obsequabatur, augeri potest.

4 Et hæc de re passim admonendi & instruendi sunt populi, ne scandalo afficiantur, dum petentes Missam pro mortuis, non audiunt Missam de Requiem; & ne Sacerdotibus nimium molesti sint in exquirendis quotidie Missis de Defunctis.

§. IX.

Vniuersam hanc doctrinam sustinent ac docent omnes Doctores, & grauissimi quidem, qui nunc citantur; quos diligenter & singillatim in fonte videre & animaduertere libuit.

1. *D. Thomas Aquinas* 4. dist. 45. quest. 2. art. 3. quasiunc. 1. ad 5. & in *Addit.* 3. par. quest. 71. art. 9. ad 5. *Sanctus Antoninus* par. 1. tit. 10. cap. 2. §. 3. *Hostiensis* lib. 3. de *Consecr. Eccles. vel Altar.* num. 15. *Summa Angelica* verbo *Missæ* num. 33. & 34. *Rosella* §. 21. *Pisanella* num. 14. *Armillæ* num. 32. *Tabienna* num. 49. *Siluestrina* *Missæ* 1. §. 4. & melius verbo *Suffragium* §. 5. *Corona* par. 3. de *Sacrific. Missæ* tit. *Sequitur Canon* *Missæ* num. 18. *Dominicus Sotus* 4. dist. 45. quest. 2. art. 3. conc. 1. ad finem. *Antonius Honcala* *Opusc. de Valore* *Missæ* art. 17. proposit. 2. *Sanctus Carolus Borromæus* *Act. Eccles. Mediol.* par. 1. *Concil. Prouinc. VI.* tit. *Que ad* *Missam* pertinent. *Martinus Nauarrus* tom. 2. *Concil.* lib. 5. de *Pœnit.* & *remiss.* conf. 37. num. 2. *Franciscus Victoria* de *Euchar.* num. 95.

Beia par. 1. *Respons.* casu 23. *Grassius Decif. aur.* par. 2. lib. 3. cap. 15. numero 41. & tom. 1. *Consil.* lib. 3. de *Celeb. Missæ* conf. 3. *Henriquez* lib. 9. de *Missæ* cap. 23. num. 6. *Rodericus* tom. 1. *Question. regular.* quest. 43. art. 8. & 10. & *Sum. par.* 1. cap. 247. num. 9. & par. 4. cap. 51. num. 1. *Miranda Manual. Pralat.* tom. 1. *questio.* 41. art. 21. *Conc.* 1. & 2. *Azorius* *Instit. moral.* par. 1. lib. 10. cap. 32. quest. 5. *Emanuel Sà Aphorif.* verbo *Missæ* num. 48. *Suarez* tom. 3. in 3. par. *diff.* 83. *sect.* 3. *vers.* *In quo est magna.* *Bernardus Parentinus* in *Lilio* *Missæ* §. de *Collat. gloria* pro mortuis quest. 9. *Bartholomæus ab Angelis* *Dial.* 5. de *Missæ*, §. 740. & 806. *Timotheus* de *Sacrific. Missæ* tract. 3. quest. 43. *Benzenus* *Specul. Episcop. & Curat.* lib. 1. *diff.* 2. *questione* 2. v. *Mitigantur.* *Simon Maiolus* de *Irregular.* lib. 3. cap. 24. in fine. *Consalvus Durandus* in *Not.* ad lib. 4. cap. 9. *Ruelat.* S. *Birgit.* *Iulius Caluus* *Synax.* lib. 3. quest. 36. numero 7. *Sebastianus Catanus* *Summul.* verbo *Missæ* *vers.* *Obligatus.* *Alphonsus Madrigal.* tract. de *Sacerd.* *confid.* ult. *Marcus Antonius Genuensis* *Manual. Past.* cap. 72. num. 6. *Fuscus* de *Regim. Eccles.* lib. 1. cap. 20. numero 36. *Antonius Literatus* *Summ.* *compend.* par. 5. cap. 2. num. 6. *Antonius Manchettus* *Flor. aur.* pag. 43. *Possennus* de *Offic. curat.* cap. 14. numero 13. *Angelus Hallensis* *Rosar. Sacerd.* de *Suffrag.* num. 98. *Petrus Ledesma* *Sum. par.* 1. de *Sacram. Euchar.* cap. 17. conc. 7. *Hieronymus Gratianus* de *Suffrag.* *anim.* *Purg.* cap. 4. *Reginaldus* lib. 29. num. 208. *Bonacina* de *Sacramentis* *diff.* 4. quest. *ultim.* *punc.* 7. §. 3. num. 4. *Antonius Naldus*

Naldus Sum. verbo Missa. numero 21.
 Molfesius Sum. tom. 1. tract. 3. cap. 15.
 num. 26. Fillincius Moral. question.
 tom. 1. tract. 5. cap. 5. num. 154. Homo-
 bonus de Exam. Eccles. par. 1. trac. 4.
 cap. 14. quæst. 126. Martinus Roa
 de Statu animar. in Purgat. cap. 11.
 Barbosa de Offic. & potest. Episcop.
 par. 2. allegat. 24. numero 32. Ioan-
 nes de la Cruz Direct. conscien. de Sa-
 cris. Mis. q. 4. dubio 2. conc. 1. & 2.
 Alphonfus Vega Sum. par. 2. cap. 28.
 de Missis, casu 14. Henricus Villalo-
 nus Sum. Theol. Mor. & canon. tom. 1.
 tract. 8. difficult. 31. num. 6.
 2 Doctores his, eorumq; sententia
 & doctrina fauens sacri Canones, c.
 Et hoc. de Conf. Dist. 1. & c. Quidam.
 & c. Cum creatura. de Celebr. Missar.

3 Et pro doctrina §. 7. sunt Ange-
 lica verbo Missa. numero 34. Toletus
 Instruct. Sacerd. lib. 2. cap. 8. num. 2.
 Philiarchus de Offic. Sacerd. tom. 1.
 lib. 2. cap. 11. Ioann. Baptista Scortia
 de Sacrific. Missæ lib. 2. cap. 17. nu-
 mero 3. & 4. Antonius Fernandes
 Exam. Theol. Moral. par. 3. cap. 5.
 §. 3. num. 5. & etiam Henriquez lo-
 co supra citato.

4 Et pro doctrina §. 8. num. 1. sunt
 Angelica ubi sup. Richardus 4. dist.
 38. princip. 3. quæstione 3. Valentia
 tom. 3. in Sum. D. Thom. disp. 6.
 quæst. 6. Petrus Aragon. de Inst. &
 Iur. quæst. 88. de Vol. art. 3. de Ob-
 ligat. simpl. promiss. Scortia loco ci-
 tato numero 4.

SVMMA PRIVILEGII.

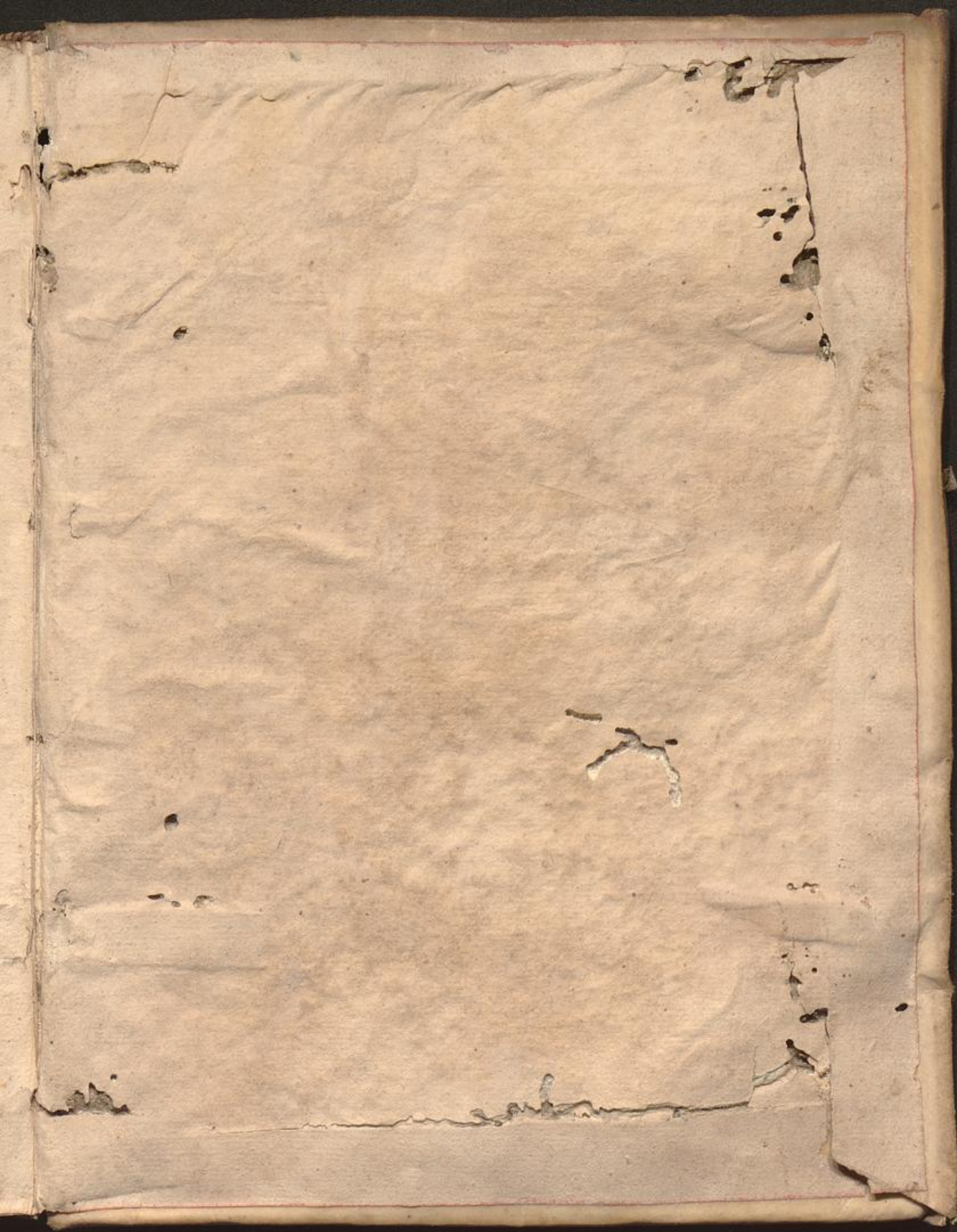
PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, nequis *Thesaurum Sacrorum Rituum*, seu *Commentaria in Rubricas Missalis & Breviarij Romani*, Auctore admodum Reuerendo Patre D. Bartholomæo Gauanto Mediolanensi, Præposito Prouinciali Romano Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, & S. Rom. Rituum Congreg. Consultore, præter Balthasaris Moreti voluntatem vlllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliâve habeat. Qui secus faxi, confiscatione Librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latius patet in litteris datis Bruxellæ XXIII. Augusti, M. DC. XXXIII.

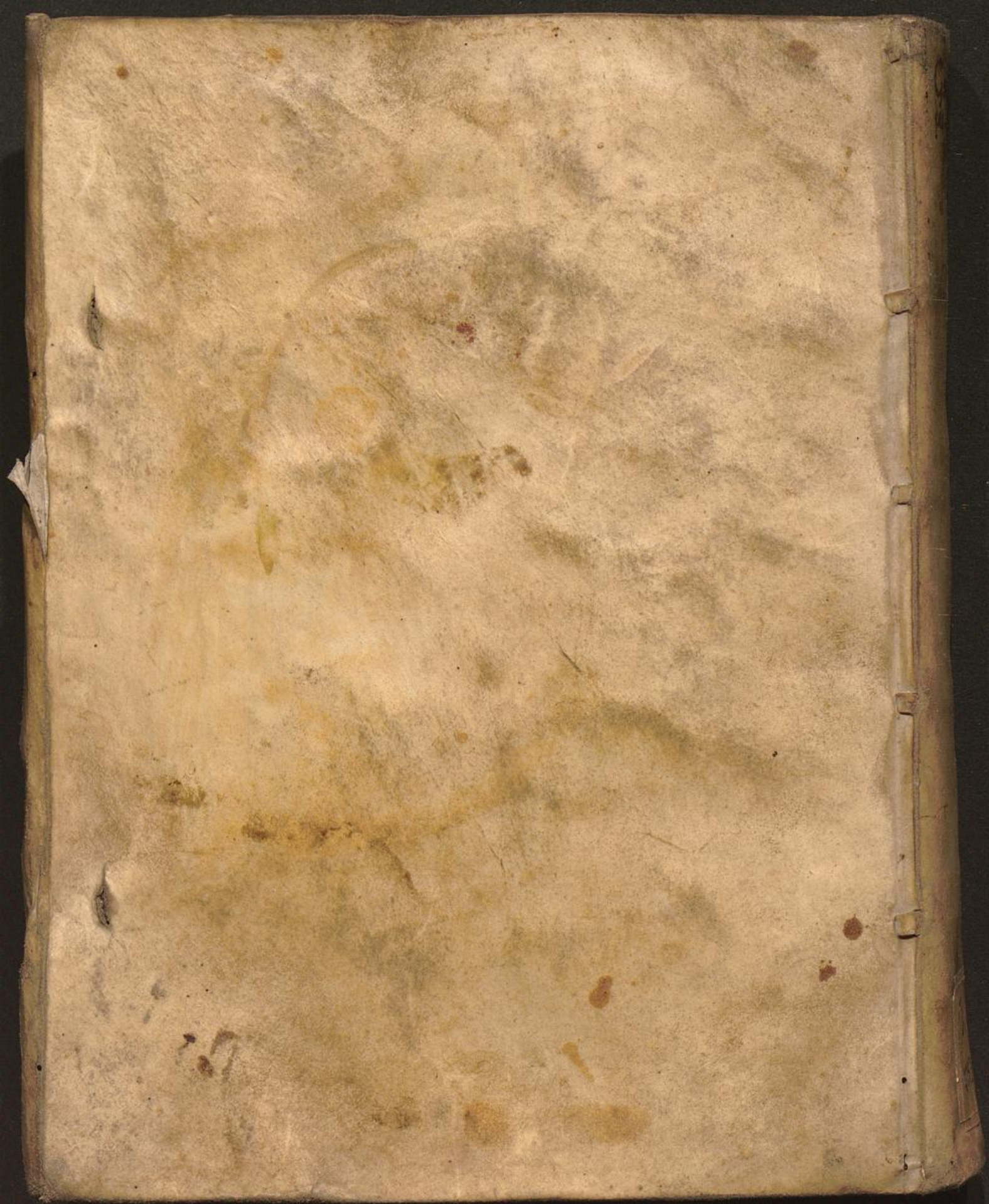
Signat.

Steenhuysse.

Gavanus in rubi
cas misalis et brundis

2153

Th

2153